

del Rey de la Com. de San de Granada R. 3643

**A V T H O
R I T A T V M S A
C R A E S C R I P T V
R A E E T S A N C T O R V M P A
T R V M, Q V A E I N C A T E C H I S M O
D. P e t r i C a n i s i j T h e o l o g i S o c i e t a t i s I e s u c i t a n t u r, & n u n c
p r i m u m e x i p s i s f o n t i b u s f i d e l i t e r c o l l e c t a, i p s i s C a
t e c h i s m i v e r b i s s u b s c r i p t a e s u n t,
P A R S S E C V N D A
D E S A C R A
M E N T I S E C C L E S I A E.**

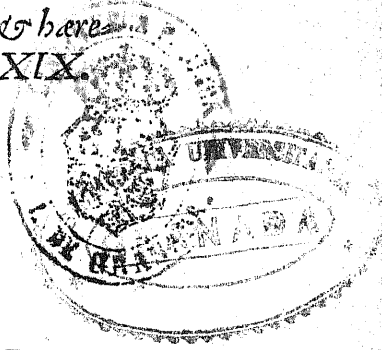
B. A V G V S T I N V S L I B R O X I X, C O N T R A F A V
s t u m M a n i c h a e u m c a p. 13.

Prima Sacramenta quae obseruabantur & celebrabantur ex
lege, praenunciatiua erant CHRISTI venturi, & ideo ab-
lata sunt, quia impleta: & alia sunt instituta virtute ma-
iora, vtilitate meliora, actu faciliora, nu-
mero pauciora.

*Coloniae, apud Geruinum Calenium & haere-
des Ioannis Quentel, Anno M.D.LXIX.*

Cum gratia & priuilegio.

SIBLIOTECA N.º. DEL REAL
GRANADA
A
H
332

~~Handwritten scribble~~

11840924

2 400 40 Saffa

del Museo de la Comp. de San de Granada R. 3643

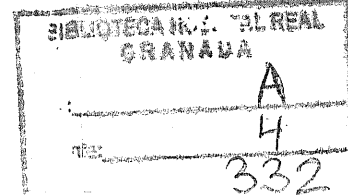
AVTHO
RITATVM SA
CRAE SCRIPTV
RAE ET SANCTORVM PA-
TRVM, QVAE IN CATECHISMO
D. Petri Canifij Theologi Societatis IESV citantur, & nunc
primùm ex ipsis fontibus fideliter collectæ, ipsis Ca-
techismi verbis subscriptæ sunt,
PARS SECUNDA
DE SACRA-
MENTIS ECCLESIAE.

B. AVGVSTINVS LIBRO XIX. CONTRA FAV-
stum Manichæum cap. 13.

Prima Sacramenta quæ obseruabantur & celebrabantur ex
lege, prænunciatiua erant CHRISTI venturi, & idcò ab-
lata sunt, quia impleta: & alia sunt instituta virtute ma-
iora, vtilitate meliora, actu faciliora, nu-
mero pauciora.

*Coloniae, apud Geruinum Calenium & here-
des Ioannis Quentel, Anno M.D.LXIX.*

Cum gratia & priuilegio.

CAPVT QVAR- TVM DE SACRA- MENTIS.

I

*Cur de Sacramentis docendi sunt Chri-
stiani?*

Via Sacramentorum cog-
nitiō & vsus facit, vt il-
li accepta ex IESV CHRIS-
TI meritis gratia, quæ
per^a Sacramēta ipsa cō-
fertur, legitimè exerce-
antur, & conferuentur,
atq; promoueantur in
Diuino cultu.

^a Tit. 3. b
Ioan. 3. a. c. f
& 20. f

SCRIPTURAE.

AD Titum tertio capite: Saluos nos fecit per lauacrum
regenerationis & renouationis Spiritus sancti.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spi-
ritu sancto, non potest introire in regnum Dei,

IOANNIS sexto: Ego sum panis viuus, qui de cælo descē-
di. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum:
& panis quem ego dabo, caro mea est pro mundivita. Caro
mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus, &c. Qui

manducat me, et ipse viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

I T E M vigesimo capite: Insufflauit & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

II

Quid & quotuplex est Cultus Diuinus?

A. Cultus diuinus dicitur, quem Christianus tãquam præcipuũ ac summum^a obsequium debet ac præstat Creatori ac Saluatori suo Deo opt. Max.

B. Neque enim est dubium, hominem ea potissimum^b causa, vt Deum purè integreque colat, & initio conditum, & postea redemptum, atque ad id omninò destinatum esse.

C. Diuinus autem cultus est duplex, interior & exterior. Interior, quo per intellectũ & affectum Deo^c cõiungimur, Fide, Spe & Charitate, vt antea dictum est, perficitur. Exterior est professio quædam cultus interioris, quem^d externis quibusdam & visibilib⁹ signis ritibusq; declaramus. Deus em̄, qui bonorũ nostrorũ^e nõ eget, quippe beatus per se totusq; perfectus, tamẽ sicut totum ipse hominẽ tum corpore tum animo cõstare voluit, sic eũdem^f quoq; totũ, hoc est, secundũ oẽm suũ partẽ reposcit, à quo syncerè studioseq; colatur, anima quidem secundũ interiorem, vt̄ docuimus,

COR-

corpore & verò secundũ exteriorem cultum cum interiore cõiunctum: quod multis sanè modis, sed vel maximè & saluberrimè per vsum Sacramentorum præstat.

D. Sic enim diuinẽ visum est Sapientiẽ, mortaliũ se imbecillitati accommodare, suamque virtutem per quasdam^a externas res & signa, quẽ sensibus percipiuntur, exercere. Animus quippe nõster immortalis, in hoc obscuro & caduco corpore velut carcere quodam inclusus, sensuum ministerio plurimũ vtitur, neque citra^b hoc administrum ad diuina capeffenda solet assurgere. Itaque tum in veteri tum in noua lege Sacramenta multa que ad cultum externũ pertinentia instituit Deus, ac Dei populus semper obseruauit.

SCRIPTURAE.

B. PRŌVERBIORVM decimosexto cap. Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.

GENESIS primo: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Et creauit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.

POSTERIORIS ad Corinth. 5. Et pro omnibus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit.

PRIORIS ad Thessalonicenses capite quinto: Non posuit nos Deus in iram, sed in acquisitionem salutis per Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui mortuus est pro nobis: vt siue vigilem⁹, siue dormiamus, simul cũ illo viuam⁹.

a 3

PRI-

81. Cor. 6. d
Psal. 83. a

a Au. in Psal.
73. & lib. 19.
contra Faustũ
cap. 11. Itẽ lib.
3. de do. Chri.
c. 9. Quæst. 84.
super Leuit.
& 33. sup Nu-
meros. Ter-
tull. de resur-
carnis. Greg.
in 1. Regũ lib.
6. cap. 3.
b Chrysofost.
homil. 60. ad
pop. Antioch.

a Aug. lib. 10.
de ciuit Dei
cap. 1.

b Prou. 16. a
Gene. 1. d
2. Cor. 5. c
1. Theff. 5. b
1. Pet. 3. b

c Aug. in En-
chir. c. 2. & 3.

d Matth. 5. b
Rom. 12. d
1. Cor. 14. g

e Psal. 15. a
1. Tim. 6. d
Matth. 5. g
Gene. 2. b

f Prouer. 16. a
Lucæ 10. e
Matth. 22. d

PRIORIS Petri cap. tertio: In hoc vocati estis, vt benedictionem hereditate possideatis.

C. MATTHAEI quinto: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificet patrem vestrum qui in caelis est.

AD Romanos duodecimo: Prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

ET posterioris ad Corinth. cap. octauo: Prouidemus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honeste & secundum ordinem fiant in vobis.

PSALMO decimoquinto: Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

PRIORIS ad Timotheum sexto: Beatus & solus potens, Rex regum & Dominus dominantium: qui solus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccessibilem.

MATTHAEI quinto: Estote ergo vos perfecti, sicut & pater vester caelestis perfectus est.

GENESIS secundo: Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terrae, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitae, & factus est homo in animam viuentem.

PROVERBIORVM decimosexto: Vniuersa ppter semetipsum operatus est Dominus.

LVCÆ decimo: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.

MATTHAEI vigesimosecundo: Diliges dñm deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.

ITEM Deuteron. sexto: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quoniam membra

bra vestra, templum sunt spiritus sancti qui in vobis est? Glorificate & portate deum in corpore vestro.

PSALMO octogesimo tertio: Cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum.

PATRES.

A. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate DEI, capite primo: Quae itaque *λατρεία* Graece nuncupatur, & Latine interpretatur seruitus, sed ea qua colimus Deum, vel quae *θρησκεία* Graece, Latine autem religio dicitur, sed ea quae nobis est erga Deum: vel quam illi *θεοσίβουαρ*, nos vero non vno verbo exprimere, sed Dei cultum possumus appellare: hanc ei tantum Deo debere dicimus, qui verus est Deus, facitque suos cultores deos.

C. AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite secundo: Hominis sapientia pietas est. Habes hoc in libro sancti Iob: Nam ibi legitur quod ipsa sapientia dixerit homini: Ecce pietas est sapientia. Si autem queras quam dixerit eo loco pietatem, distinctius in Graeco reperies *θεοσίβουαρ*, qui est Dei cultus. Dicitur enim Graece pietas, & aliter idē *εισιβουα*, quo nomine significatur bonus cultus, quauis & hoc praecipue referatur ad colendum Deum. Sed nihil est commodius illo nomine, quo euidenter DEI cultus expressus est, cum quid esset hominis sapientia, diceretur. An hoc ipsum tibi fortasse desideras breuiter aperiri, atque in sermonem colligi breuem, quoniam modo sit colendus Deus?

CAPITE tertio: Hic si respondero, Fide Spe, Charitate colendum Deum: profecto dicturus es, breuius hoc dictum esse quam velis.

1. D. AVGVSTINVS in Psalmum septuagesimum tertium: Sacramenta nouae legis praestantiora sacramentis veteris testam. Si discernimus duo testamēta, vetus & nouum, non sunt eadem sacramenta, nec eadem promissa, eadem tamen pleraque praecipua. Videamus quare praecipua eadem: quia secundum haec Deo seruire debemus. Sacramenta non eadem: quia alia sunt Sacramenta dantia salutem, alia promittentia Saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, sacramenta veteris testamenti promiserunt saluatorem. Mutata sunt Sacramenta: facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.

2. IDEM Augustinus libro decimonono contra Faustum Manichaeum capite undecimo: In nullum nomen religionis seu verum seu

Vis sacramentorum inapplicabilis. Contempta Sacriligos facit

seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorū vel Sacramentorum visibilium confortio colligentur: quorum Sacramentorū vis inenarrabiliter valet plurimum: & ideo contēpta Sacriligos facit. Impiē quippe contēnitur, sine q̄ nō potest p̄fici pietas.

3. ITEM libro tertio de doctrina Christiana, capite nono: Hoc verò tempore posteaquā Resurrectione Domini nostri I E S V CHRISTI manifestissimum indicium nostræ libertatis illuxit, nec eorum quidem signorū quę iam intelligimus, operatione graui onerati sumus: sed quędam pauca pro multis, eadem que factū facillima, & intellectu augustissima, & obseruatione castissima, ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina: sicuti est baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.

Sacramēta nouę legis vnde profecta sunt, & quantæ dignitatis.

4. R V R S V S quæstione octogesimaquarta super Leuiticum: Quomodo ergo & Moyses sanctificat, & Dominus? Non enim Moyses pro Domino, sed Moyses visibilibus sacramentis per ministeriū suum: Dñs autē inuisibili gratia per spiritum sanctum, vbi est torus fructus etiā visibilium sacramentorum. Nam sine ista sanctificatione inuisibilis gratiæ, visibilia Sacramenta quid profunt? Et post pauca: Proinde colligitur, inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse, atque profuisse sine visibilibus Sacramentis, quæ pro temporū diuersitate mutata sunt, vt alia tunc fuerint, & alia modò sint: visibilem verò sanctificationem, quæ fieret per visibilia Sacramenta, sine ista inuisibili posse adesse, nō posse prodesse. Nec tamen ideo Sacramentum visibile contemnendum est: nam contemptor eius inuisibiliter sanctificari nullo modo potest. Hinc est quod Cornelius & q̄ cum eo erant, cū iam inuisibiliter infuso sancto spiritu sanctificati apparerent, baptizati sunt tamen: nec superflua iudicata est visibilis sanctificatio, quam inuisibilis iam præcesserat.

Sacramentorum effectus est inuisibilis gratiæ sanctificationis.

5. IDEM Augustinus quæstione trigesimatertia super Numeros: Eadem quippe sunt in veteri & nouo: ibi obumbrata, hic reuelata: ibi præfigurata, hic manifestata. Nam non solum Sacramenta diuersa sunt, verum etiā promissa ibi videntur temporalia proponi, quibus spiritale præmium occultè significetur: hic autem manifestissimè spiritalia promittuntur & æterna.

Contemnere non licet visibile Sacramentum. Act. 10.

6. TERTVLLIANVS in libro de resurrectione carnis: Sed & caro abluitur, vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro signatur, vt & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine CHRISTI vescitur, vt & anima de Deo saginetur.

Discrimē Sacramentorum veteris & nouę legis.

Virtus Sacramentorum.

GRE-

7. GREGORIVS libro sexto, capite tertio in primum Regū: Foris sacramenta percipimus, vt intus sancti spiritus gratia repleamur. Foris nanque homo, Deus intus operatur, & non homo. Foris nanque homo surgit, intus se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eum cui ordo datur, spiritus dirigitur, vt foris sublimitatem suscipiat ordinis, & intus robur sancti spiritus.

Per Sacramēta conferuntur gratia.

8. CHRYSOSTOMVS homilia sexagesima ad populum Antiochenum: Nihil sensibile nobis CHRISTVS tradidit, sed res quædam sensibiles, omnes autem intelligibiles. Itidem & in Baptismate, per rem, nempe sensibile aquam, donum conferuntur. intelligibile verò quod perficitur, generatio & renouatio. Si enim incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsa dona: sed quoniā anima corpori conferta est, in sensibilibus intelligibilia sibi præbet.

Vis spiritualis per sensibilia Sacramēta præbetur.

III

Quid est Sacramentum?

A. Est a diuinę & inuisibilis gratiæ externum & visibile signum a CHRISTO institutum, vt per id quisq; dei gratiā accipiat, atque sanctificationem.

a Bern ser de Cœna Domini. Aug. li. 10. de Ciuit. Dei cap. 5. & lib. 3. de doc. Chri. cap. 9. Ambr. li. 4. de Sacrament cap. 4. Conci. Florētinum, & Trident. sess. 7.

B. Quare non quæuis signa sunt, quę Ecclesiæ Sacramenta dicuntur, sed certa, sacrosancta & efficacia signa, Christianis ex Diuina institutione & promissione commendata.

C. Signa b quidem idcirco, quoniam externa quadā specie & similitudine id nobis referunt & declarant, quod per ipsa Deus nobiscum inuisibiliter atque spiritualiter agit.

b Aug. epi. 23. & de catechizandis rudib. cap. 26.

D. Certā c verò sacrosancta simul & efficacia signa, quoniam indubiè quam gratiam significant, etiam continent; ad nostram sanctifi-

c Au. in Psal. 73. & 77. & li. 19. cōtra Faustum cap. 11. 13. & 16.

b ficati-

ficationem. Sacramenta enim, quantum in se est, (vt^d Cyprianus loquitur) sine propria esse virtute nō possunt, nec vllō modo diuina se absentat maiestas mysterijs, quanuis etiam ab indignis^e ministrantur.

d Serm. de cœna Domini.

e Aug. lib. 3. contra Donatistas cap. 10. & li. 5. cap. 19.

f Tit. 3. Rom. 6. a 1. Cor. 6. a Tertullian. in lib. de resur. rect. carnis.

g Prosper sen. 67. ex August. in psal. 42. h Concil. Florentin. Ioan. 3. a Tit. 3. b Act. 8. c. 1. b Luc. 24. g Ioan. 6. f Ioan. 20. f

E. Vt, exempli causa, in Sacramēto Baptismi exterior ablutio, quę fordes corporis purgat, efficax est symbolum^f interioris ablutionis, vtpotē testimonium prębēs indubitatum, quōd spiritualiter anima purificetur: Sic res alię visibiles & externę, vt oleū, panis viniq; species, quarū in Sacramentis necessarius est vsus, aptē nobis cōstituunt tū ad significandū, tū ad cōferendū homini diuinā gratiā, animęq; salutē, modò ad hęc nō indignē^g accedat.

F. Per Baptismum^h etenim regeneramur & renouamur: per Cōfirmationem augemur & roboramur: per Eucharistiam nutrimur & reficimur: per Pœnitentiam restituiamur & sanamur in vita Spirituali: in qua per reliqua itidē Sacramenta, pro sua cuiusque ratione iuuamur atq; prouehimur, vt suo deindē loco aperiemus.

SCRIPTURÆ.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundē per IESVM CHRIS TVM saluatorem nostrum.

AD Romanos sexto: Quicumq; baptizati sumus in Christo IES V, in morte ipsius baptizati sumus, Et paulò post:

Qui

Qui mortuus est, iustificatus est à peccato.

PRIORIS ad Corinthios sexto: Neque fornicarij &c. regnum Dei possidebunt. Et hæc quidē fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine dñi nostri IES V CHRISTI, & in spiritu dei nostri.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum &c.

ACTORVM octauo: Cū audissent Apostoli qui erant in Hierosolymis, quia recepisset Samaria verbum DEI &c. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant spiritum sanctum.

ACTORVM primo: Accipietis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum terrę.

LVCÆ vigesimo quarto: Ego mitto pmissum patris mei in vos: vos autem sedete in ciuitate, quoad usquē induamini virtute ex alto.

IOANNIS sexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita. Caro mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus. Qui manducat me, & ipse viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

Et capite vigesimo: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. & quorum retinueritis, retenta sunt.

PATRES.

1. A. BERNARDVS in ferm. de cœna Domini: Sacramentū dicitur sacrum signum, siue sacrum secretum. Et paulò post: Appropinquans passioni Dñs, de gratia sua inuestire curauit suos, vt inuisibilis gratia signo aliquo visibili p̄staretur. Ad hęc instituta sunt oīa sacramenta. Diuisiones gratiarum, diuersis sunt traditę sacramētis.
2. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, cap. 5. Sacrificiū visibile, inuisibilis sacrificij sacramentū, id est, sacri signum est.

Etymologia nominis Sacramenti. Sacramenta sunt signa ad inuisibile gratiam conferēda instituta. Sacramētū, i. sacri signum.

b 2 3. IDEM

3. IDEM lib. 3. de doctrina Christiana, cap. 9. Pauca quædam signa, p multis, eademque factu facilima &c. vt supra, quæst. 2. autoritate 3.
- Christus Sacramentorum author.
4. AMBROSIVS libr. 4. de Sacramentis, cap. 4. Author sacramentorum quis est, nisi Dominus Iesus? De cælo ista sacramenta venerunt.
- Continent & conferunt gratiam Sacramenta.
5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis ecclesiæ: Sacramenta veteris legis non auferunt gratiam, sed eam solum per passionem Christi dandam esse figurabant. Hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.
- A Christo instituta. Sunt septem.
6. CONCILIVM Tridentinum sessio 7. canone 1. de sacramentis in genere: Si quis dixerit sacramenta nouæ legis non fuisse omnia à Iesu Christo Domino nostro instituta: aut esse plura vel pauciora quàm septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiã, Pœnitentiã, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiã aliquid horum septem non esse verè & propriè sacramentum, anathema sit. CANONE secundo: Si quis dixerit ea ipsa nouæ legis sacramenta à sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ceremoniæ sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema sit. CANONE sexto: Si quis dixerit, sacramenta nouæ legis non continere gratiã, quã significat: aut gratiã ipsam non ponentibus obicere non conferre, quasi signa tantum externa sint acceptæ per fidem gratiæ vel iustitiæ, & notæ quædam Christianæ professionis, quibus apud homines discernuntur fideles ab infidelibus, anathema sit. CANONE septimo: Si quis dixerit non dari gratiã per huiusmodi sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiam si ritè ea suscipiãt, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit. ET canone octauo: Si quis dixerit, per ipsa nouæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiam, sed solam fidem diuinæ promissionis ad gratiam consequendam sufficere, anathema sit.
- Ex opere operato.
- Signa sunt earum rerum, quarum sunt Sacramenta.
1. C. AVGVSTINVS epistola vigesimatertia ad Bonificium: Si sacramenta quandam similitudinem earum rerum quarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent.
2. IDEM Augustinus in libro de catechizandis rudibus, capite vigesimo sexto: Cum ei benè commendatum fuerit, signacula quidè rerum diuinarum esse visibilia, sed res ipsas inuisibiles in eis honorari &c.
- Sacramenta nouæ legis dant salutem.
1. D. AVGVSTINVS in psalmum septuagesimum tertium: Alia sunt sacramenta dantia salutem, alia promittentia saluatorem. Sacramenta noui testamenti dant salutem, sacramenta veteris testamenti promiserunt saluatorem. Mutata sunt sacramenta, facta sunt faciliora, pauciora, salubriora, feliciora.
- Gratia est Sacramentorum virtus.
2. IDEM in psal. 77 Et cum essent omnia communia sacramenta, non communis erat omnibus gratia, quæ sacramentorum virtus est.
3. ITEM

3. ITEM libro decimonono contra Faustum Manichæum, ca. vndecimo: Sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum: & idèd contempta sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas.
4. CONTRA eundem eiusdem libri capite decimotertio: Prima Sacramenta idèd ablata, quia impleta: & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.
5. ET capite decimosexto: Quid enim sunt aliud quæque corporalia Sacramenta, nisi quædam quasi verba visibilia, sacrosancta quidem, veruntamen mutabilia & temporalia. Deus enim æternus est, nec tamen aqua & omnis illa actio corporalis quæ agitur, cum baptizamus, & fit & transit, æterna est: vbi rursus etiam illa syllabæ celeriter sonantes & transeunt, cum dicitur Deus, nisi dicantur, non consecratur. Hæc omnia fiunt & transeunt, sonant & transeunt: virtus tamen quæ per ista operatur, iugiter manet: & donum spirituale, quod per ista insinuat, æternum est.
- Virtute maiora & vtilitate meliora Sacramenta nouæ legis.
6. CYPRIANVS in sermone de Cœna Domini, vt in textu.
7. AVGVSTINVS libro tertio contra Donatistas, capite decimo: Baptismus CHRISTI verbis euangelicis consecratus, & per adulteros, & in adulteris sanctus est, quauis illi sint impudici & immundi, quia ipsa eius sanctitas pollui non potest, & sacramento suo diuina virtus assistit, siue ad salutem benè vtentium, siue ad perniciem malè vtentium. An verò Solis vel etiam lucernæ lux, cum per cœnosa diffunditur, nihil inde sordium contrahit, & baptismus CHRISTI potest cuiusquam sceleribus inquinari?
8. IDEM libro quinto contra eosdem, capite decimonono: Si DEVS adest Sacramentis & verbis suis, per qualeslibet administrantur: & Sacramenta DEI vbique recta sunt, & mali homines quibus nihil profunt, vbique peruersi sunt.
- Ministri mali Sacramentis suam vim non adimunt.
1. E. TERTVLLIANVS in libro de Resurrectione carnis: Caro abluitur, vt anima emaculetur &c. vt supra, quæstione secunda, D. autoritate 6.
2. PROSPER sententia sexagesimanona, ex Augustino in psalmum centesimum quadragesimum secundum desumpta: Sacramentum pietatis in iudicium sibi sumit indignus. Benè enim esse non potest malè accipienti quod bonum est.
- Simile.
- F. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Horum septem Sacramentorum, quinque prima ad spiritualè vniuersi cuiusque hominis in seipso perfectionem: duo vltima, ad totius Ecclesiæ
- Mali vtentes Sacramentis.
- Singula Sacramenta quid efficiant.

clesiæ regimen multiplicationemq; ordinata sunt. Per Baptismum enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augetur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati, nutrimur diuina Eucharistiæ alimonia. Quod si per peccatum aegritudinem incurrimus animæ, per pœnitentiam spiritualiter sanamur: Spiritualliter etiam & corporaliter (prout animæ expedit) per extremam Vnctionem. Per Ordinem verò Ecclesia gubernatur, & multiplicatur spiritualiter: per Matrimonium corporaliter augetur.

IIII

Quibus partibus constat vnumquodque Sacramentum?

^a Concilium Florentinũ. Aug. tractat. 80. in Ioannẽ:

A. Verbo^a & elemento. Per verbum hîc intellige certa quædam & determinata verba, in quibus ipsa consistit forma, quam vocant Sacramenti. Per elementum accipe res externas, quæ vera materia sunt Sacramentorum, vt aqua, oleum, panis, vinum, & eiusmodi.

^b Tridët. syn. sess. 7. canon. 20. & 11. de Sacramentis in genere. Item Florentina.

B. Iam his partibus perfectè sumptis adiunguntur reliqua, quæ ad cuiusque Sacramenti tum idoneam collationem, tum dignam susceptionem spectant, videlicet institutio Diuina, ^b minister idoneus, intentio recta in ministro. Fides in suscipiente, & si quæ sunt huius generis alia.

P A T R E S.

Materia, Forma, Minister, Intentio, necessaria sunt ad vnumquodque Sacramentum.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Hęc oïa Sacramenta tribus perficiuntur, videlicet rebus tâquàm materia, verbis tâquàm forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi, quod facit Ecclesia. Quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum,

2. AV-

2. AVGVSTINVS tractatu octogesimo in Ioannem: Detrahe verbum, & quid est aqua nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum, etiam ipsum tâquàm visibile verbum: Vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo: non quia dicitur, sed quia creditur: nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.

Ex verbo & elemẽto constat Sacramentum.

Ioan. 13.

Virtus manens:

1. B. TRIDENTINA Synodus sessione septima, canone decimo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo, & omnibus Sacramentis administrandis habere potestatem, anathema sit.

Nõ quis Christianus est Sacramentorum minister.

2. ET canone vndecimo: Si quis dixerit, in ministris dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit.

In ministris requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia.

3. FLORENTINVM, vt supra A.

V

Quot sunt Sacramenta?

A. Septem, ^a quæ à Christo per Apostolos accepta conseruauit, ac fideliter dispensauit hucusq; CHRISTI ^b sponsa, & columna veritatis Ecclesia. Sunt autè hæc: ^c Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

^a Cõc. Florët. Cõstat. sess. 15. Et Tridentin. sess. 7. can. 1.

^b Cantic. 4. c. 1. Tim. 3. d.

^c Matth. 28. d. Act. 8. c.

Matth. 26. c. Ioan. 20. f.

Iacob. 5. c. 1. Tim. 4. d.

Ephes. 5. g.

B. Nec refert sanè, si eiusmodi vocabula in scripturis non extent omnia, modò de re ipsa cõstet, ac Sacramentorum veritas & virtus Diuinis testimonijs approbetur. Quancquàm ^d ea quæ vniuersalis Ecclesia ex Apostolorum traditione retinet, atque conseruanda commendat, etiam si in scriptura diuina non reperiantur, plenam apud nos fi-

^d Aug. 1b. 4. cõtra Donat. ca. 24. Et li. 2. ca. 7. lib. 5. ca. 23. Itẽ epistol. 118. c. 1. Chrysof. in 2. ad Thessa. hõ. 4.

dem

dem, vt antea docuimus, habere merentur. Ac de singulorum quidem Sacramentorum institutio- ne postea suo loco.

C. Vis autem eorum, vt fidissimus Scripturae interpres Augustinus^e inquit, inenarrabiliter va- let plurimum, & ideo contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas. Atq; vt idem alibi^f docet: Contem- ptor visibilis Sacramenti, inuisibiliter sanctificari nullo modo potest.

^e Li. 19. contra Faust ca. 11. & 16. Item tract. 80. in Ioannē.

^f Super Leui. quaest. 84. & lib. 32. contra Faustū ca. 14.

S C R I P T V R A E.

A. CANTICORVM quarto: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Vt scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quae est Ecclesia DEI viui, columna & firmamentum veritatis.

MATTHAEI vigesimo octauo: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

MATTHAEI vigesimo sexto: Accipit Iesus panem, & benedixit, ac fregit: deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

IOANNIS vigesimo: Accipite Spiritum sanctum. Quo- rum

rum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.

IACOBI quinto: Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini &c.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quae in te est: quae data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.

AD Ephesios quinto: Sacramentum hoc magnum est. ego autem dico in CHRISTO & in Ecclesia.

P A T R E S.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramen- tis Ecclesiae: Nouae legis septē sunt Sacramēta, videlicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & Matrimonium.

^{Septem sunt Sacramēta.}

2. CONCILIVM Constantiense Sessioe decima quinta, hunc articulum octauum Ioannis Hus damnauit, Sacerdotes quomodo- libet criminosi viuentes, sentiunt infideliter de septem Sacramen- tis Ecclesiae.

^{Sacerdotes ca- tholici quan- tis mali, fide- liter sentiunt de 7. Sacramē- tis Ecclesiae.}

3. CONCILIVM Tridentinum Sessioe septima, canone pri- mo de Sacramētis in genere: Si quis dixerit, Sacramēta nouae legis non fuisse omnia à IESU CHRISTO Domino nostro instituta, aut esse plura aut pauciora quam septem, videlicet Baptismus, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam vnctio- nem, Ordinem, & Matrimonium: aut etiam aliquod horum se- ptem non esse verè & propriè Sacramentum, anathema sit.

^{Nō plura nec pauciora quā septē, sunt ve- rē & propriè Sa- cramentā no- uae legis à Christo insti- tuta.}

1. B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatistas, capi- te vigesimo quarto: 2. Itē libro secūdo, capite septimo. 3. Et libro quinto, capite vigesimo tertio. 4. Item in epistola centesima deci- ma octaua, capite primo, quae habeat, vide supra de praecipis eccle- siae, quaestione quarta, A.

5. CHRYSOSTOMVS homilia quarta in secundum caput posterioris ad Theffalonicenses, vt supra ibidem, quaestione secun- da, C. 3.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Faustum, ca- pite vndecimo: 2. & decimo sexto: supra, quaestione tertia, D.

c 3 IDEM

3. IDEM tractatu octogesimo in Ioannem: Vnde ista tanta virtus aque, vt corpus tangat & cor abluat?
4. ITEM super Leuiticum quæstione octogesimaquarta, vt supra, quæstione 2. de Sacramentis, D. 4.
5. IDEM libro trigesimo secundo contra Faustum, capite decimo quarto: Quisquis illa tunc etiam opera, quæ ad significandum agi iuebantur, non obseruabat, pœnas diuinitus constitutas relictissimo iudicio persoluebat, sicut nunc si quis Sacramenta noui testamenti pro temporis ratione distincta, fuerit ausus sacrilega temeritate violare.

Sacramentorum
violatores
pœnas luent.

VI

Quare instituta sunt Sacramenta?

A Primùm, vt sint præsentissima remedia contra peccatum, quod lethalis est ^a animæ morbus, ac nisi hoc tempore curetur, perpetuam adfert damnationem. Quamobrem hæc longè ^b præstant legis antiquæ Sacramentis, virtute vtique maiora, vtilitate meliora, numero pauciora, intellectu augustiora, obseruatione faciliora, significatione præstantiora, quæ præterquàm quòd significant, etiam sanctificant ac salutem dant: vt è Scripturis Augustinus ^c optimè colligit.

^a Sapient. 16. b
Eccles. 21. a
Roma. 6. d

^b Florét Céc.
Tridét. Sess. 7.

^c Li. 19. cõtra
Faust. ca. 13. li.
3. de Doctrin.
Christiã. c. 9.
Epist. 118. c. 1.

B. Secundò, vt habeamus certa efficaciaque signa Diuinæ erga nos gratiæ & volûtatis, quæ dum in sensus externos incurrunt, non solum excitant fidem in CHRISTVM, Dei quæ ^d misericordiam & bonitatem, verum etiam viuifica sunt instrumenta,

^d Rom. 9. e

ta, per quæ visum est Deo, salutem nostram efficaciter operari. Vt præclare dictum sit ^f iam olim, per seipsum quoquè Sacramentum multum valere.

19
^e Tit. 3. b. Ios.
6. f. & 20. e.

^f Au. li. cõtra
Donat. ca. 24.

C. Tertiò, vt ^g extent velut symbola & externæ notæ Christianæ professionis, quibus Dei & Ecclesiæ filij se mutuò agnoscant: vt quæ in vnione, humilitate & obedientia se fructuose exercent & contineant, atque ita vnus religionis necessarius quasi nexibus & fœderibus inter se inuicem manent colligati. Alioquin sine Sacramentis nec constare, nec discerni satis vlla religio potest.

^g Idem lib. 19.
contra Faustum
ca. 11. & ca. 17.
de vera religio.
Basiliius
hom. 13. in exhortatione ad
Baptismum.

SCRIPTURAE.

SAPIENTIAE decimosexto: Homo per malitiam occidit animam suam.

ECCLESIASTICI vigesimo primo: Quasi à facie colubri fuge peccatum.

AD Romanos sexto: Stipendia peccati, mors.

AD Romanos nono: Vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparauit in gloriam.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

IOANNIS sexto: Qui manducat hunc panem, viuert in æternum.

IOANNIS vigesimo: Quorum remisistis peccata, &c.

PATRES.

1. A. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Sacramenta veteris legis nõ causabant gratiam, sed eam solum per passionem CHRISTI dandam figurabant: Hæc verò nostra & continent gratiam, & ipsam dignè suscipientibus conferunt.

Præstat Sacra-
mentis veteris
legis.

2. CONCILIVM Tridentinum Sefsione feptima, canõne fe-
cundo de Sacramentis in genere: Si quis dixerit, ea ipfa nouæ legis
Sacramenta à Sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia ce-
rimonix sunt aliæ, & alij ritus externi, anathema fit.

Inter fe quid
differant.

Ad salutẽ ne-
ceffaria quo-
modò funt.

3. ET canone quarto: Si quis dixerit, Sacramenta nouæ legis non
effe ad salutem neceffaria, fed fuperflua: & fine eis aut eorum voto
per folam fidem homines à Deo gratiam iuftificationis adipifci, li-
cèt omnia fingulis neceffaria non fint, anathema fit.

4. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauftum Mani-
chæum, capite decimotertio, vt fuprà, quæft. 3. D.

5. IDEM libro tertio de Doctrina Chriftiana, cap. nono, vt fuprà
quæft. feconda, D. authorit. 3.

6. ITEM in epiftola centefima decima oçtaua, capite primo: Do-
minus nofter IESVS CHRIVS Sacramentis numero paucif-
simis, obferuatione facilimis, fignificatione præftantiffimis socie-
tatem noui populi colligauit: ficuti eft Baptifmus Trinitatis nomi-
ne confecratus, Communicatio Corporis & fanguinis ipfius, & fi
quid aliud in fcripturis canonicis commendatur.

Præftantiora
Sacramentis
veteris legis.

B. AVGVSTINVS libro quarto contra Donatiftas, capite vi-
gefimo quarto, volens ex circuncifione oftẽdere quid valeat in par-
uulis Baptifmus: Cur, inquit, præceptum eft Abraham, vt omnem
deindẽ infantem mafculum oçtauo die circuncideret, qui nondũ
poterat corde credere, vt ei deputaretur ad iuftitiam, nifi quia &
ipfum per feipfum facramentum multũ valebat? &c.

1. C. AVGVSTINVS libro decimonono contra Fauftum,
capite vndecimo: In nullũ nomen religionis &c. vt fuprà, quæftione
feconda, D. authorit. 2.

2. IDEM in libro de vera religione, capite decimo feptimo: Vbi
venit gratia Dei quæ per prophetas ventura canebatur, pauca Sacra-
menta faluberrima conftituta funt, quæ focietatem Chriftiani po-
puli, hoc eft, fub vno Deo liberæ multitudinis continerent.

Vinculum fi-
delium.

3. BASILIVS in exhortatione ad baptifmum, quæ eft homilia
decimatertia ex homilijs variorum argumentorum ad populum:
Tefferam duces fub fe militantibus dant, vt amici faciliùs inuicẽ
fe nofcetes exhortentur, & fi cum hoftibus commifceantur, eo fa-
ciliùs difcerni ac fe parari poffint. Quod fi fortè commilitonum fe-
paratio fiat, nemo te, quarum, noftrarum an aduerfarij, partium fis
nouerit, nifi myfticis fignis familiaritatem præ te feras, nifi fignatũ
fit fuper te lumen vultus Domini: nifi characterem in te agnofcat

Signa Chri-
ftianorum.
Pfal. 4.

an-

angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindica-
bit? Quomodò, inquam, dices, Dei fum, figna non oftendens? An
ignoras quemadmodũ fignatas domos in Aegypto exterminator
præterijt, in nõ fignatis verò primogenita peremit? Thefaurus non
obfignatus, furibus facile patebit.

VII

Quid verò fentiendum de Sacramentorum Ministris?

A. Ità planè fentiendum eft de illis, tanquàm
a ministris CHRISTI & difpenfatoribus myfteri-
orum Dei, qui b portant vafa Domini, Tabernacu-
lo que deferuiunt, qui & facris ex profeffo præfunt,
ea que iure quodã adminiftrant. Non enim omni-
bus c indifferenter, fed facerdotibus & Epifcopis
incumbit, ac diuinitus iniunctum eft, Sacramenta
conficere, difpenfare vel adminiftrare.

B. At nè putemus vnquàm ex vita & probitate
miniftrorum d Sacramenta pendere, hanc nobis
regulam præfcribit e Auguftinus: Non ideò veri-
ora & fanctiora funt Sacramenta, quia per melio-
rem miniftrantur: illa nanque per fe ipfa vera &
fancta funt, propter verum & fanctum Deum cui-
us funt. Et rursus f: Memento Sacramentis Dei
obeffe nihil mores malorum hominum, quò illa
vel omninò nõ fint, vel minùs fancta fint. Suffra-
gatur Iri s Ambrofij illa fententia: Non merita
personarum confideres, fed officia Sacerdotum:

a 1. Cor. 4. a

b Efa. 52. c
Num. 1. g.
3. Reg. 8. a

c Num. 16. a
2. Reg. 6. b
2. Paral. 26. c
Conci. Nice-
num cap. 14.
Trident Sefs.
7. de Sacram.
in genere.

d 1. Co. 1. b 3. b
Conci. Trid.
de Sac. cã. 12.
e Cõtra Cref.
lib. 4. cap. 20.
Et lib. 4. cõt-
Donatift. c. 4.

f Cõtra liti-
ras Petilian.
lib. 2. cap. 47.
Idem tractatu
5. in Euã. Ioã.

g De his qui
myfterijs ini-
tiantur, cap. 5

putà in administratione Sacramentorum. Nam & per^h indignos consuevit Deus operari, & nihil propter Sacerdotis vità Sacramenti gratia leđitur, Chysoftomo^a teste.

^h Ioan. 11. h
Matt. 23. a

^a Homil. 8. in
1. Corinth.

S C R I P T V R A E.

PRIORIS ad Corinthios capite quarto: Sic nos existimet homo vt ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum Dei.

ESAIÆ quinquagesimosecundo: Mundamini qui fertis vasa Domini,

NVMERORVM primo: Cuncta vasa Tabernaculi, & quicquid ad cęremonias pertinet, Leuitę portabunt. Cũ proficiscendum fuerit, deponent leuitę tabernaculum. Quisquis externus accefferit, occidetur.

TERTII Regum octauo capite: Tulerunt arcam sacerdotes, & portauerũt arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vasa sanctuarij quę erant in tabernaculo: & ferebant ea sacerdotes & Leuitę.

NVMERORVM decimosexto: Cũ stetitissent aduersũs Moysen, (Core, Dathan atque Abiron) dixerunt: Sufficiat vobis quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus &c. Dixitq; Moyses ad Core: Audite filij Leui: Num parũm est, quod separauit vos Deus Israel ab omni populo, & iunxit sibi, vt seruiretis ei in cultu tabernaculi, & staretis coram frequentia populi, & ministraretis ei? &c.

SECVNDI Regum sexto: Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam Dei.

S E C V N D -

SECVNDI Paralipomenõ vigesimosexto capite: Sed cũ roboratus esset Ozias, eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit dominum Deum suum: ingressusque templum domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis, statimq; ingressus post eum Azarias sacerdos, & cũ eo sacerdotes domini octoginta viri fortissimi, resisterunt Regi atque dixerunt: Non est tui officij Ozia, vt adoleas incensum domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscemodi ministerium. Egredere de sanctuario, nẽ contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc à domino deo. Iratusque Ozias & tenens in manu thuribulum, vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus in domo domini super altare thymiamatis. Cũque respexisset eum Azarias pontifex & omnes reliqui sacerdotes, viderũt lepram in fronte eius, & festinatõ expulerunt eum, sed & ipse perterritus accelerauit egredi, eõ quod sensisset ilicõ plagam domini Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diẽ mortis suę, & habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo domini.

PRIORIS ad Corinthios primo capite: Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis?

ET capite tertio: Quid igitur est Apollo? quid verõ Paulus? Ministri eius cui credidistis, & vnicique sicut dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: sed deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat deus.

IOANNIS vndecimo: Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cũ esset pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quicquam, &c. Hoc autem à semetipso non dixit, sed cũ esset

effet pontifex anni illius, prophetauit quòd Iesus moriturus erat pro gente &c.

MATTHAEI vigesimo tertio: Super cathedram Moyfi sederunt Scribæ & Pharisei. Omnia ergò quæcunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere, dicunt enim & non faciunt.

P A T R E S.

Sacramenta ministrare nõ est omnium.

1. A. PRIMA synodus Nicena canone decimo quarto: Peruenit ad sanctum Cõcilium, quòd in locis quibusdam & ciuitatibus, presbyteris Sacramenta Diaconi porrigant. Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestatem, his qui offerunt, corpus CHRISTI porrigant, &c.

2. TRIDENTINA synodus sessione septima de Sacramentis in genere, canõe decimo: Si quis dixerit, Christianos omnès in verbo & omnibus Sacramentis ministrãdis habere potestatem, anathema sit.

Ministorum improbitas nihil derogat Sacramentis.

1. B. EADEM synodus ibidem canone duodecimo: Si quis dixerit, ministrum in peccato mortali existentem, modò omnia essentialia, quæ ad sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent seruauerit, non cõficere aut conferre Sacramentum, anathema sit.

2. AVGVSTINVS contra Cresconium Grammaticum libro quarto, capite vigesimo: Non idèd veriora &c. vt in textu. Et idèd fieri potest, vt accedens ad societatem populi Dei, alium inueniat à quo facillè baptizetur, alium eligat quem salubriter imitetur. Certus est enim sanctum esse Sacramentum CHRISTI, etiam si per minus sanctum vel non sanctum hominem ministratum est: se autem eiusdem ipsius sacramenti sanctitate puniri, si indignè acceperit, si malè vsus fuerit, si ei non conuenienter & congruè vixerit.

3. IDEM libro quarto contra Donatistas, capite quarto: Si per vim Sacramenti Dei auarus dimittit peccata, etiam hæreticus: Si per vitæ meritum, nec iste nec ille.

4. ITEM libro secundo contra literas Petiliani Donatistæ, capite quadragesimo septimo: Memento Sacramentis Dei &c. vt in textu.

5. ET tractatu quinto in Euangelium Ioannis: Aliud est baptizare per ministerium, aliud baptizare per potestatem. Baptisma enim tale

tale est, qualis est ille in cuius potestate datur: non qualis est ille per cuius ministerium datur. Quid tibi facit minister malus vbi bonus est Dominus? Sint ministri iusti, si volunt: si autem noluerint, securum me facit magister meus, de quo spiritus eius dixit: Hic est qui baptizat. Quos baptizauit Iudas, quos ebriosus aut adulter, si baptisma CHRISTI erat, CHRISTVS baptizauit.

6. AMBROSIVS in libro de his qui mysterijs initiantur, capite quinto: Non merita personarum &c. vt in textu.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octaua in priorem ad Corinthios: Nihil propter sacerdotis vitam &c. vt in textu.

VIII

Quid iudicandum de cæremonijs, præcipuè quarum solennis est vsus in Sacramentis?

Cæremoniæ ab Ecclesia probatæ, ritus^a quidam sunt externi religiose ac decenter instituti: Primù, vt signa, testimonia, & exercitia sint cultus interioris, quem^b Deus in primis requirit.

B. Deindè, vt viuæ extent religionis incitamenta, quibus fragilitas humana, ceu adminiculis fulciatur, & ad sacra mysteria tum capeffenda, tum retinenda veluti manu ducatur.

C. Postremò, vt quæ ad cultum diuinum promouendù, & ad disciplinam^c concordiamque conseruandam publicam pertinet, honestè ac decenti quodam^d ordine, sicuti Apostolus iubet, in Ecclesia peragantur.

D. Eæ verò cæremoniæ, quarum est vsus in Sacramentorum administratione, quasque veluti per manus traditas & commèdatis nobis^e à patribus accepimus, ingenti præcipuè studio retineri & ob-

d seruari

^a Ioan. 9. a. 11.
de f. 20. e
Luc. vii. g.
Marc. 7. d. 8. e
ro. b.
Mat. 8. a. 14. b
b Ioan. 4. c
Matt. 15. b
Esa. 1. c

^c Leo epi. 81.
ad Diosco.
Innoc. ad Decent. Eugubi.
epistola 1.
Conci. 4. Tolet. can. 2.
d 1. Cor. 14. g
Philip. 4. a. b
e Hier. 6. d
Prouerb. 22. d
f Basil. de spiritu san. c. 27.
Trid. Cõcil. cã. 13. de Sacr.

seruari debēt. Nam præterquàm quòd decorē illę
Sacramentis afferunt, & reuerentiam quandam
concordant, singulari quoquē s antiquitatis com-
mendatione nobis sunt venerandæ.

g Tertull. de
corona mili-
tis. Dionysi-
us de ecclef.
Hierarch. per
totum.

E. Tum præter institutionē vetustissimā & aposto-
licā, habēt fecunditatē mysteriorū grauitate atque
dignitate plenā, vt sanctissimi doctissimiq; Patres
annotarunt. De his demum alijsque id genus, præ-
clarè ita Damascenus: Quæ Christiana religio er-
roris nescia suscipit, & in tot secula seruat incon-
cussa, minimè vana sunt, sed vtilia, Deo placita, sa-
luti que nostræ conducibilia plurimum.

h Ambros. de
iniciad myst.
August. & alij
patsim. Vide
Isidor. de of-
fic. ecclef. &
plures alios.
a In sermone
de defunctis.

F. Ridēt interim Sectarij ceremonias, q Sacramē-
tis adhibent: sed ipsi magis ridēdi, aut potius deplora-
rādi, q cæco iudicio & hostili odio (pessimis consula-
toribus) freti, aduersus veritatē clarissimā bellū ge-
rant. Certè de baptismi Ceremonijs vel antiquissi-
mi Theologi nobis testantur, Dionysius, Clemēs,
Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Basilius,
Chrysostomus, Cyrillus.

b Dionys. c. 2.
ecclef hierar.
c Clem. epi. 3.
d Tertull. de
corona milit.
e Orig. homi-
12. in Numer.
f Cypriā lib.
1. epist. 12.
g Basili. de spi-
ritu san. c. 27.
h Chry. hom.
de Adā & Eua.
a Cyril. Hier.
Catech. 1. 2. 3.
& 4. mystago.

G. Nugent licet ac blasphemēt impij: magno quæ-
dem Patres illi consensu cōmendant abrenunciatio-
nē, exorcismos, aquā benedictā, sacrū chrisma,
crucis signaculum. Ante annos bis sexcentos ferè
scripsit Basilius in hunc modum: Consecramus

b Basili. ibid.
Vide Rabanū

de instit. cler lib. 1. cap. 27. & Isidor. lib. 2. de offic. ecclef. cap. 20. Ambros. lib. 1. 2. & 3. de Sacramentis.
& de ijs qui myst. iniciantur. August. lib. 1. de nupt. cap. 20. & lib. 2. cap. 18. & 29.

aquam baptismatis & oleum vnctionis, & præterea
eum qui baptismum accipit.

H. Verū de Ceremonijs, quæ Sacramentis omni-
bus adiunguntur, sigillatim admonere, vt longum
est, ita difficile, & huic quidem instituto haud ne-
cessarium. Quin & apertè fatetur Origenes, in ecclesiasticis huiusmodi obseruationibus esse non
nulla, quæ omnibus quidē facere necesse sit, rationē
aut eorū, cur ita fiāt, nondū satis esse compertam.

c Homil. 5. in
Numer. Item
Diony. cap. 1.
& vlt. ecclef.
hierarch. &
August lib. 1.
de doc. Chri.
cap. 9.

SCRIPTURAE.

IOANNIS nono capite: Liniuit lutū super oculos eius, &
dixit ei: Vade, laua in natatoria Siloë, quod interpretat, Mis-
sus. Abijt ergo, & lauit: & venit videns.

IDEM vndecimo capite: Iesus ergo vt vidit Mariam plora-
ntem, & Iudeos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit
spiritu, & turbauit seipsum, & dixit &c. Et paulò post: Iesus
ergo rursūm fremēs in semetipso, venit ad monumentū &c.
Et rursūm post: Iesus autē eleuatis fursūm oculis, dixit &c.
Hęc cum dixisset, voce magna clamauit: Lazare, veni forās, et
statim prodijt qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus
institis, & facies illius sudario erat ligata. Dixit eis Iesus: Sol-
uite eum, & finite abire.

ITEM vigesimo: Hęc cum dixisset, insufflauit: & dicit eis,
Accipite spiritum sanctum.

LVCÆ vltimo: Eduxit autem eos forās in Bethaniam, &
eleuatis manibus suis, benedixit eis.

MARCI septimo: Et adducunt ei surdū & mutum, & de-
precabantur eum vt imponat illi manū. Et apprehendēs eū de
turba seorsum, misit digitos suos in auriculas eius: & expuēs

tetigit linguā ei⁹: & suspiciens in cælū, ingemuit, & ait illi &c.

I T E M octauo capite: Adducūt ei cæcum, & rogabāt eum vt illū tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos eius, impositis manibus suis, interrogauit eum, si quid videret, &c. Deindē iterūm imposuit manus super oculos eius, & cœpit videre.

I B I D E M capite decimo: Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

M A T T H A E I octauo: Extendens **I E S V S** manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare.

I B I D E M decimoquarto: Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, & dedit discipulis panes, discipuli autem turbis.

I O A N N I S quarto: Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabūt patrem in spiritu & veritate. Nam & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare.

M A T T H A E I decimoquinto: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me.

E S A I A E primo. Solénitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboraui fustinés. Et cū extēderitis manus vestras, auertā oculos meos à vobis: & cū multiplicaueritis orationē, nō exaudiā: manus enī vestrę sanguine plenę sunt.

P R I O R I S. ad Corinthios decimoquarto: Omnia autem honestè & secundūm ordinem fiant in vobis.

A D Philippenfes 4. Modestia vestra nota sit oībus hominibus. Et paulò pōst: De cetero fratres, q̄cunq; sunt vera, q̄cunq; pudica, q̄cunq; iusta, q̄cunq; sancta, q̄cunq; amabilia, q̄cūq; bonę famę, si q̄ virt⁹, si q̄ laus disciplinę, hæc cogitate.

H I E R E M I A E sexto: Hęc dicit Dominus: State super vias & videte, et interrogate de semitis antiquis, quę sit via bona, & ambulate in ea, & inuenietis refrigerium animabus vestris.

P R O.

P R O V E R B I O R V M vigesimosecundo: Nè transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.

P A T R E S.

1. **C. LEO** Magnus epistola octogesimaprīma ad Dioscorum: Nō ergò patimur, vt cū vnus nos esse corporis & fidei fateamur, in aliquo discrepemus, & alia doctoris, alia discipuli instituta videantur, Petri scilicet Apostoli, & Euangelistę Marci. Cōcordia in diuino cultu, Romę & Alexandrię.

2. **I N N O C E N T I V S** primus ad Decentium Eugubinum epistola prima: Si instituta Ecclesiastica, vt sunt à beatis Apostolis tradita, integra vellent seruari Domini sacerdotes, nulla diuersitas, nulla varietas in ipsis ordinibus & consecrationibus haberetur. Sed dum vnusquisque non quod traditum est, sed quod sibi visum fuerit, hoc æstimat esse tenendum, indè diuersa in diuersis locis vel ecclesijs aut teneri aut celebrari videntur, ac fit scandalum populis: quod dum nesciūt traditiones antiquas humana p̄sumptione corruptas, putant sibi aut ecclesias non conuenire, aut ab Apostolis vel ab apostolicis viris contrarietatem inductam. Quis enim nesciat aut non aduertat id quod à principe Apostolorum Petro Romanę Ecclesię traditum est, ac nunc vsque custoditur, ab omnibus debere seruari? B. Petri instituta & Rom. ecclesię obseruanda.

3. **C O N C I L I V M** quartum Toletanum canone secundo: Vnus ordo orandi atque p̄fallendi à nobis per omnem Hispaniam atque Galliciam conseruetur: vnus modus in Missarum solennitatibus, vnus in vespertinis officijs, nec diuersa sit vltra in nobis ecclesiastica consuetudo: quia in vna fide continemur & regno. Cōcordia in diuinis officijs celebrandis.

1. **D. BASILIVS** de Spiritu sancto, capite vigesimoseptimo: Dogmata quę in Ecclesia prædicantur, quędam habemus è doctrina scripto prodita, quędam rursus ex Apostolorum traditione in mysterio, id est, in occulto tradita recepimus. Quorum vtraque partem vim habent ad pietatem, nec his quisquam contradicit, quisquis sanè vel tenuiter expertus est, quę sint iura ecclesiastica. Reliqua vide supra de præceptis Ecclesię, quęst. 2. A.

2. **T R I D E N T I N V M** concilium canone decimotertio de Sacramētis in genere, sessione septima: Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesię Catholicę ritus, in solenni Sacramentorum administratione adhiberi consuetos, aut contemni, aut sine peccato à rō obseruari ministris pro libito omitti, aut in nouos alios per quemcunque ecclesiarum pastorem mutari posse, anathema sit. Ceremoniarū obseruatio præcipitur.

3. **T E R T V L L I A N V S** de corona militis: Habentes obserua-

d 3 tio-

tionem inueteratam, quæ præueniendo statum fecit &c. vt supra de præceptis Ecclesiæ, quæst. 2. A.

4. DIONYSIVS Areopagita de ecclesiastica hierarchia, in singulis prope capitibus tractat de cæremonijs in antiqua Ecclesia vitatis. Et primum quidem in secundo capite, de cæremonijs Baptismi: in tertio de cæremonijs circa Sacrificium Missæ & sacram synaxim obseruari solitis: in quarto circa consecrationem Christinatis & vnguenti: in quinto de ritu sacrorum ordinum: in sexto de consecratione monachorum: in septimo denique de ijs cæremonijs quæ circa mortuos adhibentur.

DAMASCENVS, vt in textu.

DE CAEREMONIIS BAPTISMI.

1. F. DIONYSIVS Areopagita capite secundo Ecclesiasticæ hierarchiæ: Porro qui tam sublimium ac tam cælestium munerum sacro fuerit desiderio & amore captus, accedit ad aliquem ex fidelium numero, oratq; vt se ad Pontificem ducat: sequentur omnia quæcunque sibi tradentur, penitus atque ex toto animo spondens: precaturq; tum vt se adducat, tum vt reliquæ deinceps regedæ vitæ suæ suscipiat curam. Illum, etsi salutis eius sacro amore succeditur, celsitudinem tamen rei, humanamq; infirmitatem metientem continuo horror & angustia difficultatis inuadit. Postremò tamen facturum quod ille postulat, benignissimè pollicetur. assumensq; hominem ad Pötificem ducit, ille magna cum lætitia (non secus quam ouem perditam) in humeris virum suscipiens, primum quidem secretius ex corde gratias agit, tum in orantis quoque habitum sternitur, adoratque supplex, atque veneratur summum illud beneficiumq; principium, à quo & vocanda vocantur, & saluanda saluantur. Deindè sacros omnes gradus, vt sibi cooperentur, ac pro salute viri simul congaudeant, agantq; diuinæ clementiæ gratias, in sanctam ecclesiam cogit: atque initio quidem hymnum aliquem sacris libris insertum, simul cum omnibus ecclesiæ ordinibus canit. Post hæc deosculatis sanctis altaribus, ad virum adstātem proficiscitur, percontaturq; ab eo, quidnam volens eò venerit. Illo autem (iuxta quod à susceprore suo fuerat edoctus) impietate & veri boni ignorantiam accusante, ac diuinæ vitæ opere tam diu se fuisse destitutum ingemiscēte, atque orante, vt eius sacratissimo munere ac prece Deo diuinisq; mysterijs frui mereatur: contestatur ei, oportere ex integro totoque corde accedere ad Deum, per cuncta perfectum & immaculatum. Tum diuinæ quoque conuersationis ac vitæ illi expli-

Baptizandus
susceptorem
eligit.

Luc. 15.

Rom. 9.

Interrogatio
Episcopi.

Hebr. 6.
Catechismus

plians rationem, an ita velit deinceps viuere sciscitatur. Quod vbi ille pollicitus fuerit, imponit eius capiti manum, consignansq; illum sacerdotibus mandat, vt virum susceptoremq; describant. Postea verò quàm illi descripsere, sacram effundit precem, quam cum omnis secum Ecclesia terminauerit, discingit quidē ipsum ac ministrorum manibus exiit: deindè Occidentem versis illum statuēs intendentem, manusq; impingentem ad eandem regionem conuersas, insufflare illum ter Satanam iubet, ac præterea abrenunciationem profiteri. Et cum post trinam abrenunciationis contestationem tertio se ille abrenunciare professus fuerit, ad Orientem illum traducit, aspicientemq; in cælum, atque intendentē manus, CHRISTO, sacrisq; omnibus diuinitus traditis consentire iubet. Postquam verò & hoc ille fecerit, rursus ter illum profiteri monet. Trina verò ea confessione peracta, rursus ille orans benedicit, eiq; manus imponit. Et cum illum ministri perfecte exuerint, deferunt sacerdotibus sanctum vnctionis oleum. At verò pontifex trino crucis sanctæ signaculo vnctiōem inchoans, inungēdum iam sacerdotibus toto corpore hominem tradit: ipse ad adoptionis matrem proficiscitur, eiusque aquas sancta prece ac inuocatione sanctificans, terq; in eas ad crucis effigiem sanctissimum fundens vnguentum, illasq; hoc ritu perficiens, terq; ad numerum sacræ effusionis carmen (quod prophetæ Dei pleni diuinitusq; afflati cecinere) pronuncians, semel scilicet per angelos sancti vnguinis iactus, iubet adferri hominem, & cum illum eiusq; susceptorem quispiam sacerdotum ex descriptione celsa voce prædicauerit, ille quidem à sacerdotibus se tenentibus in aquam ducitur ad Pontificis manum. Pontifex autem superne adstans, cum rursus per aquas sub pötificis manu sacerdotibus eius qui initiatur, inclamauerint nomen, ter illum pötifex mergit, hac trina illius mersione & emersione tres beatitudinis diuinæ personas inclamans. Assumentes autem illum sacerdotibus, susceprore suiq; accessus duci consignant, & vnà cum ipso illum vestem baptizati munditiæ congruam induunt: sicq; indutum rursus ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsus vnguento virū signans, sacratissimæ cõmunions participē facit. Ista quidē veluti insignis, sanctæ ac diuinæ regenerationis cõsummatio est. Quæ pfectò nihil habet in se indecens, nihil vel ex ipsis carnalibus imaginibus cõdud: sed adsumt illi dignissimè intelligentiæ signa, naturalibus & humanis ac decentissimis speculis informata. Subiungit verò paulò post singularū cæremoniarū & rituum p̄dictorū explicationem mysticam.

et
Manus impositio.
Consignatio:
Nominum
inscriptio.

Ad occidentē
conuersio.

Exorcismus.
Abrenuncia-
tio.

Ad Orientem
conuersio.

Fidei profes-
sio.

Manuum im-
positio.

Inunctio cũ
signo Crucis.

Pötis benedi-
ctio cũ infu-
sioe sacri vn-
guenti ad cru-
cis formam.

Citatio nos-
tra in aquam.

Susceptor vel
patrinus.

Candida ve-
stis.

Inunctio epi-
scopalis post
baptisimum.

Communia.

2. CLEMENS in epistola tertia ad vniuersos, de officio sacerdotis & clericorum: Si quis ergo fidelis voluerit existere, & desiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum celestium ex gestis proprijs fiet. Accedat autem qui vult ad sacerdotem suum, & ipsi det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cælorum, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, vt tribus mensibus iam cõsummatis, in die festo possit baptizari. Baptizetur autem vnusquisque in aquis perënibus, nomine Trinæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primò oleo per orationem sanctificato, vt ita demùm per hæc consecratus, possit percipere locum cum sanctis.

Dare nomen Catechismis.

Baptismus in nomine Trinitatis. Inunctio.

Abrenunciatio.

Immersio triplex.

Abrenunciatio.

Aquæ sanctificationis.

Fidei professio.

Inunctio post baptismum.

Aquæ sanctificationis & olei.

Inunctio.

Trina immersio.

Abrenunciatio.

3. TERTULLIANVS de corona militis: Aquam adituri, ibidem, sed & aliquanto prius in Ecclesia sub antistitis manu contestamur nos renunciare diabolo & pompæ & angelis eius: dehinc ter mergitamur, amplius aliquid respõdentes, quàm Dominus in Euangelio determinauit. Indè suscepti lactis & mellis concordiam prægustamus.

4. ORIGENES homilia duodecima in Numeros: Recordetur vnusquisque fidelium, cum primùm venit ad aquas baptismi, cum signacula fidei prima suscepit, & ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tunc vsus sit verbis, & quid denũciauerit diabolo, nõ se vsurum pompis eius, neque operibus eius, neq; vllis omninò seruitijs eius ac voluptatibus pariturum.

5. CYPRIANVS libro primo, epistola duodecima ad Ianuarium & cæteros: Oportet verò mundari & sanctificari aquam prius à sacerdote, vt possit baptismi suo peccata hominis qui baptizatur, abluere. Et paulò post? Sed & ipsa interrogatio quæ fit in Baptismo, testis est veritatis. Nam cum dicimus, Credis in vitam æternam, & remissionem peccatorum per sanctam Ecclesiam? intelligimus remissionem peccatorum non nisi in Ecclesia dari. Vngi quoq; necesse est eum, qui baptizatus sit.

6. BASILIVS de Spiritu sancto, capite vicesimo septimo: Consecramus autem aquam Baptismatis, & oleum vnctionis, præterea ipsum qui Baptismum accipit, ex quibus scriptis? Nõne à tacita secretaq; traditione? Ipsam porrò olei inunctionem, quis sermo scripto proditus docuit? Iam ter immergi hominem, vndè est traditum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptismo, veluti renunciare Satanæ & angelis eius, ex qua scriptura habemus? Nõne ex priuata & arcana hac traditione? Nõne ex doctrina quam patres nostri

fri

fri in silentio, quod curiosos & ociosos submouet, seruauerunt? 7. CHRYSOSTOMVS in homilia de Adam & Eva: illud etiam quod circa baptizandos in vniuerso mundo sancta Ecclesia, siue sint paruuli, siue iuuenes, vniiformiter agit, non ocioso contemur intuitu: Quòd cum ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ ingrediuntur, quàm exorcismis & exufflationibus clericorũ spiritus ab eis immudus abigatur, & deinceps vasa eius eripiantur, in possessiõem translata illius victoris, qui captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.

Exorcismus.

Psal. 67.

Ephe. 4.

Versus Occidentem sit renuntiatio.

8. CYRILLVS Hierosolymitanus Catechesi prima mystagoga: Primùm ingressi estis in porticum domus baptisterij, & stantes versus Occidentem, mandari vobis audistis, vt protensa manu, tanquàm præsentem Satanæ renunciaretis. Veruntamen audis, quòd nutu manus, tanquàm ad præsentem dicitur: Renuncio tibi Satana. Doceris mox & alteram renũciationis partem addere, Et omnibus tuis operibus. Postea dicis, Et omni pompæ illius. Dicis præterea, Et omni tuo cultui. Cum itaq; Satanæ renũciaueris, & omne cum illo pactũ rescideris, aperitur tibi paradysus Dei, quem ipse ad Orientem plantauit. Et huius rei symbolum est, cum ab occasu conuerteris ad ortum, q̄ lucis est regio. Tum admonebaris vt diceres: Credo in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & in baptisma pœnitentiæ. Et hæc quidem in exteriori domo gesta sunt: in sequentibus verò mysticis instructionibus, in sancta sanctorum ingrediemur.

Ad Orientem conuersio.

Professio fidei.

9. IDEM Catechesi secunda mystagoga: Statim igitur, vt ingressi estis, vestem exuistis: Deinde verò iam exuti, exorcizato oleo à summis capillis ad infimos vsque peruncti estis, & participes effecti fructiferæ illius oleæ IESV CHRISTI. Illud ergo exorcizatum oleum, symbolum est pinguedinis CHRISTI nobiscum cõmunicatæ, & quòd omne vestigium diabolicæ operationis in nobis deletum sit. Nam vt insufflationes sanctorum & nominis Dei inuocatio, tanquàm vehementissima quædam flamma vrit dæmones, & in fugam conuertit: sic & exorcizatum hoc oleum per orationem Deiq; inuocationem, tantam virtutem consequitur, vt non modò ardentia peccatorũ vestigia expurget, verumetiam omnes inuisibiles dæmones repellat. Postea deducebamini ad sanctum diuini Baptismi lauacrum: atque tunc vnusquisque interrogabatur, an crederet in nomen Patris, & Filij, & Spiritus sancti: & confessi estis salutarem confessionem, & meruistis ter in aqua, rursus emeristis.

Inunctio.

Vis exorcismi & insufflationis.

Olei exorcizati virtus.

Professio fidei.

Trina immersio.

10. ITEM Catechesi tertia mystagoga: Nobis postquã ex aquis

e iacri

Chrifti in unctio post baptismum. Esa. 16. Luc. 4. Transsubstantiatio.

Chrifti in unctio dignitas & virtus.

Frontis in unctio.

Aurium. Esa. 50. Matt. 13. Narium. 2. Cor. 2.

Pectoris.

Matt. 4.

Philip. 4.

Candida vestis.

Ordo catechizandi. Abrenunciatio.

Eph. 4.

facri lauacri ascendimus, datum est chrisma, quod imaginem gerit illius, quo unctus est CHRISTVS. De quo & beatus Esaias in sua prophetia, ex persona Domini locutus est: Spiritus Domini super me, quapropter unxit me: euangelizare pauperibus misit me. Ceterum vide, ne illud esse putes unguentum tantum. Quemadmodum enim panis Eucharistiæ, post sancti spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est Corpus CHRISTI: sic & sanctum hoc unguentum non amplius est unguentum nudum, neque (si quis ita appellare malit) commune, postquam iam consecratum est: sed est Charisma CHRISTI, quod aduentu spiritus sancti, per ipsius diuinitatem, energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè inunguntur, & corpus quidem isto visibili unguento pingitur, anima verò sancto viuificoq; spiritu sanctificatur. Ac primum quidem fronti illinitur, vt eum abstergat à vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuò circumferebat: simulq; efficiat, vt possitis vultu non velato gloriam Domini intueri. Deinde verò aures unguuntur, vt ad audiendum diuina mysteria aures accipiatis: de quibus dicebat Esaias: Et addidit mihi Dominus aures ad audiendum. Et Dominus in Euangelio: Qui habet aures ad audiendum, audiat. Postea nares: Vt diuinum recipientes unguentum, dicatis: CHRISTI gratias odor est Deo in his qui saluantur. Tum verò & pectus inungitur: vt induti thoracem iustitiæ, fortiter aduersus insultus diaboli consistatis. Vt enim saluator post Baptismum, & illum sancti spiritus aduentum, egressus in prælium deuicit aduersarium: sic & vos post sacrum baptismum & Chrifti mysticum, induti armis sancti spiritus, aduersus oppositam vobis potestatem consistitis, & præliamini, dicentes: Omnia possum in eo qui me confortat, CHRISTO, &c.

11. DENIQUE Catechesi quarta mystagogica: Exutis vestibus antiquis, & ijs quæ sunt secundum spiritum albe, indutis, perpetuò iam in albis incedere oportet. Non hoc ideo dicimus, quasi alba te semper vestimenta habere sit necessè, sed quòd his quæ verè alba, splendida & spiritalia sunt, vestiri te oporteat.

1. G. RABANVS Maurus Moguntinensis archiepiscopus libro primo de institutione clericorum, capite vigesimo septimo: Catechizandi ordo hic est: Primum interrogatur paganus, si abrenunciat diabolo & omnibus damnosis eius operibus, atque fallacibus pompis: vt primum respuat errorem, & sic appropinquet ad veritatem, possitq; iuxta Apostolum, deponere veterem hominem secundum

dum pristinam conuersationem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, abnegans impietatem & secularia desideria: Deinde apostolicæ fidei ostenditur ei symbolum, & exquiritur ab eo, si credat in Deum Patrem omnipotentem, & in Iesum Christum filium eius unicum Dominum nostrum, & in spiritum sanctum, unum Deum in Trinitate & Vnitatem: si confiteatur unam esse sanctam Ecclesiam catholicam, & si credat remissionem peccatorum, & carnis resurrectionem. Hæc ergo omnia si se verè profiteretur credere, iam incipit per fidem induere nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis: quo tunc plenè induitur, quòd per Baptismi lauacrum regeneratur. At postquam se per confessionem verè fidei in alterius commendauerit dominum, & per abrenunciationem à prioris possessoris se alienauerit seruitio, exufflatur ab eo sæua potestas, vt per pium sacerdotis ministerium spiritui sancto cedat fugiens spiritus malignus: signaturq; in se homo signaculo crucis tam in fronte, quam in corde, vt ipse apostata diabolus, in vase suo pristino suæ interemptionis cognoscens signum, iam sibi deinceps proficiat illud esse alienum. Exinde iam dicuntur super eum orationes, vt fiat catechumenus. Tunc datur ei sal benedictum in os, vt per sal typicum, sapientiæ sale conditus, foetore careat iniquitatis, & nec à vermium peccatorum ultra putrefiat, sed magis illæsus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam. Dehinc iterum exorcizatur diabolus, vt suam nequitiam agnoscat, & iustum super se iudicium Dei timens, recedat ab homine, nec iam contentus eum arte sua subuertere, ne Baptismum consequatur, sed magis honorem Deo creatori suo exhibens, reddat opus factori suo. Postea tanguntur ei nares & aures cum salina, & dicitur ei illud verbum Euangelicum, quod IESVS quando surdum & mutum sanauit, tangens cum sputo linguam eius, & mittens digitos suos in auriculas eius, dixit, Epheta: quod est, adaperire. Hoc enim Sacramentum hic agitur, vt per salinam typicam sacerdotis & tactum, sapientia & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur, vt aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur illi & aures ad audiendum mandata Dei, sensuq; intimo cordis reponendum. Deinde benedictione sacerdotali munitor, vt ad sacrum Baptismum eum fide accepta custodiatur. Ungetur illius tunc pectus de oleo sanctificato cum inuocatione sanctæ Trinitatis, vt nullæ reliquæ latentis inimici in eo resideant, sed in fide sanctæ Trinitatis mens eius confortetur. Ungetur & inter scapulas de eodem oleo, vt vndiq; munitor, & ad bona opera faciendâ per Dei gloriam roboretur.

Tit. 2. Professio fidei.

Eph. 4.

Exufflatio.

Consignatio.

Sal benedictum.

Exorcismus.

Narium & aurium tractus cum salina.

Mar. 7.

Olei sanctificati inunctio in pectore & inter scapulas.

2. **ISIDORVS** Hispalensis episcopus libro secundo de officijs ecclesiasticis, capite vigesimo: Exorcizantur autem catechumeni primùm, deinde salem accipiunt, & vnguntur. Exorcismus autem sermo increpationis est contra immundum spiritum in energumenis siue catechumenis factus, p̄ que ab illis diaboli nequissima virtus, & inueterata malitia vel violenta incurfio, expulsa fugetur. Quod significabat lunaticus ille, quem increpauit Dominus IESVS, & exijt ab illo dæmonium. Potestas autem diaboli exorcizatur, & insufflatur in eis, vt ei renunciēt, atque eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui Domini per Sacramētum baptismatis trāsferantur. Quod quia paruuli per se renunciare non possunt, per corda & ora gestantium adimpletur. Salem autem in ministerijs catechumenis dandum, à patribus est institutum, vt eius gustu condimentum sapientiæ percipiant, neque desipiant à sapore CHRISTI: nec sint fatui, & retrò respiciant sicut vxor Loth.
3. **AMBROSIVS** libro primo de Sacramentis, capite primo: Ergò quid egimus sabbato? nempe apertionem: Quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quandò tibi aures tetigit sacerdos & nares. Quod significat in Euangelio Dñs noster IESVS CHRISTVS, cùm ei oblatuſ esset surdus & mutus, & tetigit aures eius, & os eius. Aures, quia surdus erat: os, quia mutus. Et ait: Effeta, quod Hebraicum verbū est, & Latine dicitur, adaperire. Idè ergò tibi sacerdos aures tetigit, vt aperirētur aures tuæ ad sermonem, & ad eloquium sacerdotis. Nares, vt bonum odorem accipias pietatis æternæ, & sit in te fidei deuotionisq; plena fragrantia. Deindè capite secundo: Venimus ad fontem, ingressus es. Occurrit tibi Leuita: occurrit presbyter: vnctus es quasi athleta CHRISTI. Quandò te interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo & voluptatibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui &c. Capite tertio: Deindè accessisti propiùs, vidisti fontem, vidisti & sacerdotem supra fontem. Deindè capite quinto: Forma Baptismatis & vsus hoc habet, vt antè fons cōsecratur, & tunc descendat qui baptizandus est. Nam vbi primùm ingreditur sacerdos, exorcismum facit, secūdò super creaturam aquæ inuocatiōem, postea & precē defert, vt sanctificetur fons, & adsit præsentia Trinitatis æternæ.
4. **IDEM** Ambrosius libro secundo de Sacramētis, capite quinto: Venit sacerdos, precē dicit ad fontē, inuocat Patris nomen, p̄sentia Filij & spiritus sancti, vtitur verbis cælestib⁹. Cælestia verba q̄ sunt? quòd

Exorcismus quid.

Matt. 17.

Paruuli p̄ ora gestantiū renunciant. Taliās mysterio. Sal cur adhibeatur.

Gen. 19.

Aurii & nariū tactus.

Mar. 7.

Inunctio. Abrenunciatio.

Fontis consecratio. Exorcismus.

Forma baptismi.

- quòd baptizemur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. ET capite septimo: Inotrogatus es, Credis in Deum Patrem omnipotentem? dixisti, Credo. Et mersisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es, Credis in Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, & in crucem eius? dixisti, Credo. & mersisti. Tertio interrogatus es, Credis & in Spiritum sanctum? Dixisti, Credo: Tertio mersisti. Ergò mersisti, venisti ad sacerdotem, quid tibi dixit? Deus, inquit, Pater omnipotēs, qui te regenerauit ex aqua & Spiritu sancto, concessitq; tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam.
5. **PRAETEREA** libro tertio de Sacramentis, capite primo: Accipis autem mysterium, hoc est, vnguentum supra caput. Ascendisti de fonte, quid secutum est? Audisti lectionem, succinctus est summus sacerdos. Licet enim & presbyteri fecerint, tamen exordium ministerij à summo est sacerdote. Succinctus inquam summus sacerdos, pedes tibi lauit. Nō ignoramus quòd Ecclesia Romana hanc consuetudinem non habeat, cuius typum in omnibus sequimur & formam. Vide ergò ne fortè propter multitudinem declinauit. ET secundo capite: Sequitur spiritale signaculum, quia post fontem superest, vt perfectio fiat &c. Post hæc quid sequitur? Venire habes ad altare &c.
6. **IDEM** Ambrosius in libro de ijs qui mysterijs inicianur, capite primo: Aperite aures, & bonū odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere Sacramētorum carpite: quod vobis significauimus, cū apertionis celebrātes mysterium, diceremus: Effeta, quod est, Adaperire. Hoc mysterium, celebrauit CHRISTVS in Euangelio, sicut legimus, cū mutum curaret & surdum. **CAPITE** secundo: Post hæc referata tibi sunt sancta sanctorum: ingressus es regenerationis sacrarium. Repete quid interrogatus sis, recognosce quid responderis. Renunciasti diabolo & operibus eius, mundo & luxuriæ eius ac voluptatibus. Vidisti illic Leuitam, vidisti sacerdotem, vidisti summum sacerdotem. Ingressus vt aduersarium tuum cerneret, cui renunciandum mox putares, ad Orientē conuerteris. Qui enim renunciat Diabolo, ad CHRISTVM conuertitur, illum directo cernit obtutu. **DEINDE** capite tertio: Aqua sine prædicatione Dominicæ crucis, ad nullos vsus futuræ salutis est. Cū verò salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad vsum spiritualis lauacri & salutaris poculi temperatur. **CAPITE** sexto: Post hæc utique ascendisti ad sacerdotem: considera quid secutum sit. Nōnne illud quod ait, Sicut vnguentum in capite? Omnes enim in regnum DEI

Fidei profectio.

Inunctio post baptismum qua verborū forma fiat, & in qua parte.

Lotio pedum in Ecclesia Mediolanen.

Aurium tactus.

Marci 7.

Abrenunciatio.

Ad Orientem conuersio.

Aque baptismalis benedictio.

Inunctio. Psal. 132.

Ioann. 13.
Lotio pedū.

Candida ve-
stimenta.

Cōfirmatio.
Esaiz 11.

Communio.
Exorcismus
quid facit in
paruulis.

Cur exuffla-
tur in toto
orbe paruuli
baptizandi.

Exorcismus
& exufflatio
paruulorum,
antiquissima
Ecclesie tradi-
tione.

Ratio multa-
rū ceremoni-
arum obse-
ra est.

& in sacerdotium vngimur gratia spiritali. Ascendisti de fonte, me-
mento euangelicę lectionis. Etenim Dominus noster IESVS in Eu-
angelio lauit pedes discipulis suis &c. **CAPITE** septimo: Accepisti
post hæc vestimenta candida, vt esset indicium quod exueris inuo-
lucrum peccatorum, indueris innocentie casta velamina. Et in fine
capitis: Repete quia accepisti signaculum spirituale, spiritum sapien-
tie & intellectus &c. **DENIQUE** capite octauo: His abluta plebs
diues insignibus, ad **CHRISTI** contendit altaria &c.

7. **AVGVSTINVS** libro primo de nuptijs & concupiscentia,
capite vigesimo: In veritate, nō in fallitate, potestas diabolica exor-
cizatur in paruulis: eique renunciant, quia per sua non possunt, per
corda & ora gestatium, vt eruti à potestate tenebrarum, in regnum
sui Domini transferantur. Quid ergo in eis est, per quod in potesta-
te diaboli teneantur donēc eruantur indē per Sacramentum Bap-
tismatis **CHRISTI**, quid est nisi peccatum?

8. **IDEM** Augustinus libro secundo de nuptijs & concupiscentia,
capite decimo octauo: In Ecclesia toto orbe diffusa vbiq; omnes
baptizandi infantuli non ob aliud exufflantur, nisi vt ab eis prin-
ceps mundi mittatur foras, à quo necesse est vasa irę possideantur.

9. **ET** capite vicesimonono: Hos iste audeat dicere Manichæos,
(Ambrosium & Cyprianum intelligit) & antiquissimam Ecclesie
traditionem isto nefario crimine adspersat, qua exorcizatur & ex-
ufflantur paruuli, vt in regnum **CHRISTI** à potestate tenebrarum,
hoc est, diaboli & angelorum eius, eruti transferantur.

1. **H. ORIGENES** homilia quinta in librum Numerorum:
Sed & in Ecclesiasticis obseruationibus sunt nonnulla huiusmodi,
quæ omnibus quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum
omnibus patet. Nam quod (verbi gratia) genua flectimus orantes,
& quod ex omnibus cæli plagis ad solam Orientis partem conuersi
orationem fundimus, non facile cuiquam putō ratione compertū.
Sed & Eucharistie siue percipiendæ, siue eo ritu quo geritur expli-
candæ, vel eorum quę geruntur in baptismo verborum, gestorumq;
& ordinum atque interrogationum ac responfionum, quis facile
explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta & velata portamus
sup humeros nostros, cum ita implemus ea & exequimur, vt à ma-
gno potifice atq; eius filijs tradita & comendata suscepimus. Cuncta
hec ergo & horū similia cogerimus, nec tñ eorū assequimur ratio-
nem: leuamus humeris nostris, & portamus ad operta & oblecta di-
uina mysteria: Nisi quis sit inter nos Aaron aut filius Aaron, quibus
ista

ista conceditur nuda & reuelata perspicere. Itā tamen conceditur,
vt sciant sibi velanda hæc & opertiēda, vbi cæteris dari ea, & in opus
proferri ratio poposcerit.

DIONYSIVS Areopagita de Ecclesiastica hierarchia capite
primo: Necessariō itaque primi illi nostri sacerdotalis muneris du-
ces, cum ex summa supersubstantialique deitate ipsi sancti muneris
plenitudinem percepissent, & id ipsum deinceps proferre & propa-
gare à diuina bonitate miseri essent, ipsiq; (vt qui transfissent in Deū)
posterios ad diuina prouehere affatim cuperent, visibilibus signis
cælestia Sacramenta texerunt, varietatēque ac multitudine quod
vnicum est collectum, tradiderunt: & in humanis imaginibus res
diuinas, materialibusque figuris spiritualium maiestatem, atque in
ijs quæ nobis sunt familiaria, summa illa & supersubstantialia par-
tim scriptis, partim non scriptis institutionibus suis (iuxta quod sa-
cræ definiunt leges) nobis tradiderunt: non modō profanæ multi-
tudinis causa, cui ne ipsa quidem fas est signa contingere, verum ob
id quoque, quod hæc nostra sacratissima functio significatiua est,
plenāque (vt dixi) signis pro modo & ratione captus nostri, indi-
gētque visibilibus figuris, quibus veluti adminiculis ad eorum au-
gustiorē intelligentiam subuehamur.

IBIDEM capite vltimo: Plurima ex his quæ ignoramus, cau-
sas habent dignissimas, nobis quidem ignoratas, verum præstanti-
oribus ordinibus cognitatas. Cum plura item summas illas altissi-
masq; substantias latent: soli q; sapientissimæ, ac sapientie doctori,
diuinitati nota sunt.

AVGVSTINVS libro tertio de Doctrina Christiana, capite
nono: Sub signo seruit, qui operatur aut veneratur aliquam rem si-
gnificantem, nesciens quid significet. Qui verō aut operatur, aut
veneratur vile signum diuinitus institutum, cuius vim significati-
onemque intelligit, non hoc veneratur quod videtur & transit, sed
illud potius, quod talia cuncta referenda sunt. Qui autem non intel-
ligit quid significet signum, & tamen signum esse intelligit, nec ipse
premitur seruitute. Melius est autem vel premi incognitis, sed vti-
libus signis, quàm inutiliter ea interpretādo, à iugo seruitutis edu-
ctam ceruicem laqueis erroris inferere.

DE BAPTISMI SACRAMENTO.

Apostoli cur
signis visibi-
libus & ex-
ternis care-
monijs vsi.

Multarū cæ-
remoniariū &
rituū signifi-
catio nobis
obscura.

Signorum
ignotorū ve-
neratio.

I

*Quid est baptismus, & an cunctis
necessarius?*

A. Est hoc nouæ legis primum & maximè necessarium Sacramentum, in ablutione corporis exteriori, & legitima verborum enunciatione, iuxta CHRISTI institutionem, consistens.

B. Necessarium inquam Sacramentum, non solum a adultis, sed etiam paruulis, ac simul eis efficax ad salutem æternam consequendam. Nascuntur omnes iræ c filij: opus igitur habet etiam paruuli emundatione peccati, nec possunt absque d hoc Sacramento mundari, & in filios Dei regenerari. nam & generatim legislator edixit: e *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Alibi verò: f *Non est voluntas ante Patrem, qui in cælis est, ut pereat vnus de pusillis istis.* Perirent g autem nõ baptizati etiam paruuli, sicut olim in Synagoga Hebræorũ pueri h incircuncisi.

C. Iam

A. Act. 2. f Mar. 16. d Ioan. 3. c. 4. a
Tit. 3. b Math. 28. d Ephes. 5. f
1. Petri 3. d

a Trident. sess. 6. cap. 4. & sess. 7.
canon. 5. de baptismo. August.
tract. 13. in Ioann. Ambrosii. de mys-
ter. init. cap. 4. Clemens episto-
la 4. ad Iulium.

b Concil. Lateran. can. 1. & Mileuit.
canon. 2. Dionys. Ecclesiast. hierar.
cap. 7. Cyprian. lib. 3. epistola 8.
Chrysofsto. homil. de Adam & Eua.

c Ephes. 2. a Trident. sess. 5.

d Augustin. epistol. 28. & lib. 3. de
anima & eius orig. cap. 9. Item lib.
1. de pec. mer. cap. 23.

e Ioan. 3. b Augustin. lib. 3. de
pec. mer. cap. 4. & 12.

f Math. 18. b Bernard. serm. 66. in
cantic. & epist. 240. ad Hildefons.

g Aug. de nupt. & concup. lib. 1.
cap. 20. & lib. 2. cap. 17. Item serm.
14. de verbis Apostol.

h Genesis 17. b

C. Iam cum sit vnum a Baptisma Christi fidelium, hoc semel acceptum, nefarium est b prorsus iterare, quicquid demum pre-
textant iam olim c damnati Anabaptistæ. Cũ synodo Constantinopolitana dicendum est: Confiteor d vnũ baptismum in remissionem peccatorum. Et cum Augustino: e Rebaptizare hæreticum hominem, omnino peccatum est: rebaptizare autem Catholicum, immanissimum scelus est: quod idcirco Cæsareis etiam f legibus prohibetur.

a Ephe. 4. a Basil. de Spir. sanct. cap. 15.

b Hebr. 6. a Clemens constitut. apost. 1. 6. cap. 15. Damasc. 1. 4. c. 10.

c in Conc. Carth. 1. can. 1. & Viennen. Trident. sess. 7. can. 9. de Sacram. & 13. de Baptis. Aug. tract. 11. in Ioã. Beda in 3. c. Ioã. d In Symbolo fidei.

e Epist. 203. & in lib. de vnico bapt. cont. Petil. c. 13. Leo epist. 79. ad Nicetam. & 37. ad Leonem Rauenn.

f C. lib. 1. Nè sanctum bapt. iteret.

SCRIPTURAE.

ACTORVM secundo: Petrus verò ad illos, Poenitentiam (inquit) agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESU CHRISTI, in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum spiritus sancti.

MARCI decimosexto capite: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

IOANNIS tertio: Post hæc venit Iesus & discipuli eius in Iudæam terram: & illic demorabatur cum eis, & baptizabat.

ET capite quarto: Quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per IESUM CHRISTVM saluatorem nostrum: vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

f Mat-

MATTHÆI vigesimo octavo: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti: docentes eos seruire omnia, quaecunque mandauit vobis.

AD Ephesios quinto: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundas eam lauacro aquæ in verbo vite.

PRIORIS Petri tertio capite: In arca pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem IESU CHRISTI.

AD Ephesios secundo: Eramus natura filij iræ, sicut & ceteri.

IOANNIS tertio, & Matthæi decimo octavo, vt in textu.

GENESIS decimo septimo: Masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit.

AD Ephesios quarto: Vnus dominus, vna fides, vnum baptisma.

AD Hebræos sexto: Impossibile enim est, eos qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiã donum cælestis, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt: rursus renouari ad pœnitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei, & ostentui habentes.

PATRES.

1. B. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, capite quarto: Iustificatio est translatio ab eo statu in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei, per secundum Adam Iesum Christum saluatorem nostrum: quæ quidem translatio post Euangelium promulgatum, sine lauacro regenerationis aut

eius

Iustificatio non fit sine baptismo aut eius voto.

eius voto fieri non potest, sicut scriptum est: Nisi quis renatus fuerit &c. Ioan. 3.

2. ITEM sessione septima, canone quinto de Baptismo: Si quis dixerit Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem, anathema sit. Baptismus necessarius ad salutem.

3. AVGVSTINVS tractatu decimotertio in Ioannem: Quantumcunque catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis sue portat: non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum. Baptismi necessitas.

4. AMBROSIVS in libro de ijs qui mysterijs inicianur, capite quarto: Credit catechumenus in crucem Domini Iesu, qua & ipse signatur: sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritalis gratiæ munus haurire.

5. CLEMENS epistola quarta ad Iulium & Iulianum: Nec putatis, quod etiam si omnem pietatem colatis, omnemque iustitiam, baptismum verò non accipiat, spem possitis habere apud Deum: immò maiori pœna digni eritis, qui bona opera non bene operati estis. Quis necessarius baptismus.

Confertur enim meritum homini ex bonis gestis, sed si ita gerantur, sicut DEVS iubet. DEVS autem iussit omnem colentem se, Baptismo consignari. Quod si vos renueritis, vt vestræ voluntati magis, quàm DEI obtemperetis, contrarij sine dubio & inimici estis voluntati eius. Matth. 23. Ioan. 3.

Sed dicitis fortasè: Quid confert aquæ baptismus ad DEI cultum? Primum quidem, quia quod DEO placuit, impletur. Secundò, quia regenerato ex aquis & DEO renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ vobis per hominem facta est, amputatur, & ita demùm peruenire poteritis ad salutem. Aliter impossibile est.

Sic enim nobis cum sacramento verus Propheta testatus est, dicens: Amen amen dico vobis, nisi quis denudè renatus fuerit ex aqua viua, non introibit in regnum cælorum. Et idem accelerate. Ioan. 3.

Est enim in aquis ista misericordia eius quædam, quæ ex initio ferebatur super eas: & agnoscit eos, qui baptizantur sub appellatione triplicis sacramenti, & eripit eos de supplicijs futuris, quasi donum quoddam offerens DEO animas per baptismum consecratas.

Confugite ergo ad aquas istas: solæ sunt enim quæ possint vim futuri ignis extinguere. Ad quas qui moratur accedere, constat, in eo adhuc infidelitatis idolū permanere, & ab ipso prohiberi ad aquas properare, quæ salutem conferunt. Siue enim iustus, siue sit iniustus, baptismus ei per omnia necessarius est: iusto quidem, vt adimpleatur in eo perfectio, & regeneretur DEO: iniusto verò, vt peccatorum quæ gessit, remissio concedatur.

f 2 6. CON-

Paruulis & adultis necessarius Baptismus. **6. CONCILIVM** Lateranense magnum sub Innocentio tertio, canone primo: Sacramentum Baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis consecratur in aqua, tam paruulis quam adultis in forma Ecclesie à quocumq; ritè collatum, proficit ad salutem &c.

Paruuli baptizati propter peccatū Originale. **7. CONCILIVM** Mileuitanum canone secundo: Item placuit, vt quicumque paruulos recentes ab vteris matrum, baptizandos negat, aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lauacro expietur, vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, non verè, sed falsè intelligatur, anathema sit. Quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt, nisi quemadmodum Ecclesia catholica, vbiq; diffusa semper intellexit: propter hanc enim regulam fidei, etiàm paruuli qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, idè in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, vt in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt. Eundem canonem repetiuit Concilium Tridentinum sessione quinta.

Rom. 5.

Apostoli v. luerunt paruulos baptizari. **8. DIONYSIVS** Areopagita de ecclesiastica hierarchia capite septimo: Verùm ea de re ista quoque dicimus, quæ sancti præceptores nostri ex pristina traditione edocti, ad nos deriuarunt. Aiunt enim quod est verissimum, infantes (si sancta lege formentur) ad sacrum peruehentos habitum, omni errore liberos & vitæ exortes impurg. Istud cum pijsimis ducibus nostris in mentem venisset, visum est admittere infantes hoc modo, vt naturales oblati paruuli parentes, puerum vni ex fidelibus tradant præclaro diuinarum rerum magistro, sub quo iam puer fit quasi sub patre diuino, sanctæq; salutis alumno. Hunc itaque præsul spondentem, puerum iuxta sanctam educaturum vitam, requirit vt abrenunciationem profiteatur: fidemq; confiteatur, non (vt illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuat sacris. Neque enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciationes facio, aut fidei sacramenta profiteor. sed ita puer renunciat & profiteatur, id est, spondeo puerum industurum, cum ad sacram intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis, vt abrenunciet contrarijs omninò, profiteaturq; & peragat diuina quæ pollicetur. Nihil igitur (vt reor) indignum est, si ad diuinum institutū puer adducitur, sanctum habens præceptorem, qui illi diuinarum rerū habitum tradat, malorumq; seruet immunem.

Patrinus seu susceptor & sponsor paruuli.

Quomodo puer p. susceptorē abrenunciat & si dem. p. fitetur.

9. CYPRIANVS libro tertio, epistola octaua ad Fidū: Quantū verò ad causam infantium pertinet, quos dixisti intra secundum vel tertium diem quo nati sint, constitutos baptizari nō oportere, & considerandam esse legem circuncisionis antiquæ, vt intra octauum diem eum qui natus est, baptizandum & sanctificandum non putares, longè aliud in Concilio nostro omnibus visum est. In hoc enim, quod tu putabas esse faciendum, nemo cōsensit, sed vniuersi potius iudicauimus nulli hominum nato misericordiam Dei & gratiam denegandam. Nam cum Dominus in euangelio suo dicat, Filius hominis non venit animas hominum perdere, sed saluare: quantum in nobis est, si fieri potest, nulla anima perdenda est. Et paulò post: Deus vt personam non accipit, sic nec ætatem, cum se omnibus ad cælestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Quòd autem in Iudaica circuncisione carnali octauus dies obseruabatur, sacramentū est in vmbra atque in imagine antè præmissum, sed veniente Christo veritate completum. Quæ imago cessauit superueniente postmodum veritate, & data nobis spiritali circuncisione. Propter quod neminem putamus à gratia consequenda impeditum esse ea lege, quæ iam statuta est, nec spiritalē circuncisionem impediri carnali circuncisione debere, sed omnem omninò hominem admittendum esse ad gratiam CHRISTI, quādò & Petrus in Actibus Apostolorum loquatur & dicat: Dominus mihi dixit, neminem communem dicendum & immundum. Cæterum si homines impedire aliquid ad consecutionem gratiæ possent, magis adultos & prouectos & maiores natu possent impedire peccata grauiora. Porro autem si etiàm grauissimis delictoribus, & in Deum multum antè peccatibus, cum postea crediderint, remissa peccatorum datur, & à baptismo atque à gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, nisi quòd secundum Adam carnaliter natus, cōtagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit? qui ad remissam peccatorum accipiendam hoc ipso facilius accedit, quòd illi remittuntur nō propria, sed aliena peccata. Et idcirco frater charissime, hæc fuit in concilio nostra sententia, à baptismo atque à gratia Dei, qui omnibus misericors & benignus & pius est, neminem per nos debere prohiberi. quod cum circa vniuersos obseruandum sit atque retinendum, tum magis circa infantes ipsos & recens natos obseruandum putamus, qui hoc ipso de ope nostra, ac de diuina misericordia plus merentur, quòd in primo statim natiuitatis suæ ortu

Gen. 17.

Paruulos primū natos baptizari posse. Luc. 9. Galat. 2.

Act. 10.

Originale peccatum in infantibus.

Cōcilij Carthaginensis sententia de non arcendi à baptismo infantibus.

plorantes ac flentes, nihil aliud faciunt, quàm deprecantur.

Paruulos baptizandos propter originale peccatum Ecclesia Catholica prædicat.

Exorcismi & exufflationes.

Paruuli baptizandi propter originale peccatum.

Ex Apostolorum traditione. Rom. 5.

Sine baptismo non saluantur paruuli.

Rom. 5.

Ante baptismum decedentes paruuli, nõ liberantur à peccato originali.

10. CHRYSOSTOMVS homilia de Adâ & Eua: Prædicat Ecclesia Catholica ybiquè diffusa, debere paruulos baptizari propter originale peccatum. Et paulò post: Quia ipsa conceptio sine carnis cupiditate non fit, ideò dixi de transgressione peccati: venio in originale cupiditatis, vt baptismus paruulorum abluat omne originale peccatum. Et post nonnulla: Illud etiã quod circa baptizandos in vniuerso mûdo sancta ecclesia, siue sint paruuli, siue iuuenes, vniformiter agit, non ocioso cõtèplemur intuitu: quòd cum ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ ingrediuntur, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum &c. vt supra, quæstione octaua, F. autoritate 7.

11. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta, in decreto de peccato originali: Si quis paruulos recentes ab vteris matrum baptizandos negat, etiã si fuerint à baptizatis parètib; orti: aut dicit in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quòd regenerationis lauacro necesse sit expiari ad vitam æternam consequendam: vnde fit consequens, vt in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum, nõ vera, sed falsa intelligatur, anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est id quod dicit Apostolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & irã in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt: nisi quemadmodũ Ecclesia Catholica ybiquè diffusa semper intellexit. Propter hanc enim regulam fidei ex traditione Apostolorum etiã paruuli &c. vt Concilium Mileuitanum supra.

12. AVGVSTINVS epistola vigesima octaua ad Hieronymum: Itẽ quisquis dixerit quòd in Christo viuificabantur etiã paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de vita exeunt: hic profectò & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat ecclesiam, ybi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo viuificari omninò non posse. Qui autem non viuificatur in Christo, restat vt in eadem damnatione maneat, de qua dicit Apostolus: Per vnus delictũ in omnes homines ad condemnationem.

13. IDEM libro 3. de aia & eius origine, capite 9. Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes, anteq̃ baptizentur, morte puentos, puenire posse ad originaliu indulgentiã peccatorũ, si vis esse catholicus.

14. ITEM de peccatorũ meritis & remissionẽ libro primo, cap. vigesi-

gesimo tertio: Nulla ex nostro arbitrio pter baptismũ Christi, salus æterna promittatur infantibus, quam non promittit scriptura diuina, humanis omnibus ingenijs preferenda.

15. Et libro 3. cap. 4. Vnde fit consequens, vt quoniam nihil agitur aliud cum paruuli baptizantur, nisi vt incorporẽtur Ecclesie, id est, Christi corpori membrisq̃ socientur: manifestum fit, eos ad dãnationem, nisi hoc eis collatum fuerit, p̃tinere: non autem dãnari possent, si peccatum vtq̃ non haberent.

16. CAPITE duodecimo ea verba exponẽs prioris ad Corinthios septimo: Alioquin filij vestri immũdi essent, nunc autẽ sancti sunt: Illud tñ (inquit) sine dubitatione tenendũ est, quæcunq̃ illa sanctificatio sit, nõ valere ad Christianos faciendos, atq̃ ad dimittendã peccata, nisi Christiana & ecclesiastica institutiõẽ & sacramentis efficiantur fideles. Nam nec cõiuges infideles, quãlibet sanctis & iustis coniugibus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno Dei separatos in damnationẽ venire cõpellit: nec paruuli de quibuslibet sanctis iustisq̃ p̃creati, originalis peccati reatu absoluntur, nisi in Christo fuerint baptizati: pro quibus tanto impensius loqui debemus, quanto pro se ipsi minũs possunt.

17. BERNARDVS sermõẽ 66. sup Cantica: Videte detractores, videte canes. Irrident nos, quia baptizamus infantes, & oramus pro mortuis, & sanctorũ suffragia postulamus. In omni genere hoim atq̃ in vtroq̃ sexu festinãt p̃scribere Christũ in adultis & paruulis, in viuis & mortuis. Hinc quidẽ infantibus ex impossibilitate naturæ, indẽ verò adultis ex difficultate cõtinetiæ p̃scribentes. Quid enim si infans pro se loqui nõ potest, pro quo vox sanguinis fratris sui & talis fratris clamat ad Deum de terra? Adstat & clamat nihilominus mater ecclesia. Quid tñ infans? Nõne & ipse videtur tibi inhiare quodãmodò de fontibus saluatoris vociferari ad Deũ, suisq̃ vagitibus claudere, Dñe vim patior, responde pro me? Flagitat auxiliũ gratiæ, quia vim patitur ab origine. Clamat innocẽtia miseri, clamat ignorantia paruuli, clamat addicti infirmitas. Itã ergò clamant hæc oia, sanguis fratris, fides matris, destitutio miseri, & miseria destituti. Et clamatur ad patrẽ. Porro pater se ipsum negare nõ potest, pater est. Nemo mihi dicat quia nõ habet fidem, cui mater imperit suam inuoluens illi in sacramento, quousquẽ idoneus fiat proprio nõ tantũ sensu, sed assensu euolutam puramq̃ percipere. Nunquid breue pallium vt non possit ambas cooperire? Magna est Ecclesie fides. Nunquid minor fide Chananæ mulieris, quam constat & filie suffice-

Solo baptismo saluatur paruuli.

Per baptismũ incorporatur Ecclesie. Ad dãnationem p̃tinent, nisi baptizentur.

Propria infantum sanctificatio fit per Baptismũ.

Hæretici Catholicos irrident propter infantum baptismum.

Gen. 4.

Esa. 38.

Mater Ecclesie fidem suã paruulo comunicat.

Fides aliena alijs prodest. Matt. 15.

ficere potuisse & sibi? ided audiuit: O mulier, magna est fides tua: fide at tibi, sicut peccasti. Nunquid minor fide illorum, qui paralyticum per regulas demittentes, animæ illi simul & corporis obtinuerunt salutem? Denique habes: Quorum fidem ut vidit, ait paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et paulo post: Tolle grabatū tuum, & ambula. Qui hæc credit, facile huic persuadetur, merito ecclesiam præsumere non solum paruulis baptizatis in sua fide salutem, sed etiam interfectis pro CHRISTO infantibus coronam martyrij. Quæ cum ita sint, nullum præiudicium sustinebunt regenerati de eo quod dictum est, Sine fide impossibile est placere Deo: cum sine fide non sint, qui in testimonium fidei baptismi gratiam perciperunt. Sed neque de eo quod item dictum est: Qui verò non crediderit, condemnabitur. Quid enim credere est, nisi fidem habere? Itaque & mulier saluabitur per generationem filiorum, si permanferit in fide cum lenitate, & infantibus per lauacri regenerationem succurratur, & adulti qui continere non poterunt, coniugij tricesimo fructu se rediment. Christus propter hoc mortuus est, & resurrexit, ut viuorum dominaretur & mortuorum. Propter hoc quoque & infans natus est, & per singulos ætatum gradus profecit in virum, ut nulli deesset ætati.

18. IDEM in epistola ducetesima quadagesima ad Hildefonsium comitem, de Henrico hæretico scribens: Paruulis Christianorum, Christi intercluditur vita, dum baptismi negatur gratia: nec saluti propinquare sinuntur, saluatore licet pie clamante pro eis: Sinite, inquit, paruulos venire ad me. Ergone qui hoies & iumenta saluauit, quæ admodum multiplicauit misericordiam suam Deus, ad solos tamè innocentes non patitur eandem tam multam misericordiam peruenire? Quid, queso, quid inuidet paruulis saluatorem paruulum qui natus est eis? Inuidia hæc diabolica est: inuidia hac mors intrauit in orbem terrarum. An putat paruulos saluatorem non egere, quia paruuli sunt? Si ita est, ergo gratis magnus Dominus factus est paruus: ut omniam quod flagellatus est, quod sputis illitus, quod cruci affixus, quod denique mortuus est. Non est hic homo à Deo, qui sic contraria Deo & facit & loquitur. Pro dolor: auditur tamen à pluribus, & populū qui sibi credat, habet. O infelicissimū populū. Ad vocem vnus hæretici siluerunt in eo oēs, prophetice & apostolicæ voces, quæ de conuocando in vna Christi fide è cunctis nationibus Ecclesia, vno veritatis spiritu cecinerunt. Ergo sefellerunt diuina oracula, falluntur omnium oculi & animi: qui quod legunt prædictū, intuentur impletū. Quæ certè manifestam

omni.

omnibus veritatem solus iste, stupenda & prorsus Iudaica cæcitate, aut non videns, aut inuidens adimpletam, simul nescio qua arte diabolica persuasit populo stulto & insipienti, de re manifesta nec suis credere oculis: sefellisse priores, errare posteros, totum mundum etiam post effusum CHRISTI sanguinem perditum iri, & ad solos quos decipit, totas miserationum Dei diuitias & vniuersitatis gratiam peruenisse. Et nunc huius rei gratia, licet in multa corporis infirmitate, iter arripui ad has partes, quas potissimum singularis ferus depalcitur, dum non est qui resistat, neque qui saluum faciat. Quippe de tota Fræcia pro simili effugatus malitia, has solas sibi inuenit expositas, in quibus fiducialiter sub tuo dominatu in gregem CHRISTI toto furore bacchatur. Quod tuone honori congruat, princeps illustis, ipse iudicato. Nec mirum tamè, si serpens ille calidus decipit te, quippe speciem pietatis habens, cuius virtutem penitus abnegauit.

19. AVGVSTINVS de nuptijs & concupiscentia libro primo, capite vigesimo: Ab hac igitur potestate tenebrarum, quarum est diabolus princeps, id est, à potestate diaboli & angelorum eius quisquis erui, cum baptizantur, negauerit paruulos, ipsorum Ecclesie sacramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæretica nouitas in Ecclesia CHRISTI auferre vel mutare permittitur, regente atque adiuuante capite totum corpus suum, pusillos cum magnis. In veritate itaque, non in falsitate, potestas diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per sua non possunt, per corda & ora gestantium, ut eruti à potestate tenebrarum, in regnum sui domini transferrantur. Quid ergo in eis est, per quod in potestate diaboli teneantur, donec eruantur inde per sacramentum baptismatis CHRISTI, quid est nisi peccatum?

20. ITEM libro secundo de nuptijs & concupiscentia, capite decimo septimo: Inquantum homines sunt paruuli, bonum est naturæ, cuius author est Deus: inquantum autem cum peccato nascuntur, perituri, si non renascantur, ad semen pertinent maledictum ab initio illius antiquæ inobedientie vitio. Ab hac fide Apostolica atque Catholica verissima atque fundatissima, cum Pelagianis iste Iulianus discedens, non vult nascentes esse sub diabolo, ne paruuli portentur ad CHRISTVM, ut eruantur à potestate tenebrarum, & in regnum ipsius transferantur.

21. IDEM Augustinus præterea sermone decimo quarto de verbis Apostoli: Nos dicimus paruulos aliter salutem & vitam æternam

g

non

Matt. 9.

Heb. 11.

Paruuli baptizati non sunt omnino sine fide. Marc. 16.

1. Tim. 2. Rom. 14.

Matt. 19.

Inuidet hæretici salutem paruulis.

Per baptismum eruitur à potestate demonis.

Exorcismi veritas in paruulis. Abrenunciatur per ora gestantium.

Perituri, si non renascantur.

Sine baptismis non saluantur.

non habituros, nisi baptizentur in CHRISTO. Ibidem: Vbi ponis paruulos baptizatos? Profecto in numero credentium. Nam idem & consuetudine Ecclesie antiqua canonica fundatissima, paruuli baptizati fideles vocantur. Et sic de his quarimus, iste infans Christianus est? Respondetur, Christianus. Catechumenus, an fidelis? Fidelis utique à fide. fides à credendo. Inter credentes igitur, baptizatos paruulos numerabis, nec iudicare vilo modo aliter audebis, si non vis esse apertus hæreticus. Ergo idem habent vitam æternam, quæ qui credit in filium, habet vitam æternam. Noli eis sine ista fide, & sine isto sacramento huius fidei promittere vitam æternam. Et post nonnulla: Absit ut ego dicam non credentes infantes. Iam superius disputavi, credit in altero, qui peccauit in altero.

Ab ecclesie autoritate.

1. Cor. 7. Pereunt filij filij, si non fuerint baptizati.

Vnicū baptisma.

Rebaptizates crucifigunt Dominum.

Paruulorum baptismus.

Marc. 10.

Vnum Baptisma.

1. C. BASILIVS in libro de spiritu sancto, capite decimo quarto: Vnum nouimus salutiferum baptismum, quandoquidem vna est pro mundo mors, & vna ex mortuis resurrectio, quarum figura est Baptisma.

2. CLEMENS pontifex & martyr libro sexto constitutionum apostolicarum, capite decimo quinto: Veruntamen initiatos iterum baptizare tentantes, crucifigunt Dominum: iterum eum interimunt, derident diuina, eludunt sancta, insultant spiritui, sanguinem sanctum veluti communem contemnunt, peccant in mittentem, in passum, & in testificantem. Et paulo post: Baptizate quoque puerulos vestros, & educate eos in disciplina & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere.

3. IOANNES Damascenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo: Confitemur autem vnum baptismum in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Baptisma siquidem Domini morte

ten

tem insinuat: consepulti enim sumus Domino per baptismum, ut inquit diuinus Apostolus. Quemadmodum igitur semel completa est Domini mors, sic semel oportet baptizari iuxta Domini verbum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, instructos confessione Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quicumque igitur in Patre, & Filio, & Spiritu sancto baptizati sunt, & vnam naturam diuinitatis in tribus hypostasibus edocti, & rursus rebaptizantur, illi iterum crucifigunt CHRISTVM, ut inquit diuinus Apostolus: Impossibile nanque est, eos qui semel illuminati sunt, renouari in poenitentiam, iterato crucifigentes sibi ipsos CHRISTVM, & ludibrio subiicientes. Quicumque verò in sancta Trinitate baptizati non fuerint, illos rebaptizari oportet.

Rom. 6.

Rebaptizati iterum crucifigunt Christum. Heb. 6.

4. PRIMVM concilium Carthaginense canone primo: Illicitas esse sancimus rebaptizationes, & satis esse alienum à sincera fide & catholica disciplina.

Datur ana-baptismus.

5. CONCILIVM Viennense sub Clemente quinto: Baptisma vnicum baptizatos omnes in Christo regeneras, est (sicut vnus Deus & fides vnica) ab omnibus fideliter confitendum. Quod celebratum in aqua in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, credimus esse tam adultis quam paruulis communiter perfectum remedium ad salutem.

Vide in Clementinis, tit. de summa Trinit. & fide Catholice.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, canone nono, de sacramentis in genere: Si quis dixerit in tribus Sacramentis, Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine, non imprimi characterem in anima, hoc est, signum quoddam spirituale & indelebile, vnde ea iterari non possunt, anathema sit.

Character Baptismi, Confirmationis, & Ordinis.

7. ITEM in eadem sessione, canone decimotertio de baptismo: Si quis dixerit paruulos, eò quod actum crededi non habent, suscepto baptismo inter fideles computandos non esse, ac propterea cum ad annos discretionis peruenerint, esse rebaptizandos: aut præstare omitti eorum baptismum, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesie, anathema sit.

Paruuli inter fideles numerandi. Paruuli baptizati, non rebaptizandi postea.

8. AVGVSTINVS tractatu vndecimo in Ioannem: Rectè intellexit Nicodemus natiuitatem carnis. Sic & tu intellige natiuitatem spiritus. Quicumque tibi dixerit, ut spiritualiter iterum nascaris, responde quod dixit Nicodemus: Nunquid potest homo iterum in ventrem matris sue intrare, & nasci? Iam natus sum de Adam, non me potest iterum generare Adam: iam natus sum de CHRISTO, non me potest iterum generare CHRISTVS. Quomodo vterus

Baptismus repeti non potest.

test, vt nec carnalis natiuitas.

non potest repeti, sic nec baptismus. Ibidem: Plus vos persequuntur (Donatista) qui vos illudedo seducunt, Veni veni, baptizare hic, hic habes verum baptismum. noli ludere, vnus est verus. Ille lusus est, seducis, & ista persecutio grauis tibi erit. Isti etiam audent dicere, quia persecutionem solent pati à catholicis regibus, aut à Catholicis principibus. Quam persecutionem tolerant? afflictionem corporis. Quomodo passi sunt persecutionem, quam faciunt grauiorem? Caue quandò vult ludere Ismael cum Isaac, quandò tibi

Gen. 21.

Anabaptistae sūt illufores.

Rectè persequuntur hæreticos catholici principes.

Pro mortibus sempiternis mortem temporalem patiuntur.

Non magis repeti potest spiritalis, quàm carnalis natiuitas.

blanditur, quandò offert alterum baptismum: responde, habeo iam baptismum. Si enim verus est iste baptismus, quisquis vult alterum dare, illudere vult. Caue animæ persecutorem. Et paulò post: Miratur quia commouentur potestates Christianæ aduersùs detestandos dissipatores Ecclesie. Si non ergò mouerentur, & quomodo redderent rationem de imperio suo Deo? Intendat charitas vestra quid dicam, quia pertinet hoc ad reges seculi Christianos, vt temporibus suis pacatam velint matrem suam Ecclesiam habere, vnde spiritaliter nati sunt. Videte qualia faciunt, & qualia patiuntur. Occidunt animas, affliguntur in corpore: sempiternas mortes faciunt, & temporales se perpeti conueruntur.

9. BEDA in caput tertium euangelij secundum Ioannem: Notandum autem, quia quod de carnali dixit, hoc etiam de spiritali est regeneratione sentiendum: nequaquam videlicet eam, postquam semel expleta fuerit, posse repeti. Siue enim hereticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctæ Trinitatis baptizet, non valet ille quidem qui ita baptizatus est, à nobis Catholicis rebaptizari, nè confessio vel inuocatio tanti nominis videatur annullari.

10. SECVNDA synodus generalis, quæ est prima Constantinopolitana, in Symbolo: Conitemur vnum baptisma in remissionem peccatorum.

11. AVGVSTINVS epistola ducentefimatertia ad Maximum episcopum: Rebaptizare igitur hæreticum hominem &c. vt in textu.

12. IDEM in libro de vnico baptismo contra Petilianum, capite decimotertio: Ego autem vt quod de hac re sentio breuiter dicam, rebaptizare hæreticos, quod illi (Cyprianus scilicet & eius socij) fecisse dicuntur, tunc fuit humani erroris: rebaptizare autem Catholicos, quod adhuc isti faciunt, semper est diabolicæ præsumptionis.

Anabaptismus est diabolicæ præsumptionis.

13. LEO

13. LEO Magnus epistola septuagesimanona ad Nicetam episcopum Aquileiensem, capite septimo: Hanc regulam (vt scitis) seruandam in omnibus ecclesijs prædicamus, vt lauacrum semel initum nulla iteratione violetur, dicente Apostolo: Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Cuius ablutio nulla iteratione temeranda est, sed (vt diximus) sola sanctificatio sancti spiritus inuocanda est, vt quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis sacerdotibus consequatur.

Baptismus nõ iterandus.

Eph. 4.

14. IDEM epistola trigesima septima ad Leonem Rauennatem Episcopum: Scimus quidem inexpiabile esse facinus, quoties iuxta hæreticorum damnata à sanctis patribus instituta, cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante doctrina, quæ nobis vnicam prædicat in Trinitate Deitatem, vnam in fide confessionem, vnum in baptisate Sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur, quoniam non potest in iterationis crimen deuenire, quod factum esse omnino nescitur.

Inexpiabile facinus est rebaptizatio.

Eph. 4.

15. IVSTINIANVS in Codice, libro primo, titulo sexto, Nè sanctum baptisma iteretur, L. secunda Imperatorum Honorij & Theodosij: Si quis rebaptizare quempiam de ministris Catholicæ sectæ fuerit deceptus, vnà cum eo qui piaculare crimen commisit, (si tamen criminis per ætatem capax sit) & hic, cui persuasum sit, vltimo supplicio percellatur.

Agit de eorū baptismo, de quibus nõ constat an sint baptizati.

Vltimū supplicium in anabaptistis constitutum.

II

Quæ circa hoc Sacramentum præcipuè sunt notanda?

A. Elementum abluens, eiusque significatio, verbum, minister, & effectus Baptismi,

B. Elementum est aqua simplex, materia ad hoc necessaria, quæ natura sua sordes corporis abluere solet. Cui hæc pulchrè respondet significatio,

a Ioan. 3. b
Eph. 5. f
Act. 8. g 10. g
Trid. can. 2.
de Bapt. &
Flor. Chry.
sost. homil.
24. in Ioan.

g 3

tio,

b Tit. 3. b
Act. 2. f
1. Corint 6. c
c Cœcil Late.
13. & Florēt.
Au. li. 6. cōtra
Donat. ca. 25.
Didymus 1. 2
de spirit. san.
d Marth. 28. d
Amb. de ijs 9
myst. init. c. 4.
e Au. cōt. Par.
menia. li. 2. c.
23 Et de vnic.
bapt. c. 9. Cōt.
Donat. li. 3. c.
25. & li 7. c 53.
Hilar. in psal.
67. Conc. La.
ter. cap 1. Flo.
rēt. & Tridēt.
can. 4. de bap.

tio, Baptismo animam^b emundari peccatis, & hominem, vti dicemus, iustum effici.

C. Verbum quo^c Sacramenti forma consistit, ex CHRISTI præcepto sic habet: *d Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

D. Et quanquàm sit Sacerdotum munus, baptismum administrare, tamen vbi necessitas vehementer vrget, baptizare possunt alij^e quoquè, ne impijs quidè & hæreticis exceptis, modò à forma Ecclesiæ & eius verbis conceptis non recedatur.

SCRIPTURAE.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

AD Ephesios quinto: Vt Ecclesiam sanctificaret, mundas eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

ACTORVM octauo: Dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus, Eccè aqua, quid prohibet me baptizari? Et iussit stare currum: & descenderunt vterque in aquam, Philippus & Eunuchus, & baptizauit eum.

ACTORVM decimo: Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos?

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.

ACTORVM secundo: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine IESV CHRISTI in remissionem peccatorum vestrorum: et accipietis donum spiritus sancti.

PRI-

PRIORIS ad Corinthios sexto: Et hæc quidem fuistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri IESV CHRISTI, & in Spiritu DEI nostri.

MATTHAEI vigesimo octauo: Euntes ergò docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

PATRES.

1. B. TRIDENTINVM concilium sessione septima, canone secundo de Baptismo: Si quis dixerit, aquam veram & naturalem non esse de necessitate baptismi, atque ided verba illa Domini nostri IESV CHRISTI, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto: ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.

Materia Baptismi. Ioan.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramētis Ecclesiæ: Materia huius Sacramenti, est aqua vera & naturalis: nec refert, frigida sit an calida.

3. CHRYSOSTOMVS homilia vigesima quarta in Ioannem: Nam quod per necessaria sit aqua, vel inde perspicuū est, quod cum antè aquam spiritus inspirasset, in hoc tamen nõ quieuit Apostolus, sed ad aquæ necessitatem ostendendam ait: Nunquid aquam quis prohibere potest, vt non baptizentur hi, qui spiritum sanctum acceperunt, sicut & nos? Quænam ergò aquæ necessitas? Iam absconditum vobis mysterium aperiã. Sunt & alia, nunc verò ex omnibus vnũ exposuisse sufficiat. Primũ diuina in hoc consummantur indicia, sepultura, mortificatio, resurrectio, vita, & hæc simul oĩa. In aqua enim tanquàm in sepulcro caput immergentibus vetus homo sepelitur & submergitur, deinde nobis emergentibus nouus refurgit inde. Vt facile nobis est immergi & emerfos respirare, ita Deo veterè sepelire hominẽ, & nouum induere. Præterea ter istud sit, vt hinc Patris & Filij & Spiritus sancti virtutem hæc omnia implere intelligas. Quod nè coniectura à me, sed vero sensu dictum intelligas, audi Paulum: Consepulti, inquit, sumus cum illo per baptismum in mortem. Et iterum: Noster vetus homo simul crucifixus est. Et iterum: Cõplantati facti sumus similitudini mortis eius.

Aqua ad baptismũ p̄ficiẽ. dũ necessaria. Actor. 19.

Ter repetita ablutio.

Coloff. 2. Rom 6. Ibidem.

1. C. CONCILIVM Lateranense magnum canone primo: Sacramentum baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis, videlicet Patris & Filij & Spiritus sancti, consecratur in aqua, tam

ram paruulis quàm adultis in forma Ecclesię à quocunque ritè colatum, proficit ad salutem.

Forma Baptismi Latinorũ & Græcorũ.

2. ET concilium Florentinum: Forma huius Sacramenti est: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Non tamen negamus, quin & per illa verba, Baptizetur talis seruus CHRISTI in nomine patris, & filij, & spiritus sancti: vel, Baptizatur manibus meis talis, in nomine patris & filij & spiritus sancti, verum perficiatur baptisma: quoniam cùm principalis causa, ex qua baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas: instrumentalis autem sit minister, qui tradit exterius Sacramentum, si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur minister, cum sanctę Trinitatis inuocatione, perficitur sacramentum.

Certa Baptismi forma necessaria.

3. AVGVSTINVS de baptismo contra Donatistas libro sexto, capite vigesimo quinto: Certa illa euangelica verba, sine quibus nõ potest baptismus consecrari, tantũ valent, vt per illa sic euacuentur, quęcunque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur, quemadmodũ dæmonium CHRISTI in nomine excluditur. Et paulõ post: Si autem ipse malus est atque peruersus, si prece integram dicat, & nulla ex parte fidei catholicę aduersam, nõ idẽ ipse rectus est, quia illa recta est: & si in aliquibus peruersam prece afferat, Deus adest verbis euangelicis suis, sine quibus baptismus CHRISTI consecrari non potest, & ipse sanctificat Sacramentum suum, vt homini siue antequam baptizetur, siue cùm baptizatur, siue postea quandoquẽ ad se veraciter cõuerso, id ipsum valeat ad salutem, quod ad perniciem, nisi conuerteretur, valeat. Cæterũ quis nesciat non esse baptismum CHRISTI, si verba euangelica quibus symbolum cõstat, illic defuerint? Sed facilius inueniuntur heretici, qui omninõ non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent.

4. DIDYMVS Alexandrinus libro secundo de Spiritu sancto: Quis non ex ipsa cogetur veritate suscipere indifferentiam sanctę Trinitatis, dum vna sit fides in Patre, & Filio, & Spiritu sancto: & lauacrum detur atque firmetur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti? Non arbitror quenquam tam vecordem atque insanum futurum, vt perfectum baptisma putet id, quod datur in nomine Patris & Filij, sine assumptione Spiritus sancti: aut rursus in nomine Patris & Spiritus sancti, filij vocabulo prætermisso: aut certè in nomine Filij & Spiritus sancti, non præposito vocabulo Patris. Licet enim quis posset existere saxei (vt ita dicam) cordis, & penitens mentis alienę, qui ita baptizare conetur, vt vnum de præceptis nominibus

Forma mutilata esse non debet. Singularũ personarũ S. Trinitatis nota exprimenda sunt.

nibus prætermittat, videlicet contrarius legislator Christi, tamẽ si ne perfectione baptizabit: immõ penitens à peccatis liberare nõ poterit, quos à se baptizatos existimauerit.

5. AMBROSIVS in libro de ijs qui mysterijs inicianur, cap. quarto: Catechumenus nisi baptizatus fuerit in nomine Patris & filij & Spiritus sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritalis gratiæ munus haurire.

1. D. AVGVSTINVS libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio: Si laicus aliqua pereuntis dederit necessitate compulsus, quod cùm ipse acciperet, dandum esse addidit, nescio an piẽ quiquam dixerit fesse repetendum. Nulla enim cogente necessitate si fiat, alieni muneris vsurpatione est: si autem necessitas vrgeat, aut nullum aut veniale delictum est. Et paulõ post: Et hæc quidem alia quæstio est, vtrum & ab ijs qui nunquam fuerunt Christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temerè inde affirmandum est sine autoritate tanti concilij, quantum tantę rei sufficit. De ijs verõ qui ab Ecclesię vnitate separati sunt, nullã iam quæstio est, quin & habeat & dare possint, & quin perniciosè habeat, perniciosèq; tradat extra vinculu pacis. Hoc enim iam in ipsa totius orbis vnitate discussum, consideratũ, perfectum atq; firmatum est.

Laicus in necessitate baptizare potest.

Non baptizati, an baptizare possint.

Hæretici verũ baptismũ conferunt.

2. IDEM in libro de vnico baptismo, capite nono: Quisquis extra ecclesiam fuerit ab hæreticis vel schismaticis, tamen Christi baptismate consecratus, cùm ad Ecclesiam venerit, non est negandum sacramentum veritatis quo imbutus est, sed adiicienda est pietas vnitatis, à qua separatus est, & sine qua illud inesse illi possit, prodesse non possit. Hoc facimus, hoc à maioribus traditũ accepimus, hoc in Catholica Ecclesia, quę toto orbe diffunditur, contra omnes falsitatis nebulas custodimus.

Verus baptismus etiã extra Ecclesiam confertur.

3. IDEM Augustinus libro tertio contra Donatistas, capite decimo quinto: Quamobrem si euangelicis verbis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, Marcion baptismum consecrabat, integrum erat sacramentum, quauis eius fides sub iisdem verbis aliud opinantis quàm catholica veritas docet, non esset integra, sed fabulosis falsitatibus inquinata. Nam sub iisdem verbis, id est, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, non solũ Marcion aut Valentinus, aut Arius, aut Eunomius, sed ipsi carnales paruuli Ecclesię, qui bus dicebat Apostolus: Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, si possent singuli diligenter interrogari, tot diuersitates opinionum fortassis, quot homines, numerarentur.

Hæreticorũ baptismus verum est Sacramentum, si debitam formam seruant.

1. Cor. 3

1 Cor. 2.

Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei. Nunquid tamen idem non integrum sacramentum accipiunt?

4. ET libro septimo, capite quinquagesimo tertio contra Donatistas: Veruntamen si quis fortè me in eo concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus talibus quorundam sententias sequi mallem, vrgeret vt dicerem, quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem quo eram cum ista distarem, nequaquam dubitarem habere eos baptismum, qui vbi cunq; & à quibuscunq; illud verbis euangelicis consecratum, sine sua simulatione & cum aliqua fide accepissent, quâquam eis ad salutem spiritalem nõ proderet, si charitate caruissent, qua catholicæ infererentur Ecclesiæ. Si enim habeam, inquit, fidem vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum: sicut iam præteritis Maiorum statutis, non dubito etiã illos habere baptismum, qui quantum fallaciter id accipiant in ecclesia, tamen accipiunt, vel vbi putatur esse Ecclesia ab eis, in quorum societate id accipitur, de quibus dictum est, Ex nobis exierunt. Vbi autem neque societas vlla esset ita credentium, neq; ille qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum iudicium & mimice & ioculariter ageretur, vtrum approbandus esset baptismus qui sic daretur, diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordi oratione, & impensis supplici deuotione gemitibus implorandum esse censerem, ita sanè, vt post me dicturos sententias, nõ quod iam exploratum & cognitum adferrent, humiliter expectare: quanto magis ergo nunc, sine præiudicio diligentioris inquisitionis vel maioris autoritatis, istud dixisse accipiendus sum?

1. Ioann. 2.

Per ludum & iocum baptizati.

5. HILARIUS Pictauiorum episcopus in Psalmum sexagesimum septimum, loquens de Eunucho Candaces reginæ Aethiopum: Ecce aqua, inquit, quis prohibet me baptizari? sacramentum ipsum Baptismi adeo impatientis desiderij cupiditate præueniens, vt à diacono ministerium Apostolici officij salutis suæ cupidus exigeret.

Act. 8. Apostolorum officium erat baptizare.

A quocunq; potest conferri.

6. LATERANENSE concilium magnum sub Innocentio tertio celebratum, canone primo: Sacramentum baptismi, quod ad inuocationem indiuiduæ Trinitatis consecratur in aqua, tam paruulis quam adultis in forma Ecclesiæ à quocunq; ritè collatum, proficit ad salutem.

Minister ordinarius Baptismi, est sacerdos.

7. CONCILIUM Florentinum: Minister huius sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare: in causa autem necessitatis, non solum sacerdos vel diaconus, sed etiã laicus vel mulier,

er, immo etiã paganus & hæreticus, baptizare potest, dummodo formam seruet ecclesiæ, & facere intendat quod facit ecclesia.

In causa necessitatis quis homo.

8. CONCILIUM Tridentinum sessione septima, canone quarto de baptismo: Si quis dixerit baptismum, qui etiã datur ab hæreticis in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, cum intentione faciendi quod facit ecclesia, non esse verum baptismum, anathema sit.

Ab hæreticis collatus baptismus quâdo verus.

III

Quem fructum & effectum præstat Baptismus?

A EVM planè, quem docente CHRISTO^a ac testibus Apostolis Petro & Paulo discimus, nimirum per Baptismum & peccata remitti, & spiritum dari, quo & vetus homo aboleatur, & noua fiat in CHRISTO creatura. Quippe susceptus ritè baptismus nõ hoc modo largitur, vt impio plenè peccata omnia condonentur atque tollantur, sed etiam vt baptizatus planè innouetur, ac verè innocens, iustus, sanctus & cælesti gloria dignus in CHRISTO efficiatur: vt iure à Paulo dictum sit omnibus baptizatis: ^b *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis in nomine Domini nostri IESU CHRISTI, & in spiritu Dei nostri.*

^a Marc. 16 d. Act. 2. f. 22. d. 1. Pet. 3. d. Ezec. 36 e. 1. Cor. 6. c. Rom. 6. a. b. Basil. hom. 13. in exhort. ad baptiz. & lib. de Spirit. sanct. cap. 15. Aug. lib. 1. contra 2. epist. Pelag. cap. 13. & lib. 3. c. 3. In Enchi. c. 64. Beda in c. 3. Ioã. Damasc. lib. 4. c. 19. Greg. lib. 9. epist. 39. Hierony. ad Ocean. Nazian. in sanct. Lauacrum. Clem. Alexand. lib. 1. pædag. cap. 6. Chrysostr. ad Neoph. & ad baptizandos.

^b 1. Cor. 6. c. Amb. lib. 1. de sacrament. e. 4. Conc. Florét. & Trid. sess. 5. can. 5.

Atq; alibi testatur ^c idè, baptismum esse

^c Tit. 3. b. August. epist. 23. & quæst. 33. super

Nam. lib. 4. conf. cap. 4.

Lactant. lib. 3. diuinarum inf. c. 26.

Cyprian. lib. 2. epist. 2.

d Ephe. 5. f

e Gal. 3. d Rom. 6. a

lauacrū regeneratiōis & renouatiōis Spiritus sancti. ^d Lauacrū etiā aq̄ in verbo vite. Et rursus ille scribit: ^e *Quicumq; in Christo baptizati estis, Christū induistis.*

f serm. in Cōm. Domini.

Vide Cyprian de bapt. Christi, &

ablut. ped. Orig. in c. 6. ad Roman.

Reticiū Augustodu. apud Augu-

stinum lib. 1. contra Iulianum. c. 2.

B SCITE Bernardus ac breuiter sacramenti huius effectus p̄cipuos cōplectitur: Lauamur in baptismo, inq̄t, q̄a deletur chirographū damnatiōis nostræ, & gratia hæc nobis confertur, nè iam nobis cōcupiscentia noceat, si tamen à consensu abstineamus.

g Iac. 1. b Rom. 6. b 7. b

Tridentin. sess. 5. can. 5.

Aug. lib. 1. de nupt. & concup. c. 23.

& 25. & lib. 1. con. 2. epist. Pela. c. 13.

Item lib. 1. retract. c. 15. & lib. 13. de

Trin. c. 16. de pec. mer. lib. 1. c. 39. &

lib. 2. c. 33. & 34.

C QV AE concupiscentia in renatis manēs, nō p̄ se peccatū est, sed vt Theologi appellāt, fomes peccati, ad agōnem relic̄t⁹, vt baptizati hac occasiōe vigilatiūs Dei gratiā q̄rant, virtutes studio siūs exerceāt, fortiusq; certādo maiorem sibi gloriā parent. Itaq; vt Paulus docet, ^h *Nilil damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu, q̄ nō secundū carnē, sed secundū spiritū ambulant,* ^a quiq; secundū Pauli doctrinam & exemplum, veterem hominem exuētes, de die in diem secundū ^b interiorem hominem renouantur: id quod proprium est ^c baptizatorum.

h Rom. 8. a

a Col. 3. b Ephe. 4. e

b 2. Cor. 4. d

c Rom. 6. a

SCRI-

S C R I P T V R A E.

A PRIORIS ad Corinthios sexto, **AD Galatas** tertio, **AD Romanos** octauo, vt in textu.

M ARCI decimosexto: Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.

A CTORVM secundo: Baptizetur vnusquisque vestrū in nomine **IESV CHRISTI** in remissionem peccatorum vestrorum: & accipietis donum Spiritus sancti.

A CTORVM vigesimosecundo: Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua, inuocato nomine ipsius, inquit Ananias ad Paulum.

P RIORIS epistolæ Petri capite tertio: Cū fabricaretur arca, in qua pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt p̄ aquā. Quod & vos nunc similis formæ saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem **IESV CHRISTI**.

E ZECHIELIS trigesimosexto: Et effundā super vos aquā mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab vniuersis idolis vestris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum &c.

AD Romanos sexto: An ignoratis fratres, quia quicumq; baptizati sumus in **CHRISTO IESV**, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cū illo per baptismū in mortem, vt quomodò **CHRISTVS** surrexit à mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitu dini mortis eius, simul & resurrectionis erimus: Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Et paulò pōst: Itā & vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu.

h 3

AD

AD Titum tertio: Saluos non fecit per lauacrum &c.

AD Ephes. quinto: Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.

C. IACOBI primo: Vnusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem.

AD Romanos sexto: Non ergò regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis eius.

ET capite septimo: Nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, Non concupisces. Occasione autem accepta peccatum per mādatum operatū est in me oēm concupiscentiā.

AD Colossenses tertio: Expoliantes vos veterem hominē cum actibus suis, & induentes nouum eum qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius qui creauit illum.

AD Ephesios quarto: Deponite vos, secundum pristinā conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renouamini autem spiritu mentis vestræ: & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate veritatis.

POSTERIORIS ad Corinthios quarto: propter quod nō deficimus: sed licet is qui foris est, noster homo corrūpitur, tamen is qui intus est, renouatur de die in diem.

AD Romanos sexto: Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem &c. ut supra.

PATRES.

1. A BASILIVS Magnus in exhortatione ad baptismum, quæ est decimatertia inter homilias variorum argumentorū: Baptismus est captiuorum & æris alieni remissio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus splendens, character indepræhensibilis, cæli iter, regni cælestis conciliatio, adoptionis gratia.

2. Idem

Effectus baptismi.

2. IDEM in libro de spiritu sancto, capite decimo quinto: Tribus demersionibus, ac totidem inuocatiōibus, magnū baptismatis mysterium peragitur, ut & mortis figura adumbretur, & per traditionē diuinæ cogitationis animus repurgetur eorum qui baptizantur. Purgatur animus.

3. AVGVSTINVS libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimo tertio: Dicimus baptismum dare omnium indulgentiam peccatorum, & auferre crimina, non raderē, nec ut oīm peccatorum radices in mala carne teneantur, quasi rasorū in capite capillorum, vnde crescant iterum refecanda peccata. omniū peccatorum indulgentia in baptismo. Auferit crimina, & nō radit.

4. ITEM libro tertio, capite tertio: Baptismus abluit quidem peccata omnia, prorsus omnia, factorum, dictorum, cogitorum, siue originalia, siue addita, siue quæ ignoranter, siue quæ sciēter admissa sunt, sed non auferit infirmitatem cui regeneratus resistit, quā dō bonum agonem luctatur. Abluit prorsus omnia peccata.

5. IDEM August. in Enchiridio ad Laurētiū, capite sexagesimo quarto: Excepto baptismatis munere, quod contra originale peccatum donatum est, ut quod generatione attractum est, regeneratione detrahatur, & tamen actiua quoque peccata quæcunque corde, ore, opere commissa inuenerit, tollit. Hac ergò excepta magna indulgentia, vnde incipit hominis renouatio, in qua soluitur omnis reatus & ingeneratus & additus &c. Baptismus & originale peccatū & actiua omnia tollit.

6. BEDA in caput tertium Ioannis: Spiritalis generatio tota inuisibiliter agitur. Nam videtur quidem qui baptizatur, in fontem descendere, videtur aquis intingi, videtur de aquis ascendere: quid autem in illo lauacrum regenerationis egerit, minimè potest videri. Sola autem fidelium pietas nouit, quia peccator in fontem descendit, sed purificatus ascendit: filius mortis descendit, sed filius resurrectionis ascendit. Sola hoc ecclesia mater, quæ generat, nouit. Cæterum oculis insipientium videtur talis exire de fonte, qualis intrauit, totumque ludus esse quod agitur. Effectus baptismi inuisibilis.

7. DAMASCENVS lib. quarto orthodoxæ fidei, capite decimo: Peccatorum remissio omnibus æquè per baptismum donata est, gratia verò spiritus sancti, secundum proportionem fidei & puritatis. Nunc igitur per baptismum primitias spiritus sancti accipimus: & initium alterius vitæ fit in nobis, id est, primitiæ regenerationis, & signaculum, & tutela, & illuminatio, & sanctificatio. Remissio peccatorū æqualis, gratia nō item.

8. GREGORIVS Magnus libro nono, epist. trigesima nona ad Theotistam patritiam: Si qui sunt qui dicunt peccata in baptismo superficiei tenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius, in qua Peccata prorsus dimitti in baptismo. ipsum

ipsum fidei sacramentum festinant soluere? in quo principaliter ad caelestis munditiae mysterium anima ligatur: vt absoluta radicitus à peccatis omnibus, soli illi inhæreat, de quo psalmista ait: Mihi autè adhærere Deo bonū est. Certè enim maris rubri transitus figura sancti baptismatis fuit, in quo hostes à tergo sunt mortui, sed alij cōtra faciem in eremo sunt inuenti. Sic quippe omnes qui in sancto baptis-
mate tinguntur, eorum peccata præterita omnia laxantur, quia eis velut Aegyptij hostes à tergo moriuntur. Sed in eremo alios hostes inuenimus, quia dum in hac vita viuimus, priusquàm ad promissi-
onis patriam peringamus, multę tentationes nos fatigāt, & ad ter-
ram viuentium tendentibus iter intercludere festinant. Qui ergò dicit peccata in baptis-
mate funditū non dimitti, dicat in mari ru-
bro Aegyptios non veraciter mortuos. Si autem fateatur Aegyptios veraciter mortuos, fateatur necesse est peccata in baptis-
mate fundi-
tis mori: quia nimirū plus valet in absolutiōe nostra veritas, quàm
vmbra veritatis. In Euangelio Dominus dicit: Qui lotus est, non in-
diget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus. Si igitur peccata in
baptis-
mate funditū minimè dimituntur, quomodò is qui lotus est,
mundus est totus? Totus enim mundus dici non potest, cui de pec-
cato aliquid remāsit. Sed nemo resistit voci veritatis, quę ait: Qui lo-
tus est, mundus est totus. Nihil ergò ei de peccati sui contagione re-
manet, quem totum fateatur mundum ipse qui redemit.

9. HÆRONYMVS in epistolā octogesima tertia ad Oceanum: Omnia, inquit, nobis in baptis-
mate cōdonata sunt crimina: nec post
indulgentiam, iudicis est metuenda seueritas, dicente Apostolo: Et
hęc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati
estis in nomine domini Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Omnia
peccata donata sunt: bene & fideliter. Et pauld pōst: Quantam vim
habeat baptis-
ma & aqua in CHRISTO sanctificata gratiā, docebo:
Rudis mundus, necdū sole rutilante, nec pallente luna, nec astris
micantibus, incompositam & inuisibilem materiam, abyssorū ma-
gnitudine & deformibus tenebris opprimebat. Solus spiritus Dei
in aurigę modum super aquas ferebatur, & nascentem mundum in
figura baptismi parturibat &c. Peccat mundus & sine aquarum di-
luuio non purgatur. Statimq; columba spiritus sancti, expulso alite
reterrimo, itā ad Noe quasi ad Christū in Iordane deuolat: & ramo
refectionis ac luminis, pacem orbi annunciat. Phæro cum exercitu
suo, nolens populum Dei exire de Aegypto, in typo baptismatis suf-
fo catur. Et plura alia ex scripturis copiosè.

Psal. 72.

Exod. 14.

Ioan. 13.

Omnia crimi-
na cōdonata.
1. Corinth. 6.Genes. 1.
Figura bap-
tismi.

Gen. 7. & 8.

Exod. 14.

10. Gre-

10. GREGORIVS Nazianzenus in oratione in sanctum La-
uacrum: Illuminatio splendor est animarum, vitæ translatio, ing-
sitio per quam ad Deum conscientia attollitur: illuminatio adiuto-
rium nostræ est imbecillitatis: illuminatio carnis est abiectio, spiri-
tus affecta, rationis participatio, creationis emendatio, peccati di-
luuium, luminis communicatio, tenebrarum dissolutio: illumina-
tio ad Deum est vehiculum, CHRISTI peregrinatio, fidei susten-
taculum, mentis perfectio, regni cælorum gloria, vitæ permutatio,
seruitutis ablatio, vinculorum solutio, fœderis commutatio: illu-
minatio (qd necesse est plura enumerare?) ex Dei donis est pulcher-
rimum & magnificentissimum. Quemadmodū quædam sancta
appellantur sanctorum, aut quod excellentius & magis propriū est,
cantica cantorum: itā & illa omnibus reliquis, qui apud nos sunt
splendoribus, est sanctior. Vocatur autem donum hoc, quemadmo-
dū & dator eius CHRISTVS, multis ac varijs nominibus: siue
id nobis ob exuberantem rei accidat lætitiā, (delectatur enim qui
alicuius rei magno tenentur amore, iucundè circa illius versari no-
mina) siue quod beneficia innumera nobis denominationum mul-
titudine fruatur. Donum igitur appellamus, beneficium, baptis-
ma, vnctionem, illuminationem, in corruptionis indumentum, regene-
rationis lauacrum, signaculum, omne quodcunque preciosum est:
donum quidem, quoniam cū nihil contulerimus, nobis datū sit:
beneficium tanquàm debentibus: baptis-
ma, tanquàm peccata in vn-
da pariter sepeliantur: vnctionem verò, tanquàm sacra sit & regia,
si quidem hęc erant vnctæ: illuminationem autem, tanquàm splen-
dorem: indumentum, velut turpitudinis tegumentum: lauacrum
verò, tanquàm abluitionem: at sigillum, tanquàm conseruationem
& dominationis designatiōem. Et pauld pōst: Ipsa baptismatis gra-
tia ac vis, non mundi diluuium, vt olim, sed vniuscuiusque peccati
continet purgationem, & omnimodam fœditatum & inquinatio-
num, quæ à prauitate ingressæ sunt, reiectionem. Proindè cū du-
plices simus, ex anima dico & corpore, illudq; visibilis, ista verò in-
uisibilis sit naturæ: itā & duplex est purgatio, per aquam inquam &
spiritum: & hęc quidem visibiliter ac corporaliter suscipitur, at illa
incorporaliter & inuisibiliter cocomitatur: ac vna quidem est figu-
ralis, sed altera vera, quæ & profunda expurgat, prioris generatiōis
adiutorium existens. nouos pro veteribus, ac DEI similes, pro eo
quod nunc sumus, efficit, absque igni conflans, & sine confectione
irradians. si enim breuiter dicere oportet, baptismatis vis, cum Deo
vitæ

Vis baptismi
admirabilis.Baptismi no-
mina varia.

Vis baptismi.

vita secundæ, ac purioris conuersationis est pactū censendum. Ibid. Exiuit à te impurus ille & materialis spiritus, baptismate expulsus. non fert persecutionem, non sustinet absque domo & lare degere. pergit per loca inaquosa, & diuinæ irrigationis arida. ibi versari cupit, circumerrat, quærés requiem, nec inuenit: in baptizatas incidit animas, quarum prauitatem lauacrum eluerat: timet aquam, purificatione suffocatur, quemadmodum legio mari.

Matt. 11.

Matt. 8.

Effectus baptismi.

Psal. 81.
Nomina baptismi.

11. CLEMENS Alexandrinus libro primo pædagogii, capite sexto: Qui tingimur, abstergis peccatis, quæ diuino spiritui insitæ caliginis tenebras offundebat, liberum, ab omnibus impedimento uolucrum, & lucidum habemus spiritus oculum: quod quidem solo quod diuinum est intuemur, cælitus influente nobis sancto spiritu. Et pauld antè: Tincti, illuminamur: illuminati, in filios adoptamur: adoptati, perficimur: perfecti, immortales reddimur. Ego, inquit, dixi: Dij estis, & filij excelsi omnes. Multis autem modis uocatur hoc opus, Gratia, Illuminatio, Perfectum, & Lauacrum. Lauacrum quidem, per quod peccata abstergimus. Gratia autem, qua remittuntur pænæ quæ peccatis debentur. Illuminatio autem, per quam sanctam illam & salutarem lucem intuemur, hoc est, per quod id quod est diuinum perspicimus. Perfectum autem dicimus, cui nihil deest. Quid enim ei desit qui Deum nouit? Est enim reuera absurdum Dei uocari gratiam, quæ non sit perfecta, & vndequaquæ plena. Qui est autem perfectus, perfecta utique largietur. Nec longè post: Illuminatione tenebras deleri necesse est. Tenebræ autem sunt ignoratio, per quam in peccata incidimus, circa veritatem hallucinantes. Cognitio ergo est illuminatio, quæ delet ignoracionem, & perspicacem videndi facultatem inserit. Quinetiam eorum quæ sunt deteriora, reiectio, est meliorum reuelatio. Quæ enim malè colligauit ignoratio, ea pulchrè resoluit agnitio. Hæc autem vincula quam celerrimè remittuntur, humana quidem fide, diuina uerò gratia, cum remittuntur peccata vno medicamento Pæonio, nempe verbali baptismi. Omnia ergo peccata eluimus, & euestigiò mali non sumus amplius. Vna est hæc gratia illuminationis, quod non sunt ijdem mores, qui erant antequam lauaremur.

Decem baptismi munera.

12. CHRYSOSTOMVS in homilia ad neophytos: Ecce libertatis serenitate perfruuntur, qui tenebantur pauloantè captiui: & ciues ecclesiæ sunt, qui fuerunt in peregrinationis errore: & iustitiam in sorte versantur, qui fuerunt in confusione peccati. Non enim sunt tantum liberi, sed & sancti: non tantum sancti, sed & iusti: nec

solum iusti, sed & filij: nec solum filij, sed & hæredes: nec solum hæredes, sed & fratres CHRISTI: nec tantum fratres CHRISTI, sed & cohæredes: non solum cohæredes, sed & mēbra: non membra tantum, sed & templum: nec tantum templum, sed organa spiritus. Vides quot sint baptismatis largitates? Sed multis quidem videtur, cælestē gratiam in peccatorum tantum remissione consistere: nos autem homines computauimus decem. Hac de causa & iam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas, iustitia, adoptio, hæreditas, fraternitas CHRISTI, ut eius membra sint omnes, ut spiritus habitatio fiat.

Non sola peccatorum remissio.

Paruuli cur baptizantur.

13. IDEM in homilia ad baptizandos: Nunc sordes corporis Iudaicum lauacrum emundabat. Diuinæ autem gratiæ lauacrum non corporis, sed animæ maculam sordesque mundare consuevit. Non enim eos qui mortua corpora tetigerunt, sed eos qui operibus mortuis prægrauantur, efficit mundos. Etsi mollis, etsi fornicator, etsi idolis seruiens, etsi quid aliud huiusmodi generis quispiam reperiatur, etsi omni humana detestabilitate fuerit prægrauatus, etsi totius malitiæ nodis adstrictus: cum ad illam natatoriam venerit, cum illius fontis diuinos ferferit riuos, Solis radijs mūdior eleuatur. Et ne putes ambitionis gratia hæc verba proferri, audi Paulum de huius lauacri virtute dicentem: Nolite errare, nec hi qui idolis seruiunt, nec fornicatores, nec adulteri, &c. Et hæc, inquit, quidem eratis &c. Nos quidem pollicemur vobis ostendere totius malitiæ vinculis absolui, & omni immunditia liberari eos, qui hoc lauacrum promerentur: Verū ratio longè maiora declarat. Non enim mundos tantum, sed & sanctos & iustos effectos ostendit. Non enim dixit, lauati estis tantum, sed & sanctificati & iustificati. Nec multo post: Ut statuam auri metallo confectam, aliquanti temporis metis fumo & puluere & æruginis sordibus coinquinatam, cum artificis manus acceperint, renouant fornacis ardore, & splendidam nobis lucidamque demonstrant: ita & nostram naturam Deus æruginatam mole peccati, & maiorum gestorum fumo violatā, & omni pulchritudine, quam primò ei donauerat, denudatam, in illos aquarum fontes, tanquam in purgatoriū mittit: & pro flamma spiritus gratiam subministrat, & exindè rudes effectos, etiam Solis radijs eleuat clariùs lucentes, veterem hominem conterens, nouum autem ostendens longè meliorem.

Mūdat omnia Baptismus.

Solis radijs mūdior recet baptizatus. 1. Cor. 6.

Simile.

14. AMBROSIVS libro primo de sacramentis, capite quarto: Quid præstat Cæterum qui per hunc fontem transit, transit à terrenis ad cælestia: baptismus.

hoc est enim Pascha, id est, transitus eius, trāsitus à peccato ad vitā, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed resurgit.

Effectus Ba-
ptismi.

15. CONCILIVM Florentinum, in doctrina de sacramentis: Huius sacramenti effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis: omnis quoque pœnæ, quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis p̄teritis iniungenda est satisfactio: sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cælorum & Dei visionem perueniunt.

Gratia bap-
tismi omnino
tollitur quic-
quid p̄prium
peccati rati-
onem habet.

16. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta, in decreto de originali peccato, canone quinto: Si quis per IESV CHRISTI Domini nostri gratiam, quæ in baptismo confertur, reatum originalis peccati remitti negat: aut etiā asserit non tolli totū id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantū radi aut non imputari, anathema sit. In renatis enim nihil odit Deus: quia nihil est damnationis ijs, qui verè consepulti sunt cum CHRISTO per baptisma in mortem, qui non secundum carnem ambulant: sed veterem hominem exuentes, & nouū qui secundum Deum creatus est induentes, innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti sunt, heredes quidem Dei, cohæredes autem CHRISTI, ita vt nihil prorsus eos ab ingressu cæli remoretur.

Rom. 8. 6.

Colof. 3.
Eph. 4.

Rom. 8.

Sacramentū
baptismi qd
operetur.

17. AVGVSTINVS ad Bonifaciū epistola vigesimatertia: Aqua exhibens forinsecūs sacramentum gratiæ, & spiritus operans intrinsecūs beneficium gratiæ, soluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominē in vno CHRISTO, ex vno Adam generatum.

Num. 19.

Mūdat bap-
tismus.

Baptismus
ægri mentem
mutat.

18. IDEM super Numeros quæstione trigesimatertia: Qui sacramento baptismi rectè abluitur, quod illa asperisionis aqua figurabatur, mundatur spiritualiter, id est, inuisibiliter in carne & in anima, vt sit mundus & corpore, & spiritu.

19. IDEM libro quarto cōfessionum, capite quarto, de quodam suo amico loquens: Cū laboraret ille febribus, iacuit diū sine sensu in sudore lethali: & cū desperaretur, baptizatus est nesciens, me non curante, & p̄sumente id retinere potiūs animam eius quod à me acceperat, non quod in nescientis corpore fiebat. Longè autem aliter erat: nam recreatus est & saluus factus. Statimq; vt primū cū eo loqui potui: potui autē mox vt ille potuit, quoniā nō discerebā, & nimis pendebamus ex inuicem, tentauī apud illum irridere, tantūquam & illo irrisuro mecum baptismum quem acceperat, mente

at.

atque sensu absentissimus: sed tamen se iam accepisse didicerat. At ille ita me exhorruit vt inimicum, admonuitque mirabili & repentina libertate, vt si amicus esse vellem, talia sibi dicere desinerē. Ego autem suspectus atque turbatus, distuli omnes motus meos &c.

20. LACTANTIUS libro tertio diuinarum institutionum, capite vigesimo sexto: Dei p̄cepta quia & simplicia & vera sunt, quantum valeant in animis hominum, quotidiana experimenta demōstrant. Da mihi virum qui sit iracundus, maledicus, effrenatus: paucissimis Dei verbis tam placidum, quā ouem reddam. Da cupidum, auarum, tenacem: iam tibi eum liberalem dabo, & pecuniam suam plenis manibus largientem. Da timidum doloris ac mortis: iam cruces & ignes, & pericula & Phalaridis taurum contemnet. Da libidinofum, adulterum, ganeonem: iam sobrium, castum, continentem videbis. Da crudelem & sanguinis appetētem, iam in veram clementiam furor ille mutabitur. Da iniustum, insipientem, peccatorem: continuū & æquus, & prudens, & innocens erit: vno enim lauacro malitia omnis abolebitur. Tanta diuinæ sapientiæ vis est, vt in hominis pectus infusa, matrem delictorum stultitiam vno semel impetu expellat. Ad quod efficiendum non mercede, non libris, non lucubrationibus opus est. Gratis ista fiunt, facile, citò, modò pateant aures, & pectus sapientiam sicut. Nemo vereatur nos: aquam nō vedimus, nec solem mercede prestamus. Dei fons vberimus ac plenissimus patet cunctis, & hoc cæleste lumen vniuersis oritur, quicumq; oculos habent. Num quis hæc philosophorum aut vnquam præstitit, aut præstare potest?

21. CYPRIANVS libro secūdo, epistola secunda ad Donatum: Cū in tenebris atque in nocte cæca iacerem, cūque in salo iactantis seculi nutabundus ac dubius vestigijs oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus, difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur, vt quis renasci denuō posset: vtq; in nouam vitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat exponeret: corporis licet manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Quis possibilibus aiebam, est tanta conuersio, vt repētè ac pernicipiter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel vsurpatū diū senio vetustatis inoleuit? alta hæc & profunda penitus radice sederunt.

1. BERNARDVS in sermone de Cena Domini: Dixi vobis sapiūs, nec mente excidere debet: quoniam in casu primi hominis

Lauacro Ba-
ptismi omnis
malitia ab-
olatur.

Baptismus
hōiem animo
ac mente
mutat.

nis cecidimus omnes. Cecidimus autem super acervum lapidum & in luto: Vnde non solum inquinati, sed etiam vulnerati & graui- ter quassati sumus. Lauari quidem citò possumus, ad sanandam ve- rò opus est curatione multa. Lauamur igitur in baptismo, quia de- letur chirographum damnationis nostræ: & gratia hæc nobis con- fertur, nè iam nobis concupiscentia noceat: si tamen à consensu ab- stineamus: atque ita tanquam sanies inueterati hulceris remoue- tur, dum tollitur damnatio & responsum mortis, quod priùs inde manabat.

2. CYPRIANVS in sermone de baptismo CHRISTI, & ma- nifestatione Trinitatis: Bonis sæpè malorum ministeria suffragan- tur. Supponit itaque ceruicem sanctam manibus hominis humili- tas redemptoris, & licet plenam non habeat virtutem, suscipit ta- men CHRISTVS baptisma Ioannis. Præparabat viam Domino Ioânes lauando exterius corpora, vt præcederet exterius lauacrum sequuturum baptisma, in quo conferretur animarum ablutio, & peccatorum remissio. Præcessit quod erat ex parte, vt consumma- tio sequeretur.

3. IDEM de ablutione pedum: Ornata & honorata est Ecclesia quasi paradus, in amplitudinis suæ umbilico fontem continens gratiæ singularis, flumina creans in vitam æternam salientia, viam habes originem & decursum perennem. Hinc egredientia quatuor euangelij flumina, per vniuersum mundum secum regenerationis euehunt lauacrum, & de abdito & secretissimo Spiritus sancti mu- nere huius gratiæ liquor emanat, sic lauans quos parentalibus labes infecerat, vt nec actualis nec originalis macula, aliqua sui post ablu- tionem illam vestigia derelinquat. Præteritis lotis, vita deinceps ar- bitrio est proprio deducenda, ita tamen, vt actualibus aliquandò re- crudescantibus iam non imputentur originalia, nec propter illa da- mnationi obnoxius sit, cui semel illa sunt in baptismo indulta. In ori- ginalibus enim corruptio naturæ abijci & exterminari meruerat: sed quia nõ erat voluntas in culpa, prouidit Deus generali damna- tioni remedium, & suæ sententiam iustitiæ temperauit, hereditariũ onus à sobole remouens, & misericorditer ablutione & vnctione medicinali, corruptionis primitiue fermentum expurgans.

4. ORIGENES in caput sextum epistolæ ad Romanos: De hoc etiam paruulorum peccato Dauid dixisse credendus est illud, quod supra memorauimus, quia in peccato concepit me mater mea. Se- cundum historiam enim nullum matris eius declaratur peccatum.

Pro

Lauamur, à damnatione liberamur, & gratiam acci- pimus.

Baptismus Ioannis, alius à baptismo Christi.

Animarum ablutio & remissio peccatorum. Gen. 3. Ioan. 4.

Originale & actualia pec- cata plane tollit.

Psal. 50.

Pro hoc & Ecclesia ab Apostolis traditionem suscepit, etiam paruulis baptismum dare. Sciebant enim illi quibus mysteriorum se- creta commissa sunt diuinorum, quia essent in omnibus genuinæ sordes peccati, quæ per aquam & spiritum abluui deberent.

5. RETICIVS Augustudunensis Episcopus de baptismo loquens, apud Augustinum libro primo contra Iulianum, capite secundo: Hanc esse principalem in Ecclesia indulgentiam, neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantia nostræ facinora prisca delemus, vbi & veterem hominem cum in- genitis sceleribus exuimus. Audis (subiungit Augustinus) antiqui criminis pondus, audis prisca facinora, audis cum sceleribus inge- nitus hominem veterem: & audes aduersus hæc ruinosam constru- ere nouitatem?

1. CONCILIVM Tridentinum sessione quinta, in decre- to de Originali peccato, canone quinto: Manere in baptizatis concu- piscentiam vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur & sentit, quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, & viriliter per IESV CHRISTI gratiam repugnantibus non valet: quinimò qui legitime certauerit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquandò Apostolus peccatum appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse Peccatum appellari, quod verè & propriè in renatis peccatum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, ana- thema sit.

2. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite vigesimo tertio: Concupiscentia quæ solo Sacramento rege- nationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traji- cit in posteros, nisi ab illo & ipsi regeneratione soluantur. Nam ipsa quidem concupiscentia iam non est peccatum in regeneratis, quan- dò illi ad illicita opera non consentitur, atque vt ea perpetrent, à regi- na mente membra non dantur, vt si non sit quod scriptum est, Nõ concupiscas: fiat saltem quod alibi legitur, Post concupiscentias tu- as non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quod peccato facta est, & peccatum, si vicerit, facit reum, reatus ei- us valet in generato. Quem reatum CHRISTI gratia per remis- sionem omnium peccatorum in regenerato, si ad mala opera ei quodammodò iubenti non obediatur, valere non finit. Sic autem vo- catur peccatum, quia peccato facta est, cum iam in regeneratis non sit ipsa peccatum, sicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua,

Traditio Apostolica.

Paruuli per baptismum ab Originali peccato liberantur.

Omne pondus antiq. crimi- nis exponi- mus.

Concupiscentia cur in baptizatis manet.

2. Timoth. 2. Rom. 7. Impropriè vocatur peccatum.

Concupiscentia nõ est peccatum in regenerate.

Exodi 20. Eccles. 18.

Quomodo peccatum ap- pelletur.

&

& manus vocatur scriptura, quam facit manus. Itémque sic vocatur peccatum, quia peccatū, si vincit, facit: sicut vocatur frigus pigrum, non quod à pigris fiat, sed quod pigros faciat.

3. ET capite vigesimo quinto: Si quæritur, quomodò ista concupiscentia carnis maneat in regenerato, in quo vniuersorum facta est remissio peccatorum, quandoquidem per ipsam seminatur, & cum ipsa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati: aut certè si in parente baptizato potest & esse, & peccatum non esse, cur eadem ipsa in prole peccatum sit: Ad hæc respondetur, dimitti concupiscentiam carnis in baptismo, non vt non sit, sed vt in peccatum non imputetur. Quauis autem reatu suo iam soluto, manet tamen donèc sanetur omnis infirmitas nostra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem, cum exterior induerit in corruptionem: non enim substantialiter manet, sicut aliquid corpus aut spiritus, sed affectus est quædam malæ qualitatis sicut languor. Non ergò aliquid remanet, quod non remittatur cum sit, sicut scriptum est, Propitius Dominus omnibus iniquitatibus nostris, sed donèc fiat & quod sequitur: Qui sanat omnes languores tuos, qui redimet de corruptione vitam tuam: manet in corpore mortis huius carnalis concupiscentia. Cuius vitiosis desiderijs ad illicita perpetranda non obedire præcipimur, nè regnet peccatum in nostro mortali corpore. Quæ tamen concupiscentia quotidiè minuitur in proficientibus & continentibus: accedente autem senectute, multò maximè. Qui verò ei nequiter seruiunt, tantas in eis vires accipit, vt plerunquè iam ætate deficientibus membris, iisdemque partibus corporis ad illud opus iam moueri minùs valentibus, turpibus & procaciùs insanire non desinat.

4. IDEM libro primo contra duas epistolas Pelagianorum, capite decimo tertio: Concupiscentia carnis, etiam si vocatur peccatum, non utiquè quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur, sicut scriptura manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit: peccata aut sunt, quæ secundùm carnalis concupiscentiam vel ignorantiam illicitè fiunt, dicuntur, cogitantur. Quæ transacta etiam reos tenent, si non remittantur. Et ista ipsa carnis concupiscentia in baptismo sic dimittitur, vt quâquam tracta sit à nascentibus, nihil noceat renascentibus. Ex quibus tamen si filios carnaliter gignunt, rursus trahitur, rursusque & nocitura nascèntibus, nisi eadè forma renascèntibus remittatur, & insit nihil ob futura vitæ futuræ, quoniã reatus eius generatiõe tractus, regeneratiõe dimissus est. Et idèd iam

Quomodò concupiscentia dimittitur in Baptismo. 1. Cor. 4.

Psal. 102.

Rom. 6.

Cur aliquândo peccatum appelletur.

Peccati descriptio.

iam non sit peccatum, sed sic vocetur, siue quod peccato facta sit, siue quod peccandi delectatione moueatur, etsi ei, vincente delectatione iustitiæ, non consentiatur. Nec propter ipsam cuius iam reatus lauacro regenerationis absumptus est, dicunt in oratione baptizati: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: sed propter peccata quæ fiunt, siue in eius confessionibus cum ab eo quodlibet vincitur quod placet, siue cum per ignorantiam malum quasi bonum placet.

5. ITEM libro primo Retractionum, capite decimo quinto: Sed hoc peccatum, de quo locutus Apostolus, idèd peccatum vocatur, quia peccato factum est, & pœna peccati est: quandoquidem hoc de concupiscentia carnis dicitur, quod aperit in cõsequentibus, dicès: Scio quia nõ habitat in me, hoc est, in carne mea bonum: velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio. Perfectio quippe boni est, vt nec ipsa concupiscentia peccati sit in homine, cui quidem quandò bene viuatur, non consentit voluntas, veruntamen non proficit bonum, quia inest adhuc concupiscentia, cui repugnat voluntas, cuius concupiscentiæ reatus in baptismo soluitur, sed infirmitas manet, cui donèc sanetur, omnis fidelis qui bene proficit, studiosissimè reluctatur.

6. ET libro decimo tertio de Trinitate, capite decimo sexto: Quauis & ipsa mors carnis de peccato primi hominis originaliter venerit, tamen bonus eius vsus gloriosissimos martyres fecit. Et idèd nõ solum ipsa, sed omnia seculi huius mala, dolores laboresque hominũ, quanquam de peccatorum & maximè de peccati originalis meritis veniant, vndè facta est & ipsa vita vinculo mortis obstricta, tamen & remissis peccatis remanere debuerunt, cum quibus homo per veritate certaret, & vndè exerceretur virtus fidelium: vt nouus homo per testamentum nouum, inter mala huius seculi nouo seculo præpararetur, miseriam quam meruit vita ista damnata, sapienter tolerans, & quia finietur prudèter gratulans: beatitudinem verò, quam liberata vita futura sine fine habitura est, fideliter & patienter expectans.

7. IDEM Augustinus libro primo de peccatorũ meritis & remissione, capite trigesimo nono: In paruulis certè gratia Dei per baptismum eius, quæ venit in similitudine carnis peccati, id agitur, vt euacuetur caro peccati. Euacuatur autem, non vt in ipsa viuente carne concupiscentia cõspersa & innata, repentiè absumatur & non sit, sed nè ob sit mortuo, quæ inerat nato. Nam si post baptismum vixerit,

Math. 6.

Rom. 7.
Cur ab Apostolo peccati appelletur.

Reatus soluitur, infirmitas manet.

Remisso originali peccato, multæ infirmitates quæ manent.

Baptismus, quod quid peccati rationem habet, tollit.

k atque

atque ad ætatē capacem præcepti peruenire potuerit, ibi habet cum qua pugnet, eamq; adiuuante Deo superet, si nō inuacuum gratiam eius susceperit, si reprobatus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc præstatur in baptismo, nisi fortē miraculo ineffabili omnipotentissimi creatoris, vt lex peccati, quę inest in mēbris repugnās legi mētis, penitēs extingatur & non sit, sed vt quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum est, cūm eidem concupiscentiæ subiecta mente seruiret, totum aboleatur, ac velut factum non fuerit habeatur. Ipsa verò soluto reatus vinculo, quo illam diabolus animā retinebat, & interclusione destructa, quæ hominem à suo creatore separabat, maneat in certamine, quo corpus nostrum castigamus, & seruituti subijcimus, vel ad vsus licitos & necessarios relaxāda, vel cōtinentia cohibenda.

8. ITEM libro secundo, capite trigesimo tertio: Non intelligunt quomodo res, quarum reatum, nē post hāc vitam obstat, Deus soluit, tamen eas ad certamen fidei sinit manere, vt per illas erudiatur & exerceantur, proficientes in agone iustitiæ.

9. ET capite trigesimo quarto: Verūm quia & tales nō defunt, quē admodū eis hac quęstione proposita respondemus, dicentes, ante remissionem esse illa supplicia peccatorum, post remissionem autē certamina exercitationesq; iustorum: ita & illis, quos de morte corporis similiter mouet, respōdere debemus, vt eam & peccato accidisse fateamur, & post peccatorum remissionem, vt magnus timor eius à proficientibus superetur, ad certamen nobis relictam esse nō dedignemur. Et paulō post: Mirandum non est, & mortem corporis non fuisse euenturam homini, nisi præcessisset peccatum, cuius etiā talis pœna consequeretur, & post remissionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincendo exerceatur fortitudo iustitiæ. Et infrā: Sicut illi primi homines postea iustē viuendo, vnde meritō creduntur per Domini sanguinem ab extremo supplicio liberati, non tamen in illa vita meruerūt ad paradysum reuocari: sic & caro peccati, etiā nisi remissis peccatis homo in ea iustē vixerit, nō cōtinuō meretur eam mortem non perpeti, quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid nobis insinuatū est de patriarcha Dauid in libro Regnorum, ad quē propheta cūm missus esset, eiq; propter peccatum quod commiserat, euentura mala ex iracundia Dei comminaretur, confessione peccati veniam meruit, respondente propheta, quod illud ei flagitium facinusq; remissum sit, & tamen consecuta sunt quæ Deus fuerat cōminatus, vt sic humiliaretur à filio.

Quarē

Quarē & hīc non dicitur, si Deus propter peccatum illud fuerat cōminatus, cur dimisso peccato, quod erat minatus impleuit, nisi quæ rectissimē, si sic dictum fuerit, respondebitur remissionem illā peccati factam, nē homo à percipiēda vita impediretur æterna: subsecutum verò illius cōminationis effectum, vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum Deus homini inflixit, & post peccatorum remissionem, propter exercendam iustitiam non ademit.

IIII

Quid à nobis requirit acceptum tanti sacramenti beneficium?

A Primū à nobis summam postulat & assiduam animi gratitudinem, vt prædicemus, amemus & celebremus eum ^a qui secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum hoc regenerationis & renouationis Spiritus sancti: quem effudit in nos abundē per Iesum Christum dominum nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.

B Deindē sic huius sacramenti mysterium ^b rememorandum est, vt identidē seipsum quisq; admoneat p̄claræ illius suæ sponsonis & Christianæ professionis, quā in sacro lauacro p̄sponsores edidit. Cogitet igitur Christianus, illic se ex irā filio & Satane seruo, ^d Dei filium Christi q; membrum & cohæredem, viuūq; ^e templum Spiritus sancti factum esse.

k 2 C. In-

Remisso originali peccato, multæ pœnæ relinquuntur.

^a Tit. 3. b

^b Orig. hom. in 2. In Numeros.

^c Dionys. Areop. c. 7. eccl. Hierarc. Aug. de nup. c. 6. lib. 5. c. 20. Itē 1. 1. de pec. mor. c. 19. & li. 4. cōtra Doct. nat. c. 24. ^d Rom. 8. a c Galat. 4. a d e 1. Cor. 6. d

¹ Reg. 12. Pœna post dimissam culpam iuenda restat nōnunquam.

f Amb. de ini-
tiam. myst. c. 2.
Chryso. hom.
21. ad pop.
Antioch.

C. Ingressus es regenerationis sacrarium, inquit
Ambrosius: repete quid interrogatus sis, recogno-
sce quid responderis. Renunciasti diabolo & ope-
ribus eius, mundo & luxurię eius ac voluptatibus.

g Amb. lib. 1.
de sacram. c.
2. Cyrill. Hie-
ros. catech. 1.
myttago.
h Rom 6 a
Galat. 3 d
Aug. de fide
& opib. c. 26.

Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi exci-
dat tuę series cautionis. Et præclara Pauli baptiza-
tos omnes adhortantis vox est. ^h *An ignoratis fratres,
quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte
ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per
baptismum in mortē: ut quomodo Christus surrexit à mor-
tuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitę am-
bulemus.*

SCRIPTURAE.

AD Titum tertio, & ad Romanos sexto, ut in textu.

AD Romanos octauo: Nihil ergo nunc damnationis est
ijs qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem am-
bulant. Lex enim spiritus vitę in Christo Iesu, liberauit me à
lege peccati & mortis. Et paulò post: Quicumque spiritu Dei
aguntur, ij sunt filij Dei. Non enim accepistis spiritum serui-
tutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis fi-
liorum, in quo clamamus: Abba, (pater) Ipse enim spiritus,
testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filij Dei. Si
autem filij, & heredes: heredes quidem Dei, cohæredes autē
Christi: si tamen compatimur, ut & conglorificemur.

AD Galatas quarto: Vbi venit plenitudo temporis, misit
Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos
qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reci-
peremus. Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spiritum
filij sui in corda vestra clamantem: Abba, pater. Itaque iam
non

non es seruus, sed filius: quod si filius, & hæres per Deum.
Ibidem: Nos autem fratres, secundum Isaac promissionis fi-
lij sumus. Itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ:
qua libertate CHRISTVS nos liberauit.

PRIORIS ad Corinthios sexto: An nescitis quoniã mem-
bra vestra, templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quę
habetis à Deo, & non estis vestri?

AD Galatas tertio: Quicumque in CHRISTO baptizati
estis, CHRISTVM induistis.

PATRES.

1. B ORIGENES homilia duodecima in Numeros: Recorde-
tur vnusquisq; fidelium, cum primum venit ad aquas baptismi, cum
signacula fidei prima suscipit, & ad fontē salutaris accessit, quibus
ibi tunc vsus sit verbis, & quid denunciauerit diabolo: non se vsurū
pompis eius neq; operibus eius, neq; vllis omninò seruitijs eius ac
voluptatibus pariturum.

Memoria
abrenuncia-
tionis factæ
in baptisino.

2. DIONYSIVS Areopagita capite septimo Ecclesiasticę
Hierarchiæ: Cum pijsimis ducibus nostris in mentem venisset, vi-
sum est admittere infantes hoc modo, ut naturales oblati paruuli
parentes, puerum vni ex fidelibus tradant, præclaro diuinarum rerum
magistro, sub quo iam puer sit, quasi sub patre diuino, sanctęq;
salutis alumno. Hunc itaq; præsul spondentem, puerum iuxta san-
ctam educaturum vitam, requirit ut abrenunciationem profitea-
tur, fidemq; confiteatur, non (ut illi ridentes aiunt) alium pro alio
imbuit sacris. Neq; enim hoc ille ait, Ego pro puero abrenunciati-
ones facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita puer renunciat &
profiteatur, id est, spondeo puerum inducturum, cum ad sacram in-
telligentiam venerit, sedulis abhortationibus meis, ut abrenunci-
et contrarijs omninò, profiteaturq; & peragat diuina quę pollice-
tur. Nihil igitur (ut reor) indignū est, si ad diuinum institutum puer
adducitur, sanctum habēs præceptorem, qui illi diuinarum rerum
habitum tradat, malorumq; seruet immunem.

Puer in bap-
tismo abrenū-
ciationes
facit per spō-
soras.

3. AVGVSTINVS libro primo de nuptijs & concupiscen-
tia, capite vigesimo: In veritate itaque, non in falsitate, potestas di-
abolica exorcizatur in paruulis: eiq; renunciant, quia per sua non
possunt, per corda & ora gestantiū, ut eruti à potestate tenebrarum,
in regnum sui domini transferantur.

Per corda &
ora gestantiū
renunciant.

Per verba gestantium fidei profitetur, & diabolo ac mundo renunciant.

4. IDEM libro primo de peccatorum meritis & remissione, cap. decimonono: Si propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur non prius etiam penitentes habentur, cum per eorundem verba gestantium diabolo & huic seculo renunciare monstrantur? Totum hoc in spe fit vi sacramenti & diuinæ gratiæ, quam Dominus donauit Ecclesiæ.

Responso aliorum pro infantibus valet.

5. ITEM libro quarto contra Donatistas, capite vigesimo quarto: Cum alij pro infantibus respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter mouet: Aetatem haber, ipse pro se loquatur.

Ioann. 9.

Abrenunciatiois voce frequenter utendum.

1. C AMBROSIVS in libro de his qui mysterijs initiatur, cap. secundo: Ingressus es regenerationis sacrarium &c. ut in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia vigesima prima ad populum Antiochenum: Vocis illius recorderis, quæ, dum sacris initiaberis, emisisti: Abrenuncio tibi satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo. Circa margaritarum enim cultum infania, est pompa satanica. Aurum enim cepisti, non ut corpus vincias, sed ut pauperes soluas & enutrias. Dic igitur continue, Abrenuncio tibi Satana. Nihil hac tutius voce, si ipsam per opera exhibeamus: hanc & vos, initiandi, discere censeo. Et sub finem: Sicut sine calceamentis vel vestimentis, vestrum nemo in forum descendere eligeret: ita sine verbo hoc nunquam in forum prodeas, sed cum es ianua vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbum: Abrenuncio tibi Satana, & coniungor tibi Christe. Ne unquam absque hac voce exeat: hæc erit tibi baculus, hæc armatura, hæc turris inexpugnabilis. Cum hoc verbo & crucem in fronte imprime: sic enim non tantum homo occurrens, verum nec ipse diabolus te quicquam lædere poterit, cum his te cernens armis ubique apparentem.

Abrenunciatio quæ fit in baptismo, iam mentem reuocanda est.

3. AMBROSIVS libro primo de sacramentis, capite secundo: Quando te Leuita interrogauit, Abrenuncias diabolo & operibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Abrenuncias seculo & voluptatibus eius? quid respondisti? Abrenuncio. Memor esto sermonis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis. Si chirographum homini dederis, teneris obnoxius, ut pecuniam eius accipias: teneris adstrictus, & reluctatorem te foenerator adstringit: si recusas, vadis ad iudicem, atque illic tua cautione conuinceris. Vbi promiseris, considera,

dera, vel quibus promiseris. Leuitam vidisti, sed minister est Christi. Vidisti illum ante altaria ministrare. Ergo chirographum tuum teneretur non in terra, sed in celo.

4. CYRILLVS Hierosolymitanus Archiepiscopus catechesi prima mystagogica, de abrenunciatioe baptizantium agens: Istud, inquit, non ignores, quod quæcumque dicis, illa præsertim formidabili hora, scripta sunt in libris Dei absconditis: ut si quid deinceps aduersus illa pronunciata patraueris, tanquam præuaricator iudiceris.

5. AVGVSTINVS de fide & operibus, capite vigesimo sexto: Post baptismo consona sit vita Christiana, ne cuiquam homini, si vtrumlibet defuerit, vita promittatur æterna. Qui enim dixit, Nisi quis renatus fuit ex aqua & spiritu, non intrabit in regnum celorum: ipse etiam dixit, Nisi abundauerit iustitia vestra super Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum. De illis quippe ait: Scribæ & Pharisei super cathedram Moysi sedent: quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Ergo iustitia eorum est, dicere & non facere: ac per hoc nostram esse voluit abundantem super illorum, dicere & facere: quæ si non fuerit, non intrabitur in regnum celorum.

Post baptismum bona vita est necessaria. Ioann. 3. Matt. 5.

Matt. 23.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

I

Quod est alterum à Baptismo Sacramentum?

CONFIRMATIO, quæ Sacramentum est nouæ legis æquæ sacrosanctum, ut Augustinus ^a inquit, à ipse Baptismus: quod baptizatis confertur cum impositione manuum Episcopaliū, & sacri chrismatismis inunctione.

a lib. 2. contr. lit. Petiliæ. c. 104. Conc. Elib. c. 38. Aurel. c. 3. Laod. cap. 48. Mel. cap. 6 Florent. Constantien. sess. 15. Trident. sess. 7. Bern. in vita Malach. episc. Petr. Damian. ferm. 1. de dedicatione Ecclesiæ. Isidor. de eccle. offic. lib. 2. cap. 25. & 26. Raban. de instit. cler. lib. 1. cap. 30.

PA-

DE SACRAMENTO
PATRES DE SACRAMENTO CON-
firmationis.

1. AVGVSTINVS libro secundo contra literas Petiliani Donatistæ, capite ceteresimo quarto: Caput est ipse saluator corporis. Per barbam non incongruè fortitudo intelligitur. Ergò ad eos qui sunt fortes in ecclesia eius, & adhærent oræ eius vt sine timore prædicet veritatem, ab ipso Christo tanq̄ a capite sanctum descendit vnguentum, id est, sanctificatio spiritualis. Per oram vestimenti, significantur perfecti fideles in Ecclesia. Et post pauca: In hoc vnguento sacramentum chrisimatis vult interpretari, quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est sicut ipse Baptismus.
2. CONCILIVM Elibertinum vel Eliberinum canone trigesimo octavo: Peregrè nauigantes, aut si Ecclesia in proximo nō fuerit, posse fidelem (qui lauacrum suum integrum habet, nec sit bigamus) baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenū, ita vt, si superuixerit, ad Episcopum eum perducatur, vt per manus impositionem perfici possit.
3. AVRELIANENSE concilium canone tertio, teste Gratiano de consecratione distinctione quinta: Vt ieiuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confessionem facere prius, vt mundi donum spiritus sancti valeant accipere: & quia nunquam erit Christianus, nisi in confirmatione episcopali fuerit chrisimatus.
4. CONCILIVM Laodicenum canone quadagesimo octavo: Oportet baptizatos post baptismum sacratissimum chrisma percipere, & cælestis regni participes fieri.
5. CONCILIVM Meldense canone sexto, apud Gratianū de consecratione dist. quinta: Vt Episcopi non nisi ieiuni per impositionem manuum spiritū sanctum tradat, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, pascha videlicet & pentecoste, à ieiunis celebrari debet baptismus: ita etiā traditionem spiritus sancti à ieiunis pontificibus conuenit celebrari.
6. CONCILIVM Florentinum: Secundum Sacramentum est Confirmatio &c.
7. CONCILIVM Constantiense sess. decima quinta, in condemnatione octaui articuli Ioānis Hus, meminit septē sacramentorū.
8. Concilium Tridentinum sess. septima, canone primo de Confirmatione: Si quis dixerit Confirmationem baptizatorum ociosam ceremoniam esse, & non potius verum & proprium Sacramentum, aut

Quò ad hoc sacramentum sit accedendum.

CONFIRMATIONIS.

aut olim nihil aliud fuisse, quàm catechesin quandam, qua adolescentiæ proximi, fidei suæ rationem corā Ecclesia exponebant, anathema sit.

9. BERNARDVS in vita Malachiæ Episcopi Hiberniæ: Malachias vsus saluberrimum Confessionis, sacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum, quæ omnia aut ignorabāt aut negligebant, de nouo instituit. Cùm aut esset illi studiū & zelus maximus circa cultum diuinorum, & venerationem sacramentorum: nē forte de his aliquid constitueret vel doceret secus quàm ritus haberet vniuersalis Ecclesiæ, subiit animus, adire episcopum Malchum, qui se plenius de omnibus informaret. Hic erat senex plenus dierū & virtutum: & sapientia Dei erat in illo. Is puerum mente captum ex his quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione sanauit.

Confessionis, Confirmationis, & Coniugij sacramentum.

Miraculum Confirmationis.

10. PETRVS Damianus sermone primo de dedicatione ecclesiæ: Secundum est sacramentum Confirmationis. In baptisate spiritus datur ad veniam, hinc ad pugnam: ibi mūdatur ab iniquitatibus, hinc virtutibus præmunimur. Nōne in superliminari fronte domus nostræ terrestris, consecrata manus sacri chrisimatis imprimi vnctionem? Nec quilibet tanti mysterij legitur executor, sed solus episcopus, super cuius caput fustum est vnctionis oleum, & cuius ditioni sacerdotalis subditur multitudo. Baptismi gratiam omni homini, vel omni sexui tradidit authoritas antiquorum: Confirmationis autem insigne, sola pontificalis persona suæ vendicat dignitati. Indè est, quòd decretales paginæ & sanctorum patrum instituta decernunt, non esse differendam post baptismum sacramenti huius virtutem, nē nos inermes inueniat fraudulentus ille contortor, a quo nemo vnquam nocendi inducias extorsit. Delibuti igitur vtriusque roris vnguento, illo sanati, confortati isto, securius descendamus ad singulare certamen. Nec nos deterreant arma Goliæ, vel magnitudo moueat staturalis, qua nobiscū est magnus Dominus Deus noster, & magna virtus eius, apprehendens arma & scutum, vt exurgat in adiutorium nobis.

Differētia baptismi & Confirmationis.

Episcopus huius sacramenti minister

Cur nō sit facile differenda huius sacramenti susceptio.

1. Reg. 17.

Psal. 34.

1. ISIDORVS Hispalensis libro secundo de ecclesiasticis officijs, capite vigesimo quinto: Chrisimatis vnguentum Moyses primū in Exodio iubente Domino composuit & confudit, quo primi Aaron & filij eius in testimonium sacerdotij & sanctitatis peructi sunt. Inde quoque & reges eodē chrisimate sacrabantur: vnde & Christinuncupabantur, sicut scriptum est: Nolite tangere Christos me-

Exod. 30. Chrisma.

Psal. 104.

os. Eratq; eodem tempore in regibus & sacerdotibus tantum mystica unctio, qua CHRISTVS figurabatur: vnde & ipsum nomen à chrismate ductum est. Sed postquam Dominus noster verus rex & sacerdos æternus, à Deo patre cælesti mystico ungento est delibutus, iam non solum pontifices & reges, sed omnis Ecclesia unctioe chrismatis consecratur, pro eo quod membrum est æterni sacerdotis & regis. Ergo quia genus regale & sacerdotale sumus, ideo post lauacrum ungemur, vt CHRISTI nomine censeamur.

1. Pet. 2.

12. ET capite vigesimo sexto: Sed quoniam post baptismum per Episcopos datur spiritus sanctus cum manuum impositione, hoc in Actibus Apostolorum fecisse meminimus Apostolos. Sic enim legitur: Factum est dum Apollos effet Corinthi, Paulus peragratis superioribus partibus &c. Item alio in loco: Cum audissent qui erant Hierosolymis Apostoli &c. Spiritum autem sanctum accipere possumus, dare autem non possumus: sed vt detur, Deum inuocamus.

Act 19.

Actor 3.

Innocen. 1. ad Decentium.

Minister huius sacramenti.

Actor 3.

Hoc autem à quo potissimum fiat, (quemadmodum Papa sanctus Innocentius scribit) subiiciam: dicit enim non ab alio quam ab episcopo fieri licere: Nam presbyteri licet sint sacerdotes, pontificatus tamen apicem non habent. Hoc autem solis pontificibus deberi, vt vel consignent, vel paracletum spiritum tradant, quod non solum ecclesiastica consuetudo demonstrat, verum & superior illa lectio Apostolorum, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent spiritum sanctum.

13. RABANVS archiepiscopus Moguntinus de institutione clericorum libro primo, capite trigesimo: Nouissimè autem à summo sacerdote per impositionem manus, paracletus traditur baptizato spiritus sanctus, vt roboretur per spiritum sanctum ad predicandum alijs idem donum, quod ipse in baptisate consecutus est, per gratiam vitæ donatus æternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per sacerdotem in capitis summitate: per pontificem verò in fronte, vt priori unctioe significetur spiritus sancti super ipsum descensus ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque, vt eiusdem spiritus sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & virtutis, venire in hominem declaretur. Tunc enim ipse spiritus sanctus post mundata & benedicta corpora atque animas, libens à patre descendit, vt vas suum sua visitatione sanctificaret & illustraret: & nunc in hominem ad hoc venit, vt signaculum fidei quod in frõte suscepit, faciat eum donis cælestibus repletum: & sua gratia confortatum, intrepidè & audacter coram regibus

Chrismate sur & à sacerdote in summitate capitis, & ab episcopo in frõte baptizati signentur.

Cõfirmatiõis effectus.

bus & potestatibus huius seculi portare, ac nomen CHRISTI libera voce prædicare. Et paulò post: Bene quippe conuenit, vt per sacrum chrisma & per pinguedinem oliuæ gratia spiritus sancti tribuatur: quia in psalmo scriptum est de ipso saluatore, quod vnixerit ei Deus pater oleo lætitiæ præ confortibus suis. & item de nobis, quod exhilaret faciem nostram in oleo. *Χρίσμα* Græcè, Latine unctio nominatur, ex cuius nomine & CHRISTVS dicitur, & ex ipso homo post lauacrum sanctificatur. Nam sicut in baptisate peccatorum remissio datur ad veniam, ita per unctioem sanctificatio spiritus adhibetur ad gloriam. Et hoc de pristina unctioe tractum est exemplum, qua ungi in sacerdotium & regnum solebant antiqui: vnde & Aarõ & filij eius post lauacrum à Moyse uncti sunt, vt sacerdotes Domini fierent. Et Dauid & Salomon & cæteri reges per prophetas & sacerdotes perfusi sunt cornu olei, vt regni gubernacula tenerent. Quod dum carnaliter fit, spiritualiter proficit, quomodo & ipsa baptisati gratia visibilis actus est, quod in aqua mergimur: sed spiritualis effectus, quod à delictis mundamur. Videamus ergo & ipsam olei naturam, si quid in ea huic significationi conueniens possit intelligi. Oleum nanque ardens illuminat, & medicans sanat, & aqua infusum perspicuas eas reddit: quod bene gratiam spiritus sancti potest demonstrare. Ipse enim flamma charitatis & splendore sapientiæ animas illuminat. Ipse medicamine clementiæ suæ, per veniam peccatorum vulnera sanat. Ipse admixtione virtutis suæ, aquas baptisati ad effugandas peccatorum tenebras veraciter illustrat.

Materia huius sacramenti.

Psa. 44. & 103.

Chrisma.

Exod. 29.

Olei proprietates.

II

Vndè nobis comprobatur hoc Sacramentum?

A Testimonium habet à diuina scriptura secundum patrum & Ecclesiæ concordem sententiam atque interpretationem. Huc enim spectat quod Lucas Euangelista semel atque iterum scribit de Apostolis, qui super baptizatos manus imposuerunt: hoc signo vtentes visibili, diuinitusque instituto, quod CHRISTO iam initiatis noua & am

a Cypri. lib. 1. epist. 12. Aug. lib. 5. contra Donat. c. 19. & 20. Itè trac. 6. in epi. Ioan. b Acto. 8. c & 19 a Cypri. ad Iubaianum.

eIbidem.

plior Spiritus sancti gratia cōferretur. Quare cūm Apostoli manus illis imposuissent, acceperunt, vt Lucas^c de iisdem baptizatis refert, spiritum sanctū, cum accessione scilicet ac exuberantia quadā gratiæ spiritualis.

B Nunc verò ubi Apostolorum vicem Episcopi gerunt, & locum tenent, non fraudat Deus Ecclesiam suā hac tam salutari gratia, sed per eosdem episcopos^d in hoc Sacramento efficaciter operatur, vt adst, Cypriano^e teste, & veritas signo, & spiritus Sacramento.

d Hier. cōtra Luciferianos e Serm. de vnctiōe christi-
smatis.

C Atque huc pertinet veteris Ecclesiæ canon: Omnes fideles per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismū accipere debent, vt plenè Christiani inueniātur, quia cūm Spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

fUrban. pōt. & martyr, qui anno 227 vixit, in epi. ad omnes Christianos.

SCRIPTURAE.

ACTORVM OCTAVO: Cūm audissent apostoli, qui erāt Hierosolymis, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserūt ad eos Petrū & Ioannē. Qui cūm venissent, orauerūt p̄ ipsis, vt acciperēt spiritū sanctū: nōdū em̄ in quēquā illorū venerat, sed baptizati tātūm erāt in nomine Dñi IESV. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.

ACTORVM 19. His auditis, baptizati sunt in nomine Dñi IESV. Et cūm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

PA-

PATRES.

1. A CYPRIANVS libro primo, epistola duodecima ad Ianuarium & ceteros: Vngi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, vt accepto chrismate, id est, vnctiōe, esse vnctus Dei, & habere in se gratiam CHRISTI possit. Porro autem eucharistia est, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari sanctificatum.

Baptizati
Chrismate
inungendi.
Oleū in altari
sanctificatū.

2. AVGVSTINVS libro quinto de baptismo contra Donatistas, capite decimonono: Quomodo aquam mundat & sanctificat homicida? quomodo benedicunt oleum tenebræ? si autem DEVS adest Sacramentis & verbis suis, per qualeslibet administrantur, & Sacramenta Dei vbiq; recta sunt, & mali homines quibus nihil profunt, vbiq; peruersi sunt.

Olei benedictio.
Sacramentis
Deus adest,
etiam si malos ministratur.

ET capite vigesimo: Cur autem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, possit tamen Deus oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerūt, non possit, nescio: nisi fortè cor hominis quem fallaciter conuersum intus non impedit, lignum fallaciter positum impedit foris, quo minus sacramentis suis adesse dignetur, nullis hominum falsitatibus impeditus. Si ergo ad hoc valet, quod dictū est in Euangelio, Deus peccatorem non audit: vt p̄ peccatorē sacramenta non celebrentur: quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleū, vel super eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valēt, etiam per homicidas, id est, per eos qui oderrunt fratres etiā in ipsa intus Ecclesia. Cūm dare nemo possit quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum sanctum? Et tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante, Spiritum sanctum.

Ioan. 9.

Sacramenta
quatuor cō-
memorat.

3. IDEM tractatu sexto in epistolā B. Ioānis: Primis tēporibus ca debat sup credētes spiritus sanctus: loquebatur linguis quas nō dicerāt, quomodo Spiritus dabat eis pronūciare. Signa erāt tēpori oportuna. Oportebat enim ita significari in omnibus linguis spiritum sanctū, quia Euangelium DEI per omnes linguas cursurum erat toto orbe terrarum: significatum est illud, & transiit. Nunquid modò quibus imponitur manus vt accipiāt Spiritum sanctum, hoc expectatur vt linguis loquatur? Aut quandò imposuimus manum istis infantibus, attēdit vnusquisque vestrū vtrūm linguis loquerentur? Et cūm videret eos linguis nō loqui, ita peruerso corde aliquis vestrū fuit vt diceret. Non acceperūt isti spiritum sanctum: nam si acceperunt, linguis loquerētur quēadmodūm tūc factū est?

Manus Episcopaliū impositione infantes & alij accipiūt Spiritū sanctum, licet linguis nō loquatur.

Si ergo per hæc miracula modò testimoniū præsentis Spiritus sancti non sit, vnde cognoscit quisque accepisse se spiritum sanctum? Interroget cor suum: si diligit fratrem, manet Spiritus DEI in illo: videat, probet seipsum corâ oculis DEI: videat si est in illo dilectio pacis & vnitatis, dilectio Ecclesiæ toto terrarum orbe diffusæ.

4. CYPRIANVS in epistola ad Iubaianum de hæreticis baptizandis. Idcirco quia Samaritani legitimum & Ecclesiasticum baptismum consecuti fuerant, baptizari eos vltra non oportebat: sed tantummodò quod deerat, id à Petro & Ioanne factum est, vt oratione pro eis habita, & manu imposita, inuocaretur & infunderetur super eos Spiritus sanctus. Quod nunc quoquè apud nos geritur, vt qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem & manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.

1. B H I E R O N Y M V S aduersus Luciferianos: An nescis (inquit Luciferianus) etiàm Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In Actibus Apostolorum. Etiam si scripturæ autoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret. Nam & multa alia quæ per traditionem in Ecclesijs obseruantur, autoritatem sibi scriptæ legis usurpauerunt: velut in lauacro ter caput mergitare, & cæt. ORTHOD.

Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, vt ad eos qui longè in minoribus vrbibus per presbyteros & diaconos baptizati sunt, Episcopus ad inuocationem Sancti spiritus manum impositurus excurrat. Sed quale est, vt leges Ecclesiæ ad hæresim transferas, & virginis integritatem, per meretricum lupanaria patiaris spurcari? Episcopus si imponit manum, ijs imponit qui in recta fide baptizati sunt: q in patre & filio & Spiritu sancto tres personas vnam substantiam crediderunt. Arrianus verò cum aliud nihil crediderit, (claudite quæso aures qui audituri estis, ne tantæ impietatis vocibus polluamini) nisi in patre solo vero DEO, & in IESV CHRISTO saluatore creatura, & in spiritu sancto, vtriusque seruo: quomodò spiritum sanctum ab Ecclesia recipiet, qui necdum remissionem peccatorum consecutus est? Spiritus quippe sanctus, nisi mundam fidem non incolit: nec habitator eius templi efficitur, quod antistitem non habet veram fidem. Quodd si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus nisi per manus Episcopi, non accipiat Spiritum sanctum, quem nos asserimus in vero baptisma-

te

Actor. 8.

Manu Episcopali impositioe Spiritu sanctum consequuntur baptizati.

Actor. 8. & 19.

Minister Confirmationis Episcopus.

te tribui: disce hanc obseruationem ex ea autoritate descendere, q post ascensum Dni Spiritus sanctus ad Apostolos descendit.

2. CYPRIANVS de vnctione chrisimatis & alijs Sacramentis: Hodie in Ecclesia cum cæteris vnctionibus ad populum acquisitionis sanctificandum, in participationem dignitatis & nominis, sacrum chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum regis & sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitus est vnctio instituta. Et paulò post: Hodie, vt diximus, vnguetum ad sanctificationem paratur, cuius fragrantia adolescentulæ & nouellæ animæ, accedentes ad fidem, illectæ delectantur, & exinanitionis eius suauitate delibutæ, diligunt & sequuntur aromatum largitorem, & vsq; ad regis accubitum spiramine illo trahuntur, & post odorem illum vbiquè desiderio sancto perurgente sibi bundæ discurrent. Nihil hæc oleum commune habet cum liquoribus, qui ex quorundam fructuum pinguedine exprimuntur, nec vis eius est ex crassitudine penetratiua, quæ secundum quasdam naturales rationes emollit & temperat spissamenta humorum, quos solet intrinsecus adstringere siccitas aliqua, vel corruptio coglobare. Non hæc medendis corporibus est vnctio instituta: quia sanctificationis elementis iam non propria natura præbet effectum, sed virtus diuina potentius operatur, sed adest veritas signo, & spiritus sacramento, vt & ipsis rerum efficientijs gratiæ dignitas pateat, & interiori homini, quanta ex his detur autoritas, deformi conuersatione & cælestibus moribus innotescat. Hoc oleo antiquitus sacerdotes sacrabantur & reges, & ipsi altarium lapides delibuti, spiritalem intelligi volebant sacris mysterijs inesse pinguedinem. Et sicut oleum fluitat, & humidis quibuslibet superfertur, ita excellentia sacerdotalis & regis dignitatis secundum formam Dei & CHRISTI sub se omnia continens, regimen & munimen tam actiuæ, quam contemplatiuæ vitæ obtinet: & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus, prout vult, singulis distribuit & largitur. Ex huius vnctionis beneficio & sapientia nobis & intellectus diuinitus datur, consilium & fortitudo cælitus illabitur, scientia & pietas & timor inspirationibus supernis infunditur. Hoc oleo vncti, cum spiritualibus nequitijs colluctamur, nec scætoribus spuris imbui possumus, qui balsami spiritualis odore fragramus. Hoc oleum &c. Et quibusdam interiectis: Nec tamen celsantibus his quæ ritu antiquo inoleuerat, cum iam in populo Christiano circuncisio videretur damnabilis, & sacrificia idololatriæ

impu-

Actor. a.

In die cæne Domini Chrisma conficitur.

Chrisma vnde conficitur.

Chrisma quantum ab alijs liquoribus distet.

Effectus vnctionis.

Actor. 2.

Septem dona Spiritus sancti. Esa. 11.

imputarentur, vñtionis mysterium religio Christiana contempfit: sed ceteris generali sanctorum consensu damnatis, non solum in regibus & sacerdotibus vñtionis honor permanfit, sed in omnem populum Catholicum effusa est huius gratiæ plenitudo: vt sicut CHRISTVS à chrismate dictus est, eò quod singularis excellentiæ oleo vnxit eum Deus, ita & participes eius quotquot sunt, confortes sint tam vñtionis quàm nominis, & dicantur à CHRISTO Christiani, vt sint sui CHRISTO duce rectores & duces, & offerant DEO quotidianum sacrificium, ordinati à Deo sanctimoniæ sacerdotes.

III

Quæ necessaria sunt ad cõficiendũ hoc sacramentũ?

à 2. Cõc. Braccar. c. 4. Cyp. de vñc. chrif. Greg. in 1. ca. Cantic. Fabiã. & Cõc. Florẽ.

A Tria præcipuè ad hoc requiruntur: Sacramenti propria materia, certa verborum forma, & minister idoneus.

b Cyprian. vt supr. & l. i. ep. 12. Basl. de Spiritu sanct. c. 27. Fabian. q. vixit anno 241. epist. 2.

B Materia ex oleo & ^a balsamo mixta est, quæ ab episcopo consecrata, sacri ^b Chrismatis nomen iam olim obtinuit, & in hoc Sacramento fronti solenni ritu illinitur.

c Cõc. Florẽt. d Actor. 8. c Clemes ep. 4. Vrbani. Melchjad. Dama. epi. 4. Leo ep. 88. ad Episco. Ger. & Gall.

C Forma verborum hæc præscripta est, ^c Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.

d Cõc. Vuorm. Florẽt. & Tri.

D Minister Sacramenti huius solus est Episcopus, vt Apostolorum exemplum, forma & traditio retineat.

e Euse. Põr. & marty. q. vixit anno 310. epi. ad Epif. Tuscia & Capania. Innoc. 1. epi. 1. ad Decent. cap. 3.

Qua de re iam olim ita sancitum accepimus: ^e Manu impositionis Sacramentum magna veneratio tenendum est, quod ab alijs perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab alijs, quæ ab ipsis ^f Apostolis legitur aut scitur esse pactum.

f Actor. 8. c. 19. a

S C R I -

SCRIPTURAE.

ACTORVM octauo: Miserunt ad eos Petrum & Ioan-nem, &c. vt supra, quæst. præcedenti.

ET decimonono: Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.

P A T R E S.

1. **B CONCILIVM** secundum Braccarense canone quarto: Placuit vt modicum balsami, quod benedictum pro baptismi sacramento per Ecclesias datur, quia à singulis tremisses pro ipso exigi solent, nihil vltius exigatur: nè fortè quod pro salute animarum per inuocationem Sancti Spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia voluit emere, ita nos venundantes, damnabiliter venundemur.

Balsamum pro salute animarum per Sancti Spiritus inuocationem consecratur. Act. 8.

2. **CYPRIANVS** in sermone de vñtione Chrismatis & alijs Sacramentis, vt supra, quæst. præcedenti, B. 2.

3. **GREGORIUS Magnus** in caput primum Canticorum: In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimuntur.

Chrisma ex oleo & balsamo constat.

4. **FABIANVS** epistola secunda ad omnes Orientales Episcopos, capite primo: Literis vestris inter cætera insertum inuenimus, quosdam regionis vestræ Episcopos à vestro nostroque ordine discrepare, & non per singulos annos in cœna Domini chrismam conficere, sed duos aut tres annos confectionem sancti chrismatis semel actam conseruare. Dicunt enim, vt in memoratis apicibus reperimus, nec balsamum per singulos annos posse reperiri, nec necessè fore per singulos annos chrisma conficere: sed dum vna confectio chrismatis abundat, aliam fieri necessè non habere. Errant enim, quæ talia excogitant, & mente vesana potius quàm recta sentientes, hæc dicunt. In illa enim die Dominus IESVS, postquam cœnauit cum discipulis suis, & lauit eorum pedes, (sicut à sanctis Apostolis prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt) chrisma conficere docuit. Ipsa enim lauatio pedum nostrum significat baptismum, quæ dè sancti chrismatis vñtione perficitur atque confirmatur. Nam sicut ipsius diei solennitas per singulos annos est celebranda, ita ipsius sancti chrismatis confectione per singulos annos est agenda, & de anno in annum renouanda, & fidelibus tradenda: quia nouum sacramentum est per singulos annos, & iam dicto die innouandum,

Chrismatis renouatio singulis annis fieri debet.

Christus in vltima cœna Chrisma conficere docuit.

m

& ve-

Vetus chrisma cremandum. Apostolica traditio.

& vetus in sanctis Ecclesijs cremandum. Ista à sanctis Apostolis & successoribus eorum accepimus, vobisq; tenenda mandamus. Hęc sancta Romana Ecclesia & Antiochena à tempore Apostolorū custodit: Hęc Hierosolymorum & Ephesianorū tenet. In quibus Apostoli præsidentes, hęc docuerunt, & vetus chrisma incendi, & non ampliùs quàm vno anno vti permiserunt, atq; deinceps nouo frui, & non veteri, iubentes docuerunt.

Materia Confirmationis.

5. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Materia Confirmationis est Chrisma, confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientia: & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedictum.

6. CYPRIANVS de vñctione chrismatismatis, vt supra, quæstione secunda, B. 2.

7. ET epistola duodecima libri primi, ibidèm, A. 1.

8. BASILIVS Magnus in libro de spiritu sancto, capite vigesimo septimo, vbi enumerat Traditiones non scriptas: Benedicimus aquam baptismatis & oleum vñctionis &c. vide supra de præceptis Ecclesiæ, quæst. secunda, A. 2.

9. FABIANVS pontifex & martyr epistola secunda ad Orientales, vt supra in hac eadem quæstione.

C CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Forma autem est, Signo te signo crucis, & cõfirmo te Chrismate salutis in nomine patris &c.

1. D CLEMENS pontifex & martyr in epistola quarta ad Iulium & Iulianum. Vide infra, quæst. quinta, A. 3.

2. VRBANVS vt supra, quæst. secunda, C.

3. MELCHIADES, vt infra quæst. quinta, A. 1.

Soli Põtifices Chrismate frontes baptizatorum vngunt.

4. DAMASVS epistola quarta de Chorepiscopis: Quodd verò eis non liceat Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorū frontes signare &c. quæ omnia solis pontificib. deberi, tam ex superioribus q̄ ex alijs patrum constitutis aut sacris canonibus edocti estis.

5. LEO Magnus epistola octogesima octava ad Episcopos Germaniæ & Galliæ: Nec erigere eis altaria &c. nec Chrisma conficere, nec Chrismate baptizatorum frontes signare licet. Hęc enim omnia illicita sunt Chorepiscopis, & solis deberi summis pontificibus autoritate canonum præcipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi pontificis demonstretur.

Solis pontificibus licet.

6. CONCILIVM Vormatiensẽ canone octavo, eadẽ habet verba, quæ Leo,

CON-

7. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ordinarius minister est Episcopus. Et cum cæteras vñctiones simplex sacerdos valeat exhibere, hanc non nisi Episcopus debet conferre, quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent episcopi) q̄ per manus impositionem Spiritum sanctum dabant, quemadmodum Actuum Apostolorum lectio manifestat. Loco autem illius manus impositionis datur in Ecclesia confirmatio. Legitur tamẽ aliquandò, per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa, simplicem sacerdotem chrismate per Episcopum cõfecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione septima, canone tertio de Cõfirmatione: Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum, non esse solum Episcopum, sed quemuis simplicem sacerdotem, anathema sit.

9. EVSEBIVS pontifex & martyr epistola tertia ad Episcopos Tusciæ & Campaniæ: Manus impositionis sacramentum magna veneratione &c. vt in textu: neq; ab alijs quàm ab illis qui eorum loci tenent, vnquã perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, nec inter ecclesiastica vnquã reputabitur Sacramentum.

10. INNOCENTIUS primus epistola prima ad Decentium Eugubinum, capite tertio: De consignandis verò infantibus manifestum est, non ab alio, q̄ ab episcopo fieri licere. Nam presbyteri licet sint sacerdotes, pontificatus tñ apicem non habent. Hęc autem pontificibus solis deberi, vt vel cõsignent, vel paraclatum spiritum tradant, nõ solũ consuetudo ecclesiastica demonstrat, verũ & illa lectio Actuum Apostolorũ, quæ asserit Petrum & Ioannem esse directos, qui iam baptizatis traderent Spiritum sanctum. Nam presbyteris, seu extra Episcopum, seu præsentẽ Episcopo baptizant, Chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, cum tradunt Spiritum paraclatum. Verba verò dicere non possum, nõ magis prodere videar, quàm ad consultationem respondere.

Ordinarius minister.

Acto. 8.

Minister ordinarius.

Apostolorum locum tenentes, soli ministri sunt. Inter Ecclesiastica sacramenta.

Acto. 8. Baptizatos chrismate vngunt presbyteri, sed non in fronte: quod solis episcopis debetur. Formam prodere non vult.

III

Cur autem baptizati sacro chrismate unguuntur?

m 2

A QVIA

Basil. de Spiritu sancto, cap. 27.

a Epist. 4. ad Iuliu & Iulian.
b De eccl. hierar. c. 4. & 2.

c in epist. ad Orientales Episcopos.

d Synod. Laod. can. 48.
Corn. ad Fabiu Antioch. apud Euf. lib. 6. hist. c. 35.
Theodoret. de hare. Fab. in Nouato.

e lib. 1. epist. 12. & de vnction. chris. m.
Cyrill. lib. 2. in Leuit.
Cyrill. Hieros. catech. 3. mytag.

f lib. 15. de Trinit. c. 26.
Pacianus Barcelonen. de Baptif. & epist. 1. ad Sympronian.
g In sententijs Prosperi 342. ex Aug. tract. 33. in Ioan. & serm. 47. de verb. Domini.
Rabanus lib. 1. c. 30.
Isidor. lib. 2. c. 25.

h lib. de carnis resurrect. Item in lib. de baptifm. Theodoret. in cap. 1. Canticorum.

A QVIA per spiritum sanctu sic nobis Apostoli tradiderunt, sicuti ^a Clemens & ^b Dionysius, Petri Pauliq; Apostolorum discipuli pbant. Tradiderunt autem illi quod a Dño ipso utiq; acceperant, de Chrismate conficiendo, vt grauis est testis ^c Fabianus, idem & Christi martyr & potifex Ecclesie. **B** SACROSANCTAE etiã ^d Synodi preceptu de hoc tale extat: Oportet baptizatos post Baptismu sacratissimu Chrisma percipere, & celestis Regni participes fieri. Ratiõem Cyprianus ^e reddit hanc, vt accepto Chrismate, id est, vnctione, Christianus esse vnctus Dei, & habere in se Christi gratia possit, teneatq; sanctitatem.

C AT QVE vnguentum hoc visibile, quo Ecclesia baptizatos vngit, vt ^f Augustinus docet, significat inuisibilis gratie donum, quo Spiritus sanctus Christu imprimis, q & a ^g Chrismate nomen suum trahit, ac deinde Christianos oes interna vnctioe imbuatque cofirmat. Vnde pulchre ^h Tertullianus, veluti ad olei naturam alludens, ita de hoc Sacramento scripsit: Caro vngit, vt anima cofecretur: Caro signatur, vt & anima mu-

muniatur: Caro manuum impositione adumbratur, vt anima Spiritu illuminetur.

D Vnde qui sacrum Chrisma rejciut, magnum illi imperitie sue argumentu prebent, vt qui aperte antiquissimam & vetustissimam Apostolorum institutionem negent, ac perpetuu Ecclesie vsu ac traditionem temere damnent.

P A T R E S.

1. A Basilius Magnus in libro de Spiritu sancto, capite vigesimo septimo. Consecramus aquam baptismatis & oleum vnctionis &c. vt supra de preceptis Ecclesie, quaestione secunda, A. 2.

2. CLEMENS pontifex epistola quarta ad Iuliu & Iulianu discipulos suos, vt infra quaestione quinta, A. 3.

3. DIONYSIVS Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quarto: Sedenim alia est huius finitima veneranda confectio

vnguenti: consecrationem eam vocant preceptores nostri. Huius itaque partes &c. Deinde docens mysterium confectiois vnguenti, iuxta eundem (inquit) synaxis modum, eorum qui necdum initiati sunt, absoluuntur ordines, vbi scilicet precessit Pontificis circum-

phani ambitu redolens thure profectio, psalmorumq; modulatio, & lectio scripturarum diuinarum. Sumptum deinde vnguentum potifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis circunctum, resonantibus omnibus voce sanctissima melos sacru, quod diuinitus afflati prophetæ didicerunt. Completaq; oratione super eo solenni in sanctissimis eorum, qua sacrantur, consummationibus, eo vtitur ad omnem ferme sacerdotalis officij functione.

Et paulo post: Est igitur, vt dixi, quod nunc laudatur a nobis sacrosanctum mysterium eius ordinis atque virtutis, vt sacerdotalia cuncta perficiat. Atque ided sancti preceptores nostri istud quasi æquali ordine atque officio sacro synaxeos coniungere mysterio, eisdem imaginibus ut plurimu & distinctionibus mysticis, & eloquijs subnixum sacris. Ibidem: Dicimus igitur vnguenti compositionem collectionem esse quadam spiratum suauiter materialium, habentem in se affatim odoratas qualitates, cuius qui participes sunt, pro quantitate eius, qua in illis fit, fragrantis participationis, odoris suauita-

Dionys. Clemens, Tertul. Fabia. Corn. Cyprian. Cyrillus vterq; Basil. Pacian. Amphilo. Oprat. &c. Cõcil. Roma. sub Syluest. Item 2. 3. & 4. Carthag. 1. Tolet. Vasen. se. Trident.

Vnguenti confectio in primitiua Ecclesie.

Chrisma adhibetur in omni ferè episcopali functione. Chrismatis excellentia.

Materia compositionis vnguenti.

Chriftimatis
infectio post
baptismum
quid conferat.

Apostoli pfe
ctionem vo-
cârunt.

re replentur. Nec longè à fine: Sed & ipsi qui sacratissimo regenera-
tionis mysterio consecratur, aduentum sancti spiritus cõsummans
inunctio largitur vnguenti &c. Vndè, vt opinor, iuxta sacratiorem
sensum, traditione diuina sancti nostræ sacerdotalis functionis du-
ces, honestissimum istud vnguenti consecrandi munus, teleten ab
effectû rei, quæ in eo perficitur, nominant.

4. ET capite secundo, vt infra, quæst. quinta, B.

5. FABIANVS vt suprâ, quæst. tertia, B. 4.

1. B SYNODVS Laodicena canone quadragesimo octauo:
Oportet baptizatos &c. vt in textu.

2. CORNELIVS pontifex & martyr in epistola ad Fabium An-
tiochenum, teste Eusebio Cæsarensi libro sexto historiæ ecclesiasti-
cæ, capite trigesimo quinto, de Nouato loquens: Vbi Exorcistam
(inquit) præsidio spiritu illo malo esset liberatus, & p̄dit in tam gra-
uem morbum, vt iam fermè mori putaretur, incidisset, in lecto in q̄
decumbebat, aqua circumfusus baptismum accepit, si modò talem
hominem baptismum accepisse dicendum sit: verùm morbo tandè
elapsus, neque cætera quibus post baptismum secundùm Ecclesiæ
canonem imbui oportuerat, acquisiuit, neq; Domini sigillo ab Epi-
scopo obsignatus fuit. Quo quidem neuitquàm potitus, quo modo
quæso Spiritum sanctum adeptus est?

Secundâ Ec-
clesiæ canonè
ab episcopo
baptizati con-
signantur.

Nouatiani sa-
erû christima
baptizatis nō
præbent.

3. THEODORETVS in compendio hæreticarum fabularum
libro tertio de Nauato, quem alij Nouatum appellant: Pœnitenti-
am à suo conuentu arcent penitens, ijsq; qui ab ipsis tinguntur, sacrum
Christima non præbent. Quocirca eos etiã qui ex hac hæresi corpori
Ecclesiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iusserunt.

4. CYPRIANVS libro primo epist. duodecima, vt suprâ quæ-
stion. secunda, A. 1.

5. IDEM in sermone de vnctione Chriftimatis, vt suprâ eadè quæ-
stione secunda, B. 2.

Chriftimatis
vnguentum.
1. Petr. 2.

6. CYRILLVS Alexãdrinus libro nono in Leuiticum: Quicunq;
vnguento sacri Chriftimatis delibuti sunt, sacerdotes effecti sunt, sic-
ut Petrus ad omnem dicit Ecclesiam: Vos autem estis genus electû,
regale sacerdotium, gens sancta.

Chriftima da-
tur post bap-
tismum.

7. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi tertia mytagogica:
Et nobis postquàm similiter ex aquis sacri lauacri ascendimus, da-
tum est Chriftima, quod imaginem gerit illius, quo vnctus est Chri-
stus. De quo & B. Isaias in sua prophetia, ex persona Domini locutus
est:

Esa. 16.

est: Spiritus Domini super me: quapropter vnxit me: euangelizare
pauperibus misit me. Oleo enim aut vnguento corporali, Christus
ab hominibus vnctus non est: sed pater saluatorem illum mundi
totius constituens, vnxit eum sancto spiritu. Cæterum vide nē illud
esse putes vnguentum tantum: quemadmodum enim panis Eucha-
ristiæ, post sancti spiritus inuocationem, nō ampliùs est panis com-
munis, sed est corpus CHRISTI: sic & sanctum hoc vnguentum,
non ampliùs est vnguentum nudum, neq; (si quis ita appellare ma-
lit) commune, postquàm iam consecratum est: sed est Charisma
CHRISTI, quod aduentu Spiritus sancti per ipsius diuinitatem
energiam habet. Quo frons & alij sensus corporis tui symbolicè
inunguntur: & corpus quidem isto visibili vnguento perungitur:
anima verò, sancto viuificoq; spiritu sanctificatur. Huius sancti chri-
smatis dono accepto, meritò appellamini Christiani: veram efficiēs
appellationem in ipsa regeneratione: antequàm enim hæc gratia vo-
bis donata esset, non eratis propriè digni eo nomine, sed pergentes
ed vsque progressi estis vt efficeremini Christiani. Nē ignoretis, in
veteri lege huius Chriftimatis symbolum præcessisse. Moyses enim
&c. Sed hæc quidem in figura contingebant illis, nobis verò non in
figura, sed in veritate. Est enim hoc sanctum, ad protegendum cor-
pus spiritualiter, & ad salutem animæ.

Transubstan-
tiatio.

Chriftimatis
dignitas.

Propter acce-
ptû chriftima
Christiani p-
priè dicimur.

1. C AVGVSTINVS libro decimo octo de Trinitate, capite
vigesimo sexto: Neque aliquis discipulorum eius dedit Spiritum
sanctum. Orabant quippe vt veniret in eos quibus manum impo-
nebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis præpositis eti-
am nunc seruat Ecclesia. Deniquè & Simon Magus offerens Apo-
stolis pecuniam, non ait: Date & mihi hanc potestatem, vt dem Spi-
ritum sanctum: sed cuiunque, inquit, imposuero manus, vt accipi-
at Spiritum sanctum. Quia neque scriptura superius dixerat, Vi-
dens autem Simon quòd Apostoli darent Spiritum sanctum: sed di-
xerat, Vidēs autem Simon quòd per impositionem manuum Apo-
stolorum daretur Spiritus sanctus. Propter hoc & Dominus ipse se-
sus Spiritum sanctum, non solum dedit vt Deus, sed etiam accepit
vt homo, propterea dictus est plenus gratia. Et manifestius de illo
scriptum est in Actibus Apostolorum: Quoniam vnxit eum Deus
spiritu sancto. Non utique oleo visibili, sed dono gratiæ, quod vi-
sibili significatur vnguento, quo baptizatos vngit Ecclesia. Nec sanè
tunc vnctus est CHRISTVS Spiritu sancto, quandò super eum
baptizatum velut columba descendit: tunc enim corpus suum, id
est,

Act. 8.
Episcoporu
munus, impo-
nere manus
baptizatis.

Act. 10.
Visibile vn-
guentû signi-
ficat donum
gratiæ.

est, Ecclesiam suam præfigurare dignatus est, in qua præcipue baptizati accipiunt Spiritum sanctum.

2. **PACIANVS** Barcilonensis Episcopus de Baptismo: Recipiens est Christus, ut generet: quia sic Ioannes Apostolus dicit: Quotquot eum receperunt, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hæc autem compleri aliàs nequeunt, nisi lauacri, & chrismatis, & Antistitis sacramento. lauacro enim peccata purgantur, Chrismate sanctus spiritus superfunditur: vtraque verò ista, manu & ore Antistitis impetramus.

3. **IDEM** in epistola prima ad Sympronianum: Si ergo & lauacri & Chrismatis potestas, maiorum longè charismatum, ad Episcopos ex Apostolorum forma & potestate descendit, & ligandi quoque ius adfuit atque soluendi.

4. **PROSPER** in sententijs Augustini, sententia trecentesima quadragesima secunda: Christi nomen à chrismate est, id est, ab vnctio-
ne: Quia idem omnis Christianus sanctificatur, ut intelligat se non solum sacerdotalis & regis dignitatis esse confortem, sed etiam contra Diabolum fieri luctatorem.

5. **AVGVSTINVS** tractatu trigesimo tertio in Ioannem: Christi nomen à chrismate dictum est. Chrisma autem Græcè, Latinè vnctio nuncupatur. Ideo autem nos vnxit, quia luctatores contra Diabolum fecit.

6. **SERMONE** quadragesimo septimo de verbis Domini, eadè habet ad verbum.

7. **RABANVS** Archiepiscopus Moguntinus libro primo de institutione clericorum, capite trigesimo. vide supra, quæstio. prima de Confirmatione, autoritate 13.

8. **ISIDORVS** Hispalensis libro secundo de officijs Ecclesiasticis, capite vigesimo quinto, ut supra ibidem, autorit. 11.

9. **TERTVLLIANVS** in libro de carnis resurrectione, ut in textu.

10. **IDEM** in libro de baptismo: Exindè egressi de lauacro, perungimur benedicta vnctioe de pristina disciplina, quæ vngi oleo de cornu in sacerdotio solebant. Ex quo Aaron à Moysè vnctus est, vnde Christus dicitur à chrismate, quod est vnctio, quæ Domino nomen accommodauit, facta spiritualis, quia spiritu vnctus est à Deo patre, sicut in Actis: Collecti sunt enim uerò in ista ciuitate aduersus sanctum filium tuum, quem vnxisti. Sic & in nobis carnaliter currit vnctio, sed spiritualiter perficit: quomodo & ipsius baptismi carnalis actus, quod in aqua mergimur: spiritualis effectus, quod delictis liberamur. De-

hinc

hinc manus imponitur, per benedictionem aduocans & inuitans spiritum sanctum.

11. **THEODORETVS** in primum caput Canticorum: Sacri Baptismatis recordare: in quo qui inicianur, post Satanæ abnegationem & Dei confessionem, veluti signo ac nota quadam regia spiritalis vnguenti Chrismate inuncti, sub ea visibili vnguenti specie inuisibilem sanctissimi Spiritus gratiam suscipiunt.

D 1. **DIONYSIVS** Areopagita, 2. Clemens, 3. Tertullianus, 4. Fabianus, 5. Cornelius, 6. Cyprianus, 7. Cyrillus Hierosolymitanus, & 8. Alexandrinus, 9. Basilius, 10. Pacianus, ut supra tum in hac, tum in superioribus quæstion.

11. **AMPHILOCHIVS** Iconiensis Episcopus in vita D. Basilij Magni: Admiratus quoque Maximinus Episcopus Basilij in Deum dilectionem, oransque vestiuit eum resurrectionis CHRISTI in dumento. Baptizauit autem & Eubulum, atque vngens eos sancto chrismate, tradidit illis viuificam communionem.

12. **OPTATVS** Mileuitanus libro secundo contra Donatistas: Ampullam quoque Chrismatis per fenestram, ut frangerent Donatistæ iactauerunt. Et cum casum adiuuaret abiectio, non defuit manus angelica, quæ ampullam spiritali subuectione deduceret: proiecta casum sentire non potuit. Deo muniente, illæsa inter saxa confedit.

13. **CONCILIVM** Romanum sub Syluestro canone quinto: Constituit etiam clara voce Syluester Episcopus vrbs Romæ, ut nemo presbyterorum Chrisma conficeret, dicens: quoniam Christus à Chrismate vocatur.

14. **CONCILIVM** secundum Carthaginense canone tertio: Ab vniuersis Episcopis dictum est: Chrismatis confectio & puellarum consecratio à presbyteris non fiant.

15. **CONCILIVM** tertium Carthaginense canone trigesimo sexto: Ut presbyter inconsulto Episcopo virgines non consecret: Chrisma verò nunquam conficiat.

16. **CONCILIVM** quartum Carthaginense canone trigesimo sexto: Presbyteri qui per dioceses ecclesias regunt, non à quibuslibet Episcopis, sed à suis: nec per iuniorem clericum, sed aut per se ipsos, aut per illum qui sacrarium tenet, ante Paschæ solennitatem Chrisma petant.

17. **CONCILIVM** primum Toletanum canone vigesimo: Quauis penè vbiq; custodiatur ut absque Episcopo Chrisma nemo conficiat,

n ficiat,

Inuisibile SS. gratiam suscipiunt inuncti Chrismate.

Chrismate inunctus Basilius ab Episcopo.

Miraculum factum in ampulla chrismatis.

Chrisma conficere solus Episcopus debet.

Chrismatis confectio quorum non fit.

Chrisma vnde petendum.

Ioann. 1.

Chrismate superfunditur Spiritus sanctus.

Chrismatis conferendi potestas.

Christi nomen à chrismate.

Ad luctam Christiani vnguntur.

Exod. 29. Christus à chrismate.

Act. 4. Visibilis vnctio spiritaliter operatur.

Chrismatis
confectio.

ficiat, tamen quia in aliquibus locis vel prouincijs presbyteri dicuntur Chrisma cōficere, placuit ex hac die nullū alium nisi Episcopū Chrisma conficere, & per diocēsin destinare, itā vt de singulis Ecclesijs ad Episcopum ante diem Paschæ diaconi destinētur aut subdiaconi, qui confectum Chrisma ab Episcopo destinatum, ad diem Paschæ possint ad tempus deferre.

Vadē p̄cedēti.

18. CONCILIVM primum Vafense canone tertio: Per singula territoria presbyteri vel ministri ab Episcopis, non prout libitum fuerit, à vicinoribus, sed à suis proprijs per annos singulos petant chrisma, appropinquante solennitate paschali: nec per quemcūq; ecclesiasticum, sed si qua necessitas, aut ministrorum occupatio est, per subdiaconum, quia inhonorum est, inferioribus summa committi.

Chrismati
virtutē ad-
mientes.

19. CONCILIVM Tridentinum sess. septima, de Confirmatione canone secūdo: Si quis dixerit iniurios esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis chrismati virtutem aliquam tribuunt, anathema sit.

V

Quis Sacramenti huius est vsus & fructus?

Joan. 3. b
a Melchades
ad Hisp. Epi-
scopos. vixit
anno 311. Cō-
cil. Florētū.

A In Baptismo^a regeneramur ad vitam: post Baptismum autem in hoc Sacramento confirmamur ad pugnam. In Baptismo abluimur, hoc verò post Baptismum roboramur, vt regeneratis custos & cōsolator & tutor adsit Spiritus sanctus. Hæc summi & Pontificis & martyris Melchiadis est doctrina. Nec dissentit ab eo quod^b Clemens testatur, se ab Apostolis ipsis accepisse: Cūm regeneratus, in-quiens, quis fuerit per aquam, postmodū septiformis Spiritus gratia ab Episcopo cōfirmetur, quā aliter perfectus Christianus esse nequaquā poterit.

b Epist. 4. ad
Iuliu & Iulia-
nū vixit Apo-
stolorū tēpo-
re. Amb. lib. 3.
de sacrā. ca. 2.
& de ijs q my-
iustian. ca. 7.

B Pro-

c Dion. dō
eccl. hier. c. 2.

d 1. Pet. 2. a

B Prodest igitur hoc^c sacramentum mirificè, vt qui fidei mysterijs initiati sunt, sicut geniti^d modò infantes & adhuc imbecilles, in CHRISTO adolefcent atque corroborentur.

C Hos ceu Christianæ militiæ tyrones Episcopus admonet in unctione, vt aduersus tot hostes & quotidiana pericula^e Spiritu principali confirmetur. Consignat illis Cruce^f frontem, quæ pudoris est sedes, vt cōstanter & intrepidè nomen domini confiteantur: impingit & alapam, vt Christianam militiā inuicta patientia exercendā & ornandam esse, sibi perpetua memoria retineant.

e Psal. 50. c

f August. in
Psal. 141.

Luc. 9. c

Matth. 10. d

1. Pet. 2. d

Luc. 21. d

Matth. 5. f

Act. 4. & 5.

SCRIPTURAE.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit, &c.

PRIOVIS Petri secundo: Sicut modò geniti infantes, rationabiles & sine dolo lac concupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

PSALMO quinquagesimo: Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me.

LVCAE nono: Qui me erubuerit & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cūm venerit in maiestate sua & patris & sanctorum angelorum.

MATTHAEI decimo: Ois ergò qui cōfitebitur me coram hominibus, cōfitebor & ego eū corā patre meo q̄ in celis est.

PRIOVIS Petri secundo: Quæ em̄ est gloria, si peccātes & colaphizati suffertis? Sed si benefaciētes, patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deū. In hoc em̄ vocati estis, quia & CHRISTVS passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit, &c.

LVCAE vigesimoprimo: Ego dabo vobis os &c. Trademini autem à parentibus &c. In patientia vestra possidebitis animas vestras,

MATTH. quinto: Ego dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, &cæ.

ACTOR, quarto: Petrus repletus spiritu sancto, dixit ad eos: Principes populi & Seniores, si nos hodiè dijudicamur in benefacto hominis infirmi &cæ. notum sit omnibus vobis &c. Videntes autem Petri constantiam & Ioannis, cõperto quòd homines essent sine literis &c. Ibidem: Si iustum est in conspectu Dei vos potius audire &c. At illi comminantes dimiserunt eos. Et paulò pòst: Et cum orassent, motus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, et loquebatur verbum Dei cum fiducia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis IESVS CHRISTI Domini nostri.

ACTORVM quinto: Et iniecerunt manus in Apostolos, & posuerunt eos in custodia publica &c. Et paulò pòst: Obsequere oportet Deo magis, quam hominibus. Deus patrum nostrorum suscitavit IESVM quem vos interemistis &c. Et convocantes Apostolos, cæsis denunciauerunt, nè omninò loquerentur in nomine Iesv: & dimiserunt eos. Et illi quidem ibant gaudetes à conspectu Concilij, quia digni habiti sunt pro nomine IESV contumeliam pati.

PATRES.

1. A. MELCHIADES Pontifex & Martyr, quem alij Melciadem, nonnulli Miltiadem vocant, in epistola ad Hispaniæ Episcopos: De his verò, super quibus rogastis vos informari, id est, vtrum maius esset Sacramentum manus impositio Episcoporum, aut baptismus: scitote vtrumq; n̄agnū esse sacramentū. Et sicut vnū à maiorib' sit, id est, à summis p̄tificibus, q̄d à minorib' p̄fici nō potest,

ita

ita & maiori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita cõiuncta sunt hæc duo sacramenta, vt ab inuicem, nisi morte præueniente, nullatenus possint segregari, & vnū sine altero ritè p̄fici non potest. Nam vnū (præueniente morte) saluare sine altero potest, aliud autem non potest. Vndè scriptum est: In diebus illis, dicit Dominus, Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Aduertamus summam diuinitatis Dei. Quod in cõfirmadis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc spiritus sancti descensio in credentium populos, donauit vniuersis. Sed q̄a diximus, quòd manus impositio & confirmatio, ad Baptismi perfectionem pertineat, & qui iam regeneratus in CHRISTO est, confirmare aliquid possit, fortè cogitat sibi aliquis: Quid mihi prodest post mysterium baptismatis, mysterium Confirmationis? Aut quantum video, non totum de fonte suscepimus, si post fontem adiectione noui generis indigemus. Non ita dilectissimi. Attēdat charitas vestra: Sicut exigit militaris ordo, vt cum Imperator, quemcūque in militum receperit numerum, non solūm signet receptum, sed etiam armis competentibus instruat pugnaturum: ita in baptizato benedictio illa munio est. Dediti militem, da ei adiumentum militiæ. Nunquid p̄dest si quisquam parentum magnam pupillo conferat facultatem, nisi prouidere studeat & tutorem? Itaque paracletus regeneratis in CHRISTO, custos & consolator & tutor est. Idèd dicit sermo diuinus: Nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat qui custodit eam. Ergò Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit illapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocētiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo, tota etate victuris, inter inuisibiles hostes & pericula gradendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismū confirmamur ad pugnam: in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. At si continuò transitoris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace beati seculi recipiendos: Confirmatio autem armat & instruit, ad agones huius mundi & prælia, reseruandos. Qui autem post Baptismum cum acquisita innocentia, immaculatus peruenit ad mortē, confirmatur morte, quia non potest peccare post mortē. Hic, si fortè illud etiam requirere velimus, post passionem & resurrectionem CHRISTI, quid Apostolis profuerit aduentus spiritus sancti, ipse Dominus eis euidenter exponit: Quæ dico, inquit, vobis, non potestis ea portare modò: Cum autem

Ioel. 4.

psal. 126.

Effectus confirmationis & baptismi quomodo differant.

Ioan. 16.

venerit ille spiritus veritatis, ipse docebit vos omnem veritatem. Vides, quia cum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur. Itaque ante descensionem spiritus sancti, vsque ad negationem Apostoli deterrentur: post visitationem vero eius, vsque ad martyrium contemptu salutis armantur. Secundum hoc per CHRISTVM redimimur, per spiritum vero sanctum, dono sapientiae spiritualis illuminamur, aedificamur, erudimur, instruimur, consummamur, ut illam spiritus sancti vocem audire possimus. Intellectum tibi dabo, & instruam in via hac, qua gradieris. De spiritu sancto accipimus, ut spirituales efficiamur, quia animalis homo non percipit ea, quae sunt spiritus DEI. De spiritu sancto accipimus, ut sapiamus inter bonum malumque discernere, iusta diligere, iniusta respicere, ut malitiae ac superbiae repugnemus, ut luxuriae ac diuersis illecebris, & foedis indignisque cupiditatibus, resistamus. De spiritu sancto accipimus vitam amorem, & gloriae ardorem, ut successu diuinitus, erigere a terrenis mentem ad superna & diuina valeamus.

2. **CONCILIVM Florentinum**: Effectus autem huius Sacramenti est, quia in ea datur spiritus sanctus ad robur, sicut datus est Apostolis in die Pentecostes, ut Christianus auctacter CHRISTI confiteatur nomen. Ideoque in fronte, ubi verecundiae sedes est, confirmandus inungitur, ne CHRISTI nomen confiteri erubescat, & praecipue crucem eius quae Iudaeis est scandalum, gentibus autem stultitia, propter quod signo crucis signatur.

3. **CLEMENS** pontifex & martyr epistola quarta ad discipulos suos Iulium & Iulianum: Omnibus festinandum est, sine mora renasci Deo, & demum consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam spiritus sancti percipere, quia incertus est vniuscuiusque exitus vitae. Quum autem regeneratus fuerit per aquam, & postmodum septiformi spiritus gratia ab Episcopo (ut memoratum est) confirmatus, quia aliter perfectus esse Christianus nequaquam poterit, nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria aut voluntate remanserit, (ut a B. Petro accepimus, & caeteri sancti Apostoli, praecipiente Domino, docuerunt) & demum ex operibus bonis ostendat in se similitudinem eius, qui eum genuit, patris.

4. **AMBROSIVS** libro tertio de sacramentis, capite secundo: Sequitur spiritale signaculum quod audistis hodie legi, quia post fontem superest ut perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis spiritus sanctus infunditur, spiritus sapientiae & intellectus,

spiritus consilij atque virtutis, spiritus cognitionis atque pietatis, spiritus sancti timoris. Septem quasi virtutes spiritus. Et omnes quidem virtutes ad spiritum pertinent, sed istae quasi cardinales sunt, quasi principales. Quid enim tam principale, quam pietas? Quid tam principale, quam cognitio Dei? Quid tam principale, quam virtus? Quid tam principale, quam consilium Dei? Quid tam principale, quam timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas, ita timor Dei magna est fortitudo. Istae sunt septem virtutes quoad consignari. Nam ut ait Apostolus. Quia multiformis est, inquit, sapientia Domini nostri, & multiformis sapientia Dei, ita multiformis est spiritus sanctus, qui habet diuersas variasque virtutes. Unde & Deus virtutum dicitur: quod aptari potest patri & filio & spiritui sancto.

5. **IDEM** de ijs qui mysterijs initiantur, capite septimo: Unde re-
pete quae recepisti signaculum spiritale, spiritum sapientiae & intellectus, spiritum consilij atque virtutis, spiritum cognitionis & pietatis, spiritum sancti timoris: & serua quod accepisti. Signauit te Deus pater, confirmauit te CHRISTVS Dominus, & dedit pignus spiritus in cordibus tuis, sicut Apostolica lectione didicisti.

B DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite secundo: Assumentes autem baptizatum sacerdotes, susceptori sui accessu duci consignant, & vna cum ipso illum vestem baptizati munditiae congruam induunt: sicque indutum, rursus ad pontificem ducunt. Ille diuino ac deifico prorsus unguento virum signans, sacratissimae communionis participem facit. Et sub finem capitis: Enimvero illa perficiens unctio facit ita perfectum, fragrantia suauissimi odoris insignem, quippe diuiniae generationis sacrosancta perfectio, diuino spiritui quae fuerint perfecta, coniungit. Porro aduertum illum secretissimum spiritus, qui intelligibiliter odore suaui fragrantem facit ac perficit, cum sit prorsus ineffabilis, spiritaliter intelligendum dimitto, qui diuini spiritus sanctam ac deificam societatem in anima sua percipere meruerunt. In fine autem omnium, pontifex ita perfectum ad sacratissimam eucharistiam vocat, atque consummatum illi sacramentorum communionem deificam tradit.

C AVGVST in Psal. ceterimum quadragesimum primum: Vsq; ad eum de cruce non erubescio, ut non in occulto loco habeam crucem CHRISTI, sed in fronte portem. Multa sacramenta aliter atque aliter accipimus. Quaedam, sicut nostis, ore accipimus: quaedam per totum corpus accipimus. Quia vero in fronte erubescitur, ille qui dixit: Qui me erubescit

Dona spiritus sancti. Esa. 11.

2. Cor. 5.

Confirmatio baptizati per inunctionem.

Perficiens unctio.

In fronte eius consignamur crucem.

Spiritus sanctus quid conferat nobis.

Psal. 31.

1. Cor. 2.

Confirmatio effectus. Act. 2.

Cur in fronte ungamur. 1. Cor. 1.

Septiformis gratia in Confirmatione percipitur.

Perfectus Christianus non est, qui confirmatus non sit. B. Petri & apostolorum doctrina.

Spiritus sancti dona conferentur. Esa. 11.

spi.

buerit

buerit coram hominibus, erubescam eum coram patre meo qui in cælis est, ipsam ignominiam quodammodo & quam Pagani derident, in loco pudoris nostri constituit. Audis hominē insultare impudenti & dicere, frontem non habet. Quid est, frōtem non habet? Impudens est: non habeā nudā frontē, tegat eam crux Domini mei.

DE EVCHARI- STIAE SACRAMENTO.

I

Quid significat nomen Eucharistiæ?

Summum illud^a & longè sacratissimum Sacramentum, quo nihil habet Ecclesia dignius, admirabilius, efficacius, salubrius ve, hoc vno nomine designatur.

B Et rectè quidem Eucharistia, tanquàm bona gratia, seu gratiarū actio dicta est, quia præcipuum & maximum^c Dei donum, ipsumque omnis gratiæ fontem & authorem continet: summorumque nos bonorum admonet, pro quibus acceptis gratiarum actionem, laudem & gloriam summam Deo summo debemus. Maius enim beneficium optare non potuissimus, quod Christus Iesus Dominus noster de virgine natus, cruci affixus, & in gloriam^d assumptus, se nobis totū ita largiatur, vt etiā nunc corpus eius sanguinemque verè sumamus, illique per hoc diuinum Sacramentum prorsus^e incorporemur.

^a Diony. Ecc. hier. c. 2. & 3. Concil. Trid. ses. 13. c. 2. & 3. ^b Amb. lib. 5. de Sacra. ca. 1. Cyp. de lapsis Orig. contra Celsum lib. 8.

^c Chryso. h. 6. 60. ad pop. & 83. in Matth. Itē 45. in Ioā. & 61. ad pop. Antiochenū.

^d Chry. lib. 3. de sacerdote & homil. 2. ad pop. Antioch. & 3. ad Ephes.

^e Cyril. in Io. li. 4. c. 16. & 17. lib. 10. c. 13. li. 11. c. 26. & 27. Hilarius de Tri. lib. 8. Irē. li. 5. Cyril. Hiero. catech. 4. mystag. Chry. h. 45. in Ioā. & 61. ad pop. Antiochenū.

PA-

PATRES.

1. A DIONYSIVS Areopagita de Ecclesiastica Hierarchia capite secundo: In fine autem omnium, pontifex ita perfectum ad sacratissimam Eucharistiam vocat, atque consummantium illi sacramentorum communionem Deificam tradit.

Eucharistia Sacramentorū cōsummatio.

2. IBIDEM capite tertio: Est enim iuxta inclytum præceptorem nostrum Sacramentorum consummatio. Et pauld post: Neq; enim fermè fas est, sacerdotalis muneris mysterium aliquod peragi, nisi diuinum istud Eucharistiæ augustissimumque sacramentum cōpleat. In eodem capite vocat sacrosancta & augustissima mysteria.

Augustissimū Sacramentū.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite secundo: Ergo Saluator noster discessurus ex hoc mundo ad patrem, Sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris velut effudit, memoriañ faciens mirabilium suorum, & in illius sumptionem colere nos sui memoriam præcepit, suamque annunciare mortem, donec ipse ad iudicandū mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc tanquàm spiritalem animarū cibū, quo alantur & confortentur viuentes vita illius qui dixit: Qui manducat me, & ipse viuet propter me: & tanquàm antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus pseruemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis, adeoque symbolum vnus illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos tanquàm membra arctissima fidei, spei & charitatis cōnexionem adstrictos esse voluit, vt id ipsum omnes diceremus, neq; essent in nobis schismata.

Eucharistiæ donum quàm excellens. Psal. 110. 1. Cor. 11.

Cibus animæ Ioan. 6. Antidotum.

Pignus. Ephes. 2. Symbolum vnitatis. Rom. 12. 1. Cor. 1.

4. IBIDEM capite tertio: Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum cæteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & inuisibilis gratiæ formam visibilem: verūm illud in ea excellens & singulare reperitur, quod reliqua Sacramenta tunc primū sanctificandi vim habent, cum quis illis vtitur. At in Eucharistia ipse sanctitatis author ante vsū est: nondū enim Eucharistia de manu Domini Apostoli susceperant, cum verè tamen ipse affirmaret, corpus suum esse quod præbebat. Et semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem, verum Domini nostri corpus verumque eius sanguinem sub panis & vini specie vnā cum ipsius anima & diuinitate existere: sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum: Ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub vtraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantæ, qua partes CHRISTI

Excellit reliqua Sacramenta, quod ante vsū cōtinuat authorem sanctitatis.

Cōcomitantia

o Domini

Rom. 6. Domini, qui iam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur. Diuinitatem porro propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypostaticam vniionem. Quapropter verissimum est, tantundem sub altera specie, atque sub vtraque con-
 tineri. Totus enim & integer Christus sub panis specie & sub quauis ipsius speciei parte: totus ite sub vini specie, & sub eius partibus existit.

1. **BAMBROSIVS** libro quinto de Sacramentis, capite tertio: Venisti ad altare, accepisti gratiam Christi.

2. **CYPRIANVS** de lapsis cum retulisset nonnulla miracula de Eucharistia: Documento, inquit, vnus ostensum est, Dominum recedere cum negatur: nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quoniam gratia salutaris in cinere, sanctitate fugiente, mutetur.

3. **ORIGENES** libro octauo contra Celsum: Nos qui rerum omnium conditori placere studemus, cum precibus & gratiarum pro beneficijs acceptis actione oblatos panes edimus, corpus iam per precationem factos sanctum quoddam & sanctificas, vtentes eo cum sano proposito. Ibidem postea: Hoc cauemus ne ingrati erga Deum habeamur. Habemus etiam eius gratiarum actionis symbolum, panemque Eucharistia vocatur.

4. **CHRYSOSTOMVS** homilia sexagesima ad populum Antiochenum, & octogesima tertia in Mattheum. Credamus vbi que Deo, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostrae absurdum esse videatur quod dicit: superet & sensum & rationem nostram sermo ipsius: quod in omnibus & praecipue in mysterijs faciamus, non illa quae ante nos iacent, solummodo adspicientes, sed verba quae eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus vero noster deceptu facilis est: illa falsa esse non possunt, hic sapientius atque sapientius fallitur: quoniam ergo ille dixit, Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus. Nihil enim sensibile traditum nobis a Christo, sed rebus quidem sensibilibus: omnia vero quae tradidit, insensibilia sunt. Sic & in baptismo per aquam, quae res sensibilis est, donum illud conceditur: quod autem in ea conficitur, regeneratio scilicet ac renouatio, intelligibile quiddam est: nam si tu incorporeus esses, nude ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam vero corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus intelligenda tibi traduntur. O quot modo dicunt, vellem formam & speciem eius, vellem vestimenta ipsa, vellem calceamenta videre. Ipsum igitur vides, ipsum tangis, ipsum comedis. Vestimenta eius desideras videre, ipse vero seipsum tibi tradit, non vt videas solum, verum etiam vt tangas & mi

Totus Christus sub vtraque libet specie & sub quauis parte continetur. Eucharistia dicitur gratia Christi. Eucharistia vocatur gratia salutaris.

Per precationem panis fit corpus Christi.

Symboli gratiarum actionis.

Simpliciter & sine ambiguitate credendum corpus Christi in Eucharistia.

Matth. 26. Marci 14. Luc 22. 1. Cor. 11.

Ipsam vides, tangis, comedis.

& in te habeas. Et paulo post: Veniat in mentem tibi quae sis honore honoratus, quae mensa fruaris. Ea namque re nos alimur, quae angeli videntes tremunt, nec absque pauore propter fulgorem quae inde resilit, adspicere possunt, & nos in vna cum illo massam reducimur. Christi corpus vnum, & caro vna facti sumus. Quis loquetur potestas Domini, auditas faciet omnes laudes eius? quis pastor vnumquamque membrum suis oues suas nutriuit? Multae matres post partum alijs nutricibus infantes dederunt, quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi coniungit atque conglutinat. Consideremus autem, ex nostra generatus est substantia: Sed nihil hoc, inges, ad omnes pertinet. Immo ad omnes. Nam si ad naturam nostram descendit, patet quoniam ad omnes: quod si ad omnes, & ad vnumquemque profectum. Sed quomodo non omnes inde lucrum consecuti sunt, inges? Id certe non illius causa, quae maximè hoc optat, accidit: sed eorum culpa quae eum suscipere noluit. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se coniungit: & quis peperit, non alij nutriendos tradit, sed ipse studiosissimè alit, hac etiam re tibi persuadens carnem illam tuam assumpsisse. tanta igitur charitate atque honore affecti, non torpeamus. Non videtis quanta infantem animi alacritate mamillas arripit? qua pressione papillis insigunt labia? Non minore cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad huius calicis spiritalem accedamus papillam: immo vero maiore desiderio quasi lactentes pueri, gratiam spiritus sugamus: vnus sit nobis dolor, vna inestitia, si hoc alimento spiritali priuamur.

5. **IDEM** homilia quadragesima quinta in Ioannem, & sexagesima prima ad populum Antiochenum: Vt autem non solum per dilectionem, sed re ipsa in illa carne conuertamur: per cibum id efficitur, quae nobis largitus est. Cum enim suum in nos amorem indicare vellet, per corpus suum se nobis commiscuit, & in vnum nobiscum rededit, vt corpus cum capite vniretur. Hoc enim amantiū maximè est. Hoc Iob significabat de seruis, a quibus maximè amabatur, quae suum amorem per se ferretes dicebat: Quis daret nobis vt eius carnibus implemur? Quod Christus fecit, vt maiori nos charitate adstringeret, & vt suum in nos ostenderet desiderium, non se tantum videri permittens desiderantibus, sed & tangi & manducari, & dentes carni suae insigi, & desiderio sui omnes impleri. Et post paululum: Paretes se penumerò liberos suos alijs alendos dederunt, ego autem mea carne alo, me vobis exhibeo, oibus faueo, oibus optimam de futuris spem praebeo. Qui in hac vita ita se nobis exhibet, multo magis in futura. Vester ego frater esse volui, & comunicari carnem propter vos & sanguinem: & per quem vobis coniunctus sum, ea rursus vobis exhibui. Hic sanguis facit, vt imago in nobis regia floreat: hic

Eare alimur, quam tremunt angeli. In vna cum illo massam reducimur. Psal. 105. Oues suis membrum nutrit. Proprio corpore alit.

Singulis per Eucharistiam se coniungit.

Quanto desiderio ad communionem accedendum.

Per Eucharistiam re ipsa in Christi carnem conuertimur. Singularis in nos amor hic relucet.

Iob 31.

Permittit se tangi, manducari, & dentes carni suae insigi, Sua carne nos alit.

Sanguis Christi quem in

sacramento
sumimus, quā
efficaciā ha-
beat.

sanguis pulchritudinē atq; nobilitatē aīe, quā semp irrigat & nutrit, lāguescere nō sinit. Sanguis enim à cibo nō fit repētē, sed prius aliud quiddā: hic quā primū irrigat animā, camq; vi quadā magna imbuuit. Hic mystic⁹ sanguis demones p̄cul pellit, angelos & angelorū dñm ad nos allicit. Demones em̄ cūm Dominicū sanguinē in nobis vident, in fugā vertuntur, angeli autē cōcurrunt. Hic sanguis effusus, vniuersum abluuit orbem terrarū, de quo multa Paulus ad Hebrēos p̄secutus est. Hic sanguis abdita & sancta sanctorū purgabat. Quōd si eius figura tantam habuit vim in templo Hebræorum, in media Aegypto liminibus adpersus, longē magis veritas.

Exod. 12.
Qui fursūm
sedet, hic à no-
bis eodē tem-
poris articu-
lo p̄tractatur.

6. CHRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio: O miraculū, ō Dei benignitatem: q̄ cum patre fursūm sedet, in illo ipso temporis articulo oīm manibus p̄tractatur, ac se ipse tradit volentibus ipsum excipere ac cōplecti. Fit autē id nullis p̄stigijs, sed apertis ac circumspectantibus circumstantiam oīm oculis. Num tibi ista contemptu ac despectu digna esse videntur? aut eiusmodi, vt possit quis contra ea attolli atq; insurgere? Ponito ob oculos Heliam illum &c. Hoc ergō mysterium omnī maximē horrendū verendumq; quis tandē q̄ infans idem minimē sit, quiq; ē potestate non exierit, fastidire ac despicere poterit?

Sacrificium
Mistæ, myste-
riū maximē
horrendū ve-
rendūq; non
nisi ab infans
despicitur.

7. IDEM Chrysostrōmus homilia secūda ad populū Antiochenū: Tanquā maximam hēreditatē Helisus meloten suscepit: etenim verē maxima fuit hēreditas, omni auro preciosior. Et erat posthac duplex Helias ille, & erat fursūm Helias, & deorsūm Helias. Noui q̄ iustum illū beatum putatis, & velleis quisq; esse vt ille. Quid igitur, si vobis demōstrauero quid aliud, quod illo multō maius oēs sacris mysterijs imbuti recepimus? Helias nēpe meloten discipulo religt. Filius autē Dei ascendens, suā nobis carnem dimisit: sed Helias quidē exutus, Christus autē & nobis religt, & ipsam habens ascēdit, nē igitur animo cōcidamus, neq; lamentemur, neq; temporū difficultatē timeamus. Qui enim sanguinem suum pro nobis effundere non recusauit, & carnem suam, & rursūm ipsum sanguinem nobis cōmunicauit, nihil pro salute nostra recusabit.

Carnem suam
nobis dimisit,
quā eandem
habens ascēdit.

8. IDEM homilia tertia in epistolā ad Ephesios, & sexagesima prima ad populū Antiochenū: De corpore nobis sermo est, & quidē de eo, quod ab isto nihil differat, nec distet. Quotquot in corpore Christi cōmunicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus q̄ illius corpus & sanguinē gustamus, q̄ in celestib⁹ sedet, q̄ ab angelis adoratur, p̄ximē cōsistit immortalī Dei potētīe. Hei, q̄t nobis ad salutem

Eius corpus
degustamus, q̄
in celestibus
sedet, & ab an-
gelis adora-
tur.

lutē viē sunt? Corpus suum nos fecit, corpus suum nobis tradidit, & tamen nihil horum à malis nos auertit. ō tenebras, & multā profunditatem, ō stupiditatem omni dolore vacuam.

9. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem capite decimosexto: Mannæ alimentū non æternam vitam, sed breue famis remedium adferebat. Nō ergō erat cibus verus, id est, panis de cælo. Sanctum verō Christi corpus, ad immortalitatem & vitam æternam nutriens cibus est: ita inquit, Sed aquam illi ex petra biberunt. Quid igitur indē lucrati sunt, qui mortui fuerunt? non erat igitur potus ille verus, sed verus potus est sanguis Christi, quo radicis mors euertitur atque destruitur. Nō enim hominis simpliciter sanguis est, sed eius qui naturali vitæ cōiunctus, vita effectus est. Propterea corpus & membra Christi sumus: quia per hanc benedictionem mysterij ipsum filium Dei suscipimus.

Praefertur
hoc Sacra-
mentum mā-
næ & aquæ de
petra fluētī.

In Eucharis-
tia ipsum
filium Dei
suscipimus.

10. ET capite decimosextimo: Quoniā res ardua est, & fide magis, quā modo recipitur: ideo multis atq; varijs modis mirabilem eius utilitatem exponit, fundamentum & basim fidem esse confirmans. Qui māducat, inquit, carnem meam, & bibit sanguinē meum: in me manet, & ego in illo. Sicuti enim si quis liquefactæ ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat: necesse est, si quis autem carnem & sanguinem Domini recipit, cum ipso ita coniungatur, vt Christus in ipso, & ipse in Christo inueniatur. Simile quodammodō apud Matthæum comperies: Si simile est, inquit, regnum cælorum fermento, quod acceptum abscondit mulier in farinæ satis tribus. Quid igitur fœmina sit, & quæ factorum trinitas, aut omnindō fatum quid sit, loco suo dicitur: nūc autem de fermento solūm dicamus. Sicut parūm (vt Paulus ait) fermenti totam massam fermentat: sic paruula benedictio totum hominem in seipsum attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo in nobis Christus manet, & nos in Christo. Verē enim totum fermentum in totam massam pertransit.

Ioann. 6.

Simile.
Christo
per Eucha-
ristiam con-
iungimur.

Matt. 13.

1. Cor. 5.

IDEM libro decimo in Ioannem, capite decimotertio: Non tñ negamus recta nos fide, charitateq; sincera Christo spiritualiter coniungi. Sed nullam nobis coniunctionis rationem secūdūm carnem cum illo esse, id p̄fectō pernegamus, idq; à diuinis scripturis omnindō alienum dicimus. Quis enim dubitauit Christum etiā sic vitē esse, nos verō palmites, qui vitam indē nobis acquirimus? audi Paulum dicentem: Quia omnes vnum corpus sumus in Christo. Quia etiā multi sumus, vnum tamen in eo sumus. Omnes enim vno pane

Non tantūm
fide & chari-
tate cū Chri-
sto coniun-
gimur, sed
etiā secūdū
carnem.
Ioan. 15.
1. Cor. 1.

Incorporatur Christo per hoc Sacramentum. 1 Cor. 6. Ioan. 6.

Participatio naturali in nobis est.

Ibidem.

Ioan. 15.

participamus. An fortassis putat (aduersarius Christi) ignotā nobis mysticę bñdictiōis virtutē esse? Quę cū in nobis fiat, nōne corporaliter q̄q̄ facit cōmunicatiōe carnis Christi, Christū in nobis habitare? cur enim membra fidelīū mēbra Christi sunt? Nescitis, inquit, q̄a mēbra vestra, membra sunt Christi? membra igitur Christi, meretricis faciam membra? absit. Saluator etiā: Qui māducat carnē meā, ait, & bibit sanguinem meū, in me manet & ego in eo. Vndē considerādum est, nō habitudine solū, q̄ per charitatē intelligitur, Christum in nobis esse, verū etiam & participatiōe naturali. Nam quem admodū si qs igne liquefactā cerā, aliā cerā similiter liquefactā itā miscuerit, vt vnum quid ex vtriusq̄ factum videatur: sic cōmunicatiōe corporis & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in ipso. Nō poterat enim aliter corruptibilis hęc natura corporis ad incorruptibilitatē & vitā traduci, nisi naturalis vitę corpus ei coniungeretur. Nō credis mihi hęc dicenti: Christo (obsecro te) fidem prębe. Amē amen, inquit. dico vobis, nisi māducaueritis carnē filij hominis, & biberitis sanguinē eius, non habebitis vitā in vobis. Qui manducat carnē meā & bibit sanguinē meum, habet vitā æternā, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Audis apertē clamantē nō habituros vitā, nisi sanguinē eius biberimus, & carnem māducauerimus. In vobis autē ipsis dicit, id est, in corpore vestro. Vita autē, iurē ipsa vitę caro intelligi potest: hęc enim nos in nouissimo die suscitabit. Et quo modo, dicere non grauabor. Caro vitę facta vnigeniti caro, ad virtutem vitę traducta est: nō potest igitur morte supari. Propterea in nobis facta, interitū à nobis expellit. Nō enim abest ab ea vnigenitus Dei filius. Vndē q̄a vnus est cū carne sua: ego, inquit, suscitabo eum. Cur igitur secundū carnem palmites nos dici pernegat? An non conuenienter dici potest, vitē, humanitatē eius esse, & nos palmites propter identitatē nature? eiusdē enim nature vitis & palmites sunt. Itā & spiritaliter & corporaliter nos palmites, & Christus vitis est.

12. IDEM Cyrillus libro vndecimo in Ioannē, capite vigesimo sexto: Cōsiderandū est, si ad vnitatē cōsensūs & volūtatis, naturalem etiā inuenire possumus, p̄ quā nos inter nos, & oēs Deo colligemur: fortassis enim etiā corporali vniōe cōiungimur, licet ad eōdē separati simus, vt vnusquisq̄ seorsūm & subsistat, & circūscribarur. Nā si Petrus & Paulus vnū vnitatē in Christo sint, Petrus tamen Paulus nō est. Agē igitur cū Trinitas vnū natura sit, consideremus quomodō etiā nos ipsi inter nos corporaliter, & cum Deo spiritaliter vnum

vnum sumus. Ex Dei patris substantia vnigenitus prodiens, & totū in sua natura genitorem possidens, carō factus secundū scripturā est, seq̄ ipsum naturę nostrę ineffabiliter cōiunxit atq̄ vniuit. Qui enim natura Deus est, verē homo factus est, non theophorus, id est, Deum in se per gratiā habens, vt mysterij vim ignorantes contentundū: sed verus Deus simul & homo est. Sic quę inter se plurimūm secundū naturam distant, in vno seipso coniunxit, & diuinę nature participes nos effecit: Cōmunicatiō enim spiritus, & (vt itā dicam) mansio, primūm in Christo fuit, & ab eo in nos penetrauit: cū homo factus, ipse templū suū proprio spiritu perunxit atq̄ sanctificauit. Origo igitur & via, qua spiritus sancto participamus, & DEO vniti sumus, Christi mysterium est. Omnes enim in illo sanctificamur. Vt igitur inter nos & Deum singulos vniret, quauis corpore simul & anima distemus, modū tamen adinuenit, consilio patris & sapientię suę congruentem: suo enim corpore credentes, per communionem mysticam benedicens, & secum & inter nos vnum nos corpus efficit. Quis enim eos, qui vnus sancti corporis vnione in vno Christo vniti sunt, ab hac naturali vniōe alienos putabit? Nam si omnes vnum panem manducamus, vnum omnes corpus efficiamur: diuidi enim atq̄ seiungi Christus non patitur. Idcirco etiā ecclesia corpus Christi facta est, & nos singuli membra Christi secundū Paulū. Vni enim Christo per corpus suum cōiuncti, quoniam in nobis illum qui est inuisibilis, accepimus, ipsi potius quā nobis membra nostra accommodantur. Quōd autem Ecclesia corpus à singulis hominibus tanquā membris compositum, saluator verō caput sit, Paulus ostēdit, dicēs: Vt in charitate crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus, ex quo totū corpus compactum & connexum per omnem iūcturam subministratiōis secundū operationem in mensuram vnus cuiusq̄ membri, augmentū corporis facit in ædificationem suā in charitate. Quōd autem corporalis hęc vnio ad Christum participatiōe carnis eius acquiritur, ipse rursū Paulus de mysterio pietatis differēs, testatur: Quod alijs, inquit, generationibus non est agnitum filijs hominum, sicut nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius & prophetis in spiritu, esse gentes cohæredes & concorporales & participes promissiōis in Christo. Si autem omnes inter nos in CHRISTO vnum sumus corpus, nec inter nos solū, verū etiam cum eo qui per carnem suā ad nos transtulit: quomodō vnuerſi & inter nos, & in CHRISTO vnum non erimus? CHRISTVS enim est huius vnionis

Per cōsonem mysticā vnū nos corpus secū efficit.

Ephe. 5.

Ephe. 4.

Corporalis vnio ad Christum.

Ephe. 3.

vnionis vinculu, qui Deus simul & homo est. Sed de vnione corporali fati.

Corporaliter nobis vnitur per cotonem mysticam.

ET capite vigesimo septimo: Corporaliter filius per benedictionem mysticam nobis vt homo vnitur, spiritualiter autem vt Deus, sui spiritus gratia, nostrum ad nouam vitam, & diuinæ naturæ participationem, spiritum redintegrans. Nexus igitur vnionis nostræ ad Deum patrem Christus est: nobis quidem vt homo, Deo autem patri vt Deus naturaliter vnitus. Nō erat enim possibile, corruptioni subiectam hominis naturam ad immortalitatem conscendere, nisi natura immortalis atq; incommutabilis ad eam descendisset, ac communiōe participatione q; sui à mortalitatis nostræ terminis ad suum bonū reformatos eleuaret. Cōsummati ergō sumus, reducitur ad vnionē Dei patris mediatiōe saluatoris, id est, Christi. Filiū enim Dei natura patri vnitum, corporaliter substantialiterq; (vt dicitur) accipientes, clarificamur glorificamurq; supremæ facti naturæ participes.

Corporaliter substantialiterq; accipientes filiū Dei.

14. HILARIVS Pictauiē episcopus lib. 8. de Trinitate: Eos nūc q inter patrē & filiū voluntatis ingerūt vnitatē, interrogo, vtrūmne per naturæ veritatē hodiē Christus in nobis sit, an p concordia voluntatis? Si enim verē verbū caro factū est, & nos verē verbū carnē cibo dñico sumimus, quō nō naturaliter manere in nobis existimāndus est, qui & naturā carnis nostræ iā inseparabilē sibi homo natus assumpsit, & naturā carnis suæ ad naturā æternitatis sub sacramento nobis cōmunicandæ carnis admiscuit? Itā enim oēs vni sumus, quia & in Christo pater est, & Christus in nobis est. Quisquis ergō naturaliter patrē in Christo negabit, neget prius nō naturaliter vel se in Christo, vel Christū sibi inesse, qā in Christo pater, & Christus in nobis, vni in his esse nos faciūt. Si verē igitur carnē corporis nostri Christus assumpsit, & verē homo ille, q ex Maria nat' fuit, Christus est, nosq; verē sub mysterio carnē corporis sui sumimus, & per hoc vni erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis, quomodō voluntatis vnitas asseritur, cū naturalis per sacramentum proprietatis, perfectæ sacramentum sit vnitatis?

Per naturæ veritatē Christus in nobis est quia verē verbū carnē cibo Dominico sumimus.

Sub mysterio verē sumi carnem corporis Christi

Resurrectio probatur per verā participationē carnis & sanguinis Christi. 1. Cor. 10.

15. IRENAEVS libro quinto aduersus hæreses Valentini & similia. Vani sunt omnimodō, q vniversam dispositionē continent, & carnis salutē negant, & regenerationem eius spernūt, dicentes nō eā capacē esse incorruptibilitatis. Sic autē secundū hæc videlicet, nec dñs sanguine suo redemit nos, neq; calix Eucharistiæ cōcatis sanguinis eius, neq; panis quē frangimus, cōcatis corporis eius est. Sanguis enim

enim nō est nisi à venis & carnibus, & à reliqua q est secundū hominem substantia, qua verē factum verbum Dei sanguine suo redemit nos. Quemadmodū & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionem per sanguinem eius, & remissionem peccatorum. Et quoniam membra eius sumus, & per creaturam nutrimur. Creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodū vult. eum calicem qui est creatura, suum corpus confirmavit, ex quo nostra auget corpora. Quandō ergō & mixtus calix, & factus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis CHRISTI, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia. Quomodō carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore CHRISTI nutritur, & membrum eius, quemadmodū & Apostolus ait in ea quæ est ad Ephesios epistola: Quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius: non de spiritali aliquo & inuisibili homine dicens hæc. Spiritus enim neque ossa neque carnes habet: sed ea dispositione quæ est secundū hominem, quæ ex carnibus & nervis & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius, nutritur, & de pane qui est corpus eius, augetur.

Eph. 1. & 5.

Eph. 5.

Luc. 24.

16. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quarta mystagogica: Sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, vt sumpto corpore & sanguine CHRISTI, efficiaris ei cōparticeps corporis & sanguinis. Χριστοφωσι γινώσκῃτε. Sic Christophori erimus, hoc est, CHRISTVM ferētes, cū eius corpus & sanguinem in membra nostra receperimus: atque itā, vt B. Petrus dicit, diuinæ naturæ consortes efficiemur.

Comparticipes corporis & sanguinis. Diuinæ consortes naturæ 2. Pet. 1.

17. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesima quinta in Ioannem, & sexagesima prima ad populum Antiochenum, vt suprā.

II

Quæ in hoc sacramento præcipuè continentur?

A Tria cōtinet Eucharistia, species visibiles, veritatem corporis & sanguinis dominici, & spiritualis gratiæ virtutem.

a Cyrill. Hierosol. catech. 4. myst. b Matth. 26. c. Mar. 14. c. Luc. 22. b. 1. Cor. in. 11.

B Quod enim oculis nostris apparet, species sunt visibiles, panis videlicet ac vini.

c Theophylac. in Mar. 14. ca. & Matth. 26. ac in Ioan. 6. Cyrill. ad Colof. Amb. lib. 4. de Sacram. c. 4. & lib. 6. cap. 1.

p vini.

vini. Quod autem sub speciebus ijsdem Fides nostra, non^d sensus ac ratio comprehendit, id verum corpus & sanguis est Christi Salvatoris.

^d Damascen.
lib. 4. cap. 14.

^e Aug tract.
26. in Ioan. &
alij postea citandi.

Cæterum quod participatiõe Sacramenti huius consequimur, e^e eximia quædam est spiritus sancti gratia, fructus nimirum & effectus, ut ostendemus, salutaris Eucharistię.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI 26. Coenatibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meo^e noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

MARCI decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit Iesus panem: & benedicens fregit, & dedit eis, & ait: Sumite. Hoc est corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur.

LUCAE vigesimo secundo: Et accepto pane, gratias egit & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam coenauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Ego enim accepi a domino, quod & tradidi vobis, quoniam Dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & manducate: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam coenauit, dicens: Hic calix, nouum

um testamentum est in meo sanguine: Hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Itaque quicumque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè: reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi, &c.

PATRES.

1. A CYRILLVS Hierosolymitanus Catechesi quarta mystagogica: Cum igitur CHRISTVS ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est corpus meum: quis deinceps audeat dubitare? A eodem quoque confirmante & dicente, Hic est sanguis meus: quis, inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quod vinum in sanguinem transmutasset? Si enim ad nuptias corporeas inuitatus stupendum miraculum operatus est, & non multo magis corpus & sanguinem suum filijs sponsi dedisse illum confitebimur? Quare omnium certitudine corpus & sanguinem CHRISTI sumamus: Nam sub specie panis datur tibi corpus: & sub specie vini datur sanguis. Et paulò post: Ne ergo consideres tanquam panem nudum & vinum nudum: corpus enim est & sanguis CHRISTI, secundum ipsius Domini verba. Quauis enim sensus hoc tibi suggerit, tamen fides te confirmet, ne ex gustu rem iudices, quin potius habeas ex fide pro certissimo, ita ut nulla subeat dubitatio, esse tibi donata corpus & sanguinem. Et post pauca: Hoc sciens & pro certissimo habens, panem hunc qui videtur a nobis, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat, sed esse corpus Christi. Et vinum quod a nobis conspicitur, tamen et si sensui gustus vini esse videatur, non tamen vinum, sed sanguinem esse CHRISTI.

1. B THEOPHYLACTVS in Marci decimum quartum capitulum: Hoc est corpus meum, hoc inquam, quod sumitis. Non enim figura & exemplar quoddam Dominici corporis panis est, sed in il-

Contra negantes veritatem corporis & sanguinis Domini in Eucharistia.

Ioan. 2.

Sub specie panis datur corpus, & sub specie vini sanguis.

Nullò modo dubitandum de veritate, etiam si sensus aliter iudicet. Nò esse panem nec vinum, sed corpus & sanguinem.

Panis nō figurā est corporis Christi, sed f. Christi corpus conuertitur.

Ioan. 6.

Cur Christi caro nobis sub aliena specie præbeatur.

Transselementatio.

Exo. 24.

Nō figura, sed corpus & caro Domini est, etiā si videatur esse panis.

Transformatur.

Cur sub aliena specie.

Immolatio.

Nō figura tantū carnis, sed ipsa caro Domini.

Transformatur panis.

Cur sub specie aliena.

Nō dubitanda de veritate corporis Christi in Eucharistia.

lud ipsum cōuertitur corpus CHRISTI. Dominus enim dicit: Panis quem ego dabo, caro mea est: non dixit, figura est carnis mee, sed caro mea est. Et iterum: Nisi ederitis carnem filij hominis. Et quomodo, inquis, caro non videtur? O homo, propter nostrā infirmitatem istud fit. Quia enim panis quidem & vinū ex his sunt, quibus assueuimus, ea non abhorremus: sanguinem verò propositū & carnem videntes, non ferremus, sed abhorreremus: idcirco misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidem panis & vini seruat, in virtutē autē carnis & sanguinis transelementat. Sanguinem verò noui testamenti dixit, opponēdo veteri. Habebat enim & vetus testamentū sanguinē, q̄ adsp̄gebatur & populus & liber legis.

2. ITEM in Matthæi caput vigesimū sextū: Porro dicens, Hoc est corpus meū, ostendit quod ipsum corpus Dñi est panis q̄ sanctificatur in altario, & non respondēs figura: Nō enim dixit, Hoc est figura: sed, Hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiā si vobis videatur panis: quoniā infirmī sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximē hominis carnē: & idē panis quidē apparet, sed reuerā caro est. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus, qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorū. Sicut vetus testamentū immolationē habebat & sanguinem, ita & nouum testamentum sanguinem habet ac immolationē.

3. ITEM in Ioannis caput sextū Attende autem quod panis, qui a nobis in mysterijs manducatur, non est tantū figuratio quādam carnis Dñi, sed ipsa caro Dñi: nō enim dixit, Panis quē ego dabo, figura est carnis: sed, Caro mea est. Transformatur enim arcanis verbis panis ille per mysticā benedictionē & accessionē sancti spiritus, in carnē Dñi. Et nē quem conturbet, quod credēdus sit panis caro. Etenim & in carne ambulante Dño, & ex pane alimonīā admittēte, panis ille q̄ māducabatur, in corpus eius mutabatur, & similis fiebat sanctę eius carni, & in augmentū & sustentationē cōferebat iuxta humanum morem. Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Et quomodo (inquit) non apparet nobis caro, sed panis? Vt non abhorreamus ab eis esu. Nā si quidē caro apparuisset, insuauiter affecti essemus erga cōmunionē. Nūc autē condescēdente Dño nostræ infirmitati, talis apparet nobis mystic⁹ cib⁹, q̄ libus alioqn assueti sumus.

4. CYRILLVS Alexandrinus in epistola ad Calosyrium episcopum Arsinoitā: Nec dubites an hoc verū sit, eo manifestē dicēte, Hoc est corpus meum: sed potiū suscipe verba saluatoris in fide:

Circa

Cū enim sit veritas, non mentitur. Insaniunt igitur dicentes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquæ remanserint eius in diem subsequenter. Non enim mutabitur sanctū corpus CHRISTI, sed virtus benedictionis & viuificatiua gratia iugis in eo est. Virtus enim viuificatiua Dei patris, vni genitū verbum est, quod caro factum est, non desinens esse verbum, sed efficiens carnem viuificatiuam. Si enim in aliquo liquore modicum panis immiseris, reperies hūc imbibitū qualitate illius. Igitur viuificatiuum Dei verbum vniens seipsum proprię carni, fecit eam viuificatiuam. Nunquid ergo & quoniam in nobis vita Dei est, DEI verbo existēte in nobis, viuificatiuum erit nostrū corpus? Sed aliud est, secundū participationis habitudinem nos habere in nobis DEI filium: aliud, ipsum fuisse factum carnem, id est, corpus sumptum ex alma virgine, propriū corpus effecisse. Decebat ergo eum nostris quodammodo vniri corporibus, per sacram eius carnem & preciosum sanguinem, quæ accipimus in benedictiōe viuificatiua, in pane & vino. Nē enim horreremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus nostris fragilitatibus, influit oblati vini vitę, conuertens ea in veritatem proprię carnis, vt corpus vitę quasi quoddam semen viuificatiuum inueniatur in nobis: vidē subdit, Hoc facite in meam commemorationem.

5. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Didicisti quod ex pane corpus fiat CHRISTI, & quod vinum & aqua in calicem mittitur: sed sit sanguis cōsecratione verbi cælestis. Sed forte dicis: Speciem sanguinis non video. Sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem sumpsisti, ita etiā similitudinē preciosi sanguinis bibis, vt nullus horror cruoris sit, & precium tamē operetur redemptionis. Didicisti ergo quia quod accipis, corpus est CHRISTI.

6. IDEM libro sexto de Sacramentis, capite primo: Sicut verus est Dei filius Dominus noster IESVS CHRISTVS, non quem admodū homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: ita vera caro, sicut ipse dicit, quam accepimus: & verus eius sanguis est potus. Sed forte dicas, quod dixerunt tunc temporis etiam discipuli CHRISTI audientes dicentem: Nisi quis manducauerit carnem meam, & biberit sanguinem meum, nō manebit in me, nec habebit vitam æternam. Fortē dicas: Quomodo vera? Qui similitudinē video, non video sanguinis veritatem. Primō omnium dixi tibi de sermone CHRISTI, qui operatur vt possit mutare & cō-

Infamia corū qui eucharistia sanctitatem in solo vni cōstituit.

Vnitur corporibus nostris p̄ Eucharistia cibum.

Cur in aliena specie.

Conuersio in veritatem proprię carnis.

Cur sub aliena specie.

Ioan. 6.

Sermōe Christi cōuertuntur & mutantur instituta nature.

Ioan. 6.

uertere genera instituta naturæ. Deinde ubi non tulerunt sermonem CHRISTI discipuli eius, sed audientes quod carnem suam darec manducare, & sanguinem suum daret bibendum, recedebant: solus tamen Petrus dixit, Verba vitæ æternæ habes, & ego à te quod recedam? Nè igitur plures hoc diceret, veluti quidam esset horror crucis, sed maneret gratia redemptionis, idem in similitudinem quidem accipis sacramentum, sed veræ naturæ gratiam virtutemque consequeris. Ego sum, inquit, panis viuus qui de cælo descendi. Sed caro non descendit de cælo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodo ergo descendit panis de cælo & panis viuus? Quia idem Dominus noster IESVS CHRISTVS confors est & diuinitatis & corporis: & tu qui accipis eius carnem, diuinæ eius substantiæ in illo participas adimento.

Diuinitatis participes efficimur.

Verbi Dei efficacia in reiproductione & commutatione. Genesis 1.

Ioan. 1.

Genesis 1.

Verba consecrationis ex infirmitate & precepto vim habent.

Non nisi fide capitur Trāsubstantiatio. Lucæ 1.

ἡ παραλαβὴ ἐγένετο

7. DAMASCENVS libro quarto orthodoxæ fidei, capite decimo quarto: Si igitur verbum Dei viuens est, & efficax, & omnia quęcunque voluit Dominus fecit: si dixit, fiat lux, & facta est: fiat firmamentum, & factum est: si verbo Dei cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum: si cælum & terra, aqua, ignis & aër, & omnis ornatus eorum, verbo Domini perfecta sunt, & homo ipse ubique diuulgatus animal: si volens ipse Deus verbum, factus est homo, & ex sanctæ virginis purissimis & illibatissimis sanguinibus in seipso sine semine carnem sustentauit, non potest panem sui ipsius corpus facere, & vinum & aquam sanguinem? Dixit in principio: Producat terra herbam virentem: & vsque nunc pluuia facta producit germina, diuino coadiuta & vigorata precepto. Dixit Deus, Hoc est corpus meum: &, Hic meus est sanguis: &, Hoc facite in meâ commemorationem: & omnipotenti eius precepto donèc veniat, efficitur. Sic enim dixit, Donèc veniat: & fit pluuia nouæ agriculturæ per inuocationem Spiritus sancti, obumbrans virtus. Nam quęadmodum omnia quęcūque fecit Deus, spiritu sancto operante fecit: sic & nunc Spiritus sancti operatione hæc super naturam operatur, quę non potest capere nisi sola fides. Quomodo fiet mihi istud, dicit sancta Virgo, quoniam virum non cognosco? Respondet Gabriel Archangelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: & nuuc interrogas, quomodo panis fit Corpus CHRISTI, & vinum & aqua sanguis CHRISTI? Respondeo tibi & ego: Spiritus sanctus obumbrat, & hæc operatur super sermonem & intelligentiã: panis autem & vinum * transsumuntur: nouit enim Deus humanam infirmitatem, quod complura vsu non trita

auer-

auerfatur molestè ferens. Assueto igitur condescensu vsus, per consueta naturæ ea facit, quæ sunt super naturam. Et quemadmodum in Baptismate, quia consuetudo hominibus est aqua lauari, & oleo ungi, coniunxit oleo & aquæ gratiam Spiritus sancti, & fecit illud lauacrum regenerationis, hunc in modum, quia mos hominibus est panem manducare, & vinum & aquam bibere, coniunxit his ipsis suam diuinitatem, & fecit hæc suum corpus & sanguinem, vt per assueta, & quę sunt secundum naturam, in ijs quę sunt super naturam, collocemur. Corpus enim secundum veritatem coniunctum est diuinitati, quod ex sancta virgine corpus est: non quod ipsum corpus assumptum, ex cælo descenderit, sed quod ipse panis & vinum * transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris, quonam pacto fiat: sat sit tibi audire, quoniam per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara, seipso & in seipso Dominus carnem sustentauit. Et nihil amplius cognoscimus, quam quod verbum Dei verum est & efficax & omnipotens, modus autem inscrutabilis. Neque & hoc etiam dictu promptum, quomodo naturaliter per comestionem panis, & vinum & aqua per potionem, in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur, & non fit aliud corpus præter id quod prius erat ipsius: Sic & propositionis panis, vinumque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter * transmutatur in corpus & sanguinem CHRISTI, & non sunt duo, sed vnum & idem. Fit igitur ijs qui fide dignè assumunt, in remissionem peccatorum, & in vitam æternam, & in custodiam animę & corporis: ijs autem qui in infidelitate indignè participant, in punitionem & supplicium. Quemadmodum & Christi mors, credentibus facta est vita & incorruptibilitas in fruitionem sempiternæ beatitudinis: infidelibus autem & Domini interfectoribus, in supplicium & pœnam sempiternam. Non est figura panis & vinum, corporis & sanguinis CHRISTI: absit enim hoc: sed est ipsum corpus Domini deificatum, ipso Domino dicente: Hoc est meum (non figura corporis, sed) corpus: & non figura sanguinis, sed sanguis. Et ante hoc, ipsis Iudæis: quoniam nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam æternam. Caro mea verus est cibus, & sanguis meus verus est potus. Et rursus: Qui manducat me, viuet. Proinde omni cum timore & conscientia pura, & indubitabili fide accedamus, & omnino fiet nobis quemadmodum credimus non dubitantes, & veneremur ipsum omni puritate animi & corporis.

Cur sub specie panis & vini institutū hoc Sacramentum.

* μεταβολῆ οὐσίας Panis & vini transmutatur in corpus & sang. Domini. Modus inscrutabilis. Simile.

* μεταβολῆ οὐσίας

Nō sunt nuda figura corporis & sang. Christi, sed corpus & sanguis. Ioan. 6.

Quomodo ad Cōmunionē sacram accedendum.

AG-

Effectus. Accedamus ei desiderio ardenti, manus in crucis modum formantes, crucifixi corpus suscipiamus, & apponentes oculos & labia & frontem, diuinum carbonem concipiamus, vt ignis in nobis desiderij assumens eo ex carbone ignitione, cōburat peccata nostra, & illuminet corda nostra, & participatione diuini ignis igniamur, & deificemur. Carbonē vidit Esaias: carbo autē simplex nō est, sed vnus igni. Sic panis cōmunionis, nō panis simplex est, sed vnitus diuinitati. Et corpus vnitū diuinitati, non vna ac eadē illi natura est, sed vna corporis, & vnitē diuinitatis altera. Quare amborū simul nō vna natura est, sed duę. Pane & vino suscepit Melchisedec Abrahā ex cęde alienigenarū reuertentē, q̄ erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam præfigurauit mensam: velut & sacerdos ille, CHRISTI veri sacerdotis figuram præ se ferebat & imaginem. Tu es (inqt) sacerdos in aternū, secundū ordinē Melchisedec. Hunc panē, panes figurabāt propositionis. Hęc est pura scilicet hostia & incrueta, quā ab ortu vsq; ad occasum ipsi offerri per pphetam Dominus loquitur, corpus videlicet & sanguis CHRISTI, in stabilitū animę nostrę & corporis, inconsumptum & incorruptū, non in secessum iens, (absit enim) sed in nostrā substantiam & cōseruationem, omnimodi nocumēti reparatio, sordis oīs purgatio. Si quidē aurū offendat adulteratū, per iudicalem correptoriāq; ignitionē purgat, vt nō in futuro cum mundo cōdemnemur. Curat enim morbos & omnimoda damna, quę admodū dicit Apostolus: Si nos ipsos iudicaremus, nō vtiq; iudicaremur: cū iudicamur autē, à Deo corripimur, vt nō cū mundo cōdemnemur. Et hoc est quod dicit: Quare q̄ participat corpus & sanguinē CHRISTI indignē, iudiciū sibi ipsi māducat & bibit. Per illud purgati, vnimur corpori Dñi & spiritui eius, & efficimur corpus CHRISTI. Iste panis est primitiæ futuri panis, qui est Super substantialis. Super substantialia enim ostendit aut eum qui futurus est, id est, venturi seculi: aut eum qui ad cōseruationem nostrę sumitur substantiæ. Siue igitur hoc, siue illo modo, CHRISTI corpus accommodatē dicitur. Nam spiritus viuificans est caro Domini, quia ex viuificante spiritu concepta est: Ioan. 3. Quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Hoc autem dico, non auferens corporis naturam, sed viuificationem & diuinitatem eius ostendere volens. Et si quidam * exemplaria corporis & sanguinis Domini, panem & vinum vocauerūt, vt deiser vocauit Basilius, nō tamen post sanctificationem dixit, sed priusquam sanctificaretur ipsa obla-

oblatio, ita vocabant. Participatio etiā dicitur: nam per ipsam, Iesu diuinitatem participamus. Dicitur & communio, & est reuera: quia communicamus per ipsam Christo, & participamus eius carne & diuinitate: & quia communicamus & vnimur inuicē per illam. Nam quia ex vno pane participamus omnes, vnum corpus Christi, & vnus sanguis, & inuicē membra efficimur, incorporati Christo existentes. Exemplaria autem futurorum dicuntur, non vt non existentia verē corpus & sanguis Christi, sed quoniam nunc quodem per ipsa participamus Christi diuinitate, tunc autem intellectualiter per solam visionem.

C AVGVSTINVS tractatu vigesimo sexto in Euangelium Ioannis: Et nos hodiē accepimus visibilem cibum: sed aliud est sacramentum, aliud est virtus sacramenti. Quam multi de altari accipiunt & moriuntur, & accipiendō moriuntur. Vndē dicit Apostolus: Iudicium sibi māducat & bibit. Nōne buccella Dominica venenum fuit Iudæ: & tamen accepit: & cū accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum malē malus accepit.

† μετ' αλη-
ψισ
† κοινοvia.
1. Cor. 10.
Concorporati Christo.
Cur dicantur futurorum
ἀντίτυπα,
hoc est, exemplaria, cū tamen adfit ipsa veritas.
Aliud est Sacramentum, aliud virtus vel effectus sacramenti.
1. Cor. 11.
Ioan. 13.

III

Quę sunt præcipua de hoc Sacramento capita scitu necessaria?

EA quinque potissimum sese offerunt: Primū de veritate Eucharistię. Alterum de panis & vini transubstantiatione. Tertium de adoratione eius. Quartum de eiusdem oblatione & sacrificio. Postremum de sumptione ipsius sub altera vel vtraq; specie. De his enim præcipuē hac quidem tempestate scire, magnum est operæ precium.

a De veritate Eucharistię extant patrū testimonia apud Rosenstem libro 4. aduersus Oecolampadium. Item apud Tonstallum, Gropperū & Garetiū.

IIII

Quid igitur de veritate Eucharistię sentiendum?

q A Id

^a Ioan. 6. f. & ibid. Cyrill. August. tract. 27. in Ioan.

^b Concil. Ephes. Nicenum 2. a. f. ione 6. Lateranens. can. 1. Constantiens. sess. 8. Florent. Trident. sess. 13. Ignatius ad Smyrneses, teste Theodor. in dial. 3.

^e Luc. 1. d. Marc. 10. d.

^d Psalm. 148. a. Damasc. lib. 4. de Ortho. fide. c. 14. Amb. lib. 4. de Sacramen. cap. 4. & 5.

^c Luc. 22. b. Mar. 14. c. Matt. 26. c. 1. Cor. 11. e. Iustin. Apol. 2. Irenæus lib. 4. c. 32. & 34.

^f Luc. 22. b.

^g Mar. 14. c. Matt. 26. c.

^h Ioan. 6. f. Vide Hilar. 9. de Trinit. Cyril. in Ioan. lib. 4. cap. 16.

^a Ibid. Vide Cyril. li. 4. in Ioan. ca. 15.

^b Ibid. vide Cyrill. lib. 4. c. 12. & Theophylact. in c. 6. Ioann. & in 14. Marci.

^c 1. Cor. 10. 11. e.

^d Epiphan. in Ancorato. Cyrill. Hieros. cat. 4. my. flag. Cyrill. Alexã ad Calosyr. Chryso. 37. in Matt. Leo ser. 6. de ieiũ. 7. mēf.

A ID planè, vt cum tota Ecclesia contra omnes ^a Capharnaitas certò credamus, sub speciebus panis & vini veram Iesu Christi ^b carnem, ac verum eius sanguinem in Eucharistia exhiberi, ministerio quidè Sacerdotis, virtute autem ac potentia Dñi nostri IESU CHRISTI, apud quem impossibile ^c nō est omne verbum. ^d *Ipsè dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt.*

B DIXIT autè in cœna illa pridè q̄ pateretur, instructa, cum panem primùm ^c ac deindè calicè suis manibus apprehendisset, cumq; de huius Sacramenti tum institutiōe, tum veritate certos omnes reddere vellet, dixit inquam planissimè: ^f *Hoc est corpus meũ, quod pro vobis datur. Dixit: ḡ Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur. De qua institutione dixit & antea: h̄ Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Dixit: ā Ego sum panis viuus, qui de cœlo descēdi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. b̄ Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.*

C NĒC obscura sunt alia tũ Euangelistarum, tũ ^c Apostoli Pauli testimōia, q̄ nobis hanc fidē euidenter adstruunt, nè quis ^d dubitare possit, Christũ in Eucharistia totum

sc-

secundùm diuinam humanamq; naturam existere, & nobiscũ manere vsq; ad ^e seculi consummationem.

D I G I T V R ^f eadè planè Christi carnè in templis habemus & sumimus, q̄ olim in Palæstina corā ^g cernebatur: sed ea nec sensibus h̄c patet, nec transmutatiōi & corruptioni est obnoxia: vtpotè inuisibilis, impassibilis, immortalis, summa & diuina resplendens gloria, quā solis fidei oculis licet hoc tempore intueri: Beati autem in cælis clarè perspiciunt incredibili cũ voluptate.

E T sunt adhuc Sacramentarij, (o horrendam ^h sæpeq; damnatã impietatẽ) q̄ adorandum hoc magis, q̄ inuestigandũ mysterium, dum sensu suo sequi nō possunt, etiã negare audent, Euāgelij verba quãuis luculenta mirè deprauãtes. Quod nihil est aliud sanè, q̄ velut è mũdo solè tollere, summoq; spōsi thesauro sponsam Ecclesiã spoliare, & panè vitę fidelibus eripere: nè sit demũ, vndè exules illi in hoc mũdi deserto pascantur atq; sustententur.

S C R I P T V R A E.

IOANNIS sexto: Litigabant ergò Iudæi ad inuicem, dicentes: Quò potest hic nobis carnè suã dare ad manducandũ? Dixit ergò eis Iesus &c, Hæc dixit

q

2

in

^e Matt. 28. d. Cœcil. Vienen. in Clementin. tit. de reliq. & venerat. Sanct.

^f August. in Psal. 98. & 33. Prosper de promif. & prædict. p. 2. c. 25. Chrysof. h̄c. 2. in poste. ad Timo. & 24. in 1. Cor. Presbyteri Achaiz in histor. S. Andrea.

^h 2. synod. Nice. actiõ. 6. tom. 3. Rom. Vercell. sub Leõe 9. Turõ. sub Vict. 2. Roman. sub Nicol. 2. Roman. sub Greg. 7. Constantien. sess. 8. in articul. 3. Ioan. Vuicleff. Trident. sess. 13. can. 1.

in Synagoga docens in Capharnaum. Multi ergò audientes ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?

LVCÆ primo: Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

MARCI decimo: Omnia possibilia sunt apud Deum.

PSALMO centesimo quadragesimooctavo: Ipse dixit, & facta sunt, &c. vt in textu.

LVCÆ vigesimosecundo, MARCI decimoquarto, MATTHÆI vigesimo sexto, PRIORIS ad Corinthios vdecimo, vt supra, quæstione secunda.

IOANNIS sexto: Caro mea &c. vt in textu.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Calix benedictiõis cui benedicimus, nõnne cõmunicatio sanguinis Christi est? & panis quem frangimus, nõnne participatio corporis Dñi est?

Ina qes de
& de vno
calice

Quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, omnes qui de vno pane participamus. Et paulò post: Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

MATTHÆI vigesimo octavo: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem seculi.

PATRES.

Ioann. 6.

Capharnaitæ
q̄ crastè Christi
verba intellexerint.

1. A CYRILLVS libro quarto in Ioannē, capite vigesimosecundo, super ea verba, Hoc vos scandalizat? Si ergò videritis filium hominis ascendentem vbi erat prius: Ex imperitia, inquit, multi qui Christum sequebantur, verba ipsius non capientes, perturbabatur. Nam cum audissent, Amen amen dico vobis, nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: ad immanes ferarum mores vocari se à Christo arbitrabantur, incitariq; vt vellent crudas hominis carnes manducare, & sanguinem bibere: quæ vel auditu horribilia sunt. Nondum enim mysterij huius formam & dispensationem pulcherrimam cognouerāt. Illud etiã adhuc cogitabāt, quò caro huius hominis æternā nobis vitam

vitã largietur? aut quomodò ad immortalitatem adducere poterit? Que quum intelligeret is, cuius oculis omnia nuda sunt atque aperta, alia eos re mirabili ad fidem impellit: Frustrã, inquit, ò vos, propter verba mea conturbamini: Quod si credere non vultis vitam vobis à meo corpore dari: quid facietis, quandò in cælum volare me conspicietis? Non enim ascensurum me solummodò in cælum profiteor, nè rursus quomodò id fieri possit, quærat: sed oculis etiã itã fieri vestris cernetis. Quid igitur hoc videntes, dicetis? An nõ erit hoc magnum dementiæ vestræ argumentum? si enim putatis carnem meam vitam vobis adferre non posse, quomodò tanquãm volucris in cælum ascendet? quomodò per aëra volabit? hoc enim similiter generi humano impossibile est. Quod si præter naturam caro mea in cælum conscendet, quid prohibet, nè similiter præter naturam viuificet? Nam qui terrestre hoc corpus, cæleste confecit, is etiã viuificum reddidit, quanvis natura sui corruptibile fuerit.

2. AVGVSTINVS tractatu 27. in euangelium Ioannis: Caro nõ prodest quicquam: sed quomodò illi intellexerunt: carnem quippe sic intellexerunt, quomodò in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodò spiritu vegetatur. Vide eundem Aug. in psal. mum 98. hac eadem quæst. D. 1.

Capharnaitarũ & discipulorũ quorundã crassa imaginatio de ededa Christi carne.

3. CONCILIVM Ephesinum primum in epistola synodica ad Nestorium: (quam Alexadrino Concilio tribuunt, lectam tamen & approbatã in Ephesina synodo:) Necessariò igitur & hoc adiicimus: Annunciantes enim, sicut secudum carnem, mortem vnigeniti filij Dei, id est, Iesu Christi, & resurrectionem eius & in cælos ascensionem pariter confitentes, incruentam celebramus in Ecclesijs sacrificij seruitutem: sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur, participes sancti corporis & preciosi sanguinis Christi oim nostrum redemptoris effecti, non vt communem carnem percipientes, (quod absit) nec vt viri sanctificati, & verbo cõiuncti secundum dignitatis vnitatem, aut sicut secudum carnem, mortem vnigeniti filij Dei, vt verè viuificatricem, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, vt Deus existens, quia propriæ carni vnitus est, viuificatricem eam esse professus est. Et ideò, quanvis dicat ad nos: Amen amen dico vobis, nisi māducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem: non tamẽ eam, vt hominis vnus ex nobis, existimare debemus: quomodò enim iuxta naturam suam viuificatrix esse caro poterit hominis? Sed vt verè propriam eius factam, qui propter nos filius hominis est factus & vocatus.

Percipimus verè viuificatricem carnẽ. Ioan. 6.

4. SECUNDA synodus Nicena actione sexta, tomo tertio: Nemo vnquam sanctorum Apostolorum, qui tubæ sunt Spiritus sancti, aut gloriosorum patrum nostrorum, incruentum nostrum sacrificium in memoriam passiōis Christi Domini Dei nostri, & totius suæ dispensationis factum, imaginem corporis illius dixerit. Nam is qui accepit à Domino, sic non dicit aut confitetur, sed audiunt eum sic dicentem Euangelicè: Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non intrabitis &c. & qui manducat &c. Et cum accepisset panem & gratias egisset, fregit & dedit discipulis suis, & dixit: Accipite & edite: Hoc est corpus meum. Et accepto calice cum gratias egisset &c. Non autem dixit, Sumite, edite imaginem corporis mei. Quin etiam Paulus diuinus Apostolus, è sacris Domini verbis hauriens, dixit: Ego accepi à Domino quod & tradidi &c. Legas quousq; voles, nunquam inuenies, neque Dominum, neque Apostolos, neque Patres, incruentum illud sacrificium, quod à sacerdote offertur, imaginem dixisse, verum ipsum corpus & ipsum sanguinem. Attamen ante sanctificationis consecrationem quibusdam patribus pie sanè visum est, *ἀντίτυπον*, hoc est, exemplar similis formæ nominare, quorum de numero Eustathius, constans is propugnator orthodoxæ fidei, & Arrianicæ insanæ expugnator clarus, item Basilii eiusdem superstitionis auerruncator: qui apertam & planam rectorum & probatorum dogmatum viam docentes, vno ore & spiritu loquuntur: hic quidem, exponens dictum illud in Prouerbijs Salomonis: Edite meum panem & bibite vinum, quod commiscui vobis, hæc inquit: Per panem & vinum *ἀντίτυπα* membrorum corporalium Christi prædicat. Ille verò ex eodem fonte hauriens, vt omnes sacerdotij mystæ cognoscunt, in precatione diuinæ anaphoræ (itâ Græci Missæ partem vocant) sic alibi legit: Confidentes tuo sacro altari appropinquamus, & proponentes *ἀντίτυπα* sancti corporis & sanguinis Christi tui, te precamur & inuocamus. Et quæ deinceps sequuntur, sententiam patris amplius confirmât, quod ante sanctificationem *ἀντίτυπα* vocauerint: post consecrationem autem, corpus Domini & sanguinem Christi, atque itâ esse creduntur. Sed generosi isti, sacrarum imaginum cupientes contemplationem obscurare, aliam scilicet imaginem introduxerunt, quæ sanè non imago est, sed corpus & sanguis. Verum vafritia & improbitate confusi, falsò sophismate seipfos subuertunt, hanc sacram oblationem positione fieri dicentes. Verum quemadmodum istud dicere, aperta insania est: sic & imaginem asserere corpus & cruorem Domini, eiusdem est demeritæ.

Nec Apostoli nec Patres dixerunt Eucharistiâ esse imaginem corporis Christi, sed ipsum verum corpus.

Ioan. 6.

Matth. 26.

Exemplar siue *ἀντίτυπον* nonnulli appellârunt, sed ante consecrationem.

Prouerb. 6.

Iconoclastas intellige.

Insania, demeritæ & impie-

mentæ. Et præter id quod est singularis ruditatis opus, impietatem quoque admixtam habet.

5. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio tertio, capite primo: Vna est fidelium vniuersalis Ecclesia, extra quâ nullus omninò saluatur, in qua idem ipse sacerdos & sacrificiû Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina, vt ad perficiendum mysterium vnitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Et hoc vtiq; sacramentum nemo potest cõficere, nisi sacerdos, q̄ fuerit ritè ordinatus secundum clauas Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus Iesus Christus.

6. CONCILIVM Constâtiense sessiõe octaua, damnat hos tres primos articulos Ioannis Vuicelff: Substantia panis materialis & similiter substantia vini materialis, manet in Sacramêto altaris: 2. Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramento: Christi p̄sentia in sacramento. 3. Christus non est in eodem Sacramento identicè, & realiter in p̄pria p̄sentia corporali.

7. CONCILIVM Florentinum: Forma Sacramenti Eucharistiæ sunt verba Saluatoris, quibus hoc conficitur Sacramentum: Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur, itâ tamè, quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini, sub quolibet quoque parte hostiæ consecratæ, & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus.

8. CONCILIVM Tridentinû, sessione decimatertia, capite primo: Principiò docet sancta synodus, & apertè ac simpliciter profitetur, in almo sanctæ Eucharistiæ Sacramento post panis & vini consecrationem, Dominum nostrum Iesum Christum verum Deum atque hominem verè, realiter, ac substantialiter sub specie illarum rerum sensibilium contineri. Neque enim hæc inter se pugnant, vt ipse Saluator noster semper ad dexteram patris in cælis a se deat, iuxta modum existendi naturalem, & vt multis nihilominus alijs in locis Sacramentaliter p̄sens sua substantia nobis adsit, ea existendi ratione, quam etsi verbis exprimere vix possumus, possibilè tamen esse Deo cogitatione per fidem illustrata assequi possumus, & constantissimè credere debemus. Itâ enim Maiores nostri omnes quotquot in vera Christi Ecclesia fuerunt, qui de sanctissimò hoc Sacramento

tas est, corpus Domini imaginè asserere. Veritas corporis & sanguinis sub speciebus panis & vini. Transubstantiatio. Soli sacerdotes possunt consecrare.

Transubstantiatio.

Accidentia sine subiecto. Christi p̄sentia in sacramento.

Verbis Christi conficitur à sacerdote. Transubstantiatio.

Totus sub vtralibet specie & particulis.

Quomodo Christus in Eucharistia p̄sens.

In cælis esse, & nihilominus in altari.

Matth. 26.
Mar. 14.
Luc. 22.
1. Cor. 11.
Apta est verborum Christi significatio.

Commentitij & imaginarij tropi hereticorum.
1. Tim. 3.

Ex vi verborum qd adfit, & quid ex concomitantia naturali.
Rom. 6.

Totus sub vtralibet specie & quavis eius parte.

Eucharistia est caro Seruatoris nostri.

Ante consecrationem panis est, post eam vero caro est Christi

mento differuerunt, apertissime professi sunt, hoc tam admirabile Sacramentum in vltima coena redemptorem nostrum instituisse, cum post panis viniq; benedictionem se suum ipsius corpus illis praeberet, ac suum sanguinem, discretis ac perspicuis verbis testatus est. Quae verba à sanctis Euangelistis commemorata, & à D. Paulo postea repetita, cum propriam illam & apertissimam significationem praeserant, secundum quam à Patribus intellecta sunt, indignissimum sane flagitium est, ea à quibusdam contentiosis & prauis hominibus ad fictitios & imaginarios tropos, quibus veritas carnis & sanguinis Christi negatur, contra vniuersum Ecclesiae sensum detorqueri: quae tanquam columna & firmamentum veritatis, haec ab impijs hominibus excogitata commenta, velut Satânica detestata est, grato semper & memore animo praestantissimum hoc CHRISTI beneficium agnoscens.

ET capite tertio: Et semper haec fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumq; eius sanguinem sub panis & vini specie vnà cum ipsius anima & diuinitate existere, sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub vini specie ex vi verborum: Ipsam autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamq; sub vtraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiae, qua partes Christi Domini, qui iam ex mortuis surrexit, non amplius moriturus, inter se copulatur. Diuinitatem porro propter admirabilem illam eius cum corpore & anima hypostaticam vniõnem. Quapropter verissimum est tantundem sub alterutra specie, atque sub vtraque contineri. Totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub quavis ipsius speciei parte: totus item sub vini specie & sub eius partibus existit.

9. IGNATIVS in epistola ad Smyrneses, teste Theodoro in dialogo tertio Eranistis seu Polymorphi: Eucharistias & oblationes non admittunt, quod non constentur Eucharistiam esse carnem Seruatoris nostri Iesu Christi, quae pro peccatis nostris passa est, quam pater sua benignitate suscitauit.

10. DAMASCENVS libro quarto de orthodoxa fide, capite decimoquarto: Si igitur verbum Dei viuens est & efficax, & omnia quaecunque voluit Dominus fecit &c. vt supra, quaestione secunda, B. 7.

11. AMBROSIVS libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Tu forte dicis: Meus panis est vtitatus: sed panis iste panis est ante verba sacramentorum: vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi, Hoc igitur adstruamus. Quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi?

CHRISTI? Consecratione. Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini IESV. Nam reliqua omnia quae dicuntur, laus Deo defertur: oratione petitur pro populo, pro regibus, pro caeteris: vbi venit ut conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtitur sermonibus CHRISTI. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum. Quis sermo CHRISTI? nempe is quo facta sunt omnia. Iussit Dominus, & factum est caelum: iussit Dominus, & facta sunt maria: iussit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo, quam operatorius sit sermo CHRISTI? Si ergo tanta vis est in sermone Domini IESV, vt inciperent esse quae non erant: quanto magis operatorius est, vt sint quae erant, & in aliud commutentur? Caelum non erat, mare non erat, terra non erat. Sed audi dicentem: Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Ergo tibi vt respondeam, non erat corpus Christi ante consecrationem: sed post consecrationem dico tibi, quod iam corpus est CHRISTI. Ipse dixit, & factum est: ipse mandauit, & creatum est. Tu ipse eras, sed eras vetus creatura: posteaquam consecratus es, noua creatura esse coepisti. Vis scire quam noua creatura? Omnis, inquit, in CHRISTO noua creatura. Accipe ergo quemadmodum sermo CHRISTI creaturam omnem mutare conuenerit, & mutat quando vult instituta naturae. Quomodo requiris? Accipe, & primo omnium de generatione eius sumamus exemplum. Consuetudo est, vt non generetur homo, nisi ex viro & muliere, & consuetudine coniugali. Sed quia voluit Dominus, qui hoc elegit sacramentum, & de Spiritu sancto & virgine natus est CHRISTVS, hoc est, mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Vides ergo quae contra instituta & ordinem homo est natus ex Virgine. Accipe aliud: Vtgebatur populus Iudaeorum ab Aegyptijs, interclusus erat mari, diuino imperio virga Moyses tetigit aquas, & se vnda diuisit: non vtiq; secundum suam naturam consuetudinem, sed secundum gratiam caelestis imperij. Accipe aliud: Sitiabat populus, veniebat ad fontem, amarus erat fons. Misit lignum sanctus Moyses in fontem, & factus est dulcis fons qui amarus erat, hoc est, mutauit consuetudinem naturae suae, accepit dulcedinem gratiae. Accipe & quartum exemplum: Ceciderat ferrum securis in aquas: quasi ferrum, sua consuetudine demersum est. Misit lignum Helizaeus, statim ferrum eleuatum est, & aq; supnatauit, vtiq; contra consuetudinem ferri. Est enim materies grauior, quam aquarum est elementum. Ex his igitur omnibus non intelligis quatum operet sermo caelestis? Ergo didicisti &c. vt supr. qst. 2. B. 5.

Consecratio fit verbis Christi.
for. Na p

Genesis 1.

Quam efficax sit sermo Christi tu in produendis tui in transformandis rebus.

Psal. 148.

Adhibet exemplum.
Primum.

Secundum,
Exodi 14.

Tertium,
Exodi 15.

Quartum,
4. Reg. 6.

ET

Adducit verba Canonis Missæ.

Ante Cōsecrationem panis est, post non item.

Efficacitas verborum Christi.

Nō est dubitandum de veritate corporis Christi.

Præfertur Mannæ.

Modus celebrandi officium Missæ Iustini tempore.

ET capite quinto: Vis scire quia verbis cælestibus cōsecratur? Accipe quæ sunt verba. Dicit sacerdos: Fac nobis hanc oblationem ascriptam, rationabilem, acceptabilem: quod est figura corporis & sanguinis Dñi nostri IESV CHRISTI. Qui pridie quam pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, fregit, frantumque Apostolis suis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite & edite ex hoc oēs: Hoc est enim corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter etiam calicem, postquam cœnatum est, pridie quam pateretur, accepit, respexit ad cælum, ad te sancte pater omnipotens æterne Deus, gratias agens: benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite & bibite ex eo omnes. hic est enim sanguis meus. Vide singula. Qui pridie, inquit, quam pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequam consecratur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: Accipite & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum. Et ante verba CHRISTI, calix est vini & aquæ plenus. Ubi verba CHRISTI operata fuerint, ibi sanguis efficitur qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens est sermo CHRISTI vniuersa conuertere. Deinde ipse Dominus IESVS testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Nunquid debemus de eius fide & testificatione dubitare? Iam redi mecum ad propositionem meam. Magnum quidem & venerabile, quod manna Iudæis pluit è cælo. Sed intellige: Quid est amplius? manna de cælo, an corpus CHRISTI? Corpus CHRISTI utique, qui author est cæli. Deinde manna qui manducauit, mortuus est. Qui manducauerit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum, & non morietur in æternum. Ergo non ociosè cum accipis, tu dicis, Amen: iam in spiritu confitens quod accipias corpus CHRISTI. Dicit tibi sacerdos, corpus CHRISTI. Et tu dicis, Amen: hoc est, verum. Quod confiteatur lingua, teneat affectus.

1. BIVSTINVS philosophus & martyr in apologia secunda pro Christianis, ad Antoninū Pium Imperatorem: Nos autem postea quam ita abluimus, expiauiimusque eum, qui credidit & assensus est, eum ad eos qui fratres dicuntur, ducimus eum in locum, quo cōuenerunt cōprecandi causa, contētis animis & pro se & pro eo qui illustratus est, omnibusque alijs qui ubique sunt, ut & veritatis discipuli, & re ipsa bonæ sanctæque vitæ cultores, & præceptorum custodes possimus inueniri, ut æternam salutem adipiscamur. Sub finem precum

cum nos inter nos osculo salutamus: deinde ei qui præpositus est fratribus, panis offertur, & poculum aqua & vino temperatum, quod cum accepit, laudem & gloriam omnium Patris Filij Spiritusque sancti nomine tribuit, gratiasque dicit agit, quod ab eo his dignus sit habitus: quibus ritè perfectis, precibus & gratiarum actioni, populus omnis qui adest, benedicit, dicens: Amen. Amen autem Hebraico sermone, idem quod fiat, significat. Postea quam & is qui præest, gratias egit, & populus omnis benedixit, ij qui apud nos diaconi dicuntur, dant vnicuique eorum qui adsunt, percipiendum panem, vinum & aquam, quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, & ad eos qui absunt, perfertur. Atque cibus hic apud nos Eucharistia nominatur, qua nemini alij participare licet, nisi ei qui & vera esse credit, quæ nos dicimus, & expiatus est lauacro, quod in remissionem peccatorum regenerationemque datur, & ita viuit, ut CHRISTVS tradidit. Neque enim hæc communem vsitatumque panem, vsitatumque potionem capimus, sed quemadmodum per Dei Verbum homo factus IESVS CHRISTVS conseruator noster, & carnem & sanguinem pro salute nostra habuit: sic etiam cibum qui per preces sermonis, quem ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnesque nostræ communionem aluntur, IESV CHRISTI eius qui homo factus est, & carnem & sanguinem esse accepimus. Apostoli enim in commentarijs suis, quæ Euangelia dicuntur, ita sibi Christum præcepisse tradiderunt, eum accepto pane cum gratias egisset, dixisse: Hoc facite in memoriam meam, Hoc est corpus meum: dixisse etiam accepto poculo cum egisset gratias: Hic est sanguis meus, sibi que solis dedisse. Nos autem postea deinceps hæc inter nos semper recolimus & admoneamus, & qui opes habemus, egentibus omnibus subuenimus, & vna semper sumus. In omnibus quibus vtimur, Parentem omnium per filium suum IESVM Christum, Spiritumque sanctum laudamus. Die, qui Solis dicitur, omnes qui in oppidis vel agris morantur, vnum in locum conueniunt, commentariaque Apostolorum vel Prophetarum scripta leguntur quando hora patitur: deinde ubi ista sunt, bona imitemur: tum surgimus omnes & comprecamur, conclusisque nostris precibus, panis, iam ut dixi, vinumque & aqua offeruntur, tumque is, qui primum locum tenet, eodem modo preces gratiarumque actionem pro virili mittit, populusque benedicit, dicens, Amen. & ijs quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, vnusquisque participat, eadem que ad eos qui absunt, diaconis dantur ne absentibus.

Gratiarum actio.

Post Cōsecrationem factam cōmunicabāt.

Deferebatur ad absentes Eucharistia.

Eucharistia dicitur hoc Sacramentum.

Nō est panis communis.

Est caro & sang. Christi.

Luc 22.
1. Cor. 11.
Matth. 26.
Mar. 14.

Diebus Dominicis cōueniebāt Christiani ad lectiones Scripturarum & cōciones audiendas.

Ad orandum. Ad audiendum officium Missæ.

Ad cōmunicandum. Diaconi præferunt cōmunionem ne absentibus.

Ad colligen-
das elemofy-
nas.

Cur dies Do-
minicus cele-
bris habeatur
apud Chri-
stianos.

Id quod an-
tea p̄is erat,
cōfiteatur esse
corpus suum.
Noui testamē-
ti noua obla-
tio.

Malach. 1.

Veritas cor-
poris Domi-
nici & sangui-
nis in Sacra-
mento.

Caro nostra
alitur corpo-
re & sanguine
Domini.

tur perferenda. Quibus copiae suppetunt, si si volunt, suo quisque arbitrato quod vult largitur: quodque colligitur & cogitur, apud eum qui praest, reponitur: isque pupillis & viduis, iisque quos morbus aliaue causa inopes fecit, & iis qui in vinculis sunt, & hospitibus, omninoque omnibus qui aliqua indigentia premuntur, subuenit. Die autem Solis omnes publice convenimus, quod is primus est dies, in quo Deus tenebras & materiam cum mutasset, mundum effecit: & quod eodem die IESVS CHRISTVS conseruator noster a mortuis excitatus est. Pridie enim Saturni eum in cruce sustulerunt, & postridie Saturni, qui Solis dies est, cum Apostolis discipulisque suis apparuisset, haec illis tradidit, quae vobis quoque consideranda permitimus.

2. IRENAEVS libro quarto aduersus haereses, capite trigesimo secundo: Sed & suis discipulis dans consilium, primitias DEO offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed ut ipsi nec infructuosi nec ingrati sint, eum qui ex creatura panis est, accepit: & gratias egit, dicens: Hoc est meum corpus. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, quae est secundum nos, suum sanguinem confessus est: & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in vniuerso mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis praestat primitias suorum munerum in nouo testamento, de quo in duodecim prophetis Malachias sic praesignificauit: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & sacrificium non accipiam de manibus vestris: Quoniam ab ortu Solis usque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo & sacrificium purum: Quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifestissime significans per haec, quoniam prior quidem populus cessauit offerre DEO: omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum: nomen autem eius glorificatur in gentibus.

3. IDEM libro quarto, capite trigesimo quarto: Quomodo autem constabit eis, eum panem in quo gratiae factae sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, & dat primum quidem foenum, post deinde spicam, deinde plenum tritici cum in spica. Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quae a corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutet, aut abstineat offerendo

rendo quae praedicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistiae, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei, quae sunt eius, congruenter communicationem & unitatem praedicantes carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est a terra panis percipiens vocationem Dei, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & caelestis: Sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam.

4. HILARIVS Pictauiensis libro octauo de Trinitate: Non est humano aut seculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentam atque imprudentem praedicationem caelestium dictorum sanitati alienae, atque impiae intelligentiae extorquenda peruersitas est. Quae scripta sunt legamus, & quae legerimus intelligamus, & tunc perfectae fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis CHRISTI veritate quae dicimus, nisi ab eo discimus, stulte atque impie dicimus: ipse enim ait: Caro mea vera est esca, & sanguis meus verum est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus. nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra verum caro est, & verum sanguis est. Et haec accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in CHRISTO, & CHRISTVS in nobis sit. An ne hoc veritas non est? Contingat plane his verum non esse, qui CHRISTVM IESVM verum esse Deum negant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secum hoc quod nos sumus, in Deo est.

5. CYRILLVS Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimo sexto: Caro mea verum est cibus &c. Distinguit rursus inter mysticam benedictionem & manna, & aquarum flueta ex lapide, & calicis sancti communicationem.

6. ITEM capite decimo quinto: Ego resuscitabo eum in nouissimo die. Ego enim, dixit (id est, corpus meum quod comedetur) resuscitabo eum. Non enim alius ipse est quam caro sua: non id dico, quia natura non sit alius, sed quia post incarnationem in duos se diuidi filios minimè patitur. Ego igitur, inquit, qui homo factus sum, per meam carnem in nouissimo die comedentes resuscitabo. Et paulò post: Et quemadmodum si quis scintillam ignis in foeno aut palea occultauerit, totum inde ignitum necessarìò fiet: sic Verbum

Non est communis panis post consecrationem, sed licet specie terrena constet, continet tamen rem caelestem, scilicet corpus Domini.

De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus.

Eucharistia à manna differt.

Resuscitabimur virtute corporis Christi, quod in sacramento manna ducamus.

Simile.

Dei tanquam scintilla in naturam nostram immissum, totam inde inflamauit, atque ad vitam, interitum penitus destructo, reduxit.

7. ET capite duodecimo, in ea verba, Panis quem ego dabo &c. Dedit pro vita omnium corpus suum Dominus, & per illud rursum vitam in nobis immittit: & quomodo, dicam breuiter pro viribus meis. Nam quum viuificans Dei filius in carne habitauerit, ad suum bonum eam, id est, ad vitam reformauit, & totus (vt ita dicam) toti, ineffabili modo vnionis coniunctus, viuificantem ipsam effecit: quia natura viuificans est, propterea participantes hæc caro viuificat: eicit enim mortem ab eis, & interitum penitus expellit.

8. THEOPHYLACTVS in caput sextum Ioannis, & in caput 14. Marci, vt supra quæstione secunda, B. 3. & 1.

1. C EIPHANIVS in Ancorato: Videmus quod accepit Saluator in manus suas, veluti Euageliu habet, quod surrexit in coena, & accepit hæc, & vbi gratias egisset, dixit: hoc meum est, hoc & hoc. Et videmus quod non æquale est, neque simile, non imagini in carne, non inuisibili deitati, non lineamentis membrorum. Hoc enim est rotundæ formæ, & insensibile, quantum ad potentiam. Et voluit per gratiam dicere, hoc meum est: hoc & hoc: & neminem fidem habet sermone. Qui enim non credit esse ipsum verum, sicut dixit, is excidit à gratia & salute: Quod autem audiuimus, id credimus quod est ipse. Dominum verò nostrum nouimus totum sensum, totum sensitiuum, totum Deum, totum mouentem, totum operantem, totum lucem, totum incomprehensibilem, sed qui cum gratia hoc nobis largitus est.

2. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quarta mystagogica: Cum igitur CHRISTVS ipse sic affirmet atque dicat de pane, Hoc est corpus meum: quis deinceps audeat dubitare? Ac eodẽ quoque confirmante & dicente, Hic est sanguis meus: quis, inquã, dubitet & dicat non esse illius sanguinem?

3. CYRILLVS Alexandrinus in epistola ad Calosyrium Episcopum Arsinoitem: Nec dubites an hoc verum sit, eo manifeste dicente, Hoc est corpus meum: sed potius suscipe verba Saluatoris in fide: cum enim sit veritas, non mentitur. Insaniunt igitur dicentes, mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquiarum remanserint eius in diem subsequenter: Non enim mutabitur &c. vt supra quæst. secunda, B. 4.

4. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima tertia in Mattheum, & sexagesima ad populum Antiochenum: Credamus itaque

que vbiquẽ DE O, nec repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostræ absurdum esse videatur quod dicit: superet & sensum, & rationem nostram sermo ipsius: quod in omnibus & præcipue in mysterijs faciamus, non illa quæ ante nos iacent, solummodo adspicientes, sed verba quoque eius tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus, sensus verò noster decepti facilimus est: illa falsa esse non possunt, hic sæpius atque sæpius fallitur: quoniam ergo ille dixit, Hoc est corpus meum, nulla teneamur ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id perspiciamus, &c. vt supra quæstione prima, B. 4.

5. L E O Magnus sermone sexto de ieiunio septimi mensis: Dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, sic sacre mensæ communicare debetis, vt nihil prorsus de veritate corporis CHRISTI & sanguinis ambigatis: Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: & frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id quod accipitur, disputatur.

6. CONCILIVM generale Viennense sub Clemente quinto celebratum, approbavit Clementinas constitutiones. In vna verò earum Constitutionum, quæ habetur titulo de Reliquijs & veneratione Sanctorum, recitantur & approbantur literæ Apostolicæ Urbani quarti de celebratione festi Corporis CHRISTI: vbi inter cætera quæ pulcherrimè de venerabili Eucharistiæ Sacramento ab Urbano differuntur, ita dicitur: In hac verò sacramentali CHRISTI commemoratione IESVS CHRISTVS præsens sub alia quidem forma, in propria verò substantia est nobiscum. Ascensus enim in cælum, dixit Apostolis, & eorum sequacibus: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi, benigna ipsos promissione confortans, quod remaneret & esset cum eis etiam præsentia corporali.

1. D AVGVSTINVS in Psalmum nonagesimum octauum: Suscepit de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit. Et paulò post: Durum illis visum est quod ait: Nisi quis manducauerit carnem meam, non habebit vitam æternam: acceperunt illud stultè, carnaliter illud

Credendum dicenti, Hoc est corpus meum, etiam si sensui absurdum videatur.

Mar. 14.

Ioan. 6. Nihil prorsus de veritate corporis & sanguinis ambigendum.

Christus corporealem præsentiam promissit Ecclesie vsque ad consummationem seculi.

Caro in qua ambulauit, nobis ad manducandam danda est. Adoratio Eucharistiæ.

cogi. Ioan. 6.

Participantes hæc caro viuificat.

Eucharistiæ forma rotunda.

A gratia & salute excidit, si non credit in Eucharistiã veru corpus Christi contineri.

Quis audeat dubitare?

Nô dubitandum de veritate corporis.

Capharnaïta-
rum sententia.

cogitauerunt, & putauerunt quoddam præcisurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo & daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo: Ipsi erant duri, non sermo.

2. IDEM in Psalmum trigessimum tertium, concione prima, mysticè de CHRISTO exponens illud, quod primi Regum vigesimoprimum scriptum est de Dauid, Immutauit os suum coram eis, & collabebatur inter manus eorum &c. pro quo ipse legit, Et ferebatur in manibus suis. Ait igitur Augustinus: Hoc verò, fratres, quomodo posset fieri in homine, quis intelligat? Quis enim portatur in manibus suis? Manibus aliorum potest portari homo, manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso Dauid secundum litteram, non inuenimus: in CHRISTO autem inuenimus. Ferebatur enim CHRISTVS in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis.

ET concione secunda, Quomodo ferebatur in manibus suis? Quia cum commendaret ipsum corpus suum & sanguinem suum, accepit in manus suas, quod non sunt fideles, & ipse se portabat quodammodo, cum diceret, Hoc est corpus meum.

PROSPER Rhegiensis Episcopus in parte secunda, capite vigesimo quinto, de promissionibus & prædictionibus: Portatus est quippe & IESVS Dominus in manibus suis, dum suum corpus in sanctificato pane gestans manibus suis, dixit: Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. De quibus mysterijs, qui etiam illud nosse desiderat, quomodo sit Dauid saltans ante arcam nudatus coram seruis & ancillis suis, vt CHRISTVM crucifixum presentibus viris & foemiris demonstraret, venerandæ memoriæ Augustini Episcopi dicta inspiciat, quibus latius in his peruagatus penè omnia comprehendit.

CHRYSOSTOMVS homilia secunda in posteriorem epistolam ad Timotheum: Sacra ipsa oblatio, siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusvis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam dedit CHRISTVS ipse discipulis, quamque sacerdotes modo quocumque conficiunt. Nihil habet ista, quam illa, minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed CHRISTVS qui illam ante sacrauerat. Quemadmodum enim verba quæ locutus est CHRISTVS, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoque pronunciant: ita & oblatio eadem est.

IDEM

Christus in vltima cœna tulit seipsum manibus suis.

Gestauit se manibus suis. 1. Cor. 11.

2 Reg. 6.

Eadè oblatio hodiè cum ea quæ Christus dedit discipulis in vltima cœna.

Isdem verbis fit cōsecratio quibus vsus est Christus.

IDEM Chrysofomus homilia vigesima quarta in priorem epistolam ad Corinthios, de communionem corporis Christi loquens: Cum honore & munditia omni ad Deum accedamus: & quando id propositum videris, dic tecum: Propter hoc corpus non amplius terra & cinis ego sum: non amplius captiuus, sed liber. Propter hoc, cœlum & quæ in eo bona sunt, me accepturum spero: Propterea immortalam vitam, angelorum sedem, Christi consuetudinem. Hoc corpus affixum, verberatum, morte vitatum non est. Hoc corpus sol crucifixum vidēs, radios auertit. Propter hoc & velum templi scissum est & petra, & terra vniuersa tremuit. Hoc idem corpus cruciatum, lancea vulneratum, fontes sanguinis & aquæ vniuerso orbi salutares scaturiuit. Et paulò post: Christus medio draconis vêtre rupto atque discepto, ex adytis clarissimus euasit, & radios non ad hoc vsque cœlum, sed ad ipsum supernum thronum dimisit. Illuc nanque ipsum extulit quod etiam nobis exhibuit, & vt teneremus, & vt manducaremus: quod maximè dilectionis signum est. Quos enim amamus, nonnunquam etiam morsu petimus. Quare Iob vt seruorum in se amorem ostenderet, dicebat illos sæpenumerò nimio in se amore dixisse, Quis det de carnibus eius, vt saturemur? Ità & Christus suam carnem dedit nobis, vt ea saturaremur, quo nos in plurimum suum amorem allexit. Hoc corpus in præsepio reueriti sunt Magi, & viri impij & barbari longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Tu verò non in præsepio id, sed in altari: non mulierem, quæ in vlnis teneat, sed sacerdotem præsentem, & Spiritum perabundè super proposito diffusum sacrificio vides. Et post pauca: Neque angelos, neque archangelos, non cœlos, non cœlos cœlorum, sed ipsum horum omnium tibi Dominum ostendo. Animaduertis quonam pacto, quod omnium maximum est atque præcipuum in terra, non conspicias tantum, sed tangis: neque solum tangis, sed comedis, & eo accepto domum redis.

PRESBYTERI Achaïæ, in historia sancti Andreæ Apostoli: Omnipotenti Deo (inquit Andreas) ego omni die sacrifico, non thuris fumum, nec hircorum sanguinem, nec taurorum mugientium carnes, sed immaculatum agnum quotidie in altari crucis sacrificio: cuius carnes posteaquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinem biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseverat & viuus, & cum verè sacrificatus sit, & verè carnes eius manducatae sint à populo, & verè sanguis eius sit haustus, tamen (vt dixi) integer permanet, & immaculatus & viuus.

Idem corpus quod à nobis sumitur, crucifixum fuit &c. Matth. 27.

In cœlū sustulit idem illud, quod nobis exhibet. Singularis in nos amor. Iob 31.

Nota.

Nota.

Agnus immaculatus quotidie immolatur & sumitur, nec sumptus consumitur.

Verè manducantur eius carnes.

f

1. E. Secun-

1. DE SECUNDA synodus Nicena, actione sexta, tomo tertio: vt supra, in eadem hac quaestione.

2. DE Synodo Vercellensi sub Leone nono, item de Turonensi sub Victore secundo, & Romana sub Nicolao secundo, in quibus heresis Berengarij damnata est, ita scribit Guitmundus Archiepiscopus Auerfanus, in lib. primo de veritate corporis & sanguinis Christi in Eucharistia: Aucupatis ergo nonnullis velut ratiunculis, (neque enim vlla vnquam haeresis sine aliqua verisimilitudine rationis inualefcere potuit) adhibitis quoque paucis male intellectis à se capitulis scripturae sacrae, quae multis errantibus laqueus est mortis, per egenos scholasticos iam per alimoniam qua sustentabat eos, & per suos dulces sermones corruptos, quaquaversum potuit, clanculo huius tanti mali nefandissimum virus effudit. Si qui autem praeter ea aliquo modo receperint eum, hi sunt qui ex Apostolorum sententia territi, (qua dicitur, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit) communionem sacram, quam pro Ecclesiastico more sumere coguntur, mallent aut nullam, aut non tantam esse, quam eius metu se à flagitijs aliquatenus temperare. Ita igitur & per tales execranda pestis paululum adoleuit. Mox ergo incipientibus his palam audiri, catholici viri grauiter commoti, atque intolerabiliter ferentes, praesidente per semetipsum beatissimae memoriae domino Papa Leone, Vercellis Concilium ponunt. In quo post diligentissimam de corpore & sanguine Domini rationem, Berengarium & omnes eius in hac haeresi fautores perpetuo anathemate, nisi resipiscerent, damnauerunt. Cumque iam defunctum Leonem Papam, & sanctos viros qui interfuerunt Concilio, maledicis verbis & scriptis laceffere non desineret, sanctissimum illud ac reuerendissimum Ecclesiae Dei speculum, summum non pontificem, sed pontificem atque pulpificem vocans, eumque infatuatione Lanfranci infatuatum, concilium vanitatis adunasse blasphemans: Turonis item generali aggregato concilio, praesentem venerabili nunc Papa Gregorio, Romano tunc Archidiacono, panem & vinum in sacrificio Domini non umbraticè, sed verè Christi carnè & sanguinem fieri, dato propriae manus sacramento, confirmavit. Inde postmodum desipiens, in idem Romae in generali Concilio conflictu rationis reuictus, libellos suos propria manu sub praesentia felicitis memoriae Papae Nicolai, coram omni synodo cremavit, errorem anathematizavit, confessionemque bonam, quam Turonis fecerat, praestito identidem propriae manus sacramento, renouavit his verbis: Ego Berengarius

Ex Guit-
mundo.

Berengarianae
haeresis prin-
cipium.

1. Cor. 11.

Vercellense
conciliū contra
Berengariū
sub Leone 9.

Nota veterè
haereticorum
morem.

Turonense
Conciliū sub
Victore 2.

Palinodia
Berengarij.

Romanū sub
Nicolao 2.

Rursus pali-
noham citat
& suos libros
comburit.

Confessio

rius

rius indignus Diaconus ecclesiae sancti Mauritij Andagauensis, cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem haeresim, praecipue eam de qua hactenus infamatus sum, quae adstruere conatur, panem & vinum quae in altari ponuntur, post consecrationem solummodo Sacramentum & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: nec posse sensualiter nisi in solo Sacramento manibus sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Consentio autem sanctae Romanae Ecclesiae & Apostolicae sedi, & ore & corde profiteor, de sacramentis Dominicae mensae, eam fidem me tenere, quam Dominus & venerabilis Papa Nicolaus & haec sancta synodus autoritate Euangelica & Apostolica tenendam tradidit, mihique firmavit: scilicet panem & vinum quae in altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter non solum Sacramento, sed in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri: iuras per sanctam & homouision Trinitatem, & per haec sacrosancta Christi Evangelia. Nos vero qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis aeterno anathemate dignos esse pronuncio.

3 DE IISDEM synodis iam dictis, & primum de Romana quae sub Leone nono celebrata est, ita scribit Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis in libro de Eucharistiae sacramento aduersus Berengarium. Tempore sancti Leonis Papae delata est haeresis tua ad Apostolicam sedem. Qui cum synodo praesideret, ac resideret secum non parua multitudo Episcoporum, Abbatum, diuersitatis ordinis à diuersis regionibus religiosarum personarum: iussum est in omnium audientia recitari, quas mihi de corpore & sanguine Domini literas transmissisti. Portitor quippe earum legatus tuus, me in Normannia non reperto, tradidit eas quibusdam clericis. Quas cum legissent, & contra vitarissimam Ecclesiae fidem scriptas animaduertissent: zelo Dei accensi, quibusdam ad legendum eas porrexerunt, plurimis earum sententias verbis exposuerunt. Itaque factum est, vt non deterior de te, quam de me fuerit orta suspicio, ad quem videlicet tales literas destinaueris: putantibus multis me fouere ac fauere quae à te dicerentur, vel gratia qua te diligerem, vel fide qua reuera ita esse indubitanter tenerem. Igitur cum à quodam Rhemenfi clerico Romanam perlatas recitator legeret, intellecto quod Ioannem Scotum extolleret, Paschasium damnare, communi de Eucharistia fidei aduersa sententias: promulgata est in te damnationis sententia, pri-

Berengarij
Catholica.

Eandem ipsam
verbis refert
Lanfrancus in
libro contra
Berengarium,
& Gratianus
de Cōsecrat.

dist. 2.
Fides ecclesiae
Rom. & sedis
Apostolicae
de venerabili
Sacramento.

Sacramentarij
nostrae, proprio
patre anathemate
aeterno digni pronun-
ciantur.

Ex Lanfranco.

Romana syno-
odus sub Le-
one nono ad-
uersus Beren-
gariū.

uans te communionem sanctæ Ecclesiæ, quam tu priuare sancta eius communionem fatagebas. Post hæc præcepit Papa vt ego surgerem, prauum rumoris à me maculam abstergerem, fidem meam exponerem: expositam, plius sacris autoritatibus quam argumentis probarem. Itaque surrexi, quod sensi dixi, quod dixi probaui, quod probaui omnibus placuit, nulli displicuit. Dehinc declarata est synodus Vercellensis, quæ tunc proximo Septembri, eodem præfidente Pontifice, est celebrata Vercellis: Ad quam vocatus non venisti. Ego autem præcepto ac precibus præfati Pontificis vsque ad ipsam synodum secum remansi. In qua in audientia omnium qui de diuersis huius mundi partibus illuc conuenerant, Ioannis Scoti liber de Eucharistia lectus est ac damnatus, sententia tua exposita ac damnata: fides sanctæ Ecclesiæ, quam ego teneo ac tenendam adstruo, audita, & concordiam omnium assensu confirmata. Duo clerici qui legatos tuos se esse dixerunt, volentes te defendere, in primo statim aditu defecerunt & capti sunt. Ab hac sententia nunquam discessit S. Leo in omnibus suis Concilijs, seu quibus ipse præsentiam suam exhibuit, seu quæ per legatos suos in diuersis prouincijs congregari instituit. Quæ sententia non effugit successorem quoque suum felicis memoriæ Papam Victorem. Sed quicquid de hac re seu cæteris ipse statuit, statui præcepit: hoc etiam iste sua atque omnium Conciliorum suorum autoritate firmavit. Denique in concilio Turonensi, cui ipse interfuisse ac præfuisse legati, data est tibi optio defendendi partem tuam. Quam cum defendendam suscipere non auderes, confessus coram omnibus communem Ecclesiæ fidem, iurasti te ab illa hora ita crediturum, sicut in Romano Concilio te iurasse (postea) est superius comprehensum. Porro quid de hac re tempore Nicolai gestum sit, breuiter supra referaui. Et cætera quidem (inquit paulo ante Lanfrancus) à beatæ memoriæ Nicolao totius Christiani nominis summo Pontifice, & à centum tredecim episcopis Romæ audita, examinata atque damnata sunt. Tu quoque inclinato corpore, sed non humiliato corde, ignem accendisti, librosque peruersi dogmatis in medio sancti Concilij in euna coniecisti: iurans per id, quod rebus omnibus incomparabiliter maius est, fidem à patribus, qui præfentes erant, traditam, inuolabiliter te seruaturum, veteremque doctrinam tuam de corpore & sanguine Dñi ab illa die alijs non prædicaturum. Huius propositi sacrilegus violator, contra præfatum synodum, contra catholicam veritatem, contra oim Ecclesiarum opinionem scriptum postea cõdidisti.

4. DE

Vercellensis
synodus sub
Leone nono
contra eundem
Berengarium.

Non illius
Franciscani
post vixit.

Turonensis
synodus sub
Victore 2. ad
uersus Beren-
garium.
Palinodia pri-
ma Berengarij.
Synodus Ro-
mana sub Ni-
colao 2.

Comburit Be-
rengarius li-
bros suos, &
tertio sua hæ-
resim abiurat
secundo.

Inconstantia
Berengarij.

4. DE Romana synodo celebrata sub Gregorio septimo aduersus Berengarium, ita scribit Thomas Vualdenfis tomo secundo de Sacramentis, capite quadagesimo tertio: Berengarius sub Leone accusatus condemnatur: reciduat: sub successore eius Victore accusatus, condemnatur. Successit Victori Stephanus, Stephano Benedictus, Benedicto Nicolaus, sub quo Romæ vincitur, condemnatur coram Concilio generali celebrato Romæ in Ecclesia Constantiniana. Iterum desipit: succedit Nicolao Alexander, Alexandro Gregorius septimus: qui antea dictus est Hildebrandus, q̄ pritis deuicit eum Turonis cum fungeretur ibi legatione Papæ Victoris, & iam vltimate confutauit eum Romæ in Ecclesia Saluatoris, sicut acta formata declarant eiusdem concilij: & ea repperi in annoso libro Decretorum Pontificum sub Decreto eiusdem. In quibus sic scriptum: Anno ab incarnatione sempiterni principij millesimo septuagesimo nono, mense Februarij, indictione secunda, pontificatus vero domini Gregorij Papæ septimi sexto anno, ad honorem Dei & ædificationem Ecclesiæ sanctæ, salutem quoque tam corporum quam animarum, ex præcepto sedis Apostolicæ conuenerunt finitimi & diuersarum prouinciarum Archiepiscopi, Episcopi, religiosique personæ, vt sanctam synodum celebrarent: Omnibus igitur in Ecclesia Saluatoris congregatis, habitus est sermo de corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi: Et paulo post: Denique Berengarius huius erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietate errasse se coram Concilio frequenti confessus, veniamque postulans & orans, ex Apostolica clementia meruit. Iurauitque sicut nunc in sequentibus continetur: Ego Berengarius corde credo & ore confiteor, panem & vinum quæ ponuntur in altari, per mysterium sacræ orationis & verba nostri redemptoris, substantialiter conuerti in veram ac propriam & viuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi. Et post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de virgine, & quod pro salute mundi oblatum in cruce pependit: & quod sedet ad dexteram Patris: & verum sanguinem Domini nostri IESU CHRISTI, qui de latere eius non tantum per signum & virtutem Sacramenti, sed etiam in proprietate naturæ & veritate substantiæ, sicut in hoc breui continetur: & ego legi, & vos intelligitis: sic credo. Nec contra hanc fidem vterius docebo: sic me Deus adiuuet, & hæc sacra Euangelia.

5. CONCILIUM Constantiense sessione octaua damnauit hunc articulum tertium Ioannis Vuicleff: CHRISTVS non est

f 3. in

Ex Thoma
Vualdenfi.

Inconstantia
Berengarij.

Synodus Ro-
mana sub
Gregorio 7.

Secunda Con-
fessio Berenga-
rij in synodo
Romana sub
Gregorio 7.
Substantialiter
conuerti in
veram & viuifi-
catricem carnem.

Adest idē in Sacramento altaris idē & realiter propria p̄sentia corporali. & realiter rali.

6 CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, canone primo: Si quis negauerit in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri verè, realiter & substantialiter corpus & sanguinem vn̄ cum anima & diuinitate Domini nostri Iesu Christi, ac proinde totum Christum: sed dixerit tantummodò esse in eo vt in signo, vel figura, aut virtute, anathema sit.

Non adest vt in signo vel figura aut virtute.

V

Quid verò de transubstantiatione?

a Concil. Lateranen. can. 1. Chrysoft. lib. 3. de sacerdot. Hieron. ad Heliod. & ad Euagrium.

b Iustin. apolog. 2. Amb. lib. 4. de sacrament. cap. 4. Chrysoft. homil. 2. in 2. ad Timoth. & de pd. Iudæ Vide Bessarionem hac dē. & Nyss. in serm. Cateche.

c Euf. Emiff. hom. 5. de pasch. Cyprian. serm. de Coena dom. Cyril. Hiero. Cate. 1. 3. & 4. mystag. Cyrill. Alex. ad Calosyr. Amb. lib. 5. de sacrament. c. 4. & lib. 4. ca. 4. & 5. Item lib. 4. de fide cap. 5. Chrysoft. in Mat. homil. 81. & de Encen. Damas. lib. 4. c. 14.

d Concil. Lateran. can. 1. Triden. sess. 13. cap. 4. & Can. 2. Vide & Rom. sub Greg. 7. Cōstan. sess. 8. art. 1. & 2. Item Florent Concilium. Et Láfranc.

A HIC duo in primis animaduertenda, eaque apertè profitenda sunt: alterum, sacerdotem ^a qui conficiat Eucharistiam, legitimè ordinatum esse oportere: alterù, tantam inesse vim in ^b verbis illis arcanis & consecratorijs, quibus idem Sacerdos CHRISTI vice panem & vinum in altari consecrat, vt panis quidem in Corpus, vinum autem in Sanguinem Domini subitò ^c transmutetur.

B VERE stupenda, solaque fide metienda trāsmutatio, quæ omnipotente Christi virtute per ea ipsa verba operante fit: nec immeritò à sancta Catholica Ecclesia ^d Transubstantiatio appellata est, quòd panis viniq̄ue substantia in Corpus Sanguinemque CHRISTI certò conuertatur.

C. SI

C SI enim valuit tantum sermo Eliæ, vt ignem de cælo deuocaret, non valebit CHRISTI sermo (sicut enim colligit ^e Ambrosius) vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti, ^f Ipse dixit & facta sunt: Ipse mandauit & creata sunt: Sermo ergò CHRISTI, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare naturas. Atquè CHRISTI sermone nihil apertius, dum ait, ^g Hoc est corpus meum: *Hic est sanguis meus*: vt nullus omninò relictus sit locus suspicandi, post consecrationem panem & vinum in Eucharistia manere.

^e Amb. de ijs qui myff. inician. cap. 9. Et lib. 4. de sacram. cap. 4.

^f P salm. 148. a

^g Matt. 26. c. Marc. 14. c. & ibidē Theophylactus atq; in 6 cap. Ioannis. Vide etiā Greg. Nyss. serm. catechet. de diuinis Sacramentis. Guitmundum lib. 3.

SCRIPTURAE, vt suprà.

P A T R E S.

1. A CONCILIVM Lateranense magnum capite primo: Hoc Sacramentum nemo potest conficere, nisi sacerdos, qui fuerit ritè ordinatus secundum clauēs Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & eorum successoribus IESVS CHRISTVS.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Si quis cōsideret quantum id sit mysterium, vt is scilicet qui homo ipse sit, carne ac sanguine etiamnum constans, ijsq; inuolutus, beata atque immortalis naturæ illi fieri ppior queat: tum probè intelliget quanto sacerdotes honore, quanta dignitate Spiritus sancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, iniuntur perficiunturq;: tum etiā alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisq; nostræ rationem spectant.

Sacerdos ritè ordinatus, solus hoc Sacramentum conficit.

Operantibus sacerdotibus perficiuntur sacra Eucharistiæ mysteria.

3 HIE-

3. **HIERONYMVS** epistola prima ad Heliodorum: Absit vt de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradu succedentes, **CHRISTI** corpus sacro ore conficiunt, per quos & nos Christiani sumus.

4. **IDEM** epistola octogesima quinta ad Euagrium: Quis patitur mensarum & viduarum minister, vt supra eos se tumidus effe- rat, ad quorum preces Christi corpus, sanguisq; conficitur?

5. **IUSTINVS** Apologia secunda pro Christianis ad Antoninum Pium: Cibum qui per preces sermonis, quæ ab eo accepimus, consecratus est, & quo sanguis carnesq; nostræ communionem aluntur, **IESV CHRISTI** eius qui homo factus est, & carnem & sanguinem esse accepimus &c. vt supra quæstione quarta, B. 1.

6. **AMBROSIVS** libro quarto de Sacramentis, capite quarto: Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? **Domini IESV**. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo defertur: Oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris: vbi venit vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus sacerdos, sed vtiur sermonibus Christi. Ergo sermo **CHRISTI** hoc conficit Sacramentum. Vide supra quæst. quarta, A. 11.

7. **CHRYSOSTOMVS** homilia secunda in secundam epistolam ad Timotheum: Quemadmodum verba quæ locutus est Christus, eadem sunt quæ sacerdotes nunc quoq; pronunciant, ita & oblatio eadem est. Reliqua vide supra quæst. quarta, D. 4.

8. **IDEM** Chrysostomus in homilia de prodicione Iudæ: Et nunc ille præstid est Christus, qui illam ornauit mensam, ipse istam quoq; consecrat. Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensæ Domini corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & **DEI** virtute consecrantur & gratia. Hoc est, ait, corpus meum: hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox quæ dicit, Crescite & multiplicamini & replete terram: semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura: ita & vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas Ecclesiæ vsq; ad hodiernam diem, & vsq; ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatem.

9. **BESSARION** Archiepiscopus Constantinopolitanus in libro de Sacramento Eucharistiæ, & verbis quibus consecratio peragitur: Enimvero nemo est, quem lateat, quemadmodum panis & vini in corpus & sanguinem Christi in instanti facta transubstanti- alitas

alitas humanam omnem facultatē excedit, ingensq; opus est & certe diuinum, ita etiā huius sacramenti efficientia verba instar ipsius Sacramenti, eximie cuiusdam virtutis esse debere. Christi verò diuinis verbis nihil esse potentius, nihil efficacius esse posse manifestum est. Quamobrem fateri necesse est, dominicis illis verbis, & nullis alijs, diuinum hoc Sacramentum confici posse. Nec enim diuinissima per diuinam potentiam confici negauerit quispiam, nec verbis Christi nihil omnino efficacius esse, cum non modò homo, verum etiam Deus sit, creatorq; omnium, qui solo nutu cuncta produxit, qui verbo ægros curauit, mortuos suscitauit, cæteraq; miracula fecit, quæ in Euangelijs recitantur. Præterea humanæ preces tunc facillimè quod orant consequuntur, cum id meritæ sint, & à benè meritis effundantur. Atqui panis & vini in corpus & sanguinem transmutatio, non petentium meritis, sed eius potentia qui ex nihilo cuncta produxit, per sacerdotem, tanq; per instrumentum quoddam efficitur. Vnde non minùs ab indignis sacerdotibus atque peruerfis, quam à bonis sanctisq; consecratur. Ex quo manifestum est, non orantis sanctitatem, sed ipsum Dominum proprijs suis verbis à sacerdote prolatis, panem & vinum in proprium corpus transmutare. Nam si humanæ preces hoc possent, potius bonorum virorū preces, etsi non sacerdotum, quam prauorum sacerdotum, hoc diuinum opus efficerent. Atqui indecens esset, atq; ab humana salute alienum, existimare tantum Sacramentum à re dubia dependere: quippe dubium atq; ambiguum est, an preces & supplicationes nostræ Deo acceptæ sint futuræ: ex quo fieret, vt & salus à nobis virtute huius mysterij expectata, dubia foret. Quod nè accidat, immò salus nostra, quam dignè participantibus hoc Sacramentum præbet, certa atq; indubia sit, necesse est Dominicis verbis duntaxat, & nullis alijs, tantum confici sacramentum &c. Panis & vini substantia in sua permanet natura, donèc omnia illa, quæcunq; sunt quæ Sacramentum perficiunt, verba dicuntur. Quibus dictis mox consecratio fit, transubstanti- alitas perficitur, consummatur Sacramentum. Præter hæc omnia, cum hoc immaculatum sacrificium in sui memoriam fieri iusserit Dominus. Hoc enim, inquit, facite in meam commemorationem: certè expressior eius memoria fit, cum illius verba ex sacratissimo illo ore, plata repetimus, quam si alia quæcunq; referamus. Quod confirmat Apostolus Paulus, dum dicit, Domini mortem in hoc sacrificio annunciari. Quo enim modo annunciari

Primum:

Secundum:

Tertium:

Quartum:

Nonum:

1. Cor. 11.

t ex-

expressiùs potest, quàm dum corpus & sanguis eius, proprijs eius verbis quàm quibusvis alijs, tantum conficitur Sacramentum. Veruntamen concurrere Patrem ac Spiritum sanctum Filio, in hoc diuino opere transubstantialitatis panis & vini in corpus & sanguinè CHRISTI, fas est à fidelibus credi. Omnia enim opera in creaturis Trinitati communia sunt, nihilq; fit omnino, nisi creante Filio, beneplacito Patris, & Spiritus sancti voluntate. Est autem adhuc necessarius, & idoneus, & sufficiens minister. Sufficiens autem est, qui potestatem per consecrationem habuit, & sacerdos factus est. Nec enim à quocunque prolata eiusmodi verba efficere possunt quod queritur: imò verò nihil omnino possunt, nisi à sacerdote proferantur. Eius rei ratio est, quòd ita Deo placitum est, ita ordinauit, hanc tulit legem. Transgressori igitur legis & voluntatis eius, dignum paratum est meritum, nè quid facere possit. Oportet enim sacerdotem cum debita intentione ad ea quæ Dominus mandauit, accedere. Siquidem mandauit nobis, vt in eius commemoratione hæc ageremus, vt sciamus corpus eius & sanguinè (instrumentaliter ipsi facientes cum hæc operamur) mortem eius annuciare. Si quis enim vel verba Domini, vel alia quælibet, quibus existimet huiusmodi Sacramentum confici, pronunciet, non ad ea quæ dicta sunt intendens, sed id agere, quod ille iussit, arbitretur, nihil omnino agit: sed suo frustratus desiderio, fallitur. Materiam prætereà ad hæc aptam & conuenientem esse necesse est: oportet enim panem ex frumento, vinum ex vite fieri. Quòd si aliter sacerdos, etiam cum debita attentione, vel ipsa verba Domini, & alia quæcunq; pronunciet, vanus est omnis labor: nec enim vnquam ex hordeo miliove, aut alio feminum genere panis factus, neq; ficera aut lac aut mel, in corpus & sanguinem Domini transmutaretur. Hoc canones Apostolorum, hoc posteriores Doctores affirmant. Quamobrem hoc? Quoniam ille opifex rerum ita voluit, ita constituit: transgredi autem, & vitare quicquam eorum, quæ ille ordinauit, nefas est. Hæc ergò ad sacri mysterij consummationem necessaria prorsus sunt, & sine quibus nihil omnino fieri potest. Vide alia multa copiosius ibidem.

10. GREGORIUS Nyssenus in oratione catechetica de transmutatione Dominici corporis & sanguinis, teste Euthymio in Panoplia, titulo vigesimo primo: Hic panis, vt ait Apostolus, per verbum DEI & orationem sanctificatur, non quia comeditur, eò progrediens, vt verbi corpus euadat, sed statim per verbum in

cor-

Vndecimum.

1. Timoth. 4
Non fit corpus Christi
sumptione nostra, sed
verborum Christi virtute.

corpus mutatur, vt dictum est, à verbo, quoniam Hoc est corpus meum.

11. EVSEBIUS Emisenus homilia quinta de Paschate: Quia corpus assumptum ablaturus erat ex oculis nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat vt nobis in hac die sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret: vt coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur in precium: vt quia quotidiana & indefessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio, & perennis illa victima viueret in memoria, & semper præsens esset in gratia. Verè vnica & perfecta hostia, fide estimanda, non specie: nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Vnde meritò cælestis confirmat autoritas: Quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Recedat ergò omne infidelitatis ambiguum, quandoquidem qui author est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam inuisibilis sacerdos, visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens: Accipite & edite: hoc est enim corpus meum: & sanctificatione repetita, Accipite & bibite: hic est sanguis meus. Ergò sicut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo substiterunt excelsa cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia in spiritualibus Sacramentis verbo præbetur virtus, & rei seruit effectus. Quanta itaque & quæ celebranda beneficia vis diuinæ Benedictionis operetur, attende: & vt tibi nouum & impossibile non debeat videri, quòd in CHRISTI substantiam terrena & mortalia commutantur, te ipsum, qui iam in Christo es regeneratus, interroga.

12. CYPRIANVS in sermone de cena Domini: Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus, procurat vitam & incrementum corporibus: ideoq; ex consueto rerum effectus fidei nostre adiuta infirmitas, sensibili argumento edocta est, visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quàm spiritali transitione CHRISTO nos vniri. & paulò post: Panis iste quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro: & sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia.

13. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi mystagogica prima: Panis & vinum Eucharistiæ, ante sacram inuocationem ado-

Ioan. 6.
Recedat
omne infidelitatis
ambiguum.

Conuertit in
substantiam
corporis &
sanguinis sui

Matt. 26.

Vis diuinæ
benedictionis
in Christi
substantiam
commutantur.

Panis in
carnem &
sanguinem
mutatus.

Visibilibus
Sacramentis
inest vitæ
æternæ
effectus.

Panis nō effigie, sed natura mutatus, factus est caro.

Panis fit corpus Christi, & vinum fit sanguis.

randæ Trinitatis, panis erat & vinum merum: peracta verò inuocatione, panis quidem fit corpus CHRISTI: vinum autem sanguis CHRISTI.

14. ET catechesi mystagogica tertia: Panis Eucharistiæ post Sancti spiritus inuocationem, non amplius est panis communis, sed est corpus Christi.

Nó est amplius panis.

15. IDEM catechesi mystagogica quarta: Aquam aliquandò mutauit in vinum, quod est sanguini propinquum, in Cana Galilææ, sola voluntate: & non erit dignus cui credamus, quòd vinum in sanguinem transmutasset? &c. vt supra quæstione secunda, A.

Vt aquam in vinum mutauit, ita & vinum in sanguinem transmutat.

Conuertens apposita in proprietate propriæ carnis.

16. CYRILLVS Alexandrinus in epistola ad Calosyrium: Nè horreremus carnem & sanguinem apposita sacris altaribus, conuertens ea in proprietatem propriæ carnis. Reliqua, vt supra quæstione secunda, B. 4.

Post cõsecrationem nó est amplius panis.

17. AMBROSIVS libro quinto de Sacramentis, capite quarto: Dixi vobis quòd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur: vbi Christi verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur.

Per consecrationem de pane fit caro Christi.

18. IDEM libro quarto de sacramentis, capite quarto: Vbi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et post pauca: Si tanta vis est in sermone Domini IESV, vt inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est vt sint quæ erant, & in aliud commutentur? &c. vt supra quæstione quarta, A. 11.

Sacramenta transfigurantur in carnem & sanguinem.

19. Et capite quinto: Vis scire quia verbis celestibus &c. vt supra quæstione quarta, A. 12.

Nó humanæ virtutis opera.

20. IDEM Ambrosius libro quarto de fide ad Gratianum Augustinum, capite quinto: Nos autem quotiescunquè sacramenta sumimus, quæ per sacræ orationis mysterium in carnem transfigurantur & sanguinem, mortem Domini annunciamus.

Christus est qui transmutat.

21. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima tertia in Mattheum, & homilia sexagesima ad populum Antiochenum: Non sunt humanæ virtutis hæc opera, quæ tunc in illa cœna confecit: ipse nunc quoquè operatur, ipse perficit: ministrorum nos ordinem renemus: qui verò hæc sanctificat & transmutat, ipse est. Latius supra quæstione prima, B. 4.

22. IDEM Chrysostomus in sermone de Eucharistia in encyclicis: Num vides panem? num vinum? num sicut reliqui cibi in cessum

cessum vadunt? Absit. Nè sic cogites. Quemadmodum enim si cera igni adhibita, illi assimilatur, nihil substantiæ remanet, nihil superfluit: sic & hæc puta mysteria consumi corporis substantia.

Mysteria consumuntur corporis substantia.

23. IOANNES Damascenus libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo quarto, vt supra, quæstione secunda, B; 7. vbi hos habet loquendi modos: Panis & vinum transmutantur. Fecit hæc corpus & sanguinem suum. Panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Panis vinumque & aqua per inuocationem & aduentum Spiritus sancti supernaturaliter transmutatur in corpus & sanguinem Christi.

Transmutatur in corpus & sang. Domini

1. B CONCILIVM Lateranense magnum canone vel capite primo: Iesu Christi corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem potestate diuina, &c.

Transubstantiationis nomē

2. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite quarto: Quoniam autem Christus redemptor noster corpus suum, id quod sub specie panis offerebat, verè esse dixit, ided persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, idque nunc denuò sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis & vini, conuersionem fieri totius substantiæ panis, in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis eius: quæ conuersione conuenienter & propriè à sancta Catholica Ecclesia Transubstantiatio est appellata.

Conuersio totius substantiæ panis & vini.

Transubstantiationis nomē conueniēs est.

3. ITEM canone secundo: Si quis dixerit in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini vnà cum corpore & sanguine Domini nostri Iesu Christi: negaueritque mirabilem illam & singularem conuersionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini: quam quidem conuersionem catholica Ecclesia aptissimè transubstantiationem appellat, anathema sit.

Conuersio mirabilis totius substantiæ panis & vini.

Aptissimum transubstantiationis nomē.

4. CONCILIVM Romanum sub Gregorio septimo in confessione Berengarij, vt supra quæstione quarta, E. 4. vbi hac verborum forma vtitur: Panis & vinum substantialiter conuertuntur in veram & propriam ac viuificatricem carnem & sanguinem Domini nostri Iesu Christi.

Substantialiter conuertuntur.

5. CONCILIVM Constantiense sessione octaua damnat hunc articulum Ioannis Vuicleff: Substantia panis materialis & vini materialis

Substantia panis non manet.

terialis manent in Sacramento altaris. Item hunc: **Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem Sacramento.**

Substantia panis & vini conuertuntur.

6 CONCILIVM Florentinum: Sacerdos in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramento. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem conuertuntur.

In substantia carnis & sanguinis commutari.

7 LANFRANCVS in libro de Sacramento Eucharistia: Confitetur Ecclesia toto terrarum orbe diffusa, panem & vinum ad faciendum proponi in altari: sed inter faciendum incomprehensibiliter & ineffabiliter in substantia carnis & sanguinis commutari. Et rursus in eodem libro: Credimus igitur terrenas substantias quae in mensa Dominica per sacerdotale ministerium diuinitus sanctificantur, ineffabiliter, incomprehensibiliter, mirabiliter operante superna potentia, conuerti in essentiam Domini corporis, referuatis ipsarum rerum speciebus, & quibusdam alijs qualitibus, ne percipientes cruda & cruenta horrerent, & vt credentes fidei praemia ampliora perciperent: ipso tamen Dominico corpore existente in caelestibus ad dexteram Patris immortalis, inuoluto, integro, incontaminato, illaeso, vt verè dici possit & ipsum corpus quod de virgine sumptum est, nos sumere, & tamen non ipsum: Ipsum quidem, quantum ad essentiam, verèque naturae proprietatem, atque virtutem: non ipsum autem, si spectes panis vinique speciem, ceteraque superioris comprehensa. Hanc fidem tenuit à priscis temporibus, & nunc tenet Ecclesia, quae per totum diffusa orbem, Catholica nominatur.

Conuerti in essentia Domini corporis.

Vides Ecclesiam catholicam

1. C AMBROSIVS in libro de ijs qui mysterijs inuitantur, capite nono: Considera nunc, vtrum praestantior sit panis angelorum, an caro **CHRISTI**, quae utique corpus est vitae. Manna illud è caelo, hoc supra caelum: illud caeli, hoc Domini caelorum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum seruetur, hoc alienum ab omni corruptione: Quod quicumque religiosè gustauerit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis è **CHRISTO**: Illos ad horam faciauit aqua, te sanguis diluit in aeternum. Iudæus bibit & sitit: tu cum biberis, sitire non poteris. Et illud in umbra, hoc in veritate. Si illud quod miraris, umbra est: quantum istud est, cuius & vmbra miraris? Audi quia umbra est, quae apud Patres facta est. Bibeant, inquit, de consequente eorum petra: petra autem erat **CHRISTVS**. Sed non in pluribus eorum compla-

Eucharistia fertur manna

1. Cor. 10.

complacitum est Deo: nam prostrati sunt in deserto. **Hæc autem in figuram facta sunt nostri.** Cognouisti praestantiora? potior est enim lux, quam umbra: veritas, quam figura: corpus auctoris, quam manna de caelo. Fortè dicas: Aliud video, quomodo tu mihi afferis quod **CHRISTI** corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, vt probemus. Quantis igitur vtimur exemplis, vt probemus non hoc esse quod natura formauit, sed quod benedictio consecrauit: maioremque vim esse benedictionis, quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam tenebat Moyses, proiecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgæ naturam reuertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam & serpentis & virgæ? Currebant Aegypti flumina puro aquarum meatu, subito de fontium venis sanguis coepit erumpere. Non erat potus in fluuijs. Rursus ad prophetæ preces cruor cessauit fluminum, aquarum natura remeauit. Circunclusus vndique erat populus Hebræorum, hinc Aegyptij vallatus, inde mari clausus. Virgam leuauit Moyses, separauit se aqua, & in murorum speciem congelauit, atque inter vndas via pedestris apparuit. Iordanis retrorsum conuersus, contra naturam in sui fontis conuertitur exordium. Nonne claret, naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluuiialis fluctus esse mutatam? Siciebat populus patrum, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non praeter naturam operata est gratia, vt aquam vomeret petra, quam non habebat natura? Marath fluuius amarissimus erat, vt sitiens populus bibere non posset. Misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subito gratia temperauit. Sub Helisæo propheta vni ex filijs Prophetarum excussum est ferrum de securi, & statim mersum est. Rogauit Helisæum qui amiserat ferrum, misit etiam Helisæus lignum in aquam, & ferrum natauit: utique & hoc praeter naturam factum esse cognoscimus. Grauior est enim ferri species, quam aquarum liquor. Aduertimus igitur maioris esse virtutis gratiam, quam naturam, & adhuc tamen prophetica benedictionis numeramus gratiam. Quod si tantum valuit humana benedictio vt naturam conuerteret, quid dicimus de ipsa consecratione diuina, vbi verba ipsa Domini Saluatoris operantur? Nam Sacramento istud quod accipis, **CHRISTI** sermone conficitur. Quod si tantum valuit sermo Helisæi, vt ignem de caelo deponeret: non valebit Christi

Potior veritas quam figura.

Exemplis pbatur naturarum mutationem. Exod. 7.

Exod. 14.

Iosue 3.

Num. 20.

Exod. 17.

4 Reg. 6.

Benedictione diuina hoc Sacramento una perficitur.

Species siue
naturæ elemē
torum mutan
tur
Pfal. 148.

si sermo, vt species mutet elementorum? De totius mundi operibus legisti: Quia ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Sermo ergo CHRISTI, qui potuit ex nihilo facere quod non erat, non potest ea quæ sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est nouas rebus dare, quàm mutare, naturas. Sed quoad argumentis vtimur? Suis vtamur exemplis, incarnationisq; exemplo adstruamus mysterij veritatem. Nunquid naturæ vsus præcessit, cum IESVS Dominus ex Maria nasceretur? Si ordinem quærimus, viro mixta scemina generare consuevit. Liqueat igitur quod præter naturæ ordinem virgo generauit: & hoc quod conficimus corpus, ex virgine est. Quid hic quæris naturæ ordinem in CHRISTI corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus IESVS partus ex virgine? Vera vtique caro CHRISTI, quæ crucifixæ est, quæ sepulta est: verè ergo carnis illius Sacramentum est. Ipse clamat Dominus IESVS: Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum cælestium alia species nominatur, post consecrationem corpus CHRISTI significatur. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur esse, post consecrationem sanguis nuncupatur. Et tu dicis, Amen: hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat.

Ante benedi
ctione nomi
natur alia spe
cies, panis sci
licet, & vinu:
post cōsecra
tionē corpus
& sanguis ap
pellatur.

2 IDEM libro quarto de Sacramentis, capite quarto, vt supra, quæstione quarta, A. 11.
3 THEOPHYLACTVS in decimum quartum Marci, & in sextum caput Ioannis, vt supra, quæstione secunda, B. 1. & 3.
4 GREGORIVS Nyssenus in sermone catechetico de transmutatione Dominici corporis & sanguinis, apud Euthymium in Panoplia, titul. 21. Quærebatur, quomodo vnum illud CHRISTI corpus omnium hominum, in quibus est fides, naturam viuificaret, & in omnes ita distribueretur, vt nullam imminutionem subiret. Haud procul fortasse erimus ab huius rei intelligentia. Nam omne corpus ex nutrimento subsistit, & confirmatur, quod quidem nutrimentum ex cibo constat & potu. Cibus autem est panis, & potus est aqua vino mista. Porrò DEI verbum ita naturæ humanæ coniunctum est, & corpus nostrum assumpsit, vt eius naturæ non aliam nouam constitutionem adhiberet, sed solitis ipsum rebus aleret & sustentaret, nempe cibo & potu. Cibus verò erat panis, quemadmodum & noster, vt iam dictum est. Sicut autem qua

qui panem videt, quodammodo corpus videt humanum, quoniam panis in corpore existens, corpus euadit: ita diuinum illud corpus panis nutrimentum accipiens, idem quodammodo erat cum illo cibo, vt diximus, in eius corporis naturam immutato. Quod enim carnis cuiusque propriū, id etiam illi conuenisse confitemur. Nam & corpus illud pane sustentabatur. Corpus autem propterea, quod Deus verbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatē. Quamobrem rectè nunc etiam Dei verbo sanctificatum panem in Dei verbi corpus credimus immutari. Etenim corpus illud panis erat potentia, sanctificatum est autem habitatione Verbi, quod in carne habitauit. Itaque qua ex causâ panis in eo corpore mutatus in diuinâ virtutem transijt, eadem de causâ nunc etiam idem fit. Vt enim illic Verbi Dei gratia sanctū effecit illud corpus, cuius firmitas ex pane costabat, & ipsum etiâ quodammodo panis erat: sic etiâ hic panis, vt ait Apostolus, p verbū Dei & orationē sanctificatur, nō quia comeditur, eò progrediēs, vt Verbi corpus euadat, sed statim p verbum in corpus mutatur, vt dictū est, quoniam Hoc est corpus meum. Cæterum cum omnis caro etiam per humidum nutriatur, neque enim sine humidi cōiunctione quod in nobis humidum est, in vita potest permanere, quemadmodum per solidum firmumq; cibum corporis soliditatem confirmamus, sic etiam humidum ex natura simili adaugemus, quæ cum in nobis rst, à facultate alteratiua sanguis efficitur, præsertim si per vinum eam accipiat vim, vt in calidū conuertatur. Quare cum diuina illa caro partem etiam hanc ad se sustentandam acceperit, Deus autem, qui nobis se patefecit, idcirco naturæ mortali seipsum coniunxerit, vt eam coniunctione sua diuinam redderet, idè cunctis credentibus gratiæ dispensatione seipsum impertit per carnem, quæ ex vino & pane constituitur, fideliumq; corporibus coniungitur, vt ea coniunctione cum immortali, homo etiam immortalitatis particeps fiat. Hæc autem tribuit virtute benedictionis, in illud, rerum quæ videntur, naturam mutans.

5. GVITMVNDVS archiepiscopus Auerfanus libro tertio de Sacramento Eucharistiæ aduersus Berengarium, cum refutasset eorum sententiam, qui negant veritatem corporis & sanguinis Christi in Eucharistia, sic ait: Hæc interim cōtra vmbaticos dicta sint. Nūc contra illos habenda est ratio, qui Ecclesiæ rationibus expugnati, iam quidem negare nequeunt substantiam corporis CHRISTI cibo inesse Dominico: panem tamen & vinum per verba Saluatoris,

Dei verbo san
ctificatus pa
nis, in Dei ver
bi corpus im
mutatur.

1. Tim. 4.
Non quia co
meditur, Ver
bi corpus eua
dit.
Per verbū in
corpus muta
tur.

Immortalita
tis participes
efficiuntur ex
coniunctiōe
carnis Christi.
Natura rerū,
virtute benedi
ctionis mu
tatur.

Vmbatici.
Contra eos q
veritatē Do
minici corpo
ris in Eucha
ristia admit

tunt: sed Trā-
substantiati-
onem negāt.

ris, in carnem eius & sanguinem verti nequaquam credentes, sed CHRISTVM panis & vino commiscentes, tanquam subtiliori ratione heresim alteram condiderunt. Quos quidem alios dico, quasi alio errore detentos: Nam aliās idem sunt. Nam primū quidem, apud quos possunt, quantumcunque possunt, nihil de corpore & sanguine Domini substantialiter sacramentis inesse contendunt: Sed indē (vt diximus) pulsi, confugere mālunt ad hanc impietatem, quā synceram tenere cum alijs hominibus humiliter veritatem. Et eorum rationibus confutatis, Quapropter, inquit, cum & istā causā nihil valeant, nec alias ipsi afferant: quā infania est, vt CHRISTVM, vt itā dixerim, sua autoritate imponent & inuinent? Et quidem CHRISTVM incarnari humanā redemptionis ratio exposcebat, quod futurum Prophetā prādicauerunt, factum CHRISTVS ostendit, Apostoli prādicauerunt, mundus credidit. At impanari vel inuinari CHRISTVM, nulla (sicut ostendimus) expetit ratio, nec Prophetā prādicauerunt, nec CHRISTVS ostendit, nec Apostoli prādicauerunt, nec mundus, exceptis his paucissimis hāreticis, credidit. Vndē igitur eos malus error iste peruasit? Totus mundus concinit: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, itā Deus & homo vnus est CHRISTVS. Nemo dicere audeat: itā Deus & homo, & panis & vinum, vnus est CHRISTVS.

Companatio.

Vndē igitur istis hāc noua companatio? Deindē productis Patrum testimonijs de cōuersione panis in corpus, & vini in sanguinem, itā subiicit: Hos impanatores suos ipse Dominus IESVS verbo oris sui interficit, cum accipiens panem, gratiasq; agens ac benedicens, ait: Hoc est corpus meū. Nō ait, In hoc latet corpus meū: Nec dixit, In hoc vino est sanguis meus: sed dixit, Hic est sanguis meus &c. Eodem ego de hac impanatione mecū etiā atq; etiā retractans, nō satis verbis exprimere possum, quātū super istorum stultissima audacia, & insānissima p̄sumptione admiror pariter & indignor. Nā cōtra diuinas auctoritates humana ratione incedere, id quidem infānum: sine ratione autem, id longē infānius. At verō & sine ratione, & cōtra rationem aduersus Deum semper latrare, id prorsus sup̄rā quam dici possit, infānissimum. Isti enim nequiores nequissimis, fratres suos vmbaticos prae se iustificauerunt. Illi quippe iudicium sensuum transcendere non valentes, tanquam ex infirmitate errāsse videri possunt. Hi verō neque ex sensibus, neque ex vlla ratione, neque scriptura aliqua causas erroris sui mutuantes, sola penitēs superbia

Impanatores
verbis Christi
confutantur.

Stupiditas ne-
gancium Trā-
substantiati-
onem, & tamē
ipsam Christi
præsentia in
Sacramento
p̄sentium.

perbia vesanire videntur, dum reclamante natura, quam tanto opere defenditare solent, (quomodō enim in solido corpore panis, alterum corpus latere possit, videri non potest) reclamante, inquam, natura, reclamantibus scripturis sacris, nullo sanctorum Patrum testimonio, nullo diuino oraculo, nullo miraculo fulti, munitam vndiquē Catholicam pietatem, bestialiter obstinati, ob hoc tantū oppugnare videntur, nē ab ea victi esse videantur.

VI

*Est ne venerandum nobis, adorandumq;
Sacramentum?*

A Est, a maximē sic postulante à nobis officio Religionis, vt quem adesse in Eucharistia credimus, cultu quoquē debito profsequamur creaturæ creatorem, serui Domini, atque Redemptorem Optimum Maximum.

B De quo scriptura b ipsa pronunciat: b Hebræ. 1. b Adorēt eum omnes Angeli Dei, Et rursus, c Adorabūt eum omnes Reges terræ, omnes Gētes seruient ei. Tum alibi diuinus Propheta, cum hoc sacramentum, eiusque magnitudinem contemplatur, non fat habet dicere, d Edēt pauperes & saturabuntur, & laudabunt Dominum: sed hoc etiam addit, Adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium. Item: Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.

a August. in Psal. 98.
Ambros. lib. 3. de
spiritu sancto, ca. 12.
Matt. 4. Apoc. 14. b
19. b 22. b
Trident. session. 13.
capite 5. & cano. 6.

b Hebræ. 1. b
Psal. 96. b
c Psal. 71. b

d Psal. 21. f Vide
ibidē August. ex-
posit. prima, & epi-
stol. 120. ad Hono-
raturum.

v 2 C Lau

d Matth. 2. b
Ioan. 9. g
Matth. 14. d
9 c & 28 d
Lucæ 24. g

C Laudantur sanè^d Magi, similesque nonnulli apud Euangelistas, quòd **CHRISTO** adhuc in carne mortali honores diuinos exhibuerint, coram eo procidentes, eumque adorantes. Atquè nobis idem nunc est **Christus** in Eucharistia: nõ^e mortalis, sed immortalis, omni gloria & virtute prorsus admirabilis. Quã nos fidem religioso corporis animique cultu iure testamur, dum Christianæ humilitatis, & debitæ gratitudinis officium coram tremenda illa, semperque reuerenda **Dei** Maiestate^f venerabûdi ac supplices exhibemus.

e Rom. 6 b
Psalm. 49. a

f Chrysoft. hom. 24. in
1. ad Corinth & 61. ad
pop. hom. 3. in epist. ad
Ephes Item lib. 6. de sacerdot.
Nazian. in Gorgoniam
Greg. 4. dial. c. 58.
Ori. hom. 5. in diuersos
euang. locos.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI quarto: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs.

APOCALYPSIS decimoquarto: Adorate eum qui fecit cælum & terrã, mare & omnia quæ in eis sunt, & fontes aquarum.

APOCALYPSIS decimonono & vigesimosecundo: Deum adora.

AD Hebræos primo: Et cum iterum introducit primogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent eum omnes angeli **DEI**.

PSALMO nonagesimosexto: Adorate eum omnes angeli eius. audiuit & lætata est Sion.

PSALMO septuagesimoprimo: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruiēt illi.

PSAL-

PSALMO vigesimoprimo: Edent pauperes & saturabuntur: & laudabunt Dominum qui requirunt eum, &c. Et adorabunt in conspectu eius vniuersæ familiæ gentium.

MATTHAEI secundo: Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius: & procidentes, adorauerunt eum.

IOANNIS nono: Tu credis in filium Dei? &c. & procidēs, adorauit eum.

MATTHAEI decimoquarto: Qui autem in nauicula erant, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes: Verè filius Dei es.

MATTHAEI nono: Ecce princeps vnus accessit, & adorabat eum.

MATTHAEI vigesimo octauo: Vndecim autem discipuli abiērunt in Galileam, in montem ubi cõstituerat illis **Iesus**. Et videntes eum adorauerunt.

LVCAE vigesimoquarto: Et ferebatur in cælum, & ipsi adorantes, regressi sunt in Hierusalem.

AD Romanos sexto: **CHRISTVS** resurgens ex mortuis, iam non moritur: mors illi vltra non dominabitur.

PSALMO nonagesimoquarto: Venite, exultemus Domino, &cæt. quoniam Deus magnus Dominus & rex magnus super omnes Deos, quia in manu eius sunt fines terræ, & altitudines montium ipsius sunt. Quoniam ipsius est mare, &cæt.

PATRES.

1. **A** **AVGVSTINVS** in psalmum octogesimumo ctauū, in ea verba: Et adorete scabellum pedum eius, quoniam sanctum est. Quid habemus adorare? Scabellum pedum eius. Suppedaneum dicitur scabellum. Quod dicunt Græci ὑποπόδιον, dixerunt Latini scabellum: & alij dixerunt suppedaneum. Sed videte fratres quid nos iubeat adorare. Alio loco scriptura dicit: Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ergò terram nos iubet adora-

v 3 rare

rare, quia dixit alio loco, quod sit scabellum pedum Dei? Et quomodo adorabimus terram, cum dicat aperte scriptura, Dominum Deum tuum adorabis: & hic dicit, Adorate scabellum pedum eius? Exponens autem mihi quid sit scabellum pedum eius, dicit: Terra autem scabellum pedum meorum. Anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit celum & terram. Rursum timeo non adorare scabellum pedum Domini mei, quia psalmus mihi dicit: Adorate scabellum pedum eius. Quæro quid sit scabellum pedum eius, & dicit mihi scriptura: Terra scabellum pedum meorum. Fluctuans conuerto me ad CHRISTVM, quia ipsum quæro hic, & inuenio quomodo sine impietate adoretur terra, sine impietate adoretur scabellum pedum eius. Suscepit enim de terra terram, quia caro de terra est, & de carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulauit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit, inuentum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando. Nunquid autem caro uiuificat? Ipse Dominus dixit, cum de ipsa commendatione eiusdem terræ loqueretur: Spiritus est qui uiuificat, caro autem nihil prodest. Ideo & ad terram quamlibet cum te inclinas atque prosternis, non quasi terram intuearis, sed illum sanctum, cuius pedum scabellum est quod adoras: propter ipsum enim adoras: ideò & hic subiicit, Adorate scabellum pedum eius, quoniam sanctum est.

2. AMBROSIVS libro tertio de Spiritu sancto, capite duodecimo: Non mediocris igitur quaestio, & ideò diligentius consideremus, quid sit scabellum. Legimus enim alibi: Celum mihi thronus, terra autem scabellum pedum meorum. Sed nec terra adoranda nobis, quia creatura est DEI. Videamus tamen ne terram illam dicat adorandam Propheta, quam Dominus IESVS in carnis assumptione suscepit. Itaque per scabellum terra intelligatur, per terram autem caro CHRISTI, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quam Apostoli in Domino IESV (vt supra diximus) adorauerunt. Neque enim diuisus CHRISTVS, sed vnus. Neque cum adoraretur tanquam Dei filius, natus ex Maria negabatur.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite quinto: Nullus itaque dubitandi locus relinquitur, quin omnes CHRISTI fideles pro more in Catholica Ecclesia semper recepto patriæ cultum, qui vero Deo debetur, huic sanctissimo Sacramento

Matth 4. Deut. 6.

Quomodo adoretur scabellum pedum Dei.

Nemo Christi carnem manducat, nisi prius adorauerit.

Peccamus non adorando. Ioan. 6.

Esaia 66.

Carnem Christi in mysterijs adoramus.

Latriæ cultus huic Sacramento debetur.

to in ueneratione exhibeant. Neque enim ideò minus est adorandum, quod fuerit à CHRISTO Domino, vt sumatur, institutum. Nam illum eundem Deum presentem in eo adesse credimus, quem Pater æternus introducens in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes Angeli Dei: quem Magi procidentes adorauerunt, quem denique in Galilæa ab Apostolis adoratum fuisse scriptura testatur. Declarat præterea sancta Synodus pie & religiosè admodum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, vt singulis annis peculiari quodam & festo die præcellum hoc & venerabile Sacramentum singulari ueneratione ac solennitate celebraretur, utque in processionibus reuerenter & honorificè illud per vias & loca publica circumferretur. Aequissimum est enim, sacros aliquos statutos esse dies, cum Christiani omnes singulari ac rara quadam significatione gratos & memores testentur animos erga communem Dominum & Redemptorem, pro tam ineffabili & planè diuino beneficio, quo mortis eius victoria & triumphus repræsentatur. Ac sic quidem oportuit victricem veritatem de mendacio & hæresi triumphum agere, vt eius aduersarij in conspectu tanti splendoris, & in tanta vniuersæ Ecclesiæ lætitia positi, vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi, aliquandò resipiscant.

4. IN eadem sessione canone sexto: Si quis dixerit, in sancto Eucharistiæ Sacramento CHRISTVM vnigenitum DEI filium, non esse cultu latriæ etiam externo adorandum: atque ideò nec festiua peculiari celebritate venerandum, neque in processibus secundum laudabilem & vniuersalem Ecclesiæ sanctæ ritum & consuetudinem solenniter circumferendum, vel non publicè, vt adoretur, populo proponendum, & eius adoratores esse idololatrias, anathema sit.

1. B AVGVSTINVS in psalmum vigesimum primum, expositione prima: Manducauerunt corpus humilitatis Domini sui etiam diuites terræ, nec sicut pauperes saturati sunt vsque ad imitationem, sed tamen adorauerunt.

2. IDEM Augustinus epistola centesima vigesima ad Honoratum, capite vigesimo septimo: Manducauerunt & adorauerunt oēs diuites terræ: Diuites terræ, superbos intelligere debemus, si rectè superius pauperes humiles intelligebamus, de quibus in Euangelio Dominus dicit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Neque enim frustra ita distincti sunt, vt de pauperibus supra diceretur, Edent pauperes & saturabuntur: Hic verò, Manducauerunt & adorauerunt omnes diuites terræ. Et ipsi quippe adducti sunt

Hebr. 17. Psal. 96.

Matt. 2. & 23.

Festum sanctissimi Sacramenti. Circumferenda Eucharistia in processionibus.

Anathemate feriuntur adorationem & deportatione negantes.

Adoratio.

Matth. 5.

Psal. 21.

sunt

sunt ad mensam CHRISTI, & accipiunt de corpore & sanguine eius: sed adorant tantum, non etiam saturantur, quoniam non imitantur. Manducantes enim pauperem, dedignantur esse pauperes: quia CHRISTVS pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, vt sequamur vestigia eius. Veruntamen quod humiliavit semetipsum, factus est obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, aspernatur diuites, & similia perpeti respuunt, timore, non magnitudine: infirmitate ergo, non sanitate. Sed quia ergo Deus excitauit eum a mortuis, & donauit ei nomen quod est super omne nomen, vt in nomine IESV flectatur omne genu caelestium, terrestrium, & infernorum, fama celsitudinis eius, & gloria nominis eius in Ecclesia vsque uaque diffusa, permoti & ipsi veniunt ad mensam, manducant & adorant, non tamen saturantur, quia non esuriunt & sitiunt iustitiam.

Petr. 2.

Phillip. 2.

Superbi etiam adorant Christum in Eucharistia.

Matt. 2.

Vt Magi cum summa reuerentia adorauerunt Christum in vlnis matris, ita nobis in altari adorandus.

Degustamus eum, qui sursum est & ab angelis adoratur.

Adora & communica.

Tempore sacrificij Missae praesens est angelorum multitudinem magna.

1. CHRYSOSTOMVS homilia vigesima quarta in priorum ad Corinthios: Hoc corpus in praesepe reueriti sunt Magi, & viri impij & barbari, longo itinere confecto, cum timore & tremore plurimo adorauerunt. Imitemur igitur saltem barbaros nos, qui caelorum ciues sumus. Illi enim cum id praesepe & tugurium tantum, neq; eorum quicquam quae tu nunc intueris, viderent, summa accesserunt reuerentia & horrore. Tu vero non in praesepe id, sed in altari: non mulierem quae in vlnis teneat, sed sacerdotem praesentem, & spiritum perabundem super proposito diffusum sacrificio vides. Nec simplex vt illi corpus intueris, sed & eius potentiam & omnem cognoscis administrationem, & nihil eorum quae per ipsum facta sunt ignoras, & diligenter initiatus es in omnibus.

2. ITEM homilia sexagesima prima ad populum Antiochenum, & homilia tertia ad Ephesios: Cogitemus quod illum sursum sedentem, qui ab Angelis adoratur, hunc degustamus. Considera quae so, mensa regalis est apposita, angeli mensae ministrantes, ipse rex adest, & tu adstas oscitans. Sordefcunt tibi vestimenta, & nihil est tibi cura. At pura sunt, igitur adora & communica. Dum profertur sacrificium, & CHRISTVS immolatur & ovis dominica: cum audieris, oremus omnes communiter, cum vela videris retrahi, tunc supernum caelum aperiri cogita, & angelos descendere.

3. IDEM Chrysostomus libro sexto de Sacerdotio: Per id tempus & angeli sacerdoti assident, & caelestium potestatum vniuersus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honore qui immolatur, angelorum choris plenus est. Id quod credere abunde licet,

et, vel ex tanto illo sacrificio, quod tunc pagitur. Ego vero & commemorante olim quendam audiui, cum diceret senem quendam virum admirabilem, ac cui reuelationum mysteria multa diuinitus fuissent detecta, sibi narrasse, se tali olim visione dignum habitum a Deo esse, ac per illud quidem tempus derepente angelorum multitudinem contempserat, quatenus humanus aspectus ferre poterat) fulgentibus vestibus indutorum, altare ipsum circumdantium: denique sic capite inclinatum, vt si quis milites praesente rege stantes videat: id quod facile mihi ipse persuadeo. Item & alius quidam mihi narrauit, non ille quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, quod & vidisset ipse, & audisset, quod qui de vita hac emigraturi sunt, si mysteriorum huiusmodi cum pura & munda conscientia fuerint participes spiritum efflaturi, ab angelis illorum corpora satellitum more stipantibus, propter assumptum illud sacrum hinc recta in caelum abducuntur.

Visum de angelorum praesentia.

Alterum

4. GREGORIVS Nazianzenus in oratione funebri sororis suae Gorgoniae: Laborabat soror corporis aegritudine, & admodum male affecta erat morbo incosueto, ac plane peregrino &c. Quum iam de omnibus alijs desperasset, ad omnium confugit medicum: noctisque captata solitudine, cum illi morbus paruas concessisset inducias, ante altare cum fide procubuit, ac illum quem venerabatur, magna voce ac omni inuocauit conamine, eique miracula cuncta, quae olim fecerat, in memoriam reduxit. nam & vetusta & noua celebrabat: tandem impudentia quadam pia & pulchra impudens facta, illam imitabatur, quae ob tactum fimbriae CHRISTI a fluxu sanguinis est sanata. & quid nam facit? super altare caput redinat, ac cum simili clamore & lachrymarum profuuiio, instar illius quae olim pedes CHRISTI rigauit, opem implorat: & non antea se cessaturam est comminata, quam sanitatem fuisset adepta. Inde totum corpus pharmaco illo suo perunxit, & si alicubi manus ex venerando corporis & sanguinis CHRISTI sub exemplari quid recondiderat (pro miraculum) discessit, quum confestim de corporis salute facta est certa, tam anima quam corpore ac mente releuata, mercedem spei sumens id quod sperauerat, animaeque sanitate, corporis etiam bonam valetudinem nata.

Ante altare in quo asseruabatur Eucharistia, perhibuit supplex Gorgonia.

5. GREGORIVS Magnus li. 4. Dialogorum, capite quinquagesimo octauo: Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem caelos aperiri, in illo IESV CHRISTI mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena caelestibus iungi, vnum quoque ex visibilibus atque inuisibilibus fieri?

Angelorum chori adfunt in immolationis hora.

ORIGENES homilia quinta in diuersos Euangelij locos: Quā-
dō sanctum cibum illudq; incorruptum accipis epulum, quandō
vitę pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem
Domini, tūc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergō hu-
milians temetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicitō: Domi-
ne, non sum dignus vt intres sub tectum meum.

Cū Cēturioe
dicendū, Do-
mine, nō sum
dignus.
Matth 8.

VII

Quid porro de altaris Sacrificio credendum est?

A Id proculdubio, institutam esse Eu-
charistiā non in eum vsū tantum, vt à
Christianis velut alimentum salutare su-
matur: vndē^a eibus, potus, viuus ac vitę
panis dicitur: sed etiā vt tanquā sum-
mum & proprium noui testamēti sacri-
ficiū^b offeratur: vt hinc iam olim no-
men acceperit hostiæ, sacrificij, victimæ,
oblationis, holocausti.

B Offeritur autem in iugem passionis
Dominicæ memoriā, & gratiarū actio-
nem, atq; vt credentibus profit ad^c hui-
us & futurę vitę mala depellenda, bonaq;
impetranda: neque solum viuus, sed eti-
am defunctis profit in remissionem pec-
catorum, sicut ē scriptura diuina, & tradi-
tione^d Apostolica grauissimi Patres asse-
uerant,

C Hoc

^a Ioan. 6. f. 1. Corinth. 10. c.
1. Corinth. 11. f. Prouerb. 9. a.

^b Dionys. Eccles. Hierarch.
cap. 3. & epist. 8. Ignat. ad
Smyrnen. Iustin. in dial. cum
Tryph. Augu. epist. 23. & lib.
20. contra Faustum, cap. 21.

^c Iacobus, Basilii & Chryso-
stomus in liturgijs. August.
22. de ciuitate, ca. 8. Chryso-
st. 77. in Ioan. & 18. in Act. Greg.
4. dial. cap. 57. Beda 4.
Aug. histor. cap. 22.

Clemēs epi. 3. Iren. lib. 4. c. 32.
Chryf. homil. 3. ad Philip. &
69. ad popul. Damasc. in
oratione de defunct.

C Hoc est eximium illud & incompa-
rabile sacrificiū, quod CHRISTVS in ex-
trema coena sub panis & vini specie^e in-
stituens, suis Apostolis, vt primis noui
Testamenti sacerdotibus, horumq; suc-
cessoribus, vt offerret, his^f verbis demā-
dauit: *Hoc facite in meam commemorationē.*
D Hęc est oblatio, quę per varias sacri-
ficiorum naturæ^g & legis tempore simi-
litudines^h figurabatur, vtpotē quę bona
omnia per illa tum significata, velut illo-
rum omnium cōsummatio & perfectio
complectitur.

E Hoc illud est iuge sacrificium, quod
non nisi ad finem mundi^a abolendum,
Daniel^b testatur.

F Ad hoc spectat Sacerdotium^c secun-
dum ordinem^d Melchisedech, quod eti-
am Dauid in CHRISTO futurum & per-
mansurum prædicat.

G Hęc oblatio munda, quā nulla vel
indignitas, vel malitia offerētium inqui-
nare possit: quę Iudaicę legis^e Sacrificijs
quamplurimis vnice^f succedens, apud
gentes in omni loco, id est, toto^g orbe ter-
rarum ad celebrādum Dei & redempto-

^e Iren. lib. 4. ca. 32. Euseb. li. 1.
ca. 10. demonst. euang. Cypr.
lib. 2. epist. 3. Augustin. 10. de
ciuita. c. 20. lib. 20. con. Faust.
cap. 21. In psal. 33. concione 2.

^f Lucæ 22. b. Chrysof. 83. in
Matth. & 24. in priorem ad
Corinth. Martial. ad Burde.
Areop. cap. 3. Eccles. hierar.

^g Genesis 4. a. 8. d. & 14. d.
Exodi 12. a.
^h Augustin. lib. 10. de ciuit.
c. 20. & lib. 6. cont. Faust. ca. 5.

^a Hippol. de consum. mundi.
Chryso. hom. 49. operis impf.

^b Daniel 12. d. 9. g.

^c Psal. 109. b. Hebr. 7. a. b.
Genesis 14. d.

^d Cypr. lib. 2. epi. 3. Euseb. li. 5.
de demonst. cap. 3. Hieron. ad
Marcellā & Euag. tom. 3. Aug.
in psal. 33. conc. 2. Epiphan.
hæres. 55. Damas. lib. 4. cap. 14.

^e Numer. 28. & 29.

^f Augustin. 17. de ciuit. c. 20.

^g Malac. 1. Vide Martial. ad
Burd. c. 3. Iustin. in dial. cum
Tryph. Irē. li. 4. ca. 32. 33. & 34.
Chryf. in psal. 95. Augustin.
19. de ciuit. c. 23. & li. 18. ca. 35.

ris nostri nomen offertur atq; sacrificatur, vt apud Malachiam legimus.

H Hęc est Missę oblatio, Sacrificium, Liturgia, cui testimonium omni exceptione maius præbent Canones & Traditiones s Apostolorum, sanctæ^h Synodi, magnus consensus & vsus perpetuus totius Ecclesię Græcæ^a & Latinæ, Orientalis & Occidentalis.

I Quod Missę^b Sacrificiũ, si rem omnem æquę perpendimus, est reuerà Domini- cę passionis & illius cruenti Sacrificij, quod in cruce pro nobis est oblatũ, sancta quædam & viua repræsentatio, atque simul incruenta & efficax oblatio.

K Ex qua fit primũ, vt memoria, fides & gratitudo nostra in redemptorem ipsum viuida quotidie excitetur, confirmeturque, secundũ illud^c *Hoc facite in meam commemorationem*. Quorum verborum Ecclesia tam sedula interpres fuit, vt omnem incruenti huius Sacrificij externum ornatum^d vestes sacras, vasa, ritus actionesque omnes ita instituerit, vt ob oculos circumstantium nihil aliud, quàm cõmemoratio illa sancta obuerfetur, tan-

^g can 3 & 9 Apostol. Clemēs lib. 6. constitut. ap. cap. 23.

^h Nicen. 1. ca. 14. Laod. ca. 19. & 58. Ephes. in epi. ad Nestor. & c. Trident. sess. 22.

^a Vide liturgiam Iacob. Bas. Chryf. Amb. Greg. & c.

^b Missę nomen habet Alex. 1. epi. 1. Telesph. Felix 1. epi. 2. Higin. & Soter apud Grat. Euaristus & Fabiã. in cod. de. cret. 16. lib. Damas. in Alexad. Sixto 1. Teles. & Felice 1. Item epi. 4. Carth. 2. ca. 3. Amb. epi. 33. Aug. serm. 91. 237 & 251. de temp. Itē in Cõcil. Mileuit. can. 12. & 4. Car. can. 84. Leo. epist. 81. ad Diofc. & 88. ad episc. Gal. & Ger.

^c Lucæ 22. b. 1. Corinth. 11. e.

^d De cæremon. Missę Dionys. de Eccl. hierar. ca. 3. Isidorus. Aleuinus, Remig. Rabanus, Tuitiē. Innocēt. 3. & c. Cõcil. Tridēt. Hier. ad Theoph. ante libros eius paschales Cyrill. cate. 5. mystag. Clemēs ep. 2. ad frat. do. Bed. 1. 1. hi. Angl. c. 29.

tiq; Sacrificij maiestas magis commēdetur, ac mētes fidelium his tum signis, tum adminiculis exterioribus ad meditationem rerum diuinarum, quæ in hoc Sacrificio latent, facilius sustollantur, & veluti manu ducantur.

L Hinc fit etiã, vt oblationes Christi in cruce factę & redemptionis fructus, nobis, atque credentibus itidẽ omnibus tam^e defunctis, quàm viuis, applicentur.

M Quare Cyprianus^f hoc Sacramentum ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates tum medicamentum, tum holocaustum esse testatur. Martialis verò^g Apostoli Petri discipulus, ita scribit: Quod Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere, id causa salutis nostrę in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam. Omittimus interim eiusdem fidei & sententię testes patres alios, vt instituta nobis breuitas retineat.

N Ex quibus liquidò constat, Christũ dici & esse nobis Sacrificium duplici mo-

^e Cyprian. lib. 1. epi. 9. Chryf. 41. in 1. Cor. & 21. in Act. Damas. Orat. de defunct. Aug. de cura. cap. 1. & sermo. 34. de verb. Apost. Item lib. 2. confels. cap. 11. 12. & 13. Epiphian. contra Aërium hæres. 75.

^f Serm. de cœna Domini vide Iacob. in liturg. Bas. & Chryf. fest.

^g Ad Burdegal. cap. 3. Vide Hieron. in cap. 1. ad Titum. Ambro. 1. offic. cap. 18. & in Psal. 38. Alexan. epist. 1. & 2. Naz. orat. 1. in Iulian. Augu. serm. 4. de Innocent. 3. Braccar. can. 1. Gregor. hom. 37. in Euang. Triden. c. fels. 22.

h Concil. Ephes. in epist. ad Nestor. 2. Synod. Nicen. Act. 6. to. 3. Aug. contra Faust. lib. 20. cap. 21.

a Ephes. 5. a Heb. 10. c

b Exod. 12. a b Mar. 14. b

c Euseb. lib. 1. demonst. Euan. cap. 10. Naz. orat. 2. in Iulian. & ad episcopos. Item ad Constantinop. sacerdot.

d Epist. 10. ad Nestor. & ad Euoptyum in interp. Anat. 11.

e Gen. 14. d Heb. 7. a Psal. 109. a Hieron. in cap. 26. Matth. Oecumen. in cap. 5. ad Hebræos.

f Heb. 9. g 10. e.

g Chry. hom. 17. in epist. ad Heb. Aug. epist. 23. Theoph. in cap. 5. 7. & 10 ad Hebræos. Item Oec. & Photius.

h Malac. 1. c

do, cruento videlicet ac^h incruento. Nā in cruce cruentum ille Sacrificiū p nobis obtulit^a sese, vt typo paschalis agni, qui apud Iudeos^b immolabat, verus ipse agn^o sine macula, id est, figurę veritas responderet. In cœna verò, c^o sicut & in altari, modo cultuq; incruento, quemadmodum & Cyrillus^d vocat, idem offerri voluit, vt oblatio Melchisedech, e^o qui panem vinumq; obtulit, consummationem suam acciperet, maneretq; verus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, ac eius sacerdotium esset in æternum, nullo vnquam alio succedente.

O Illic semel^f & vno duntaxat in loco Iudeę peregit Sacrificiū, de quo Paulus Hebręis scribens differit: hīc^g verò sepius & omni in loco, nempe per omnem partem Ecclesię sacrificat, vt Malachias^h ppheta confirmat. Illic in mortē offert, hīc in mortis illius iugē viuamq; recordationē, & salutiferā eius, q̄ indē velut à capite ad mēbradimanat participatiōem, vt nimirū illius in cruce oblatis Sacrificij fructus ac efficiētia, hoc Missę sacrificio quotidie nobis exhibeat atq; applicetur.

SCRI-

IOANNIS sexto: Ego sum panis vitę. Item: Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Item: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Rursus: Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Panis quem frāgimus, nonne participatio corporis Domini est?

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Quotiescunq; manducabitis panem hunc &c.

PROVERBIORVM nono: Sapientia immolauit victimas suas, miscuit vinum, & proposuit mēsam suam. Misit ancillas suas vt vocarēt ad arcem & ad moenia ciuitatis. Si quis est paruulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite, comedite panem meum, & bibite vinū quod miscui vobis.

GENESIS quarto: Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui & adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.

ITEM capite octauo: Aedificauit autem Noe altare Domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare: odoratusque est Dominus odorem suauitatis.

ET decimoquarto capite: At verò Melchisedech rex Salem, proferens panem & vinum, (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit Abraham, & ait: Benedictus Abrahā Deo excelso qui creauit cælum & terram &c.

EXO DI duodecimo: Decima die mēsis huius tollat vnusquisque agnum per familias & domos suas. Erit autē agnus absque macula, masculus, anniculus: iuxta quem ritum tolletis & hoedum. Et seruabitis eum vsque ad quartam decimā diem

drem mensis huius: immolabitque eum vniuersa multitudo filiorum Israel ad vesperam. Et sument de sanguine eius, ac ponent super vtrunque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum. Erit autem sanguis vobis in signum in ædibus in quibus eritis: & videbo sanguinem, & transibo vos: nec erit in vobis plaga disperdēs, quā dō percussero terram Aegypti.

DANIELIS duodecimo: Et à tempore cū ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolationem: dies mille ducenti nonaginta.

ET capite nono: Et post hebdomadas sexagintaduas occidetur CHRISTVS &c. Confirmavit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hostia & sacrificium: & erit in templo abominatio desolationis: & vsque ad consummationem & finem perseuerabit desolatio.

PSALMO centesimonono: Iuravit Dominus, & non poenitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech,

AD Hebræos septimo: Hic enim Melchisedech rex Salem sacerdos Dei summi, qui obuiauit Abrahæ regresso à cæde regum, & benedixit ei. Et pauldò post: Si ergò consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc necessariū fuit secundum ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotē, & non secundum ordinem Aaron dici? Translato enim sacerdotio, necessè est vt & legis translatio fiat.

GENESIS decimoquarto, vt suprà.

NVMERORVM vigesimo octauo: Hæc sunt sacrificia quæ offerre debetis, agnos anniculos immaculatos duos quotidie in holocaustum sempiternum: vnum offeretis manè, & alterum ad vesperum: decimam partem ephi similē, quæ con-

sperfa

sperfa sit oleo purissimo, & habeat quartam partem hin. holocaustum iuge est, quod obtulistis in monte Sinai in odore suauissimum incensi Domini: & libabitis vini quartam partē hin per agnos singulos in sanctuario domini. Alterumque agnum similiter offeretis ad vesperam, iuxta omnem ritū sacrificij matutini & libamentorum eius, oblationem suauissimi odoris domino. Die autem Sabbati offeretis duos agnos anniculos immaculatos, & duas decimas similē oleo cōspersæ in sacrificio, & liba quæ ritè funduntur per singula sabba ta in holocaustum sempiternum &c. vbi de oblationibus singularum solennitatum agitur.

CAPITE vigesimo nono de oblationibus & sacrificijs solennitatum septimi mensis.

MALACHIAE primo: Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus exercituum: & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim Solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in Gentibus, dicit dominus exercituum.

AD Ephesios quinto: CHRISTVS dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis.

AD Hebræos decimo: Vna enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.

MARCI decimoquarto: Et primo die azymorum quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli.

AD Hebræos nono: Neque vt sæpè offerat semetipsum quemadmodum pontifex &c. alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in cōsummatione seculorum ad destructionem peccati, per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus

y semel

semel mori, post hoc autem iudicium: sic & CHRISTVS semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata, secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

P A T R E S.

Ritus sacrificij tempore Dionysij, hoc est, aetate Apostolorum.

1. A DIONYSIVS Areopagita Ecclesiasticæ hiearchiæ capite tertio: Inspiciamus per singula mysterij sanctissimi ritum, exactissimamque confectionem: & quod spiritualiter signet, indagare pergamus. Itaq; Pontifex quidem vbi orationem sanctam supra diuinam altare peregit, ex ipso incensum adolere inchoans, omnè phari ambitum circuit. Demùm ad sanctum altare iterùm rediens, psalmodi incipit melos, concinentibus secum sacra carmina omnibus ecclesiastici ordinis gradibus: deinde ministrorum officio, sanctarum scripturarum lectio suo ordine recitatur. Post hæc extra delubrum catechumeni fiunt, & cum ipsis energumeni, & ij quoq; qui in penitentia sunt. Manent autem intus soli, qui diuina spectare merentur atq; percipere. Porro ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus adstāt, alij proprii aliquid muneris agunt. Qui verò ipsius ordinis præcipui sunt, vnà cum sacerdotibus sanctum panem & benedictionis calicem, sacrosanctis altaribus imponunt, cum antè præcesserit ab omni clero vniuersalis laus atq; confessio. Ad hæc venerandus Antistes orationem sanctissimam peragens, pacem sanctam omnibus nūciat, & cum se mutud omnes salutauerint, mystica sanctorum recitatio fit. Vbi verò manus tum Antistes tum sacerdotes aqua lauerunt, pontifex ad medium diuini assistit altaris: circumstāt autem soli cum sacerdotibus electi quiq; ex ministrorum numero. At verò pōtifex cum diuina munera laude profecutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit, & quæ antè laudauerat venerandis operata atq; abdita signis, in conspectum agit diuinaq; munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum cōmunionem & ipse conuertitur, & reliquos vt communicent hortatur. Sumpta domū atque omnibus tradita cōmunionem diuina, gratias referēs, finem mysterijs imponit. Ac multi quidem sola in signa diuina prospiciunt: Ipse autem semper diuino spiritu ad excellē signorum initia, felicibus & intelligibilibus intuenda luminibus, pontificia dignitate ac merito, mūditiāq; singulari diuini capaciorisq; sensus, attollitur. Explicat deinde latius singulorum rituum causas & significaciones mysticas.

2. IDEM in epistola 8. ad Demophilū monachum: Cū aliquā-

dō in

Ostenso vel eleuatio Eucharistiæ.

dō in Cretā venissem, sanctus Carpus me suscepit hospicio, vir ob eximiam animi munditiā ad Dei speculationē vltra fermē omnes aptissimus. Deniq; nunquā sancta mysteria celebrare cōpisset, nisi prius inter eas preces (quæ antea consummatur) sacra illi ac propicia visio apparuisset.

Sanctus Carpus sancta mysteria celebrat.

3. IGNATIVS in epistola ad Smyrnēses: Non licet sine Episcopo, neq; offerre, neq; sacrificium immolare, neq; Missas celebrare.

Sacrificium immolare.

4. IVSTINVS philosophus & martyr in dialogo cum Tryphone aduersus Iudæos: Deus ipse testis est qui ait, In omni loco in Genibus hostias acceptas gratasq; immolari. Neq; verò à quoquam hostias Deus accipit, nisi à suis sacerdotibus. Itaq; omnia sacrificia quæ suo nomine facienda IESVS CHRISTVS tradidit, id est, in Eucharistia panis & poculi, quæ in omni loco à Christianis fiunt, præ occupatione vsus Deus, sibi grata esse testatur. Quæ autem à vobis vestrisq; illis sacerdotibus fiunt, improbat his verbis: Sacrificiaq; vestra è manibus vestris non accipiam &c.

Malach. 1.

Sacrificiū Eucharistiæ suo nomine Christus faciendū tradidit.

Ibidem.

5. AVGVSTINVS epistola vigesimatertia ad Bonifaciū episcopum: Nonne semel immolatus est CHRISTVS in seipso, & tamen in Sacramento non solum per omnes Paschæ solennitates, sed omni die populis immolatur, nec utiq; mentitur qui interrogatus eum responderit immolari? Si enim Sacramenta quandam similitudinem earum rerum, quarum sacramenta sunt, non haberent, omninò sacramenta non essent. &c.

In sacramento quotidie populis immolatur.

6. IDEM Augustinus libro vigesimo contra Faustum Manichæum, capite vigesimo primo: Quis enim Antistitū in locis sanctorum corporum assistens altari, aliquandò dixit: Offerimus tibi Petre, aut Paule, aut Cypriane? sed quod offertur, offertur Deo, qui martyres coronauit, apud memorias eorum quos coronauit: vt ex ipsorum locorum admonitione maior affectus exurgat ad acuendam charitatem, & in illos quos imitari possumus, & in illum quo adiuuante possumus. Ibidem: Longè quippe minoris peccati est, ebrium redire à martyribus, quàm vel ieiunium sacrificare martyribus. Sacrificare martyribus dixi, non dixi sacrificare Deo in memorijs martyrum: quod frequentissimè facimus, illo duntaxat ritu, quo sibi sacrificari noui testamenti manifestatione præcepit: quod pertinet ad illum cultum, quæ latria dicitur, & vni Deo debetur. Sed quid agam, & tantæ cæcitati istorum hæreticorum quandò demonstrabo, quam vim habeat, quod in Psalmis canitur: Sacrificium laudis glorificabit me, & illic via est, vbi ostendam illi salutare meum?

Assistēs altari antistites Deo offerūt, & sacrificant in memorijs martyrum.

* derideri Frequentatur apud Christianos sacrificiū à Christo institutum & præceptum.

Psal. 49.

Huius sacrificij caro & sanguis præfigurata.

Huius sacrificij caro & sanguis ante aduentum CHRISTI per vicissimas similitudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum CHRISTI per sacramentum memoriam celebratur.

1. B I A C O B V S, Basilius, & Chrysofomus in liturgiis suis, vt infra, M.

2. A V G V S T I N V S libro vigesimo secundo de ciuitate Dei, capite octauo: Vir tribunitus Hesperius, qui apud nos est, habet in territorio Fussalensi fundum † Cubedi appellatum, vbi cum afflictione animarum & seruatorum suorum, domum suam spirituum malignorum vim noxiam perpeti comperisset, rogauit nostros, me absente, presbyteros, vt aliquis eorum illum pergeret, cuius orationibus cederet. Porrexerit vnus, obrulit ibi sacrificium corporis CHRISTI, orans quantum potuit, vt cessaret illa vexatio: Deo protinus miserante, cessauit.

3. C H R Y S O S T O M V S homilia septuagesima septima in Iohannem: Idem in mysterijs inuicem salutamus, vt multi vnum efficiamus, & communes pro non initiatis preces effundimus, & pro infirmis, & terræ & vniuersi orbis fructibus sacrificamus.

4. I D E M homilia decimo octaua in Acta Apostolorum: Ac fora quidem ac balnea faciunt multi, ecclesias autem non item, & omnia magis quam has. Idem oro ac supplico, & gratiam peto, immo & legem pono, vt nullus qui habet villam, appareat carere ecclesia. Ne mihi dixeris: prope est, in vicinia est, magnus est sumptus, non magnum commodum: si quod habes insumendum in pauperes, illuc infume: melius illuc, quam ibi: educa magistrum, educa diaconum & sacerdotalem ordinem. Quasi ducta vxore vel sponsa, vel data virgine, sic erga ecclesiam affectus sis: dotem ascribe illi: ita tibi benedictionis pradium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? Parumne est, oro, torcular benedici: parumne est, Deum ex omnibus frugibus ac decimis prius partem ac decimas accipere? Ad pacem agricolarum hoc utile. Venerabilis erit & presbyter postea, & ad securitatem agri conducet. Preces illic perpetue propter te, laudes & synaxes propter te, oblatio per singulos dies Dominicos, propter eum in villis suis Ecclesia construunt. In sanctis oblationibus nomē tuū semper referri, & quotidie pro villa preces ad Deū fieri?

5. GREGO-

5. GREGORIVS Magnus libro quarto Dialogorum, capite quinquagesimo septimo: Hoc quoque quod audiui, quendam apud hostes in captiuitate positum, & in vinculis religatum fuisse, pro quo sua coniunx diebus certis sacrificium offerre consueuerat, qui longo post tempore ad coniugem reuersus, quibus diebus eius vincula soluerentur, innotuit: eiusque coniunx illos fuisse dies in quibus pro eo sacrificium offerebat, recognouit. Ex alia etiam re, quæ nobis ante annos septem gesta est, certissimè confirmatur: Agathus enim Panormitanus Episcopus, sicut fideles mihi ac religiosi viri multi testati sunt atque testantur, cum beatæ memoriæ antecessoris mei tempore iussus esset vt Romam veniret, vim nimiam tempestatis perculit, ita vt se ex tanto vndarum periculo euadere posse diffideret. Nauta vero illius Baraca nomine, qui nunc eiusdem Ecclesiæ clericatus officio fungitur, post nauem carabum regebat, ruptoque fune, cum eodem carabo quem regebat, inter vndarum cumulos repente disparuit. Nauis autem cui Episcopus præerat, tandem post multa pericula ad Ostiam insulam fluctibus quassata perueit. Cumque die tertio Episcopus nauam qui ab eo abreptus in carabo fuerat, in nulla maris parte videret apparere, vehemèter afflictus, mortuum credidit, sed per obsequium charitatis viuo vnum, quod mortuo debebat, impendit: & omnipotenti Deo pro absolutione eius animæ offerre sacrificium victimæ salutaris iubet: quo oblato, restauera nauis, perrexit ad Italiam. Cumque ad Romanum portum venisset, illic nauam reperit quem mortuum putabat. Tunc inopinata exultatione gauisus est, & eum, qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo viuere potuisset, inquisiuit. Qui videlicet indicauit, quotiens in illius tempestatis fluctibus cum eodem quem regebat, fuisset carabo versatus, qualiter cum illo vndis pleno natauerat, & quotiens eo à superiori parte deorsum verso ipse carinæ eius superfederat, adiungens cum diebus ac noctibus hoc incessanter faceret, iamque eius virtus funditus ex fame simul & labore cecidisset, quo eum ordine diuina misericordia seruauerit, indicauit. Etenim quod etiam nunc vsque testatur, dicens: Laborans in fluctibus atque deficiens, subito mentis pondere sum grauatus, ita vt neque vigilare me crederem, neque depressus somno essem: & ecce in eodem medio mari me positum quidam apparuit, qui mihi panem ad refectiōem detulit. Quem mox vt comedi, vires recepi, nec longè post nauis transiens affuit, quæ me ab illo vndarum periculo suscepit, atque ad terram deduxit. Quod scilicet Episcopus audiens, requisit diem,

Y 3

atque

Vi sacrificij oblati vincula soluta.

Oblatio sacrificij victimæ salutaris pro anima nauæ, & eiusdem miserabilis efficaciam.

† Zubedi

Sacrificio corporis Christi demonis vexatio tollitur.

Sacrificamus pro terræ fructibus.

Oblatio per singulos dies Dominicos, propter eum in villis suis Ecclesia construunt.

In sanctis oblationibus.

consecratus fuerit. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec ritè celebranda, docente nos nouo & veteri testamento. Hæc Apostoli à Domino acceperunt, & nobis tradiderunt: hæc nos docemus, vobisq; & omnibus absque reprehensione tenere & docere, quibus agendū est, mandamus.

8. IRENAEVS aduersus hæreses libro quarto, capite trigesimo secundo: Sed & suis discipulis dans consilium, primitias Deo offerre ex suis creaturis, non quasi indigenti, sed vt ipsi nec infructuosi, nec ingrati sint, eū qui ex creatura panis est, accepit, & gratias egit, dicens: Hoc est meum corpus. Et calicem similiter, qui est ex ea creatura, quæ est secundum nos, suum sanguinem confessus est, & noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens in vniuerso mundo offert Deo, ei qui alimenta nobis præstat primitias suorum munerum in nouo testamento, de quo in duodecim prophetis Malachias sic præsignificauit: Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus omnipotens, & sacrificium non accipiam de manibus vestris: Quoniam ab ortu solus vsque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum: Quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens: manifestissimè significans per hæc, quoniam prior quidem populus cessauit offerre Deo: omni autem loco sacrificium offertur ei, & hoc purum, nomen autem eius glorificatur in gentibus.

9. CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epistolam ad Philippenſes: Non frustra ab Apostolis sancitum est, vt in celebratiōe venerandorum mysteriorū memoria fiat eorū qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multum hinc emolumēti fieri, multū vtilitatis, &c.

10. ITEM homilia sexagesimanona ad populum Antiochenum, vbi eadem habet: sic enim inquit: Non temerè ab Apostolis hæc sancta fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim indè illis multum cōtingere lucrum, vtilitatem multam. Cū enim totus constiterit populus extensis manibus, sacerdotalis plenitudo, & tremendum proponatur sacrificium, quomodo Deum non exorabimus pro his deprecantes?

11. IOANNES Damascenus in sermone de defunctis, siue, quod dicitur qui in fide hinc migrarunt, sacris operationibus & viuorum beneficijs multum iuuentur. Diu Apostoli discipuli saluatoris qui totum mundi circulum viuam cepere prædicatio verbum, quod suis oculis

Matth 26.
Christus noui testamenti nouam docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens vbiq; offert.

Malach. 1.

Apostolorū decretum de memoria mortuorum in sacrificio.

Iterum.

lis viderant, in tremendis & impollutis vitalibusq; Sacramentis, memoriam eorum qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt, &c. vt infra, L. 4.

1. CIRENAEVS libro quarto contra hæreses, capite trigesimo secundo, vt supra, B. 8.

2. EVSEBIVS Cæsarensis libro primo de demonstratiōe Evangelica, capite decimo: Itaque post omnia, quasi mirabilem quandam victimam, sacrificiumq; eximium patri suo operatus pro nostra omnium salute obtulit, eiusq; rei memoriam, vt nos ipsi DEO pro sacrificio offerremus, instituit. Hoc etiam prophetarum præcipuus Dauid, qui quod futurū erat, spiritu suo diuino præuiderat, vaticinatus est, vbi ait: Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi, & exaudiuit precem meam: & sustulit me de lacu miseræ & de luto fecis, & statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos: & immisit in os meum canticum nouum, carmen Deo nostro. Quod porro sit hoc nouum canticum, declarat deinceps, vbi ait: Sacrificium & oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi, holocausta & pro peccato non probasti, tunc dixi: Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, vt facerem Deus voluntatem tuam, volui, & adiungit: Annunciaui iustitiam in Ecclesia magna. Sic planè docens pro antiquis sacrificijs & holocaustis, CHRISTI aduentum per assumptiōem humani corporis, eiusq; corpus perfectum, Deo oblatum esse, ipsumq; hoc Ecclesie suæ nunciat cum gaudio tanquam ingens mysterium, quod prophetica voce in capite libri propositum, expressumq; sit. Quū ergo huius sacrificij memoriam signis quibusdam in mensa celebrandam, corporisq; item illius, salutarisq; sanguinis, vt noui Testamenti institutum habet, acceperimus, rursus à propheta Dauid instrui mur ad dicendum: Parasti in conspectu meo mensam, contra eos qui affligunt me: Pingue fecisti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quam præstantissimus. Palam igitur in his mysticam significat vnctionem & odorum afferentiā, mensæ Christi sacrificia, quibus operantes, incruentis & rationales, ei q; suaves victimas, in tota vita supremo Deo offerre, per eminentissimum omnium ipsius pontificem, edocti sumus. Hoc ipsum quoq; propheta Esaias mirabiliter diuino spiritu indicante, prouidit, & anteq; fieret prædicauit, dicit igitur sic: Domine Deus meus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti res mirabiles. Et quam hæc sint res mirabiles, planè deinceps ostendit, dicens: Faciet Dñs Sabaoth conuiuium oibus gentibus: bibent

Apostolorū institutum de mortuorū commemoratiōe in sacrificio.

Christus hoc sacrificium instituit. Psal. 39.

Psal. 22.

Inaruetas victimas in mensa Domini offerre edocti sumus à Christo. Esaias 25.

bibent vinū, vngentur vnguento, trade hæc oīa gentibus. Cōsiliū enim hoc in oēs gentes. Huiusmodi sanē erant Esaiæ mirabilia, quæ bonæ cuiusdam fragratiæ, vnguentiq; vnctioæ, nō Israel, sed oībus gentibus p̄mittebant: ex quo non immeritō propter vnguēti vnctio- nem Christianorū appellatiōe cōsecrata sunt, sed vini quoq; lati- tiam gentibus vaticinatur in eo: noui testamēti, quod à CHRISTO cōditū est, mysterium subobscurē significans, quod sanē apud oēs gentes in præsentī tempore perspicuē celebratur. Et paulō antē cūm de Gentilibus & Iudeis ad CHRISTVM conuersis ageret, Meritō sanē, inquit, quandō illius memoriam, corporisq; eiusdem & san- guinis recordationem quotidie celebrant, & ad longē præstantius & sacrificium & munus assumpti sunt, quàm illud antiquius fuerit.

3. CYPRIANVS libro secūdo, epistola tertia ad Cæcilium: Si IESVS CHRISTVS Dñs & Deus noster, ipse est summus sacer- dos Dei patris, & sacrificiū patri seipsum primus obtulit, & hoc fie- ri in suā cōmemorationem p̄cepit, vtique ille sacerdos vice Christi verē fungitur, q̄ id quod CHRISTVS fecit, imitatur: & sacrificiū verum & plenu tūc offert in Ecclesia Deo patri, si sic incipiat offerre secundūm quod ipsum Christum videat obtulisse. Et paulō p̄st: Ac enim non manē, sed post cœnam mixtū calicē obtulit Dñs. Nūquid ergō Dominicū post cœnā celebrare debemus, vt sic mixtū calicem frequentādīs Dominicis offeramus? Christū offerre oportebat cir- ca vesp̄rā diei, vt hora ipsa sacrificij ostenderet occasum & vesp̄rā mundi, sicut in Exodo scriptum est: Et occidit illum omne vulgus synagoge filiorum Israel ad vesp̄rā. Et iterūm in Psālmis: Ad leua- tio manū mearū sacrificiū vesp̄tinum. Nos autem resurrectionē Domini manē celebramus. Et quia passionis eius mentionē in sacri- ficijs omnibus facimus, (passio est enim Domini, sacrificium quod offerimus) nihil aliud quā quod ille fecit, facere debemus. scriptura enim dicit: Quotiescunq; enim ederitis panem istum, & calicē istū biberitis, mortem Domini annunciabitis quoad usq; veniat. Quo- tiescunq; ergō calicem in cōmmemorationem Domini & passio- nis eius offerimus, id quod constat Dominum fecisse, faciamus.

4. AVGVSTINVS lib. decimo de ciuitate Dei, capite vigesimo: Vndē verus ille mediator, inquantūm formam serui accipiens, me- diator effectus est Dei & hominū homo Christus Iesus, cūm in for- ma Dei sacrificiū cum patre sumat, cum quo & vnus Deus est, tamē in forma serui sacrificium maluit esse, quàm sumere, nē vel hac oc- casione quisquam existimaret, cui libet sacrificandum esse creatu- rg. Per hoc & sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio, Cuius rei sa-

Mysteriū no- ui testamenti apud omnes gētes celebra- tur.

Seipsum pri- mus obtulit, & hoc fieri in- fut cōmemo- rationem p̄- cepit.

Cup Christus post cœnam obtulerit hoc sacrificiū, nos autem manē offeramus. Exod. 12. Psā. 140.

1. Cor. 11.

1. Tim. 2.

Christus est offerēs & ob- latio.

crati mentu

cramentum quotidianum esse voluit Ecclesia sacrificiū, cūm ipse corpus ipse sit caput, & ipsius capitis ipsa sit corpus, tam ipsa per ipsum, quàm ipse per ipsam suetus offerri. Huius veri sacrificij mul- tiplicia variaq; signa erant sacrificia prisca sanctorum, cūm hoc vnū per multa figuraretur, tanquàm verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multūm commendaretur. Huic summo veroq; sacri- ficio cuncta sacrificia falsa cesserunt.

5. IDEM Augustinus libro vigesimo contra Faustum Manichæ- um, capite vigesimo primo, vt suprā, A. 6.

6. ET in Psālmum trigessimū tertium concione secunda: Co- ram regno patris sui mutauit vultum suum, & dimisit eum, & abijt: ga erat ibi sacrificiū secundūm ordinē Aaron, & postea ipse de corpo- re & sanguine suo instituit sacrificiū secundūm ordinē Melchisedech.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima tertia in Matthe- um: Hac de causa, desiderio desideravi, inquit Dominus, hoc pascha vobiscum comedere, hoc est, tradere vobis res nouas & pascha da- re, quo vos spiritualis faciā. Ipse quoque bibit ex eo, nē auditis ver- bis illis diceret: Quid igitur sanguinem bibimus & carnem come- dimus? ac ideō perurbarentur. Nam & quandō prius de his verba fecit, multi solummodō propter verba scandalū passi sunt. Nē igi- tur tunc id quoque accideret, primus ipse hoc fecit, vt tranquillo animo ad communicationem mysteriorum induceret. Quid por- rō vetus quoque illud, inquit, facere oportet? Minime: ideō enim, Hoc facite, dixit, vt ab illo abduceret. Præterea si remissionem hoc peccatorum facit, sicut certē facit, superuacaneum illud oīnō est. Sed sicut in veteri, eodem hic modo in beneficio reliquit, & memo- riam mysteriorum colligauit, etiam hinc hæreticorum ora frenan- do. Nam quandō dicunt, vndē patet immolatum CHRISTVM fuisse, præter alia multa hæc etiam mysteria asserentes, ora ipsorū cōsumimus. Si enim mortuus IESVS non est, cuius symbolum aut signū hoc sacrificiū est? Vides quantū ei studiū fuerit, vt semp me- moria teneamus p̄ nobis ipsum mortuū fuisse. Nā quoniā Marcio, Valētinus, Manichæus, eorumq; sequaces negaturi erāt hāc dispēsa- tionem, in memoriam passionis per hoc semper itā reducit myste- rium, vt nemo nō infans seduci possit. Itā per sacratissimam istam mensam & saluat, & docet: hoc enim caput honorum omnium est.

8. IDEM homilia 24. in priorē epistolā ad Corinthios: Et in veteri quidem testamento, cūm imperfectiores essent, quem idolis offere- bant sanguinē, eum ipse accipere voluit, vt ab idolis eos auerteret.

Sacrificium Ecclesie.

Figuræ nostri sacrificij.

Huic summo veroq; sacri- ficio cuncta falsa cesserūt.

Christus de corpore & sanguine suo instituit sacri- ficiū secundūm ordinem Melchisedech. Psā. 109. Luc. 22.

Christus hi- bit sanguinē suū in cœna.

Dicēs, hoc fa- cite, veteris agni sacrificij- um abrogauit

Per oblatio- nē huius in- cruenti sacri- ficiij, cruentū cōtra quosdā hæreticos de- fenditur.

Cur Christus sanguinem sumpserit.

Pro brutorum eade seipsum offerendum præcepit.

Exod. 12. Num. 9.

Fractio Eucharistiæ.

Altare ad consecrationem referuatum dedicatur.

Sacrificium Deo offer in ara sanctificata.

Christi corpus & sanguinem offerimus.

Ioan. 4.

Hec rem hodie vita præstat & mors effugatur.

Christus iussit in sui memoriam hoc sacrificium offerri.

Quod etiam inenarrabilis amoris signum erat. Hic autem multo admirabilius & magnificentius sacrificium præparauit, & quum sacrificium ipsum commutaret, & pro brutorum eade seipsum offerendum præciperet. Et paulo post: Sed quare addit quem frangimus? Hoc in Eucharistia videre licet, in cruce autem minimè, sed oïnd cõtrà: Os enim eius, inquit, non cõteretur. Sed quod in cruce passus nõ est, id in oblatione patitur propter te: frangi sustinet, vt omnes satiet.

9. MARTIALIS in epistola ad Burdegalenses, capite tertio: Dũ altaria demonum ni puluerè redigerentur, aram ignori Dei ad consecrationem reueruari iussimus: qua dedicata in nomine Domini Dei Israel, & ipsius testis Stephani, qui pro eo à Iudæis passus est, nõ hominis cultum, sed Dei in ea frequentatis: Stephanus enim non Deus, sed amicus Dei fuit: qui pro testimonio eius, animam suam posuit: cuius sanguine ipsa mensa est decorata, quia suo sanguine IESVS CHRISTVS comprobatus est esse Deus: & qui crediderit, ornamenta fidei maiora perceperit. Sacrificium enim Deo creatori offertur in ara, non homini, neque angelo. Nec solùm in ara sanctificata, sed vbiquè offertur Deo oblatio munda, sicut testatus est: cuius corpus & sanguinem in vitam æternam offerimus, dicentes: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Ipse enim corpus habens & immaculatum, & sine peccato, quia conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine, in ara crucis ipsum permisit immolari. Quod autem Iudæi per inuidiam immolauerunt, putantes se nomen eius à terra abolere, nos causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, scientes hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam: hoc enim ipse Dominus noster iussit nos agere in sui commemorationem. Nam de sacrificijs idolorum notum vobis à me factum est, quia ea maximè de causa dominabatur vobis diabolus. Et sicut cõmunio viuui Dei est vobis vita, sic participatio mensæ simulacrorum, erat vobis æterna mors, & infirmitates, & corruptiones, & nimix tribulationes huius seculi.

10. DIONYSIVS Areopagita Ecclesiasticæ hierarchiæ cap. 3. Hinc iam venerandus antistes diuinis altaribus adstas, sancta & diuina laudat IESV opera, quæ ineffabilis prouidentix ratioe in salutem generis nostri, volutate sanctissimi patris in spiritu sancto (vt eloga diuina tradunt) cõsummauit. Peracta verò laude, venerandaque ipsorum & intelligibili speculariõe spualibus inspecta luminibus, tũ verò etiã ad sacra mysteria in signis celebrada p̄gredit, idque ex traditione diuina.

Qua-

Quocirca reuerenter simul & ex pontificali officio, post sacras diuinorum operum laudes, quod hostiam salutarem (quæ supra ipsum est) licet se excusat, ad ipsum primò decenter exclamans: Tu dixisti: Hoc facite in meam commemorationem. Deindè tanto ministerio ad imitationem DEI instituto dignus fieri postulat, & similis ipsi CHRISTO pro viribus euadere, vt & sacramenta sanctè conficiat, & castè distribuat: & qui ad communionem accessuri sunt, dignè participent: sicut veneranda mysteria consummat, & laudata oculis subiicit, in signis sanctè propositis.

1. D. AVGVSTINVS libro decimo de ciuitate Dei, capite vigesimo: Vt suprã, C. 4.

2. IDEM libro sexto contra Faustum Manichæum, capite quinto, de sacrificijs veteris testamenti loquens: Et ipsa, inquit, figura nostræ fuerunt, & omnia talia multis & varijs modis vnum sacrificium, cuius nunc memoriam celebramus, significauerunt. Vndè isto reuelato, & suo tẽpore oblato, illa de agendi celebritate sublata sunt: sed in significandi autoritate manserunt.

1. E. HIPPOLYTUS Episcopus & martyr in oratione de consummatione mundi & Antichristo: Lugebunt etiã ecclesię luctum magnum, quia nec oblatio, nec suffitus fiat, nec cultus DEO gratus. Sed Ecclesiarũ ædes sacræ, tugurij instar erunt, preciosumque corpus & sanguis CHRISTI non extabit in diebus illis: liturgia extinguetur, psalmorum decantatio cessabit, scripturarum recitatio non audietur: Sed erunt apud homines tenebræ, lamentatio super lamentationem, vix super vix.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadragesimanona operis imperfecti in Marthæum, in ea verba, Cũ ergo videritis abominationem: Et sic propheta verba significant magis de consummatione mundi: propheta tamen, sicut docet CHRISTVS, ad vtrumque est dicta. Sunt autem verba illa sic: In dimidio septimi anni aufertur iuge sacrificium, & abominatio desolationis stabit in loco sancto, vsque ad consummationem temporis, & consummatio dabitur super solitudinẽ. Illic exercitus Romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redactus fuerat Iudaicum cultum: hic autem antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorũ animas facturus est desolatas à Deo. Nam: antequàm caperent Romani Hierusalem, in dimidio hebdomadis CHRISTVS per suam doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudæorum. Nam dicitur tribus annis & sex mensibus do-

z. 3.

cuisse

Christus cũm dixit, hoc facite &c. hostiam salutarem litari iussit.

Figuræ nostræ sacrificij.

In diebus antichristi aufertur liturgia.

Dan. 9.

cuiffe, qui numerus facit dimidium septem annorum, vt illud sacrificiū quod iugiter fuerat in vsu, tolleretur de medio, & offerretur sacrificium laudis in voce, & sacrificium iustitiæ in operibus, & sacrificium pacis per Eucharistiam. Vsq̄ ad finem autē seculi tumultus est, quia Iudaica consuetudo de sacrificijs offerendis nunquam est reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc est, tribus annis & sex mensibus, hoc sacrificium Christianorum tollendum est ab Antichristo, confugientibus Christianis ante eum per loca deserta, non erit, qui aut in Ecclesiam intret, aut oblationem offerat DEO.

1. **F CYPRIANVS** libro secundo, epistola tertia ad Cæciliū: Admonitos nos scias, vt in calice offerendō Dominica traditio seruetur, neque aliud fiat à nobis, quam quod pro nobis Dominus prior fecerit: vt calix qui in commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur. Nam cūm dicat **CHRISTVS**, Ego sum vitis: sanguis eius, quo redempti & viuificati sumus, esse in calice, quando vinum desit calici, quo **CHRISTI** sanguis ostenditur, qui scripturarum omnium sacramento ac testimonio prædicetur. Inuenimus enim & in Genesi circa sacramentum Noë hoc idem præcurrisse, & figuram Dominicæ passionis illic extitisse, quod vinum bibit, &c. Item in sacerdote Melchisedech sacrificij Dominici sacramentum præfiguratum videmus, secundūm quod scriptura diuina testatur, & dicit: Et Melchisedech rex Salem, protulit panem & vinum. Fuit autem sacerdos Dei summi, & benedixit Abrahamā. Quod autem Melchisedech typum **CHRISTI** portaret, declarat in psalmis spiritus sanctus, ex persona patris ad filium dicens: Ante Luciferum genui te: tu es sacerdos in æternum secundūm ordinem Melchisedech. Qui ordo utique hīc est, de sacrificio illo veniens & inde descendens, quod Melchisedech sacerdos Dei summi fuit, q̄ panem & vinum obtulit, q̄ Abraham benedixit. Nam quis magis sacerdos Dei summi, quam Dominus noster **IESVS CHRISTVS**? qui sacrificiū Deo patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinē. Et paulō post: Vt ergo in Genesi per Melchisedech sacerdotem benedictio circa Abraham posset ritē celebrari, præcedit antē imago sacrificij **CHRISTI**, in pane & vino scilicet constituta: quam rem perficiens & adimplens Dominus, panem & calicem mixtum vino obtulit: & qui est plenitudo, veritatem præfigurata imaginis adimpleuit.

Sacrificium
Christianorū
ab Antichri-
sto tollendū.

Mixtio vini
& aquæ in ca-
lice.

Ioan. 15.

Genes. 9.

Gen. 14.

Psal. 109.

Sacrificium
Melchisedech
nostri sacrificij
typus est.

Christus sa-
crificium obtu-
lit secundū
ordinem Mel-
chisedech in
ultima cœna.

pleuit. Sed & per Salomonem spiritus sanctus typum Dominici sacrificij antē præmonstrat, immolata hostiæ & panis & vini, sed & altaris & Apostolorum faciens mentionem: Sapientia, inquit, ædificauit sibi domum, & subdidit columnas septem: Mastrauit suas hostias, miscuit in cratera vinū suū, & parauit mēsam suā: Et misit seruos suos, conuocans cum excelsa predicatione ad craterem, &c.

2. **EVSEBIVS** libro quinto de demōstratione euāgelica, cap. 3.

Et sanē oraculi exitus admirabilis ei q̄ contēpsetur, quē admodū Saluator noster Iesus, qui est Christus Dei, ipseus Melchisedech ritu, ea q̄ ad sacerdotiū in hominibus gerendū spectāt, p̄ suos ministros perficiat. Nam quē admodū ille q̄ sacerdos gentium erat, nusquam videtur sacrificijs corporalibus functus, sed vino solo & pane, dum ipsi Abrahamā benedicit: itā sanē primus ipse Saluator ac Dñs noster: deindē qui ab ipso profecti sunt, sacerdotes in oībus gentibus, spirituale secundūm ecclesiasticas sanctiones sacerdotij munus obeuntes, vino ac pane, & corporis illi & salutaris sanguinis mysteria representāt, quæ sanē mysteria Melchisedech tantō antē spiritu diuino cognouerat, & rerū futurarū imaginibus vsus fuerat, sicut etiam Moyſi scriptura testificatur, vbi ait: Et Melchisedech rex Salē, protulit panes & vinū: Erat autē sacerdos Dei altissimi, & benedixit Abrahamā.

3. **HIERONYMVS** in epistola decima septima ad Marcellam, sub nomine Paulæ & Eustochij, vt commigret Bethlehem: Recurre ad Genesim, & Melchisedech regem Salem, huius principem inuenies ciuitatis: qui iam tunc in typo Christi panem & vinum obtulit, & mysterium Christianum in saluatoris sanguine & corpore deducit.

4. **IDEM** Hieronymus ad Euagriū epistola ceterima vigesima sexta: Sic & Melchisedech, eō quod Chananæus fuerit, & non de genere Iudæorum, in typum præcessisse sacerdotis filij Dei, de quo dicitur in ceterimo nono psalmo: Tu es sacerdos in æternū secundūm ordinē Melchisedech. Ordinem autem eius multis modis interpretantur, quod solus & rex fuerit & sacerdos, & ante circumcisionem functus sacerdotio: vt non gentes ex Iudæis, sed Iudæi à gentibus sacerdotium acceperint, neque vnctus oleo sacerdotali, vt Moyſi præcepta constituunt, sed oleo exultationis & fidei puritate: neq̄ carnis & sanguinis victimas immolauerit, & brutorū animalium sanguinē dextra suscepit, sed pane & vino simplici puroq̄ sacrificio, Christi dedicauerit sacramentū, & multa alia q̄ epistolę breuitas nō recipit.

5. **AVGVSTINVS** in psalmū trigessimū tertium cōcione secūda:

Coram

Prou. 9.

Per ministros
suos admini-
strat Christus
sacrificiū se-
cundūm ord.
Melchif.

Figuræ obla-
tionis nostræ.

Melchisedech
in typo Chri-
sti panē & vi-
num obtulit.

Leuit. 9.

Panis & vini
puro sacrifi-
cio, Christi sa-
cramentū de-
dicauit.

Instituit sacrificium de corpore & sanguine suo secundum ordinem Melchisedech.

Coram regno ergo patris sui mutauit vultum suum, & dimisit eum & abiit: quia erat ibi sacrificium secundum ordinem Aarō, & postea ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secundum ordinem Melchisedech. Mutauit ergo vultum suum in sacerdotio, & dimisit gentem Iudaeorum, & venit ad gentes. Quid est ergo, affectabat? Affectu plenus erat. Quid enim tam plenum affectu, quam misericordia Domini nostri IESU CHRISTI?

6. EPIPHANIVS haeresi quinquagesima magna Melchisedechianorum: Obtulit ipsi Abraham panes & vinum &c. quandoquidem ex ipso ex circumcisione futurum erat sacerdotium, ut omnis altitudo quae se effert contra cognitionem Dei, per cognitionem Dei destrueretur, ad hoc ut ne se iactans circumcisio de sacerdotio, contradicere possit sacerdotio sanctae ecclesiae. Abraham enim obtulit ipsi Melchisedech decimam. Qui vero ab Abrahamo descenderunt, ipsi Leui offerunt & Aaron. Post tempus autem cum rursus esset sacerdotium ex circumcisione per Aaron & filios ipsius, consequenter scriptura dicit per Dauidem, post generationes duodecim a generatione Leui, septimam vero a successione Aaron: natura visum est, ut in veteri sacerdotio sacerdotalis dignitas ne constitueretur, verum ad id quod ante Leui & ante Aaron fuit secundum ordinem Melchisedech sacerdotium transferatur: quod sane nunc in Ecclesia viget a Christo & hucusque dum non amplius semen secundum successione eligitur, sed forma iuxta virtutem quaeritur. Primum enim sacerdotium in praepotio per Abel perficitur: sed deinceps per Noe: tertium vero per Melchisedech. Et paulo post: Quando Abraham

Panes & vinum melchisedech erant mysteriorum exemplaria. Ioan. 6.

fuit annorum octoginta octo aut nonaginta plus minus, tunc Melchisedech ipsi obuiam venit, & proposuit ipsi panes & vinum, mysteriorum enigmata praefigurans & exemplaria: quoniam Dominus noster dicat: Ego sum viuens: & exemplar sanguinis ipsius, quod ex latere ipsius compuncto fluxit, ad purgationem iniquatorum, & respersionem ac salutem animarum nostrarum.

7. DAMASCENVUS libro quarto de Orthodoxa fide, capite decimo quarto: Pane & vino suscepit Melchisedech Abraham ex caede alienigenarum reuertente, qui erat sacerdos Dei altissimi. Illa mensa hanc mysticam praefigurauit mensam: velut & sacerdos ille, Christi veri sacerdotis figuram praeferebat & imaginem. Tu es, inquit, sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech. Hunc panem panes figurabant propositionis. Haec est pura scilicet hostia & incruenta, quam ab ortu usque ad occasum ipsi offerri per prophetam Dominus loquitur, corpus videlicet & sanguis CHRISTI.

Mensa Melchisedech nostram significabat. Psal. 109. Leuit. 24. Mala 1. De nostra hostia incruenta praedixit Malachias.

1. G AV-

1. G AVGVSTINVS libro decimo septimo de Ciuitate Dei, capite vigesimo, exponens illud, Venite, comedite panem meum, &c. Hic certe agnoscimus Dei sapientiam, hoc est, verbum Patri coaeternum, in vtero virginali domum sibi aedificasse corpus humanum, & huic tanquam capiti membra Ecclesiam subiunxisse, martyrum victimas immolasse, mensam in vino & panibus preparasse, vbi appareat etiam sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, in scripturis & inopes sensu vocasse: quia sicut dicit Apostolus, Infirma huius mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Quibus tamen infirmis, quod sequitur, dicit: Derelinquite insipientiam, ut viuatis: & quaerite prudentiam, ut habeatis vitam. Participem autem fieri mensae illius, ipsum est incipere habere vitam. Nam & in alio libro, qui vocatur Ecclesiastes, vbi ait: Non est bonum homini, nisi quod manducabit & bibet: quid credibilis dicere intelligitur, quam quod ad participationem mensae huius pertinet, quam sacerdos ipse mediator testamenti noui exhibet secundum ordinem Melchisedech de corpore & sanguine suo? Id enim sacrificium successit omnibus illis sacrificijs veteris testamenti, quae immolabantur in umbra futuri, propter quod etiam vocem illam in psalmo tricesimo & nono eiusdem mediatoris per prophetiam loquentis agnoscimus: Sacrificium & oblationem noluit, corpus autem perfecisti mihi: quia pro illis omnibus sacrificijs & oblationibus corpus eius offertur, & participans ministratur.

Psalm. 109. 1. Cor. 1.

Proverb. 9.

Cap. 3.

Sacrificium Melchisedechi successit alijs sacrificijs typicis. Psalm. 39. Pro omnibus alijs sacrificijs offertur corpus Christi.

2. MARTIALIS apostolus Galliae ad Burdegalenses, capite tertio, ut supra, C. 9.

3. ITEM Iustinus philosophus & martyr aduersus Iudaeos in dialogo cum Tryphone habito, ut supra, A. 3.

4. IRENAEVS libro quarto aduersus haereses, capite trigesimo secundo, ut supra, B. 8.

5. ITEM in eodem libro quarto, capite trigesimo tertio: Quonia nomen filij proprium patris est, & in Deo omnipotente per Iesum CHRISTVM offert Ecclesia, bene ait secundum vtraque, & omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum. Incensa autem Ioannes in Apocalypsi, orationes ait esse sanctorum.

Mala. 1. Apoc. 5. & 8.

6. ET capite trigesimo quarto: Igitur Ecclesiae oblatio, quam Dominus docuit offerri in vniuerso mundo, purum sacrificium reputatum est apud Deum, & acceptum est ei, non quod indigeat a nobis sacrificium, sed quoniam is qui offert, glorificatur ipse in eo quod offert, si acceptetur munus eius. Et post pauca: Et genus oblationum

Ecclesiae oblationem Dominus docuit in vniuerso mundo.

aa repro-

reprobatū est: oblationes enim & illic, oblationes autē & hic. Sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia. Sed species immutata est tantum, quippe cum iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Et pōst: Quoniam igitur cum simplicitate Ecclesia offert, iuste munus eius purum sacrificium apud D E V M deputatum est. Oportet enim nos oblationem D E O facere, & in omnibus gratos inueniri fabricatori D E O, in sententia pura & fide sine hypocrisis, in spe firma, in dilectione feruenti, primitias earum quæ sunt eius creaturarum offerentes: & hanc oblationem Ecclesia sola puram offert fabricatori, offerens ei cum gratiarum actione ex creatura eius. Et pōst pauca, de oblatione quorundam hæreticorum loquens, ait: Quomodo autem constabit eis, eum panem in quo gratiæ actæ sint, corpus esse Domini sui, & calicē sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes: & dat primūm quidem fœnum. pōst deinde spicam, deinde plenum triticum in spica. Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem deuenire, & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut sententiam mutant, aut abstineant offerendo quæ prædicta sunt. Nostra autem cōsonans est sententia Eucharistiæ, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram: Offerimus enim ei, quæ sunt eius, congruenter communicationem & vnitatem prædicantes carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est à terra panis percipiens vocationem D E I, iam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cælesti: sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia. Offerimus autem ei, non quasi indigenti, sed gratias agentes donationi eius, & sanctificantes creaturam.

7. CHRYSOSTOMVS in homilia sup psalmū nonagesimū quintum, illud Malachiæ citans, Non est mea voluntas &c. Vidē quā luculenter, quāq; dilucidē mysticam interpretatus est mēsam, quæ est incruenta hostia. Thymiamā verò purum appellat facras preces, quæ post hostiam offeruntur. hic enim suffitus Deum refocillat, nō is qui à terrenis radicibus sumitur, sed qui à puro corde exhalatur. Vides vt vbiq; locorum concessum est angelicum illud sacrificium inclarescere? vides nullis finibus circumscriptum neque altare, neque canticum? In omni loco thymiamā offertur nomini meo. Est igitur hostia pura, prima quidem mystica mensa, cæleste summēq; venerandum sacrificium. Est autem & in nobis varia sacri-

Veritas corporis & sanguinis.

Oblatio Eucharistiæ.

Malach. j.

Incruenta hostia.

Angelicum sacrificium.

Summē venerandum sacrificium.

sacrificiorum diffretia, &c. vbi cum explicasset multa alia esse nomini testamenti sacrificia, concludit hoc modo: Habemus igitur primum sacrificium illud salutare donum: secundum, martyrum: tertium, deprecationis: quartum, iubilatiōis: quintum, iustitiæ: sextum, eleemosynæ: septimum laudis: octauum compunctionis: nonū humilitatis: decimum prædicationis: tametsi quiddam prætermisi, quum animo nouem enūmerārim, putauit me tradidisse decem. Quodnam igitur sacrificij genus prætermisum est? Est decimum sacrificium, fructificationis.

8. AVGVSTINVS libro decimonono de ciuitate Dei, capite vigesimo tertio: Dei præclarissimum atq; optimum sacrificium nos ipsi sumus. Hæc est ciuitas eius, cuius rei mysteriū celebramus oblationibus nostris quæ fidelibus notæ sunt. Cessaturas enim victimas, quas in vmbra futuri offerebant Iudæi: & vnum sacrificium gentes à solis ortu vsq; ad occasum, sicut iam fieri cernimus, oblaturas per prophetas Hebræos oracula increpueŕe diuina.

9. IDEM libro decimo octauo de ciuitate DEI, capite trigesimo quinto: Malachias propheta Ecclesiam, quam per Christū iam cernimus propagatam, Iudæis apertissimē dicit ex persona Dei: Nō est mihi voluntas in vobis &c. Ab ortu solis &c. Hoc sacrificium per sacerdotium CHRISTI, secundum ordinem Melchisedech, cum in omni loco à solis ortu vsq; ad occasum Deo iam videamus offerri: sacrificium autē Iudæorum, quibus dictum est: Non est mihi voluntas in vobis, nec accipiā &c. cessasse negare nō possunt: quid adhuc expectāt aliū CHRISTVM, quum hoc quod prophetatum est legunt, & impletum vident, impleri non potuerit, nisi per ipsum?

1. H CANON tertius Apostolorū. Si quis Episcopus, aut presbyter, præter ordinationē Domini, alia quædā in sacrificio offerat super altare, id est, aut mel, aut lac: aut pro vino ficeram, aut cōfecta quædam, aut volatilia, aut animalia aliqua, aut legumina, contra constitutionem Domini faciens, congruo tempore deponatur.

2. ITEM Canon ix. Si q; Episcopus, aut presbyter, aut diaconus, vel q;libet ex sacerdotali catalogo facta oblatiōe nō cōmunicauerit, aut causam dicat, vt si rationabilis fuerit, veniā cōsequatur: aut si nō dixerit, cōmunionē priuetur, tanq; qui populo causa læsionis extiterit, dans suspensionē de eo, qui sacrificauit, quod rectē nō obtulerit.

3. CLEMENS pontifex & martyr libro sexto cōstitutionū apostolicarū, capite vigesimo tertio: Christus circūcisionē sustulit, cū eā in se explēset. Baptismū, sacrificiū, sacerdotium, locale adoratiōem

Varia sacrificiorum genera apud Christianos inter quæ primum est hoc nomen.

Malach. i. A Malachia prædictum.

Cap. i.

Sacerdotium Christi secundum ordinē Melchisedech à Malachia prædictum.

alio modo mutauit: Pro quotidiano baptismo, vnum solum baptismum instituit, qui in eius morté perficitur: Pro vna tribu, de qua libet natione præcepit optimos deligi, nec corporum integritatem spectari, sed religionem ac vitam: Pro sacrificio cruento, rationale & incruentum, ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur: Pro adoratione locali, ab ortu solis vsque ad occasum, in omni loco imperij sui nomen suum celebrari statuit. Quare nõ sustulit à nobis legem, sed vincula.

4. CONCILIVM primum Nicenum canone decimoquarto: Hoc neque regula, neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificij non habent potestaté, his qui offerunt, corpus CHRISTI porrigan.

5. CONCILIVM Laodicenum canone decimonono: Quoniã Catechumenorum orationem separatim & prius post tractatum Episcoporum oporteat celebrari. Quibus egressis, orent etiã hi, qui in pœnitentia sunt constituti, & post manus impositionem his quoquẽ abscedentibus, tunc fideles orare debebunt. Quorum tres orationes fiant, vna quidem (id est, prima) per silentium, secunda verò & tertia per vocis pronunciationem. Et tunc demum osculo pacem dari debere. Et posteaquam presbyteri Episcopo pacem dederint, tunc etiã laicos dare. Et sic oblatio offeratur. Solis autem ministris altaris liceat ingredi ad altare, & ibidem communicare.

6. ET canone quinquagesimo octauo eiusdem Concilij: Nõ oportet in domibus oblationes ab Episcopis siue presbyteris fieri.

7. CONCILIVM Ephesinum in epistola ad Nestorium, vt supra, quæstione quarta, A. 3.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesima secunda, capite primo: Quoniam sub priori testamento, teste Apostolo Paulo, propter Leuitici sacerdotij imbecillitatem consummatio non erat: oportuit, DEO patre misericordiarum ita ordinante, sacerdotem alium secundum ordinem Melchisedech surgere Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, qui posset omnes, quotquot sanctificandi essent, consummare, & ad perfectum adducere. Is igitur Deus & Dominus noster etsi semel seipsum in ara crucis, morte intercedente Deo Patri oblaturus erat, vt æternam illic redemptionem operaretur: quia tamen per mortem sacerdotium eius extinguendum nõ erat: in cœna nouissima, qua nocte tradebatur, vt dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium,

Instituit Christus incruentum & mysticum sacrificiũ.

Malach. i.

Offerendi sacrificij potestatem nõ habet Diaconi.

Doctrina Concilij de sacro sancto Missæ sacrificio. Heb. 7.

Psal. 109.

cium, quo cruentum illud semel in cruce peragendum, representaretur: eiusque memoria in finem vsque seculi permaneret: atque illius salutaris virtus in remissionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur: sacerdotem secundum Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo patri obtulit: ac sub eorundem rerum symbolis, Apostolis, quos tunc noui testamenti sacerdotes constituerebat, vt sumerent tradidit: & eisdem eorumque in sacerdotio successoribus, vt offerrent, præcepit, per hæc verba: Hoc facite in meam commemorationem: vt semper catholica Ecclesia intellexit, & docuit. nam celebrato veteri Pascha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorum Israel immolabat, novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per sacerdotes sub signis visibilibus immolandum in memoriam transitus sui ex hoc mundo ad Patrem, quando per sui sanguinis effusionem nos redemit, eripuitque de potestate tenebrarum, & in regnum suum transtulit. Et hæc quidem illa munda oblatio est, quæ nulla indignitate, aut malicia offerentium inquinari potest: quam Dominus per Malachiam nomini suo, quod magnum futurum esset in gentibus, in omni loco mundam offerendam prædixit, & quam non obscure innuit Apostolus Paulus Corinthijs scribens, cum dicit: Nõ posse eos qui participatione mensæ Damoniorum polluti sint, mensæ Domini participes fieri: per mensam, altare vtrobius intelligens. Hæc denique illa est, quæ per varias sacrificiorum, naturæ & legis tempore, similitudines figurabatur: vtpotè, quæ bona omnia, per illa significata, velut illorum omnium consummatio & perfectio complectitur. In eadem sessione canone primo de Sacrificio Missæ: Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium sacrificium: aut quod offerri non sit aliud, quàm nobis CHRISTVM ad manducandum dari, anathema sit. Et canone secundo: Si quis dixerit, illis verbis, Hoc facite in meam commemorationem, CHRISTVM non instituisse Apostolos sacerdotes: aut non ordinasse, vt ipsi, alijque sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.

9. IACOBVS, Basilius, Chrysofomus in Liturgijs, vt infra, M. 2. & seq.

1. I ALEXANDER primus in epistola prima ad omnes orthodoxos, capite quarto: In Sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter Missarum solennia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, vt eius, cuius corpus & sanguis conficitur, passio celebretur,

Christus in cœna obtulit tanquam sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Luc. 22. Exod. 13.

Coloss. 1.

Per Malachiam prædictum. Cap. 1.

1. Cor. 10. à B. Paulo insinuarum. Per sacrificia alia significatum.

In missa offeruntur verum & proprium sacrificium.

Per hoc facite, sacerdotes instituit Apostolos.

Panis & vini aqua permixtum offerendum, in sacrificio.

Matth. 26.

Missas celebrare. Luc. 2.

Missarum celebrationes. Mar. 15. Acto. 2. Missarum solennia.

Super memorias Martyrum Missae celebrantur. Cum Missa.

A Sacerdotibus Missarum tempore sacra mysteria consecratur.

Missas facere Missarum solennia celebrare.

ita vt repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum & vinum aqua permixtum, in sacrificio offerantur. Non debet enim (vt a patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut vinum solum aut aqua sola offerri, sed vtrunque permixtum, quia vtrunq; ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Ipsa verò Veritas nos instruit, calicem & panem in sacramento offerre, quãdò ait: Accipit Iesus panem, & benedixit &c.

2. TELESPHORVS pontifex & martyr in epistola ad omnes Episcopos capite secundo: Nocte verò sancta Natiuitatis Domini saluatoris Missas celebrat, & hymnum angelicum in eis solenniter decantent, quoniam & eadem nocte ab angelo pastoribus nunciatus est, sicut ipsa veritas testatur, dicens: Pastores erant in &c. Reliquis enim temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandae: quia & eadem hora Dominus crucifixus est, & super apostolos spiritus sanctus descendisse legitur. Ab Episcopis autem idem angelicus hymnus pro tempore & loco in Missarum solennijs celebrandus est, atque solenniter recitandus.

3. FELIX primus pontifex & martyr in epistola secunda ad Episcopos Galliae: Nos verò ad supplementum vestrum, fratres, & coepiscopos nostros vocauimus amplius quam septuaginta, cum quibus haec quae subter habentur inserta, regulariter tractando decreuimus &c. Et postea: Quapropter in praefata constituimus synodo, vobisq; & omnibus Ecclesijs tenendum & agendum mandamus, vt super memorias martyrum Missae celebrentur, ne memorie eorum a talibus extingui, aut veneratio possit prohiberi.

4. HIGINVS Pontifex & Martyr apud Gratianum de consecratione distinctione prima: Omnes Basilicae cum Missa debet semper consecrari. vbi autem plures sunt &c.

5. SOTER pontifex & martyr, apud eundem Gratianum de consecratione, distinctione prima, capite, vt illud: Censuimus ergo conuenire, vt cum a sacerdotibus Missarum tempore sacra mysteria consecrantur, si egritudine accidat quilibet euentus, quo coeptum nequeat expleri mysterium, sit liberum episcopo vel presbytero vel alij, vt consecrationem expleat officij cepti. Et post pauca: Nullus post cibum potumq; siue quodlibet minimu sumptum Missas facere praesumat. Ibidem: Hoc quoque statutum est, vt nullus presbyterorum Missarum solennia celebrare praesumat, nisi duobus praesentibus, sibiq; respondentibus. &c.

6. EVARISTVS pontifex & martyr, apud Iuonem parte ter-

tia,

ria, capite quarto, & Burchardum libro tertio Decretorum, capite vigesimo septimo: Oes basilicae cum Missa debent semper consecrari. Cum Missa.

7. FABIANVS pontifex & martyr, vt habetur in Codice decretorum sexdecim librorum libro quinto, capite nono: Sacrificium non est accipiendu de manu sacerdotis, qui orationes vel actiones, & reliquas obseruationes in Missa secundum ritum, implere non potest.

8. DAMASVS pontifex in pontificali de Alexandro pontifice & martyre loquens in ipsius vita, sic ait: Hic passionem Domini misit in precatone sacerdotum, quãdò Missae celebrantur. Deinde de Sixto primo: Et constituit, vt Missarum actionem sacerdote incipiente, populus hymnum decantaret, Sanctus, Sanctus Dominus DEVS Sabaoth, &c. Item de Telephoro: Hic fecit vt in natali Domini nostri IESV CHRISTI noctu Missae celebrarentur, cum omni alio tempore ante horae tertiae cursum nullus praesumeret Missas celebrare, quia ea hora Dominus noster ascendit in crucem. & vt ante sacrificium, hymnus diceretur angelicis, hoc est, Gloria in excelsis DEO. Et de Felice primo: Hic constituit supra sepulcra aut memorias martyrum, Missas celebrari.

9. IDEM Damasus epistola quarta de Chorepiscopis: Quod verò eis non liceat sacerdotes consecrare, nec diaconos aut subdiaconos, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut sacrare, &c. nec publice quidem in Missa quenquam poenitentem reconciliare, &c.

10. CONCILIVM Carthaginense secundum canone tertio: Ab vniuersis episcopis dictum est: Chrismatis consecratio & puellarum consecratio a presbyteris non fiant. Vel reconciliare quenquam in publica Missa, presbytero non licere, hoc omnibus placet.

11. AMBROSIVS epistola trigesima tertia ad Marcellinam sororem suam, de tradendis basilicis: Sequenti die (erat autem Dominica) post lectiones atque tractatum, dimisisse catechumenis, symbolum aliquibus competentibus in baptisterijs tradebam basilicae. Illic nunciatum est mihi, comperto quod ad Portianam basilicam de palatio decanos misissent, & vela suspenderet, populi partem eopergere. Ego tamen mansi in munere, Missam facere cepti. Dum offero, raptum cognoui a populo Castulu quenda quem presbyteru dicerent Arriani. Hunc aut in platea offenderant transeuntes. Amarissimè flere, & orare in ipsa oblatione Deum cepti, vt subueniret,

nec

Missae celebrantur. Missarum actio.

Missas celebrare.

Missas celebrari.

In Missa.

In publica Missa.

Missam facere cepti.

* nè cuius nec huius sanguis in causa Ecclesiæ fieret, certè vt meus sanguis pro salute non solum populi, sed etiã pro ipsis impijs effunderetur. Quid multa? Missis presbyteris & diaconibus, eripui iniurię virum.

Ad Missas. 12. **AVGVSTINVS** sermone nonagesimoprimo de tempore. In lectione quæ nobis ad Missas legenda est, fratres charissimi, aucturi sumus, quod filij Israel post transitum maris rubri venerunt, &c.

Fit Missa catechumenis. 13. **IDEM** sermone ducentesimo trigesimo septimo de tempore: Ecce post sermonem fit Missa catechumenis, manebunt fideles, venietur ad locum orationis. Scitis quod accessuri sumus, quid prius Deo dicturi sumus? Dimitte nobis debita nostra &c.

Matth. 6. 14. **IDEM** Augustinus in sermone ducentesimo, quinquagesimo primo, agens de celebranda Dominica die: In die verò nullus se à sacra Missarum celebratione separet, neque otiosus quis domi remaneat, cæteris ad Ecclesiam pergentibus: neque in venatione se occupet, & diabolico mancipetur officio, circumuagando campos & sylvas, clamorem & cachinnum ore exaltans, non gemitum, nec orationis verba ex intimo pectore ad Deum proferens. Adhuc quoque quod detestabilius est, ad Ecclesiam aliqui venientes non intrant, non insistant precibus, non expectant cum silentio sanctarum Missarum celebrationem, sed quando lectiones diuinæ intus leguntur, tunc ipsi foris aut causas dicere, aut diuersis studet calumnijs impugnature, aut videlicet in alea vel in iocis inutilibus insudare.

Missarum celebratio. 15. **CONCILIVM** Mileuitanum cui Augustinus interfuit, canone duodecimo: Placuit etiam & illud, vt preces vel orationes seu Missæ, quæ probatæ fuerint in Concilio, siue præfationes, siue commendationes, seu manus impositiones, ab omnibus celebrentur. Nec aliæ omninò dicantur in Ecclesia, nisi quæ à prudentioribus tractatæ vel comprobatæ in synodo fuerint, nè forte aliquid contra fidem, vel per ignoratiam, vel per minus studium sit compositum.

Sanctarum Missarum celebratio. 16. **CONCILIVM** quartum Carthaginense, cui etiam interfuit Augustinus, canone octogesimo quarto: Vt Episcopus nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudæum, vsque ad Missam catechumenorum.

Missæ catechumenorum. 17. **LEO** Magnus epist. octogesima prima ad Dioscorum Alexandrinum: Vt autem in omnibus obseruantia nostra concordet, illud quoque volumus custodiri, vt quum solennior festiuitas conuentu populi numerosioris indixerit, & ad eam tanta multitudo conuenierit, quam recipere basilica simul vna non possit, sacrificij oblatio indu-

indubitanter iteretur, nè his tantum admissis ad hanc deuotionem, qui primi aduenerint, videantur hi, qui postmodum confluerint, non recepti: cum plenum pietatis atque rationis sit, vt quoties Basilicâ, in qua agitur, præsentia nouæ plebis impleuerit, toties sacrificium subsequens offeratur. Necesse est autem, vt quædam pars populi sua deuotione priuatur, si vnus tantum Missæ more seruato, sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte conuenierint. Studiosè ergò dilectionem tuam & familiariter admonemus, vt quod nostræ consuetudini ex forma paternæ traditionis insedit, tua quoque cura non negligat, vt per omnia nobis & fide & actibus congruamus.

IDEM epistola octogesima octaua, ad Episcopos Germaniæ & Galliarum: Nec publicè quidem in Missa quenquam poenitentem reconciliare, nec formatas cuilibet epistolas mittere Chorepiscopis vel presbyteris licet.

1. **K. DE** cæremonijs Missæ vide Dionysium Areopagitam libro de Ecclesiastica Hierarchia, capite tertio, vt supra A. I. Scripserunt de iisdem cæremonijs & ritibus quamplurimi alij: atque ijs fertim qui libros edidit de diuinis vel ecclesiasticis officijs, vt Isidorus Hispalensis, Vualafrius abbas S. Galli, Alcuinus, Amalarius archiepiscopus Treuirensis, Angelomus, Rabanus archiepiscopus Moguntinus de institutione clericorum, Remigius Altisiodorensis, Herigerus abbas Lobienfis, Berno abbas Augienfis de officio Missæ, Bernoldus Constantienfis presbyter, Iuo Carnotensis in sermonibus de rebus Ecclesiasticis, Hildebertus Cenomannenfis, Anselmus Cantuarienfis, Honorius Augustodunensis, Hugo Victorinus, Rupertus Tuitienfis, Innocentius 3. in libris de officio Missæ, Guilielmus Altisiodorensis, Ioânes Belet, Thomas Aquinas opusculo 66. de expositione Missæ, & in 3. parte quæst. 83. Guilielmus Durandus episcopus Mimatensis, Micrologus, & plures alij.

2. **CONCILIVM** Tridentinum sessione vigesima secunda, capite quinto: Cumque natura hominum ea sit, vt non facile queat sine adminiculis exterioribus ad rerum diuinarum meditationem sustolli: propterea pia mater Ecclesia ritus quosdam, vt scilicet quædam summissa voce, alia verò elatiore, in Missa pronunciarentur, instituit. Cæremonas item adhibuit, vt mysticas benedictiones, lumina, thymiamata, vestes, aliaque id genus multa, ex Apostolica disciplina & traditione, quo & maiestas tanti sacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa

Sacrificij oblatio iterari præcipitur in eodem die & templo.

Vnius Missæ

Publicè in Missa.

Vide Trit. de Script. Eccl. Item Ordin. Rom. cum adiunctis Scriptoribus, per Melchiorem Historiæ, Colonia edita anno 1568.

Cur Ecclesiæ ritus & cæremonas Missæ instituerit, ex traditione Apostolicæ

Contemnen-
tes ceremo-
nias & ritus
Missæ, anathe-
mate feriun-
tur.

ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplatio-
nem excitarentur. Ibidem canone septimo: Si quis dixerit, cere-
monias, vestes, & externa signa, quibus in Missarum celebratione
Ecclesia Catholica vtitur, irritabula impietatis esse magis, quam
officia pietatis, anathema sit.

Reuerenter
tractandi sa-
cra calices &

3. HIERONYMVS in epistola ad Theophilum Alexandrinum
ante libros Paschales: In opere tuo vtilitatem spectauimus Ecclesi-
arum, vt discât qui ignorant, eruditi testimonij scripturarum, qua
debeât veneratiõe sancta suscipere, & altaris Christi ministerio de-
seruire, sacrosq; calices & sancta velamina, & cætera q̄ ad cultũ Do-
minicæ pertinent passionis, non quasi inania & sensu carentia, san-
ctimoniam non habere, sed ex consortio corporis & sanguinis Do-
mini, eadem qua corpus eius & sanguis maiestate veneranda.

Quæ fiant &
dicantur in
Sacrificio.
Missæ.

CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi quinta mystagogi-
ca: Vidistis diaconum aquam lauandis manibus porrigentem sacer-
doti &c. Deindè clamat diaconus longè p̄ dicit: Complectimini &
osculemini vos inuicem: atque tunc mutuo nos osculo salutamus,
Posteà clamat sacerdos: Sursum corda. Vos deindè respondetis:
Habemus ad Dominum. Deindè dicit sacerdos: Gratias agamus
Domino. Ad hæc vos subijcitis: Dignum & iustum est. Facimus de-
indè mentionem cæli & terræ & maris, Solis & lunæ, & siderum ac
vniuersæ creaturæ, tã ratione præditæ, quam irrationalis: tã istius
quæ videtur, quam illius quæ sub aspectum nostrum non cadit:
angelorum, archangelorum, virtutum, dominationum, principa-
tuum, potestatum, thronorum & Cherubim, faciem operientium,
quasi diceremus illud Dauidis: Magnificate Dominum mecum:
Commemoramus etiam illa Cherubim, quæ in spiritali sancto cer-
nebat Esaias, circumstantia thronum DEI: ac alis quidem duabus
faciem velantia, atque dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus
Deus Sabaoth. Propterea enim traditam nobis hanc Seraphicam
theologiam recitamus, vt in illa cælesti hymnodia, cum supramun-
dana militia communicemus: atque sic per eiusmodi hymnos nos
ipso sanctificantes, Deum benignissimum oramus, vt super illa p̄-
posita, sanctum spiritum emittat, vt panem quidem faciat corpus
CHRISTI, vinum verò sanguinem CHRISTI. Omnino enim
quod attrigerit spiritus sanctus, hoc sanctificatur & transmutatur.

Cultus incre-
uentus.

Deindè verò postquam confectum est illud spirituale sacrificium,
& ille cultus increuentus super ipsa propitiatiõis hostia, obsecra-
mus Deum, pro communi Ecclesiarum pace, pro tranquillitate mun-
di,

di, pro regibus, pro militibus, pro socijs, pro ægrotis & afflictijs, &
in summa pro his omnibus qui egent auxilio. Indigemus autem
omnes. Cùm hoc sacrificium offerimus, posteà facimus mentionem
etiam eorum, qui ante nos obdormierunt. Primum Patriarcharum,
Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illo-
rum & deprecationibus suscipiat preces nostras. Deindè pro de-
functis sanctis Patribus & Episcopis. denique pro omnibus ora-
mus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes ani-
marum iuuamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tre-
mendi, quod in altari positum est, sacrificij. Quod exemplo vobis
demonstrare volumus. Scio enim multos dicere: Quid iuuat animã
in peccatis ex hoc mundo decedentem, etiam si in hoc sacrificio
mentio illius fiat? An enim si rex aliquis eos à quibus offensus est, in
exilium pepulerit, posteà verò illorũ propinqui coronam aliquam
conficientes, pro his qui sunt in supplicio, exulibus, eidem offeret,
nonne condonationem aliquam suppliciorum ipsis dederit? Ad eũ-
dem modum & nos, pro defunctis preces adhibentes, quan-
uis sint peccatores, non quidem coronam plectimus, sed Christum
pro nostris peccatis mactatũ offerimus, vt & nobis & illis eum qui
est benignissimus, propitium reddamus. Posteà dicitis illam ora-
tionem, quam Saluator suis discipulis tradidit, cum pura con-
scientia patrem nuncupantes DEVM, atque dicentes: Pater no-
ster qui es in cælis &c. Sacerdos autem posteà dicit: Sancta sanctis.
Vos deindè spondetis: Vnus sanctus, vnus Dominus IESVS
CHRISTVS. Audistis deinceps diuina quadam melodia psal-
lentem, atque ad sacrorum mysteriorum communionem vos ad-
hortantem: Gustate & videte, quòd CHRISTVS est Domi-
nus &c.

Memoria san-
ctorum in
Missæ.

Memoria de-
functorum.
Maximè ani-
marum iuuam-
en.

Sacrificium
propitiatorũ.

Psal. 33.

Quæta in ve-
neratione ha-
benda ea, quibus
vtitur Eccle-
sia in altari.

4. CLEMENS pontifex & martyr epistola secunda ad fra-
trem Domini: De vasis sanè sacris ita gerendum est: Altaris palla,
cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta,
incendio dentur: quoniam non licet ea, quæ in sanctuario fuerint,
malè tractari, sed incendio vniuersa tradantur. Cineres quoque eo-
rum in baptisterio inferantur, vbi nullus transitum habeat, aut in
pariete, aut in fossis pavementorum iacentur, nè introeuntium pe-
dibus inquinentur. Nemo per ignorantiam clericus palla mor-
tuum credat obuoluendum, aut Diaconus scapulas operire
velit, quæ fuit in altari, aut certè quæ data est in mensam
DOMINI. Qui hæc fecerit, vel leuiter quasi nihil &

negligenter habuerit diuina mysteria, Diaconus triennio, sexq; mē-
sibus à Dominico alienus erit altari, graui percussus anathemate.
Quòd si clericum presbyter nō commonuerit, decē annis & quin-
que mensibus excommunicatus sit, propterea quòd de Dominicis
sacramentis subiecta sibi nō cōmonuerit ministeria, & postea cum
grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesiæ. Pallas verò & vela,
quæ in sanctuarij sordidata fuerint ministerio, diaconi cum humi-
libus ministris iuxta sacrarium lauent, non eijcientes foras à sacra-
rio velamina Dominicæ mensæ, nè forrè puluis Domini corporis
malè decidat à sindone foris abluta, & erit hæc operanti peccatum:
idcirco intra sacrarium ministris præcipimus, hæc sancta cum dili-
gentia custodire. Sanè peluis noua comparetur, & præter hoc nihil
aliud tangat. Sed nec ipsa peluis velis apponatur lauandis, nisi quæ
ad Domini altaris cultum pertinent. Pallæ altaris solæ in ea laué-
tur, & in alia, vela ianuarum. De velis autè ianuarum, cura sit Ostia-
rijs ex admonitione Maiorum, nè quis negligens aut ignarus, ad ve-
lum ianue domus Domini, manus inconditè tergat: sed statim co-
ercitus, discat omnis homo, quia velum atrij domus Domini san-
ctum est.

5. BED A libro primo historiæ Anglicanæ, capite vigesimo nono:
Præterea idem Papa Gregorius Augustino Episcopo, quia suggeste-
rat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos, misit
cū præfatis legatarijs suis plures cooperatores ac verbi ministros:
in quibus primi & præcipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufini-
anus, & per eos generaliter vniuersa, quæ ad cultum erant ac mini-
sterium Ecclesiæ necessaria, vasa videlicet sacra, & vestimenta alta-
rium: ornamenta quoque ecclesiarum, & sacerdotalia vel clerica-
lia indumenta, sanctorum etiam Apostolorum ac martyrum reli-
quias, necnon & codices plurimos. Misit etiam literas, in quibus si-
gnificat se ei pallium direxisse, simul ei insinuat qualiter Episcopos
in Britannia constituere debuisset.

1. L CYPRIANVS libro primo, epistola nona ad Clerum
& plebem Furnitanorum: Episcopi antecessores nostri religiosè
considerantes, & salubriter prouidentes, censuerunt nè quis frater
excedens, ad tutelam vel curam clericum nominaret: ac si quis hoc
fecisset, non offerretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius
celebraretur. neque enim apud altare Dei meretur nominari in sa-
cerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros voluit auoca-
re, & idèd Victor cum contra formam nupèr in concilio à sacerdo-
tibus

Puluis Domi-
nici corp oris

Necessaria ad
ministerium
Ecclesiæ mit-
tit in Angliã
B. Gregorius

Pallium Epi-
scoporum.

Sacrificiũ al-
taris pro de-
functis.

tibus datam, Geminium Faustinum presbyterũ ausus sit tutorem
constituere, non est quòd pro dormitiõe eius apud vos fiat oblatio,
aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequenteretur, vt sa-
cerdotum decretum religiosè & necessariè factum, feruetur à no-
bis: simul & cæteris fratribus detur exemplum, nè quis sacerdotes
& ministros Dei, altari eius & Ecclesiæ vacantes, ad seculares mole-
stias deuocet. obseruari enim deceterò poterit, nè vltra hoc fiat cir-
ca personam clericorum, si quod nunc factum est, fuerit vindicatum.

2. CHRYSOSTOMVS homilia quadagesima prima in pri-
orem epistolã ad Corinthios: Abierit mortuus peccator sanè, gau-
dere decet, peccata impedita esse, & non accumularum malum, ni-
tiq; quantum fieri potest, vt iuuetur non lachrymis, sed prece, sup-
plicationibus, elemosynis, oblationibus. Non est temerè hoc exco-
gitatum, nec frustra memoriam mortuorũ inter sacra mysteria ce-
lebramus, aut accedimus, pro istis agnum illum iacentem, & pecca-
ta mundi tollentem deprecantes, sed vt his consolatio hinc aliqua
fiat. Nec temerè qui altari assistit, inter horrenda mysteria clamat,
pro omnibus in Christo dormientibus, & pro his qui memoriam
celebrant illorum. Nam nunquam ista fiant, neque hæc dicantur, si
pro illis commemorationes non fierent. Neque enim scena iam am-
plius nostra sunt, sed spiritus ordinatione fiunt. Opitulemur igitur
his fratres, memoriam pro ipsis faciamus. Nam si Iobi illius liberis
patris victima purgavit: quid dubites, è nobis quoque, si p dormi-
tibus offeramus, solatiij quiddam illis accessurum? Gratificari Deus
propter alios alijs solet, quod Paulus hic ostendit: Vt ex multis, in-
quit, personis, pro dono in nos collato, per multos gratiã p nobis
agantur. Nè defatigemur mortuis auxilium ferèdo, preces pro ipsis
offerendo: communis totius orbis victima: preces sunt. Hunc pleni-
fidutia, pro toto etiam orbe supplicamus, inter martyres, inter cõ-
fessores, inter sacerdotes mortuos recensemus. Vnum enim corpus
oës sumus, sint membra licet alia alijs illustriora, vndiq; veniã ipsis
imperrare licet, precibus pro ipsis effusis, muneribus datis, confor-
tio eorũ, inter quos velut cõmune corpus referuntur. Quid ergò do-
les? qd lachrymaris? cū impetrãdæ mortuo veniẽ tot extet rationes?

3. IDEM Chrysostrmus homilia vigesima prima in Acta Apo-
storũ: Nõ frustra oblatiões pro defunctis fiunt, nõ frustra preces, nõ
frustra elemosynę. Hęc omnia spiritus disposuit, volēs vt nos mu-
tuũ iuuenus. Vide enim: vtilitatem accipiet ille per te, & tu p illũ,
contẽptis opibus inductus es ad faciẽdũ aliqd generosum: & tu illi

Iuuantur ob-
lationibus.
Memoria
mortuorum
in sacris my-
sterijs.

Iob. i.

Solatiũ mor-
tuorũ ex ob-
latione.
2. Cor. i.

Cõmunis to-
tius orbis vi-
ctima.

Oblationes,
preces & ele-
mosynę pro
defunctis.

salutis, & ipse tibi eleemosynę factus est author. Nē dubita, quia erit aliquis fructus suavis. Non temerē diaconus clamat: Pro his qui defuncti sunt in Christo, & pro his qui illorū memoriam faciunt. Non diaconus est qui talem illam vocem emittit, sed spiritus: nō sanctus inquam, sed donū. Quid dicis? In manibus est hostia, & omnia proposita sunt benē ordinata, ad sunt angeli, ad sunt archangeli, ad est filius dei, cum tāto horrore adstant omnes, adstāt illi clamātes omnibus silentibus, & putas temerē hęc fieri? Igitur & alia temerē, & quę pro ecclesia, & quę pro sacerdotibus offeruntur, & quę pro plenitudine ac vniuersitate? Absit. Sed omnia cum fide fiunt.

4. IOANNES Damascenus in sermone, Quod qui in fide hinc migrarunt, sacris operationibus & viuorum beneficijs multū iuuentur: Diui autem Apostoli discipuli saluatoris, qui totum mundi circulum viuum cepere prædicando verbum, quod suis oculis viderant, in tremendis & impollutis vitalibusq; sacramentis memoriam eorū qui fideliter obdormierunt, habendam edixerunt. Quod adhuc firmiter atq; ad eod sine contradictione obseruat Apostolica & catholica Ecclesia CHRISTI & Dei, à finibus vsq; ad fines terrę, ab eoq; tempore vsq; in præsens, & in finem mundi vsq;. Omnino hoc neque vanē, neque absurdē, neque temerē, fortuito ve ordinatū est.

Memoria mortuorū in Missa ab Apostolis pfecta.

Nota. Quę enim Christiana religio erroris nescia suscipit, & in tot secula seruat inconcussa, minimē vana sunt, sed vtilia, Deo placita, salutiq; nostrę conducibilia plurimū. Ibidem postea: Insup̄ & Athanasius in sermone illo vndecunq; concinno, quem in eos, qui obdormierunt, scripsit, scite dicit: Si quis diem obierit, licet in aërem deponatur inhumatus, nē omiseris oleum & ceram, inuocato Christo Deo, ad sepulcrum accendere: Accepta enim Deo sunt, plurimamq; secum referunt retributionem. Oleum enim & cera, holocaustum est: incruentę autem hostię oblatio, propitiatio est. Quod verò in pauperes collocatur beneficiū, omnis bonę retributionis augmentum. Itaque pro defuncto oblaturus &c. Apostoli enim Dei prædicatores & magistri sacrificiorum curatores, alijq; patres sacro afflati nunime, & participes virtutis animum excedere facientis, secundū quod fas erat & acceptum Deo, diuino ore annunciarūt, operationes sacras (siue Missarum oblationes) & preces, & psalmos anniuersarijs defunctorum memorias, & quęcunq; vsque in hodiernum diem gratia benignissimi DEI augentur, incrementumq; accipiunt, ab ortu Solis vsque ad occasum, & à septentrione & meridie in gloriam & laudem Dei, Dñi Dominorum, & regis regnantium.

Athanasij eadem de re testimonium.

5. AVGV-

5. AVGVSTINVS in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: In Machabæorū libris legimus oblatū pro mortuis sacrificium. Sed & si nusquam in scripturis veteribus omnino legeretur, non parua est vniuersę ecclesię, quę in hac consuetudine claret, auctoritas: vbi in precibus sacerdotis, quę Domino DEO ad eius altare funduntur, locum suum habet etiā commendatio mortuorum.

2. Mach. 12.

Nota.

6. ITEM de verbis Apostoli, sermone trigesimo quarto, vel secundū alios trigesimo secundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturę, monumentorū opulenta constructio, viuorū sunt qualiacunq; solatia, nō adiutoria mortuorū. Orationibus verò sanctę Ecclesię & sacrificio salutari, & eleemosynis quę pro eorū spiritibus erogantur, nō est dubitandū mortuos adiuari, vt cum eis misericordius agatur à Dño, q̄ eorū peccata meruerunt. Hoc enim à patribus traditū vniuersa obseruat ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communionē defuncti sunt, cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorantur, oretur, ac p̄ illis quoque id offerri commemoretur. Cum verò eorum commendandorum causa opera misericordię celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo non inaniter allegantur?

Sacrificio factuari non dubitandum adiuari mortuos.

Nota.

7. ET libro nono Confessionū, capite vndecimo: Et mox omnibus (mihi & fratri meo) Ponite (inquit Monica) hoc corpus vbi cūq; nihil vos eius cura conturbet. Tantū illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis.

Memoria defuncti ad altare.

8. ITEM capite duodecimo, de eadē matre sua Monica loquēs: Cū ecce corpus elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neq; in eis precibus quas ibi fudimus, cū offerretur pro ea sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulcrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui, sed toto die grauiter in occulto mœstus eram.

Pro Monica sacrificium precij nostri oblatum.

9. PRÆTEREA capite decimotertio: Nō ista mādauit nobis, sed tantummodò memoriam suā ad altare tuū fieri desiderauit, cui nullius rei prætermisione serui erat, vnde sciret dispensari victimā sanctam, qua deletum est chirographū quod erat contrariū nobis, qua triumphatus est hostis computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo in quo vincimus.

Memoria suscipi ad altare fieri petijt.

Colof. 2.

10. EPIPHANIVS cōtra Aërium, hæresi septuagesima quinta: Deinde, qua ratione post mortem nominatis (inquit Aërius) nomina mortuorum? Orat enim, inquit, viuens, aut dispensationē facit, quid profue-

Argumenta Aërij hæretici.

profuerit mortuo? Si verò omninò preces eorum, qui hic sunt, pro-
sunt illis qui isthic sunt, igitur nemo sit pius, neque boni quicquam
faciat, sed acquirat amicos quosdam p què vult modù, aut per pecu-
nias persuadens, aut amicis id in obitu demandans, & orent p ipso,
vt nè quid illic patiat, neq; immedicabilia peccata ab ipso ppetra-
ta requirantur. Ad q̄ postea respondens Epiphanius, ita ait: De eo ve-
rò, quòd proferantur nomina vita defunctorù, quid hoc magis fu-
erit vtile? quid hoc commodius & magis admiratione dignu? quod
credunt præsentes, quòd hi qui decesserunt, viuunt, & non sunt nul-
li, sed sunt & viuunt apud Dñm: & vt pientissimam prædicationem
recenseam, quòd spes est orantibus pro fratribus velut qui in pere-
grinatione sint. Profunt autem & preces pro ipsis facientes, etiam si
totam culpam non abscondat. Verumenimuerò eò q̄ nos sepe dum
in mundo sumus, fallimur & erramus, tum inuiti, tum voluntarie,
quo id quod perfectius est significetur, & pro iustis, & pro peccato-
ribus memoriam facimus: pro peccatoribus quidem misericordiã
Dei implorantes, pro iustis verò & Patribus, & Patriarchis, Prophe-
tis, Apostolis, Euangelistis, martyribus ac cõfessoribus, Episcopisq;
& Anachoretis, & pro vniuerso ordine, vt Dñm IESVM CHR-
ISTVM ab hominum ordine separemus, per honorem, quem ipsi
exhibemus, & vt adorationem ipsi præstemus, illud mente voluen-
tes, quòd Dominus non est alicui homini adæquatus, etiã si millies,
& vltra, in iustitia degat vnusquisque homo. Et post pauca: Deinde
verò rursus ad propositi argumenti consequentiam deueniã, quòd
Ecclesia necessariò hoc perficit, traditione à Patribus accepta. Quis
autem poterit statutum matris dissoluere, aut legem patris? velut
Salomon dicit, Audi fili sermonem patris tui, & nè repudies statuta
matris tuæ: ostendens per hoc quod & in scripturis & sine scripto
docuit pater, hoc est Deus, & vnigenitus, & spiritus sanctus. Mater
autem nostra Ecclesia habet statuta in se posita, indissolubilia, quæ
dissolui non possunt. Quum itaque ordinata sint in ecclesia statuta,
& benè se habeant, & omnia mirabiliter fiant, confutatus est rursus
etiã hic seductor. Sed & hoc relicto, velut scarabæo, aut canthari-
de, aut buprestis animalculo, per ecclesiasticum fundamentum & Dei
potentiam conculcato, ad reliquas consequenter procedamus, Deũ
auxiliarium inuocantes.

1. M CYPRIANVS in sermone de cœna Dñi: Ex quo à Dño
dictum est: Hoc facite in meam commemorationem, hæc est caro
mea, & hic est sanguis meus, quotiescunquè his verbis & hac fide
actum

Respsio Epi-
phanij.

Pro peccato-
ribus memo-
ria fiet in sa-
cro.

Ex Traditiõ
à patribus ac-
cepta p mor-
tuis ista præ-
stantur.

Luc. 22.

actum est, panis iste substantialis & calix benedictione solenni sacra-
tus, ad totius hominis vitam salutemq; proficit, simul medicamen-
tum & holocaustum ad sanandas infirmitates & purgandas iniqui-
tates existens.

Utilitas hui-
us Sacrificij.

2. IACOBVS in sua Liturgia: Nostras animas sanctifica, corpo-
raq; & spiritus, necnon cogitationes nostras ad pietatem conuerte,
vt pura conscientia tibi dona offeramus, munera, fructuum oblati-
ones, vt ea deleantur delicta, quæ admisisimus, & vt toti populo tuo
sis propitijs. Ibidem: Vt tibi grato & diuino oblato sacrificio, digni
abs te habeamur vita æterna. Itè: Nè auerferis nos peccatores, verè
dum hoc & incruentum sacrificiũ atrectantes. Supplicamus & im-
ploramus bonitatem tuam, nè mysterium hoc quod ad salutem no-
bis dispensatum est, in cõdemnationem populo sit: sed in abolitio-
nem peccatorum, ac animarum & corporum renouationem, &c.
Admitte nos accedentes ad sanctum tuum altare, secundum multi-
tudinem misericordiæ tuæ, vt digni simus, qui offeramus tibi mu-
nera, & sacrificium pro nobis, & pro ijs, quæ populus per ignorantia
admisit: daq; nobis, Domine, vt tibi cum omni metu, ac pura con-
scientia hoc sacrificium spirituale atq; incruentum offeramus: quod
vbi admiseris in sanctum, supercaeleste, ac intellectuale tuum alta-
re, in odorem suauitatis spiritalis, vicissim mitte nobis gratiam spi-
ritus tui sanctissimi. ò Deus, respice in nos, & ad nostrum hoc ratio-
nale obsequium intuere, idq; accipe, vt Abel dona accepisti, Noë sa-
crificia, Moysis & Aaronis sacerdotia, Samuelis pacifica, Dauidis pœ-
nitentiam, Zachariæ incensum: vt de manu Apostolorum tuorũ ve-
rum hũc cultum accepisti, ita quoquè è manibus nostris qui pecca-
tores sumus, recipe munera hæc proposita per tuam benignitatem:
& fac vt oblatio nostra grata & acceptabilis sit, per spiritum sanctũ
sanctificata, in propitiationem peccatorum nostrorum, & eorũ quæ
populus per ignoratiam admisit, & in requiem animarum eorum, qui ante nos dormiunt, vt & nos abieci, & peccatores, & indigni ser-
ui tui, digni habiti, qui sine dolo ministremus sancto altari tuo, mer-
cedem accipiamus fidelium & prudentium dispensatorum, gra-
tiamq; inueniamus & misericordiam in die illa tremenda retribu-
tionis tuæ iustæ & bonæ. Et nonnullis interiectis: Miserere nostri:
quãdoquidem veremur ac tremimus, cum tuũ sanctum altare no-
bis accedendum est, & offerendum sacrificium hoc verendum &
incruentum pro nostris peccatis, & pro ijs quæ populus per ignorã-
tiam admisit.

Propitiatori-
um sacrificij
pro viujs.

Pro defun-
ctis.

Propitiatori-
um p. viuis.

3. **BASILIVS** Magnus in Liturgia sua: Da Domine & pro omnibus nostris peccatis, & populi tui ignoratia, acceptabile & susceptibile fieri sacrificium nostrum in conspectu tuo. Ibidem: Suscipe nos appropinquantes sancto altari tuo, secundum multitudinem misericordiae tuae, ut simus digni offerre tibi rationabile istud, & absque sanguine sacrificium pro nostris peccatis & populi ignorantia.

4. **CHRYSTOMVS** in Liturgia sua: Fac nos dignos ut offeramus tibi deprecationes, & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo. Et post pauca: Ministrare tibi, magnum ac formidandum etiam supercaelestibus virtutibus. Attamen propter ineffabilem & immensam tuam humanitatem intrepidè & irrevocabiliter factus es homo, & summus pontifex noster. Sacrificiorum ritum instituisti, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanquam Dominus omnium. Respice ad me peccatorem, ut assistam sanctae tuae huic mensae, cõsecrem sanctum & immaculatum tuum corpus, & preciosum sanguinem. Tu enim es qui offers, & offeris, & accipiens, & dans, **CHRISTE** Deus noster. Et nonnullis interiectis: Domine Deus omnipotens, solus sanctus, qui suscipis hostiam laudis ab ijs qui te inuocant in toto corde, suscipe preces nostras, & offer sancto altari tuo: & fac nos dignos offerre tibi dona, & sacrificium spiritale pro nostris peccatis, atque ignorantijs populi: & praesta, ut inueniamus gratiam in conspectu tuo, ut fiat acceptabile sacrificium nostrum, & inhabitet spiritus gratiae tuae bonus super nos, & super hanc apposita sacramenta, & super omnem populum. Et nonnullis interpositis: Amplius obtulimus tibi hanc rationabilem hostiam, pro orbe, pro sancta catholica & apostolica **DEI** Ecclesia, & ijs qui casta in conuersatione ac sobria degunt. Pro fidelissimis & **DEO** dilectis Imperatoribus nostris, & toto palatio, & omni exercitu eorum.

5. **MARTIALIS** in epistola ad Burdegalenses, capite tertio: Quod Iudaei per inuidiam &c. ut supra, G 1.

6. **HIERONYMVS** in caput primum epistolae ad Titum: Quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populisque peccatis, illibatas Deo oblaturus est victimas?

7. **AMBROSIVS** libro primo Officiorum, capite quadragesimo octavo: Umbra in lege, imago in Euangelio, veritas in caelestibus. Antè agnus offerebatur, offerebatur vitulus, nunc **CHRISTVS** offertur: sed offertur quasi homo, quasi recipiens passionem, & offer-

Pro quibus
offeratur.

fert se ipse quasi sacerdos, ut peccata nostra dimittat. Hic in imagine, ibi in veritate, vbi apud patrem pro nobis quasi aduocatus interuenit. Hic ergo in imagine ambulamus, in imagine videmus: illic facie ad faciem, vbi plena perfectio, quia perfectio omnis in veritate est.

Intellige de
aliena specie

8. **IDEM** Ambrosius in psalmum trigessimum octauum: Vidimus principem sacerdotum ad nos venientem, vidimus & audiimus offerentem pro nobis sanguinem suum: sequamur, ut possimus, sacerdotes, ut offeramus pro populo sacrificium: etsi infirmi merito, tamen honorabiles sacrificio: quia etsi nunc **CHRISTVS** non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando **CHRISTI** corpus offertur. Immo ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium, quod offertur.

Sacerdoti est
pro populo
offerre sacri-
ficiam.

Christi cor-
pus, in terris
offertur.

9. **ALEXANDER** primus Pontifex & martyr, in epistola prima ad omnes Orthodoxos, capite quarto: In Sacramentorum oblationibus, quae inter Missarum solennia Domino offeruntur, &c. ut supra, I 1. Ac deinde: Crimina atque peccata, oblati his Domino sacrificijs delentur. Idcirco & passio eius in his commemoranda est, qua redempti sumus, & saepius recitanda, atque haec Domino offerenda. Talibus hostijs delectabitur & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia. Nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quam corpus & sanguis **CHRISTI**. Nec vlla oblatio hac potior est, sed haec omnes praecellit. Quae pura conscientia Domino offerenda est, & pura mente sumenda, atque ab omnibus veneranda. Et sicut potior est caeteris, ita potius excoli & venerari debet.

Matth. 26.
Crimina de-
lentur.

Placabitur
Dominus, &
peccata inge-
ntia dimittet.

10. **IDEM** epistola secunda ad omnes Episcopos: Quos in ordine Apostolatus constitui voluit, ipsi pro populo interpellant, & populi peccata comedunt, quia precibus suis & oblationibus ea delent atque consumunt.

Osec 4.

11. **GREGORIVS** Nazianzenus oratione prima in Iulianum Imperatorem: Mox incruenti sacrificij oblatione manus commaculat, per quod nos **CHRISTO** vnimur, nec non passionis ac diuinitatis eius participes reddimur, festionibus & victimis restabiliens regias, malis consiliarijs in malo vtens principatu.

12. **AVGVSTINVS** sermone quarto de Innocentibus: Quid reuerentius, quid honorabilius dici potest, quam sub illa ara requiescere, in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostiae, in qua Dominus est

cc 2 sacer-

Psal. 109. sacerdos, sicut scriptum est: Tu es sacerdos in æternū secundū ordinem Melchisedech? Rectè sub altario iustorū animæ requiescunt, quia super altare corpus Domini offertur. Nec immeritò illic iusti vindictam sanguinis postulant, vbi etiā pro peccatoribus Christi sanguis effunditur. Conuenienter igitur, & quasi pro quodam confortio ibi martyribus sepultura decreta est, vbi mors Domini quotidie celebratur, sicut ipse ait: Quotiescunq; hæc feceritis, mortem meam annuntiabitis, donèc veniam, scilicet, vt qui propter mortē eius mortui fuerant, sub sacramento eius mysterio requiescant.

1. Cor. 11. 13. **TERTIVM** conciliū Braccarense, capite primo: Cū omne crimen atq; peccatum, oblati Deo sacrificijs deleatur, quid decetèrò pro delictorum expiatione Domino dabitur, quādò in ipsa sacrificij oblatione erratur?

14. **GREGORIVS** homilia trigesima septima in Euāgelia: Singulariter namq; ad absolutionem nostram oblata cum lacrymis & benignitate mētis sacri altaris hostia suffragatur: quia is qui in se resurgens à mortuis iam nō moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterū patitur. Nam quoties ei hostiam suæ passionis offerimus, toties nobis ad absolutionem nostram, passionem illius reparamus. Multos vt arbitror vestrum, fratres charissimi, contigit nō esse hoc, quod volo ad memoriā vestram narrando reuocare. Non lōgè à nostris fertur temporibus factum, quòd quidam ab hostibus

Vide etiā lib. 4 dial. ca. 57. captus, longè transductus est. Cumq; diū teneretur in vinculis, eum vxor sua, cū eadem captiuitate non reciperet, extinctum putauit. Pro quo iam velut mortuo hostias hebdomadibus singulis curabat offerre. Cuius toties vincula soluebantur in captiuitate, quoties ab eius coniuge oblata fuissent hostiæ pro animæ eius absolutione. Non longo pōst tempore reuersus, admirans valde, suæ indicauit vxori, quòd diebus certis hebdomadibus singulis, eius vincula soluebantur. Quos videlicet dies eius vxor atq; horas discutiens, tunc eum recognouit absolutum, cū pro eo sacrificium meminerat oblatum. Hinc ergò fratres charissimi, hinc certa consideratione colligite, oblata à nobis hostia sacra quantum in nobis soluere valeat ligaturam cordis, si oblata ab altero, potuit in altero soluere vincula corporis.

Vincula soluta per oblationem sacrificij.

15. **CONCILIVM** Tridentinum sessione vigesima secunda, capite secundo: Et quoniam in diuino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille **CHRISTVS** continetur, & incruentè immolatur, qui in ara Crucis semel seipsum cruentè obrulit: docet sancta

Soluit ligaturam cordis.

Syno-

Synodus, sacrificium istud verè propitiatoriū esse, per ipsumq; fieri, vt, si vero corde & recta fide, cum metu & reuerentia, contriti ac pœnitentes, ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata, etiam ingentia, dimittit: vna enim eademq; est hostia, idem nunc offerens sacerdotum ministerio, qui seipsum tūc in cruce obrulit, sola offerendi ratione diuersa: Cuius quidem oblationis, cruentæ inquam, fructus per hanc incruentam yberimè percipiuntur: tātum abest vt illi per hanc quouis modo derogetur. Quare non solūm pro fidelium viuorum peccatis, pœnis, satisfationibus, & alijs necessitatibus, sed & pro defunctis in **CHRISTO** nondūm ad plenum purgatis, ritè, iuxta Apostolorum traditionē, offertur. Ibidem, canone tertio: Si quis dixerit, Missæ sacrificiū tantūm esse laudis & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem sacrificij in Cruce peracti, non autem propitiatorium, vel soli prodesse fumentis: neque pro viuīs & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfationibus, & alijs necessitatibus offerri debere, anathema sit.

1. **N CONCILIVM** Ephesinum in epistola ad Nestorium, vt suprā, quæstione quarta, litera A 3.

2. **SECUNDA** synodus Nicena, actione sexta, tomo tertio, vt suprā ibidem, A 4.

3. **AVGVSTINVS** contra Faustum libro vigesimo, capite vigesimo primo, vt suprā, hac eadem quæstione, A 6.

4. **EVSEBIVS** de demonstratione euangelica, libro primo, capite decimo, vt suprā C 2.

5. **GREGORIVS** Nazianzenus oratione secūda cōtra Iulianū Apostatam: Non ampliūs ædes nostras sacras sinistrè adspicient. Nō ampliūs sanguine detestando, purissimi ac incruenti sacrificij purissima inquinabūt altaria, nec aris sacrilegis inaccessa descēdabūt.

6. **IDEM** in carminibus ad Episcopos:

O sacrificia mittentes incruenta sacerdotes,

O animarum custodes gloriosi, ò magni

Figmentum Dei manibus in vestris ferentes.

7. **ITEM** ad Constantinopolis sacerdotes & ipsam urbem:

O sacrificia mittentes incruenta sacerdotes,

Et magnæ Vnitatis cultores in Trinitate.

8. **CYRILLVS** Alexandrinus epistola decima ad Nestorium:

cc 3

Dum

Propitiatorium est.

Quòd crimina & ingentia peccata deleat.

Fructus huius sacrificij.

Propitiatorium.

Incruentum sacrificium.

Dum vnigeniti filij Dei, hoc est, IESV CHRISTI, mortem secundum carnem & resurrectionem ex mortuis annunciamus, assumptionemq; in caelos confiteamur, in cruentum in Ecclesijs perficimus cultum, atque ita ad mysticas accedimus benedictiones ac sanctificamur, participes facti sanctae carnis preciosiq; sanguinis seruatoris nostri omni Iesu Christi, nec ut communem carnem accipimus, &c.

Vide I. tom. Concil.

In cruentum in Ecclesijs sacrificium celebratur, & gl'esit illud.

Ioan. 6.

Ibidem.

IDE M in declaratione anathematismi vndecimi: Sanctum ac viuificum incruentumq; in Ecclesijs celebramus sacrificium, non hominis alicuius nobis similis & communis corpus: consimiliter & preciosum sanguinem esse, quod proponitur, credentes, sed magis tantumquam proprium viuificantis verbi corpus & sanguinem accipimus.

Communis enim caro viuificare non potest. Et hoc ipse seruator testatur, dicens: Caro non prodest quicquam. spiritus est qui viuificat. Quoniam enim verbi facta est propria, ob eam causam intelligitur, & est viuifica, sicut seruator dicit: Sicut misit me viuens pater, & ego viuo propter patrem: & qui manducat me, etiam ille viuet propter me. Quia vero Nestorius, & qui cum illo sentiunt, mysterij huius virtutem temere dissoluunt, propterea, idq; valde merito, constitutus est hic Anathematismus.

9. HIERONYMVS in caput vigesimum sextum Matthaei:

Christus secundum ordinem Melchisedech, in vltima cena obtulit Genes. 14.

Postquam typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat: assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paschae transgreditur sacramentum, ut quomodo in praefiguratione eius Melchisedech summi Dei sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritate sui corporis & sanguinis representaret.

10. OECUMENIVS in caput quintum epistolae diuini Pauli ad Hebraeos, super ea verba, Tu es sacerdos in aeternum &c. Neque enim de ea, quae semel a DEO facta est oblatio & hostia, dixisset, In aeternum, sed respiciens ad praesentes sacrificios, per quos medios Christus sacrificat & sacrificatur: qui etiam in mystica cena modum illis tradidit huiusmodi sacrificij.

Christus per Sacerdotes exercet perpetuo sacrificium Melchisedech.

1. O CHRYSOSTOMVS homilia decimasextima in epistolam ad Hebraeos: Imperauit semper offerri, propter infirmitatem, ut & memoria peccatorum fieret: Quid ergo nos? Nonne per singulos dies offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis eius. Et vna est haec hostia, non multae. Quomodo vna & non multae? Quia semel oblata est, oblata est in sancta sanctorum: hoc autem sacrificium exemplar est illius: id ipsum semper offerimus. Neque nunc quidem alium agnum, crastina alium, sed semper

Eadem est hostia in hoc sacrificio cum ea quae in cruce immolata est.

per eundem ipsum! Proinde vnum est hoc sacrificium hac ratione. Alioquin quoniam in multis locis offertur, multi CHRISTI sunt? Nequaquam, sed vnus vbique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus, vnum corpus. Sicut enim qui vbique offertur, vnum corpus est, & non multa corpora: ita etiam & vnum sacrificium. Pontifex autem noster ille est, qui hostiam mundatam nos obtulit: ipsam offerimus & nunc, quae tunc oblata quidem, consumi non potest. Hoc autem quod facimus, in commemorationem quidem fit eius quod factum est. Hoc enim facite, inquit, in meam commemorationem. Non aliud sacrificium, sicut pontifex, sed id ipsum semper facimus: magis autem recordationem sacrificij operamur.

Vnus est sacrificij idemq; semper.

Luc. 22.

2. AVGVSTINVS epistola vigesima tertia ad Bonifacium Episcopum: Nonne semel immolatus est CHRISTVS in seipso, & tamen in sacramento non solum per omnes Paschae solennitates, sed omni die populis immolatur: nec utique mentitur qui interrogatus eum responderit immolari?

Omni die immolatur.

3. THEOPHYLACTVS in capitis quinti ad Hebraeos haec verba scribens, Tu es sacerdos in aeternum &c. Dicant igitur Iudaei nobis, quisnam fuerit alius sacerdos secundum ordinem Melchisedech praeter Christum? Nonne omnes sub lege fuerunt? nonne omnes sabbatum celebrabant, & victimas offerebant? Mani festissime igitur de Christo hoc dictum est. solus enim ille pane & vino sacrificium consecrauit, perinde ac Melchisedech. Qui vero dixit, In aeternum? Quoniam etiam nunc vna cum corpore quod pro nobis immolauit, apud Deum & patrem intercedit &c. Vel quia quae in singulos dies fit & futura est in perpetuum oblatio per Dei ministros, ipsum habet Pontificem & sacerdotem Dominum, atque adeo ipsam hostiam, qui seipsum pro nobis sanctificat, & frangitur & distribuitur. Quoties enim haec fiunt, mors Domini annunciat.

Genes. 14.

Per ministros in perpetuum offert Christus.

1. Cor. 12.

4. IDEM in eiusdem epistolae capitis septimi illa verba, Manet sacerdos in perpetuum: Dicimus Christum cum aeternus sit & immortalis, reuera semper esse sacerdotem. Nam & nunc quidem semper seipsum pro nobis offerre creditur per ministros suos.

5. ITEM in caput decimum ad Hebraeos: Suboritur hic questio, Num & nos hostias incruentae offeramus? Cui respondemus, omnino: ceterum memoriam facimus mortis Domini, estque vna ipsa, non multae, quandoquidem semel oblata est. Nam eundem semper offerimus, immo potius memoriam illius oblationis facimus, quae se ipse obtulit, ceu iam nunc facta sit. Proinde vnum est sacrificium. Na quod

Non repugnat nostra oblatio vnicuique isti oblatio quae semel in cruce peracta est

ad

ad quæstionem attinet, postquam multis in locis offertur, num igitur multi CHRISTI erunt? nequaquam, sed vnus est vbiq; & hic plenus, & illic plenus & perfectus, vnumq; corpus. Quemadmodum enim in multis locis oblatus CHRISTVS vnum corpus est, & non multa corpora, sic & vnum sacrificium. Nam illam hostiam offerimus, quæ tum est oblata: illic autem alius erat qui heri oblatus erat, agnus fortasse, à victima quæ hodie offertur, nec veluti commemoratio erat hesternæ oblationis, qui hodie offerebatur agnus, sed ipse per se ipsum sacrificium perficiebat.

6. OECUMENIVS in quintum caput epistolæ ad Hebræos, vt supra, N 10.

Cur sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

7. PHOTIVS apud Oecumenium in eundem locum: Quia etiã CHRISTVS sine sanguine hostiam obtulit, deinde postmodum suum ipsius etiã corpus: propterea aptè dictum est, CHRISTVM esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech.

8. IDEM Oecumenius in caput septimum super illa verba, Manet sacerdos in perpetuum: Eo modo perpetuitatem accipito, quo & cætera: Aut quod etiã modus sacerdotij Melchisedech (nostri autem quid dicam) in perpetuum maneat.

9. ITEM in eiusdem epistolæ caput decimum: Qui multas, inquit Apostolus, & easdem singulis annis offerunt hostias, perficere nequeunt illos, qui secundum legem conuersantur. Quid ergo? An ne nos semper offerimus hostias sanguine carentes? Sed vnus eiusdemq; mortis CHRISTI memoriam facimus, & vnum Christi corpus semper edimus. Non enim nunc quidem vnus Christi, aliàs verò alterius, sed semper eiusdem: Iudeorum verò hostiæ varias habebat victimas, nempe oues, boues, capras: idem multæ sunt hostiæ: nostræ verò quanquam actione multæ sint, vnica tamen est potestate.

Nostra hostia eadem.

VIII

Est ne sub altera tantum, panis scilicet, an verò sub vtraq; panis ac vini specie, sumenda Eucharistia?

A De Sacerdotibus quidem, seu sacrificantibus constat,

constat, ambas Sacramenti species illis esse sumendas, sine quibus neque ritè consecrare, neque offerre possent Eucharistiam. Cuius rei causam ex sacrificio ipso pendentem reddere, hic iam necesse non est.

B De alijs verò fidelibus non sacrificantibus, illud fatendum est, nullo eos Diuino præcepto ad Eucharistiæ Sacramentum sub specie vtraque sumendum adstringi, sed ad salutem illis esse satis, alterius speciei communionem, Igitur si veteris Ec-

clesiæ statum repetimus, ^a nunc vnã tantum, nunc vtranque speciem fidelibus dispensatam fuisse cõperiemus. Si verò Scripturam sacram consulimus, ^b sic illa de hoc Sacramento differit, vt modò panis & calicis, modò solius quidẽ panis soleat meminisse. Vbi enim legimus, ^c *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* legimus etiam, *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Et qui dixit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam:* dixit etiam, ^d *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* Et rursus idem qui affirmavit, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo:* affirmavit & illud, ^e *Qui māducat hunc panē, viuet in æternum:* vt omittamus quod ^f Lucas de fractione solùm panis adducit.

^a Tertull. lib. 2. ad uxorem. Cypria. ser. 5. de lapsis. Ori. ho. 13. in Exo. Basil. ad Cas. pa. Hier. apologia p libro contra Iouinianum. b. 1. Cor. 10. d. 11. e. Act. 2. g. e. Ioan. 6. f.

^{ibidem.} Conc. Trid. sess. 21. cap. 1

^d Ibidem.

^e Ibidem. f. Luc. 24. e. Act. 2. g. 20. b. 27. f. Au. epist. 86 ad Casula. & Chryf. ho. 17. operis im perfecti.

g Matt. 26. c
Marc. 14. c
Luc. 22. b
1. Cor. 11. e

C Neque CHRISTI nobis hinc deest exemplum, qui primùm in extrema illa cœna^s sub vtraque specie hoc instituit ac Apostolis tradidit Sacramentum. Deindè verò in Emaus cum duobus discipulis agens, sub vna solùm specie^h porrexit illis Eucharistiam, ac postea statim illinc sese subduxit, sicut Euāgelicum hunc locum Patres interpretantur.

D Proindè damnandi non sunt siue qui nunc vnica contenti specie, ab vsu calicis abstinent, & multis ab hinc seculis^a abstinuissè leguntur, siue qui olim cum ita probaret Ecclesia, vtranque speciem in vsu publico habuere.

E Verùm magister rerum vsus paulatim docuit, maiore cum populi commoditate, ac minore periculo, multisque de causis frugiferè fieri, vt omisso calicis vsu, alterius tantum speciei communio retineatur. Atque ita faciendum iamdiù decreuit Ecclesia, non discedens illa quidem à sponsi sui instituto præcepto^{ve} (columna enim^b & firmamentum veritatis est, & mysteriorum DEI fida^c dispensatrix) sed potestatem à sponso acceptam in dispensandis mysterijs ad^d ædificationem communemque fidelium vtilitatem

h Luc. 24. e & ibidem
Theoph. & Beda: Chry.
in Matt. operis imperfecti
hom. 17. & Aug. lib. 3. de consensu Euā.
cap. 25.

a Euseb. lib. 6. eccles. hist. cap. 36. Aug. hom. 26. ex hōiij 50. & ser. 252. de tempore. Amb. in Satyrum. Paulinus in vita S. Ambrosij. Amphiloch. in vita Basilij. Beda Anglicanæ hist. lib. 4. ca. 14. & 24. Theodorētus in Philotheo. vita. 26. quæ est Simeonis. Euagrius lib. 4. ecc. hist. cap. 35. & Guiliel. abbas in vita S. Bernar. lib. 1. cap. 11.

b 1. ad Timoth. 3. d

c 1. Cor. 4. a

d 2. Cor. 10. e 13. d
Concl. Trid. sess. 21. cap. 2.

602

conuertens, prout temporum hominumque conditio, quæ nonnulla etiã in sacris immutari cogit, postulare videtur.

F Nam & Euangelij nobis verba^e declarant, CHRISTVM in cœna cum illis egisse, quibus potestatem fecit non sumendæ modò, sed etiam consecrandæ offerendæque Eucharistiæ, immò^f & ordinandæ & administrandæ totius Ecclesiæ. Horum iudicio, prudentiæ, & authoritati reliquit, cum de alijs plerisque ad rem Christianam spectantibus, tum de modo ordineque dispensandæ fidelibus Eucharistiæ, ius in posterum constituendi, atque pro ratione temporum ritè disponendi. Id probat etiam ex^g Paulo^h Augustinus, & multis Apostolorum institutis euinci facile potest.

G Nec est cur Laicis iniuria irrogari vllaputetur, si vt in plerisque itidem^a alijs, hac in parte non æquantur Sacerdotibus. Nam in confesso est, CHRISTVM non esse dissectum in partes duas secundum duo Sacramenti huius signa, sed tã sub vna, quàm sub vtraque specie, immò sub vnus etiã hostiæ consecratæ^b particula, CHRISTVM totum exhiberi atque sumi, videlicet, secundum carnem, animã, sanguinem, diuinitatem. Vbi autem CHRISTVS totus ac integer sumitur, illic

e Matth. 26. d
Marci. 14. c
Luc. 22. b
Iusti. in apok.
2. ad Antoni.

f Act. 20. f
1. Pet. 5. 2
Luc. 10. c
Ephes. 4. c

g 1. Cor. 11. g
h Ad Iuanu-
um, epist. 118.
cap. 6.

a Matth. 18. c
Ioan. 20. f
1. Tim. 3. a. b. c & 4. d
ad Titum 1. b

b Basilius ad Cæsar. pa-
trici. Cyrill. in epistola
ad Calosyrin, & in Ios.
1. 4. cap. 17. Con. Florēt.
Euseb. Emisenus hom.
5. de pasch. Trident. sess.
13. cap. 3. Et de Consecr.
distin. 2. cap. qui man-
ducat, & c. Sing.

d d 2

deesse

deesse non potest integer quoque fructus & effi-
cax gratia tanti Sacramenti. Quapropter nulla hinc
laici vtilitate fraudantur, siue rem ipsam in Sacra-
mento contentam, CHRISTVM scilicet Deum
& hominem, spectes: siue^c fructum & gratiam, quae
Eucharistiam fumentibus, ad animarum salutem
donatur, queras: sed tantum hi sub altera accipi-
unt, quantum sub vtraque, si liceret, specie essent
percepturi.

^c Ioan. 6. e f
1. Cor. 10 d

^d Aug. ad In-
nuar. epi. 118.
cap. 5.

^e Luc. 22. c
Ioan. 14. b d
& 16. b
Esa, 50. d

^f Synod. Con-
stanti. 118. f. 1.
30. Tridenti.
f. 1. 21.

H Qua de re^d ambigendi, vel disceptandi am-
plius nullus iam relictus est locus, posteaquam Spi-
ritus sanctus, qui iuxta promissionem^e CHRISTI
docet ac regit Ecclesiam, certam nobis & explica-
tam sententiam edidit, editamque semel ac iterum
sacrosanctae^f Synodi non violanda autoritate
confirmavit. Vnde perspicue colligi potest, hanc
sub altera specie communicandi consuetudinem
praepcepto diuino haud aduersari, Ecclesiae legitima
autoritate fulciri, temporis longauitate magnoque
populorum fidelium consensu comprobari, rati-
one ac vtilitate certa commendari: ac demum pro
lege, quam sola mutare possit Ecclesia, certo habendam esse.

I Sed nec aduersarij, quantumuis hinc obstrepant,
eiusmodi in communicando ritus initium vllum
possunt demonstrare: Vt mirum sit adhuc reperi-

ri,

ri, qui priuatae pietatis specie ducti, aliter sibi per-
suadeant, & hac in parte cum nouis Ecclesiae con-
temptoribus^g aduersus venerandam totius Eccle-
siae^h autoritatem conspirent. His verendum est
sanè, nè, dum externa Sacramenti signa tantoperè
urgent, & contentioni seruiunt, Sacramenti fru-
ctum internum, adeoque CHRISTVM totum amit-
tant: vt ab omni vsu Sacramenti praestet eos pe-
nitens abstinere. Quandoquidem neque^a Fides,
neque Sacramenta vllis, nisi persistentibus in Ec-
clesiae vnitate, sunt salutaria. Vt hinc Augustinus^b
dixerit, omnia Sacramenta CHRISTI non ad sa-
lutem, sed ad iudicium habentur sine charitate vni-
tatis. Ac iterum, ^c Quid prodest homini vel sana fi-
des, vel sanum fortasse fidei Sacramentum, vbi le-
thali vulnere Schismatis perempta est sanitas cha-
ritatis? Nec dubium sanè, quin grauius in Chri-
stum ipsum peccent, qui hoc vnitatis Sanctissimo^d
Symbolo ad Schismaticae diuisionis Symbolum
audent abuti.

^g 1. Tim. 3. d
Matth. 18. c

^h Aug. contra
Crescon. lib.
1. cap. 33.

^a Au. de vnit.
Eccles. cap. 4.

^b Lib. 3. cont.
litteras Petili.
cap. 40.

^c De baptif.
contra Donat.
lib. 1. cap. 8.

^d Aug. 21. de
ciuit. cap. 25.
Trident. sess.
13. cap. 2. & 8.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Calix benedictionis,
cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi
est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis
Domini est?

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Quotiescunque enim
dd 3 mandu-

manducabitis panem hunc, & calicē bibētis &c. Itaque quicūque manducauerit panē hunc, vel biberit calicem Domini indignē, &c. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

ACTORVM secundo: Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus.

IOANNIS sexto, vt infra.

LVCAE vigesimoquarto: Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorū, & cognouerunt eum: & ipse euauit ex oculis eorum, &c. Et ipsi narrabāt quae gesta erāt in via: & quomodo cognouerunt eum in fractione panis.

ACTORVM vigesimo: Vna autem Sabbati cum conuenissemus ad frangendū panē, Paulus disputabat cum eis &c.

ET vigesimo septimo: Et cum haec dixisset, sumens panē, gratias egit Deo in conspectu omnium: & cum fregisset, cepit manducare. Animae quoque facti omnes, & ipsi sumpsērunt cibum.

MATTHAEI vigesimo sexto: Coenantibus autem eis, accepit IESVS panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus &c.

MARCI decimoquarto: Et manducantibus illis, accepit IESVS panem, &c. Et accepto calice, gratias agens dedit eis. & biberunt ex illo omnes &c.

LVCAE vigesimo secundo: Et accepto pane, gratias egit, &c. Similiter & calicem, postquam coenauit, dicens: Hic est calix nouum testamentum &c.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Dominus IESVS
in

in qua nocte tradebatur, accepit panem, &c. Similiter & calicem, &c. vt supra quaestione secunda.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo, vt ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum Dei.

POSTERIORIS ad Corinthios decimo: Nam & si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in aedificationem, & non in destructionem vestram, non erubescam.

ET capite decimotertio: Ideò haec absens scribo, vt non praesens durius agam secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in aedificationem, & non in destructionem.

MATTHAEI vigesimo sexto: Vespere autē facto, discubebat cum duodecim discipulis suis, &c. Coenantibus autem eis, accepit IESVS panem, &c.

MARCI decimoquarto: Vespere autem facto, venit cum duodecim, &c. Et manducantibus illis, accepit IESVS panem, &c.

LVCAE vigesimo secundo: Et cum facta esset hora, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo, &c. Et accepto pane, gratias egit.

ACTORVM vigesimo: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.

PRIORIS Petri quinto: Pascite, qui in vobis est, gregem Dei, &c.

LVCAE decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

AD

AD Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. alios autem pastores & doctores, ad cōsummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis CHRISTI: ut iam non simus paruuli fluctuantes, & circūferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Cetera autem, cum venero, disponam.

MATTHÆI decimo octauo: Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c.

IOANNIS vigesimo: Quorum remiseritis peccata, &c.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, &c. Diaconos similiter pudicos, &c. Qui enim benè ministrauerint, gradum bonum sibi acquirant, &c.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Dum venio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi &c.

AD Titum primo: Constituas per ciuitates presbyteros.

IOANNIS sexto: Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducauerunt manna in deserto: & mortui sunt. Hic est panis de cælo descendens: ut si quis ex ipso manducauerit, nō moriatur. Ego sum panis viuus, q̄ de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et paulò post: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me viuens pater, & ego uiuo propter patrem: & qui māducat me, & ipse viuet propter me.

Hic

Hic est panis qui de cælo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna: & mortui sunt. Qui manducat hūc panem, viuet in æternum.

LVCÆ vigesimosecundo: Simon, ecce satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquandò conuersus, confirma fratres tuos.

IOANNIS decimo quarto: Ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere: quia non videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ibidem: paracletus autem spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæcunque dixerō vobis.

IOANNIS decimo sexto: Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modò: quum autem venerit spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

ESAIÆ quinquagesimonono: Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus, qui est in te, & verba meæ quæ posui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore feminis tui, & de ore seminis feminis tui, dicit Dominus, amodò & vsque in sempiternum.

MATTHÆI 18. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus.

PATRES.

1. BERTULLIANVS libro secundo ad vxorem: Non sciet ^{Domini olim} maritus, quid secretò ante omnem cibum gustes. Et si sciuerit panem, non illum credit esse qui dicitur. Et hæc ignorans quisque, ^{sub specie panis cōmunicantur fideles.} rationem simpliciter sustinebit, sine gemitu, sine suspitione panis an veneni? Sustinent quidem, sed ut inculcent &c.

2. CYPRIANVS sermone quinto de lapsis: Et cum quædam ^{Miraculū circum arcam suam, in qua Domini sanctū fuit, manibus indignis tentasset ca corpus Do-}

ec ape-

mini in arca, communiois causa referuatum.

Gratia salutaris.

Diligens corporis Domini conseruatio, ne qua particula dilabatur in terram.

Tēpore persecutionis solebant fideles secūdo mō de ferre corpus Domini, atque illic communicare.

Comunio domi seruata.

Eiusdem virtutis est vna pars cum multis.

Quotidiana comunio corporis Christi Romae.

Comunio domestica Romae.

aperire, igne indē surgente deterrita est, ne auderet attingere. Et alius qui & ipse maculatus de sacrificio à sacerdote celebrato, partem cum cæteris ausus est latenter accipere, sanctum Domini edere & contrectare non potuit, cinerem ferre se apertis manibus inuenit, documento vnius ostensum est, Dominum recedere, cum negatur: nec immerentibus ad salutem prodesse quod sumitur, quando gratia salutaris in cinerem, sanctitate fugiente, mutetur.

3. ORIGENES homilia decimatercia in Exodum: Volo vos admonere religionis vestræ exemplis: nōstis qui diuinis mysterijs interesse consueſtis, quomodō cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela & veneratione seruatis, ne ex eo partem quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, & rectē creditis, si quid indē per negligentiam decidat. Quod si circa corpus eius conseruandum tanta vtimini cautela, & meritō vtimini: quomodō putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse, quam corpus eius?

4. BASILIVS Magnus in epistola ad Cæsariam Patritiam (quæ Græcē extat:) Illud autem, in persecutionis temporibus necessitate cogi quempiam, non præſente sacerdote aut ministro (id est, Diacono) communionem propria manu sumere, nequaquam esse graue, superuacaneum est demonstrare, propterea quod longa consuetudine, hoc ipso rerum vsu cōfirmatum est. Omnes enim in eremis solitariam vitam agentes, vbi non est sacerdos, communionem domi seruantes, à seipſis communicant. In Alexandria verō & in Aegypto, vnusquisq; eorum qui sunt de populo, vt plurimum habet communionem in domo sua. Semel enim sacrificium sacerdote conseruante & distribuyente, meritō participare & suscipere, credere oportet. Etenim & in Ecclesia sacerdos dat partem, & accipit eam is qui suscipit eum omni libertate, & ipsam admouet ori propria manu. Idem igitur est virtute, siue vnā partem accipiet quisquam à sacerdote, siue plures partes simul.

5. HIERONYMVS in Apologia ad Pammachium pro libris aduersus Iouinianum: Scio Romæ hanc esse consuetudinem, vt fideles semper CHRISTI corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo. Vnusquisque enim in suo sensu abundat. Sed ipsorum conscientiam conuenio, qui eodem die post coitum communicant: & iuxta Persium, noctē flumine purgant: quare ad martyres ire nō audent? quare non ingrediuntur ecclesias? An alius in publico, alius in domo CHRISTVS est? Quod in ecclesia nō licet, nec domi licet.

licet. Nihil Deo clausum est, & tenebræ quoque lucēt apud Deum.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesima prima, capite primo: Sed neque ex sermone illo, apud Ioannem sexto, rectē colligitur, vtriusque speciei communionem à Domino præceptam esse, vt cunquē iuxta varias sanctorum patrum & doctorum interpretationes intelligatur. Nanque qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: dixit quoque, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: dixit etiā, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Et deniquē qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominus, Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

7. AVGVSTINVS epistola octogesima sexta ad Casulanum: Matt. 28. Dies resurrectionis Domini, prima sabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus vna sabbati dicitur: quem constat eum esse, qui Dominicus postea appellatus est. Aut ergō post peractum diē sabbati, noctis initio fuerant congregati, quæ vtrique nox iam ad diē Dominicum, hoc est, ad vnā sabbati pertinebat: & itā eadem nocte fracturus panem, sicut frangitur in sacramento corporis CHRISTI, produxit sermonem vsque ad medium noctis, vt post sacramenta celebrata, rursus vsque ad diluculum alloquens congregatos, quoniam multum festinabat, lucescēte proficisceretur Dominico die. Aut certē &c.

8. CHRYSOSTOMVS homilia 17. operis imperfecti in Mattheū: Aliud est sanctificatio, aliud sanctificatū. Sanctificatio enim est, quod alterū sanctificat: sanctificatū autē, alterum sanctificare nō potest, quāuis ipsum sit sanctū: Vtputā signas panē tuū, quē māducas, sicut ait Paulus: Sanctificatur enim p̄ verbū Dei & orationem: sanctificasti eum, nō fecisti sanctificationē. quod autē sacerdos de manu sua dat, nō solū sanctificatū est, sed etiā sanctificatio est: quoniam hoc nō solū datur, quod videtur, sed etiā illud quod intelligitur. De sanctificato ergō pane licet & aialibus iactare & infidelibus dare: quia nō sanctificat accipientē. Si autem tale esset quod de manu sacerdotis accipitur, quæ est quod in mēsa māducatur, oēs de mēsa māducarent, & nemo de manu sacerdotis acciperet. Vndē & Dñs in via non solū benedixit panē, sed de manu sua dedit Cleophæ & socio eius. Et Paulus nauigās nō solū benedixit panem, sed de manu sua porrexit Lucæ & cæteris discipulis.

Ioannis sexto non minus approbatur cōmunio vnius speciei, quam vtriusque.

Ioan. 6.

Mar. 16.

Luc. 24.

Ioan. 20.

Dominicus dies.

Fractionē panis, de qua

Act. 20. de cō-

muniōne in-

terpretatur

Augustinus.

1. Tim. 4.

Luc. 24.

Act. 27.

In Emaus cō-
municarunt
discipuli. Itē
in nauī Pau-
lus, Lucas &
discipuli.

Communio
in Emaus.

Ex Augusti-
node sumptū.

1. Cor. 10.

scipulis suis. Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus dan-
dum est, nec infidelibus porrigendum: quia non solum sanctifica-
tum, sed etiam sanctificatio est, & sanctificat accipientem.

1. **C THEOPHYLACTVS** in vigesimumquartum caput
Lucæ: Insinuatur autem & aliud quiddam, nempe quod oculi eo-
rum qui benedictum panem assumunt, aperiuntur ut agnoscant il-
lum. Magnam enim & indicibilem vim habet caro Domini.

2. **BEDA** in vigesimumquartum caput Lucæ: Certi mysterij cau-
sa factum est, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, & sic eum non
nisi in fractione panis agnoscerent, ne quisquam se **CHRISTVM**
agnouisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, eccle-
siæ, cuius unitatem in sacramento panis commendat Apostolus, di-
cēs: **Vnus panis, vnum corpus multi sumus.** ut cum eis benedictum
panem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & agnoscerent eum.
Aperirentur utique ad eius cognitionem, remoto scilicet impedi-
mento quo tenebantur ne agnoscerent. Non autem incongruenter
accipiamus, hoc impedimentum in oculis eorum à satana fuisse ne
agnosceretur **IESVS**, sed tamen à **CHRISTO** facta est permissio
vsque ad sacramentum panis, ut unitate corporis eius participata,
remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut **CHRISTVS**
possit agnosci.

3. **CHRYSOSTOMVS** homilia decimasexta operis imper-
fecti in Matthæum, ut supra, B. 8.

4. **AVGVSTINVS** libro tertio de consensu Euangelistarum,
capite vigesimoquinto: Oculis eorum acciderat aliquid, quod ita
manere permissum est vsque ad fractionem panis, certi mysterij cau-
sa, ut eis in illo alia ostenderetur effigies, & sic eum non nisi in fra-
ctione panis agnoscerent, sicut Luca narrante monstratur. Pro me-
rito quippe mentis eorum adhuc ignorantis, quod oportebat Chri-
stum mori & resurgere, simile aliquid eorum oculi passi sunt: non
veritate fallente, sed ipsis veritatem percipere non valentibus, & ali-
ud quam res est opinantibus: ne quisquam se **CHRISTVM** agno-
uisse arbitretur, si eius corporis particeps non est, id est, Ecclesiæ,
cuius unitatem in sacramento panis commendat Apostolus, dicens:
Vnus panis, vnum corpus multi sumus: ut cum eis benedictum pa-
nem porrigeret, aperirentur oculi eorum, & cognosceret. Et paulo
post: Non autem incongruenter accipimus hoc impedimentum in
oculis eorum à satana factum fuisse, ne agnosceretur **IESVS**, sed
tamen à **CHRISTO** est facta permissio vsque ad sacramentum

pa-

panis: ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur
impedimentum inimici, ut **CHRISTVS** possit agnosci.

1. **D EVSEBIVS** Cæsarensis historiarum Ecclesiasticarum libro sexto,
capite trigesimo sexto, ex epistola Dionysij Alexandrini ad Fabium
Antiochenum, hanc citat historiam: Erat, inquit, quidam Serapion
apud nos fidelis senex, qui licet magnam vitæ partem integrè & in-
corruptè transegisset, tempore tamen persecutionis præ imbecilli-
tate animi lapsus est. Hic se penumero in Ecclesiam denud recipi
supplex postulabat: sed nemo, quia idolis sacrificasset, eius postula-
tioni aliquando auscultauit. Qui in grauem morbum delabens, tri-
duo deinceps mutus & absque sensu vixit: quarto autem die pau-
lulum releuatus, nepotem ad se accersit: sicque alloquitur: Quousque,
fili, me detinetis? properate, obsecro, & me oculis dimittite. Ali-
quem ex presbyteris aduoca ad me. Quæ cum dixisset, iterum fit
mutus. Puer currit ad Presbyterum: nox iam erat. Ille fortè mor-
bo vexatus accedere ad eum non poterat: sed tamen quoniam à me
quidem mandatum dabatur, ut qui iam essent vita emigraturi,
sanctorum mysteriorum (dummodo peterent, & vel maximè si an-
teà dum integra valetudine erant, supplices petiuissent) participes
fierent, sicque cum pace dimissi, & bona spe confirmati ex hac luce de-
cederent, puero exiguam quandam Eucharistiæ partem dedit, præ-
cipiens ut eam madefactam in os senis infunderet: quam puer se-
cum adferens, redijt. Cui iam appropinquanti, prius quam cum eo
quod gestabat, intraret eedes, Serapion denud voce recuperata dixit:
Venisti fili? Tamen si presbyter non potest venire, tu tamen præsta,
quod tibi in mandatis dederit, & dimitte me abire. Particulam igitur
puer, quam apportarat, madefactam in os senis infundit. Atque
ille, simul atque eam pedetentim per fauces dimiserat, illico extre-
mum spiritum edidit.

2. **AVGVSTINVS** libro quinquaginta homiliarum, homilia
vigesima sexta: Quanta sollicitudine obseruamus, quæd nobis cor-
pus **CHRISTI** ministratur, ut nihil ex ipso de nostris manibus in
terram cadat: tanta sollicitudine obseruamus, ne verbum Dei, quod
nobis erogatur, dum aliquid aut cogitamus, aut loquimur de cor-
de nostro pereat: Quia non minus reus erit, qui verbum Dei negli-
genter audierit, quam ille qui corpus **CHRISTI** in terram cade-
re negligentia sua permisit.

3. **IDEM** sermone ducentesimo quinquagesimo secundo de tem-
pore: Mulieres quomodo nitidum exhibent linteolum ubi corpus

Morituri cō-
municabant.

Communicat
Serapion sub
vna specie.

Sollicitudo
circa corpus
Dominicum,
ne quid ex eo
in terram de-
cidat.

Linteolo cor-
pus Christi
accipiebant.

CHRISTI accipiant: sic corpus castum ac cor mundum exhibeant, ut cum bona conscientia CHRISTI sacramenta suscipiant.

4. AMBROSIVS in oratione funebri de excessu fratris sui Saryri: Quid igitur obseruantiam eius erga Dei cultum prædicem? Qui priusquam perfectioribus esset initiatus mysterijs, in naufragio constitutus, cum ea qua ueheretur nauis scopuloso illis vado, & vrgentibus hinc atque inde fluctibus solueretur, non mortem meruens, sed ne vacuum mysterij exiret e vita, quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium sacramentum poposcit: non ut curiosos oculos infereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ita se deiecit in mare, non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur, quoniam fidei solius arma quaesierat. Itaque his se testum atque munitum satis credens, alia auxilia non desiderauit. Nec deseruit spes, nec fessit opinio. Denique primus seruatus ex undis, & in portum terræ stationis euectus, præsulem suum cui se crediderat, recognouit: statimque vbi etiam cæteros seruulos suos vel ipse liberauit, vel liberatos comperit, negligens facultatum, nec amissa desiderans, Dei ecclesiam requisivit, ut ageret gratias liberatus, & mysteria æterna cognosceret, pronuncians nullum referenda gratiæ maius esse officium.

5. PAVLINVS in vita sancti Ambrosij: Honoratus sacerdos ecclesiæ Vercellenfis, cum in superiori domo se ad quietem composuisset, tertio vocem vocantis se audiuit, dicentisque sibi: Surge, festina: quia modo est recessurus. Qui descendens, obtulit sancto (Ambrosio) Domini corpus. Quod vbi accepit, emisit spiritum, bonum viaticum secum ferens, ut in virtute esca anima refectior, angelorum nunc confortio, quorum vitam vixit in terris, & Helix societate lætetur.

6. AMPHILOCHIVS episcopus Iconiensis in vita Basilij Magni: Diuidens (Basilius cum sacris operaretur) panem in tres partes, vnam quidem communicauit timore multo, alteram autem reseruauit consepelire secum: tertiam vero imponens columbæ aureæ quæ pependit super altare. Et sub finem: Et circa horam nonam stetit magnus pater noster Basilius ad ministerium Missæ in sancta ecclesia simul cum cleri & ciuitatis capitaneis: & iterum cum ipsis panem sumens, dimisit eos, instruens & osculans eos in osculo sancto, & nouum CHRISTI militem commendans etiam & omnes Domino, atque dispositam sibi consepelire sumpsit tertiam

Corpus Christi, nauigantes Christiani, secum habebant.

Ambrosius moriturus, corpus Domini sumpsit tantum viaticum.

Conseruatio corporis Domini.

tiam partem, quæ à Domino data fuit ei communionis: & recumbens in lecto, gratias egit extensè Domino & Deo nostro, in peregrinatione à corpore, & fide medici, & adhuc gratiæ cum essent in ore eius, reddidit Domino spiritum.

7. BEDA libro quarto Anglicanæ historiæ, capite decimoquarto, de puero egrotante loquens: Credidit verbis pueri presbyter: vocatisque fratribus, parari prandium, Missas fieri, atque omnes communicare, more solito præcepit, simul & infirmanti puero de eodè sacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandauit. Quibus ita gestis, non multo post eadem ipsa die puer defunctus est.

ITEM capite vigesimoquarto: Rogauit ergo Cedmon ministrum suum vespere, incumbente nocte, qua de seculo esset transiturus, ut in ea sibi locum quiescendi præpararet. Qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquam adhuc moriturus esse videbatur, fecit tamen quod dixerat. Cumque ibidem positi vicissim aliqua gaudente animo vna cum eo qui ibidem antea inerant, loquerentur, ac iocarentur, & iam mediæ noctis tempus esset transensum, interrogauit, si Eucharistiâ intus haberent. Respondebat: Quid optis est Eucharistia? Neque enim mori adhuc habes, qui tam hilariter nobiscum velut sospes loqueris. Rursus ille: Et tamen, ait, afferte mihi Eucharistiâ. Qua accepta in manu, interrogauit, si omnes placidum erga se animum, & si ne querela controuersia ac rancoris haberent. Respondebant omnes, placidissimam se mentem ad illum, & ab omni ira remotam habere: eumque vicissim rogabant, placidam erga ipsos mentem habere. Qui confestim respondit: Placidam ego mentem, filioli, erga omnes famulos Dei gero. Sicque se caelesti muniens viatico, vitæ alterius ingressui parauit, & interrogauit, quàm propè esset hora, qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Respondebant: Non longè est. At ille: Bene, ergo expectemus horam illam: Et signans se signo sanctæ Crucis, reclinauit caput ad cervical, modicumque obdormiens, ita cum silentio vitam finiuit.

9. THEODORETVS Cyri Episcopus in Philotheo, siue in historia sanctorum patrum, in vita vigesima sexta quæ est Simeonis: Moyfis & Helix diuinorum virorum exemplo, quadraginta dies ieiunare decreuit. Quare Bassum, qui ea tempestate oppidorum presbyteris præfectus, multa loca circuibat, rogat, ut nulla re intra domunculam relicta, fores ipsos cæmentis obstrueret. Qui rei difficultate proposita, ab huiusmodi incepto deterrebat, violentamque sibi mortem consciscere quenquam, non esse virtutem, sed vitium, &

Missas fieri.

Communio sub vna specie.

Eucharistiâ moriturus affertur iubet, eamque manu tenens.

Simeon 40. diebus ieiunare decreuit.

primam

primum & maximum admonebat. His acceptis, vir Dei, depone, inquit, o pater hic decē panes, & aquæ lagenam. nam si corpus tibi indigere sensero, fumam illum. Rectè, inquit ille. Mox pane & aqua deposita, fores obstruxit, vt iusserat. Post quadraginta dies reuerfus Bassus, dirutis foribus ingreditur, panumq; numerum & aquæ lagenam ita, vt reliquerat, certè: at illum exanimem, atque mutum, & immobilem inuenit. Quare accepta spongia labra illius primùm madefacit, mox diuinorum mysteriorum symbola imposuit: quibus ille refectus, surrexit, ac cibi aliquantulum sumpsit, lactucas scilicet, cicoria, aliq; huiusmodi, aquas dentibus non admodum confectas dimittebat in stomachum. Quam rem admiratus Bassus, in proprium gregem se recepit, magnumq; hoc miraculum suis enarrauit, quos plusquam ducentos habebat: illos tamen neque iumentum, neque molas possidere, neque allatas pecunias accipere, neque monasterij foribus, aut ad res necessarias parandas, aut ad amicos inuisendos egredi, sed intus manere, & id tantùm, qd Spiritus sancti gratia sibi missum fuisset, accipere volebat.

10. EVAGRIVS Scholasticus ecclesiasticæ historiæ libro quarto, capite trigesimo quinto: Epiphania mortuo in sede Constantinopolitana successit Menas: cuius temporibus miraculum editum fuit planè memorabile. Vetus fuit consuetudo Constantinopoli, vt si quandò multæ admodum particulae puri & immaculati corporis CHRISTI Dei nostri superessent, pueri impuberes, qui scholas frequentabant, accerferentur, easq; manducarent. Quod cum factum fuit, filius cuiusdam hominis, Hebræi quidem opinione, arte autem vitrarij, vnà cum pueris versatus est: qui quidem parentibus percontantibus ab eo causam moræ, respondit, vt res se habuit, seq; cum alijs pueris pariter comedis. Hebræus bile, furore, & iracundia inflammatus, in clibanum ardentem, in quo vitrum formare solebat, puerum conijcit. Postquam verò mater puerum queritans, reperire non potuit, passim per totam urbem ibat, Deum cum gemitu obtestans, & flebilibus lamentis se dedès. Triduo autem post, ad ostium officinæ viri sui consistens, luctu miserabiliter diuexata, nomine puerum compellat. Puer, matris vocem vt agnouit, è clibano reponsum dat. Mater, effractis foribus, intrò irrumpit: videt puerum in medijs carbonibus candentibus consistentem, illæsum ab ignis incendio. Qui cum rogaretur, quo pacto illæsus manserit, Mulier, inquit, veste amicta purpurea crebrò ad me venit, porrexit aquam, qua carbonum flammæ corpus ambientes extinguere: cibum deniq;

Communicat Simeon sub vna specie.

Hande historia repetit Nicophorus lib. 17. hist. Eccl. cap. 25. addes se reliquias corporis Domini ad eundem modum cum puer esset, edidisse frequenter.

Miraculum.

B. virginem intelligit.

deniq; dedit, quoties esuriebam. Qua re ad Iustinianum perlata, puerum cum matre lauacro regenerationis tingendos decernit: patrem autem pueri, qui recusauit in numerum Christianorum ascribi, in Sycis cruci suffigendum curauit.

11. GVILHELMVS Abbas sancti Theodorici, in vita sancti Bernardi libro primo, capite vndecimo: Agebatur solennitas quædam præcipua, & frater aliquis quæ pro secreta culpa ab altaris sacri communionis suspenderat, notari timens, & ruborem non sustinens, ad manum eius cum cæteris nimium præsumptuosus accessit. Intuitus autem eum, quoniam causa latens erat, repellere hominem noluit, sed intimo corde orabat Deum, vt de tanta præsumptione melius aliquid ordinaret. Itaq; fumens homo Eucharistiam non poterat ad interiora trajicere, & diù multumq; conatus cum nullo modo prævaleret, anxius & tremebundus clausam ore seruabat. Expleta deniq; hora orationis sexta, patrem sanctum traxit in partem, cuius pedibus aduolutus, cum multis ei lachrymis quod patiebatur aperuit, & aperto ore ipsam quoque Eucharistiam ostendebat. In crepâs autem eum, confitentem absoluit, & sine difficultate recepit Domini sacramenta.

Communicabāt tempore D. Bernardi sub vna specie apud altare. Aperto ore Eucharistiam ostendebat.

E CONCILIVM Tridentinum, sessione vigesimâ prima, capite secundo: Præterea declarat Sancta Synodus, hanc potestatem perpetuò in Ecclesia fuisse, vt in Sacramentorum dispensatione, salua illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire iudicaret. id autem Apostolus non obscure visus est innuissè, cum ait: Sic nos existimet homo, vt ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum Dei. atq; ipsum quidè hac potestate vsum esse satis constat, cum in multis alijs, tum in hoc ipso Sacramento, cum ordinatis nonnullis circa eius vsum, Cætera, inquit, cum venero, disponam. Quare agnoscens sancta mater Ecclesia hanc suam in administratione Sacramentorum auctoritatem, licet ab initio Christianæ religionis non infrequens vtriusq; speciei vsum fuisset: tamen progressu temporis, latissimè iam mutata illa consuetudine, grauib; & iustis causis adducta, hanc consuetudinem sub altera specie communicandi approbavit, & pro lege habèdam decreuit: quam reprobare, aut sine ipsius Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare non licet. Ibidem Canone secundo: Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non iustis causis & rationibus adductam fuisse, vt laicos, atque etiàm Clericos non communicantes

1. Cor. 4. 2. Cor. 6. 1. Cor. 11.

ff ficientes

ficientes sub panis rātinimodò specie communicaret, aut in eo er-
rāsse, anathema sit.

FIVSTINVS philosophus & martyr in apologia secūda pro
Christianis ad Antoninum Pium Imperatorē: Apostoli in commē-
tarijs suis quæ Euangelia dicuntur, itā sibi **CHRISTVM** præce-
pisse tradiderunt, eum accepto pane cūm gratias egisset, dixisse: Hoc
facite in memoriam mei, Hoc est corpus meum: dixisse etiā, acce-
pro poculo, cūm egisset gratias: Hic est sanguis meus, sibiq; solis de-
disse.

AVGVSTINVS epistola centesima decimoctava ad Ianua-
rium, capite sexto: Nanque saluator quo vehementiùs commenda-
ret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordi-
bus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus
erat. Et idē non præcepit, quo deinceps ordine sumeretur, vt Apo-
stolis per quos ecclesias dispositurus erat, seruariet hunc locum.

1. **G. BASILIVS** ad Cæsariam Patritiam, vt suprā B 4.

2. **CYRILLVS** Alexandrinus in epistola ad Calosyrium: Au-
dio, quòd dicant mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in
sequentem diem reliquæ, ad sanctificationem inutilem esse. Sed in-
fantiunt hæc dicentes. Non enim alius sit **CHRISTVS**, neq; sanctū
eius corpus immutabitur: sed virtus benedictionis & viuifica gratia
manet in illo.

3. **IDEM** Cyrillus Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capi-
te decimo septimo: Sicut parūm (vt Paulus ait) fermenti totam mas-
sam fermentat: sic paruula benedictio totum hominem in seipsum
attrahit, & sua gratia replet: & hoc modo **CHRISTVS** in nobis
manet, & nos in **CHRISTO**. Verē enim totum fermentum in totā
massam pertransit.

4. **CONCILIVM** Florentinum: Sacerdos in persona Christi
loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum verborum vir-
tute substantia panis in corpus **CHRISTI**, & substantia vini in san-
guinem conuertuntur, itā tamen, quòd totus **CHRISTVS** conti-
netur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoque
parte hostiæ consecratæ, & vini cōsecrati, separatione facta totus est
CHRISTVS.

5. **EVSEBIVS** Emisenus homilia quinta de Paschate: Euchari-
stiæ sacra perceptio, non in quantitate, sed in virtute consistit. Quod
corpus sacerdote dispensante tantum est in exiguo, quantū esse cō-
stat in toto: quod cūq; ecclesia fidelium sumit, sicut plenum in vni-
uersis,

uersis, itā integrum esse probatur in singulis. De quo sensu apostoli-
ca sentētia deriuata est, dicens: Qui multa, nō abundabit: & qui mo-
dicum, non minorabit. Si fortē panes esurientibus apponderemus,
non ex toto perueniret ad singulos: quia particulatim & minuta-
tim proportione sua quisq; præsumeret. De hoc verò pane cūm as-
sumitur, nihilo minus habēt singuli, quā vniuersi: totū vnus, totū
duo, totū plures sine diminutiōe percipiunt: quia benedictio huius
sacramenti scit distribui, nescit distributione consumi.

6. **CONCILIVM** Tridentinum selsione decimatertia, capite
tertio: Verissimū est tantundem sub alterutra specie, atq; sub vtraq;
cōtineri, totus enim & integer Christus sub panis specie, & sub qua-
uis ipsius speciei parte, totus itē sub vini specie, & sub eius partibus
existit. Ibidem canone tertio: Si quis negauerit, in venerabili sacra-
mento Eucharistiæ sub vnaquaq; specie, & sub singulis cuiusq; spe-
ciei partibus separatione facta, totum **CHRISTVM** cōtineri, ana-
thema sit.

7. **APVD** Gratianum de Cōsecratione distinctione secunda, ca-
pitate, Qui manducat, & apud Bedam in caput decimū prioris episto-
læ ad Corinthios, ex sermone Augustini de verbis euāgelij: Mandu-
cetur Christus. Viuit manducatus, quia resurrexit occisus. Nec qñ
manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic
fit, & nōrunt fideles quēadmodū manducant carnē Christi. Vnus-
quisq; accipit partem suam. Vndē & ipsa gratia partes vōcantur. Per
partes manducatur, & manet integer totus. Per partes manducatur
in sacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer totus
in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quādo venit in virgi-
nem: impleuit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnē, vt eum
homines manducarent: & manebat integer apud patrē, vt Angelos
pasceret.

8. **APVD** eundem Gratianū eadem distinctiōe ex Hieronymo,
in sermone Dominicę quintę post Epiphaniā: Singuli autem totum
accipiunt Christum Dominum: & in singulis portionibus totus est:
nec per singulos minuitur: sed integrū se in singulis præbet. Et apud
eundem Gratianum in eadem distinctione, ait Hilarius Papa: Vbi
pars est corporis, est & totum. Eadem ratio est in corpore Domini,
quæ in manna, quod in eius figura præcessit: de quo dicitur: Qui
plus collegerat, non habuit amplius: neque qui minus parauerat,
habuit minus: nō enim est quantitas visibilis in hoc æstimāda my-
sterio, sed virtus sacramenti spiritalis.

Nihil minus
habēt singuli
quā vniuersi.

Tantū sub al-
terutra, quā-
tū sub vtraq;
specie conti-
netur.

Sub singulis
partibus to-
tus.

Per partes mā
ducatur, & ma-
net integer
totus.

Exod. 16.
2. Corinth. 8.

Luc. 22.
Marci 14.
Matth 26.
1. Corin. 11.

Reliquiæ cor-
poris Domi-
nici ad sancti-
ficationē vti-
les.

Paruulæ Eu-
charistiæ par-
tes quam vim
habeant.

Sub qualibet
parte hostiæ
totus Chri-
stus contine-
tur.

Tantum est in
exiguo, quan-
tum in toto.

1. H AVGVSTINVS in epistola centesima decimoctava ad Ianuarium, respondens quibusdam quaestionibus de ieiunio & tempore oblationis: Ad hæc, inquit, ita respondeo, vt quid horum sit faciendum si diuinæ scripturæ præscribit autoritas, non sit dubitandum quin ita facere debeamus vt legimus, vt iam nõ quomodo faciendum, sed quomodo sacramentum intelligendum sit, disputemus. Similiter etiã si quid horum tota die per orbem frequentat ecclesia. Nam hoc quin ita faciendum sit, disputare, insolentissimæ infantiæ est.

2. SYNODVS Constantiensis sessione decimatercia: Cùm in nonnullis mundi partibus, quidam temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere: & non solum sub specie panis, sed etiã sub specie vini populum laicum passim communicent, etiam post cœnam vel aliàs non ieiuni, & communicandum esse pertinaciter asserant, contra laudabilem Ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quam tanquã sacrilegã damnabiliter reprobare conantur: hinc est, quod hoc præsens Concilium sacrum generale Constantiense, in spiritu sancto legitimè congregatum, aduersus hunc errorem salutis fidelium prouidere satagès, matura plurium Doctorum tam diuini quã humani iuris deliberatiõe præhabita, declarat, decernit & definit, quod licet CHRISTVS post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub vtraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum: tamen hoc non obstante, sacrorum canonum autoritas, laudabilis & approbata consuetudo Ecclesiæ seruauit & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque à fidelibus recipi nõ ieiunis, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis, à iure vel Ecclesia concessõ vel admisso. Et sic hæc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala est ratiõabiliter introducta, quod licet in primitiua Ecclesia huiusmodi sacramentũ reciperetur à fidelibus sub vtraque specie, postea à conficiendis sub vtraque, & à Laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur, cùm firmissimè credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum CHRISTI corpus & sanguinem tam sub specie panis, quã sub specie vini veraciter contineri. Vnde cùm huiusmodi consuetudo ab ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta, & diutissimè obseruata sit, habenda est pro lege, quam nõ licet reprobare, aut sine Ecclesiæ autoritate, p libito mutare. Quapropter dicere, quod hanc consuetudinem aut legem obseruare, sit sacri-

Infantiæ est disputare, an id sit faciendum quod vniuersa obseruat Ecclesia.

Concilij Constantiensis doctrina de cõmuniõne vniuersæ speciei. Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22.

Nõ debet confici hoc sacramentum post cœnam, aut sumi à nõ ieiunis.

Integer Christus sub vna specie continetur. Pro lege habenda cõsuetudo comunicandi sub vna specie, nec sine

sacrilegum aut illicitum, censeri debet erroneum: & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquã hæretici arceri sunt & grauius puniendi per diocesanos locorum seu officiales eorum, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis seu prouincijs, in quibus contra hoc decretum aliquid fuerit forsã attentatum aut præsumptum, iuxta Canonicas & legitimas sanctiones, in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores, salubriter adiuuentas. Item ipsa sancta Synodus decernit & declarat super ista materia, reuerendissimis in Christo patribus & Dominis, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, & eorum in spiritualibus vicarijs vbilibet cõstitutis, processus esse dirigendos, in quibus ijs committatur & mandetur autoritate huius sacri Concilij sub pœna excommunicationis, vt effectualiter puniant eos contra hoc decretum excedentes, qui communicando populum sub vtraque specie panis & vini exhortati fuerint, & sic faciendum esse docuerint: & si ad pœnitentiam redierint, ad gremium Ecclesiæ suscipiantur, iniuncta eis pro modo culpæ pœnitentia salutari. Qui verò ex illis ad pœnitentiam redire nõ curauerint animo indurato, per censuras ecclesiasticas per eos vt hæretici sunt coercendi, inuocato etiã ad hoc (si opus fuerit) auxilio brachij secularis.

3. CONCILIVM Basileense sessione trigesima: Vt lucidius videatur pro declaratione Catholicæ veritatis, quid circa perceptionem sacre Eucharistiæ tenendum sit, & agendum pro vtilitate & salute populi Christiani, post diligentem perscrutatiõe diuinarum scripturarum sacrorumq; canonum & doctrinarum à sanctis patribus & doctoribus traditarum, in hac sancta synodo longis temporibus habitam, consideratisq; omnibus quæ pro declaratione huius rei consideranda fuerunt, decernit & declarat eadem sancta synodus, quod fideles Laici siue clerici communicantes, & non conficientes, non adstringuntur ex præcepto Domini ad suscipiendum sub vtraque specie, panis scilicet & vini, sacrum Eucharistiæ sacramentum. Sed Ecclesia, quæ regitur spiritu veritatis secum manente in æternum, & cum qua CHRISTVS manet vsque ad consummationem seculi, (sicut ait diuina scriptura) ordinate habet, quomodo ipsis non conficiendis ministraretur, prout pro reuerentia ipsius sacramenti & salute fidelium viderit expedire. siue autem sub vna specie, siue sub duplici quis communicet, secũdũ ordinationem seu obseruantiam Ecclesiæ proficit dignè communicantibus ad salutem. Nec vllatenus ambigendum est, quod nõ sub specie panis caro tantum,

Ecclesiæ autoritate munita.

Puniendi qui docent comunicandum populum sub vtraque specie.

Nõ conficientes nõ adstringuntur ex Christi præcepto ad cõmuniõnem sub vtraque specie. Matth. 28.

Totus sub alterutra specie Christus.

Pro lege habenda hæc consuetudo.

Nō docendū aut credendū aliter.

Esā i. 11.

Nullo præcepto adstringi non confidentes ad communionem vtriusque speciei.

Matth. 26.
Luc. 22.
1. Cor. 11.

Ioan. 6.

Matth. 26.
Marc. 14.

tum, nec sub specie vini sanguis tantum, sed sub qualibet specie est integrè totus CHRISTVS. Laudabilis quoque consuetudo communiciandi laicum populum sub vna specie, ab Ecclesia & sanctis patribus rationabiliter introducta, & hætenus diutissime obseruata, & à doctoribus diuinæ legis sacrarum scripturarum atque canonum multam peritiam habentibus, iam à longæuo tempore commedita, pro lege habenda est, nec alicui licitum est eam reprobare, aut sine autoritate Ecclesiæ ipsam immutare.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesima prima: Cùm de tremendo & sanctissimo Eucharistiæ Sacramento varia diuersis in locis errorum monstra nequissimi Demonistartibus circumferantur, ob quæ in nonnullis prouincijs multi à Catholice Ecclesiæ fide, atque obedientia videantur discessisse, censuit ea Sacrosancta synodus, quæ ad Communionem sub vtraque specie, & paruulorum pertinent, hoc loco exponenda esse. Quapropter cunctis Christi fidelibus interdicit, nè posthac de ijs aliter vel credere, vel docere, vel prædicare audeant, quàm est his decretis explicatum atque definitum. Ibidem capite primo: Itaque sancta ipsa synodus, à spiritu sancto, qui spiritus est sapientiæ & intellectus, spiritus concilij & pietatis, edocta, atque ipsius Ecclesiæ iudicium & consuetudinem secuta, declarata docet, nullo diuino præcepto Laicos & Clericos non confidentes, obligari ad Eucharistiæ Sacramentum sub vtraque specie sumendum, neque vlllo pacto, salua fide, dubitari posse, quin illius alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Nam etsi Christus Dominus in vltima cœna venerabile hoc sacramentum in panis & vini speciebus instituit, & Apostolis tradidit, non tamen illa institutio & traditio extendunt, vt omnes Christi fideles statuto Domini ad vtranque speciem accipiendam adstringantur. Sed neque ex sermone illo, apud Ioannem sexto, rectè colligitur, vtriusque speciei Communionem à Domino præceptam esse, vtcunque iuxta varias sanctorum Patrum & Doctorum interpretationes intelligatur, nanque qui dixit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: dixit quoque, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuere in æternum &c. vt supra B 6. Item capite secundo, vt supra, E. Deindè capite tertio: Insupèr declarat, quauis redemptor noster, vt antea dictum est, in suprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatendū esse, etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentū sumi,

Sub altera specie totus Christus continetur.

Anathemata.

fumi, ac propterea, quod ad fructum attinet, nulla gratia, necessaria ad salutem, eos defraudari, qui vnam speciem solam accipiunt. Ibidem canone primo: Si quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi fideles vtranque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema sit. Canone secundo, vt supra B. Canone tertio: Si quis negauerit, totum & integrum Christum, omnium gratiarum fontem & authorem, sub vna panis specie sumi, quia, vt quidam falsè asserunt, non secundum ipsius CHRISTI constitutionem sub vtraque specie sumatur, anathema sit.

1. I AVGVSTINVS contra Cresconium Grammaticum, libro primo, capite trigesimo tertio: Quauis huius rei (scilicet de Baptismo hæreticorum) certè de scripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen scripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod vniuersæ iam placuit Ecclesiæ, quam ipsarum scripturarum commédât autoritas, vt quoniam sancta scriptura fallere non potest, quisquis falli metuit huius obscuritate quæstionis, eandem Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sancta scriptura demonstrat.

2. IDEM in libro siue epistola cōtra Petilianum epistolam, de vnitati Ecclesiæ, capite quarto: Totus Christus caput & corpus est. Caput vnigenitus Dei filius, & corpus eius Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne vna. Quicumque de ipso capite à scripturis sanctis dissentiant, etiam si in omnibus locis inueniantur in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus, Quicumque de ipso capite scripturis sanctis consentiunt, & vnitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia, quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt. Verbi gratia: Qui non credunt Christum in carne venisse de virgine Maria ex femine Dauid, quod apertissime scriptura DEI loquitur, aut non in corpore ipso resurrexisse in quo crucifixus & sepultus est, etiam si per omnes terras inueniantur, per quas est Ecclesia, non vti que sunt in Ecclesia, quia ipsum caput Ecclesiæ non tenent, quod est Christus Iesus. Nec in aliqua diuinarum scripturarum obscuritate falluntur, sed notissimis & apertissimis earum testimonijs cōtradiciunt. Item quicumque credunt quidè quod Christus Iesus, irà vt dictum est, in carne venerit, & in eadem carne in qua natus & passus est, resurrexit, & ipse sit filius DEI, DEVS apud DEVM & cum patre vnum, & incommutabile verbum patris, per quod facta sunt omnia, sed tamen ab eius

Scripturæ sententiam amplectitur.

In difficultibus quæstionibus Ecclesia consulenda.

Vnitati Ecclesiæ non communicantes non sunt in Ecclesia.

Ephes. 5.

Non satis est de Deo & Dei filio rectè sentire, nisi etiam ab Ecclesia non dissentiamus.

eius

eius corpore, quod est Ecclesia, ita diffentiunt, ut eorum communio non fit cum toto quacunque diffunditur, sed in aliqua parte separata inueniatur, manifestum est eos non esse in catholica Ecclesia.

3. IDEM Augustinus libro tertio contra literas Petiliani Donatistae, capite quadragesimo: Omnia sacramenta &c. ut in textu.

4. ITEM libro primo de Baptismo contra Donatistas, capite octavo: Quid prodest homini, &c. ut in textu.

5. ITEM libro vigesimo primo de Ciuitate Dei, capite vigesimo quinto: Haeretici & schismatici ab huius vnitate corporis separati, de quo ait Apostolus, Vnus panis, vnum corpus multi sumus: possunt idem percipere sacramentum, sed non sibi vtile, immo verò etiam noxium, quo iudicentur grauius, quam vel tardiùs liberentur. Non sunt enim in eo vinculo pacis, quod in illo exprimitur sacramentum.

1. Cor. 10.

Ephes. 2.

1. Cor. 11.

Ephes. 5.

Roma 12.

1. Cor. 5.

CONCILIVM Tridétinum sessione decimatertia, capite secundo: Pignus præterea hoc Sacramentum esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeoque symbolum vnus illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos, tanquam membra artificissima, fidei, spei, & charitatis cõnexionem adstrictos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.

ET capite octavo: Demum verò paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, & obsecrat per viscera misericordiæ Dei nostri, ut omnes & singuli, qui Christiano nomine censentur, in hoc vnitatis signo, in hoc vinculo charitatis, in hoc cõcordiæ symbolo iam tandem aliquandò conueniant, & concordent.

IX

Quem fructum exhibet ritè sumpta Eucharistia?

Plurimum sanè maximumque præbet. Hoc enim sacrum est conuiuium, in quo CHRISTVS sumitur, recolitur memoria Passionis eius, mens impletur^a gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur: ut præclare horum fructuum sensu experientiaque excitata decantat Ecclesia.

^a Ambros. in Psal. 118. ser. 15. versu 4. Concilium Trident. sess. 13. cap. 2.

B Hic

B Hic est^b panis, qui de cælo descēdit, & dat vitam mundo, nostrosque animos in vita spiritali sustentat atque confirmat.

^b Ioannis 6. d. e. f. & ibidem Theophylactus & Cyrillus.

C Hæc sacra synaxis, siue communio, quæ fideles tanquam eiusdem corporis membra inter se iungi, ac sanctorum piorumque omnium meritis associari significat atque præstat: tum quod augustius est, eosdem capiti suo Christo^d artificissime vnit, ut in eo illi maneat, & ipse in illis, atque ita vitam æternam consequantur.

^c 1. Corinth. 10. d. Concil. Florentin.

D Hoc est^f viaticum nostræ peregrinationis, quod in huius vitæ deserto militiaque versantibus, & hinc ad cælestem Hierusalem cõtendentibus, veluti Manna Patribus datum, affert consolationem, delectationem, virtutem & gratiam longè efficacissimam.

^d Chryso. homil. 45. in Ioan. & 61. ad popul. Hila. lib. 8. de Trinit. Leo serm. 14. de pass. Domini. Cyrillus lib. 11. in Ioan. cap. 26. l. 10. c. 13. & l. 4. c. 17.

^e Ioan. 6. f. ^f 1. Nice. conc. can. 12. 2. Arel. can. 12. 3. Aurel. can. 24. Chryso. sermo 6. de sacerdot. Paulin. in vita Amb. g. Exod. 16. d. f. Deuter. 8. a. Sapient. 16. c. Ioan. 6. f.

E Ac præcipue quidem duo (ut egregie docet^h Bernardus) in nobis operatur hoc Sacramentum, ut & sensum minuat in minimis, & in grauioribus peccatis tollat omninò cõsensum. Si quis vestrum non tam sæpè modò, nõ tam acerbos sentit iracundiæ motus, inuidiæ, luxuriæ, aut cæterorù huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini, quoniam virtus Sacramenti operatur in eo, & gaudeat quòd pessimum vlcus accedat ad sanitatem. Et idem

^h Sermon. de cœna Domini. lege Cyrillum lib. 4. in Ioannē cap. 17. & l. 3. cap. 37.

h Citantur à B. Thoma opusculo 59. cap. Vide etiã Chrysoft. homil. 24. in 1. Cor. & 31. in Matth.

halibi: Hoc corpus CHRISTI ægris medicina, peregrinantibus via: quod debiles confortat, valentes delectat, languorem sanat. Per hoc homo mansuetior efficitur ad correptionem, patientior ad laborem, ardentior ad amorem, sagacior ad cautelam, ad obedientiam promptior, ad gratiarum actionem deuotior.

2 Ad Ephesios Vide Bassiliũ ad Cæsariam Pat. Amb. lib. 5. de Sacramentis, cap. 4. Cypria sermon. 6. de oratione Domi. Hieron ad Luciniũ epist. 28. Cyrill. lib. 3. in Ioannem, cap. 37.

Quare nihil mirũ à magno Ignatio^a scribi, vt ad Eucharistiam Dei que gloriam, sicut ille appellat, frequẽter & properẽ accedamus. Quãdò enim assidue hoc ipsum agitur, expelluntur potestates Satanæ, qui actus suos in sagittas ad peccatum ignitas conuertit. Medicamentum est panis ille immortalitatis, antidotum non moriendi, sed in DEO per IESVM CHRISTVM viuendi.

SCRIPTURAE.

IOANNIS sexto: Pater meus dat vobis panem de cælo verum. Panis enim Dei est qui de cælo descendit, & dat vitam mundo: Ego sum panis vitæ. Murmurabant ergò Iudæi de illo quia dixisset: Ego sum panis viuus qui de cælo descendi, Ego sum panis vitæ. Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso mādūcauerit, non moriatur. Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Qui man-

ducatur

ducatur me, et ipse viuet propter me. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Quoniam vnus panis, vnus corpus multi sumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus.

IOANNIS sexto: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.

EXODI decimosexto: Vespere comedetis carnes, & manẽ saturabimini panibus &c. Manẽ quoquẽ ros iacuit per circuitum castrorum. Cumquẽ operuisset superficiem terræ, apparuit in solitudine minutum, & quasi pilo tufum in similitudinem pruinæ super terram. Quod cum vidissent filij Israel, dixerunt adinuicem, Man hu. (quod significat, Quid est hoc?) Ignorabant enim quid esset. Quibus ait Moyfès: Iste est panis quem dedit Dominus vobis ad vescendum. Hic est sermo quem præcepit Dominus: Colligat vnusquisque ex eo quantum sufficit ad vescendum: gomor per singula capita, iuxta numerum animarum vestrarum quæ habitant in tabernaculo, sic tolletis. Feceruntquẽ itã filij Israel: & collegerunt, alius plus, alius minus. Et mensi sunt ad mensuram gomor: nec qui plus collegerat, habuit amplius: nec qui minus parauerat, reperit minus: sed singuli iuxta id quod edere poterant, congregauerunt. Et paulò post: Appellauitque domus Israel nomen eius Man. quod erat quasi semen coriandri album, gustusque eius quasi simillæ cum melle. Filij autem Israel comederunt Man quadraginta annis, doncẽ venirent in terram habitabilem: hoc cibo aliti sunt, vsquequò tangerent fines terræ Chanaan. Gomor autem, decima pars est ephi.

DEUTERONOMII octauo: Affixit te penuria, & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu & patres tui: vt ostenderet tibi quod non in solo pane viuat homo, sed in omni verbo, quod egreditur de ore Domini.

SAPIENTIAE decimosexto: Angelorum esca nutriti populum tuum, & paratum panem de caelo praestitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem & omnis saporis suauitate. Substantiam enim tuam & dulcedinem tuam quam in filios habes, ostendebas: & deseruiens vnus cuiusq; voluntati, ad quod quisque volebat, conuertebatur.

IOANNIS sexto: Patres vestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de caelo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur.

P A T R E S.

1. **A AMBROSIVS** in Psalmum centesimum decimum octauum, sermone decimoquinto, versu quarto: Habes Apostolicum cibum, manduca illum, & non deficies. Illum ante manduca, vt postea venias ad cibum **CHRISTI**, ad cibum corporis **DOMINICI**, ad epulas sacramenti, ad illud poculum quo fidelium inebriatur affectus, vt laetitiam induat de remissione peccati, curas seculi huius, merum mortis, sollicitudinesq; deponat. Hac ergo ebrietate corpus non titubat, sed resurgit: animus non confunditur, sed consecratur.

CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite secundo: Saluator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem, sacramentum hoc instituit, in quo diuitias diuini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum: & in illius sumptione colere nos sui memoriam praecipit, suamq; annunciare mortem, donec ipse ad iudicandum mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc, tanquam spiritalem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viuentes in vita illius, qui dixit: Qui manducat me: & tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus praeseruemur. Pignus praeterea id esse voluit futurae nostrae gloriae, & perpetuae felicitatis. adeoq; symbolum vnus illius corporis, cuius ipse caput existit, cuiq; nos, tanquam

Effectus sacramenti.

Sacramenti amoris significatio. Passionis memoria. Cur sumi voluerit.

Ioan. 6. Pignus futurae gloriae.

Symbolum vnitatis.

1. Cor. 11. Rom. 12. Ephe. 5.

tanquam membra, arctissima fidei, spei, & charitatis conexione astrictos esse voluit, vt id ipsum oes diceremus, nec essent in nobis schismata.

1. **B THEOPHYLACTVS** in caput sextum Ioannis: Manifeste nobis hoc loco de mystica communionem corporis sui dicit: Nam panis, inquit, quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo, pro mundi vita. Attende autem quod panis qui a nobis in mysterijs manducatur, non est tantum figuratio quaedam &c. vt supra quaestione secunda B. 3. Et paucis interpositis, Non nudi hominis caro est quae manducatur, sed **DEI** & quae deificare valet, vt potest temperata deitati.

2. **CYRILLVS** Alexandrinus in caput sextum Ioannis: vt supra quaest. prima B. 9. 10. & quaestione quarta, B. 5. 6. & 7.

1. **C CONCILIVM** Florentinum: Huius sacramenti effectus, quem in anima operatur dignum sumentis, est adunatio hominis ad **CHRISTVM**. Et quia per gratiam homo **CHRISTO** incorporatur, & membris eius vnitur, consequens est, quod per hoc sacramentum in sumentibus dignum gratia augeatur: omnemq; effectum, quem materialis cibus & potus, quo ad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando & delectando, sacramentum hoc quo ad vitam operatur spiritualem: in quo gratiam Saluatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.

2. **CHRYSOSTOMVS** homilia quadragesima quinta in Ioannem, & sexagesima prima ad populum Antiochenum, vt supra, quaestione prima, B. 5.

3. **HILARIVS** libro octauo de Trinitate, ibidem 14.

4. **LEO** sermone decimoquarto de Passione Domini: Non aliud agit participatio corporis & sanguinis **CHRISTI**, quam vt in id quod sumimus, transeamus: & in quo mortui, & sepulti, & con-

In id quod sumimus, transemus. Colof. 3.

refuscitati sumus, ipsum per omnia & spiritu & carne gestemus, dicente Apostolo: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum **CHRISTO** in Deo. Cum enim **CHRISTVS** apparuerit vita vestra, tunc & vos cum **CHRISTO** apparebitis in gloria.

5. **CYRILLVS** vndecimo in Ioannem, capite vigesimo sexto: Item libro decimo, capite decimo tertio: Et libro quarto, capite decimo septimo: vt supra quaestione prima, B. authorit. 9. & sequent.

1. **D CONCILIVM** Nicenum primum, canone duodecimo: De his vero qui recedunt ex corpore, antiquae legis regula obseruabitur etiam nunc, ita vt forte quis recedat ex corpore, ultimo ne-

cessario vitæ suæ viatico non defrauderetur. Quod si desperatus assis-
quis, accepta communionem superuixerit, sit inter eos qui sola orati-
one communicant, donec statutum tempus compleatur. De omni-
bus tamen his qui à corpore recedunt, & Eucharistiam postulant, in-
tradenda eis communionem cura & probatio sit Episcopi.

2. CONCILIVM Arelatense secundum, canone duodecimo: De his qui in pœnitentia positi vitam excefferunt, placuit nullum
communionem vacuum debere dimitti, sed pro eo, quod honorauit
pœnitentiam, oblatio illius recipiatur.

3. CONCILIVM Aurelianense tertiũ, canone vigesimo quar-
to: Si quis pœnitentię benedictionem suscepta ad secularem habitum
militiãq; reuerti præsumpserit, viatico concessio, vsque ad exitum
excommunicationem plectatur.

4. CHRYSOSTOMVS lib. sexto de Sacerdotio: Quidã mihi
narravit, non illo quidem ab alio edoctus, sed dignus habitus, qui id
& vidisset ipse & audisset, quod q de vita hac emigraturi sunt, si my-
steriorũ huiusmodi cũ pura ac munda cõscientia fuerint participes,
spiritũ efflati, ab angelis, illorũ corpora satellitũ more stipãtib;,
propter assumptum illud sacrum hinc restã in cælũ abducuntur.

PAVLINVS in vita B. Ambrosij, vt supra in præcedenti quæ-
stione, D. 5.

1. E BERNARDVS in sermone de cœna Domini: Cecidi-
mus super acruum lapidum, & in luto: vnde non solum inquinati,
sed etiam vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidem ci-
tò possumus, ad sanãdum verò opus est curatione multa. Lauamur
igitur in baptismo, quia deletur chirographum damnatiõis nostræ:
& gratia hæc nobis confertur, ne iam nobis concupiscentia noceat,
si tamen à consensu abstineamus: atque itã tanquã sanies inuete-
rati vlcis remouetur, dum tollitur damnatio, & responsum mor-
tis, quod prius inde manabat. Sed quis poterit tam efferos motus
frangere? quis pruritus vlcis huius ferre queat? Confidite quia &
in hoc gratia subuenit, & vt securi fitis, sacramenti Dñici corporis &
sanguinis preciosi inuestiturã habetis. Duo enim illud sacramentum
operatur in nobis: vt videlicet & sensum minuat in minimis, &c.

2. CYRILLVS libro quarto in Ioannem, cap. 17. Pias quęso co-
gitationes suscipias, studiosè sancteque viuas, & benedictionem parti-
cipes, quæ (mihi crede) non mortẽ solum, verum etiam morbos oēs
depellit. Sedat enim, cum in nobis maneat CHRISTVS, sæuientẽ
membrorũ nostrorũ legẽ, pietatẽ corroborat, perturbatiões animi
extin-

Baptismo for-
des peccati
abluuntur.
Eucharistiæ
virtute cõeu-
piscentiæ mo-
tus minuun-
tur.

Morbos depel-
lit, concupi-

extinguit. Ibid. Sicut parũ fermẽti (vt Paulus ait) totã massam fer-
mẽtat, sic paruula bñdictio totũ hominẽ in seipsum attrahit, & sua
gratia replet: & hoc modo in nobis Christo manet, & nos in Christo.

3. IDEM lib. 3. in Ioannẽ, cap. 37. Sciãt baptizati homines, & diui-
næ gratiæ participes facti, si rariũs in Ecclesiã proficiant, & longo
temporum spatio propter simulatã religionẽ mysticẽ cõmunicare
Christo recusent, ab æterna se vita procũ depellere: gpe recusatio
huiusmodi, quãuis ex religiõe proficiãci videatur, & scandalũ facit,
& laqueos instruit: quare oportet oĩbus viribus à peccato mũdari,
& rectẽ viuendi iactis fundamẽtis, magna cum fiducia ad sumendã
vitã cõcurrere. Sed variæ sunt diaboli, multiplicesq; ad decipiendũ
insidiæ. Nã primũ ad viuendũ turpiter inducit: deindẽ cum malis
onerati fuerint, tũc abhorre à Christi gloria p̃suadet, qua possent
à turpitudine voluptatis, quasi ab ebrietate reuo cari. Quare demus
operã, oro, vt vinculis eius abruptis, & iugo seruitutis peccatorum
excusso, in timore Dño seruiamus. Et vt carnis voluptate p cõtinẽ-
tiam separata, ad cælestẽ gratiã accedamus, corporisq; Christi, par-
ticipes efficiamur. Sic enim, sic inquam diabolu fugabimus, & di-
uinæ naturæ participes, ad vitam & incorruptibilitatẽ ascendemus.

4. BERNARDVS, teste D. Thoma Aquinate in opusculo 59. ca-
pite vel p̃dicamento qnto, corpus Christi &c. vt in textu.

5. CHRYSOSTOMVS homilia 24. in priorẽ epistolã ad Co-
rinthios: Quẽadmodũ frigida accessio piculosa est, itã nulla my-
sticæ illius cœnæ participatio, pestis est & interitus. Ipsa nanq; mēsa
animę nostræ vis est, nerui mētis, fidutiæ vinculu, fundamẽtũ, spes,
salus, lux, vita nostra. Si hiñc hoc sacrificio muniti migrabimus, ma-
xima cum fiducia sanctũ ascẽdemus vestibulũ, tanq aureis quibus-
dam vestibus vndiq; cõtecti. Et quid futura commemoro? Nam dũ
in hac vita sumus, vt terra nobis cælum sit, facit hoc mysterium.

6. IDEM homilia 51. in Matheũ: Tangamus ergò etiã nos fimbri-
am vestimenti eius, vel potiũs, si volumus, ipsum totum habemus.
non enim vestis solum, sed corpus ipsius nobis propositũ est, vt non
tãgamus solummodò, sed vt comedamus & saturemur. Adeamus igitur
Christũ singuli egrotates magna cũ fide. Nam si qui fimbriã ve-
stimenti eius tunc tetigerũt, rectẽ oēs conualuerunt: quanto magis
corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cum fide aut accẽ-
dere, non est vt tantum modò propositũ corpus recipias, verum etiã
multo magis, vt mundo corde tangas, vt sic adeas quemadmodũ
ad ipsum CHRISTVM. Quid enim si vocem eius non audis? non-

Incommoda
& dãnã rarò
communican-
tium.

Communiõis
intermissio.

Per dignã cõ-
munionem sit
vt terra nobis
cælum sit.

Adhortatio
ad comuniõ-
nem.

Matt. 14.

Cœna ipsa in qua Christus recumbebat, etiam nunc celebratur.

Ioan. 6. Frequens communicatio quid sit.

Panis super-substantialis.

Rara cœmilio respicitur.

Iob. 1.

ne vides iacentē, immo verò & loquentem per Euāgelistam ipsum audis? Credite igitur omnes, quia etiam nunc illa cœna celebratur, in qua CHRISTVS ipse recubebat. Nihil quippe interest inter illam & hanc. Non enim hæc ab homine, illa ab ipso conficitur: sed & hanc & illam ipse efficit.

1. **F. BASILIVS** ad Cæsariam Patritiam: Communicare per singulos dies, & participare de sacro corpore & sanguine CHRISTI, pulchrum est & valde vtile, ipso manifestè dicente: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Quis enim ambigit, quin frequens vitæ participatio, nihil aliud sit, quàm pluribus modis viuere? Nos idcirco quater in singulis hebdomadis communicamus: in die Dominico, in quarto die hebdomadæ, in Parasceue, & in Sabbato, ac in alijs diebus, si qua memoria fuerit sancti alicuius. Et cœtera, vt supra, quæstione octaua de Eucharistia, B. 4.

2. **AMBROSIVS** libro quinto de sacramentis, capite quarto: Dixi vobis, quod ante verba CHRISTI, quod offeritur, panis dicatur: vbi CHRISTI verba deprompta fuerint, iam non panis dicitur, sed corpus appellatur. Quare ergò in oratione Dominica quæ postea sequitur, ait: Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed *πρωτον* dixit, hoc est, super-substantialem. Non iste panis est qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Ideò Græcè *πρωτον* dicitur. Latinus autem hunc panem quotidianum dixit, quem Græci dicunt aduenientem. Quia Græci dicunt *πρωτον ημεραν* aduenientem diem. Ergò quod Latinus dixit, & quod Græcus, vtrunque vtile videtur. Græcus vtrunque vno sermone significauit, Latinus quotidianum dixit. Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere consueverunt? Accipe quotidie, quod quotidie tibi proficit. Sic viue, vt quotidie, merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere: quomodo Iob sanctus pro filijs suis offerebat quotidie sacrificium, nè forte aliquid vel in corde, vel in sermone peccassent. Ergò tu audis quòd quotiescunque offeritur sacrificium, mors Domini, resurrectio Domini, eleuatio Domini significetur, & remissio peccatorum: & panem istum vitæ nõ quotidianum assumis? Qui vulnus habet, medicinam requirit. Vulnus est, quia sub peccato sumus. Medicina est cœleste & venerabile sacramentum. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Quotidie si accipis, quotidie tibi hodie est. Si tibi hodie est

CHRISTVS,

CHRISTVS, tibi quotidie resurgit. Quomodo? Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Psal. 2.

3. **CYRILLVS** sermone sexto de oratione Dominica: Panem nostrum vocamus, quia CHRISTVS, noster (qui corpus eius constitimus) panis est. Hunc autem panem dari nobis quotidie post cibum salutis accipimus, intercedete aliquo grauiore delicto, dum abstenti & non communicantes à cœlesti pane prohibemur, à Christi corpore separemur, ipso prædicante & monente: Ego sum panis vitæ qui de cælo descendi. Si quis ederit de meo pane, viuet in æternum. Panis autem, quem ego dederò, caro mea est pro seculi vita. Quando ergò dicit in æternum viuere, si quis ederit de eius pane: vt manifestum est eos viuere, qui corpus eius attingunt, & eucharistiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum est & orandum, nè, dum quis abstentus separatur à CHRISTI corpore, procul remaneat à salute, comminante ipso & dicente: Nisi ederitis caruem filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. Et idèd panem nostrum, id est, CHRISTVM dari nobis quotidie petimus, vt qui in CHRISTO manemus & viuimus, à sanctificatione eius & corpore non recedamus.

Separari à cœmunionem Eucharistia, quæ graue. Ioan. 6.

ibidem.

4. **HIERONYMVS** in epistola vigesima octaua ad Lucinium: De sabbato quod quæris, vtrum ieiunandum sit: & de eucharistia, an accipienda quotidie, quod Romanæ ecclesie & Hispanie obseruare perhibentur: scripsit quidem & Hippolytus vir disertissimus, & carptim diuersi scriptores è varijs authoribus edidère. Sed ego illud te breuiter admonendum puto, traditiones ecclesiasticas (præsertim quæ fidei non officiant) ita obseruandas, vt à maioribus tradite sunt: Nec aliorum consuetudinem, aliorum contrario more subuerti. Atqui vtinàm omni tempore ieiunare possimus, quod in Actibus Apostolorum diebus Pentecostes, & die Dominico, Apostolum Paulum, & cum eo credentes fecisse legimus. Nec tamen Machæ hæreseos accusandi sunt, cum carnalis cibus præferri nõ debuerit spirituali: Eucharistiam quoque absque condemnatione nostræ, & pungente conscientia, semper accipere, & Psalmistam audire dicentem: Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus: & cum eo canere, Erudauit cor meum verbum bonum.

Quotidiana cœmunionem olim in vna Roma & in Hispanijs fuit.

Act. 13. 20. 27. Vtinàm possimus semper Eucharistiam dignè percipere.

Psal. 33. & 44.

5. **CYRILLVS** libro tertio in Ioannem, capite trigesimo septimo, vt supra, hac quæstione, E 3.

hh X

X

*Quænam ad Eucharistiam dignè sumendam,
eiusq; fructus consequendos requi-
runtur?*

^a 1. Cor. 11. f & ibidè
Theophylact. & Ansel-
mus. Item Greg. in 1.
Reg. lib. 2. cap. 1.

^b Sermone 1. de temp.

A Expedita est Apostoli responsio: ^a *Pro-
bet seipsum homo, & sic de pane illo edat: quem-
admodùm & Augustinus ^b dixit: In CHRIS-
ti corpore vita nostra consistit: mutet ergò
vitam, qui vult accipere vitam.*

B Hęc autem probatio suã, & vitę mutatio
in quatuor potissimùm rebus versatur, vide-
licet vt adsit fides, pœnitentia, mentis atten-
tio, & Christiani hominis habitus decens.

^c Basil. quæst. 172. in re-
gulis breuiorib. siue
compend. explicatis.

C Fides hoc postulat, nè ^c de his quę dixi-
mus, alijs quę similibus ad hoc mysterium p-
tinentibus, quicquam dubites. Id fiet, si sim-
pliciter quidem in fide atque sententia ^d Ec-
clesiæ, vt est sanè necessarium, per omnia ac-
quiescas.

^d 1. Tim. 3. d

^e Basil. lib. 1. de baptis.
cap. 3. & lib. 2. cap. 3.
Cypri. de lapsis.
Concilium Triden. ses.
23. cap. 7.

Hesych. in cap. 26. Leu.
Chrysof. homilia 30. in
Genesim, & homil. 10.
in Matt.

^f Chrysof. homi. 83. in
Matt. & 3. ad Ephe. 60.
& 64. ad pop. Antioche.

D Pœnitentia, ^e de qua mox plura dice-
mus, peccatorum detestationem & explica-
tam coram Sacerdote confessionem, impe-
tratam quę absolutionem exigit.

E Animus deindè ^f præsens accedat opus
est, qui sese per meditationes & preces
pias

^g Ambro. in oratione
ante Missam.

S pias ad hoc tantum Sacramētum seriò con-
uertat.

F Postremò decens habitus & compo-
sitiō postulat, ad sacram Synaxim neminem,
nisi ^h castum, ^a ieiunum, modestum, humi-
lem, ^b supplicem, minime quę sordidum ac-
cedere.

^h August. ser. 2. & 252.
de tempore.

^a Aug. ad Ianuarium,
epist. 118. cap. 6.

^b Orig. homil. 5. in di-
uers. euangelij locis.

G Qui verò sacram Eucharistiam indignè
sumunt, non vitam, sed iudicium sibi su-
munt, & ^c rei sunt corporis & sanguinis DO-
mini, Apostolo teste: quales cum Iuda & Iu-
deis sanguinarijs CHRISTI hostibus grauis-
simè condemnabuntur.

^c 1. Cor. 11. g
Chrysof. homil. 45. in

Ioan. & 61. ad pop. Ant.

Basil. lib. 2. de bap. quæst.
vel cap. 3. Theodoret. in

1. Cor. cap. 11.

SCRIPTURÆ.

PRIORIS ad Corinthios II. Probet autem seipsum ho-
mo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Qui enim mā-
ducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, nō
dijudicans Corpus Domini. Ideò inter vos multi infirmi &
imbecilles, & dormiunt multi. Quòd si nosmetipsos diju-
dicemus, non vtiquè iudicemur. Dum iudicamur autem, à
Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Ecclesia Dei viuì, co-
lumna & firmamentum veritatis.

PATRES.

1. **A THEOPHYLACTVS** in caput vndecimum prioris ad
Corinthios: Non alium tibi iudicem attribuo, verùm teipsum tibi
ipfi commendo. Iudica igitur & explora conscientiam tuam, & sic
accede, non quandò fuerint feriæ, sed quandò purum teipsum ac-
dignum inueneris.

Exploranda
conscientia
ante commu-
nionem.

hh 2

2. AN-

Probatio qua fit ante comunione quomodo intelligenda.

2. ANSELMVS in eundem locum: Nemo præsumat accedere indignus, sed homo, id est, rationabiliter agens, probet, id est, discutiat & examinet prius seipsum, qui etiam ex eo quod homo est, sine peccato non est. Probet antea seipsum, id est, vitam suam inspiciat & consideret, an dignè possit accedere, vel non. Rarò enim potest inueniri quisquam ita magnus & iustus, vt in eo per discussionem nõ inueniatur aliquid, quod debeat eum à corpore & sanguine Domini retardare, nisi confessus fuerit illud, & per pœnitentiam deleuerit. Probet se, & sic, id est, postquam se probauerit, edat de pane illo, & bibat de calice, quia tunc ei proderit. Idem prius se discutiat & purget, quia qui manducat & bibit indignè, id est, sine sui examinatione, iudicium sibi manducat & bibit. Indignè manducat & bibit, qui vel aliquod graue peccatum, vel multa leuia commisit, & non confitetur ea priusquam ad communionem accedat.

Confessio & pœnitentia.

Indignè quis communicet.

Probatio qualis.

1. Cor. II.

Pœnitentiæ vis.

3. GREGORIUS libro secundo, capite primo in librum primum Regum. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Quid enim est hoc loco se probare, nisi euacuata peccatorum nequitia, se probatum ad Dominicam mensam, & purum exhibere? De repletis etiam subdit: Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad pœnitentiæ lamenta curramus, quia ipsa sola virtus est, quæ euacuat, quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tunc verè famelici saturantur, quia quo studiosius mundamur lamento pœnitentiæ, eo vberiore diuinæ gratiæ fructum recipimus in spiritali refectioe.

Pura conscientia accedendi & casto corpore.

Ioan. 6.

Vitæ mutatio necessaria est.

4. AVGVSTINVS sermone primo de tēpore: Quantum possumus cum Dei adiutorio laboremus, vt cum syncera & pura conscientia & mundo corde, & casto corpore ad altare Domini possumus accedere, & corpus & sanguinem eius non ad iudicium, sed ad remedium animæ nostræ mereamur accipere. In CHRISTI enim corpore vita nostra consistit, sicut ipse dixit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Mutet ergo vitam, qui vult accipere vitam. Nam si nõ mutet vitam, ad iudicium accipiet vitam, & magis ex ipsa corrumpitur quàm sanetur, magis occiditur quàm viuificetur.

5. BASILIUS Magnus quæstione centesima septuagesima secunda, ex quæstionibus compendiò explicatis: sine, in regulis breuioribus, interrogatione eadem: Quanto cum timore, qualive cum animi persuasionē, affectionēve corpus & sanguinem CHRISTI com-

communicemus? Resp. De timore quidem habemus Apostolum, qui dicit, Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Fidem autem faciunt verba Domini, qui dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite in meam commemorationem: & testimonium etiam Ioannis, qui cum gloriam verbi prius posuisset, post confessum modum assumptæ humanitatis adiecit, cū dixit, Verbum caro factum est & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius, gloriam quasi vnigeniti à patre, plenum gratiæ & veritatis. itemque Apostoli, apud quem scriptum est, Quod cum in forma Dei esset, nõ rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiēs, in similitudine hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliavit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Quotiescunque igitur animus, fide his atque huiusmodi verbis adhibita, qua qui de in cognitiōem venerit maiestatis tantæ gloriæ, qua verò incredibilem magnitudinem humilitatis & obedientiæ admiratus fuerit, & videlicet ille talis ac tantus patri obediens, fuerit vsque ad mortem pro vita nostra: prorsus in eo charitatem arbitror excitari erga Deum patrem, qui proprio filio non pepercerit, sed pro nobis omnibus illum tradiderit: similiterque impelli ad diligendum vnigenitū filium, qui obediens fuit vsque ad mortem pro redemptione & salute nostra: atque ita assentiri Apostolo potest, qui quidem ijs qui sani sunt, quandam veluti regulam exponit, eam videlicet, quæ in his bona est conscientia, cū ait, Charitas CHRISTI vrget nos, æstimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est CHRISTVS, vt qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit. Hoc modo animo affectus, & paratus esse debet, qui panem & calicem communicat.

1. Cor. II. Luc. 22.

Fides de veritate corporis Domini & maiestate ac bonitate eius ante comunione est in primis necessaria.

Ioan. I. Philip. 2

Vnde charitas excitetur.

Rom. 8.

2. Cor. 5.

1. D BASILIUS Magnus libro primo de baptismo, capite tertio: Oportet igitur accedentem ad corpus ac sanguinem Domini, ad rememorationem eius qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, non solum purum esse à quouis inquinamento carnis ac spiritus, nè ad iudicium edat & bibat, sed & euidenter ostēdere & exprimere memoriam eius qui pro nobis mortuus est ac resurrexit, in eo, quod & mortificatus est, peccato, mundo, ac sibi ipsi, & Deo viuit in Christo IESV Domino nostro.

Purum esse oportet ab omni inquinamento carnis & spiritus

2. IDEM libro secundo de baptismo, capite tertio: Grauisimū supplicium in lege Deus aduersum eos decreuit, qui cū sint immū-

Immundi qui ad sancta accesserunt, quò

di, sancta contingere non verentur. Typicè nanq; illis quidem, nobis verò admonitionis gratia, scriptum est ad huc modum: Et locutus est Dñs ad Moysen, dicens: Dic Aaroni & filiis eius: Abstineant à sanctis filiorum Israel, nec polluant nomen meum sanctum, quæcunque illi mihi sanctificant. Ego Dñs: Dic illis, in generationibus ipsorum: Quisquis hominum ab omni vestro semine, ad sancta, quæcunque filij Israel Dño sanctificant, in immunditia sua constitutus, accedit, exterminabitur anima illius à facie mea. Ego Dñs. Si tales minè aduersum eos posita sunt, qui temerè ad sacra accedunt q̄ ab hominibus sanctificantur: quid dicendum est de eo, qui in tantum ac tale mysterium temerarius est? Quàto enim maius aliquid is est templo, secundum Dñi vocem, tãto grauius & terribilius est, in animæ impuritate constitutum, corpus Christi temerè contingere, quàm sit accedere ad arietes vel tauros, dicente Apostolo: Itaq; qui edit panem aut bibit poculum Dñi indignè, reus erit corporis & sanguinis Dñi: immò vehementius ac terribilius iudicium per repetitionem exprimente, cum dicit: Probet aut quisq; seipsum, & sic de pane hoc edat & de poculo bibat. Qui nanq; manducat ac bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Dñi. Quòd si in immunditia tantum constitutus (Immunditiæ verò proprietatem typicè ex lege discimus) tã terribile iudicium habet, quanto magis, q̄ cum in peccato sit, corpus Dñi contingere audeat, grauius sibi accerit iudicium? Mùdemus itaq; nos ab omni inquamamento. (differètia verò inquamamenti & immunditiæ, sapiètib; est manifesta) atq; ita ad sancta accedam; vt iudicium eorum q̄ Dñm occiderunt, effugiam;: ppter eà q̄ quis ederit panem, & biberit poculum Dñi indignè, reus erit corporis ac sanguinis Dñi. Habebimus aut vitã æternã, sicut pmissit, qui mētiri nequit, Dñs ac Deus noster Iesus Christus, si edentes ac bibentes memores fuerimus eius q̄ pro nobis est mortuus, & sententiã Apostoli seruauerimus, dicentis: Dilectio nanque Dei nos constringit, iudicantes hoc, quòd si vnus pro omnibus mortuus est, omnes itaque mortuos esse. Et pro omnibus mortuum esse, vt qui viuunt, iam non amplius sibi ipsis viuant, sed ei qui pro nobis est mortuus ac resurrexit, quod & in baptisate professi sumus ac polliciti.

3. CYPRIANVS in sermone de lapsis: Cõtra euãgelij vigorẽ & Dei legẽ temeritate quorundã laxatur incautis comunicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipiètib; profutura. Nõ quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Penitentia de pectoribus excussa est, grauisimè extremique de-

Leuit. 21. & 22.

Quàm periculosum sit indignè communicare & quã graue peccatum.

1. Cor. 11.

Iudicium eorum qui Dominum occiderunt, incurritur.

2. Cor. 5.

delicti memoria sublata est. Operiuntur morientium vulnera: & plaga letalis altis & profundis visceribus infixã, dissimulato dolore cõregitur. A diaboli aris reuertentes, ad sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt, quando occurrat scriptura diuina & clamet & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne sacrificij salutaris, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item testatur & dicit: Non potestis calicem Domini bibere & calicem communicare & mensam demoniorum. Idem contumacibus & peruiacibus comminatur & denunciatur, dicens: Quicumq; ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contèptis, vis infertur corpori eius & sanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquant, quàm cum Dominum negauerunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgatam conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini & minantis, pacè putant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant.

Leuit. 22.

1. Cor. 10.

1. Cor. 11.

Vis infertur corpori & sanguini Domini. Ante expiata delicta & exomologesin factam criminis. Cum reuerentia cur accedendum.

1. Corint. 11.

Qualis probatio necessaria

Notent sacerdotes.

Sola fides nõ est sufficiens preparatio.

4. CONCILIVM Tridentinum sessione decimatertia, capite septimo: Si non decet ad sacras vllas functiones quempiam accedere, nisi sanctè: certè, quo magis sanctitas & diuinitas cœlestis huius Sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cauere ille debet, nè absq; magna reuerentia & sanctitate ad id percipiendum accedat, p̄sertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Quare communicare volenti reuocandum est in memoriam eius præceptum: Probet seipsum homo. Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, vt nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali Confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat. quod à Christianis omnibus, etiam ab ijs sacerdotibus, quibus ex officio incubuerit celebrare, hæc sancta Synodus perpetuò seruandũ esse decreuit, modò non desit illis copia confessoris. quòd si, necessitate urgente, sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quamprimum cõfiteatur. Ibidem canone vndecimo: Si quis dixerit, solam fidem esse suffic-

Confessio Sacramentalis communioni præmittenda.

tem præparationem ad sumendum sanctissimæ Eucharistiæ Sacramentum, anathema sit. Et ne tantum Sacramentum indignè, atque idèd in mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis grauat, quantumcunquè etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessariò præmittendum esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publicè disputando defendere præsumperit, eo ipso excommunicatus existat.

5. HESYCHIVS presbyter Hierosolymorum, in caput vigesimum sextum Leuitici: Sanctuarium Domini paucaamus, vt nec corpus nostrum polluamus, neque ad corpus Christi, in quo est omnis sanctificatio (in ipso enim omnis plenitudo inhabitat diuinitatis) sine subtili diiudicatione nostri, temerè accedamus, sed priùs nosmetipsos probemus, reminiscetes eius qui dixit: Quicumque comederit panem aut biberit calicem Domini indignè &c. Prober autem &c. Qualem probationem dicit? Id est, vt in corde mundo atq; conscientia, & penitentiam eorum quæ olim deliquit, intendenti, participetur sanctis, ad abluionem peccatorum suorum.

6. CHRYSOSTOMVS homilia trigesima in Genesim: Eccè tandem ad finem sanctæ quadragesimæ venimus, & ieiunij nauigationem perfecimus, appulimusq; Dei gratia in portum. Verùm nõ idèd negligètes simus, sed hac de causa iterùm maius studium, maiorem diligentiam, maioremq; vigilantiam exhibeamus. Et paulò post: Quia in magnam hanc hebdomadam peruenimus Dei gratia, nunc maximè & ieiunij cursus intendendus, & magis continuandæ sunt preces, faciendatq; diligens & pura peccatorum confessio, & in bonis operibus sedulitas, elemosyna larga, æquitas, mansuetudo venerimus, Domini liberalitate fruamur.

7. ITEM homilia decima in Matthæum: Tempus quidem confessionis æquè & lotis baptisinate, & illotis prophanisq; incumbit: illis quidem, vt post patentia criminum vulnera penitentia interueniente curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur: his verò vt ablutis in baptisimo maculis, ad Dominicâ mensam munda iam conscientia accedant. Abstineamus igitur ab hac fluida dissolutaque vita.

1. E CHRYSOSTOMVS homilia octogesimatertia in Matthæum, & in homilia sexagesima ad populum Antiochenum: Nemo igitur

1. Cor. 11. Penitètia ad probationem vertinet.

Inter cæteras præparatiões faciendæ pura peccatorum confessio. Cur cõfessio peccatorum sacrâ cõmunionem pcedere debeat.

igitur nauseans accedat, nemo remissus, sed excitati, incensi ac feruentes omnes accedant. Nam si Iudæi stantes, calceati, & baculos in manibus habentes cum festinatione comedebant, quãto magis nobis vigilandum est? Nam illi ab Aegypto in Palesinam erant profecturi, ac idèd viatoris habitum habebãt: tu de terra in cælum ascensurus es. Vigilandum igitur est: non enim paruorum supplicium indignè communicantes expectat. Et post pauca: Qua igitur re mundiorum esse nõ oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est: quos radios solares non deberet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertrahat, os quod igne impletur spiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? Veniat in mentem tibi quo sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea nanque re nos alimur, quam angeli videntes tremunt, nec absque pauore propter fulgorem, qui inde resilit, adspicere possunt, & nos in vnâ cum illo massam reducimur: Christi corpus vnum, & caro vna facti sumus. Quis loquetur portetias Domini, auditas faciet omnes laudes eius? quis pastor vnquam membris suis oues suas nutriuit. Et paucis interiectis: Non videtis quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minore cupiditate nos quoquè ad hanc mensam, & ad huius calicis spiritalem accedamus papillam: immò verò maiore desiderio quasi lactentes pueri, gratiam spiritus sugamus: vnus sit nobis dolor, vna mœstitia, si hoc alimèto spiritali priuamur.

2. IDEM homilia tertia in Epistolam ad Ephesios, & sexagesima prima ad populum Antiochenum: Quotquot in corpore Christi communicamus, quotquot sanguinem illius degustamus, cogitemus quòd illius corpus & sanguinem gustamus, qui in cælestibus sedet, qui ab angelis adoratur, qui proximè consistit im mortali Dei potentæ. Et quibusdam interpositis: Adstat mensa regia, ad sunt angeli mensæ huius ministri, adest rex ipse, & tu oscitabundus adstas? Sordidis indurus es, & nihil curas? Sed vestibus es mundis? Recumbe itaque & communica. Quotidiè venit, vt discumbentes videat, omnibus loquitur, & nunc etiam in conscientijs dicit, &c.

3. AMBROSIVS habet in tomo quarto post librum de dignitate sacerdotali duas precatones ad Missam præparantes. Prior sic incipit, Summe Sacerdos & vere Pontifex IESV CHRISTE &c. Altera verò, Summa & incompræhensibilis natura &c.

1. F AVGVSTINVS sermone secundo de tempore: Inuitati sumus ad mensam, vbi nõ inuenitur cibus hominum, sed panis ponitur

Animo præfenti ad cõmunionè accedendum, & magno cum desiderio.

Psal. 105. Similitudo pulchra.

Vnus sit nobis dolor, sacra cõmunionè priuari.

Quid cogit dum.

nitur Angelorum. Et idè quotiescunque aut dies natalis Domini, aut reliquæ festiuitates adueniunt, sicut frequenter admonui, ante plures dies nõ solùm ab infelici concubinarum consortio, sed etiã à proprijs vxoribus abstinete.

Casto corpore accedèdũ.

2. IDEM sermone ducentesimo quinquagesimo secundo de tẽpore: Qui ad istud altare casto corpore & mundo corde cum munda & secura conscientia venit, ad illud altare quod in cælis est, felici transmigracione perueniet. Ad extremum, fratres charissimi, nõ est graue nec laboriosum quod suggero: hoc dico quod vos frequenter facere adspicio. Oes viri qñ cõmunicare desiderant, lauãt manus suas: & oes mulieres nitida exhibet linteamina, vbi corpus Christi accipiãt. Nõ est graue quod dico, fratres: quõ viri lauant aqua manus suas, sic eleemosynis lauent conscientias suas. Similiter & mulieres quomodò nitidum exhibent linteolum, vbi corpus Christi accipiãt: sic corpus castum & cor mundum exhibeant, vt cum bona conscientia Christi sacramenta suscipiant. Rogo vos fratres, nunquid est aliquis, qui in arca sordibus plena velit mittere vestem suam? Et si in arca sordibus plena vestis non mittitur preciosa, qua fronte in anima quæ peccatorum sordibus inquinatur, Christi Eucharistia suscipitur?

Casto corpore & mundo corde.

Muditia etiã externa.

3. ITEM in epistola centesima decima octaua, ad Ianuarium, capite sexto: Liquidò apparet, quandò primùm accepèrunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesiæ, quod à ieiunis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui sancto, vt in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quàm exteri cibi. Nam idè per vniuersum orbè mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cœnati fratres ad illud sacramentum accipiendum conuenire debent, aut sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Nanq; Saluator quo vehementiùs cõmendaret mysterij illius altitudinem, vltimum hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et idè non præcepit quo deinceps ordine sumeretur, vt Apostolis per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hũc locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post cibos alios semper acciperetur, credo quod cum morem nemo variãssset.

In vniuersa ecclesia à ieiunis corpus Christi accipitur.

1. Cor. 11. Cur Christus post cœnam corpus & sanguinẽ Apostolis porrexit. Ordinem & modum cõmunicãdi reliquit Ecclesiæ & Apostolis.

4. ORIGENES in diuersos euangelij locos, homilia quinta: Quandò sanctum cibum illudq; incorruptum accipis epulum, quãdò

dò vitæ pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu erogo humiliãs temetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus vt intres sub tectum meum.

Centurionis verbis veniendum in cõmunionẽ. Matth. 8.

1. G Chrysostomus homilia quadragesima quinta in Ioannẽ, & sexagesima prima ad populum Antiochenum: Si purè accesseris, ad salutem accessisti: si praua conscientia, ad pœnam & supplicium. Qui enim mãducat & bibit indignè sanguinem Domini, iudicium sibi manducat & bibit. Nam si qui regiam purpuram conquinant, haud secùs, quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum si qui immunda conscientia Christi corpus accipiunt, idem supplicium subeant, quod qui eum clavis cruci affixerunt? Vide quàm formidandã pœnam his minetur Paulus: Irritam quis faciens legem Moyssi, sine vllã miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est?

1. Cor. 11.

Supplicium idè cũ ijs qui cruci Christi suffixerunt. Heb. 12.

2. BASILIUS Magnus libro secũdo de baptismo, quæstione vel capite tertio, vt suprã, in hac quæstione. C.

3. THEODORETUS in caput vndecimum prioris ad Corinthios: Illud autem, Reus erit corporis & sanguinis, hoc significat, quod quemadmodum tradidit ipsum Iudas, ipsi autem insultãrũt, & eum probris & conuicijs affecerunt Iudæi, itã eum ignominia & dedecore afficiunt, qui sanctissimum eius corpus immundis manibus accipiunt, & in pollutum & incestum os immittunt.

Iudæ & sanguinarijs Iudæis cõparãtur indignè cõmunicãtes.

DE P O E N I T E N T I A E SACRAMENTO.

I

Quid est Pœnitentiæ Sacramentum?

A EST in quo Sacerdotalis absolutio à peccatis, quæ detestatus riteque confessus quis fuerit, impenditur.

B Quam absoluendi potestatem vt in Ecclesia

Tridẽt. sess. 14. cap. 1. & cã. 1. Ite sess. 6. cap. 14. & can. 29. Florët & Cõstantiense sess. 15. Bernar. in vita Malach.

^a Trid. ses. 14. cap. 6. & can. 10. Amb. l. 1. de peccat. nitē. c. 2. & 7. Itē l. 2. c. 2. b Ioan. 20. f. Ibidē Cyrill. l. 1. c. 56 Greg. homil. 16. in Euang. Chry. fof. homil. 85. in Ioan.

^e Matth. 18. c. Cyprian. lib. 1. epist. 2. ad Cornel. Hilar. can. 16. in Matth. Hiero. ad Heliod. epist. 1. August. lib. 20. de Ciuita. Dei, cap. 9. Chry. fof. homil. 5. de verbis Esaiæ, vidi Dominum.

^d Levit. 4. e f. g. 5. b. d. 6. a. 13. a. 14. a. Matth. 8. a. Lucæ 17. d.

^e Chryfost. lib. 3. de Sacerdotio.

^f August. de verbis Domini sermo. 8. Vide etiā ser. 44. & in Ioan. tract. 40. Item homil. 27. ex 50. & in Psal. 101. cōc. 2. g Ioan. 11. f.

certam haberemus, diuina promissio ^a Sacerdotibus facta hæc fuit: ^b *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retēta sunt.* Tum in alio loco, *Amen dico vobis, inquit ^c Dominus, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erūt soluta & in cælo.*

C Ex quibus liquidè cernitur, præstantem & consolationis plenam Sacramenti huius efficaciam esse, vt quo remittantur quæcunque peccata fœdissimè perpetrata, & soluatur indiscriminatim, qui coram Deo reas habent conscientias: idque Sacerdotum ministerio ex diuina CHRISTI institutione. Quare Sacerdotum potestas & authoritas nunc longè quàm ^d olim, est excellentior plurisque faciēda, vt quibus non corporis lepram, verū animæ sordes nō dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est, ^e Chryfostomo teste. Et Augustinus: ^f Quid facit Ecclesia, inquit, cui dictum est, quæ solueritis, soluta erunt? nisi quod ait Dominus ad discipulos: ^g *Soluite illum, & finite; abire?*

SCRIPTURAE.

IOAN.

IOANNIS vigesimo: Accipite spiritum sanctū &c.

MATTHÆI decimo octauo: Amē dico vobis, quæcunque alligaueritis &c.

LEVITICI quarto: Si peccauerit princeps, & fecerit vnū è pluribus per ignorantiam, quod Domini lege prohibetur: & postea intellexerit peccatum suum, offeret hostiam Domino, hircum de capris immaculatum. Ponetque manum suam super caput eius: cumque immolauerit eum in loco vbi solet mactari holocaustum coram Domino, quia pro peccato est, tinget sacerdos digitum in sanguine hostiæ pro peccato, tangens cornua altaris holocausti, & reliquum fundens ad basim eius. Adipem verò adolebit supra altare, sicut in victimis pacificorum fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Quòd si peccauerit anima per ignorantiam de populo terræ, vt faciat quicquam de his quæ Domini lege prohibentur, atque delinquat, & cognouerit peccatum suum, offeret capram immaculatam. Ponetque manus super caput hostiæ quæ pro peccato est, & immolabit eam in loco holocausti. Tolletque sacerdos de sanguine in digito suo: & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem autem adipem auferens, sicut auferri solet de victimis pacificorum, adolebit super altare in odorem suauitatis Domino: rogabitque pro eo, & dimittetur ei. Sin autem de pecoribus obtulerit victimam pro peccato, ouem scilicet immaculatam: ponet manum super caput eius, & immolabit eam in loco vbi solent cædi holocaustorum hostiæ. Sumetque Sacerdos de sanguine eius digito suo, & tangens cornua altaris holocausti, reliquum fundet ad basim eius. Omnem quoque adipem auferens, sicut auferri solet adeps arietis qui immolatur pro pacificis, cremabit su-

ii 3 per

per altare incensum domini: rogabitq; pro eo & pro peccato eius, & dimittetur ei.

DEINDE capite quinto: Anima quæ iurauerit, & protulerit labijs suis, vt vel malè quid faceret, vel benè, & id ipsum iuramento & sermone firmauerit, oblitaque postea intellexerit delictum suum, agat poenitentiam pro peccato, & offerat de gregibus agnam siue capram, orabitque pro ea sacerdos & pro peccato eius: sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum Domino, vnum pro peccato, & alterum in holocaustum, dabitque eos sacerdoti. Qui primùm offerens pro peccato, retorquebit caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreat, & non penitus abrumpatur. Et asperget de sanguine eius parietem altaris, quicquid autem reliquum fuerit, faciet distillare ad fundamentum eius, quia pro peccato est. Alterum vero in holocaustum adolebit, vt fieri solet: rogabitque pro eo sacerdos, & pro peccato eius, & dimittetur ei. Et paulò post: Anima si præuaricans cæremonias, per errorem in his quæ domino sunt sanctificata, peccauerit, offeret pro delicto suo arietem immaculatum de gregibus, qui emi potest duobus siclis, iuxta pondus sanctuarij: ipsumque quod intulit damni restituet, quintam partem ponet supra, tradens sacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. Anima si peccauerit per ignorantiam, feceritque vnum ex his quæ domini lege prohibentur, & peccati rea intellexerit iniquitatem suam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati: qui orabit pro eo, quia nesciens fecerit: & dimittetur ei, quia per errorem deliquit in domino.

ITEM capite sexto: Locutus est dominus ad Moysen, dicens: Anima quæ peccauerit, & contempto domino negauerit

uerit proximo suo depositum, quod fidei eius creditum fuerat, vel vi aliquid extorserit, aut calumniam fecerit, siue rem perditam inuenit, & inficiens insuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus solent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam insuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem suo offeret arietem immaculatum de grege, & dabit eum sacerdoti, iuxta æstimationem mensuramque delicti: qui rogabit pro eo coram domino, & dimittetur illi pro singulis, quæ faciendo peccauit.

LEVITICI decimotertio: Locutusque est dominus ad Moysen & Aaron, dicens: Homo in cuius cute & carne ortus fuerit diuersus color siue pustula, aut quasi lucens quippiam, id est, plaga lepræ, adducetur ad Aaron sacerdotem, vel ad vnum quemlibet filiorum eius. Qui cum viderit lepram in cute, & pilos in album mutatos colorem, ipsamque speciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ est, & ad arbitrium eius separabitur. Sin autem lucens candor fuerit, &cæt. Et post pauca: Quod si rursùm caro versa fuerit in alborem, & totum hominem operuerit, considerabit eum sacerdos, & mundum esse discernet. Iterùm: Porrò si steterit macula, & capilli nigri fuerint, nouerit hominem sanatum esse, & confidenter eum pronunciet mundum.

ITEM capite decimoquarto: Locutusque est dominus ad Moysen, dicens: Hic est ritus leprosi quando mundandus est: Adducetur ad sacerdotem, qui egressus de castris cum viderit lepram esse mundatam, præcipiet ei qui purificatur, vt offerat duos passeris viuos pro se, quos vesci
lici

licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyssopum. & vnum ex passeribus immolari iubebit in vase fictili supra aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino & cocco hyssopo tinget in sanguine passeris immolati, quo adasperget illū qui mundandus est, septiēs, vt iure purgetur: & dimittet passerem viuum, vt in agrum auolet, &c. Rogabitque pro eo sacerdos coram domino, & faciet sacrificium pro peccato. tunc immolabit holocaustum, & ponet illud in altari cum libamentis suis, & homo ritē mundabitur, &c.

MATTHAEI octauo: Vade, ostende te sacerdoti, & offer munus quod praecepit Moyses, in testimonium illis.

LVCÆ decimo septimo: Ite, ostendite vos sacerdotibus: Et factum est, dum irent, mundati sunt.

P A T R E S.

1. A CONCILIVM Tridentinum sessione decima quarta in doctrina de Sacramento poenitentiae, capite primo: Si ea in regeneratione omnibus gratitudo erga Deum esset, vt iustitiam in Baptismo ipsius beneficio & gratia susceptam, constanter tuerentur, non fuisset opus, aliud ab Baptismo Sacramentum ad peccatorum remissionem esse institutum. Quoniam autem Deus, diues in misericordia, cognouit figmentum nostrum, illis etiam vite remedium contulit, qui sese postea in peccati seruitutem, & Dæmonis potestatem tradidissent, Sacramentum videlicet Poenitentiae, quo lapsi post baptismum, beneficium mortis Christi applicatur. Fuit quidem Poenitentia vniuersis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quouis tempore ad gratiam & iustitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petiuissent, vt peruersitate abiecta & emendata, tantam DEI offensionem cum peccati odio, & pio animi dolore detestarentur. vnde Propheta ait: Cōuertimini, & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & nō erit vobis in ruinam iniquitas. Dominus etiam dixit: Nisi poenitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. Et princeps Apostolorū Petrus

Cur institutū sit Poenitentiae Sacramentū.

Poenitentia semper fuit necessaria ad gratiam assequendam.

Ezech. 18.

Luc. 13.

rus peccatoribus baptismo initiandis, poenitentiam commedans, Act. 2. dicebat: Poenitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. Porro nec ante aduentum CHRISTI Poenitentia erat Sacramentum, nec est post aduentum illius cuiquam ante baptismum. Dominus autem Sacramentum Poenitentiae tunc praecipue instituit, cum a mortuis excitatus, insufflauit in discipulos suos, dicens: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles, post baptismum lapsos, Apostolis, & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, vniuersorum patrum consensus semper intellexit. Et Nouatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, magna ratione Ecclesia Catholica, tanquam haereticos explosit atque condemnauit. Quare verissimum hunc illorum verborū Domini sensum sancta haec Synodus probas & recipiens, damnat eorum commentitias interpretationes, qui verba illa ad potestatem praedicandi verbum Dei, & CHRISTI Euangelium annunciandi, contra huiusmodi sacramenti institutionem falso retorquent.

Quoddam Sacramentum institutum. Ioan. 20.

2. ET canone primo: Si quis dixerit, in catholica ecclesia Poenitentiam non esse verē & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quōtiēs post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis, a CHRISTO Domino nostro institutum, anathema sit.

Verē & proprie Sacramentum a Christo institutum.

3. IDEM Concilium Tridentinum sessione sexta, capite decimo quarto: Qui verō ab accepta iustificationis gratia per peccatum exciderunt, rursus iustificari poterunt, cum excitante Deo per poenitentiae Sacramentum, meritō CHRISTI amissam gratiam recuperare curauerint. hic enim iustificationis modus est lapsi reparatio, quam secundam post naufragium deperditae gratiae tabulam sancti Patres apte nuncuparunt. Etenim pro ijs qui post baptismum in peccata labuntur, CHRISTVS IESVS sacramentum instituit Poenitentiae, cum dixit: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Vnde docendum est, Christiani hominis poenitentiam post lapsum, multo aliam esse a baptismali, eaque contineri nō modo cessationem a peccatis, & eorum detestationem, aut cor contritum & humilatum, verum etiam eorundem sacramentalem confessionem saltem in voto, & suo tempore faciendam, & sacerdotalem absolutionem, itemque satisfactionem per ieiunia, eleemosynas, orationes,

Secunda post naufragium tabula.

Institutum a Christo Sacramento. Ioan. 20.

Poenitentia ante baptismum differt ab ea quae post baptismum requiritur.

Satisfactio fit pro pena temporalis. Num. 14. 2 Re. 12. & 24. Eph. 4. 1. Cor. 3.

Apoc. 2. 2. Cor. 7. Matth. 3. & 4. Luc. 3.

Sine Sacramento Pœnitentiæ non recuperatur amissa iustitia.

Trium sacramentorum usum restituit in Hybernia Malachias.

Minister huius sacramenti quis sit.

Matt. 18.

Joan 20.

& alia pia spiritualis vitæ exercitia, non quidem pro pœna æterna, quæ vel sacramento, vel sacramenti voto vnâ cum culpa remittitur, sed pro pœna temporali: quæ, vt sacræ literæ docent, non tota semper, vt in baptismo fit, dimittitur illis, qui gratiæ Dei quam acceperunt ingrati, spiritum sanctum cõtristauerunt, & templum Dei violare non sunt veriti. De qua scriptum est: Memor esto vnde excideris: age pœnitentiam, & prima opera fac. Et iterum: Quæ secundum DEVM tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. Et rursus: Pœnitentiam agite, & facite fructus dignos pœnitentiæ.

4. ITEM canone vigesimo nono: Si quis dixerit, eum qui post baptismum lapsus est, non posse per Dei gratiam resurgere, aut posse quidem, sed sola fide amissam iustitiam recuperare sine sacramento Pœnitentiæ, prout sancta Romana & vniuersalis Ecclesia, à CHRISTO Domino & eius Apostolis edocta, hucusquæ professæ est, seruaui, & docuit, anathema sit.

5. CONCILIVM Florentinum: Quartum sacramentum est Pœnitentiæ, cuius quasi Materia, &c.

6. CONCILIVM Constantiense sessione decima quinta, damnat octauum articulum Ioannis Hufs, qui ita habet, Sacerdotes quomodolibet criminose viuentes infideliter sentiunt de septem sacramentis Ecclesiæ.

7. BERNARDVS in vita sancti Malachiæ episcopi Hyberniæ: Usum saluberrimum confessionis, sacramentum Confirmationis, contractum coniugiorum: quæ omnia aut ignorabant, aut negligebant, Malachias de nouo instituit.

1. B CONCILIVM Tridentinum, sessione decima quarta in doctrina de sacramento Pœnitentiæ, capite sexto: Circa Ministrum autem huius sacramenti, declarat sancta synodus, falsas esse & à veritate Euangelij penitus alienas doctrinas omnes, q̄ ad alios quosuis homines, præter Episcopos & sacerdotes, Clauium ministerium perniciosè extendunt, putantes verba illa Domini: Quæcunque alligaueritis super terram, erunt alligata & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo, & Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: ad omnes CHRISTI fideles indifferenter & promiscuè, contra institutionem huius sacramenti, ita fuisse dicta, vt quicuis potestatem habeat remittendi peccata, publica quidem per correptionem, si correptus acq̄uerit, secreta verò per spontaneam confessionem, cui-

cur-

cunque factam. Docet quoque, etiam sacerdotes, qui peccato mortalitatenentur, per virtutem spiritus sancti, in ordinatione collatam, tanquam CHRISTI ministros, functionem remittendi peccata exercere, eosq̄ prauè sentire, qui in malis sacerdotibus hanc potestatem non esse contendunt. Quauis autem Absolutio sacerdotis, alieni beneficij sit dispensatio, tñ nō est solum nudum ministerium, vel annunciandi euangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed ad instar actus iudicialis, quo ab ipso velut à iudice sententia pronunciat, atq̄ idē non debet pœnitens ad eodē sibi de sua ipsius fide blâdiri, vt etiam si nulla illi adsit contritio, aut sacerdoti animus serio agendi, & verè absoluendi, desit, putet tamen se, propter suam solam fidem, verè & coram Deo esse absolutum. nec enim fides sine pœnitentiâ remissionem vllam peccatorum præstaret: nec is esset, nisi salutis suæ negligentissimus, qui sacerdotem ioco se absoluentem cognosceret, & non alium serio agentem, sedulo requireret.

2. IBIDEM canone decimo: Si quis dixerit, sacerdotes q̄ in peccato mortali sunt, potestatem ligandi & soluendi non habere, aut non solos sacerdotes esse ministros absolutiōis, sed omnibus & singulis CHRISTI fidelibus esse dictum: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo: & quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt: quorum verborum virtute quilibet absoluere possit peccata, publica quidem per correptionem duntaxat, si correptus acq̄uerit, secreta verò per spontaneam confessionem, anathema sit.

3. AMBROSIVS libro primo de Pœnitentiâ, capite secundo: Sed aiunt se Domino deferre reuerentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem referunt. Immo nulli maiorem iniuriam faciunt, quàm qui eius volunt mandata rescindere, commissum munus refundere. Nam cum ipse in Euangelio suo dixerit Dominus IESVS: Accipite spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, detenta erunt: quis est ergo qui magis honorat, vtrum qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in vtroque seruat obedientiam, vt peccatum & alliget, & relaxet. Hæresis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare quod non resoluat, non vult soluere quod ligauit: in quo se suamq̄ sententiam sua damnat sententia. Dominus enim parius & soluendi esse voluit & ligandi, qui vtrunque pari conditione permisit.

Etiam mali sacerdotes habent ministerium Clauium.

Actus iudicialis in sac.

Matt. 18.

Joan. 20.

Nouatio. rum hæresim quæ sacerdotibus adimebat potestatem remittendi crimina, impugnat. Ioan. 20.

Parius ligandi & soluendi sacerdotibus à Christo concessum.

Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi habet. Sicut enim secundum Dominicam sententiam, qui ligandi ius habet, & soluendi habet: ita istorum assertio seipsam strangulat, ut quia soluendi sibi ius negant, negare debeant & ligandi. Quomodo igitur potest alterum licere, alterum non licere? Quibus donatum est vtrumque, aut vtrumque licere manifestum est, aut vtrumque non licere certum est: Ecclesiam autem vtrumque licet, hæresi vtrumque non licet. Ius enim hoc solis promissum sacerdotibus est. Recte igitur hoc Ecclesia vindicat, quæ veros sacerdotes habet: hæresis vindicare non potest, quæ sacerdotes Dei non habet. Non vindicando autem ipsa de se pronunciat, quod cum sacerdotibus non habeat, ius sibi vindicare non debeat sacerdotale: Ita in impudenti contumacia pudenter cernimus confessionem. Spectat etiam illud, quoniam qui spiritum sanctum accepit, & soluendi peccati potestatem, & ligandi accepit. Sic enim scriptum est: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur: & quorum retinueritis, detenta erunt: Ergo qui soluere non potest peccatum, non habet spiritum sanctum. Munus enim spiritus sancti est officium sacerdotis: ius autem spiritus sancti in soluendis ligandisque criminibus est: Quomodo igitur munus eius vindicant, de cuius diffidunt iure & potestate? Quid, quod insolentiores sunt: Nam cum ad misericordiam promptior, quam ad severitatem sit spiritus DEI, quod ait se velle, id nolunt: quod nolle, hoc agunt: cum vindicare iudicis sit, remittere misericordis. Tolerabilis igitur Nouatiane remitteres, quam ligares. Aliud enim quasi delinquendi parcus vsurpares, aliud quasi ærumnæ compassus ignosceres. Sed aiunt se exceptis grauioribus criminibus, relaxare veniam leuioribus. Non hoc quidem author vestri erroris Nouatianus ait, qui nemini poenitentiam dandam putauit, ea scilicet contemplatione, ut quod ipse non posset soluere, non ligaret, ne ligando sperari a se faceret solutionem. In eo igitur patrem vestrum propria damnatis sententia, qui distinctionem peccatorum facitis, quæ soluenda à vobis putetis, & quæ sine remedio esse arbitremini. Sed Deus distinctionem non facit, qui misericordiam suam promissit omnibus, & relaxandi licentiam sacerdotibus suis sine vlla exceptione concessit. Sed qui culpam exaggerauit, exaggeret & poenitentiam. Maiora enim crimina, maioribus abluuntur fletibus. Ita nec Nouatianus probatur, qui veniam interclusit omnibus: nec vos eius discipuli, imitatores eiusdem & condemnatores, qui ibi minuitis studia poenitentiae, vbi augeri oportet, quia grauiora peccata maioribus sustentanda

Ioan. 20.

Iulias, parte

Maiora crimina maioribus fletibus abluuntur.

da fulcris docuit CHRISTI misericordia, Quæ autem ista peruerfitas est, ut vobis vindicetis possibilia concessu, Deo (ut ipsi dicitis) impossibilia referuetis? hoc est, sibi eligere causas ignoscendi, DEO materiam sequendi relinquere. Et vbi est illud? Sit autem Deus venerator, omnis homo mendax, sicut scriptum est: Ut iustificeris in sermone tuo, & vincas cum iudicaris? Ut cognoscamus igitur Deum misericordiam magis indulgentem esse quam severitatis tenacem, ipse ait: Misericordiam malo, quam sacrificium.

4. ET capite septimo: Vult Dominus plurimum posse discipulos suos, vult à seruulis suis ea fieri in nomine suo, quæ faciebat ipse positus in terris. Denique ait: Et maiora his facietis. Dedit ut mortuos suscitarent. Et cum ipse Saulo reddere posset vsu videndi, eum tamen ad Ananiam discipulum suum misit, ut eius benedictione Saulo refunderentur oculi quos amiserat. Petrum quoque secum in mari iussit ambulare: & quia titubauit, reprehendit illico, eoque dona gratiarum fidei paucitate minuisset. Dedit etiam discipulis ut lux mundi essent per gratiam, qui erat ipse lux mundi. Et quia descensurus esset à cælo & in cælum ascensurus, Eliam ad cælum leuauit, inde eum terris placito redditurus tempore. Baptizaturus quoque in spiritu sancto & igni, per Ioannem baptismatis sacramenta promissit. Omnia denique donauit discipulis suis, de quibus ait: In nomine meo dæmonia eijciant &c. Omnia ergo dedit: sed nulla in his hominis potestas est, vbi diuini muneris gratia viget. Cur ergo manus imponitis, & benedictionis opus creditis, si quis forte reualuit ægrotus? Cur præsumitis aliquos à colluione diaboli per vos mundari posse? Cur baptizatis, si per hominem peccata dimitti non licet? In baptismo vtiq; remissio peccatorum omnium est. Quid interest, vtrum per poenitentiam, an per lauacrum hoc ius sibi datum sacerdotibus vindicent? vnum in vtroque ministerium est. Sed dices, quia in lauacro operatur mysteriorum gratia. Quid in poenitentia nonne Dei nomen operatur? Quid ergo vbi vultis vindicatis vobis Dei gratiam, vbi vultis repudiatis? Sed hoc insolentis arrogantia, non sancti timoris est, ut fastidio vobis sint qui volunt agere poenitentiam. Perpeti videlicet fletium lacrymas non potestis. Non ferunt oculi vestri vilia vestimentorum, illuuiem sordidatorum.

5. IDEM libro secundo de poenitentia, capite secundo: Possent quidem etiam illud dicere ei, quod hoc quod scribitur ad Hebræos, de poenitentia dictum putat, quia quæ impossibilia sunt homini, possibilia sunt apud Deum: & potens est Deus quando vult donare nobis

Rom. 3. Psal. 50.

Osee 6.

Sua potestate Deus hominibus communi-

nicauit.

Ioan. 14. Act. 9.

Matt. 14.

Matth. 5.

Ioan. 8.

4 Reg. 2.

Matt. 3.

Mar. 16.

Cōtra Nouatianos.

Idem ius sacerdotibus in

sacramento

Baptismi &

poenitentia.

Heb. 6.

peccata, etiam quæ putamus non posse concedi. Et ided quod nobis impossibile impetratu videtur, Deo donare possibile est. Nam & impossibile videbatur, vt peccatum ablueret aqua. Denique Naaman Syrus lepram suam mundari per aquam posse nõ credidit. Sed quod impossibile erat, fecit Deus possibile esse, qui tantam nobis donauit gratiam. Similiter impossibile videbatur per pœnitentiam peccata dimitti. Concessit hoc CHRISTVS Apostolis suis, quod ab Apostolis ad sacerdotum officia transfusum est. Factum est igitur possibile, quod impossibile videbatur.

6. CYRILLVS Alexandrinus libro duodecimo in Ioannem, capite quinquagesimo sexto: Quomodò igitur (dicit quispiam) si tunc aberat Thomas, quandò CHRISTVS suffians dixit, Accipite spiritum sanctum, spiritus ipse particeps factus est? Dicimus igitur virtutem spiritus ex intentione dantis CHRISTI, in omnes discipulos pertransisse: non enim quibusdam, sed omnibus discipulis dedit. Quare libertate dantis, non solùm præsentibus, sed etiam absentibus Apostoli spiritum sanctum acceperunt. Quod autem non violenta, sed tuta veraque ista ratio sit, autoritate sanctæ scripturæ monstrabimus. Iussit Deus quondam Moyse septuaginta seniores Iudæorum eligere. Dixit autem de spiritu, qui erat in Moyse, ablatum se atque impositurum in illis. Quum verò duo Heldad & Madad de septuaginta, &c. Et quibusdam interiecit: Qua igitur ratione, diuinæ naturæ dignitatem ac potestatem discipulis suis saluator largitus est? quia certè absurdum non est peccata remitti posse ab illis, qui spiritum sanctum in seipsis habeant. Nam cum ipsi remittunt aut detinent, spiritus qui habitat in eis, per eos remittit & detinet. Erit autem id per eos duobus, vt arbitror, modis: primùm baptismo, deindè pœnitentia. Nam aut credentes, & vitæ sanctimonia probatos homines, ad baptismum inducunt, & indignos indè diligenter expellunt, aut ecclesiæ filios peccantes quidem increpant, pœnitentibus autem indulgent. Sicut Paulus olim fornicantem apud Corinthios, in perniciem carnis tradebat, vt spiritus eius saluaretur: recepitque rursus, nè maiore submergeretur dolore. Quum igitur spiritus CHRISTI habitans in hominibus, veri Dei operationem efficiat, quomodò non erit natura Deus, qui naturaliter potestatem diuinæ naturæ ac dignitatem possidet, quum in diuinam legem eximiam habeat autoritatem?

7. GREGORIUS homilia vigesima sexta in euangelia, in ea verba

4. Reg. 5.

Ab Apostolis ad sacerdotum officia transfusum potestas remittendi peccata.

An B. Thomas etiam absens acceperit spiritum sanctum & potestatem remittendi peccata.

Num. 11.

Sacerdotes per sacramentum baptismi & pœnitentiæ peccata condonant.

1. Cor. 5.

verba. Quorum remiseritis peccata &c. Ecce non solùm de semet-ipsis securi fiunt, sed etiam alienæ obligationis potestatem relaxationis accipiunt: principatumque superni iudicij fortiuntur: vt vice Dei, quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo decebat erigi, qui tantum pro Deo confenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnant vel liberant, qui semetipsos damnari meruebant. Horum profectò nunc in Ecclesia Episcopi locum tenent. Ligandi atque soluendi autoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis fortiuntur. Grandis honor, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex vitæ fiat alienæ.

8. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima quinta in Ioannem: Non dixit, Accipistis: sed, Accipite spiritum sanctum. Non tamen quispiam erraret, si tunc Apostolos potestatem quandam & gratiam spiritualem accepisse diceret, non tamen vt mortuos suscitarent, & virtutes ostenderent, sed vt peccata dimitterent: differentes enim sunt gratiæ spiritus: quare addidit, Quorumcunque remiseritis peccata, remissa sunt: ostendens quod virtutis genus largiatur. Post quinquaginta autem dies, signorum operationem acceperunt, ided inquit: Accipietis virtutem venientis in vos Spiritus sancti, & eritis mihi testes: Per signa scilicet. Est enim inenarrabilis spiritus gratia, & multiplex donum.

9. CYPRIANVS libro primo, epistola secunda ad Cornelium: Ipse legem dedit, vt ligata in terris etiam in cælis ligata essent: solui autem possent illic, quæ hic prius in Ecclesia soluerentur.

10. HILARIUS canone decimo sexto in Matthæum: O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio clauis æterni aditus traditur, cuius terrefre iudicij præiudicata autoritas sit in cælo, vt quæ in terris aut ligata sunt aut soluta, statuti eiusdem conditione obtineant & in cælo.

11. HIERONYMVS epistola prima ad Heliodorum: Absit vt de his quidquam sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt: per quos & nos Christiani sumus. Qui clauis regni cælorum habentes, quodam modo ante iudicij diem iudicant: qui sponsam Domini sobria castitate conseruat.

12. AVGVSTINVS libro vigesimo de ciuitate Dei, capite nono, ea verba Apocalypsis exponens, Et vidi sedes & sedentes super eas, & iudicium datum est: Non hoc putandum est de vltimo iudicio dici, sed sedes præpositorum, & ipsi præpositi intelligendi sunt, per quos Ecclesia nunc gubernatur. Iudicium autem datum,

Principatus superni iudicij.

Animarum iudices apostoli & Episcopi constituti.

Ioan. 20.

Potestas & gratia spiritus ad remittenda peccata Apostolis donata est.

Acto. 1.

Iudicij terrefre præcedit cælestem sententiam.

Sacerdotes ante iudicij diem quodam modo iudicant.

Apocal. 20.

Iudicium in Ecclesia.

nullum

Matth. 18.

nullum melius accipiendum videtur, quam id quod dictum est: Quæ ligaueritis in terra, ligata erunt & in cælo: & quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo. Vnde Apostolus: Quid enim mihi est, inquit, de his qui foris sunt iudicare? Nonne de his qui intus sunt, vos iudicatis?

1. Cor. 5.

13. CHRYSOSTOMVS homilia quinta de verbis Esaiæ, Vidi Dominum: Quanquam nobis admirandum videtur thronus regius ob gemmas affixas, & aurum quo obcinctus est: tamen rerum terrenarum administrationem sortitus est, nec vltra potestatem hanc præterea quidquam habet authoritatis. Verum sacerdoti thronus in cælis collocatus est, & de cælestibus negocijs pronuntiandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipse cælorum rex: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Quid cum hoc honore conferri possit? A terra iudicandi principalem authoritatem sumit cælum. Nam iudex sedet in terra, Dominus sequitur seruum, & quidquid hic in inferioribus iudicabit, hoc ille in supernis comprobabit.

Decem tribus pronunciandi authoritas.

Matth. 18.

Cælum iudicandi authoritatem sumit à terra.

1. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Corporis lepram purgare, seu verius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudæorum sacerdotibus solis licebat: neque nefcis quanta cum ambitione, quanto cum studio ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, verum animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est: quare iudicio quidem meo, qui istos despiciunt contemnuntque, multo sceleratiores ac maiori supplicio digni fuerint, quam fuerit Dathan vnà cum suis omnibus.

Nō tam probant purgatam animæ lepram sacerdotes, qui purgant.

2. AVGVSTINVS de verbis Domini sermone octavo: Quis peccatorem mortuum in peccatis resuscitabit, nisi qui remoto lapide, clamauit, dicēs: Lazare, prodi foras? Quid est autē foras prodire, nisi quod occultum erat foras prodere? Qui confitetur, foras prodit. Foras prodire non posset nisi viueret. Viuere nō posset, nisi resuscitatus esset. Ergo in confessione sui accusatio, DEI laudatio est. Dicit ergo aliquis, Quid prodest Ecclesia, si iam confessor voce Dominica resuscitatus prodit? Quid prodest Ecclesia confitenti, cui Dominus ait, Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo? Ipsum Lazarum attende, Cum vinculis prodit, iam viuebat confitendo, sed nondum liber ambulabat vinculis irretitus. Quid ergo facit Ecclesia cui dictum est, Quæ solueritis, soluta erunt, nisi quod

Ioan. 11. Comparatur peccator penitens cū Lazaro resuscitato, & Ecclesia cū Apostolis cum solutis.

Matth. 18.

ait

ait Dominus continuè ad discipulos, Soluite illum & finite abire.

3. ITEM de verbis Domini, sermone quadragesimo quarto: Opus est ergo vt quæ reuixit soluatur, & ire permittatur. Hoc officium discipulis dedit, quibus ait: Quæ solueritis in terra, soluta sunt & in cælo.

Matth. 18.

4. IDEM tractatu quadragesimonono in Ioannem: Quid est procedere, nisi ab occultis velut exeundo te manifestare? Sed vt confitearis, Deus facit magna voce clamando, id est, magna gratia vocando: idèd cum processisset mortuus adhuc ligatus, confitens & adhuc reus, vt soluerentur peccata eius, ministris hoc dixit Dominus, Soluite illum & finite abire. Quid est, soluite & finite abire? Quæ solueritis in terra, soluta erunt & in cælo.

Matth. 18.

5. R V R S V M in libro quinquaginta homiliarum, homilia vigesima prima: Eleuatus est Lazarus, processit tumulo, & ligatus erat, sicut sunt homines in confessione peccati agentes penitentiam. Iam processerunt à morte. Nā non confiterentur nisi procederēt. Ipsum confiteri, ab occulto & tenebroso procedere est. Sed quid Dominus ecclesiæ suæ inquit? Quæ solueritis in terra, soluta erunt in cælo. Proinde Lazaro procedente, quia impleuit Dominus misericordiae suae bonum, perducere ad confessionem mortuorum latentem, penitentem, iam cætera implet Ecclesiæ mysteria, Soluite illum & finite abire.

Ioan. 11.

Matth. 18.

6. IDEM Augustinus in psalmum centesimum primum concione secunda: Quid prodesset Lazaro, quia processit de monumento nisi diceretur, Soluite eum & finite abire? Ipse quidem voce de sepulcro fuscitauit, ipse clamando animam reddidit, ipse terrenam molem terreno sepulcro impositam vicit, & processit ille vincus. Non ergo pedibus proprijs, sed virtute producētis fit hoc in corde penitentis. Cū audis hominem penitere peccatorum suorum, iam reuixit: cū audis hominem confitendo proferre conscientiam, iam de sepulcro reductus est, sed nondum solutus est. Quando soluitur? A quibus soluitur? Quæ solueritis, inquit, in terra, erunt soluta & in cælo. Merito per Ecclesiam dari solutio peccatorū potest, fuscitari autem ipse mortuus non nisi intus clamante Domino potest. Hæc enim Deus interius agit.

Ioan. 11.

Vide etiā Ambrosium lib. 2. de penitentia, cap. 7. Matth. 18.

II

Cur opus est penitentiae Sacramento?

II A Vt

Ambros. lib. de pœnitentia 1. & 2. Aug. lib. 1. de adult. con. ca. 28. & li. 3. cap. 16. Conci. Lateran. can. 1. Trident. cap. 2. sess. 14. Item Florent. Hieron. lib. 2. aduersus Pelag.

a Pacian. epistola 1. & 2. ad Sympr. Hieron. in cap. 3. Esa. & ad Demetriad. de seruan. virg. Ambros. ad virgin. lapsam cap. 8. Trid. sess. 6. cap. 14. & sess. 14. can. 1. Tertull. de pœnitent. Ezechia 18. g. & 33. c.

A Ut homo post baptismum relapsus, & inimicus Dei factus, per hoc Sacramentum remissione peccatorum accepta, Deo reconcilietur, & ex mortuo uiuus, ex impio que iustus efficiatur.

B Unde patres pœnitentiam non temere secundam post naufragium Tabulam uocant, qua scilicet ex uortice mortalis peccati tanquam è naufragio subuehi, & in gratiam amicitiamque Dei transferri vnusquisque possit, quantumlibet multis magnisque criminibus pregrauatus.

SCRIPTURAE.

EZECHIELIS decimo octauo: Contrertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruina iniquitas. Projicite à uobis omnes præuariationes uestras, in quibus præuicati estis, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus, reuertimini, & uiuite.

Et apud eundem trigesimo tertio: Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij, sed ut conuertatur impius à uia sua, & uiuat. Conuertimini à uis uestris pessimis, & quare moriemini domus Israel? Tu itaque fili hominis dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua, & iustus non poterit uiuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixero iusto, quod uita uiuat, & confusus in iustitia sua fecerit

fecerit iniquitatē: oēs iustitiæ eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua quâ operatus est, in ipsa morietur. Si autē dixerit impio, morte morieris, & egerit pœnitentiã à peccato suo, feceritque iudiciũ & iustitiã, & pignus restituerit ille impius, rapinamque reddiderit, in mādatis uitæ ambulauerit, nec fecerit quicquam iniustum: uita uiuet, & non morietur. Omnia peccata eius quæ peccauit, non imputabuntur ei: iudicium et iustitiam fecit, uita uiuet.

P A T R E S.

1. AMBROSIVS scripsit duos integros libros de pœnitentiã, de quibus ita loquitur in psalmum tricesimum septimum scribens, in præfatione: De pœnitentiã duos iam dudum scripsi libellos: & iterum scribendũ arbitror. Primum, quia uile est vel quotidie ueniã delictorum precari: deinde quoniã in illis duobus libellis, adhortatio pœnitentiæ vel profectus est, si geratur: nunc autem quemadmodum agi pœnitentiã debeat, exprimendum est. Nihil enim prodest agere, nisi ita agatur ut oportet.

2. AVGVSTINVS lib. 1. de adulterinis cõugijs, cap. uigesimo octauo: Quæ autem baptismatis, eadem reconciliationis est causa, si forte pœnitentem finiendę uitę periculũ preoccupauerit. Nec ipse enim ex hac uita sine arra suæ pacis exire uelle debet ecclesia. 3. IDEM libro secundo, capite decimo sexto: Si autem accusando adulteram occiderit, hoc peccatum quoniam transactum est, & in eo non permanet, & si à catechumeno factum est, baptizato abluatur: & si à baptizato, pœnitentiã & reconciliatione sanatur.

4. Cõciliũ Lateran. magnũ ca. 1. Si post susceptione baptismi quoscumque relapsus fuerit in peccatũ, per uerã pœnitentiã semp potest reparari.

5. CONCILIUM Tridentinum cap. 2. sessione decima quarta: Ceterum hoc sacramentũ multis rationibus à baptismo differre dignoscitur, nam præterquam quod materia & forma, quibus sacramenti essentia perficitur, longissimè distinet: constat certè, baptismi ministrũ iudicẽ esse non oportere: cum ecclesia in nemine iudiciũ exercent, quod non prius in ipsam per baptismi ianuã fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit Apostolus, de ijs, quod foris sunt iudicare? Secus est de domesticis fidei, quos Christus Dñs lauacro baptismi sui corporis membra semel effecit. nã hos si se postea crimine aliquo cõtaminauerint, non iam repetito baptismi ablui, cũ id in ecclesia catholica nulla ratio liceat, sed

ante hoc tribunal tanq̄ reos fisti voluit, vt per sacerdotū sententiam nō semel, sed quotiēs ab admīssis peccatis ad ipsum p̄nitentię cōfugerint, possent liberari. Alius est p̄tereā baptismi, & alius p̄nitentię fructus. p̄ baptismū enim Christū induētes, noua p̄sūs in illo effici-mur creatura, plenā & integrā peccatorū omniū remissionē cōsequētes: ad quā tñ nouitate & integritate, p̄ sacramentū p̄nitentię sine magnis nostris fletib⁹ & laboribus, diuina id exigēte iustitia, p̄uenire nequaquā possumus: vt meritō p̄nitentiā, laboriosus quā bapti-

Tertia, ex parte effectus.

Laboriosus baptismus p̄nitentia.

Lapsus hoc sacramentū necessarium ad salutē, vt non regeneratis baptismus.

P̄nitentiā comparatur tabula: quam naufragus amplectitur.

P̄nitentiā est secunda post naufragium tabula.

Secunda tabula.

Inherēdū p̄nitentię vt naufragus tabulę.

Tabula secunda deperditę gratię post naufragium.

sm⁹ à S. patrib⁹ dict⁹ fuerit. Est autē hoc sacramentū p̄nitentię lapsus post baptismū ad salutē necessariū, vt nodū regnatis ipse baptism⁹.

6. CONCILIVM Florentinum: Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis.

7. HIERONYMVS lib. 2. aduersus Pelagianos: Adfert multa scripturę testimonia, quibus p̄nitentiā ab effectu suo cōmendatur.

1. B P A C I A N V S epistola prima ad Sympronianū Nouatianum: Pigeat sanē peccare, sed p̄nitere non pigeat: pudeat periclitari, sed non pudeat liberari. quis naufrago tabulam, nē euadat, eripiet? quis sanandis vulneribus inuidebit?

2. HIERON. in cap. 3. Esaię: Secūda enim post naufragium tabula, p̄nitentiā est: & cōsolatio miseriarū, impietate suā abscondere.

3. I D E M epistola octaua ad Demetriadem de seruanda virginitate: P̄nitentia quasi secunda post naufragium miseris tabula fit: in virgine, integra seruetur nauis.

4. AMBROSIVS ad virginē lapsam cap. 8. P̄nitudo necessaria est, sicut vulneratis sunt necessaria medica mina. Sed quāta putas & quālis necessaria p̄nitentiā, q̄ aut æquet crimina, aut certē excedat? P̄nitentiā nō verbis agēda est, sed & actu. Cū animo cōceperis, nō aliud remediū constitutum esse post baptismū q̄ p̄nitentię solatiū, quā tāuis afflictionē, quantumuis labore & indecore subire esto contēta: dū modō ab æternalibus p̄nis libereris. Et post pauca: Sed tu q̄ iam ingressa es agonem p̄nitentię, insiste misera fortiter, inhære tanq̄ naufragus tabulę, sperans p̄ ipsam te de profundo criminū liberari.

5. CONCILIVM Trident. ses. 6. ca. 14. Lapsi reparationē secūdā post naufragiū deperditę gratię tabulā sancti patris ap̄tē nūcuparunt: Itē sessione decimaquarta, canone secūdo: Si quis sacramēta cōfundens, ipsum baptismū p̄nitentię sacramentū esse dixerit, quasi hęc duo sacramenta distincta non sint, atque ideō p̄nitentiā non rectē secundam post naufragium tabulam appellari, anathema sit.

6. T E R T V L L I A N V S in libro de p̄nitentiā: Nemo idcirco deterior

terior fit, q̄ Deus melior est, toties delinquēdo quoties ignoscitur. Ceterū finē utiq̄ euadēdi habebit, cū offendēdi non habebit. Euasimus semel, hactenus piculosos nosmetipsos inferamus, & si iterū euasuri videmur. Pleriq̄ naufragio liberati, exindē repudiū & nauis & mari dicūt, & Dei beneficiū, salutē suā scilicet, memoria periculi honorāt. Laudo timorē, diligo verecūdiā, nolūt iterū diuinę misericordię oneri esse: formidāt videri inculcare, q̄d cōsecuti sunt: bona certē solitudine iterū experiri vitāt, q̄d semel didicerūt timere. Itā modus temeritatis, testatio est timoris. Timor autē hominis, Dei honor est. Sedenim puicacissimus hostis ille, nunq̄ malitię suę ociū facit. Atq̄n tūc maximē sc̄uit, cūm hominē plenē sentit liberatū: tūc plurimū accēditur, dū extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est venia peccatorū p̄missa, tot in homine mortis opa diruta, tot titulos damnationis retrō suę erasos. Dolet q̄ ipsum & angelos eius, Christi seruus ille peccator iudicaturus est. Itaq̄ obseruat, oppugnat, obsidet, si qua possit aut oculos cōcupiscētia carnali ferire, aut animū illecebris secularibus irretire, aut fidē terrenę potestatis formidine euertere, aut à via certa pueris traditiōibus detorquere: nō scādalis, nō tētationibus deficit. Hęc igitur venena eius p̄uidens Deus, clausa licet ignoscentię ianua & intinctiōis sera obstructa, aliq̄ adhuc p̄missit patere. Collocauit in vestibulo p̄nitentiā secūdā, q̄ pulsantib⁹ patefaciat: sed iā semel, q̄ iā secūdō: sed amplius nunq̄, q̄ p̄ximē frustrā. Nō enim & hoc semel satis est? Habes q̄d iā nō merebaris, amisisti enim q̄d acceperas. Si tibi indulgentia Dñi accōmodat vndē restituas q̄d amiseras, iterato beneficio gratus esto, nedūm ampliato: maius est enim restituere, q̄ dare, quoniā miserius est p̄didisse, q̄ omninō non accepisse. Verū nō statim succidēdus ac subruendus est animus despatione, si secūde q̄s p̄nitentię debitor fuerit: pigeat sanē peccare rursus, sed rursus p̄nitere nō pigeat: pigeat iterū periclitari, sed non iterū liberari. Neminem pudeat: Iteratę valetudinis iteranda est medicina: gratus in Dñm extiteris, si q̄d tibi Dñs offert, non recusaueris: offendisti, sed reconciliari adhuc potes.

III

Quando hoc sacramentum ritē accipitur & efficitur operatur?

A Cū is, q̄ remissionē peccatorū implorat, tres illas partes seu actiones adhibet, Contritionē, Cō-

Nō ideō peccandū, q̄ Deus ad ignoscēdum p̄nitentię facilis est.

Post baptismum superest p̄nitentię remediū tanq̄ altera ianua ad indulgentiam.

Conc. Flor. & Trid. ses. 14. cap. 3. & can. 4.

fessionē & Satisfactionē, q̄ totā hominis ad Deum
cōuersionē, pœnitētis officiū & renouationē cō-
plectuntur. De quibus itā Chrysostomus: Perfecta
pœnitētia cogit peccatorē oīa libēter ferre: in cor-
de eius cōtritio, in ore confessio, in opere tota hu-
militas. Hanc esse frugiferā pœnitentiam Chryso-
stomus asserit, vt quibus modis Deum offendimus,
offendimus autem corde, ore, ac opere, iisdem re-
conciliemur Deo, corde quidem per contritionē,
ore per cōfessionem, ac opere per satisfactionem.

a Sermonē de
pœnitentia.
2. Reg. 16. c
Psa. 50. d a 6. b
37. b d 101. a b
2. Reg. 12. d
24. b
3. Reg. 21. g
Iona 3. d

b Psa. 50. d

B Ad Contritionem pertinet illud, *Sacrificium
Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum
Deus non despicies.*

c Act. 19. d
Num. 5. a

C Confessionē his verbis Lucas indicat: *Mul-
ti credentium veniebant, confitentes & annuncian-
tes actus suos. Et d Iacobus apostolus docet: Con-
fitemini alterutrūm peccata vestra.*

d Iacob 5. d &
ibid. Beda:

D Ad Satisfactionē porrò spectāt digni^e pœni-
tentiæ fructus, quos Ioānes baptista postulat, inter
quos & eleemosynę. de his autē Daniel propheta:
*Peccata tua, inquit, Eleemosynis redime, & iniquitates
tuas misericordijs pauperum.* Grande scelus grandem
habet necessariam Satisfactionem, ait ^g Ambrosius,

e Matt. 3. b
Luc. 3. b
Act. 26. f

f Dan. 4. c

E Atque eò referendum etiā, quod Paulus ait
de Corinthijs deplorandis, quādo quidem super
immunditia, fornicatione, & impudicitia quā ges-

g Am. ad vir-
sap. 8.

h 2. Cor. 12. g

serant,

serant, pœnitentiam necdū egissent.

S C R I P T V R A E.

SECUNDI Reg. 16. Venit ergò rex Dauid vsq; Bahurim: &
eccē egrediebāt indē vir de cognatiōe domus Saul, nōmine
Semei, filius Gera: procedebatq; egrediens, & maledicebat.
Mittebatq; lapides cōtra Dauid, & cōtra seruos vniuersos re-
gis Dauid: oīs autē populus & vniuersi bellatores à dextro &
sinistro latere regis incedebāt. Itā autē loquebat Semei cū ma-
lediceret regi: Egredere, egredere vir sanguinū & vir Belial.
Reddidit tibi dñs vniuersum sanguinem domus Saul &c. Et
paulò post: dimittite eū, ait rex, vt maledicat iuxta præceptū
dñi, si fortē respiciat dñs afflictionē meā, & reddat mihi dñs
bonū p̄ maledictiōe hac, die hodierna. Ambulabat itaq; da-
uid & socij eius per viam cum eo: Semei autem per iugum
montis ex latere, contra illum gradiebatur, maledicens, &
mittens lapides aduersum eum, terramque spargens.

PSALMO quinquagesimo: *Sacrificium Deo spiritus con-
tribulatus: cor contritum & humiliatum deus non despi-
cies. Ibidem: Quoniam iniquitatem meam ego cognosco,
& peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccaui,
& malum coram te feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, &
vincas cū iudicaris, &c.*

ET Psalmo sexto: *Laboravi in gemitu meo, lauabo per
singulas noctes lectū meū, lachrymis meis stratū meū rigabo.*

ET Psalmo trigesimo septimo: *Miser factus sum & cur-
uatus sum vsque in finem: tota die contristatus ingredie-
bar. Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non
est sanitas in carne mea. &c.* Quoniam ego in flagella pa-
ratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper. Quo-
niam iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro pec-
cato meo.

ITEM

ITEM psalmo centesimoprimo: Ossa mea sicut cremium aruerunt. Percussus sum vt foenum, &c. Quia cinerem tanquam panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam.

SECUNDI Regū duodecimo: Et dixit Dauid ad Nathan, Peccaui Domino. Dixitq; Nathan ad Dauid, Dominus quomodo transtulit peccatum tuum: Non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.

ET capite vigesimoquarto: Percussit autem cor Dauid eum, postquam numeratus est populus: & dixit Dauid ad Dominum, Peccaui valde in hoc facto: sed precor domine, vt transferas iniquitatem serui tui, quia stulte egi nimis. Surrexit itaque Dauid mane, & sermo Domini factus est ad Gad prophetam & Videntem Dauid, dicens: Vade, & loquere ad Dauid, Hec dicit Dominus, Trium tibi datur optio: elige vnū quod volueris ex his, vt faciam tibi. Cumque venisset Gad ad Dauid, nunciauit ei, dicens: Aut septem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus mēsis fugies aduersarios tuos, & illi te persequentur: aut certe tribus diebus erit pestilentia in terra tua. Nunc ergo delibera, & vide quem respondeam ei, qui me misit, sermonem.

TERTII Regum vigesimoprimo: Ideo non fuit alter talis sicut Achab, qui venundatus est vt faceret malum in conspectu Domini: concitauit enim eum Iezabel vxor sua, & abominabilis factus est intātum, vt sequeretur idola quę fecerant Amorrhęi, quos cōsumpsit Dominus à facie filiorum Israel. Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Eljam Thesbitem, dicēs: Nonne vidisti humi-

humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

IONAE tertio capite: Et clamauit & dixit in Niniue ex ore regis & principum eius, dicens: Homines, & iumenta, & boves, & pecora nō gustent quicquam: nec pascantur, & aqua non bibant. Et operiantur saccis homines & iumenta, & clament ad dominum in fortitudine: & cōuertatur vir à via sua mala, & ab iniquitate quę est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat deus: & reuertatur à furore irę suę, & non peribimus? Et vidit deus opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: & misertus est deus super malitia quam locutus fuerat vt faceret eis, & non fecit.

ACTORVM decimonono: Multi credentium &c. vt in textu.

NUMERORVM quinto: Vir siue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quę solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum Domini, atque deliquerint: confitebuntur peccatum suum, & reddent ipsum caput, quintamque partem desupèr ei in quem peccauerint.

IACOBI quinto: Confitemini alterutrū &c. vt in textu.

MATTHAEI tertio: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

LVCAE tertio: Facite ergo fructus dignos Pœnitentię.

ACTORVM vicesimo sexto inquit Paulus: Sed his q̄ sunt Damasci primū, & Hierosolymis, & in omnem regionem Iudę, & gentibus annunciam, vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, aliqua Pœnitentię opera facientes.

DANIELIS quarto: Peccata tua elemosynis &c. vt in textu.

SECUNDAE ad Corinthios duodecimo: Timeo ne iterum cum venero, humiliet me deus apud vos & luceam multos ex ijs qui ante peccauerunt, & non egerunt poenitentiam super immunditia & fornicatione & impudicitia, quam gesserunt.

P A T R E S.

- Materia huius Sacramenti.** 1. **CONCILIVM** Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quartum Sacramentum est Poenitentia, cuius quasi materia sunt actus Poenitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commissum cum proposito non peccandi de cætero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio pro peccatis secundum arbitrium sacerdotis, quæ quidem præcipue fit per orationem, ieiunium & elemosynam. Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis, quæ sacerdos profert, cum dicit: Ego te absoluo &c.
- Forma.**
- Materia.** 2. **CONCILIVM** Tridentinum capite tertio, sess. decima quarta in doctrina de Sacramento Poenitentia: Sunt autem quasi materia huius Sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio. Qui quatenus in poenitente, ad integritatem sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione poenitentia partes dicuntur. Et ibidem: Docet præterea sancta Synodus, sacramenti Poenitentia formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse, Ego te absoluo, &c. Quibus quidem de Ecclesie sanctæ more preces quædam laudabiliter adiunguntur, ad ipsius tamé formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessaria.
- Forma.**
- Tres actus in Poenitente requiruntur.** 3. **I**n eadem sessione canone quarto: Si quis negauerit, ad integræ & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in poenitente, quasi materiam Sacramenti poenitentia, videlicet, Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ tres poenitentia partes dicuntur: aut dixerit, duas tantum esse poenitentia partes, terrores scilicet incussos conscientia, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, vel absolutione, qua credit quis sibi per Christum remissa peccata, anathema sit.

4. CHRY-

4. **CHRYSTOMVS** in sermone de Poenitentia: Perfecta poenitentia cogit &c. ut in textu, & infra, quæst. decima, A 3.
1. **C BEDA** in caput quintum epistolæ D. Iacobi: Grauioris læpræ immunditiam iuxta legem Sacerdoti pandamus, atque ad eius arbitrium qualiter & quanto tempore iusserit, purificari curemus.
2. **AMBROSIVS** in libro ad virginem lapsam capite octavo, ut infra quæst. octava, D 3.

IIII

Quid est Contritio?

- A** Est animi dolor, & quæ de peccatis propter Deum offensum concipitur detestatio, cum proposito vitæ in melius commutandæ coniuncta.
- B.** Hæc Contritio^a paratur, si quis peccatorum suorum sceditatem, magnitudinem ac multitudinem sedulo intueatur: si de summa bonitate offensa, de Dei gratia, cæterisque donis amissis sollicitè cogitet: si mortis incertæ ineluctabilem^b necessitatem, futuri iudicii horrendam seueritatem, ac paratas etiam peccatoribus pœnas sempiternas expendat atque pertimescat.
- C** Huc pertinet illud Ezechia: ^c *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Et illud Dauidis, *A iudicijs tuis timui.* ^d Et quod idem gemens orat, *Afflictus sum, & humiliatus sum*
- mm 2 sum*
- Trident. cap 4. sess. 14. Florentin August. ser. 3. in Natali Domini & cap 3 de poenitentia medicina, seu homil. 50. ex 50. Ibidem c ap. 15.
- a Chrysoft. in Psal. 50. & de compun. cord lib. 1. & 2. August. de poenitent. medic. cap. 9. Ambros. cap 8. ad Virg. lapsam. Trident. sess. 14. can. 5.
- b Hebr. 9. g Sophon. 1. d Matth. 25. d Marci 9. f g
- c Ezech. 38. c
- d Psal. 118. p Psal. 37. b Ibidem d

sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. Nec multò pòst: Iniquitatem meam annūciabo, & cogitabo pro peccato meo.

D **Q**uin & manifesta Dei vox est ad peccatorem: ^e *Charitatem tuam primam reliquisti: memor esto itaque vnde excideris, & age Pœnitentiam.* ^f Sed & **CHRISTVS** in Euangelio, *Time te eum, inquit, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc time te.* Iam verò Contritionis hic dolor ita demùm ad remissionem peccatorum nos præparat, si cum ^g fiducia diuinæ misericordiæ, votoque præstandi ea, quæ ad ^h Pœnitentiæ Sacramentum spectant, coniungatur.

SCRIPTURAE.

AD Hebræos nono capite: Statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium.

SOPHONIAE primo capite: Dies iræ dies illa, dies tribulationis et angustiae, dies calamitatis et miseriæ, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulæ et turbinis, dies tubæ et clangoris su per ciuitates munitas, & super angulos excelsos.

MATTHAEI vigesimo quinto: discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis eius.

MARCINO: Bonum est tibi debilem introire in vitã, quàm duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, vbi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur.

POSTE-

POSTERIORIS ad Corinthios duodecimo: Timeo, nè iterum cum venero, humiliet me deus apud vos, et lugeam multos ex ijs, qui antè peccauerunt, et non egerunt pœnitentiã super immunditia et fornicatione, et impudicitia quam gesserunt.

POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiã, Contristati enim estis secundum deum, vt in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur: seculi autem tristitia mortem operatur.

MATTHAEI decimo: Time te eum qui potest & animam et corpus perdere in gehennam.

PATRES.

1. A CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite quarto: Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentiæ actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero. Fuit autem quouis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus necessarius, & in homine post Baptismum lapsò ita demùm præparat ad remissionem peccatorum, si cum fiducia diuinæ misericordiæ & voto præstandi reliqua coniunctus sit, quæ ad ritè suscipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur sancta Synodus hanc Contritionem, non solum cessationem à peccato, & vitæ nouæ propositum & inchoationem, sed veteris etiam odium continere, iuxta illud: Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuaricati estis, & facite vobis cornouum & spiritum nouum. Et certè qui illos Sanctorum clamores considerauerit: Tibi soli peccaui, & malum coram te feci: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ: & alios huiusmodi generis: facile intelliget, eos ex vehementi quodam antea actæ vitæ odio, & ingenti peccatorum detestatione manasse. Docet prætereà, etsi Contritionem hanc aliquandò charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni sine Sacramenti voto,

Contritio generalis quid sit.

Vt est pars huius Sacramenti, quid requirat.

Ezech. 18.

Psal. 50.
Psal. 6.
Esaïæ 38.

Voti Sacramenti in Contritione includitur.

mm 3 quod

e Apocal. 2. b
2. ad Cor. 12. g & 7. c

f Luc. 12. a
Matth. 10. d

g Amb. lib. 1. de pœnit.
cap. 1.

h Aug. de pœnit. med.
cap. 11. & in Euchir. ca.
65. Amb. in Psal. 37. &
cap. 8 ad Virg. lapfam.

Attritio donum Dei est, disponens ad gratiam suscipiendam in Sacramento.

Ionæ 3.
Matth. 12.
Lucæ 11.

Ad Contritionem quæ pertineant.

Psal. 50.

quod in illa includitur, non esse adscribendam. Illam verò Contritionem imperfectam, quæ Attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communitur concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat, non solum non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsus, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum mouëtis, quo pœnitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat. Et quanuis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad iustificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit. Hoc enim timore vtiliter concussus Niniuitæ, ad Ionæ prædicationem, plenam terroribus, pœnitentiam egerrunt, & misericordiam à Domino impetrarunt. Quamobrem falsò quidam calumniantur catholicos scriptores, quasi tradiderint Sacramento Pœnitentiæ, absq; bono motu suscipientium, gratiam conferre: quod nunquam Ecclesia Dei docuit, nec sensit: sed & falsò docent, Contritionem esse extortam & coactam, non liberam & voluntariam.

2. CONCILIVM Florentinum: Ad cordis contritionem pertinet, vt doleat pœnitens de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.

3. AVGVSTINVS sermone tertio in Natali Domini, qui est septimus de tempore: Pœnitentiam certam non facit, nisi odiû peccati & amor Dei. Quandò sic pœnites, vt tibi amarum sapiat in animo, quod antè dulce fuit in vita, & quod te priùs oblectabat in corpore, ipsum te cruciat in mente: iam tunc benè ingemiscis ad Deû, & dicis, Tibi soli peccaui, & malû coram te feci. Benè, tibi soli peccaui, quia nullus est sine peccato: & idèd tibi soli peccaui, quia nullus est sine peccato. Da Domine misericordiam misero, qui tam diù pepercisti criminoso. Inclinet ad remedium humilitas pœnitentis, quem permouere non potuit diurnitas peccatoris. Dic illi in fletu cordis: Adspice ad infelicem pietas immèsa, respice crudelem misericordia publica. Desperatus ad omnipotentem venio, vulneratus ad medicum curro: serua pietatem mansuetudinis, qui tam diù suspendisti gladium vltionis: dele numerositatem criminû multitudinem misericordiarum. Ista est, filioli, vera pœnitentia, quândò sic conuertitur quis, vt non reuertatur: quandò sic pœnitet, vt non repetat. Et paulò pòst: Aperiant aures suas ad præcepta Christi, quæ fortasè patuerûnt hucusquè ad audièda ludibria. Aperiant oculos

los suos ad nitorem, qui hucusq; ad ignominiam patuerunt. Compungat pœnitentia criminum, quos hucusq; transpungit delectatio voluptatum. Erigat adiuncta virtus, quem vitia prostrauerûnt. Aperiat medicamêto nares suas, quibus illis foeteat cõsuetudo peccati.

4. IDEM Augustinus in libro de Pœnitentiæ medicina, capite tertio, siue in libro quinquaginta homiliarum, homilia quinquagesima, capite tertio: Omnis qui iam arbiter voluntatis suæ constitutus est, cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi eum pœniteat vitæ veteris, nouam non potest inchoare.

5. IBIDEM capite decimo quinto: Quid autem Dauid obrulit Dño, vndè illum propitiaret sibi? Quoniam si voluisses sacrificium dedissem, vtiq; holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo Spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. Non solum ergò deuotè obtulit, sed etiam ista dicèdo, quid offerri oporteret, ostèdit. Non enim sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contritum cordis sacrificium cooperantibus elemosynis. Beati enim misericordes, quoniam ipsorum miseretur Deus. Nò enim dictum est, vt tantum abstineatis à peccatis, sed & de præteritis, inquit, deprecare Dominum, vt tibi dimittantur. Et Petrus iam erat fidelis, iam in Christo & alios baptizauerat. Intuere ergò Petrum præsumètem accusatum, timètem vulneratum, flentem sanatum. Iam etiam post aduentum de cælo Spiritus sancti, quidam Simon pecunia voluit eundem Spiritum sanctum emere, sceleratissimum & impiû mercimonium cogitans, iam baptizatus in Christo: & tamen pœnitentiæ consilium ab ipso Petro correptus accepit. Dicit etiam Apostolus Paulus, qui vtiq; fidelibus mittebat epistolas, Nè iterum cum venero ad vos, humiliet me Deus, vt lugeam multos ex his qui antè peccauerunt, & non egerrunt pœnitentiam super immundicia & luxuria & fornicatione, quam gesserunt. Circumstant ergò nos & præcepta rectè faciendi, & exempla non tantum rectè facientium, sed etiam ad recipiendam salutem pœnitentium, quæ fuerat amissa peccando.

1. B CHRYSOSTOMVS in Psalmû quinquagesimû duas habet homilias, in quarum posteriore sic ait: Habeto codicem conscientiæ tuam, & scribe quotidiana peccata. Quandò accubueris super stratum tuum, & neminem infestû pateris, anteq; veniat tibi somnus, profer in mediû codicem conscientiam tuam, & reminiscere pecca-

Pœnitentiæ veteris vitæ necessaria est.

Psal. 50.

Ad verã pœnitentiã quæ requirantur.

Matth. 5.

Eccles. 21.

Matth. 26.

Act. 8.

2. Cor. 12.

Examen conscientiæ veteris vitæ.

Psalm. 4.

peccata tua, si quid in verbo, seu in facto, vel in cogitatione peccasti. Hoc enim dicit Propheta: Irascimini, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Et post pauca: Dicit in corde tuo & in anima tua: Expēdimus diem, o anima, quid boni fecimus, aut quid mali operati sumus? Et si quid boni fecisti, gratias age Deo: si quid mali, de cetero nē facias. Et rursus pauld̄ pōt: Propone tibi timorem gehennæ, superducito ei secturæ istum non habētem dolorem. Iudicium facito tibi metip̄si terribile, leuiore præpara confessionem cogitatum tuorum, vt non in futuro die ignauior sis ad perscrutanda peccata.

2. IDEM in libro primo de Compunctione cordis, sub finem: Quid, dic mihi, corporis viribus opus est, cum cor cōterere debeamus? Hoc solū est, quod exposcitur à nobis, vt semper recordemur & ad animum reuocemus mala nostra, & conscientiam gestorum nostrorum habeamus ante oculos, vt pro his supplicemus Deo, vt gehennam ponamus in conspectibus nostris, & angelos, qui in die iudicij vbiq; discurrunt, & congregant de omni orbe terrarum eos qui trudendi sunt in gehennam ac supplicij tradendi. Ponamus etiam & illud ante oculos, quanti doloris est excludi ac projici à regno cælorum, quod vt mihi videtur, grauius est ipsa gehenna. Nam & si ignis ille non arderet, & immortalis illa pœna non esset parata, hoc solū quod alieni efficiamur à Christo, & excludimur à bonis æternis, nōne omni pœna cruciabilis diceretur? Quod si non sufficiunt hæc ad erigendas animas, & incitandas ad spem: illud saltem ad memoriam reuocemus exemplū, quod de virginibus refertur, quæ exclusæ à thalamo sponsi sunt propter olei defectum. Ponamus nosmetip̄os in illis, quæ excluduntur, & videamus qui dolor, & quæ pœna sit, si cogitemus eadem posse & nos pati, si negligimus.

3. ET libro secundo circa finem: Tantum boni confert meminisse frequentius hominem peccati sui, vt etiam Paulum Apostolum videamus, ea quæ abolita iam fuerant & deleta, adducere tamen in medium: & cum culpam de præsentibus non haberet, tamen quoniam recordationes peccatorum, & luctum gemitumq; sciebat animæ prodesse, etiam illa commemorat, quæ per ignorantiam commissa, gratia baptismi & confessio fidei aboleuerat. Et post pauca: Oportet ergo recordari nos priora delicta, etiam ea pro quibus veniam consecuti sumus, vt intuentes quàm ingentem modum debiti remisit nobis Deus, & ampliùs eum diligere possimus, & verecundiam pudoremq; concipere, atq; ex his corde compungi: confide-

rantes,

Gehenna ob oculos ponenda.

A regno cælorum separari quàm luctuosum.

Peccatorum memoria quæ fructuosa sit. 1. Tim. 1.

rantes, quod nisi miseratio ipsius subuenisset, tantum illud peccatorū pondus sine dubio in imis nos inferni pœnis supplicijq; pressisset. Paulus etiam illa meminerat, quæ peremerat indulgentia: nos verò nec ista recordamur, quæ post baptismum commisimus, in quibus vtriquè periculum nobis saluum est, & reos nos atque in vinculis positos tenet. Quod si aliquandò ad recordationem venerimus, & visi fuerimus paululū indè cogitare & esse solliciti, statim effugit cogitatio, & transimus ad alia: & nec integra quidem hora patimur animam nostram afflictione mœroris huius adstringi. Hæc igitur causa est, quod malis addimus mala, dum priorum memoria non permanet, nec dolor aliquis inuritur pro conscientia delicti. Hinc est, vnde nec ad confessionem accedimus. Quomodo enim confitebimur, quorum ne memoriam quidem tenemus? Et sic consuetudine contemnendi, dum de præteritis dolor nullus est, facilius superuenientibus malis locum damus. Quod si omnis ex anima stimulus auferatur, & cuncta ei securitatis fræna laxentur: quis eam post hæc tenebit, aut quis eam de præcipitijs reuocabit? Quid prohibet vbi nihil metuitur, vbi nihil verecundia, nihil pudoris admittitur, vt non in omnes perditionis foueas demergatur?

4. AVGVSTINVS libro de Pœnitentiæ medicina, capite nono, vel eodem capite in homilia quinquagesima ex quinquaginta: Ascēdat homo aduersum se tribunal mētis suæ, si timer illud, quod oportet nos exhiberi ante tribunal CHRISTI, vt illud recipiat vnusquisque quod per corpus gessit, siue bonum siue malum: constituat se ante faciem suam, nē hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens: Arguam te, & statuam te ante faciem tuam. Atque ita constituto in corde iudicio, adfit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Indè quidem sanguis animæ confitentis per lachrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, vt se indignum homo iudicet participatione corporis & sanguinis Domini: Vt qui separari à regno cælorum timer per vltimam sententiam summi iudicis, per ecclesiasticam disciplinam à sacramento cælestis panis interim separetur. Verferetur ante oculos imago futuri iudicij, vt cum alij accedūt ad altare Dei, quod ipse non accedit, cogitet quàm sit contremiscenda illa pœna, qua percipientibus alijs vitam æternam, alij in mortem præcipitentur æternam.

5. AMBROSIVS ad virginem lapsam, cap. octauo: Pœnitentia ergo non verbis agenda est, sed & actu. Hæc autem sic agitur: Si tibi

n n ante

Contra eos q peccatorum fœditatem & damnā animæ nolunt expēdere.

Tribunal mētis ascendēdū ad comparandam compūctiōnem.

2. Cor. 5.

Psalm. 49.

Accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor.

Matth. 25.

S

Quorum rerū

Matt. 8.

Nō aliud remediū post baptismū, quā pœnitentiæ solatiū.

ante oculos ponas de quanta gloria rueris, & de quo libro vitæ nomen tuum deletura sit, & si te iam credas propè ipsas positam teneras exteriores, vbi erit fletus oculorum, & stridor dentium sine fine. Cū hęc certa fide, sicut est, animo conceperis, quia necesse est præuaricatricem animam tartareis pœnis & gehennę ignibus tradi, nec aliud remedium cōstitutum esse post baptismum, quā pœnitentiæ solatiū, quantūvis afflictionem, quantūvis laborem & indecorem subire esto contenta, dum modò ab æternalibus pœnis libereris. Ergò hęc tu tecum cogitans, & mente retractans, proprii facti tu ipsa iudex esto crudelior. In primis omnis cura vitæ huius interrimenda tibi est, & quasi mortuam te existimans, sicut es, quomodo possis reuiuiscere cogita. Deindè lugubris tibi accipienda est vestis, & mens ac mēbra singula digna castigatione punienda. Reliqua vide infra, quæstione octaua, D. 3.

Cōtritiō quō paratur. Esā 38.

6. CONCILIUM Tridentinū sess. 14. canone quinto: Si quis dixerit, eam contritionē, q̄ paratur per discussionē, collectionē, & de-
testationē peccatorū, qua quis recogitat annos suos in amaritudine animæ suę, ponderando peccatorum suorū grauitatē, multitudinē, foeditatem, amissionē æternæ beatitudinis, & æternę dānationis incursū, cū pposito melioris vitæ, nō esse verū & vitilē dolorē, nec pparare ad gratiā, sed facere hominē hypocritā & magis peccatorē, demū, illā esse dolorē coactū, & nō liberū ac volūtariū, anathēa sit.

Spes. vineæ.

1. D. AMBROSIVS libro primo de pœnitētia, capite primo: Nemo potest benè agere pœnitentiā, nisi q̄ sperauerit indulgētiā.
2. AVGVSTINVS in libro de Pœnitentię medicina, cap. 11. vbi eodem capite in homilia quinquagesima ex quinquaginta Judicet ergò seipsum homo in istis voluntate dum potest, & mōres conuertat in melius, nē cū iam non poterit, etiam præter volūtatem à Dño iudicetur. Et cū in se protulerit seuerissimæ medicinæ sententiam, veniat ad antistites, per q̄s illi in Ecclesia claus ministratur, & tanq̄ bonus incipiens iam esse filius, maternorū membrorum ordine custodito, à præpositis sacrorum accipiat satisfactiōis suæ modū, vt in offerēdo sacrificio cordis cōtribulati deuotus & supplex, id tñ agat, quod non solū illi profit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum: Vt si peccatum eius nō solū in graui eius malo, sed etiam in scandalo est aliorū, atque hoc expedire vtilitati Ecclesiæ videtur antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiā non recuset, non resistat, non letali & mortiferæ plage per pudorem addat tumorem. Meminerit tam en semper, q̄

Ad claus ecclesiæ post cōtritiōnē cōfugiēdum, & satisfactiōis modus accipiēdus.

superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. Quid est enim infelicius, quid peruersius, quā de ipso vulnere quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura illius erubescere?

3. IDEM Augustinus in Enchiridio ad Laurentium, capite sexagesimo quinto: Sed neq̄ de ipsis criminibus quālibet magnis remittendis in sancta ecclesia, Dei desperanda est misericordia agentibus pœnitentiā secundū modum sui cuiusq̄ peccati. In actione autē pœnitentiæ, vbi tale crimen cōmissum est, vt is qui cōmisit, à Christi etiam corpore separetur, non tam cōsideranda est mensura temporis, quā doloris. Cor enim contritum & humiliatum Deus nō spernit. Verūm q̄a plerunq̄ dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorū notitiā per verba vel quæcunq̄ alia signa pcedit, cū sit corā illo cui dicitur, Gemitus meus à te nō est absconditus: rectē constituntur ab ijs qui Ecclesiæ p̄sunt, tempora pœnitentiæ, vt fiat etiam sacris Ecclesiæ, in qua remittuntur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nanque propriè spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, itā vt quibus dimittuntur, consequantur vitam æternam.

4. AMBROSIVS in psalmum trigésimum septimum: Qui pœnitentiā agit, offerre se debet ad pœnam, vt hīc puniatur à Dño, non ad supplicia æterna seruetur. Ibidem: Plurimū suffragatur reo vterecunda confessio, & pœnam quam defensione euitare non possumus, pudore subleuamus. Et sub finē: Vt febres in alto sitæ non queunt mitigari: cū foras eruperint, sp̄e adferūt definēdi: itā peccatorū morbus dū tegitur, inardescit: si confessionibus pditur, euaporat.

5. IDEM ad virginem lapsam, capite octauo, vt suprā B. 5. & infra quæst. octaua, D. 3.

V

Est ne confessio necessaria?

A Est vtiq̄: non solū aut, vt quidā falsò autumāt, interior illa quæ coram deo^a quotidie faciēda est Dauidis exēplo, qui ait: *Dixi, cōfitebor aduersum me iniustitiā meā Domino*: Verū etiā hęc exterior, q̄ apud sacerdotē de criminibus pagitur oībus, q̄ post examinatā sedulò cōsciētā in mentē homini veniūt.

Jacob. 4. 1. Pet. 5. Infelices q̄ de ligatura erubescunt, & nō de vulnere.

Psal. 50.

Psal. 37.

Præsides ecclesiæ temporaria pœnitentiæ constituunt.

^a Chry. hom. 42. in Matt.

^b Psal. 31. b

^c Orig. in Psal. 37. hō. 1. Chry. lib. 3. de sacer. Cyril. li. 2. in Leuiticum.

B Ità de hominib⁹ ecclesie primitiue scri-
ptu est: *Multi credentiū veniebant confitentes &*
d Act. 19. *annunciantes actus suos.*

C Quam confitendi ratione esse necessa-
ria, nō ecclesie e modò sacra iura & patrū ve-
nerāda scripta cōfirmāt, sed etiā Christi diui-
na verba cōcludūt, declarātq; cū ait: *Quorū res*
miseritis peccata, remittūtur eis: & quorū retine-
ritis, retēta sunt. Atq; remittere vel retinere pec-
cata (cū iudicis hęc sint officia) null⁹ recte po-
test Sacerdos, nisi peccātis causam, de qua iu-
dicandū est, p̄bē anteā cognitā habuerit atq;
p̄spectā. quę causę cognitio prius haberi nō
potest, quā is, qui expendendum se sacer-
doti, vt ^h Iudici ac ^a medico suo, absolvendūq;
tradit, spontanea confessione vulnera sua si-
gillatim detegat, atque itā apiat, vt Sacerdos,
vbi peccata soluenda & vbi liganda sint, ex-
plicatē cognoscere queat.

S C R I P T V R A E.

ACTORVM XIX. & IOANNIS vigesimo, vt in textu.

P A T R E S.

1. A CHRYSTOMVS homilia quadragesima secunda in
Matthæū: Tu ipse tibi iustus sis iudex, exige à teipso rationē & corre-
tionē, largos lachrymarū effunde fluuios, ingētes cōpunctionis ge-
mit⁹ redde, humilimus sis, laborib⁹ ac vigilijs teipsum afflige, pecca-
ta tua p̄ singulas species recole. Nō paruus est hic cruciatus animæ,
nec quātus sit, ab alio cognoscit, nisi ab eo qui cōpūctus est, qui non
ignorat

e Concil. Lateran. can.
21. Florent. & Trident.
sess. 14 cap 5.
f Clemēs epist. 1 ad fra-
trem dom. Dionys. epi.
3. ad Demoph. Terull.
de penit. Orig. in psal.
37. hō. 2. Cypr. de lapsis.
Pacianus in parēnesi
ad penitent. Cyril. lib.
2 in Leuit. Hieron in
cap. 10. Ecclesiastis.
Chrysof. homil. 30. in
Genes. & 10. in Matth.
g Ioann. 20. c

h August. lib. 20. de ci-
uit. Dei cap 9. Greg. hō.
26 in Euang. Chrysof.
lib 3. de Sacerdot. & hō.
5. de verb. Esaiæ. Hiero.
ad Heliōd.
a Concil. Lateran. cap.
21. Vuormatiē. cap. 25.
Orig. homil. 1. & 2. in
Psalm. 37.

Peccata p̄ spe-
cies singulas
recolenda.

ignorat hac re animam in hac vita maximè torqueri: nec est nescius,
quantus dolor ex memoria peccatorum nascatur. Quas ob res iusti-
tiam Deus huic pœnitentiæ in præmium proposuit, dicens: Dic tu
prius peccata tua, vt iustificeris. Non est profectò, non est insufficientes
ad emendandum via, si cū omnia secundum speciem ita vnū pec-
cata collegeris, assidue animo deinde ipsa verbes, ac de ipsis conti-
nuè mediteris & cogites.

2. O R I G E N E S homilia prima in psalmum trigessimosepti-
mum: Christus quidem erat archiatros, qui posset curare omnem
languorem & omnem infirmitatem: Discipuli verò eius Petrus vel
Paulus, sed & prophete medici sunt, & hi omnes qui post Apostolos
in Ecclesia positi sunt, quibusq; curandorum vulnerum disciplina
commissa est, quos voluit Deus in Ecclesia sua esse medicos anima-
& orationem eius expectat.

3. CHRYSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, vt supra,
quæstione prima, C 1.

4. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum: Au-
disti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis, audi nunc quantę sint
remissiones peccatorum. In Euangelio est ista prima & c. Est adhuc
& septima, licet dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio pecca-
torum, cū lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei la-
chrymæ suæ panes die ac nocte: cū nō erubescit sacerdoti Domi-
ni indicare peccatum, & quærere medicinam, secundum eum qui
ait: Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam, & tu remi-
sisti impietatem cordis mei.

1. C O N C I L I V M Lateranense magnum sub Innocentio
tertio, capite vigesimo primo: Omnis vtriusq; sexus fidelis, postquā
ad annos discretionis peruenerit, omnia sua solus peccata confitea-
tur fideliter saltem semel in anno proprio sacerdoti, & iniunctam
sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere, suscipiens reuerē-
ter ad minus in Pascha Eucharistiæ Sacramentū, nisi fortè de cōsi-
lio proprij Sacerdotis, ob aliquam ratiōabilem causam, ad tempus
ab eius perceptione duxerit abstinendum: alioquin & viuens ab in-
gressu ecclesie arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Vn-
de hoc salutare statutum frequenter in Ecclesijs publicetur, nē qui-
quam ignorantia cæcitate velamen excusationis assumat. Si quis
autem alieno Sacerdoti voluerit iusta de causa confiteri peccata, hi-
centiam prius postulet & obtineat à proprio sacerdote, cū aliter

nn 3 ille

Esaiæ 43. se-
cundum Ixx.
Omnia pec-
cata secundum
speciem in vnū
colligere.

Medici ani-
marū in Ec-
clesia.

Laboriosa p̄
pœnitentiam
remissio.
psalm. 6.

Nō erubescit
sacerdoti in-
dicare pecca-
tū & quærere
medicinam.
psalm. 31.
Confessio
annua.

Alienus Sa-
cerdos non

potest solvere aut ligare.

Inquisitio circumstantiarum peccati & peccatoris.

Sigillum confessionis. Pœnam reuelantis Confessionem.

Non quibus Sacerdos huius Sacramenti minister est.

Integra peccatorum confessio à Christo instituta & ad salutem lapsis necessaria.

In specie & sigillatim peccata confitenda.

Ille ipsum non possit solvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale ille consilium debeat exhibere, & cuiusmodi remedium adhibere, diuersis experimentis vtendo ad sanandum ægrotum. Caueat autem omnino, ne verbo vel signo vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorem, sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque vlla expressione personæ cautè requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiâ iudicio sibi detectum præsumpsit reuelare, non solum à sacerdotali officio deponendum decernimus, verumetiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Ad oris Confessionem pertinet, ut peccator omnia peccata quorum memoriam habet, suo sacerdoti confiteatur integraliter, &c. Minister huius Sacramenti est Sacerdos habens auctoritatem absoluendi vel ordinariam, vel ex commissione superioris.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite quinto: Ex institutione Sacramenti Pœnitentiæ iam explicata, vniuersa Ecclesia semper intellexit institutam etiam esse à Domino integram peccatorum Confessionem, & omnibus post baptismum lapsis iure diuino necessariam existere: quia Dominus noster Iesus Christus, è terris ascensurus ad cælos, sacerdotes sui ipsius vicarios reliquit, tanquam præfides & iudices, ad quos omnia mortalia crimina deferantur, in quæ Christi fideles ceciderint, quo pro potestate clauium remissionis aut retentionis peccatorum sententiam pronunciant. Constat enim, sacerdotes iudicium hoc incognita causa exercere non potuisse, nec æquitatem quidem illos in pœnis iniungendis seruare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie, ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur, oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligenter sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiam si occultissima illa sint, & tantum aduersus duo vltima decalogi præcepta commissa, quæ nonnunquam animum grauius sauciant & periculosa sunt, ijs quæ in manifesto admittuntur. Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quantum rectè & vtiliter citra omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod piorum hominum vsus demonstrat, taceri tamè citra culpam, multisque alijs remedijs expiari possunt. Verum cum

cum vniuersa mortalia peccata etiâ cogitationis, homines iræ filios & Dei inimicos reddant, necessum est omnium etiam veniam cum aperta & verecunda confessione à Deo querere. Itaque dum omnia quæ memoriae occurrunt peccata Christi fideles confiteri student, procul dubio omnia diuinæ misericordiæ agnoscenda exponunt. Qui verò secus faciunt, & scièter aliqua retinent, nihil diuinæ bonitati per sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere, quod ignorat, medicina non curat: Colligitur præterea etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant, quod sine illis peccata ipsa neque à pœnitentibus integrè exponantur, nec iudicibus innotescant, & fieri nequeat, ut de grauitate criminum rectè censere possint, & pœnâ quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere. Undè alienum à ratione est, docere circumstantias has ab hominibus ociosis excogitatas fuisse, aut vnâ tantum circumstantiâ confitendâ esse, nempe peccasse in fratre. Sed & impium est, Confessionem, quæ hac ratione fieri præcipitur, impossibilem dicere, aut carnificinâ illam conscientiarum appellare. Constat enim, nihil aliud in Ecclesia à pœnitentibus exigî, quam vt postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientiam suam sinus omnes & latebras explorauerit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autè peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in vniuersum, eadè Confessione inclusa esse intelliguntur: pro quibus fideliter cum Propheta dicimus: Ab occultis meis munda me Dñe. Ipsa verò huiusmodi Confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia grauis quidè videri posset, nisi tot tantisque commodis & consolationibus leuaretur, quæ omnibus dignè ad hoc sacramentum accedentibus, per Absolutionem certissimè conferuntur. Ceterum quo ad modum confitendi secretè apud solum sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quum aliquis in vindictâ suorum scelerum & sui humiliatione, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensam edificationem, delicta sua publicè confiteri possit: non est tamen hoc diuino præcepto mandatum, nec satis consultè humana aliqua lege præciperetur, vt delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Undè cum à sanctissimis & antiquissimis Patribus, magno vniuersi consensu, secreta Confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta vsa est, & modò etiâ vtitur, fuerit semper commendata: manifestè refellitur inanis eorum calumnia, qui eam à diuino mandato alienam, & inuentum humanum esse, atque à Patribus in Concilio Lateranensi congregatis, initium habuisse docere non verentur, neque enim per Lateranensem

Vniuersa mortalia peccata quæ memoriae post diligens examen occurrunt, confitenda necessariò.

Circumstantiarum confessio.

Confessio sacramentalis non est impossibilis aut carnificina conscientiam.

Psal. 18.

Confessio aliter quàm publicè esse potest.

Secreta Confessio sacramentali vsa est ab initio Ecclesia.

Cōcilium Ecclesia statuit, vt Christi fideles confiterentur, quod iure diuino necessarium & institutum esse intellexerat, sed vt præceptum Confessionis, saltem semel in anno, ab omnibus & singulis, cū ad annos discretionis peruenissent, impleretur. vndē iam in vniuersa Ecclesia, cum ingenti animarum fidelium fructu, obseruatur mos ille salutaris cōfiteri sacro illo & maximē acceptabili tempore Quadragesimæ: quem morem hæc sancta Synodus maximē probat & amplectitur, tanquā pium & meritō retinendum.

4. CLEMENS epistola prima ad fratrem Domini: Quod si forte alicuius cor vel liuor, vel infidelitas, vel aliquod malum ex his quæ superius memorauimus, latenter irrepserit, non erubescat, qui animæ suæ curam gerit, confiteri hæc huic qui præest, vt ab ipso per verbum Dei & consiliū salubre curetur, quod possit integra fide & operibus bonis poenas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ vitæ præmia peruenire. Et infra: Instruebat B. Petrus actus suæ vitæ omni hora custodire, & omni loco Deum respicere: firmiter scire, cogitationes malas, cordi suo aduenientes, mox ad Christum allidere, & sacerdotibus Domini manifestare.

5. DIONYSIVS Areopagita epistola octaua ad Demophilum: Tu verò procidentem sacerdoti impium (vt ais) atque peccatorem nescio quo pacto contra disciplinæ ordinē adstans calce abiicisti ac repulisti. Cū ille quidem verecundē (quod oportuit) fateretur se ad peccatorum remedia querenda venisse: neque exhorruisti insuper & sacerdotem optimum lacerare cōuicijs, miserabilem eum dicēs, qui pœnitentem atque impium iustificasset.

6. TERTVLLIANVS in libro de pœnitētia: Tantum releuat confessio delictum, quantum dissimulatio exaggerat. Confessio enim, satisfactionis consilium est: dissimulatio, contumaciæ. Huius igitur pœnitentiæ secundæ & vnius, quanto in arcto negocium est, tanto operosior probatio, vt non sola conscientia præferatur, sed aliquo etiam actu administratur. Is actus, qui magis Græco vocabulo exprimitur & frequentatur, exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem vt ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Itaque exomologesis prosternendi & humilificandi hominis disciplina est, conuersationem iniungens misericordiæ illicem. De ipso quoque habitu atque victu mandat, sacco & cineri incubare, corpus sordibus obscurare, animum mœroribus deijcere, illa quæ peccauit, tristi tractatione mutare: cæterū, passum & potum

& potum pura nōsse, non ventris scilicet, sed animæ causa: plerumque verò ieiunijs preces alere, ingemiscere, lachrymari, & mugire dies noctesque ad Dñm Deum tuum, presbyteris aduolui, & aris Dei adgeniculari, omnibus fratribus legationes deprecationis suæ iniungere. Hæc omnia exomologesis, vt pœnitentiam commendat, vt de periculi timore Dominum honoret, vt in peccatorem ipsa pronuncians pro Dei indignatione fungatur, & temporali afflictione æterna supplicia non dicam frustretur, sed expungat. Cū igitur pro uoluit hominem, magis releuat: cū squalidum facit, magis mundatum reddit: cū accusat, excusat: cū condemnat, absoluit: In quantum non peperceris tibi, intantum tibi Deus, crede, parceret. Plerosque tamen hoc opus vt publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre, præsumo, pudoris magis memores quàm salutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cū erubescencia sua pereunt. Intolerandum scilicet pudori, Domino offenso satisfacere, salutem pro dactę reformari. Neque tu verecundia bonus, ad delinquentem expandens frontem, ad deprecandum verò subducēs. Ego rubori locum non facio, cū plus de detrimento eius acquiri, cū ipse hominem quodammodo exhortatur: Ne me respexeris, dicēs, pro te mihi melius est perire. Certè periculū eius tunc si forte onerosum est, cū penes insultaturos in risiloquio consistit, vbi de alterius ruina alter attollitur, vbi prostrato superascenditur. Cæterum inter fratres atque conseruos, vbi communis spes, metus, gaudium, dolor, passio (quia communis spiritus de communi Domino & patre) quid tuos aliud, quàm te opinaris? Quid cōfortes casuum tuorum, vt plausores fugis? Non potest corpus de vnius membri vexatione legum agere: condoleat vniuersum & ad remedium conlaboret, nece sē est. In vno & altero Ecclesia est, Ecclesia verò Christus. Ergo cū te ad fratrum genua protendis, Christum contrectas, Christū exoras. Aequē illi cū super te lachrymas agunt, Christus patitur, Christus Patrem deprecatur. Facile impetratur semper, quod filius postulat. Grande planè emolumentum verecundię, occultatio delicti pollicetur. Videlicet si quid humanę notitię subdixerimus, proinde & Deum celabimus. Adeone existimatio hominū & Dei conscientia comparantur? An melius est damnatum latere, quàm palam absolui? Miserum est sic ad exomologesin peruenire. Et postea: Si de exomologesi retractas, gehennam in corde confidēra, quam tibi exomologesis extinguit: & pœnæ prius magnitudinē

Presbyteris aduolui.

Contra eos qui ob pudorē & verecundiam refugiunt cōfiteri peccata & satisfacere.

Exomologesis gehennam extinguit.

De annua confessione præcepti Ecclesiæ renouatur.

Nō erubescat confiteri peccator huic qui præest.

Sacerdotibus cogitationes malas patefaciēdas docuit D. Petrus.

Consuetudo vt peccatores sacerdoti prociderent sua peccata confessuri.

De utilitate Confessionis & satisfactionis.

Satisfactiois opera.

Post bap-
tismum in ex-
omologesi
sunt secunda
subsidiaria.

A Domino
instituta ex-
omologesis.
Dani. 4.

Exodi 14.

Psal. 37.

Confessionis
peccatorum
necessitas.

Egregia simi-
litudo.

imaginare, vt de remedij adeptione non dubites. Iterū post pauca: Igitur cum scias aduersus gehennā post prima illa intinctionis Dominicæ monimenta, esse adhuc in exomologesi secunda subsidia, cur salutem tuam deseris? Cur cessas aggredi, quod scias mederi tibi? Mutæ quidem animæ & irrationales, medicinas sibi diuinitus attributas in tempore agnoscunt. Ceruus sagitta transfixus, vt ferrum & irreuocabiles moras eius de vulnere expellat, scit sibi dictamno mededum. Hirudo si excæcauerit pullos, nouit illos oculare rursum de sua chelidonia. Peccator restituendo sibi institutā à Dño exomologesi sciens, præteribit illam, quæ Babylonium regem in regna restituit? Diū enim pœnitentiā Domino immolârât, septenni squalore exomologesi operatus, vnguium leoninum in modum efferatione, & capilli incuria horrorem aquilinum præferete. Proh malæ tractationis: Quæ homines perhorrebant, Deus recipiebat. Contra autem Aegyptius imperator, qui populum Dei aliquandò afflicto diū Domino suo denegatum persecutus, in præliū irruit, post tot documenta plagarū, discidio maris, quod soli populo peruium licebat, reuolutis fluctibus perit. Pœnitentiā enim & ministerium eius exomologesi abiecerat. Quid ego vltra de istis duabus humanæ salutis quasi Pharis, styli potius negocium, quàm officium conscientie meæ curans? Peccator enim omnium notarū cum sim, nec vlli rei nisi pœnitentiæ natus, non facile possum super illa tacere, quam ipse quoque & stirpis humanæ & offensæ in Dominum princeps Adam, exomologesi restitutus in paradysum suum, non tacet.

7. ORIGENES homilia secunda in Psalmum trigésimum septimum: Omnibus igitur flagellis emendari, verberariq; paratus sum, & nihil horum recuso, tantum vt supplicia æterni ignis effugiam. Ego in flagella paratus sum, & dolor meus coram me est semper. Ante oculos meos habeo dolorem meum, vt futuros pœnarum dolores, præsentibus possim doloribus compensare. Quoniam iniquitatem meam pronuncio. Pronunciationem iniquitatis, id est, confessionem peccati, frequentius diximus. Vide ergo quid edocet nos scriptura diuina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus. Fortassis enim sicut ij, qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho grauiter & molestè imminetia, si vomuerint, releuantur: ita etiā hi qui peccauerunt, si quidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus vrgentur, & propemodum suffocantur à phlegmate vel humore peccati, si autem ipse sui accusator fuit, dum accusat semetipsum,

ipsum, & cōfiteatur, simul euomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodò circumspecte diligentius, cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi nouerit disciplinam: vt ita demum si quid ille dixerit, qui se prius & eruditū medicum ostenderit & misericordem, si quid consilij dederit, facias & sequaris: si intellexerit, & præiuderit talem esse languorem tuū, qui in conuētū totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facile sanari, multa hoc deliberatione, & satis perito medici illius consilio procurandum est.

8. CYPRIANVS in tractatu vel sermone de lapsis: Denique quanto & fide maiores, & timore meliores sunt, qui quauis nullo sacrificij aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes DEI dolenter & simpliciter confitentes, exomologesi conscientie faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: DEVS non deridetur. Iterum paulò post: Confiteantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui deliquit, in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per Sacerdotes, apud Dominum grata est. Cōuertamur ad Dominum mente tota, & pœnitentiam criminis, veris doloribus exprimentes, Dei misericordiam deprecemur.

9. PACIANVS in parenesi ad pœnitentiā, siue in libello de pœnitentiā & confessione: Vos primum appello fratres, qui criminibus admisis, pœnitentiam recusatis, vos inquam post impudentiam timidus, post peccata verecundos: qui peccare non erubescitis, & erubescitis cōfiteri. Et paulò post: Ecce iterum Apostolus ad Sacerdotē: Manus citò nulli imponas, nec communices peccatis alienis. Quid facies tu qui decipis Sacerdotem? qui aut ignorantem fallis, aut non ad plenū scientiæ probādi difficultate confundis? Rogo ergo vos, fratres, etiā pro periculo meo per illū Dñm, quæ occulta nō fallūt, de finite vulneratā tegere conscientiam. prudētes ægri medicos nō veretur, ne in occultis quidē corporū partibus etiā secuturos, etiā pustulos. Meminimus quosdā, remota etiā & verecūda mēbrorū nō erubescētes, in ferro & cauterio, & grauisima illa pulueris mordacitate urāsse, & quantum est illud, quod homines præstiterunt? peccator

Qualis Confessarius querendus sit.

Confessione aliquandò publicè esse cōuenit.

Confessio apud Sacerdotes.

Galat. 6.

Remissio per Sacerdotes fit in hac vita.

Contra eos qui confiteri erubescunt.

1. Tim. 5.

In eos qui scitè aut non integrè confitentur Sacerdoti.

Simile.

timebit? peccator erubescet perpetuam vitam presentem pudore mercari? & offerenti manus Domino vulnera male recta subducat? & habet aliquid, quod in illo erubescat, qui Dominum laetit? An sic illi melius est perire, ne tu, pudore timidus, sine pudore moriaris, non faciens pudori locum, plus de detrimento eius acquiras, cui pro te melius est perire? Quod si fratrum oculos erubescitis, confortes casuum vestrorum timere nolite. Nullum corpus membrorum suorum vexatione laetatur, immo pariter dolet, & ad remedium conlaborat. In vno & altero Ecclesia est, Ecclesia vero Christus, atque ideo

Contra eos qui recte quidem confitentur, sed satisfactionem impositionem refugiant aut sacerdotis confessionem negligunt.

qui fratribus peccata sua non tacet, Ecclesiae lachrymis adiutus Christi precibus absoluitur. Nunc ad eos sermo sit qui bene ac sapienter vulnera sua poenitentiae nomine confitentur, nec quid sit poenitentia, nec quae vulnerum medicina, nouerunt: similesque sunt illis, qui plagas quidem aperiant ac tumores, medicisque etiam ad fidetibus confitentur: sed admoniti, quae imponenda sunt, negligunt, & quae bibenda, fastidiunt.

10. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum, vt supra, A 4.

Ecclesi 10.

11. HIERONYMVS in caput decimum Ecclesiasticum super ea verba, Si momorderit serpens in silentio: Si que serpens Diabolus occulte momorderit, & nullo conscio eum peccati veneno infecerit: si tacuerit qui percussus est, & non egerit poenitentiam, nec vulnus suum fratri & magistro voluerit confiteri: magister qui linguam habet ad curandum, facile ei prodesse non poterit. Si enim erubescat

Peccati venenum per confessionem euendum. Quod ignorat medicina non curat.

agrotus vulnus medico confiteri, quod ignorat medicina non curat.

12. CHRYSOSTOMVS homilia trigesima in Genesim, & homilia decima in Matthaeum, vt supra, quaest. decima de Eucharistia. D 6. & 7.

13. AVGVSTINVS libro vigesimo de Ciuitate Dei, capite nono, vt supra, quaestione prima, B 12.

14. GREGORIVS homilia vigesima sexta in Euangelia, vt supra, Ibidem. B 7.

15. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio, & homilia quinta de verbis Esaiæ, Ibidem, B 11.

16. HIERONYMVS ad Heliodorum, Ibidem B 9.

17. CONCILIVM Lateranense capite vigesimo primo, vt supra, hac eadem quaestione. C 1.

18. CONCILIVM Vuormatiense canone vigesimo quinto: Poenitentibus, secundum differentiam peccatorum, sacerdotis arbitrio poeni-

poeni-

poenitentiae decernuntur. Debet itaque Sacerdos in poenitentia danda singulorum causas singulatim considerare, originem quoque, modumque culparum, & affectus gemitusque delinquentium diligenter examinare, manifestisque cognoscere: temporum etiam & personarum, locorum quoque & aetatum qualitates inspicere, vt etiam pro consideratione locorum, aetatum vel temporum, seu pro qualitate delictorum atque gemituum vniuscuiusque delinquentis, a sacris regulis oculos non reflectat.

Confessarii officium.

19. ORIGENES homilia prima & secunda in Psalmum trigessimum septimum, vt supra A 2. & C 7.

VI

Quomodo Patres de Confessione scribunt?

A Hi certe non modo confitendi vtilitatem & usum, qui semper in Ecclesia fuit, sed ius etiam atque necessitatem nobis magno consensu commendant comprobantque;

B Vt vero est plurimis paucos & probatissimos illos testes producamus, sic habet in primis Magnus ille Basilus: ^a Necessarium videtur his quibus dispensatio Mysteriorum Dei commissa est, confitenda esse peccata. Sic enim & hi, qui antiquitus poenitebant, inueniuntur apud sanctos confessi esse peccata sua.

^a Quaest. 288. in regulis breuioribus. Vide etiam quaestio. 229. & in epist. 3. canonica ad Amphilochem, can. 73.

C Tum Cyprianus ^b, Confiteantur, inquit, singuli, queso vos fratres, delictum suum, dum adhuc qui delinquit, in seculo est, dum admitti eius confessio potest, dum Satisfactio cuiusque & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.

^b De lapsis, Vide eundem lib. 3. epist. 14. & lib. 1. epist. 3. ad Cornelium.

Hömil. 49.
ex 50. Itē ho-
mil 41. & 50.

Matth. 18.
Ioan. 20. c

d Lib. 2. de
vilit. infirmo.
ca. 4.

e Leuit. 13.
& 14. a
Luc. 17. d
Matth. 8. a

f Epist. 91. ad
Theodorum
Feroiulien-
sem Epif.

D Accedit his Augustini sentētia, qui docet in hunc modum: Agite pœnitētiā qualis agitur in Ecclesia, vt oret pro vobis Ecclesia. Nemo sibi dicat, Occultē ago, apud Deum ago: nouit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergō sine causa dictum est: *Quæ solueritis in terra, soluta erunt in celo?* Ergō sine causa sunt clauēs datæ Ecclesiæ dei? Frustramus Euangelium Dei, Frustramus verba Christi? Promittimus vobis quod ille negat? Nōne vos decipimus? Tum alibi, ^d sunt, inquit, qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli Deo, cui nihil occultum est, quem nullius latet conscientia, sua confiteantur crimina. Nolunt enim aut erubescūt siue dedignantur se ostendere Sacerdotibus, quos tamen inter lepram ^e & lepram discernere per legillatorem constituit Dominus. Sed nolo, vt ipsa decipiari opinione, quatenus confundaris confiteri coram Domini Vicario, vel tabescens præ rubore, vel ceruicosus præ indignatiōe. Nam ipse similiter subeundum est iudicium, quem Dominus sibi non dedignatur Vicarium.

E Nec minus est euidentis, quod Leo ille Magnus scriptum reliquit: ^f Multiplex misericordia dei ita lapsibus subuenit humanis, vt non solum per baptismi gratiam, sed etiā per pœnitentiæ medicinam spes vitæ reparetur æternæ, vt qui Regeneratiōis

295.
g Vide eundē
epistola 80.
ad Episcopos
Campaniæ.

tionis donum violāssent, proprio se iudicio condemnantes, ad remissionem criminum peruenirent: sic diuinæ bonitatis præsidij ordinatis, vt indulgentia Dei, nisi supplicationibus Sacerdotum, nequeat obtineri. Mediator enim ^h Dei & hominum homo CHRISTVS IESVS, hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, vt & confitentibus Satisfactionem pœnitentiæ darent, & eadem salubri satisfactione purgatos, ad communionem Sacramentorum per ianuam recōciliationis admitterent.

SCRIPTURAE, vt suprā quæstione prima.

PATRES.

1. BASILIVS in regulis breuioribus, siue quæstionibus compendii explicatis, quæstione centesima octogesima octaua: Necessarium viderur &c. vt in textu.

2. IDEM quæstione ducentesima vigesima nona compendii explicata: Interrogatio. Nunquid flagitiosè facta, abiecta omni verecundia, enūciari apud omnes debeant, an apud aliquos tantummodò? & si hoc, apud quos, & cuiusmodi? Responso: Omnino in peccatorum confessione eadem ratio est, quæ etiam in apertione vitiorū corporis. Vt igitur vitia corporis nequaquam quibusuis temerè homines aperiunt, sed ijs tantummodò, qui rationem, qua ea curanda sunt, teneant: eodem modo etiam peccatorum cōfessio fieri debet, apud eos videlicet, qui ea possint curare: cōsentaneum in modum illi, quod scriptum est, Vos qui firmiores estis, imbecillitates infirmiorum portate. hoc est, tollite diligentia & cura vestra.

3. IDEM in epistola tertia canonica ad Amphilochem, canone septuagesimo tertio: Sin autem vnusquisque eorum qui in prædictis peccatis fuere, confessus bonus euaserit, & is cui à Dei benignitate ligandi & soluendi credita est potestas, si sit clemētior, videns summam eius, qui peccauit confessionem ad diminuendum pœnarum tempus,

Non quibusuis confitendum.

Roma. 15.

Confessio.

Matth. 18.
Ioan. 20.

tempus, nō est dignus damnatione, cūm quę est in scripturis, nobis historia significet, quōd qui cum maiori labore confitentur, Dei misericordiam celeriter apprehendant.

1. CYPRIANVS in tractatu vel sermone de lapsis: Confiteantur singuli &c. vt in textu. & suprā, quęst. quinta, C 8.

2. IDEM libro tertio, epistola decimaquarta ad Presbyteros & Diaconos: Hęc qui subtrahit fratribus nostris, decipit miseros, vt qui possunt agentes pœnitentiam veram Deo patri misericordie precibus & operibus suis satisfacere, seducantur, vt magis pereant, & qui erigere se possent, plūs cadant. Nam cūm in minoribus peccatis agant peccatores pœnitentiam iusto tempore, & secūdūm disciplinę ordinem ad exomologesim veniant, & per manus impositionē Episcopi & cleri, ius communicationis accipiant, nunc crudo tempore persecutione adhuc perseverante, nondūm restituta Ecclesię ipsius pace, ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, & nondūm pœnitentia acta, nondūm exomologesi facta, nōdūm manu eis ab Episcopo & clero imposta, eucharistia illis datur, cūm scriptum sit: Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignę, reus erit corporis & sanguinis Domini.

3. IDEM libro primo epistolarū, epistola tertia ad Cornelium: Honor ergō datur Deo, quādo sic Dei maiestas & censura contemnitur, vt se ille indignari & irasci sacrificiis dicat, & cū pœnas æternas & supplicia perpetua comminetur, proponatur sacrilegis atque dicatur, nē ira cogitetur Dei, nē timeatur iudicium Domini, nē pulsatur ad Ecclesiā Christi, sed sublata pœnitentia, nec vlla exomologesi criminis facta, despectis Episcopis atque calcatis, pax à presbyteris verbis fallacibus prędicetur, & nē lapsi surgant, aut foris politi ad Ecclesiam redeant, communicatio non communicantibus offeratur? Quibus etiam non satis fuit ab euangelio recessisse, spem lapsis satisfactionis & pœnitentię sustulisse, fraudibus inuolutos, vel adulterijs commaculatos, vel sacrificiorum funesta contagione pollutos, nē Deum rogarent, nē in Ecclesia exomologesim criminum facerent, ab omni & sensu & fructu pœnitentię remouisse, nisi foris sibi extra Ecclesiam, & contra Ecclesiam constituisset conuenticulum perditę factiōnis, cūm malę sibi consciorum & Deum rogare ac satisfacere nolentium caterua conflueret.

1. D. AVGVSTINVS homilia quadragesimanona ex libro quinquaginta homiliarum: Agite pœnitentiam &c. vt in textu.

2. IDEM

Precibus & operibus satisfacere.

Exomologesis.
1. Cor. II.

Criminis exomologesis.

In ecclesia exomologesim criminum facere.

Satisfacere nolentium caterua.

2. IDEM homilia quadragesima prima ex libro quinquaginta homiliarum: Non solum post pœnitentiam ab istis vitijs se homo feruare debet, sed & ante pœnitentiam, dum sanus est: quia si ad vltimum vitę steterit, nescit si ipsam pœnitentiam accipere, ac Deo & sacerdoti peccata sua confiteri poterit.

Eadem verba habet Ambr. in exhortatione ad pœnitentiam.

3. IDEM homilia quinquagesima ex libro eodem, capite decimo: vel in libro de pœnitentię medicina, capite decimo: Quisquis post baptismum aliquorum pristinorum malorum opere obligatus tenetur, vsque ad eō sibi inimicus est, vt adhuc dubitet vitā mutare, dum tempus est, cūm itā peccat, & viuuit. Nam vtique quōd itā perseverans peccat, thesaurizat sibi iram in die irę & reuelationis iusti iudicij Dei. Quōd autem adhuc viuuit, patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit. Implicatus ergō tam mortiferis vinculis peccatorum detrectat aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas clauas ecclesię, quibus soluatur in terra, vt sit solutus in cęlo: & audet sibi post hęc vitam, quia tantūm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri?

Deo ac sacerdoti peccata confiteri.

Rom. 2.
Peccatorum vinculis implicatus, ad clauas Ecclesię cofugere debet.
Matt. 16.

4. IBIDEM capite vndecimo: Iudicet ergō seipsum homo in istis voluntate dum potest, & mores conuertat in melius, nē cūm iam non poterit, etiā pręter voluntatem à Domino iudicetur, &c. suprā, quęstione quarta de pœnitentia D. 2.

5. ET capite decimosexto: Sed fac incertum esse, vtrūm ignoscat Deus. Quid perdit cūm supplicat Deo, qui salutem perdere nō dubitauerit, cūm offenderet Deum? Quis enim certus est, quōd etiam Imperator ignoscat? Et tamen pecunia funditur, maria transmeantur, procellarum incerta subeuntur, & penē vt mors vitetur, mors ipsa suscipitur. Supplicatur deinde per homines homini, sine dubitatione sunt ista, quum sit dubium quo sine proueniant, & tamen certiores sunt clauas Ecclesię, quā corda regia. Quibus clauibus quodcunque in terra soluitur, etiam in cęlo solutum esse promittitur. Et multo est honestior humilitas, qua se quisque humiliat ecclesię Dei, & labor minor imponitur, & nullo temporalis mortis periculo mors æterna vitatur.

Matt. 16.

6. PRÆTEREA in libro secundo de visitatione infirmorum, capite quarto: Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem autumāt, si soli Deo, &c. Et quibusdam interpositis: Ergō ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum conscientiarum tuarum penitus participem. Non seducat te somniantium illa superstitio quę in visitando confirmat, quia saluat sacerdote inconsulto ad Deum peccatorum

Nō soli Deo, sed & sacerdoti cofitendū.

pp

confes.

Pfal. 136.
1. Cor. 10.

Luc. 17.
Iacob. 5.

Malac. 2.
Modus con-
fiteudi.

confessio. Nos autē nō abnegamus, quin sit ad Deum frequenter re-
ferenda confessio peccatorum. Beatus etenim qui tenebit & allidet
paruulos vel maximos suos ad petram, Petra autem CHRISTVS
est. Sed testamur, & testatur illud sana doctrina, nē tibi applauden-
tium faueas auribus, quoniam prius egēs sacerdotis, qui media-
tor sit ad Deum tuum, salubri iudicio: alioquin & sub lege, & sub
gratia: Ite, & ostendite vos sacerdotibus, responsū diuinum
quomodō consummaretur? Confitemini alterutrūm peccata ve-
stra, quomodō compleretur? Ergō cicatricum tuorum arbiter
Dei vice, Dominus adhibeatur presbyter, & reuēla ei vias tuas, &
ipse tibi exhibebit antidotū reconciliationis. Deindē capite quinto
itā subiungit: Adstantem coram te sacerdotem angelum Dei existi-
ma. Labia quidem sacerdotis, ait Malachias, custodiunt scienti-
am, & legem requirunt ex ore eius. Angelus enim Domini exerci-
tuum est. Et cum qua & Deum & angelum eius decet reuerentia,
Dei ministrum affare: Aperi ei penetralium tuorum abditissima
latibula, conscientiarum verecundarum penitiora reuēla repagula.
Non te pudeat coram vno dicere, quod te non puduit forsitā cor-
am multis & cum multis facere: nam humanum est peccare, Chri-
stianum est à peccato desistere, diabolicum est perseuerare. Ergō
quæ mentem grauius exacerbant facinora, Dei angelo manifesta,
nihil obscurum dicens, culpam nullis ambagibus inuoluens, nullis
circumitionibus quod verum est operiens. Designanda etiam sunt
in quibus peccasti loca, si recordaris & tempora, cum quibus pec-
casti personis, non nomina ipsarum, etiam vt à peccato desistant se-
cretō corrigenda familiaritas, in qua peccasti labilis ætas, quo gra-
du iam Ecclesiæ inseruiebas, vtrū semel an ex consuetudine, vtrū
necessitate, an ex voluptate cecidisti. His enim omnibus sua instant
iudicia & cęt. Hęc autem omnia si taceantur, vel dicta callidē palli-
entur, animam iugulant. Si denudentur, cum pœnitentia euane-
scunt. In nihilum redigēda ordine competenti prosequere, sine cir-
cunlocutione ediffere peccata pro viribus, immō viriliter extir-
pare contende. Heu cur erubescis confiteri quod facere nequa-
quā erubuiisti? Meliūs est coram vno aliquantulum ruboris to-
lerare, quā in die iudicij coram tot millibus hominum graui
repulsā denotatum tabescere. Confiteri igitur chare mi nomi-
tenus quæ te remordent flagitia, detege specialiter quæ scis spe-
cialia: quotidiana de quibus non fuisti mundus, saltem cogita-
tione in collecta generali appone, sic que ex indulgentia confide.

LEO

LEO epistola nonagesimaprīma ad Theodorum Fo-
roviulensem Episcopum: Sed vt quoquo modo instruat̄ am-
biguitas consulentis, quid de pœnitentium statu Ecclesiastica
habeat regula, non tacebo. Multiplex misericordia DEI, & cę-
tera, vt in textu, per ianuam reconciliationis admitterent.
Cui vtrique operi ipse Saluator interuenit, nec vnquā ab his
abest, quæ ministris suis exequenda commisit, dicens: Ecce
ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummatio-
nem seculi: vt si quid per seruitutem nostram bono ordine
& gratulando impletur affectu, non ambigamus per spiritum
sanctum nobis fuisse donatum. Si autem aliquis eorum, pro
quibus Domino supplicamus, quocunq̄ interceptus obsta-
culo, à munere indulgentiæ pœnitentiæ exciderit, & priusquā
ad constituta remedia perueniat, temporalem vitam humana
conditione finierit, quod manens in corpore non receperit, con-
sequi exutus carne, non poterit. Nec necessē est nobis, eo-
rum, qui sic obierint, merita actūsque discutere, cū D O-
MINVS DEVS noster, cuius iudicia nequeunt compræhen-
di, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, suæ iu-
stitiæ reseruauerit: itā potestatem suam tineri volens, vt hic
terror omnibus proficit, & quod quibusdam tepidis aut negli-
gentibus accidit, nemo non meruat. Multū enim vtile ac
necessarium est, vt peccatorum reatus ante vltimum diem sa-
cerdotali supplicatione soluantur. His autem qui in tempore
necessitatis, & in periculi vrgentis instantia, pœnitentiæ
& mox reconciliationis implorant, nec satisfactio inter-
dicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiæ
DEI nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud
quem nullas patitur veniæ moras vera conuersio, dicente spiri-
tu DEI per Prophetam: Cū conuersus ingemueris, tunc sal-
uus eris. Et alibi: Dic tu iniquitates tuas prior, vt iustifice-
ris. Et iterū: Quia apud Dominum misericordia est, & co-
piosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque DEI donis
non debemus esse difficiles, nec accusantium se lachrymas, ge-
mitūsque negligere, cū ipsam pœnitentiam ex DEI cre-
damus inspiratione conceptam, dicente Apostolo: Nē fortē det
illis DEVS pœnitentiam, vt respiciant à diaboli laqueis, à quo
capti tenentur ad ipsius voluntatem. Vndē oportet vnumquen-

Matt. 28.

Quam perie-
rosū, mori si-
ne absolucōe
sacramentali.

Satisfactio.

Ezech. 33.
Esa. 43.

Psal. 119.

pœnitentiæ
affectiōe
2. Tim. 2.

pp 2 que

Non differenda conuersio & satisfactio. que Christianum conscientia suae habere iudicium, ne conuerti ad Deum de die in diem differat: ne cum satisfactionis sibi tempus in fine vitae suae constituit, quia periculosè hac se conditione fragilitas & ignoratia humana concludit, ad paucarum horarum se referuet incertum: & cum possit pleniore satisfactione indulgentiam promereri, illius temporis angustias eligat, quo vix inueniat spatium aut confessio poenitentis, vel reconciliatio sacerdotis. Verum (vt dixi) etiam talium necessitati ita auxiliandum est, vt nec actio illis poenitentiae, nec communionis gratia denegetur, si eam, etiam amisso vocis officio per iudiciu integri sensus quaerere comprobentur. Quod si aliqua vi aegritudinis ita fuerint aggrauati, vt quod paulo ante posebant, sub praesentia sacerdotis significare non valeant: testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, vt simul & poenitentiae, & reconciliationis beneficium consequantur, seruata tamen regula canonum paternorum circa eorum personas, qui in Deu, a fide discedendo, peccarunt.

Reconciliatio sacerdotis.

Confessio secreta apud sacerdotes sufficit, nec expedit publicam facere.

2. IDEM epistola octogesima ad Episcopos per Campaniam, Samnium, & Picenum constitutos, capite secundo: Illam etiam contra Apostolicam regulam praesumptionem, quam nuper agnouit a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoueri, (de poenitentia videlicet, quae ita a fidelibus postulat) ne de singulorum peccatorum genere, libellis scripta professio publice recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis sacerdotibus indicari confessione secreta. Quauis enim plenitudo fidei videatur esse laudabilis, quae propter Dei timore apud homines erubescere non veretur, tamen quia non omnium huiusmodi sunt peccata, vt ea, qui poenitentiam postulant, non timeant publicare, remoueatur tam improbabilis consuetudo, ne multi a poenitentiae remedijs arceantur, dum aut erubescunt, aut metuunt inimicis suis sua facta referare, quibus possent legum constitutione percelli. Sufficit enim illa confessio, quae primum Deo offertur, tunc etiam sacerdoti, qui pro delictis poenitentium peccator accedit. Tunc enim demum plures ad poenitentiam poterunt prouocari, si populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

VII

Quid porro de Satisfactione sentiendum est?

A Id

A Id videlicet, quod alia CHRISTI Redemptoris propria, alia fidelium poenitentium communis sit satisfactio. Illa semel in corpore Christi crucifixi, dum agnus ille mundi peccata tulit, peracta est, vt qui natura sunt irrefiliij, DEO reconcilientur: Haec verò quae ad poenitentes pertinet, a CHRISTI membris in Ecclesia quotidie peragitur, cum poenitentes post Confessionem ea quae Sacerdos absolvens iniunxit, perficimus, aut cum vltro quidem dignos poenitentiae fructus edimus, quibus antea vitae errata siue commissa aliqua saltem ex parte compensemus.

B Haec vindicatoria simul & emendatoria quaedam est Satisfactio, & Redemptoris Christi beneficium atque Satisfactionem adeo non obscurat, vt magis etiam commendat, illustretque. Illa enim praesente, ac praecipue cooperante, iuxta diuinam scripturam iudicium facimus & iustitiam, delicta nostra contra nos ipsos vindicantes, & residuas in nobis peccatorum reliquias diluentes, Dei gratiam nobis pleniorum conciliantes atque promerentes: denique hac ratione testates, nos Christi Crucem libenter amplecti, abnegare nos ipsos, mortificare carnem, vete-

Gregorius in cap. 9. libri i. Regum. Basilius quaest. 12. in regulis breuioribus.

a Hebraeoru 9. g. Ephes. 3. a f 4. g. 1. Ioan. 2. a. Ioan. 1. d. b. Ephes. 2. a. 2. Cor. 5. d. Cyprianus lib. 3. epist. 8. & 14. Tertull. de poenitentia. Concil. Trid. sess. 14. cap. 8. & 9. de sacramento Poenitentiae.

c Chrysof. homil. 80. ad pop. Esa. 36. a. Ezech. 18. c. f. Hier. 22. a. 2. Cor. 7. c. Psal. 50. a. & Chrysof. ibid. & in 3. cap. Mat. th.

c Luc. 9. c. Mat. 16. d. Rom. 6. a. Ephes. 4. e. Colof. 3. a.

ris nos hominis odio commotos ad perfectiora conuerti, dum aduersus deprauati animi motus ardenti zelo fortiterque certamus.

C Quo quidem pacto Satisfactioni operam dabant^f Dauid, Niniuite, & alij, quos in cilicio, cinere, gemitu, luctu, ieiunijs, alijsq; afflictionibus pœnituisse constat, qui & hinc Deo grati & approbati fuisse leguntur. Quam pœnitentię partem Scriptura confirmans, nobisque commendans clamat: *Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu.* Et alibi: *Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et quidem Paulus^a docet, tristitiam quę secundum Deum est, operari vindictam: & generatim admonet: *Si nos ipsos diiudicemus, nõ vtique iudicemur à Domino.*

D Eapropter non est, cur de Satisfactionis nomine, quod certè patribus est perquam familiare, disceptemus, cum in Scripturis res ipsa perspicue proponatur.

SCRIPTURAE.

A Ad Hebręos nono: Neq; vt sæpè offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta, per lingu-

f. 2. Reg. 11. d. 1. Paral. 21. c. Psa. 34. b. 68. b. Ion. 3. b. 3. Reg. 21. g. 1. Mac. 2. b. 3. f. 2. Mach. 3. d. Matth. 11. c. Luc. 10. Iudith. 4. b. c. d. 8. a. 7. a. 9. a. Joel 2. c. Dan. 9. a. Job 42. b. Hier. 6. g. 4. c. 25. g. 48. f. 40. a. Ezech. 7. e. Thren. 2. c.

g. Ioc. 2. e.

h. Ezech. 18. g.

a. 2. Cor. 7. e.

b. 1. Cor. 11. g.

singulos annos in sanguine alieno: alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consumptione seculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit: Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori, post hoc autem iudicium: sic & CHRISTVS semel oblatuſ est ad multorum exhaurienda peccata; secundò sine peccato apparebit expectantibus se, in salutem.

AD Ephesios quinto: CHRISTVS dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Ibidem: CHRISTVS dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro &c

AD Ephesios quarto: Donantes inuicem, sicut & Deus in CHRISTO donauit vobis.

PRIMAE Ioannis secundo: Et ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

IOANNIS primo: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.

AD Ephesios secundo: Eramus natura filij irę sicut & ceteri: Deus autem (qui diues est in misericordia) propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in CHRISTO, (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & confedere fecit in caelestibus in CHRISTO IESU.

POSTERIORIS ad Corinthios quinto: Omnia autem ex Deo, qui nos reconciliauit sibi per CHRISTVM: & dedit nobis ministerium reconciliationis: quoniam quidem Deus erat in CHRISTO mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro CHRISTO ergò legatione fungimur, tanquam Deo exhortate

hortante per nos. Obsecramus pro CHRISTO, reconcilia-
mini deo. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis pecca-
tum fecit, vt nos efficeremur iustitia dei in ipso.

BESAIÆ quinquagesimosexto: Hæc dicit dominus:
Custodite iudicium, & facite iustitiam: quia iuxta est salus
mea vt veniat, & iustitia mea vt reueletur.

EZECHIELIS decimo octauo: Si autem impius egerit pœ-
nitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & cu-
stodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustiti-
am: vita viuet, & non morietur. Omnium iniquitatum eius
quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam ope-
ratus est, viuet. Ibidem: Et cum auerterit se impius ab impie-
tate sua quam operatus est, & fecerit iudicium & iustitiam,
ipse animam suam viuificabit.

HIEREMIAE vigesimo secundo: Hæc dicit dominus, Fa-
cite iudicium & iustitiam, &c.

POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Nunc gaudeo:
non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœni-
tentiam. Contristati enim estis secundum deum, vt in nullo
detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum de-
um tristitia est, pœnitentiã in salutẽ stabilem operatur: secu-
li autem tristitia mortem operatur. Eccè enim hoc ipsum, se-
cundum deum contristari vos, quantam in vobis operatur
solicitudinem: sed defensionem, sed indignationem, sed timo-
rem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam. in
omnibus exhibuistis vos, incontaminatos esse negocio.

PSALMO quinquagesimo: Miserere mei deus secundum
magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem
miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Amplius la-
ua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. Quo-
niam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum

contra

contra me est semper. Tibi soli peccaui, & malum coram te
feci: vt iustificeris in sermonibus tuis, & vincas cum iudica-
ris, &c.

LVCAE nono: Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post
me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quo-
tidie, & sequatur me.

MATTHÆI decimosexto: Si quis vult post me venire, ab-
neget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.

AD Romanos sexto: Qui enim mortui sumus peccato,
quomodo adhuc viuemus in illo? Et paulò post: Vetus ho-
mo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati,
vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iu-
stificatus est à peccato.

AD Ephesios quarto: Deponite vos, secundum pristinam
conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secu-
dum desideria erroris. Renouamini autem spiritus mētis ve-
stræ: & induite nouum hominem, qui secundum Deũ cre-
atus est &c.

AD Colossenses tertio: Nolite mentiri inuicem, expoli-
antes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes
nouum eum qui renouatur in agnitionem secundum ima-
ginem eius qui creauit illum, &c.

C SECUNDI Regum duodecimo: Et dixit Dauid ad Na-
than, Peccaui Domino. Dixitque Nathan ad Dauid: Domi-
nus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. Verũ-
tamen quia blasphemare fecisti inimicos Domini: propter
verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur. Et re-
uersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque do-
minus paruulũ, quẽ pepererat vxor Vriæ Dauid, & despera-
tus est. Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo: &
ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super

qq ter-

terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum, ut surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

PRIMI Paralipomenon vigesimoprimum: Leuansque Dauid oculos suos, vidit angelum domini stantem inter caelum & terram, & euaginatam gladium in manu eius, & versum contra Hierusalem: & ceciderunt tam ipse quam maiores natu vestiti cilicij proni in terram, &c.

PSALMO trigesimoquarto: Ego autem cum mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur. Quasi proximum & quasi fratrem nostrum, sic complacebam: quasi luges & contristatus sic humiliabar.

PSALMO sexagesimo octauo: Et operui in ieiunio animam meam: & factum est in opprobrium mihi. Et posui vestimentum meum cilicium: & factus sum illis in parabolam.

IONAE tertio: Et crediderunt viri Niniuitae in deum: & praedicauerunt ieiunium, & vestiti sunt sacco a maiore usque ad minorem. Et peruenit verbum ad regem Niniuae: et surrexit de solio suo, et abiicit vestimentum suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere. Et clamauit, et dixit in Niniue ex ore regis et principum eius, dicens: Homines, et iumenta, et boues, et pecora non gustent quicquam, nec pascantur, et aquam non bibant. Et operiantur sacco homines et iumenta, & clament ad dominum in fortitudine: & conuertatur vir a via sua mala, & ab iniquitate quae est in manibus eorum. Quis scit si conuertatur, & ignoscat Deus, & reuertatur a furore irae suae, & non peribimus? Et vidit DEVS opera eorum, quia conuersi sunt de via sua mala: et misertus est Deus super malitia quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit.

TERTII

TERTII Regum vigesimoprimum: Itaque cum audisset Achab sermones istos, scidit vestimenta sua, et operuit cilicio carnem suam, ieiunauitque, et dormiuit in sacco, et ambulauit demisso capite. Et factus est sermo Domini ad Heliam Thesbiten, dicens: Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius.

PRIMI Machabæorum secundo: Postquam Mathathias deplorasset cum filijs suis desolationem Hierusalem, sic de eo dicitur: Et scidit vestimenta sua Mathathias, et filij eius: et operuerunt se cilicij, et planxerunt valde.

EODEM libro, capite tertio: Et congregati sunt (Iudaei cum aduersus eos missus esset exercitus a Lyfia) et venerunt in Maspha contra Hierusalem: quia locus orationis erat in Maspha ante in Israel. Et ieiunauerunt illa die, et induerunt se cilicij, et cinerem imposuerunt capiti suo, et disciderunt vestimenta sua, etcæt.

SECUNDI Machabæorum capite tertio: Accinctæque mulieres cilicij pectus, per plateas confluebant.

MATTHAEI capite vndecimo: Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere poenitentiam egissent. Veruntamen dico vobis, Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis.

LUCAE decimo: Vae tibi Corozain, vae tibi Bethsaida: quia si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere sedentes poeniterent.

IUDITH quarto: Et clamauit ois populus ad Dñm instantia magna, et humiliauerunt animas suas in ieiunijs et orationibus.

99 2

nibus.

nibus ipsi et mulieres eorum. Et induerunt se sacerdotes cilicij, & infantes prostrauerunt contra faciem templi Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Et clamauerunt ad Dominum deum Israel vnanimiter, ne darentur in praedam infantes eorum, & vxores eorum in diuisionem, & ciuitates eorum in exterminium, & sancta eorum in pollutionem, & fierent in opprobrium Gentibus. Tunc Eliachim sacerdos Domini magnus circuiuit omnem Israel, allocutusque est eos, dicens: Scitote quoniam exaudiet Dominus preces vestras, si manentes permanseritis in ieiunijs & orationibus in conspectu Domini. Memores estote Moyfi serui Domini, qui Amalec confidentem in virtute sua, & in potentia sua, & in exercitu suo, & in clypeis suis, & in curribus suis, & in equitibus suis, non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit: sic erunt vniuersi hostes Israel, si perseueraueritis in hoc opere quod coepistis. Ad hanc igitur exhortationem eius deprecantes Dominum, permanebant in conspectu Domini, ita ut etiam hi qui offerebant Domino holocausta, praecincti cilicij offerrent sacrificia Domino, & erat cinis supra capita eorum. Et ex toto corde suo omnes orabant deum, ut visiteret populum suum Israel.

ITEM capite septimo: Filij autem Israel, ut viderunt multitudinem illorum, prostrauerunt se super terram, mittentes cinerem super capita sua, vnanimes orantes, ut deus Israel misericordiam suam ostenderet super populum suum.

CAPITE octauo: Et in superioribus domus suae (vidua Iudith) fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur: & habens super lumbos suos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitae suae, praeter Sabbata, et neomenias, et festa domus Israel.

Et nonnullis interiectis, ad presbyteros: Sed quia patiens
domi-

dominus est, (inquit Iudith ad presbyteros Chabri & Charmi) in hoc ipso poeniteamus, & indulgentiam eius fufis lacrymis postulemus. Non enim quasi homo, sic deus comminabitur: neque sicut filius hominis ad iracundiam inflam-mabitur. Et ideo humiliemus illi animas nostras: & in spiritu constituti humiliato, seruietes illi dicamus flentes domino, ut secundum voluntatem suam sic faciat nobiscum cito misericordiam suam.

IUDITH nono: Indith ingressa est oratorium suum: & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum: & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum.

IOELIS secundo: Magnus dies Domini & terribilis valde: & quis sustinebit eum? Nunc ergo, dicit Dominus, conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu. Et scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & conuertimini ad Dominum deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multae misericordiae, & praestabilis super malitia. Quis scit si conuertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem, sacrificium & libamen Domino deo nostro? Canite taba in Sion, sanctificate ieiunium, vocate coetum. Congregate populum, sanctificate ecclesiam, coadunate senes: congregate paruulos, & fugentes hubera: egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo. Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri Domini, & dicent: Parce Domine, parce populo tuo.

DANIELIS nono: Et posui faciem meam ad Dominum deum meum rogare, et deprecari in ieiunijs, sacco, & cinere.

IOB quadragesimo secundo: Idcirco ipse me repraehendo, & ago poenitentiam in fauilla & cinere.

HIEREMIAE sexto: Filia populi mei accingere cilicio, &

conspergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctū amarum.

ITEM capite quarto: Accingite vos cilicijs, plangite & vlulate: quia non est auersa ira furoris domini à vobis.

ET capite vigesimoquinto: Vlulate pastores & clamate: & aspergite vos cinere optimates gregis.

HIEREMIAE quadagesimo octauo: Omne enim caput caluitium, & omnis barba rafa erit, in cunctis manibus colligatio, & super omne dorsum cilicium.

ITEM quadagesimonono: Accingite vos cilicijs, plangite.

EZECHIELIS septimo: Accingent se cilicijs, & operiet eos formido.

THRENORVM secundo: Sederunt in terra, conticuerūt senes filia Sion: cōsperserunt cinere capita sua, accincti sunt cilicijs, abiecerunt in terram capita sua virgines Hierusalem.

EZECHIELIS decimo octauo: Conuertimini, & agite pœnitentiam &c. proijcite à vobis omnes prauaricationes vestras in quibus prauaricati estis, & facite vobis cor nouū, & spiritum nouum: & quare moriemini domus Israel. Quia nolo mortem morientis, dicit dominus deus, reuertimini & viuite.

PRIORIS ad Corinthios vndecimo: Si nos ipsos &c. vt in textu.

P A T R E S.

1. A GREGORIVS in caput nonum libri primi Regum in illa verba, dixit Samuel coco &c. Non omnia nostra Christus expleuit. Per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, vt qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò residuum viderat, qui dicebat: Si compatimur, & conregnabimus. Quasi dicat, quod expleuit Christus, non valet, nisi ei, qui id quod remansit, adimplet. Hinc beatus Petrus Apostolus dicit: Christus passus est pro

Præter Christi satisfactio-
né necessa-
ria est etiam
nostra satisf-
factio &c.
2. Tim. 2.
1. Pet. 2.

pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Hinc Paulus ait: Adimpleo ea quæ defunt passioni Christi in corpore meo.

2. BASILIVS quæstione duodecima in regulis breuioribus seu compendio explicatis quæstionibus: Deus pro remissione peccatorum nostrorum demisso vnigenito filio suo, quantum in ipso est, ea antè iam omnibus condonauit. Quoniam autem misericordiam & iudicium sanctus vir canit, & testatur Deum misericordem esse & iustum, necesse est, vt quæ & à prophetis, & ab apostolis, suis locis de pœnitentiâ dicta sunt, ea à nobis præstentur, vt appareant iudicia iustitiæ Dei, & misericordia eius consummetur ad condonationem peccatorum.

Deus quantū
in ipso est no-
bis omnia cō-
& donauit. sed
& tamen pœni-
tentia nostra
opus est.
Psal. 100.

3. CYPRIANVS libro tertio, epistola octaua, ad Fidum presbyterū: Legimus literas tuas, frater charissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero: quod ei antequam pœnitentiâ plenam egisset, & Domino Deo, in quem deliquerat, satisfecisset, remerè Therapius collega noster immaturo tempore, & præpopera festinatione pacem dederit. Quæ res nos satis mouit, recessum esse à decreti nostri auctoritate, vt ante legitimum & plenum tempus satisfactionis, & sine petitu & conscientia plebis, nulla infirmitate urgente, ac necessitate cogente, pax ei concederetur.

Deo faciendā
satisfactio.

4. IDEM libro tertio, epistola decima quarta ad Clerum: Agentes pœnitentiam veram, possunt Deo Patri misericordi precibus & operibus suis satisfacere.

Precibus &
operib. Deo
satisfacere.

5. TERTVLLIANVS libro de Pœnitentiâ: Ità qui per delictorum pœnitentiâ instituerat Domino satisfacere, &c. Et aliquibus interiectis: Nō statim succidendus ac subruendus est animus desperatione, si secundæ quis pœnitentiæ debitor fuerit: pigeat sanè peccare rursus, sed rursus pœnitere non pigeat: pigeat iterum periclitari, sed non iterum liberari. Neminem pudeat. Iteratæ valetudinis, iteranda medicina est: gratus in Dominū extiteris, si quod tibi Dominus offert, non recusaueris: offendisti, sed reconciliari adhuc potes. Habes cui satisfacias, & quidem volentem: id si dubitas, euolue quæ spiritus ecclesijs dicat: Desertam dilectionem Ephesijs impurat, stuprum & idololatrorū esum Thyatirenis exprobrat, Sardios non plenorum operum incusat, Pergamēnos docentes peruersa reprehendit, Laodice nos fidentes diuitijs obiurgat: & tamen omnes ad pœnitentiâ commonet, sub comminationibus quidem. Non comminaretur autem non pœnitenti, si non ignosceret pœnitenti.

Satisfactio.

Apoca. 2. & 3.

Satisfactio
confessione
disponitur.

Ibidem:

Pœnitentia
Deus mitiga-
tur.

Satisfactio
hodie maxi-
mè impugna-
tur.

Culpa remit-
titur aliqua-
dò sine vni-
uersæ pœnæ
condonatiõe.
Num. 14.
2. Re. 12. & 24.
1. Par. 21.
1. Cor. 3.
Ephes. 4.

Rom. 2.

Satisfactori-
a pœnarum
utilitas.

2. Cor. 3.

Rom. 8.

2. Timoth. 2.

Philip. 4.

1. Cor. 1.

2. Cor. 10.

Ibidem: Satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur. Vide plura suprà, quæstione quinta de pœnitentia, C. 6.

6. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta, capite octavo de Pœnitentiæ Sacramento: Demùm, quo ad satisfactionem, quæ ex omnibus pœnitentiæ partibus, quemadmodùm à Patribus nostris Christiano populo fuit perpetuo tempore commendata, ità vna maximè nostra ætate, summo pietatis prætextu, impugnatur ab ijs, qui speciem pietatis habent, virtutem autem eius abnegarunt: sancta Synodus declarat, falsum omninò esse, & à verbo Dei alienum, culpam à Domino nunquam remitti, quin vniuersa etiam pœna condonetur. perspicua enim & illustria in sacris literis exempla reperiuntur, quibus, præter diuinam traditionem, hic error quàm manifestissimè reuincitur. Sanè & diuinæ iustitiæ ratio exigere videtur, vt aliter ab eo in gratiam recipiantur, qui ante Baptisimum per ignorantiam deliquerint: aliter verò, qui semel à peccati & Dæmonis seruitute liberati, & accepto Spiritus sancti dono, scientes templum Dei violare, & Spiritum sanctum contristare non formidauerint. Et diuinam clementiam decet, nè ità nobis absque vlla Satisfactione peccata dimittantur, vt occasione accepta, peccata leuiora putantes, velut iniurij & contumeliosi Spiritui sancto, in grauiora labamur, thesaurizâtes nobis iram in die iræ: proculdubid enim magnoperè à peccato reuocant, & quasi freno quodam coercent hæ satisfactoriæ pœnæ, cautioreseq; & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt, medentur quoque peccatorum reliquijs, & vitiosos habitus, malè viuendo comparatos, contrarijs virtutum actionibus tollunt. Neque verò securior vlla via in Ecclesia Dei vnquam existimata fuit ad amouendam imminentem à Domino pœnam, quàm vt hæc pœnitentiæ opera homines cum vero animi dolore frequentent. Accedit ad hæc, quòd dum satisfaciendo patimur pro peccatis, CHRISTO IESV, qui pro peccatis nostris satisfecit, ex quo omnis nostra sufficientia est, conformes efficiamur, certissimam quoque indè arrham habentes, quòd si compatimur, & conglorificabimur. Neque verò ità nostra est Satisfactio hæc, quam pro peccatis nostris exoluimus, vt non sit per CHRISTVM IESVM. nam qui ex nobis, tanquam ex nobis, nihil possumus, eo operante, qui nos cõfortat, omnia possumus: ità nõ habet homo, vidè gloriatur: sed omnis gloriatio nostra in CHRISTO est: in quo viuimus, in quo meremur, in quo satisfacimus: facientes fru-

ctus

ctus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, ab illo offeruntur Patri, & per illum acceptantur à Patre. Debent ergò sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggererit, pro qualitate criminum & pœnitentium facultate, salutare & conuenientes satisfactiones iniungere: nè, si fortè peccatis cõniueant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leuissima quædam opera pro gratissimis delictis iniungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, vt Satisfactio, quam imponunt, non sit tantùm ad nouæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præritorum peccatorum vindictam & castigationem, nam Clauis sacerdotum non ad soluendum duntaxat, sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt, & docent. nec propterea existimârunt, Sacramentum Pœnitentiæ esse forum iræ vel pœnarum, sicut nemo vnquam Catholicus sensit, ex huiusmodi nostris satisfactionibus vim meriti & satisfactionis Domini nostri IESV CHRISTI vel obscurari, vel aliqua ex parte imminui: quod dum Nouatores intelligere nolunt, ità optiniam Pœnitentiam nouam vitam esse docent, vt omnem Satisfactionis vim & vsum tollant.

7. ITEM capite nono: Docet prætereà, tantam esse diuinæ munificentie largitatem, vt non solum pœnis spontè à nobis pro vindicando peccato susceptis, aut sacerdotis arbitrio pro mensura delicti impositis, sed etiam, quod maximum amoris argumētum est, temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis, apud Deum patrem per CHRISTVM IESVM satisfacere valeamus.

1. B. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima ad populum Antiochenum: Totam vitam in peccatis absumpsi, & si pœnitentiã egero, saluabor? & maximè. Vndè constat? Ex Domini clementia. Nè tuæ confidas pœnitentiæ: Tua nanque pœnitentiã tanta nequit peccata delere. Si sola foret pœnitentiã, iure timeres: sed postquam cum pœnitentiã commiscetur Dei misericordiã, confide, quoniam tuam vincit nequitiam: multum enim est misericors Deus, & tantum clemens, vt neque filio pepercerit, vt ingratos seruos redimeret. Nec mihi dicas, Nimitum peccaui, & quomodò possum saluari? Tu non potes, tuus potest Dominus: & ità delet peccata, vt nec eorum remaneat vestigium. In corporibus quidem hoc nõ licet, quin etiam si milliès medicus elaboret, & imponat vulnere remedia, vulnus quidem tollit, cicatrix verò permanet, vulnere circumferens

Quales satisf-
actiones in-
iungendæ.

Clauis Sacer-
dotum etiam
ad ligandum
valent.

Nostra satisf-
actio non
minuit Chri-
sti satisfacti-
onem.

Pœnæ diuini-
tatis inflictæ,
quandò vim
satisfaciendi
habeant.

Pœnitentiã
nostra Dei mi-
sericordiã
nititur.

Ità penitus
delentur pec-
cata, vt ne ve-
stigium qui-
dè remaneat.

rr argu-

argumentum, ad aspectus deformitatem. Et licet in infinitum medicus contendat, non tamen cicatricem delere potest. Ipsa nanque naturæ repugnat imbecillitas, & artis impotentia, vilitasque medicamentorum. Deus autem cum delet peccata, neque cicatricem relinquit, neque permittit remanere vestigium, sed cum sanitate pulchritudinem quoque restituit: cum liberatione à pcena, dat & iustitiam, & præuaricatum non præuaricato similem reddit. Si nanque vel infinita quis habens vulnera, pœnitentiam egerit, & aliquid fecerit boni, sic ea Deus delet, vt neque cicatricem, neque vestigium, neque peccatorum ostendat indicium.

2. IDEM in Psalmum quinquagesimum, multa habet de pœnitentia Dauid.

3. ITEM in caput Matthæi tertium scribens, homilia decima sic ait: Agamus pœnitentiam, etiam si indulgentiæ modum peccata excedere videantur, & non modò venia peccatorum, verum etiam præmiorum gloria perfruemur. Pœnitentiam verò dico, nò solùm vt à malis prioribus desistamus, verum etiam vt bonorum operum fructibus impleamur. Facite, inquit, fructus dignos pœnitentia. Quo autem modo fructificare poterimus? Si vtique peccatis aduersa faciamus. Aliena rapuisti? incipe donare iam & propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque vsu suspendere coniugij, ac perpetuam continentiam sæpiùs paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conuicij: & percutientes te, nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutem, tantummodò spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Delicij ante & temulentia disfluebas? ieiunio & aquæ potu vtunque compensa: cura vt detrimentum, quod ex antea actis accepisti, abigas. Vidisti impudicis alienum decorè oculis? fœminam iam omninò nè videas, maiore tractus cautione, quò tutior post vulnera.

Matth. 3.

Egregia similitudo.

VIII

*Profer aliquot Patrum de Satisfactione
Sententias.*

A Cypriano

A Cyprianus ille, sanctissimus Martyr & testis grauisissimus, in hunc modum docet: ^a Deus quantum patris pietate indulgens est, tantum iudicis maiestate metuendus est. Alto vulnere diligens & longa medicina non desit: pœnitentiæ crimine minor non sit: orare oportet impensius, diem luctu transigere, vigilijs noctes ac fletibus ducere, tempus omne lachrymosis occupare lamentationibus, stratos solo adhærere cineri, in cilicio volutari & fordidibus. Idemque rursus: ^b Rogandus est deus, & satisfactioe nostra placandus, delicta nostra reputanda, actus nostri & animi secreta voluenda, conscientia merita ponderanda. Nec multò post: Pœnitentiæ iter quod ostendit antistes, amplectamur: remedia vitalia, quæ de scripturis cælestibus ille depromit, assumamus, & ex vulneribus etiam occultis, quorum exomologesin fecimus, exponentes apud eum conscientia nostræ pondus, salutarem medicinam exquiramus: nec cessemus in agenda pœnitentia atque in Domini misericordia deprecanda, nè quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur.

B Et ^c Augustinus clarissimè dixit: Non sufficit mores in melius commutare, & à factis malis recedere, nisi etiam de his quæ facta sunt, satisfiat Deo per humilitatis gemitum, per contriti cordis

^a De lapsis.
Idem lib. 1.
epist. ad Cornelium.
& lib. 3.
episto. 14. ad Clerum.

^b De lapsis.
Vide eundem
de elemosina

^c Homil. 50.
ex homilij.
50. cap. 15. Vi-
de etiã in eu-
chiridio, cap.
70. 71. & 65.

sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

d In Epitaphio Paulæ ad Eustoch. epist. 27. & Chrysotho. homil. 10. in Matth.

C Tum apud Hieronymum^d legimus in hunc modum: Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs: longus risus perpeti compensandus est fletu: mollia linteamina & serica preciosissima, asperitate cilicij cōmutanda.

e Lib. 2. de Pœnitentia, cap. 5. Item lib. 1. cap. 16.

D Eodem spectans Ambrosius:^e Qui agit pœnitentiam, inquit, non solum diluere lachrymis debet peccatū suum, sed etiā emendatioribus factis operire & tegere delicta superiora, vt ei non imputetur peccatum. Atq; idem alibi:^f Grandi plagæ alta & p̄plexa opus est medicina. Grande scelus grandem necessariam habet satisfactiōem. Itā demum Gregorius^g: Cogitandum est summoperè, vt qui se illicita meminit commisisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere, quatenus per hoc conditori suo satisfaciat.

f Ad virginem lapsam, cap. 8. Similiter lib. 1. de pœnitent. cap. 2.

g Homil. 34. in euangelia. Vide Emisenum ad monachos, homil. 5. & 10. Item Theodoretum in epitome diuinorum decret. cap. de pœnitentia. & lib. 4. hæreticarū fabularū de Audianis.

P A T R E S.

1. **A CYPRIANVS** In sermone vel tractatu quinto de lapsis: Deus quantum patris pietate indulgens est &c. vt in textu.
2. **IDEM** libro primo epistolarum, epistola tertia ad Cornelium loquens de hæreticis: Super hæc non indignabor? dicit Dominus. Et intercedunt, nè rogetur Deus, qui indignari se ipse testatur. Intercedunt, nè exoretur precibus & satisfactionibus Christus, qui negantem se negare profitetur. Nos in ipso persecutionis tempore de hoc ipso literas misimus, nec auditi sumus: concilio frequenter acto, nõ

Precibus & satisfactionibus exoratur Christus.

con-

consensione tantum nostra, sed & cōminatione decreuimus, vt pœnitentiā fratres agerent, vt pœnitentiam nõ agentibus nemo temere pacem daret. Et illi contra Deum sacrilegi, contra sacerdotes Dei impio furore temerarij, de Ecclesia recedentes, & contra Ecclesiam parricidalia arma tollentes, elaborant (vt opus suum diaboli malitia consumment) nè vulneratos diuina clementia in ecclesia sua curret: miserorum pœnitentiam mendaciorum suorum fraude corrumpūt, nè Deo indignanti satisfiat, nè Christum Dñm suum, qui Christianus esse vel erubuit antè, vel timuit, postmodum quærat: nè ad Ecclesiam, qui de Ecclesia recesserat, redeat: Datur opera, nè satisfactiōibus & lamentationibus iustis delicta redimantur, nè vulnera lachrymis abluantur. Pax vera falsè pacis mendacio tollitur: salutaris sinus matris, nouerca intercedente, præcluditur, nè de pectore atque ore lapsorum fletus & gemitus audiatur.

Hæretici dñe operam, nè Deo indignati satisfiat.

Nè satisfactiōibus delicta redimantur.

3. **IDEM** libro tertio, epistola decimaquarta ad Clerum, vt in superiori quæstione, A 4.

4. **R V R S V S** in sermone seu tractatu de lapsis: Dominus orandus est, Dominus nostra satisfactiōe placandus est. Delicta nostra reputemus, actus nostros & animi secreta reuoluentes, conscientia merita ponderemus. Redeat in cor nostrum, non ambulasse nos in vijs Domini, & abiicisse legem Dei. Tumens animus & superbus nec quia victus est, fractus est. Iacens stantibus, & integris vulneratus minatur: & quod non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Atque ô tuam nimiam furiose dementiam. Irasceris ei, qui abs te auertere iram Dei nititur: ei minaris, qui pro te Domini misericordiam deprecatur, qui vulnus tuū sentit, quod ipse non sentis, qui pro te lachrymas fundit, quas forsitan ipse non fundis. Oneras adhuc crimen & cumulas, & cum sis ipse implacabilis ad Antistites & sacerdotes Dei, putas circa te Dominū posse placari? Accipe potius & admitte quæ loquimur. Quid surdæ aures salutaria præcepta nõ audiunt, quæ monemus? Quid cæci oculi pœnitentiæ iter non vident, quod ostendimus? Quid perculsa & alienata mens remedia vitalia non percipit, quæ de scripturis cælestibus & discimus & docemus? Et post quædam: Quam multi quotidie pœnitentiam non agentes, nec delicti sui cōscientiā confitentes, immundis spiritibus adimplentur: q̄ multi vsq; ad insaniam mentis exordes, demetię furore quatiuntur? Quanto & fide maiores, & timorem meliores sunt, qui quauis nullo sacrificij aut libelli facinore cō-

Nostra satisfactiōe placandus Dominus.

stricti, quoniam tamen de hoc vel cogitauerunt, hoc ipsum apud sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesin conscientiae faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam paruis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse: Deus non deridetur. Et paulo post: Nec cesset in agenda poenitentia, atque in Domini misericordia deprecanda, ne quod minus esse in qualitate delicti videtur, in neglecta satisfactione cumuletur.

Galat. 6.
Satisfactio neglecta, cumulat peccata.

Eleemosynis purgantur peccata.

Pro delictis satisfacere.

5. IDEM Cyprianus in sermone vel tractatu de opere & Eleemosynis, monet ut peccata nostra eleemosynis redimamus: atque inter caetera hos loquendi modos vsurpat: Sordes quascunque contrahimus, eleemosynis abluamus. Sicut lauacro aquae salutaris, gehennae ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operibus iustis delictorum flamma sopitur. Emundandis purgandisque peccatis nostris, medelis spiritualibus vulnera nostra curemus. Dedit Dominus curandis sanandisque vulneribus remedia salutaria, Satisfacere pro delictis. Quid deberent facere peccantes, magisteria diuina docuerunt: operationibus iustis Deo satisfieri, misericordiae meritis peccata purgari.

1. B AVGVSTINVS homilia quinquagesima in libro quinquaginta homiliarum, capite decimo quinto: Vel, in libro de Poenitentiae medicina, capite decimo quinto: Non sufficit mores in melius commutare, &c. ut in textu.

Galat. 5.
1. Cor. 6.

Eccles. 17.
Si non negligatur congrua satisfactio.

2. IDEM in Enchiridio ad Laurentium, capite septuagesimo: Sane cauendum est, ne quisquam existimet infanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda & eleemosynis quotidie redimenda. In melius quippe est vita mutanda, & per eleemosynas de peccatis praeteritis est propitiandus Deus, non ad hoc emendus quodammodo, ut ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, quanuis miserando delectat iam facta peccata, si non satisfactio congrua negligatur.

Satisfactio pro leuibus peccatis & poenis dimissa culpa restantibus.

3. EODEM libro, capite septuagesimo primo: De quotidianis autem breuius leuibusque peccatis, sine quibus haec vita non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum est enim dicere, Pater noster qui es in caelis: qui iam patri tali regenerati sunt ex aqua & Spiritu sancto. Delet omnino haec oratio minima & quotidiana peccata. Delet & illa, a quibus vita fidelium scelerate etiam gesta, sed poenitendo in melius mutat adiscit: si quemadmodum veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra, quoniam non desunt que dimit-

dimittantur: ita veraciter dicatur, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, si fiat quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est, veniam petenti homini ignoscere.

4. EODEM libro, capite sexagesimo quinto: Sed neque de ipsis criminibus quamlibet magnis remittendis in sancta Ecclesia, DEI desperanda est misericordia agentibus poenitentiam secundum modum sui cuiusque peccati. In actione autem poenitentiae, ubi tale crimine commissum est, ut is qui commisit, a CHRISTI etiam corpore separetur, non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris. Cor enim contritum & humiliatum DEVS non spernit. Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, neque in aliorum notitiam per verba vel quaecunque alia signa procedit, cum sit coram illo cui dicitur, Gemitus meus a te non est absconditus: recte constituuntur ab ijs, qui Ecclesiae praesunt, tempora poenitentiae, ut fiat etiam satis Ecclesiae, in qua remittuntur ipsa peccata: Extra eam quippe non remittuntur. Ipsa nanque proprie Spiritum sanctum pignus accepit, sine quo non remittuntur vlla peccata, ita ut quibus dimittuntur, consequantur vitam aeternam.

Psal. 70.

Psal. 37.

1. C HIERONYMVS in Epitaphio Paulae ad Eustochium, epistola vigesima septima: Affligendum corpus, quod multis vacauit delicijs, &c. ut in textu.

2. CHRYSOSTOMVS homilia decima in Matthaeum, ut in superiori quaestione, B 2.

1. D AMBROSIVS libro secundo de poenitentia, capite quinto: Qui agit poenitentiam, &c. ut in textu.

2. IDEM libro primo de poenitentia, capite decimo sexto: Volo veniam reus speret: petat eam lachrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus: ut ignoscatur, obsecret: & cum secundo & tertio fuerit dilata eius communio, credat remissis se supplicasse. fletus augeat miserabilior, postea reuertatur, teneat pedes brachijs, osculetur osculis, lauet fletibus, nec dimittat, ut de ipso dicat Dominus IESVS: Remissa sunt peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cognoui quosdam in poenitentia sulcasse vultum lachrymis, exarasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcandum omnibus, ieiuno ore semper & pallido, mortis speciem spiranti in corpore praetulisse.

Poenitentiae opera.

Luc. 7.

3. IDEM

Opera pœnitentia.

Pſalm. 118.

Zachar. 1.
Ioelis 2.2. Reg. 12.
Ionæ 3.

Compensare pœnas perpetuas.

Grandior satisfactio quâdô adhibêda.

Inhære pœnitentiæ tanquâ naufragus tabulæ.

3. IDEM ad virginem lapsam capite octauo: Lugubris tibi accipienda est vestis, & mens ac membra singula digna castigatione puniendi. Amputentur crines, qui per vanam gloriam occasionem luxuriæ præstiterunt. Desfluant oculi lachrymas, qui masculum simpliciter non adspexerunt. Pallefcant facies, quæ quondam viruit impudicè. Deniquè totum corpus incuria maceretur: cinere adpersum & opertum cilicio perhorrescat, quia malè sibi de pulchritudine placuit. Cor verò sit liquefcens sicut cera ieiunij, inquietans se ipsum, & cogitatioibus ventilans, quare sit ab inimico subuersum. Sensus etiam crucietur, quia in membra corporis cum haberet dominationem, malo celsit imperio. Talis vita, talis actio pœnitentiæ si fuerit perseuerans, audebit sperare et si non gloriam, certè pœnæ vacationem. Dicit enim Deus: Conuertimini ad me, & conuertar ad vos. Conuertimini ex toto corde vestro, in ieiunio & fletu, in planctu: dirumpite corda vestra, & non vestimentum, quoniâ pius & misericors sum. Sic conuersus magnus ille Dauid, iustificatus est. Sic Ninive peccatrix illa ciuitas incumbetem sibi euasit interitum. Peccator ergò si sibi ipsi non pepercit, à Deo illi parçitur. Et si futuras pœnas gehennæ perpetuas in hoc paruo vitæ spatio compensauerit, se ipsum ab æterno iudicio liberat. Grandi plagæ alta & prolixa opus est medicina. Grande scelus grandem habet necessariam satisfactionem. Nam non est dubium, leuius esse crimen, vbi peccatum suum vtrò homo confitetur, & pœnitet. At vbi celans mala sua, inuitus detegitur, & nolens publicatur, illud grauius scelus est, quod tibi vtiquè prouenisse negare non poteris. Et idèd fortiùs est dolendum, quia peccatum est fortius. Si mente cerneret homines peccatores, quale iudiciù imminet mundo, sensus humanus non dispergeretur vanitate seculari, si nõ infidelitate grauaretur. Quantùmuis & qualémuis cruciatum longior vita duceret optarent, dummodò in illas pœnas æterni ignis non incurrerent. Sed tu quæ iam ingressa es agonem pœnitentiæ, insiste misera fortiter, inhære tanquàm naufragus tabulæ, sperans per ipsam te de profundo criminu liberari. Inhære pœnitentiæ vsque ad extremum vitæ.

4. ITEM libro primo de Pœnitentia, capite secundo: Qui culpam exaggerauit, exaggeret etiam pœnitentiã. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.

5. GREGORIVS homilia trigesimaquarta in Euangelia: Cogitandum est summopere &c. vt in textu,

6. EVSE-

6. EVSEBIVS Emisenus homilia quinta ad Monachos: Nõ putemus tam facile remitti posse inusta semel crimina, & profundo vulnere in animâ ipsius impressa visceribus. Multo opus est fletu, multo gemitu, multo dolore cordis ad sanandos ipsius cordis dolores. Tota incumbendum est spiritus contritione, vt vetusta mala tanquàm sagittæ quædam de conscientia debellantur. Non sufficit summis labijs dicere: Peccavi, parce, remitte. Et Saul dicebat, Peccavi: sed non obtinuit illam veniam, quam Dauid vna pœnitentiæ voce promeruit. & hoc quare? Quia confessionem illam nuda magis verba, quàm veri gemitus, exprimebant: Quia non compesabat magnitudinem criminis, lenta humiliatio supplicantis. Non leui agendum est contritione, vt debita illa redimantur, quibus mors æterna debetur: nec trãsitória opus est satisfactione pro malis illis, propter quæ paratus est ignis æternus.

7. IDEM homilia decima ad monachos: Hæc itaque principalia mala ingenti rugitu, gemitu, & fonte indigent lachrymarum, eiq; post lachrymandum est cum propheta: Rugiebam à gemitu cordis mei, lauabo per singulas noctes lectum meum. & iterum: Ego autè cinerem sicut panem manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Nemo despiciat hanc humilitatem. Summus rex erat, qui ista dicebat: summus rex erat, qui ista faciebat. Oportet itaque sicut supra mortuum conclamatum, ita magnos supra extinctam animã dare planctus: & quomodò solet mater orba super amissione vnici sui fracto pectore lamentari, ita conuenit super vnicam suam, sed cum spe reparationis, affligi. De qua vnica sermo propheticus dicit: Eripe à framea animam meam, & de manu canis vnicam meam.

Quare vnicam dixit? Siue quia tanquàm vnica diligenda est, siue quia ipsa sola & singula ante tribunal cælesti rationem, remotis omnibus solatijs, redditura est: ita inquam necesse est super hanc vnicam criminum mucrone confossam totum pondus doloris effundi, si fortè possit lachrymarum viuificata fontibus, calore fidei fuscitari. Ac condenda est cõmpunctio, corroborandæ sunt preces futuri recordatione iudicij, misericordiarum operibus adiuuandæ. Audienda est prophete sententia, sed audienda obedientiæ aure, dicentis: Accipe (inquit) ò rex consilium meum, & peccata tua eleemosynis redime.

8. THEODORETVS in Epitome diuinorum decretorum, Remissio post capite de Pœnitentia: Sunt ergò medicabilia, etiam quæ post baptismum la- bium sunt vulnera: medicabilia autem, non vt olim per solam fi- bationis.

Pœnitentiæ ve-
ra quæ admo-
dum agitur.1. Reg. 15.
2. Reg. 12.Psal. 17.
Psal. 6.
Psal. 107.

Psal. 21.

Dan. 4.

f f dem

dem data remissione, sed per multas lachrymas, & fletus, & luctus, & ieiunium, & orationem, & laborem facti peccati quantitati commoderatum. Qui enim non sic affecti sunt, eos nec admittere quidem didicimus, nec diuina sunt eis manu impertienda. Nolite, inquit, dare sanctum canibus, nec margaritas porcis. Has habet ecclesia leges de poenitentia.

9. IDEM libro quarto hæreticarum fabularum, de Audianis: Hi se iactant peccata remittere. Postquam enim sacros libros vnâ cum adulterinis bipertitò diuiserint, eos enim mirandum in modum arcanos & mysticos existimant, & hinc & illinc per versus posuerint, iubent vnum quæque inter eos transire, & quæ à se peccata sunt, confiteri. Deinde confessis donant remissionem, non tempus ad poenitentiam, vt iubent leges ecclesiæ, præscribentes, sed sua potestate condonantes. Scientes autem, qui trãseunt, id quod agitur ludum esse, vera quidem peccata celant, quædam autem parua & ridicula dicunt, quæ etiam dicere vereretur aliquis, nisi eadem qua ipsi, amentia laboraret.

Nota.

IX

Est ne etiam Satisfactio post mortem locus?

A Ad hoc explicandum, varia morientium conditio est obseruanda. Horum enim alij gratiam Dei, vitæque innocentiam ad finem vsque conseruant. Ad quos pertinet Manassis^a dictum, Iustis & ijs qui non peccauerunt, vt Abraham, Isaac, & Iacob, poenitentiam non esse positam. Alij peccauerunt quidem, & ex accepta Dei gratia exciderunt, sed criminum fordes dignis poenitentia fructibus in hac vita expiârunt: vt^b Dauid, ^cEzechias, ^dPetrus, ^eMagdalena. Vtrunque hoc genus nulla post mortem eget satisfatione, sed ab ea prorsus est liberum.

B At

^a In oratione Manassis poenitentis.

^b 2. Reg. 12. d
^c Psal. 6. b
^d Esa 38. c
^e Matt. 26. g
Luc 7. f

B At longè plures sunt homines medijs generis morientes, nec valde mali, vt^f Augustinus indicat, qui peccatorum suorum poenitentiam in vita perfectam non præstiterunt: ideoque per ignem^g saluandi, vt quod satisfactio pro hac vita conuenienti defuit, in altero seculo iustitiæ diuinæ persoluatur.^h Nihil enim *coinquinatū intrabit in sanctā illā ciuitatē.*

C Huiusmodi ergo defunctis, vt ad quæstionem propositam respondeamus, subeunda est quædam, & grauis illa profectò post mortem satisfactio. Quam interim deus, p̄ ingenti clemētia sua relaxare^a cōsuevit, pietate viuorum intercedēte, vt defuncti, suorum in ecclesia fratrum, adeoq; membrorum adiuti suffragijs, a peccatis, horrendisq; peccatorum poenis releuentur. Et huc spectat, quod sacre scripturæ tradit authoritas, *Sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.* Vndè laudatus est Iudas ille Machabæus, q̄ singulari religione ductus, pro mortuorum peccatis, non preces modò, sed etiam Sacrificiū^c offerri sollicitè atq; sumptuosè curarit.

D In hanc sententiam concedunt veneranda^a Synodi & Patres, qui veram ecclesiæ doctrinam tradiderunt, Ex quibus vt vnus

^f In Enchir. cap. 110. Beda in cap. 11. Prouerb.

^g 1. Cor. 3. e Sic interpretatur eum locū idē Augustinus in Psal. 37. lib. 21. de ciuit. Dei, cap. 26. de fide & oper. cap. 16. & in psal 80 Orige. homil. 12. & 13. in Hier. 25. in Num. & 6. in Exo. Greg. lib. 4. dial. cap. 39. Beda in 3. caput Luca. h Apoc. 21. g Psal. 14. a & 23. a

^a August. vt supra. & li. 21. de ciuit. cap. 24. hō. 17. ex 50. & serm. 41. de sanctis. Greg. 4. dial. ca. 39. Berna. de obitu Huberti. Damasc. in serm. de defunctis. Concil. Florent. Trident. sels. 6. can. 30. & sels. 25. part. 1. b 2. Mac. 12. g Vide etiā 1. Reg. 31. d & ibid. Bedam. Item 2. reg. 1. b 3. fg Tob. 4. c Eccl. 7. d 17. c 38. c Hier. 16. b 2. Tim. 1. d 1. Ioan. 5. d

^c Ibidem.

^a Concil. 4. Carthag. cō. 79 & 95. Tolet. 11. cō. 12. Triburienfe, can. 31. Bracaren. 1. can. 34. Florent. Trident. sels. 25. & sels. 22. cap. 2. & can. 3.

ff 2

pro 22. cap. 2. & can. 3.

b Lib. de cura pro mortuis gerenda, cap. 1.

pro multis, idemque fide dignissimus testis Augustinus proferatur: In Machabeorum libris (inquit) legimus, oblatum pro mortuis sacrificium. Sed etsi nusquam omninò in scripturis legeretur, non parua est vniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas, vbi in precibus Sacerdotum, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Et rursus alibi: c Purgatorias pœnas nullas futuras opinandum est, nisi ante illud vltimum tremendumque iudicium. Et quid illis verbis luculentius? d Orationibus sanctæ Ecclesiæ, & Sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum (defunctorum) spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordiùs agatur à Domino, quàm peccata eorum meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia. Sic Augustinus ante MCC. annos, vt interim eo vetustiores etiam, e Cyprianum, f Origenem, g Dionysium, h Clementem, in hac doctrina maximè consentientes, prætermittamus.

e Lib. 4. epist. 2. & lib. 1. epist. 9.
f Vt supra.
g De Eccles. Hierarch. cap. 7.
h Epist. 1. & lib. 6. Constitut. Apost. cap. 30.
i Homil. 3. in epist. ad Philip. & 41. in 1. Cor. & 69. ad pop. Damasc.

E Quocirca a Chrysostronus palàm hortatur, vt pro viribus & ipsi defunctos iuue-

mus,

In orati. de defunctis. Athanasius & Nyssenius apud Damascenum.

mus, & alios qui pro ipsis orent, commonefaciamus. Non enim temerè ab Apostolis hæc sancita fuerunt, vt in tremendis mysterijs defunctorum agatur commemoratio. Sciunt enim illis indè multum contingere lucrum, vtilitatem multam. Ità Chrysostronus.

F Hoc est demùm, quod aduersus b Aërianos Ecclesia fida Scripturæ interpret vsquè docuit, ignem c esse quendam purgatorium seu emendatorium, vt Augustinus d appellat, eoque pœnas peccatorum, quas hîc pœnitentia perfectè non diluit, defunctis in CHRISTO fidelibus luendas & expiandas esse, nisi, prout Augustinus e loquitur, viuentium suorum pietate illi releuentur.

b Epiphân. hæresi 75 & August. hæresi 53. Item Damasc. de hæresibus.
c Trident. sess. 25. & 6. Vide & concilium Florentinum.
d In Psal. 37. & lib. 2. de gen. contra Manich. ca. 20. Greg. in 3. psal. pœnitential. & lib. 4. dial. cap. 39. Bernard. ser. 66. in Cantica.

e In Enchir. cap. 110. Et de cura pro mortuis gerenda, cap. 1. 4. & 18.

SCRIPTURAE.

A MANASSES rex Iuda in oratione cum captus teneretur in Babylone: Tu igitur domine deus iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac, et Iacob, ijs qui tibi non peccauerunt: sed posuisti pœnitentiam propter me peccatorem.

SECUNDI Regum duodecimo: Et dixit Dauid (repræhensus à Nathan ob commissum homicidium et adulterium) ad Nathan, Peccavi Domino. Dixitque Nathan ad Dauid, Dominus quoque transtulit peccatum tuum: non morieris. Veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimicos domini: propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morte morietur.

ff 3 tur.

tur. Et reuersus est Nathan in domum suam. Percussit quoque Dominus paruulum quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & desperatus est. Deprecatusque est Dauid Dominum pro paruulo, & ieiunauit Dauid ieiunio, & ingressus seorsum, iacuit super terram. Venerunt autem seniores domus eius, cogentes eum, vt surgeret de terra: qui noluit, nec comedit cum eis cibum.

PSALMO sexto: Laborauit in gemitu meo, lauabo p singulas noctes lectū meū, lachrymis meis stratū meū rigabo, &c.

ESAIÆ trigesimo octauo: Recogitabo tibi (inquit Ezechias) omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

MATTHÆI vigesimo sexto: Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem. Et continuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi IESVS, quod dixerat: Prius quæ gallus cæter, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè.

LVCAE septimo: Et ecce mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, vt cognouit quod accubisset in domo pharisei, attulit alabastrum vnguenti: & stans retrò secus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autem Phariseus, qui vocauerat eum, ait intrà se, dicens: Hic si esset propheta, sciret utique quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est. Et respondens IESVS, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere, &c. Intraui in domū tuam, aquam pedibus meis nō dedisti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis suis terfit. Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo intraui, non cessauit osculari pedes meos. Oleo caput meum non vnixisti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus dimittitur, minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.

Et

Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intrà se: Quis est hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit, vade in pace.

B P R I O R I S ad Corinthios tertio: Fundamentū aliud nemo potest ponere, præter id quod positū est: quod est Christus IESVS. Si quis autem superedificat super fundamentū hoc, aurum, argētum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim domini declarabit, quia in igne reuelabitur: & vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus māserit, quod superedificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

A P O C A L Y P S I S vigesimo primo, in fine: Nō intrabit in eā (ciuitatē celestē) aliquod coinquinatū, aut abominationē faciens & mēdaciū, nisi qui scripti sunt in libro vitæ Agni. PSALMO 14. Dñe, quæ habitabit in tabernaculo tuo? aut quæ requescet in monte sancto tuo? Qui ingredit sine macula, & operat iustitiam, &c. PSALMO vigesimo tertio: Quis ascendet in montem domini? aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo.

C S E C V N D I Machabeorum duodecimo: At verò fortissimus Iudas hortabat populum cōseruare se sine peccato, sub oculis vidētes quæ facta sunt, p peccatis eorū quæ pstrati sunt et facta collatiōe, duodecim millia drachmas argēti misit Hierosolymā offerri p peccatis mortuorū sacrificiū, benè & religiosè de resurrectione cogitās. (nisi enim eos quæ ceciderāt, resurrecturos speraret, superfluum videret & vanum orare p mortuis) & quia considerabat, quod hi quæ cū pietate dormitionē acceperāt, optimam haberent repositā gratiā. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur.

P R I

PRIMI Regum capite trigesimo primo, eoq; ultimo: Cùm audissent habitatores Iabes Galaad, quæcunque fecerāt Philistijm Saul, surrexerunt omnes viri fortissimi, & ambulauerunt tota nocte, & tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethsan: veneruntque Iabes Galaad & combusserunt ea ibi igni: & tulerunt ossa eorum & sepelierunt in memore Iabes, & ieiunauerunt septem diebus.

SECUNDI Regum primo: Apprehendens autem Dauid vestimenta sua scidit, omnesq; viri qui erant cum eo: & plangerunt & fleuerunt & ieiunauerunt vsque ad vesperam super Saul & super Ionathan filium eius, & super populū Domini, et super domum Israel, eò quòd corruissent gladio.

Et capite tertio: dixit autem Dauid ad Ioab, et ad omnem populum qui erat cum eo: Scindite vestimenta vestra, et accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner. porrò rex dauid sequebatur feretrum. Cùmq; sepelissent Abner in Hebrò, leuauit rex dauid vocem suam, et fleuit super tumulum Abner: fleuit autem et omnis populus. Plangensque rex et lugens Abner, ait: Nequaquam vt mori solent ignaui, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, et pedes tui non sunt compedibus aggrauati: sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis, sic corruisti. Congeminansque omnis populus fleuit super eum. Cùmque venisset vniuersa multitudo cibum capere cum Dauid, clara adhuc die iurauit dauid, dicens: Hæc faciat mihi deus, et hæc addat, si ante occasum solis gustauero panem vel aliud quidquam. Omnisque populus audiuit, et placuerunt eis cuncta quæ fecit rex in conspectu totius populi.

TOBIAE quarto: Panem tuum et vinum tuum super sepulturam iusti constitue, et noli ex eo manducare et bibere cum peccatoribus.

ECCLE-

ECCLESIASTICI septimo: Gratia ꝑ datus in conspectu ꝑ dati omnis viuentis, & mortuo non prohibeas gratiam.

Et capite decimosextimo: Eleemosyna viri quasi sacculus cū ipso, & gratiā hominis quasi pupillā cōseruabit: & postea resurget, & retribuet illis retributionem, vnique in caput ipsorum, & conuertet in interiores partes terræ.

ITEM capite trigesimo octauo: In requie mortui requiescere fac memoriā eius, & cōsolare illum in exitu spiritus sui.

HIEREMIAE decimosexto: Hæc enim dicit Dominus, nē ingrediaris domum conuiuij, neque vadas ad plangendum, neque consolaberis eos: quia abstulisti pacem meam à populo isto, dicit Dominus, misericordiam & miserationes. Et morientur grandes & parui in terra ista: non sepelientur, neque plangentur, & non se incident, neque caluitium fiet proijs. Et non frangent inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo & matre.

POSTERIORIS ad Timotheum primo: Det misericordiam Dominus Onesiphori domui: quia sæpè me refrigerauit, & catenam meam non erubuit. sed cùm Romam venisset, sollicitè me quesuit, & inuenit. Det illi Dominus inuenire misericordiam à Domino in illa die.

PRIMAE Ioannis quinto: Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita, peccanti nō ad mortē. Est peccatū ad mortē: nō ꝑ illo dico, vt roget q̄s. Omnis iniquitas peccatum est: & est peccatum ad mortem.

MATTHAEI duodecimo: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemiae non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit cōtra spiritū sanctum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro.

Et

ET capite quinto: Esto consentiens aduersario tuo citodum es in via cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.

MALAC. 3. ECCĒ venit (dñator,) dicit dñs exercituū: & qs poterit cogitare diē aduētus eius? & qs stabit ad vidēdū eū? Ipse em̄ quasi ignis cōflans, & quasi herba fullonū: & sedebit cōflans & emūdans argētum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurū & q̄si argētū, et erūt dño offerētes sacrificia in iustitia. AD Philip. 2. Ut in noīe Iesv omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dñs Iesvs Christus in gloria est Dei patris.

APOC. 5. Nemo poterat neq; in cælo, neque in terra, neq; subtus terrā apire librū, neq; respicere illū. Ibid. Et oēm creaturā q̄ in cælo est, et sup terrā, et sub terra, et q̄ sunt in mari, et que in eo: omnes audiui dicētes, Sedēti in throno, et agno benedictio et honor et gloria et potestas in secula seculorū.

P A T R E S.

1. B AVGVSTINVS in Enchiridio ad Laurentium, capite centesimodecimo: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel elemosynę in Ecclesia fiunt. Sed eis hæc profunt, qui cum uiuerent, ut hæc sibi postea prodesse possent, meruerūt. Est enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus, ut non requirat ista post mortem: nec tam malus, ut ei nō profint ista post mortem. Est uerō talis in bono, ut ista non requirat: & est rursus talis in malo, ut nec his valeat, cum hæc uita tranſierit, adiuuari. Quocirca hīc omne meritū cōparatur, q̄ possit post hāc uitā releuari quispiā, uel grauari. Nemo aut se speret qd hīc neglexerit, cum obierit, apud Deū promereri. Nō igitur ista, q̄ p defunctis cōmendandis frequentat ecclesia, illi Apostolicę sunt aduersa sententię, q̄ dictū est, Oēs enim ad stabimus &c. quia etiā hoc meritū sibi quisq; cum in corpore uiueret, cōparauit, ut ei possent ista prodesse. Non enim omnibus profunt. Et quare non omnibus profunt, nisi propter differentiam uitę, quam quisque gessit in corpore? Cum ergō sacrificia, siue altaris, siue qua-

rumcunq;

rumcunq; elemosynarum pro baptizatis defunctis omnibus offeruntur, pro valde bonis gratiarū actiones sunt: pro non valde malis propitiationes sunt: pro valde malis etsi nulla sunt adiuuenta mortuorum, qualescunq; uiuorum consolationes sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc p̄sunt, ut sit plena remissio, aut certe tollerabilior fiat ipsa damnatio. Hæc ibid. Eadem etiā hæc uerba oīa & eodē modo citat, & hinc se ea desumpsisse affirmat, libro de octo Dulcitij, quæstionibus, quæstione secunda. Habet similia libro vigesimoprmo de ciuitate Dei, capite vigesimoquarto.

2. B E D A presbyter in caput vndecimum. Prouerbiorum: Notandum autem, quod etsi impijs post mortem spes uenię non est: sunt tamen qui de leuioribus peccatis, cum quibus obligati defuncti sunt, post mortem possunt absolui: uel poenis uidelicet castigati, uel suorum precibus, elemosynis, Missarum celebrationibus absoluti: sed hæc quibuscunq; fiunt, & ante iudicium, & de leuioribus fiunt erratis.

Suorum precibus, elemosynis & Missarum celebrationibus absoluti.

3. AVGVSTINVS in Psalmum trigessimoseptimū: Domine, nē in indignatione tua arguas me &c. Non sim inter illos, quibus dicitur es, Ite in ignem æternum. Neque in ira tua emendes me, ut in hac uita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus sit, propter illos, qui salui erunt, sic tamen quasi per ignē.

Matt. 25.

Ignis emendatorius. 1. Cor. 3.

Quare, nisi quia hīc ædificant supra fundamentum ligna, fœnum, stipulam? Si ædificarent autem aurum, argentum, lapides preciosos: & de utroque igne securi essent, non solum de illo æterno, qui in æternum cruciaturus est impios: sed etiā de illo, qui emendabit eos, qui per ignem salui erunt. Dicitur enim, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Et quia dicitur, saluus erit, contemnitur ille ignis. Itā planē quamuis salui per ignem, grauior tamen erit ille ignis, quam quicquid potest homo pati in hac uita. Et nōstis, quanta hīc passi sunt mali, & quanta possunt pati, tamen tanta passi sunt, quanta potuerunt pati & boni. Quid enim quisque maleficus, latro, adulter, sceleratus, sacrilegus pertulit legibus, quod non pertulit martyr in confessione C H R I S T I? Ista ergō quę hīc sunt mala, multo faciliora sunt, & tamen uidete quemadmodum ea homines nē patiantur, quicquid iusseris faciunt. Quanto melius faciunt quod iubet Deus, nē illa grauiora patiantur?

Grauitas ignis purgatorij.

4. I D E M libro vigesimoprmo de ciuitate Dei, capite vigesimo sexto: Verūm qui has necessitudines (uxorem, patrem, filios, &c.) sic amat carnaliter, ut tamen eas C H R I S T O Domino non præ-

tt 2 ponat,

Anima defunctorum sacrificio mediatoris & elemosynis iuuantur.

Triplicem meritū genus.

2. Cor. 5.

ponat, malitque ipsis carere, quam CHRISTO, si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem saluus erit, quia ex eorum amissione tantum necessè est irat dolor, quantum hæserat amor.

Tātū vrit dolor, quantum hæserat tēporaliū rerum amor.

1. Cor. 3.
Matth. 19.

Gal. 5.

Quid sit ædificare aurum &c.

1. Cor. 7.

1. Cor. 3.
Ædificantes fœnum, stipulam.

1. Cor. 7.

5. IDEM Augustinus libro de fide & operibus, capite decimosexto, exponens illum locum, Fundamentum aliud &c. Ecce ille qui quæsiuit à magistro bono, quid boni faceret, vt haberet vitam æternam, & audiuit, si ad vitam venire vellet, seruanda sibi esse mandata. Et cum quæreret, Quæ mandata? dictum est ei, Non occides &c. & Diliges proximum tuum tāquam te ipsum: vt hæc faciens, fidem CHRISTI teneret, & proculdubio fidem, quæ per dilectionem operatur. Porro si faceret etiam, quod Dominus addidit, dicens, Si vis perfectus esse &c. edificaret super illud fundamentū aurum, argentum, lapides preciosos: non enim cogitaret, nisi quæ sunt DEI, quomodo placeret Deo: & hæc cogitationes sunt, quātū existimo, aurum, argentum, lapides preciosi. Porro si circa diuitias suas quodam carnali teneretur affectu, quanuis ex eis multas elemosynas faceret: nec ad eas augendas fraudis aliquid rapinæq; moliretur, aut earum minuendarum vel amittendarum metu in aliquod facinus flagitiūve laberetur, alioquin iam se isto modo ab illius fundamenti stabilitate subtraheret: sed propter carnalem, vt dixi, quem in ijs habebat, affectū talibus bonis sine dolore carere nō posset, ædificaret super fundamentum illud fœnū, ligna, stipulā, maximè si & vxorem sic haberet, vt etiam propter ipsam cogitaret ea quæ sunt mundi, quomodo placeret vxori. Hæc igitur quoniā affectu dilecta carnali, non sine dolore amittuntur, propterea qui sic ea habent, cum habeant in fundamento fidem, quæ per dilectionem operatur, neque huic ista vlla ratione vel cupiditate præponant, in eorum amissione passi detrimentum, per ignem quendam doloris perueniunt ad salutem. A quo dolore atque detrimento tanto est quisque securior, quanto ea vel minùs amauerit, vel tanquam non habens habuerit. Hæc ibi, quæ eadem ex hoc loco petita repetit de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione prima.

6. IDEM in Psalmum octogefimum: Nemo super fundamentum hoc ædificans adulteria, blasphemias, sacrilegia, idololatrias, periuria, putet se saluum futurum per ignem, quasi ista sint ligna, fœnum, stipula, sed qui ædificat amorem terrenorum super fundamentum regni cælorum, id est, super Christum, ardebit amor rerum temporalium, & ipse saluus erit per idoneum fundamentum.

ardebit amor temporalium.

7. ORI-

7. ORIGENES homilia duodecima in Hieremiam: Et vide si non vera sit ratio. Quis enim peccata non recipit? Nempe ille, qui post credulitatem aut baptismum audierit Dominum dicentem, dimissa sunt tibi peccata, nec vltra peccauerit. Si autem post lauacrum & veniam delictorum, rursus ad pristinas sordes fuerimus reuersi, & adhuc imperfecto sensu ab Apostolorum vestigijs recedentes, aut iniusta gesserimus aliqua, aut certè in ipsa iustitia sint aliq; nata peccata, quid nobis fiat cōsideremus: vtrum ne egredientes de præsentis seculo si habuerimus vitia vel virtutes, recipiemus pro virtutibus p̄mia, & dimittetur nobis ea, q̄ sciētes peccauimus: an plectemur p̄ delictis, neq; recipiemus p̄mia p̄ virtutibus. Sed neutrum hoc verum est, q̄a & p̄ peccatis torquebimur, & p̄ iustitia recipiemus p̄mia quæ meremur. Si enim post fundamentū IESV CHRISTI non solum in tuo corde aurum, & argentum, & lapidem preciosum (si tamen habes aliquid auri vel argenti) superædificaueris, verum & ligna, fœnum, & stipulam, quid tibi vis fieri, cum anima seiuncta fuerit à corpore: vtrum nam ingredi vis in sancta cum lignis tuis, cum fœno & stipula, & polluas regnum Dei? an propter lignum, fœnum, & stipulam foris residere, & pro auro, argento, & lapide precioso nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur, nisi vt primū propter ligna ignis tibi detur, qui consumat fœnū, lignū, vel stipulā? &c. Et paucis interiectis: Primū quippe p̄pter iniustitias tormenta perpetimur: deinde p̄pter iustitiā coronamur.

8 IDEM homilia decimatertia in Hieremiam: Si quis seruauerit lauacrum Spiritus sancti, iste in resurrectionis primæ parte communicat. Si quis verò in secunda resurrectione seruatur, iste peccator est, qui ignis indiget baptismo, qui combustionem purgatur, vt quicquid habuerit lignorum, fœni & stipulæ, ignis consumat. Quamobrem cum talia post mortem nobis residere videamus, scripturas diligenter simul recitantes, reponamus eas in cordibus nostris, & iuxta earum viuere præcepta nitamur, vt ante excessionis diem, si fieri potest, peccatorum sordibus emundati, cum sanctis valeamus assumi.

Et p̄ peccatis torquebimur, & p̄ iustitia recipiemus p̄mia.

1. Cor. 3.

Cū lignis, fœno & stipula nō intrabitur in regnū cælorum.

Apoc. 10.

1. Cor. 3.

9. IDEM Origenes homilia vigesimaquinta in Numeros: Tempus igitur belli nobis est in hoc mundo, pugna aduersus Madianitas est, siue aduersum vitia carnis nostræ, siue aduersum contrarias potestates. Spectat nos angelorum chorus, virtutum cælestium pia erga nos pendet expectatio, quando vel quomodo de hoc prælio reuertamur, quid vnusquisque nostrum manubiarum reportet: &

intuentur curiosius ac sollicitius perscrutantur, quis nostrum auri hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pondus exhibeat, quisve lapides deferat preciosos. Requiritur etiam, si quis aes deferat, aut ferrum, aut plumbum, sed & vas ligneum si forte aliq, aut fictile, aut aliud huiusmodi magnę domus vřibus necessariũ. In magna enim domo nõ sunt tautũ modõ vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia. Requiritur ergõ diligenter, cum abierimus illuc, quid vnusquisque nostrum deferat: & secundum ea quę detulerit, secundum quod labor eius pro contemplatione exuuiarum probatur, etiam mansionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc: quę per ignem, per ignem: quę per aquam, per aquam. Vniuscuiusque enim opus, quale sit, ignis probabit. Propterea ergõ ait: Hęc est iustificatio legis, quam constituit Dominus Moyse: præter aurum, & argentum, & aramentum, & ferrum, & plumbum, & stannum, & omnes res quę tranfit per ignem, traducite per ignem, & mundabuntur. Sed & in aqua purificationis purificabuntur. Omnia quęcunq; non transeunt per ignem, transibunt per aquam, & lauabitis vestimenta vestra die septima, & mundi eritis, & post hæc introibitis in castra. Vides quomodõ purificatione indiget omnis qui exierit de prelio vite huius? &c.

10. ID EM homilia sexta in Exodum: Triplex est bene agendi via: nihilominus enim vel opere, vel cogitatione, vel verbo boni aliqd agit. Hoc enim significat & Apostolus, cum dicit: Qui autem edificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides preciosos: triplicẽ bonorum indicat viam. Subiungit nihilominus triplicẽ etiam malorum, cum dicit, ligna, scenũ, stipulam. Et paulõ post: Idcirco igitur q saluus fit, per ignem saluus fit, vt si quid fortẽ de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat & resoluat, vt efficiantur omnes aurum bonum. Quia aurum terrę illius bonum esse dicitur, quam habituri sunt sancti, & sicut fornax probat aurum, sic homines iustos tentatio. Veniendum est ergõ omnibus ad ignem, veniendũ est ad conflatorium. Seder enim Dñs & conflabit, & purgat filios Iuda. Sed & illuc cum venitur, si quis multa opera bona, & parũ aliquid iniquitatis attulerit, illud parũ tanquam plumbum, igne resoluatur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, vt amplius decoquatur, vt et si parũ aliquid sit auri, purgatum tamen resideat. Quod si aliquis illic totus plumbeus venerit, fiet de illo hoc quod scriptum est: Demergetur in profundum tanquam plumbum in aqua validissimum.

11. GRE-

11. GREGORIUS libro quarto dialogorum, capite trigesimo nono, respondens ad quæstionem, An post mortẽ purgatorius ignis sit: sic ait, In Euangelio Dominus dicit: Ambulate dum lucem habetis. Per prophetam quoque ait: Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quod Paulus Apostolus exponens, dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Salomon quoque ait: Quodcunq; potest manus tua facere, instanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapientia erit apud inferos quod tu properas. Dauid quoque ait: Quoniam in seculum misericordia eius. Ex quibus nimirum sententijs constat, quia qualis hinc quę egreditur, talis in iudicio præsentatur. Sed tamẽ de quibusdam leuibus culpis, esse ante iudicium purgatorius ignis credendus est, pro eo quod veritas dicit: Quia si quis in sancto spiritu blasphemiã dixerit, neque in hoc seculo remittetur ei, neque in futuro. In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc seculo, quasdam verõ in futuro posse laxari. Quod enim de vno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen vt prædixi, hoc de paruis minimisque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus ociosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curę rei familiaris, quę vix sine culpa vel ab ipsis agit, qui culpam quãliter declinare debeãt, sciunt: aut in nõ grauib; rebus error ignorantie: quę cuncta etiam post mortem grauant, si adhuc in hac vita positis minimẽ fuerint relaxata. Nam cum Paulus dicat, Christum esse fundamentum, atque subiungat: Si quis superædificauerit &c. ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quauis hoc de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futurę purificationis accipiat, pensandum sollicitẽ est, quia illum per ignem dixit posse saluari, non qui super hoc fundamentum ferrum, æs vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora, & idcirco duriora, atque tunc iam insolubilia: sed lignum, scenũ, stipulam, id est, peccata minuta atque leuissima, quę ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nihil quisque purificationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, vt illic obtineat, promereatur.

12. B E D A in terciũ caput Luce in ea verba: Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Sunt quę ita exponũt, q in presenti in spiritu, & in futuro baptizemur in igni: Vt videlicet sicut nũc in remissione oĩm peccatorũ, ex aqua & spiritu renascimur, ita & tũc de leuib; quibusdã peccatis, q hinc nobis eũtibus adheferint, Purgatorij ignis ante vlti-

Ioan. 11.
Esa. 59.

2. Cor. 6.

Ecc. 9.

Psal. 117.

Probat B. Gregorius Purgatorij esset. Matt. 12.

1. Cor. 3.

Ligna, scenũ, stipula.

Purgatorij ignis baptizans.

mmmm

1. Cor. 3.

mū iudiciū baptisate pmundemur, dicēte Apostolo: Si q̄s sup̄ ædificauerit super hoc fundamentū, aurū, argētum, lapides preciosos, ligna, scœnum, stipulam: vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod super ædificauit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quod quantum & de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicitè est, quia illum dixit, posse per ignem saluari, non qui super fundamentum Christi, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata maiora & duriora, atque tunc iam insolubilia, sed lignum, scœnum, stipulam, id est, peccata minima atque leuissima, quæ ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est, quod illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat, promereatur.

Quibus defunctis profinet orationes videntium.

Spiritus patiuntur poenas temporales.

Matt. 12.

1. Cor. 3.

Danic. 7. Quanta pertranscundi mora.

1. C A V G V S T I N V S libro 21. de ciuitate Dei, cap. 24. Nam pro defunctis quibusdam, vel ut dicitur pro mortuis, vel ecclesie, vel quærundam piorum exaudiri oratione eius, licet quæ in Christo renati non adeo ita male vixerint in corpore, ut tali misericordia habeatur indigni: nec ijdem sic bene, ut inueniatur tali misericordia non egere. Tales etiã constat ante iudicij diem per poenas temporales, quas eorum spiritus patiuntur, purgatos, receptis corporibus, æterni ignis supplicij non tradendos. Ibidem: Ipsius quippe Ecclesie, vel quorundam piorum exauditur oratio, sed per his quorum in Christo reparatorum nec usque adeo vita in corpore male gesta est, ut tali misericordia iudicentur digni non esse: nec usque adeo bene, ut talis misericordia reperiatur necessariam non habere. Sicut etiã facta resurrectione mortuorum non deerunt, quibus post poenas, quibus patiuntur spiritus mortuorum, imptiatur misericordia, ut in ignem non mittantur æternum. Neque enim de quibusdam veraciter dicere, quod non eis remittatur neque in hoc seculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non in isto, tamen remitteretur in futuro.

2. I D E M homilia decimasexta in libro quinquaginta homiliarum: Hi verò qui temporalibus poenis digna gesserunt, de quibus Apostolus dicit, Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: per fluuium igneum, de quo Propheticus sermo commemorat, Et fluuius igneus currebat ante eum: per fluuium igneum & vada feruentibus globis horreda transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & pertranscundi mora. Quantum exegerit culpa, tantum sibi ex homine vendicabit quædam flammæ ratio-

rationabilis disciplina. Et quantum stulta iniquitas suggererit, tantum sapiens poena desæuiet. Et quia sermo diuinus quodam loco æneque olle animam peccatricem comparat, dicens: Pone illam super prunas vacuam, donec concalescat æs eius, & omne stagnum eius defluat: illic sermones ociosi, & cogitationes iniquæ vel fordixæ, illic multitudo leuium peccatorum, quæ puritate nobilis naturæ infeccerant, exundabunt: illic stagnum vel plumbum diuersorum subreptium delictorum, quæ diuinam imaginem obscurauerant, consumuntur: quæ omnia hic ab anima separari per elemosynas & lachrymas compendiosa transactione potuissent. Ecce sic exigere habet ab homine rationem, qui seipsum pro homine dedit, & confixus clauis, legi mortis se iunxit.

3. A V G V S T I N V S sermone quadragesimo primo de sanctis, qui est sermo quarrus de animabus defunctorum: Fundamentum enim aliud &c. Multi sunt, qui lectionem istam male intelligentes, falsa securitate decipiuntur, dum credunt, quod si supra fundamentum Christi capitalia crimina ædificent, peccata ipsa per ignem transitorium possint purgari, & ipsi postea ad vitam perpetuam peruenire. Intellectus iste, fratres charissimi, corrigendus est: quia ipsi se seducunt, qui taliter sibi blandiuntur. Illo enim transitorio igne, de quo dixit Apostolus, Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem: non capitalia, sed minuta peccata purgantur. Quicumque aliqua de capitalibus peccatis in se dominari cognouerit, nisi dignè se emendauerit, & si habuerit spatium, longo tempore poenitentiam egerit, & largas elemosynas erogauerit, & à peccatis ipsis abstinerit, illo transitorio igne de quo dixit Apostolus, purgari non poterit, sed æterna illum flamma sine villo remedio cruciabit. Ità peccata ipsa in hoc seculo purgantur, ut in futuro illo ignis purgatorius aut non inueniat, aut certè parum inueniat, quod exurat. Sin autem nec in tribulatione Deo gratias agimus, nec bonis operibus peccata redimimus, ipsi tam diu in illo purgatorio igne moras habebimus, quam diu supradicta peccata minuta tanquam ligna, scœnum, stipula, consumantur. Sed dicit aliquis: Non pertinet ad me, quando diu moras habeat, si tamen ad vitam æternam perrexero. Nemo hoc dicat, fratres charissimi, quia ille purgatorius ignis durior erit, (ut & supra in psalmum trigessimum septimum) quam quid potest in hoc seculo poenarum videri, aut cogitari, aut sentiri. Et cum de die iudicij scriptum sit, quod erit dies vnus tanquam mille anni, & mille anni tanquam dies vnus, vnde scit vnusquisque, vtrum diebus, an mensibus, an fortè etiam & annis per illum ignem sit transurus? Et quibusdam interpositis, Et ideo quoties in lectio-

Peccata venialia illic expiuntur.

Qualia peccata illic expiuntur, qualia non ita: & quæ graui poena.

Psalm 89.

apostolica audieritis: Si quis supra fundamentum Christi superedificat aurum, argentum, lapides preciosos, de sanctis hoc & perfectis Christianis accipite, qui velut aurum purgati merebuntur ad aeterna praemia peruenire. Illi vero, qui superaedificant ligna, fenum, & stipulam, de bonis Christianis, sed negligentibus minuta peccata purgare, intelligite: quae peccata si nec diuina iustitia multis tribulationibus purgauerit, nec vnusquisque elemosynarum largitate redemerit, non sine grandi dolore in illis implebitur illud quod dicit Apostolus: Si cuius opus arserit, detrimentum patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.

4. GREGORIUM habes supra in hac quaestione, B 11.

5. BERNARDVS in sermone de obitu Humberti monachi: Illud scitote, quia post hanc vitam in purgabilibus locis centupliciter, quae fuerint hanc neglecta, redduntur vsque ad nouissimum quadrantem.

Neglecta centupliciter redduntur in locis Purgabilibus.

6. DAMASCENVM in sermone de defunctis, siue in sermone, Quod qui hinc migrarunt, sacris operationibus & viuorum beneficijs multum iuuentur: habes supra in tractatu de Sacramento Eucharistiae, quaestione septima, L 4.

Propter neglectam satisfactionem in hac vita, purgatoriae poenae sustinentur.

Modi quibus releuantur.

7. CONCILIVM Florentinum in literis vniouis: Item definitum, si vere poenitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis poenitentiae fructibus de commissis satisfecerint & omisis, eorum animas poenis purgatorijs post mortem purgari. Et ut a poenis huiusmodi releuentur, prodesse eis fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, & elemosynas, & alia pietatis officia, quae a fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt, secundum Ecclesiae instituta: illorumque animas, qui post baptismum susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt, illas etiam quae post contractam peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus (prout superius dictum est) sunt purgatae, in caelum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & vnum, sicuti est, pro meritorum tantum diuersitate alium alio perfectius. Illorum autem animas, qui in actuali mortali peccato, vel solo originali decedunt, mox in infernum descendere, poenis tantum disparibus puniendas.

quorum animas statim ad caelum euolent, aut in infernum descendant.

8. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, canone trigesimo: Si quis post acceptam iustificationis gratiam cuilibet peccatori poenitenti ita culpam remitti, & reatum aeternae poenae deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus poenae temporalis exoluendae vel in hoc seculo, vel in futuro in Purgatorio, antequam ad regna caelorum aditus patere possit, anathema sit.

Poenam nonnumquam restat exoluenda in Purgatorio.

9. IDEM Concilium Tridentinum sessione vigesima quinta, parte

prima, in decreto de Purgatorio: Cum Catholica Ecclesia, Spiritu sancto edocta, ex sacris literis & antiqua Patrum traditione, in sacris Concilijs, & nouissimè in hac oecumenica synodo docuerit, Purgatoriu esse, animasque ibi detentas, fidelium suffragijs, potissimum vero acceptabili altaris sacrificio iuari: precipit sancta Synodus episcopis, ut sanam de Purgatorio doctrinam, a sanctis Patribus & sacris Concilijs traditam, a Christi fidelibus credi, teneri, doceri, & ubique praedicari, diligenter studeant. Apud rudem vero plebem difficiliore ac subtiliores quaestiones, quae ad edificationem non faciunt, & ex quibus plerumque nulla sit pietatis accessio, a popularibus concionibus secludantur. Incerta item, vel quae specie falsi laborant, euulgari ac tractari non permittant. Ea vero quae ad curiositatem quandam, aut superstitionem spectant, vel turpe lucrum sapiunt, tanquam scandala & fidelium offendicula prohibeant. Curent autem Episcopi, ut fidelium viuorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, elemosynae, aliaque pietatis opera, quae a fidelibus pro alijs fidelibus defunctis fieri consueuerunt, secundum Ecclesiae instituta, pie & deuote fiant, & quae pro illis ex testatorum fundationibus, vel alia ratione debentur, non profunctorie, sed a sacerdotibus & ecclesiae ministris & alijs, qui hoc praestare tenentur, diligenter & accurate persoluantur.

Doctrina Ecclesiae Catholicae de Purgatorio & suffragijs viuorum.

opera quibus animae iuuantur.

10. B E D A expositionum allegoricarum in Samuelis libro quarto, capite decimo, in ea verba ultimi capituli libri primi Regum. Et ieiunauerunt septem diebus: Recte, inquit, & ad literam pro mortuis, ut ad requiem peruenire valeant, septem diebus ieiunatur.

1. D CONCILIVM quartum Carthaginense (cui interfuit D. August.) canone septuagesimo nono: Poenitentes, qui attentè leges poenitentiae exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ubi eis subueniri non possit, memoria eorum & orationibus & oblationibus commendetur.

Orationes & oblationes pro mortuis.

2. I T E M canone nonagesimo quinto: Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesijs, aut cum difficultate reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

Egentium necatores.

3. CONCILIVM Tolerantum vndecimum, canone duodecimo: De his autem, qui accepta poenitentia, antequam reconcilietur, ab hac vita recesserint, placuit nobis, ut & memoria talium in ecclesijs commendetur, & oblatio pro eorum delicto a Presbyteris recipiatur.

Oblatio pro mortuorum delicto.

4. TRIBVRIENSE, canone trigesimo primo: Si quis inuetus fuerit furtum aut rapinam exercere, & in ipso diabolico actu mortem meretur incurrere, nullus pro eo presumat orare, aut elemosynam dare: & elemosyna pro eo data, in memoriam nec clericorum, nec pauperum veniat, sed execrabilis sordescat.

v v z 5. CON-

5. **CONCILIVM** Braccarense primū, canone trigesimoquarto: Placuit, vt qui aut per ferrū, aut per venenū, aut p præcipitiū, aut suspēdiū, aut quolibet modo violentā sibi ipsi inferunt mortē, nulla pro illis in oblatiōe commemoratio fiat, neq; cum Psālmis ad sepulturam eorum cadauera deducantur. Multi enim sibi hoc per ignorantiam vsurpant. Similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus puniuntur.

6. **CONCILIVM** Florentinum in literis vnionis, vt suprā, hac quæstione, C 8.

7. **CONCILIVM** Tridentinum sessione vigesima sexta, vt suprā, hac quæstione, C 9.

8. **IDEM** sessione vigesima secunda, capite secundo, & canone tertio, vt suprā, quæstione septima de Eucharistia, M. 15.

9. **AVGVSTINVS** libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo, volens respondere ad quæstionem, vtrum proficit cuiq; quod post mortē corpus eius apud sancti alicuius memoriam sepeliatur: Dicis (inquit) videri tibi, non esse inanes motus animorum religiosorum atq; fidelium pro suis ista curantium. Adiungis etiam vacare non posse, quod vniuersa pro defunctis Ecclesia supplicare consuevit: vt hinc & illud coniungi possit, homini prodesse post mortem, si fide suorum humādo eius corpori talis prouideatur locus, in quo appareat opitulatio etiam isto modo quæsitā sanctorum. Sed eūm hæc itā sint, quomodo huic opinioni contrarium non sit, quod dicit

2. Cor 5.

Apostolus, Omnes enim adstabimus ante tribunal Christi, vt ferat vnusquisq; secundum ea quæ per corpus gessit, siue bonū, siue malū: non te satis videre significas. Hæc quidem Apostolica sententia, ante mortē admonet fieri, quod possit prodesse post mortē: non tunc quā iam recipiendū est, quod quisq; gesserit ante mortē. Verūm hæc itā soluitur quæstio, quoniam quodam vitæ genere acquiratur, dum in hoc corpore viuatur, vt aliquid adiuuent ista defunctos: ac per hoc secundum ea, quæ per corpus gesserunt, eis quæ post corpus religio-

Varia mortuorum genera, ex quibus vnum est cui profunt viuorum opera.

sæ pro illis facta fuerint, adiuuantur. Sunt enim quos nihil omnino adiuuat ista: siue pro eis fiant, quorū tam mala sunt merita, vt neq; talibus digni sint adiuuari: siue pro eis, quorū tā bona, vt talibus nō indigeāt adiuuētis. Genere igitur vitæ quod gessit quisq; p corpus, efficitur vt profint vel non profint, quæcunq; pro illo pie fiunt, cum reliquerit corpus. Nam meritū per quod ista profint, si nullū comparatum est in hac vita, frustra quæritur post hanc vitam. Itā fit, vt neq; inaniter Ecclesia, vel suorum cura pro defunctis, quod potuerit religi-

religionis impendat: & tamen ferat vnusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit. Vt enim hoc quod impenditur, possit ei prodesse post corpus, in ea vita acquisitū est, quam gessit in corpore. (Hucusque hæc citat in libro de octo Dulcitij quæstionibus, quæstione secunda.) Poterat inquisitioni tuæ sufficere mea breuis ista responsio: sed quia alia mouent, quibus respondendum existimo, parumper attende. In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis 2. Mach. 12. sacrificium. Sed etsi nusquam in scripturis veteribus omnino legitur, non parua est vniuersæ Ecclesie, quæ in hac consuetudine claret autoritas: vbi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum. Hæc ibi. De conditione sepulturæ, & ijs quorum corpora apud memoriam sanctorum sepeliuntur, capitibus sequentibus differit.

10. **IDEM** Augustinus libro vigesimo primo de ciuitate Dei, capite decimo sexto: Tanta est Dei misericordia in vasa misericordie Rom. 9. quæ præparauit in gloriam, vt etiam prima hominis ætas, id est, infantia, quæ sine vilo renisu subiacet carni, &c. & secunda, quæ pueritia nuncupatur, vbi nondum ratio suscepit hanc pugnam, & ferè sub omnibus vitiosis delectationibus iacet, &c. Si sacramenta mediatoris acceperit, etiam si hanc in eis annis vitam finiat, non solum pœnis non præparetur æternis, sed ne vlla quidem post mortem purgatoria tormenta patiat. Sufficit enim sola spiritalis regeneratio, ne post mortem obfit, quod carnalis generatio cum morte contraxit, &c. Quisquis igitur cupit pœnas euadere sempiternas, non solum baptizetur, verum etiam iustificetur in CHRISTO, ac sic verè transeat à diabolo ad CHRISTVM. Purgatorias autem pœnas nullas futuras opinetur, nisi ante illud vltimum tremendūq; iudicium.

11. **AVGVSTINVS** de verbis Apostoli, sermone trigesimo quarto, vel secundum alios trigesimo secundo: Pompa funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligentia sepulturæ, monumentorum opulenta constructio, viuorum sunt qualiacunque solatia, non adiutoria mortuorum. Orationibus verò sanctæ Ecclesie & sacrificio salutari, & eleemosynis quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adiuuari, vt cum eis misericordius agatur à Domino, quàm eorum peccata meruerunt. Hoc enim à Patribus traditum vniuersa obseruat Ecclesia, vt pro eis qui in corporis & sanguinis Christi communionem defuncti sunt, cum ad ipsum sacri-

Vniuersæ Ecclesie autoritas.

Pueri baptizati ante rationis usum mortui, sine purgatorio saluantur.

Quibus operibus certò iuuentur mortui.

ficiū loco suo commemorantur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Cū verò eorum commendandorum causa opera misericordiae celebrantur, quis eis dubitet suffragari, pro quibus orationes Deo nō inaniter allegantur: Non omninō ambigendum est ista prodesse defunctis, sed talibus qui ita vixerint ante mortem, vt possint eis hæc vtilia esse post mortem. Nam qui sine fide quæ per dilectionem operatur, eiusque sacramentis de corporibus exierunt, frustra illis à suis huiusmodi pietatis impenduntur officia &c. Non ergò mortuis noua merita comparantur, cū pro eis boni aliquid impendunt sui, sed eorum præcedentibus consequentia ista redduntur. Non enim dictum est nisi cū hic viueret, vt eos hæc aliquid adiuuarent, cū hic viueret desitissent. Et ideo istam finiens quisque vitam, nisi quod meruit in ipsa, non poterit habere post ipsam. Permittantur itaque pia corda charorum de suorum mortibus contristari dolore sanabili, & consolabiles lachrymas fundant conditione mortali, quas citò reprimat fidei gaudium, qua credūt fideles, quādò moriuntur, paululū à nobis abire, & ad meliora trāsire &c. Sit pro viribus cura sepeliendi & sepulcra construendi, quia & hæc in scriptis sanctis inter bona opera deputata sunt. Nec solū in corporibus Patriarcharū aliorumque sanctorum, & humanis cadaueribus quorūque iacentium, verū etiam in ipsius Dñi corpore prædicati atque collaudati sunt, q̄ ista fecerunt. Impleant ergò hæc homines erga suos officia postremi muneri, & sui humani lenimenta mæroris. Verū illa quæ adiuuent spiritus defunctorū oblationes, orationes, erogationes, multo pro eis obseruatiū, instantiū, abundantī impendāt, q̄ suos carne, nō spiritu mortuos, non solū carnaliter, sed etiam spiritaliter amant.

12. ISIDORVS lib. primo de officijs ecclesiasticis, capite decimo octauo: Sacrificiū pro defunctorū fidelīū requie offerre, vel pro eis orare, q̄a per totū hoc orbem custoditur, credimus quod ab ipsis Apostolis traditū sit. Hoc enim vbiq; Catholica tenet Ecclesia, q̄ nisi crederet fidelibus defunctis dimitti peccata, nō pro eorū spiritibus vel elemosynā faceret, vel Deo sacrificiū offerret. Nam & cū Dominus dicit, Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei neq; in hoc seculo, neq; in futuro: demonstrat, quibusdam illic dimittenda peccata, & quodā purgatorio igne purganda. Ergò in quodam loco à sancto Augustino dictum est, Defunctorum animas sine dubio pietate suorum viuentium releuari, cū pro illis sacrificiū offertur, vel elemosynæ fiūt, si tamē aliqd sibi quisq; me-

Quibus profunt.

Gal. 5.

Cura sepulcra costruendi.

Ioan. 19.

Spiritus defunctorū vt iuuandi.

Traditio Apostolica, orare & sacrificare p. mortuis.

Matth. 12. purgatorius ignis. In enchiridio ad Laurent. cap. 110.

ritum præparauit, dum adhuc in corpore viueret, pro quo ista profunt, quæcunq; pro illo fiunt. Nam non omnibus profunt: Et quare non omnibus profunt, nisi propter differentiam vitæ, quam quisq; gessit in corpore? Nam pro valde bonis gratiarū actiones sunt, pro non valde malis propitiatiōes sunt: pro valde malis, etsi nulla sunt adiumenta mortuorum, qualescunq; consolationes viuorum sunt. Quibus autem profunt, aut ad hoc profunt, vt sit plena remissio peccatorum: aut certè, vt tolerabilior fiat ipsa damnatio.

13. RABANVS Maurus libro secundo de Institutione Clericorum, capite quadagesimo quarto: Sacrificiū pro defunctorū fidelīū requie offerre, vel p. eis orare, quia per totū orbem hoc custoditur, credimus q̄ ab ipsis Apostolis traditum sit. Hoc enim vbiq; Catholica tenet Ecclesia: q̄ nisi crederet, fidelibus defunctis dimitti peccata, nō pro eorum spiritibus vel elemosynā faceret, vel sacrificiū Deo offerret. Nam & cū dicit, Qui peccauerit in Spiritū sanctū, nō remittetur ei in hoc seculo, neq; in futuro: demonstrat, quibusdā illic dimittenda peccata, & quodā purgatorio igne purganda. Ergò vt in libris dialogi sancti Gregorii narrat, & Beda magister in gestis Anglorū, frequēter exēplo ostensum, seu visiōe reuelatū est, animabus defunctorū multū prodesse oblata p. eis sacrificia. Et in quodā loco dictū est à sancto Augustino, defunctorum animas sine dubio pietate suorum viuentiū releuari, &c. vt ex eodē refert Isidorus.

14. CYPRIANVS libro quarto epistolarū, epistola secunda, ad Antonianum scribens: Floret Ecclesia tot virginibus coronata, & castitas ac pudicitia tenorem gloriæ suæ seruat: nec quia adultero pœnitentia & venia laxatur, continentiae vigor frangitur. Aliud est ad veniam stare, aliud ad gloriam peruenire: aliud, missum in carcerem non exire indè, donèc soluat nouissimum quadrantem: aliud, statim fidei & virtutis accipere mercedem: aliud, pro peccatis longo dolore cruciatuū emundari, & purgari diū igne: aliud, peccata omnia passione purgasse: aliud denique, pendere in die iudicij ad sententiam Domini: aliud, statim à Domino coronari.

15. IDEM libro primo epistolarū, epistola nona ad plebem & Clerū Furnitanorum: Quod Episcopi antecessores nostri religiosè considerantes, ad tutelā vel curam Clericū nominaret: ac si quis hoc fecisset, nō offerretur p. eo, nec sacrificiū p. dormitiōe eius celebraretur. Neq; enim apud altare Dei mereri nominari in sacerdotū prece, q̄ ab altari sacerdotes & ministros voluit auocare. Et ideo Victor cū

Apostolica traditio.

Matth. 12.

Lib. 4. dial. c. 55. & sequentibus. Lib. 5. Angl. hist. ca. 13.

Matth. 5.

Nonnulli nō exeūt carcerē donèc soluerint nouissimū quadrantem. 1. Cor. 3.

Sacrificij celebratio pro dormitiōe fidelium.

contra

contra formam nupèr in Concilio à sacerdotibus datam, Gemini-um Faustinum presbyterum ausus sit tutorem constituere, non est quòd pro dormitione eius apud vos fiat oblatio, aut deprecatio aliqua nomine eius in Ecclesia frequentetur, vt sacerdotum decretum religiosè & necessariè factum, seruetur à nobis.

16. ORIGENEM habes suprà in hac quæstione, B. 7.

17. DIONYSIVS Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite septimo: Coacto sancto cœtu, venerandus antistes (si quidem sacerdotalis ordinis fuerat, qui obdormiuit) ante sanctum altare inclinans eum, orationem ad Deum inchoat & gratiarum actionem. Si autem aut honestissimis monachis, aut sanctæ plebi insertus erat, ad venerandum sacrarium ipsum ante sacerdotum reclinat ingressum, deindè precem cum gratiarum actione peragit Præsul. Deinceps verò ministri diuinis inserta eloquijs, verissima de nostra resurrectione promissa recitantes, consentanea, raturndemq; valentia canunt psalmorum cantica: deindè ministrorum primus dimittit Catechumenos, sanctosq; iam defunctos cõcelebrat, cum quibus & nupèr vita functum pari laudatione profequitur: hortaturq; omnes, vt sibi ipsi identidè postulent beatam in C H R I S T O consummationem. Postea accedens venerabilis Præsul, precem super eo sacratissimam peragit: & post orationem ipse quoque Pontifex defunctum salutatur, & post illum qui adstant omnes. Vbi verò cuncti consalutauerunt, super defuncto fundit oleum Pontifex, & oratione pro omnibus facta, honesto in loco ponit corpus cum æqualibus alijs corporibus sanctis. Postea verò explicans Dionysius precationem Antistitis, inquit: Precatur oratio illam diuinam clementiam, vt cuncta dimittat per infirmitatem humanam admissa peccata defuncto: eumq; in luce statuatur, & regione viuorum, in sinibus Abrahæ, Isaac & Iacob, in loco vnde aufugit dolor, & tristitia, & gemitus. Et paulò post: Ac fortasè inges, ista quidem rectè à nobis dici, verùm ambigere, cuius rei gratia Præsul diuinam precatur clementiam, defuncto peccatorum veniam postulans, & æqualem sanctis ac lucidissimam sortem. Si enim eorum quæ in vita gessit, bonorum aut malorum à diuina iustitia percipiet præmia: perfecit autem actiones suas in vita ista defunctus, quæ nam hunc oratio Præsulis ad aliam (præter illam quam meruit vitæ hinc actæ respondentem) transferet requiem? Non ignoro quidem & ego diuinis eloquijs accedens, singulis reddendam pro meritis sortem. Quòd autem & iustorum preces etiam in vita ista, & nedùm post

Ritus sepeliendi, Dionysij & Apostolorum tẽpore.

Oratio pro defunctis.

Orat põtifex p peccatorum remissione, & pro quiete æterna.

Obiectioni solutio.

post mortem, (nedùm, id est, quanto magis, teste Damasceno in sermone de defunctis) ijs solis profunt qui digni sunt, scripturæ nos edocet sacrosancta traditio. Quid enim Sauli profuit Samuelis oratio? &c. Itaq; scripturæ sacræ acquiescens, vtiles in hac vita esse dixerim sanctorum preces, hoc modo scilicet, si quis sanctorum munerum desiderio incensus, ad eaq; percipienda piè affectus, paruitatis tamè propriè conscius, quem piã sanctorum virorum adeat, oretq; sibi adiutorem & precatorem accedere, capiet ex hoc omninò vtilitatem commoda cùsta excedentem, &c. Hanc si quis spernat sacrosanctam disciplinam, atq; infelicè elatiõe seductus, dignum se diuina arbitretur familiaritate, sanctosq; despiciat: hic certè si petitiões indignas Deo, neq; sacras postulãrit, intetõq; careat diuinorum desiderio, sibiq; ipsi consentaneo, imperita postulatione per seipsum nõquàm potietur. Quæ nam verò de huiusmodi prece, quam super defuncto peragit Præsul, ex diuinis ducibus nostris traditio peruenit ad nos, operæ precium est vt dicamus: Didicit igitur de scripturis diuinitus traditis, vt his qui piè vixerunt; lucidissima diuinatq; vita pro merito ab æquissimis lancibus redditur, non recordante diuina bonitate per summam clementiam maculas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt. Nullus enim (inquit) est mundus à labe. Ista quidem nouit Pontifex promissa à sanctis eloquijs: petit autem ea fieri, donariq; eis qui piè vixerunt, præmia sacra &c. Neq; enim vnquam peteret Pontifex diuinæ iustificationis prædicator, quæ Deo sciret non esse gratissima, & quæ largiturum se ille nequaquàm promississet. Quocirca prophanis vita functis non ista imprecatur. Et paulò post: Cæteras verò ita pontificibus oportet animum intendere, quæcunq; illi gesserint, tanquàm à Deo agitat. Qui enim (inquit) vos spernit, me spernit.

18. CLEMENS epistola prima, ad Iacobum fratrem Domini scribens: Instruebat D. Petrus, actus suæ vitæ omni hora custodire, &c. mortuos sepelire, & diligenter eorum exequias peragere, pro eisq; orare, & elemosynas dare.

19. IDEM libro sexto Constitutionum Apostolicarum, capite trigesimo: Sine vlla exceptione conuenite in cœmeteria, sacros libros in ijs legentes, & psallentes pro ijs, qui dormierunt, Martyribus, atq; omnibus sanctis qui à seculo fuerunt, (in eorũ honorè scilicet) proq; fratribus nostris qui in Domino obiêrunt: Et antitypũ regalis corporis Christi, acceptabilemq; Eucharistiã offerte in Ecclesijs & cœmeterijs vestris. Atq; in exitu mortuorum psallentes, eos deducite, offerenda.

xx si fide-

Apostolos intelligit.

Hierem. 25. Matth. 16. Sũma orationis, quam pro mortuo fecit præsul. Iob 15.

Luc. 10.

B. Petrus docuit orandum esse pro defunctis, & elemosynas dandas.

Eucharistia pro defunctis offerenda.

Psal. 115.
Psal. 114.

si fideles fuerint in Domino. Preciosa enim in conspectu Domini mors sanctorum eius. Et iterum: Reuertere anima mea in requiem tuam, quoniam Dominus benefecit tibi. Dicit enim Dominus Sadducæis de resurrectione mortuorum: Non legistis quod scriptum est, Quonia ego Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob: non est Deus mortuorum, sed uiuorum: omnes enim in ipso uiuunt. Igitur eorum qui in Deo uiuunt, nec reliquæ sine honore manent. nam Heliseus Propheta post discessum è vita, mortuum quædam excitauit interfectum à piratis Syriæ. attigit enim corpus eius Helisæi ossa, atq; excitatus uixit, quod factum non esset, nisi Helisæi corpus sanctum fuisset.

Marc. 12.

4. Reg. 13.

1. E CHRYSOSTOMVS homilia tertia in epistolâ ad Philippenses: Lugeamus peccatores non solum mortuos, sed & uiuentes. Gaudeamus propter iustos, non solum uiuentes, sed & mortuos. Iterum postea: Deplorato eos, q in diuitijs mortui sunt, & nihil consolationis suis ipsorum aïabus ex diuitijs suis procurarunt: eos qui cum potestatem abluendorum peccatorum habuissent, noluerunt. Hos inquam non unum aut alterum deploremus diem, sed omnem nostram uitam. Non sunt absurdi affectus hæ lachrymæ, sed magni amoris. Desseamus istos, iuuemus istos pro uiribus: procuremus illis aliquid auxilij, modici quidè, attamen iuuemus eos. Quomodo, quâ ue ratione? Precantes. Adhorremur & alios, ut p illis orent: pauperibusq; indefinenter pro illis eleemosynas demus. Habet res ista non nihil consolationis. Audi quippe, quid Deus dicat: Protegam ciuitatè istam propter me, & propter Dauid seruû meum. Si memoria duntaxat iusti tantum ualuit, quâdè & opera pro tali fiunt, quid non poterunt? Non frustra ab Apostolis sancitum est, ut in celebratione

Precibus & eleemosynis iuuantur de sancti.

4. Reg. 19.

venerandorum mysteriorum memoria fiat eorum qui hinc discesserunt. Nouerunt illis multum hinc emolumentum fieri, multum utilitatis. Stante siquidem uniuerso populo, manus in cælos extendente, ceteru item sacerdotali, uerè doq; posito sacrificio, quomodo Deum non placaremus pro istis orantes? Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide abcesserunt: Capuchinos uerò neq; isto solatio dignamur, sed omni huiusmodi destituti sunt auxilio, uno quodam dempto. Quoniam illo? Pauperibus illorum nomine dare licet, unde illis non nihil refrigerij accedit. Nam ita uult Deus, ut nos inuicè mutuo iuuemus.

Ab Apostolis instituta est commemoratio mortuorum sub Missæ sacrificio.

2. IDEM homilia quadragesimæ prima in priorem epistolam ad Corinthios: Abierit peccator sanè, gaudere decet peccata impedita esse, & non accumulatum malum, mitiq; quantum fieri potest, ut iuuetur,

uetur, non lachrymis, sed prece, supplicationibus, eleemosynis, oblationibus. Nō est temerè hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro istis agnum illum iacentem & peccata mundi tollentem deprecantes, sed ut his cōsolatio hinc aliqua fiat. Nec temerè q altari assisit & c. Vide reliqua in tractatu de Sacramento eucharistiæ, quæstioe septima, L. 2.

3. IDEM homilia sexagesimanona ad populū Antiochenū habet eadè q paulò antè ex homilia tertia in episto. ad Philippes. allata sūt.

4. DAMASCENVM in oratione de defunctis, siue, Quod q in fide hæc migrarūt & c. habes in VII. quæst. de sacramento eucharistiæ, L. 4.

5. ATHANASIVM habes ibidè, à Damasceno citatum.

6. GREGORIVS Nyssenus, teste Damasceno in eadem oratione: Nihil, inquit, absq; ratione & utilitate à prædicatoribus & discipulis Christi traditū, & in omnibus Ecclesijs Dei prædicatum. Res aut modis oibus uilis & Deo in primis grata, in diuinis pclarisq; sacris operationibus eorum q in recta fide decesserunt, facere memoriã.

Prece, eleemosynis, oblationibus iuuantur. Memoria mortuorum in celebratione Mysterij altaris.

1. F EPIPHANIVS cōtra hæreses, hæresi septuagesima quinta, ut suprâ, quæstione septima de sacramento Eucharistiæ, L. 10.

2. AVGVSTINVS libro de hæresibus ad Quod uult deū, hæresi quinquagesima tertia: Fertur Aërius propria quoq; dogmata addidisse nonnulla, dicens, orare vel offerre pro mortuis oblationem non oportere, nec statuta solenniter celebranda esse ieiunia.

A Christi discipulis traditū, & ubiq; prædicatum.

3. DAMASCENVS in libro de hæresibus, de Aërio scribens sic inquit: Cumq; sibi Episcopatum denegatum uideret, multa contra Ecclesiam docere instituit, Arianorum nulli secundus. Adiecit autè quædam de suo. Negat enim quicquam offerendum pro mortuis.

Aërij hæresis

4. CONCILIVM Tridentinum sessione sexta, & vigesima quinta, ut suprâ in hac quæstione, C. 8. 9.

5. FLORENTINVM uide ibidè. C. 7.

6. AVGVSTINVM in Psalmum trigésimum septimum, uide suprâ in hac quæstione, B. 3.

7. IDEM Augustinus libro II. de Genesi, cōtra Manichæos, capite vigesimo: Qui coluerit agrū suū interiùs, & ad panē suū quanuis cū labore puenerit, potest usq; ad finē uitę huius hūc laborem pati: post hanc aut uitā nō est necesse ut patiat. Sed qui fortè agrum nō coluerit, & spinis eū opprimi pmiserit, habet in hac uita maledictionē terre suę in oibus operibus suis, & post hanc uitam habebit vel ignē purgationis, uel poenam æternam. Itā nemo euadit istam sententiã, quæ prolata est in Adamum, Maledicta terra & c. Sed agendum est,

ignis purgationis. Genes. 3.

vt saltem in hac tantum vita sentiat.

Psal. 6. 37.
Flammis purgatorijs nonnulli expiantur.

Acerbitas pœnarum Purgatorij.

Catholicos irident hæretici quod pro mortuis orant.

Vide epistol. Petri venerabilis Abbatis Cluniacensis contra Petrobrianos hæreticos. Purgatorium post mortem restare non credebatur antiqui hæretici.

Matth. 12.

8. GREGORIVS in tertium psalmum pœnitentialem, super primum versum, Domine nē in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me. Quasi dicat: Scio futurum esse, vt post huius vitæ exitum alij flammis expiantur purgatorijs, alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione æstimo præfenti intolerabiliorem, non solum in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timo correctionis purgari.

9. EVNDEM in libro quarto dialogorum, capite trigesimo nono habes hac quæstione, B 11.

10. BERNARDVS sermone sexagesimo sexto super Cantica Canticorum: Videte detractores, videte canes. Irrident nos quia baptizamus infantes, quod oramus pro mortuis, quod sanctorum suffragia postulamus. In omni genere hominum atque in utroque sexu festinant proscribere Christum, in adultis & paruulis, in viuus & mortuis, &cæt. Mortuos viuentium fraudantes auxilijs: viuentes nihilominus sanctorum qui decesserunt, suffragijs spoliantes. Et paulo post: Non credunt autem ignem Purgatorium restare post mortem, sed statim animam solutam à corpore vel ad requiem transire, vel ad damnationem. Quærant ergo ab eo, qui dixit quoddam peccatum esse, quod neque in hoc seculo, neque in futuro remitteretur: cur hoc dixerit, si nulla manet in futuro remissio purgatiõe peccati?

11. AVGVSTINVS in Enchiridio, capite centesimodecimo: Neque negandum est, defunctorum animas pietate suorum viuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, &cæt. Reliqua posita sunt initio huius quæstionis, B 1.

12. IDEM in libro de cura pro mortuis gerenda, capite primo: Nam dicis videri tibi non esse inanes motus animorum religiosorum atque fidelium pro suis ista curantium. Ibidem: Ita fit, vt neque inanis Ecclesia vel suorum cura pro defunctis quod potuerit religionis impendat. &c. Totum hunc locum habes supra, hac quæstione, D 9.

13. IN eodem libro, capite quarto: Prouisus sepeliendis corporibus apud memoriam sanctorum locus, bonæ affectiõis humanæ erga funera suorum: quoniam si nonnulla religio est, vt sepeliantur, non potest nulla esse, quando vbi sepeliantur attenditur. Sed cum talia viuorum solatia requiruntur, quibus eorum pius in suos animus appareat, non video quæ sunt adiumenta mortuorum: nisi ad hoc,

vt

vt dum recolunt, vbi sint posita eorum quos diligunt corpora, eisdem sanctis illos tanquam patronis susceptos apud Dominum adiuuandos orando commendent. Quod quidem facere possent, etiam si talibus locis eos humare non possent. Deinde explicans, quare sepulcra videntur monumenta, (quod nimirum mentem moneant) subiungit: Cum itaque recolit animus vbi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine martyris venerabilis, eidem martyri animam dilectam commendat recordantis & precantis affectus. Qui cum defunctis à fidelibus charissimis exhibetur, eum prodesse non dubium est ijs, qui cum in corpore viuerent, talia sibi post hanc vitam prodesse meruerunt. Verum etsi aliqua necessitas vel humari corpora, vel in talibus locis humari nulla data facultate permittat, non sunt prætermittendæ supplicationes pro spiritibus mortuorum: quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus, quorumque sub generali commemoratione susceptis Ecclesia: vt quibus ad ista defunt parentes aut filij, aut quicumque cognati vel amici, ab vna eis exhibeantur pia matre communi. Si autem deessent istæ supplicationes, quæ fiunt recta fide ac pietate pro mortuis, puto quod nihil prodesset spiritibus eorum, quamlibet in locis sanctis exanima corpora ponerentur.

14. ET capite decimo octauo eiusdem libri: Quæ cum ita sint, non existimemus ad mortuos, pro quibus curam gerimus, peruenire, nisi quod pro eis siue altaribus, siue orationibus, siue elemosynarum sacrificijs solenniter supplicamus: quauis non pro quibus fiunt, omnibus profint, sed ijs tantum, quibus, dum viuunt, comparatur vt profint. Sed quia non discernimus, qui sint: oportet ea pro regeneratis omnibus facere, vt nullus eorum prætermittatur, ad quos hæc beneficia possint aut debeant peruenire. Melius enim supererunt ista eis, quibus nec obsunt, nec profunt, quam eis deerunt, quibus profunt. Diligentius tamen facit hæc quisque pro necessarijs suis, quod pro illis fiat similiter à suis.

X

Quæ commendatio ac dignitas est Pœnitentiæ?

A Hæc est Euangelicæ prædicationis exordium, Angelorum in cælis gaudium, via in terris arcta, & angusta porta, per quam fideles ad vitam con-

Matth. 3. b. 4. e
Marci 1. a. b
Lucæ 15. b
Matth. 7. b
Matth. 11. b

xx 3

tendunt

tendunt, & violenti rapiunt regnum cælorum.

^a Lib. de vera & falsa
pœnitentia, cap. 1. Basil.
in homilia de pœnitentia.

Chrysoft. in homilijs &
sermone de pœnitentia.

^a Hæc lapsos erigit, faucios curat, imbecilles roborat, mortuos viuificat, perditos restituit: omnia demum quæ peccatum vitiat, Pœnitentia in nobis redintegrat. Hac veteris vitæ odium, nostrique contemptum & omnem submissionem testamur: hac ipsa duce lugentes^b consolationem, faucij curationem, humiles verò exaltationem reportamus.

^b Matth. 5. a

^c Hier. 18. a Ezech. 18. c
fg & 33. c d. Ionæ 3. b
Matth. 3. b 2. Cor. 7. c
Act. 11. c

B Hæc est, qua Dæmones & vitiorum pestes superamus: qua meritas^c pœnas auertimus, Dei placamus iram, conciliamus gratiam, & gloriam æternam comparamus.

C Hinc illæ Christi voces in Euangelio: ^d Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. ^e Non veni vocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. ^f Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. At is demum veram pœnitentiam agit, vt Cypriani verbis hæc omnia concludamus, qui Dei & Sacerdotis præceptis obediens, & obsequijs suis & operibus iustis Dominum promeretur.

^d Matth. 4. c

^e Luc. 5. f

^f Luc. 13. a

Cyprian. lib. 3. epi-
stola 18.

SCRIPTURAE.

MATTHAEI tertio: In diebus autem illis venit Ioannes Baptista, prædicans in deserto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum.

cælorum. Hic est enim, qui dictus est per Isaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos: esca autem eius erat locustæ & mël syluestre. Tunc exhibat ad eum Hierosolyma & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua. Videns autem multos Phariseorum & Sadduceeorum, venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis demonstraui fugere à ventura ira? Facite ergò fructum dignum pœnitentiæ.

MATTHAEI quarto: Exindè cœpit IESVS prædicare & dicere: Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.

MARCI primo: Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Ibidem: Venit IESVS in Galilæam, prædicans Euangelium regni dei, & dicens: Quoniam impletum est tempus, & appropinquauit regnum dei: pœnitementi, & credite Euangelio.

LUCÆ decimoquinto: Dico vobis (inquit Saluator ad Phariseos & Scribas) quòd ita gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanoue iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habens drachmas decem, si perdiderit drachmã vnã, nõne accendit lucernam, & euertit domum, & querit diligenter, donèc inueniat eam? Et cum inuenerit, conuocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni drachmã, quam perdideram. Itã, dico vobis, gaudium erit coram angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente.

MATTHAEI septimo: Intrate per angustã portam: quia lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perdutionem. & multi sunt

ti sunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt qui inueniunt eam.

MATTHÆI vndecimo: A diebus autem Ioannis Baptiste vsque nunc, regnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. (inquit Saluator ad turbas.)

MATTHÆI quinto: Beati qui lugent, quoniam ipsi cõsolabuntur.

HIEREMIAE decimo octauo: Ait Dominus, Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. Repentè loquar aduersùm gentem & aduersus regnum, vt eradicem & destruiam et disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam et ego pœnitentiam super malo quod cogitavi vt facerem ei: Et subito loquar de gente et regno, vt ædificem et plantem illud.

EZECHIELIS decimo octauo: Si autè impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit omnia præcepta mea, et fecerit iudicium et iustitiã: vita viuet, et non morietur. Omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor: in iustitia sua quam operatus est, viuet. Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, et nõ vt cõuertatur à vijs suis, et viuat? Et paulò pòst: Cùm enim auerterit se iustus à iustitia sua, et fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iustitia quam operatus est, morietur. Et cùm auerterit se impius ab impietate sua, quã operatus est, et fecerit iudicium et iustitiam, ipse animam suam viuificabit. Considerans enim, et auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet et non morietur. Iterùm ibidèm: Cõuertimini, et agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: et non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus præuarica-

uaricati estis, et facite vobis cor nouum, et spiritum nouum: et quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus Deus: reuertimini, et viuite.

ET capite trigesimo tertio: Tu ergò fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ et peccata nostra sup nos sunt, et in ipsis nos tabescimus: quomodò ergò viuere poterimus? Dic ad eos, Viuo ego, dicit Dominus Deus: Nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini, conuertimini à vijs vestris pessimis: & quare moriemini domus Israel? Tu itaque fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit: & impietas impij non nocebit ei, in quacunq; die cõuersus fuerit ab impietate sua. et iustus non poterit viuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiã si dixerò iusto q̄ vita viuat, & confusus in iustitia sua, fecerit iniquitatem, oēs iustitiæ eius obliuioni tradentur: & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autè dixerò impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritque iudicium & iustitiã, & pignus restituerit ille impius, rapinamq; reddiderit, in mādatis vitæ ambulauerit, nec fecerit quicquã iniustū: vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei. Iudicium & iustitiam fecit, vita viuet.

IO N A E tertio, vt supra quæstione septima de pœnitentia.

MATTHÆI tertio: Progenies viperarū, quæ demonstrauit vobis fugere à vêtura ira? facite ergò fructū dignū pœnitentiæ.

POSTERIORIS ad Corinthios septimo: Quæ em̄ secundum Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilè operatur: seculi autem tristitia mortem operatur.

A C T O R V M vndecimo: Glorificauerunt Deum, dicetes: Ergò & gentibus pœnitentiam dedit Deus ad vitam.

MATTHAEI quarto, & Lucae quinto, vt in textu.

LVCAE decimotertio: Aderant autem quidam ipso in tēpore, nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificijs eorum. Et respondens IESVS, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi pro omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Nō, dico vobis: sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos: putatis quia & ipsi debitores fuerint propter omnes homines habitantes in Hierusalē? Nō, dico vobis: sed si poenitentiam nō habueritis, omnes similiter peribitis. Dicebat autē & hanc similitudinem: Arborem ficī habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce anni tres sunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac: & non inuenio. Succide ergo illam: vt quid etiam terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, vsque dum fodiam circa illam, et mittā stercora: et si quidem fecerit fructum: sin autē, in futurum succides eam.

P A T R E S.

1. A AVGVSTINVS in libro de vera & falsa poenitentia, capite primo: Quantum sit appetenda gratia poenitentiae, omnis auctoritas declarat, omnis bonorum vita conatur ostendere: languores enim sanat, leprosos curat, mortuos suscitatur, vitia fugat, virtutes exornat, mentem munit & roborat, omnia satiat, omnia redintegrat, omnia lætificat, sanitatem auget, quam conseruat. Claudis gressum, aridis copiam, cæcis restituit visum. Temperat successus, constringit impetus, moderatur excessus. Ignorans se, per hanc se recognoscit: quærens se, per hanc se inuenit. Hæc est, quæ homines ad angelos ducit, & creaturam reddit creatori. Ista ouem perditam monstrauit quærenti, & decimam drachmam obtulit anxianti. Hæc dissipatorem filium ad patrem reduxit, & vulneratum à latronibus custodi curandum reseruauit. In hac omne bonum inuenitur, per hanc omne bonum conseruatur: fugat tenebras, inducit lucem, excoquit omnia ipsa ignis consumens.

Poenitentia
virtus.

Luc. 15.
Ibidem.
Luc. 10.

2. BA-

2. BASILIVS scripsit homiliam vnam de poenitentia, quæ est vltima inter homilias variorum argumentorum ad populum.

3. CHRYSOSTOMVS scripsit decem homilias admodum egregias de poenitentia, quæ habentur in tomo quinto: post quas sequitur sermo de poenitentia, vbi sic habet: O poenitentia quæ peccatum miserante Deo remittis, & paradysum referas: quæ contritum sanas hominem, & tristitiam exhilaras: vitam de interitu reuocas, statum restauras: honorem renouas, fiduciam das: & reformas vires, gratiamque abundantiorē refundis. O poenitentia, quid de te noui referam? Omnia ligata tu soluis, omnia soluta referas, omnia aduersa tu mitigas: omnia contrita tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. O poenitentia rutilantior auro, splendidior sole, quam nō vincit peccatum, nec defectio superat, nec desperatio delet. Poenitentia respuit auaritiam, horret luxuriam, fugit furem, firmat amorem, calcatur superbiā, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit inuidiam. Perfecta poenitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre, si violentus quærat quæ habet, nō vetat: si vestem dirimat, nō refragatur: percutienti maxillam præbet alteram. Iam angariatus vltro adijcit, castigatus gratias agit, prouocatus tacet, exasperatus blanditur: superiori supplex est, inferiori subiacet: in corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta & fructifera poenitudo. Sic poenitenti præstō est Deus, esurienti nutritor, sitienti potator. Sapienti quod stultum putatur, sapit: quod triste est, placet: quod molle est, displicet: quod fluxum est, horret. O poenitentia misericordiae mater, & magistra virtutum, magna opera tua, quibus reos resoluis, ac reuocis delinquentes, lapsos releuas, recreas desperatos. Per te nobis CHRISTVS regnum cælorum appropriatum designat, dicens: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum. Irā & baptista clamat: Facite fructus dignos poenitentiae, quoniam ecce adest regnum Dei. Per te subito rapuit latronem CHRISTVS ad regnum: per te Dauid post flagitium felix iterum recipit spiritum sanctum: per te Manasses post cruenta facinora ecce meruit fieri acceptabilis: per te Petro Apostolo, postquam ter negauit, data est indulgentiae dextera: per te filius prodigus regressus ad patrem, non solum amplexum osculumque paternum, sed etiam epulum vituli saginati, vestemque insignem promeruit adipisci: per te mulier fornicaria vberes stillauit lachrymas, fontemque sui baptismi

Ex sermone
de poenitentia
tomo 5.

Poenitentia
vis.

Matt. 4.
Matth. 3.

Luc. 23.

Mar. 14.
Matt. 26.

Ioan. 21.
Luc. 15.

Luc. 7.

yy 2 pro-

protinus lauit pedes Christi, crinēque deterfit: per te Niniue ciuitas magna, populusq; integer barbarorū subitō Deū sapuit, virtutem tuam sensit, odorem tuum accepit, saporem tuum strinxit, dulcedinem tuam gustauit, cilicium contraxit, cinerem tuum comedit, ieiunium tuum protraxit, lachrymas tuas profudit, gemitum tuum suspirium que persensit, fructusq; vbertatis tuæ abundanter exhibuit: & sic per opera tua non solū decretæ mortis discrimen euasit, sed etiam vitæ incognitæ coronam accepit. Cuius similitudini pœnitentiā comparemus? Sic est quo modo ager fructifer, aut vinea fœcunda, aut etiam arbor fructifera: fructus edit peccator famelicus, proficit in fiducia DEI, acceptaque remissione pinguescit in vita.

Opibus Dei
promeretur.

C CYPRIANVS libro tertio, epistola decimoctaua ad Clerum: Pœnitentiā autem ille agit, qui diuinis præceptis mitis & patiens, & sacerdotibus Dei obtemperans, obsequijs suis & operibus iustis Dominum promeretur.

DE SACRAMENTO TO EXTREMÆ VNCTIONIS.

I.

Quid de Sacramento extremæ Vnctionis credendum est?

* Cōc. Cōstā-
tien. sess. 15. &
Florēt. & Tri-
dent. sess. 14.
Innocētius I.
epi. ad Decē-
tium Eugub.
c. 8. Petrus Da-
mia. ser. I. in
Dedicatione
ecclesiæ. Ber.
in vita Mala.
episcopi Cō-
cil. Vuorma.
cap. 72.

Iacob 5. d &
ibid. Beda.

Ipsū nempē, quod Catholica^a Ecclesia constanter docet, signum hoc esse sacrum, in consecrato oleo institutum, vt per illud cælestis virtus ad salutem, nō animæ solū, sed & corporis, applicetur ægrotis ex diuina institutione.

B Cui Sacramento testimonium longè clarissimum præbet Iacobus Apostolus, cū in hæc verba scribit: *Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomi-*

ne

ne Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.

PATRES.

1. A CONCILIVM Constantiense sessione decimaquinta damnat articulum octauum Ioannis Hus: Sacerdotes criminose viuentes, infideliter sentiunt de septem sacramentis Ecclesiæ.

Septem Sa-
cramenta.

2. CONCILIVM Florentinum in doctrina de Sacramentis: Quintum sacramentum est extrema Vnctio, cuius Materia est oleū oliuæ per Episcopum benedictum. Hoc sacramentum nisi infirmo de cuius morte timetur, dari non debet: qui in his locis vngendus est: in oculis propter visum, in auribus propter auditum, in naribus propter odoratum, in ore propter gustum vel locutionem: in manibus propter tactum, in pedibus propter gressum, in renibus propter delectationem ibidem vigentem. Forma huius sacramenti est hæc: Per istam vnctiōem, & suam pijsimam misericordiam indulgeat tibi Dominus, quicquid peccasti per visum &c. Et similiter in alijs membris: Minister huius sacramenti est sacerdos: Effectus verò est mentis sanatio: in quantum autem expedit, ipsius etiam corporis. De hoc sacramento inquit beatus Iacobus Apostolus: Infirmatur quis in vobis? &c.

Sacramentū
quintum.
Materia.

Qui sint in-
ungēdi, & in
quibus partib.

Forma

Effectus

3. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de Sacramento extremæ vnctionis. Visum est autem sanctæ Synodo, præcedenti doctrinæ de pœnitentiā adiungere ea quæ sequuntur de Sacramento extremæ Vnctionis: quod non modò pœnitentiæ, sed & totius Christianæ vitæ, quæ perpetua pœnitentiā esse debet, consummatium existimatum est à Patribus. Primum itaque circa illius institutionem, declarat & docet, quod clementissimus Redemptor noster, qui seruis suis quouis tempore voluit de salutaribus remedijs aduersus omnia omnium hostiū tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramētis alijs præparauit, quibus Christiani conseruare se integros dum viuerent, ab omni grauiore Spiritus incommodo possint: ita extremæ Vnctionis sacramento finem vitæ tanquam firmissimo quodam præsidio muniuit. Nam etsi aduersarius noster occasiones per omnem vitam querat & capter, vt deuorare animas nostras quo modo possit: nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutia neruos intendant ad perdendos nos penitus, &

Cnr institutū
sit hoc Sacra-
mentum.

YY 3

à fi-

à fiducia etiam, si possit, diuinæ misericordiæ deturbandos, quàm cum impendère nobis exitum vitæ perspiciat.

Mare. 6.

Apud Marcum
insinuati, & à
Iacobo fide-
libus comen-
datum & pro-
mulgati: sed
à Christo in-
stitutum.
Iacob. 5.

Materia.

Forma.

Effectus.

Gen. 3.

Minister.

1. Tim. 4.
Qui inuigila.Repetitio
huius sacra-
menti.Hereses de
hoc sacramen-
to.

CAPVT primum: Instituta est autem sacra hæc Vnctio infirmorum tanquam verè & propriè Sacramentum Noui testamenti, à CHRISTO Domino nostro apud Marcum quidem insinuatam, per Iacobum autem Apostolum ac Domini fratrem fidelibus commendatam ac promulgatam. Infirmatur, inquit, quis in vobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus. & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministerium, & effectum huius salutaris sacramenti. Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum, nam vnctio aptissimè spiritus sancti gratiam, qua inuisibiliter anima egrotantis inungitur, repræsentat. Formam deinde esse illa verba, Per istam vnctionem, &c.

CAPVT secundum: Res porro & effectus huius sacramenti illis verbis explicatur: Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis sit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia est spiritus sancti, cuius vnctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat & confirmat, magnam in eo diuinæ misericordiæ fiduciam excitando: qua infirmus subleuatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus demonis, calcaneo insidiantis facilius resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi salutem animæ expedierit, consequitur. CAPVT tertium: Iam verò quod attinet ad præscriptionem eorū, quæ & suscipere & ministrare hoc sacramentum debet, haud obscure fuit illud etiā in verbis prædictis traditum. nam ostenditur illic proprios huius sacramenti ministros esse ecclesiæ presbyteros, quo nomine eo loco non ætate seniores aut primores in populo intelligendi veniunt, sed aut episcopi, aut sacerdotes ab ipsis ritè ordinati per impositionem manuum presbyteri. Declaratur etiam esse hæc vnctione infirmis adhibenda, illis verò præsertim, quæ tam periculose decubunt, ut in exitu vitæ constituti videantur: unde & sacramentum exitum nuncupatur. Quod si infirmi post susceptam hæc vnctione conualescant, iterum huius sacramenti subsidio iuari poterunt, cum in aliud simile vitæ discrimen inciderint. Quare nulla ratio audiendi sunt, quæ contra tam apertam & dilucidam Apostoli Iacobi sententiam, docent hæc vnctionem, vel signum esse humanum, vel ritum à patribus acceptum, nec mandatum Dei, nec pro-

promissionem gratiæ habentem, & qui illam iam cessasse afferunt, quasi ad gratiam curationum duntaxat in primitiua ecclesia referenda esset: & qui dicunt ritum & usum, quem sancta Romana Ecclesia in huius sacramenti administratione obseruat, Iacobi Apostoli sententiæ repugnare, atque ideo in alium commutandum esse, & denique qui hanc extremam Vnctionem à fidelibus sine peccato contemni posse affirmant. Hæc enim omnia manifestissimè pugnant cum perspicuis tanti Apostoli verbis. Nec profecto Ecclesia Romana aliarum omnium mater & magistra, aliud in hac administranda Vnctione, quantum ad ea quæ huius sacramenti substantiam perficiunt, obseruat, quam quod beatus Iacobus præscripsit. Nec verò tanti sacramenti contemptus absque ingenti scelere, & ipsius spiritus sancti iniuria esse possit. Hæc sunt quæ de poenitentia & extremæ vnctionis sacramentis hæc sancta oecumenica synodus profitetur & docet, atque omnibus CHRISTI fidelibus credenda & tenenda proponit. Sequentes autem Canones inuiolabiliter seruandos esse tradit, & afferentes contrarium, perpetuo damnat & anathematizat.

IN eadem sessione canon primus de extrema Vnctione: Si quis dixerit, extremam vnctionem non esse verè & propriè sacramentum à CHRISTO Domino nostro institutum, & à beato Iacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum à Patribus, ac signum humanum, anathema sit.

CANON secundus: Si quis dixerit sacramentum infirmorum Vnctionem non conferre gratiam, nec remittere peccata, nec alleuiare infirmos, sed iam cessasse, quasi olim tantum fuerit gratia curationum, anathema sit.

CANON tertius: Si quis dixerit extremæ Vnctionis ritum & usum, quem obseruat sancta Romana Ecclesia, repugnare sententiæ beati Iacobi Apostoli, ideoque eum mutandum, posseque à Christianis absque peccato contemni, anathema sit.

CANON quartus: Si quis dixerit presbyteros Ecclesiæ, quos beatus Iacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse sacerdotes ab episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob idque proprium extremæ Vnctionis ministrum non esse solum sacerdotem, anathema sit.

4. INNOCENTIVS primus epistola prima ad Decentium Eugubinum episcopum, cap. 8. Sanè quoniã de hoc sicuti de ceteris, cõsultare voluit dilectio tua, adiecit etiã filius meus Celestinus diaconus

Nō contem-
nitur hoc Sa-
cramentū si-
ne spiritus san-
cti iniuria.

Institutum à
Christo.

Gratiam con-
fert.

Minister.

Iacob. 5. in epistola sua, esse à tua dilectiōe positum illud, quod in beati Apostoli Iacobi epistola conscriptum est: Si infirmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit laborantem, & suscitabit illum Dominus: & si peccata fecit, remittet ei. Quod non est dubiū, de fidelibus ægotātibus accipi vel intelligi debere, qui sancto oleo chrisimatis perungi possunt, quo ab episcopo confecto, non solum sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo. Cæterum illud superfluum videmus adiectum, vt de episcopo ambigatur, quod presbyteris licere non dubium est. Nam idcirco de presbyteris dictum est, quia episcopi occupationibus alijs impediti, ad omnes languidos ire non possunt. Cæterum si Episcopus aut potest, aut dignum ducit aliquem à se visitandum & benedicere & tangere chrismate, sine cunctatione potest, cuius est ipsum chrisma conficere. Nam pœnitentibus istud infundi non potest, quia genus est sacramenti. Nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur posse concedi?

5. P E T R V S Damianus in sermone primo in Dedicatione Ecclesiæ: Tertium sacramentum est vnctio infirmorum. Infirmatibus nobis & vsque ad mortem mortali peccatorum febre languentibus, spiritus pietatis assisit, & recordatus est quoniam puluis sumus. Ait enim Diuus Iacobus: Infirmatur qs in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis est, dimittetur ei. Solemnis vnctio, liquor excellens, quo sanitas redditur, peccatum dimittitur, immittitur timor Domini. Vidésne qualiter sacerdotalis manus infirmatis corpus alleuiet, & illecebrosam sensuum motionem sacratissima mitiget vnctiōe? Vnde & sancti patres hanc vnctiōem sacramentum esse sanxerunt.

6. B E R N A R D V S in vita sancti Malachiæ Episcopi: Habitabat vir nobilis in vicinia Benchorensis Monasterij. Cuius vxor cum infirmaretur ad mortem, rogatus Malachias vt descenderet priusquam moreretur, infirmam vncturus oleo: descendit, & intrauit ad eam. Quo viso exultat illa, spe animata salutis. Et cum pararet vngere eam, visum est omnibus differendum potius vsque manè. Erat enim vespera. Acquieuit Malachias, & data benedictiōe super ægrā, exiit cum his qui secum erant, At verò post modicum subito clamor

mor factus est, planctus & strepitus multus per totam domum, siquidem insonuit quod mortua esset. Accurrit Malachias tumultu audito: & secuti sunt eum discipuli eius. Et accedens ad lectum, vt ceret comperit expirasse, cōsternatus est animo, sibi imputas, quod fraudata gratia sacramenti obierit. Et eleuatis in cælum manibus, Obscuro Domine (inquit) insipienter egi, ego peccaui qui distuli, non ista, quæ voluit. Hæc dicens, contestatus est in audientia omnium, nullam se recepturum consolationem, nullam daturum requiem spiritui suo, nisi quam tulerat, liceret restituere, gratiam. Et stans super eam, tota nocte laborabat in gemitu suo: & pro oleo sancto, largo imbre lachrymarum perfundens mortuam, vicè illi vnctiōis, quam poterat, exhibebat. Ipse quidem sic. Ad suos autem: Vigilate, inquit, & orate. Itaq; in psalmis illi, ille in lachrymis, noctem duxere peruigilem. Et manè facto, exaudiuit Dominus sanctum suum, quia spiritus Domini erat postulans pro eo, qui postulat pro sanctis gemitibus inenarrabilibus. Quid plura? Aperit oculos quæ fuerat mortua, & vt solent, qui de graui somno euigilant, fricans sibi manibus frontem & tempora, super lectum se erigit, & agnito Malachia, inclinans deuotè salutat eum. Et verso luctu in gaudium, stupor apprehendit omnes, & qui viderunt, & qui audiērunt. Sed & Malachias gratias agens, benedixit Dominum. Et vnxit eam nihilominus, sciens in hoc sacramēto remitti peccata, & quod oratio fidei saluet infirmum. Post hæc abiit ille, & illa conualuit, & viuens incolumis tempore aliquanto, vt gloria Domini manifestaretur in ea, peracta pœnitētia quam sibi Malachias iniūxerat, in bona Confessione iterum obdormiuit, & migravit ad Dominum.

T A N D E M describens mortem Malachiæ, sic ait: Nec longè aberat dies ipsa, cum talia loqueretur Malachias. Interea iubet se sacro oleo vngi. Exeunte conuentu fratrum vt solenniter fieret, non sustinuit vt ad se ascenderent: ipse descendit ad eos. Iacebat siquidem in solario, domo superiori. Vngitur, & sumpto viatico, fratrum se orationibus, & fratres commendans DEO, ad lectum reuertitur.

7. CONCILIVM Vuormatiense Canone septuagesimo secundo: Infirmarur quis in vobis? & cæte. Quod non est dubium de fidelibus ægotantibus accipi vel intelligi debere &c. Pœnitentibus istud fundi non potest, quia genus est Sacramenti. nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus putatur concedi?

Exponit loci
Apostoli Iacobi de hoc
Sacramento.
Materia.

Qui inungi
possunt.
Minister.

Genus Sacramēti est hæc
infirmorum
vnctio.

Iacob. 5.

Effactus extremæ vnctiōis.

Sacramētum.

Luget Malachias, quod mulier fraudata gratia Sacramenti huius expirarit.

Miraculum.

Hoc Sacramēto remittitur peccata.

Malachias se sacro oleo inungi iubet.

ex Innocētiōe
Sacramētum est.

Infirmi etiam Bedæ tempore oleo sacro inungebatur.

Oleum consecratum.

Peccata remittuntur.
I. Cor. II.

B **B**ED A in caput quintum Iacobi, Vngentes eum oleo &c. Hoc & Apostolos fecisse in euangelio legimus, & nunc ecclesiæ consuetudo tenet, vt infirmi oleo consecrato vngatur à presbyteris, & oratione comitante sanentur. Nec solum presbyteris, sed vt Innocentius papa scribit, etiam omnibus Christianis vt licet eodem oleo in sua aut suorum necessitate vngendo. Quod tamen oleum non nisi ab episcopis licet confici. Nam quod ait, oleo in nomine Domini, significat oleum cōsecratum in nomine Domini: Vel certè, quia etiã cum vngunt infirmum, nomen Domini super eum inuocare debet. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Multi propter peccata in anima facta, infirmitate aut etiam morte plectuntur corporis. Vnde Apostolus Corinthijs, q̄ corpus Dñi percipere indignè soliti erāt, ait: Idèd inter vos multi & infirmi & imbecilles sunt, & dormiūt multi. Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc presbyteris ecclesiæ cōfessi fuerint, ac pfecto corde ea relinquere atq; emédare lategerint, dimittentur eis. Neq; enim sine cōfessione emédationis peccata queunt dimitti.

II

Quid his verbis docet Apostolus?

^a In c. 6. Mar. & in 8. Luc. & c. 5. Iacob. Innoc. I. vt sup. cōcil. Mel. d. c. 1. apud Burchard. li. 4. c. 75. Et Iuonè part. I. ca. 269.

^b Theophyl. in c. 6. Marci.

^c Chrysostr. li. 3. de sacerdot. & Cyrill. li. 2. in Leuiticū. ^d Marc. 6. b & ibid. Theo. & Beda.

A Primū Sacramēti huius ostēdit elementū, seu materiã oleū esse, Pōtitali benedictiōe (vt retē ait ^a Beda) cōsecratum, Significat autem ^b hilaritatē animi & confirmationē internā, q̄ p̄ Dei gratiam Sacramenti huius virtute ab egroto percipitur.

B Deindè p̄ Apostolū designat Sacramenti minister p̄prios, nimirū ^c Sacerdos, q̄ sacrã hãc vnctiōnē cum orationibus decenter exercent. Nec frustra de Apostolis est scriptum: ^d *Vngebant oleo multos egrotos, & sanabantur.*

C Præterea qui suscipiunt hoc Sacramentum, à Iacobo dicti sunt infirmi: quoniã, vt ecclesiæ mos est, in grauib; & periculosis infirmitatibus tantū sacra isthęc vnctio celebratur.

PATRES.

1. **A** **B**ED A in caput sextum Marci super ea verba, Dēmonia multa eijciebāt, & vngēbāt oleo multos egrotos, & sanabatur: Dicit Apostolus Iacobus, Infirmatur q̄s in vobis? inducat presbyteros Ecclesię, & orent super ipsum, vngētes eum oleo in nomine Dñi. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Vnde patet, ab ipsis Apostolis hūc sanctę Ecclesię morē esse traditū, vt energumēni vel alij quilibet egroti vngantur oleo, pontificali benedictione consecrato.

Apud Marcū insinuatū fuit hoc Sacramentum.

2. **I**D E M in caput octauum Lucę: Quidam vicius mihi presbyter retulit, se quandam sancti monialē scēminā à dēmonio curare cōepisse, sed quandiū res latebat, nihil apud eam p̄ficere potuisse. Confesso autē quo molestabatur phantasmate, mox & ipsum orationibus, ceterisq; q̄ oportebat purificationū generibus effugisse, & eiusdem scēminę corpus ab vlcibus quę dēmonis tactu contraxerat, medicinali studio, adūcto sale benedicto curasse. Sed dum vnū de vlcibus, quod altius lateri infixum reppererat, nullatenus possit quin continuo panderetur obducere, ab eadē ipsa quā sanare volebat, cōsiliū quo sanaretur, accepisse. Si (inquit) oleum pro infirmis cōsecratum, eidem medicamēto adsperseris, sicq; me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam vidi quōdã per spiritum in quadam longiūs posita ciuitate, quā nunquā corporalibus oculis vidi, puellam quandam pari calamitate laborantem, taliter à Sacerdote curatam. Fecit vt illa suggererat, statimq; volens remedium, quod antè respuerat, accipere consensit.

Salis benedicti vis.

Oleū p̄ infirmis cōsecratum, & eius virtus.

ET in caput quintū Iacobi, vt suprà quęstione præcedenti, **B.**
3. **C**ONCILIUM Meldense canone primo, teste Buchardo libro quarto, capite septuagesimo quinto, & Iuone parte prima, capite ducentesimo sexagesimonono: Presbyter in Cœna Dñi ampullas tres secum deferat, vnã ad chrisma, alteram ad oleum ad catechumenos inungendos, tertiam ad infirmos iuxta sententiam Apostolicam, vt quandò quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesię &c.
4. **T**HEOPHYLACTVS in caput sextū euāgelij secundū Marcū: Quod vnixerint oleo Apostoli, solus Marcus narrat, qd & frater Dñi Iacobus in catholica epistola dicit: Infirmatur q̄s inter vos? aduocet presbyteros ecclesię, & oret super illū, vngētes eū oleo. Est igit oleū & ad labores vtile, & lucis fomentū, & hilaritatis effectiuū, significatq; misericordiã Dei, & gratiã spiritus, p̄ quã à labore liberamur, & lucem, ac gaudium, hilaritatemq; spiritalem accipimus.

Chrisma, oleum catechumenorum, & oleū infirmorum cōsecratum in die cœnæ Domini. Iacob. 5.

Olei significatio mystic.

1. **B** **C**HRYSOSTOMVS libro tertio de sacerdotio: Sacerdotes

Sacerdotes
sunt huius
Vnctionis
ministri.
Iacob. 5.

non solum, quum nos regenerant, sed postea etiam condonatorum nobis peccatorum facultatem obtinet. Infirmatur, inquit, inter vos aliquis? accersat presbyteros ecclesiae, & orent super eum, ungentes eum oleo &c.

2. CYRILLVS Alexandrinus libro secundo in Leuiticum: Audisti quanta sint in lege sacrificia pro peccatis: audi nunc quantae sint remissiones peccatorum. In euangelio est ista prima, qua baptizatur in remissionem peccatorum: secunda remissio est in passione martyrii, &c. Est adhuc & septima, licet dura & laboriosa, per poenitentiam remissio peccatorum, cum lauat peccator lachrymis stratum suum, & fiunt ei lachrymae suae panes die ac nocte: quum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum, & quaerere medicinam, secundum eum qui ait: Dixi, pronuntiabo aduersum me iniustitiam meam, & tu remisisti impietatem cordis mei. In quo impletur & illud, quod Iacobus Apostolus dicit: Si quis autem infirmatur, vocet presbyteros Ecclesiae, &c.

3. IBIDEM Theophylactus & Beda, vt supra.

III

Quis est Sacramenti huius fructus & effectus?

a Bernardus
in vita S. Ma-
lac. episcopi.
C6cil. Tride.
vt supra.

A Confert primum ad remissionem^a peccatorum, quae quidem ab aegroto Poenitentiae remedijs non sunt expurgata, vt decumbentis anima peccatorum suorum onere ac morbo in primis leuet.

B Deinde prodest ad corporalem infirmitatem vel^b depellendam, vel alleuiandam, quatenus expedit eam aegroto recuperare.

C Postremo ad consolationem & fidutiam subministrandam valet, quam sane in supremo illo agone, exituque animae opus est maxime, quando & cum doloribus acerbissimis, & cum horrendis demonijs^c morituro est grauissime conflictandum.

Vn

c Cyril. Alex.
in ora de exi-

Vnde licet salus corporis aegroto non restituatur, vt qui post acceptam hanc vnctionem moritur sepe, tamen gratia in hoc sacramento peculiaris praebetur ad morbi vim, molestiasque constantius perferendas, & ad mortem ipsam facilius excipiendam.

Atque hoc est, quod per Apostolum suum Deus promisit: *Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: & si in peccatis fuerit, remittentur ei.*

D Ad quos quidem designandos effectus, etiam olei natura, seu natiua vis pulchre congruit, vt explicat^d Theophylactus. Quocirca retinenda est prorsus quod saluberrime monet^e Augustinus: Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem CHRISTI ille qui aegrotat accipiat, & inde corpusculum suum unget, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: *Infirmatur aliquis? inducat presbyteros, & orent super eum, ungentes eum oleo, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei.*

PATRES.

i. A BERNARDVS in vita Malachiae episcopi, vt supra quaest. prima, A 6.

2. CONCILIVM Tridentinum sessione decimaquarta in doctrina de hoc sacramento, capite secundo & canone secundo, vt supra quaest. prima, A 3.

3. C CYRILLVS Alexandrinus in oratione de exitu animae: Mihi amaruletam timeo gehennam, quippe interminatam. Exhorreo tartarum, vt cui nimium inest calor. Paveo tenebras, quoniam nihil admittunt lucis. Formido pestiferum vermem, quonia est pennis. Vereor

zz 3 ange-

tu animae. Gre-
gor. li. 24. mo-
ral. c. 17. & 18.
h6. 39. in Euā.
Climacus gra-
du 7. Euseb.
Emisen. homi.
1. ad monach.

Iacob. 5.

d. In c. 6. Mar-

e Serm. 215. de
tep. Vide etiam
de rect. cath.
conuer. Et de
vita. firmo-
rii lib. 2. ca. 4.
ite i speculo.

f Iacob. 5. d

angelos in iudicio, quoniã sunt immiseriordes. Terreor mēte, cō-
cipiēs illius diei rigidū & immortū iudicium, horrendū tribunal, iu-
dicē seuerū. Conternit me fluuius igneus ante forū illud incitatus,
flammiq; furentibus crepitans &c. Et post interiecta quēdam: Quis
Dan. 7. tremor & cer-
ramen animæ
à corpore re-
cedentis.
Psal. 119.
Psal. 9.
Aspectus dæ-
monum hor-
rendus.
Reddenda est
ratio.

terror, quis tremor, qđ certamē, qđ vis animā manet à corpore fece-
dentē? Quandoquidē nos adeunt cælestes exercitus & potestates, ex
aduersis verò copijs, tenebrarū rectores, nequitia dñi, telonarchæ
exigēdis tributis p̄fecti, logothetæ, rationū cōditores, atq; actionū
calculatores, in aēre agētes, necnō homicida diabolus ille princeps
improbitalis, cui⁹ lingua p̄ndē quasi acuta nouacula, de qđ p̄pheta:
Sagittæ, inquit, potētis acutæ cum carbonibus desolatorijs, insidia-
tur tanq̄ leo in spelunca sua, draco magnus, apostata, orcus os suum
expandens, imperator notis, damnator mortis, & vt vindex animā
coercens, cōferens, supputansq; cunctos actus meos, rebus, verbis,
sciētia, ignorātia, commissos reatus ac flagitia ab adolescētia in eam
vsq; diē, qua sum cōprehensus. Exindē quāta formidine & tremore
arbitraris animā diē illa p̄celli horribiles intuentē, atrocēs, impios,
& aduersos dæmōnes, æquē atq; ethiopes caliginosos adstantes, itā
vt forma ipsa quouis tormēto sit grauior. Quos nimirūm adspiciēs
anima subsultat, conturbatur, affligitur, exterretur, contrahitur, ad
cælestes angelos cōfugiens, à qbus excepta subit aērē, & sublime pe-
tēs offendit telonia, conscēdentes animas obseruātia & remorātia.
Siquidē vnumquodq; teloniū peculiaria quādam crimina profert.
Primū quidē loquacitatis, q̄cunque p̄ os & linguā ex mēdacio, iure-
iurādo, piurio, ociosos item sermones, nugaces, vanos, gulæ inglu-
uiēs, abusus vini, p̄fusiores crapulas, immodicos pariter risus atq;
dedecētes, cum suauijs impudicis, & scēdis ac meretricijs cantioni-
bus. Cōtra verò sacrosancti angeli animā vnā deducētes, p̄ponūt &
ipsi qnā bona ore & lingua sum⁹ locuti, oratiōes, gratiarū actiones,
psalmos, odas, hymnos, & cātus spirituales, scripturarumq; lectio-
nes, & quæcunq; bona antea cōtēpore ad Deum ore linguāq; fudi-
mus. Alterū teloniū quæcūq; visu cōmissimus exigit, adspēctus inde-
coros, superuacaneos, infrenes, & nutus dolosos. Tertiū auditus, &
quæcunq; p̄ huiusmodi sensum spirit⁹ immūdos introducūt. Quar-
tū est olfactus, suaueolētia vnguentorū, tetricq; odoratus, qbus mu-
lierculæ, mimæ & meretrices gaudēt. Quintū coarguit quæcūq; no-
xia tactu manū improbarū sunt p̄petrata. Sunt & alia vitiōrū telo-
nia, liuoris, emulatiōis, nimia gloriæ, inanis fastus, crudelitatis, ex-
candescētis, iracūdiæ, furoris, scortatiōis, adulterij, mollitiei, inui-
dentia,

dētiq; veneficij, ceterarūq; detestabiliū ac deo inuisarū actiōū. Bre-
uiter vnūq; vitū & scel⁹ suos itā deinceps telonas obtinet, id est,
publicanos ac portitores. Hæc ergō atq; his maiora & plura spectās
anima, qbus terriculamētis, quāta trepidatiōe corripī cēfenda, qđ Anima terror
& trepidatio.
lato iudicio libera euadat? Illa est hora dolorosa, periculosa, luctu-
osa, incōsolabilis, donēc ei pateat exitus: Stāt nanq; ex aduerso ma-
lorū spirituū, diuinæ potestates, act⁹ ipsius aīæ studiosos ac merito-
rios depromētes, facta, dicta, cogitatiōes, & cōceptus hauriūt. Itaq;
in medio stās anima meticulosa & trepidās, quousquē ob actiones,
dicta, factaq; sua, vel damnata in vincula conijciatur, vel iustificata
liberetur. Suorū enim quisque peccatorū catenis adstringetur, &c.
2. Gregorius lib. 24. Moraliū, cap. 17. Sapē ergō electis etiā nolēti-
bus in cogitatiōe surripitur, quod in se quidē solerter inspiciunt, &
ante Dei oculos quāti sit reatus attendūt, & cū de his oībus semp iu-
dicia districta p̄timefcant, tūc tñ hoc vehemēter metuūt, cū ad sol-
uendū humanę cōditionis debitū venientes, districto iudici appro-
pinquare se cernūt. Et sit tāto timor acrior, quāto & retributio eter-
na vicinior. Ante oculos autē cordis nihil inane tūc trāsuolat de phā-
tasmate cogitationis: quia subductis ē medio omnibus, se & illum
tantummodō considerant cui appropinquant. Crescit pauor vicina
retributione iustitiæ, & vrgente solutione carnis, quanto magis di-
strictum iudicium iam iamq; quasi tangitur, tanto vehemētius for-
midatur. Et si ea quæ sciunt, nunquā se prætēmississe meminerūt,
formidant tamen illa quæ nesciunt: quia videlicet semetipsos diju-
dicare & comprehendere omnind non possunt, atque vrgente exi-
tu, subtiliore terrentur metu. Vndē redemptor noster solutioni car-
nis appropinquans, & membrorum suorum seruans speciēm, fa-
ctus in agonia, cœpit prolixius orare. Quid enim pro se ille cū in
agonia esset, peteret, qui in terra positus, cęlestia cum potestate tri-
buebat? Sed appropinquante morte, nostræ mortis in se certamen
expresit, qui vim quandam terroris ac formidinis patimur, cūm
per solutionem carnis æterno propinquamus iudicio. Neque enim
tunc cuiuslibet anima immeritō terretur, quandō post pusillum
hoc inuenit, quod in æternum mutare non possit.
3. E T capite decimo octauo: Consideramus quippē, quōd vi-
am vitæ præsēntis nequaquā sine culpa transire potuimus: con-
sideramus etiam, quia nec hoc quidem sine aliquo reatu nostro
est, quod laudabiliter gessimus, si remota pietate iudicemur.
Quis enim nostrū vitam præcedentium patrum valeat,
vel

In hora mor-
tis quō etiam
iusti metuāt.

Luc. 22.

Pfal. 141.

I Cor. 4.
Iacobi 3.
I Ioan. 1.Etiā iusti ani-
ma in morte
turbatur.
Iob 33.Panor in ho-
ra mortis.Dæmonū im-
portunitas.

Ioan. 14.

Matth. 7.

vel superare, vel assequi? Et tñ David dicit: Nè intres in iudiciū cum seruo tuo: quia non iustificabitur in cōspectu tuo oīs uiuens. Paulus cūm diceret, Nihil mihi cōsciū sum: cautè subiūxit, Sed nō in hoc iustificatus sum. Iacobus dicit: In multis enim offendimus oēs. Ioānes dicit: Si dixerimus, q̄a peccatū nō habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis nō est. Quid ergō faciēt tabulā, si tremūt colūne? Aut quomodō virgulta immobilia stabūt, si huius pauoris turbine etiā cedri quatiuntur? Solutiōi ergō carnis appropinquās, nonnunq̄ terrore vindictæ etiā iusti anima turbatur. Cui etfi qd trāquillum in hac vita sapere potuit, mortis articulo interueniēte cōcutitur, vt iurè dici debeat: Abominabilis fit ei panis in vita sua, & animæ eius ci-bus antè desiderabilis. Vel certè ppter pauoris pœnā hoc quod illic subditur: Appropinquabit corruptiōi aīa ei⁹, & vita illi⁹ mortiferis.

4. I D E M Gregorius homilia trigesima nona in Euangelia: Cogitandum valdè est, quāntūm nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pavor mentis, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ obliuio transactæ felicitatis, quæ formido & confideratio iudicis. Tūc maligni spiritus, egrediente anima, sua opera requirunt. Tunc mala quæ suaserunt, replicant, vt sociam ad tormenta trahant. Sed cur hoc de peruerfa solūmodō anima dicimus, cūm ad electos quoquē egredientes veniant, & suūm in illis, si p̄ualeāt, aliquid requirant. Vnus autem in hominibus extitit, qui ante passi-onem suam libera voce dixit: Iam non multa loquar vobiscum: ve-nit enim princeps mūdi huius, & in me non habet quicquam. Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suūm in illo mundi princeps aliquid inuenire posse credidit. Et pauld̄ p̄d̄t: Vndè curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum, quām ra-bidus, quām terribilis sua in nobis opera requirens in die nostri exi-tus princeps huius mundi veniat, si etiam ad Deum carne morien-tem venit, & in illo aliquid quæsiuit, in quo suum inuenire nihil po-tuit. Quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innume-ra mala commisimus? Quid requirenti aduersario, & multa sua in nobis inuenienti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refu-giū & solida spes quia vnum cum illo facti sumus, in quo princeps huius mundi, & suum aliquid requisiuit, & inuenire minimè potuit? Sed quid prodest quod eidem redemptori nostro per fidem iun-gimur, si ab eo moribus disjungamur? Ipse enim dicit: Non omnis qui dicit, Domine Domine, intrabit in regnū celorum. Recta ergō opera, rectæ fidei iungenda sunt.

5. IOAN-

5. IOANNES Climacus, in libro de triginta gradibus, gradu septimo: Stephanus quidam in loco habitās, solitariam & quietam vitam adamauerat. Hic cūm annos plurimos in monastico certamine egisset, ieiunijs quæ maximè & lachrymis esset ornatus, alijsq̄ præterea virtutum priuilegijs floreret, cellulam ad radicem montis, in quo sacram illam, diuinamq̄ visionem speculatus olim fuerat Helias, sibi construxerat. Hic igitur tam venerandus moribus, intentione maioris laboriosiorisq̄ pœnitentiæ, profectus est ad Anachoretarum locum, cui Fides nomē erat. Quo in loco quum annos aliq̄t arctissimo vitæ instituto peregisset, (erat enim hic locus ab omni consolatione mortali penitūs remotus, omnibus quæ ferè hominibus inuius: septuaginta enim ferè millibus passuum, ab omni humana habitatione disiunctus erat) rursus extremo vitæ tempore redijt, cupiens in cellula sua priore sancti illius montis habitare. Erant autem ibi duo ex Palæstina discipuli admodū religioſi, qui etiā prius obseruabāt cellulam senis. In qua cūm paucos egisset dies, languorē incurrit, ex q̄ & mortuus est. Igitur ante vnum exitus sui diem repente animo obtupuit, a pertisq̄ oculis ad dexteram atque ad sinistram partem lectuli circumspiciebat, & quasi rationem quidam à se exigere, cunctis qui adstantibus audiētibus, aiebat, aliquandō quidem: Ita sanè: Sic reuera est, sed pro hoc tot annis ieiunauī. Aliquandō verò, Non certè, sed mentimini, hoc non feci. Deindè rursus: Ita verè est: Hoc itā est: sed fleui, sed ministravi. Ac rursus: Verè me accusatis. In quibusdam etiā aliquādō aiebat: Itā sanè, & quidē ad hæc quid dicam, non habeo, idēd̄ misericordia opūs est. Et erat profectō spectaculum horrendum ac terrificum, inuisibile illud, sanissimumq̄ iudicium, in quo etiam (quod terribilius est) & quod non fecerat, illi obijciebant (me miserum) quietis ac solitudinis sectatori. In nonnullis verò peccatorum suorum, quid ad ea respondere posset, se nō habere dicebat, qui iam ferè quadraginta annos monachus fuerat, & lachrymarū gratiam habuerat. Quidam verò mihi veraciter affirmauerunt, quod hic dum esset in eremo, leopardum quoq̄ ex manu sua nutrebat. Hic ipse tamen, cūm aded̄ infestè ratio à se exigeretur, carne solutus est.

6. EVSEBIUS Emisenus homilia prima ad Monachos: Paratos nos inueniat extrema necessitas, quæ sepè p̄uenit imparatos. Certam nobis imponat solitudinem incerta conditio: quotidianus sit illius periculi metus, cuius nescitur incurſus. Quā tardè misera anima malorum suorum pœnitebit, cūm die vltimo superue-

a a a n i e n t e

Ab eremita
Stephāo iam-
jam moritu-
ro rationē ac-
curatam re-
poscunt.Obijciūt dæ-
mōes ea quæ
non perpe-
trauimus.

niente, separari se à corpore suo viderit, cùm sibi in fine claudenti oculos nigrescere & horrescere sempiterna nox coeperit: cùm iacere ante se vacuum salutis ac lucis infelicem commilitonem suum viderit inentorem pariter ac deceptorem, cum quo de arena mundi huius per flagitium suum victa discessit: Cùm coeperit ab eodem iam diuulsa immanes & inanes dare super eum planctus, & dicere: Vbi sunt animositates & cupiditates tuæ, quibus hucusquæ impatienter arfisti, & arfura iugiter congregasti? Ecce transfuerit illa omnia tanquam umbra, abiêrunt oblectamenta, & sola in perpetuum opprobria & crimina remanserunt. Væ mihi ò anima, ad tam perditum vas, velim nolim, reditura sum, & propter fugitiuas voluptates nunquam effugiendis cum eo vaporibus concremanda. Quid inter hæc, cùm eam coeperit ad definitam sententiam & immobili lege defixam, importunus depositi exactor abstrahere, & hinc inde insultare & infiltere infernalium diræ facies ministrorû? Quid erit, cùm ab apparitoribus mortis per hunc vastû aërem separari, & per semitas tenebrarum abduci trans diem coeperit, & nequaquam remeabile iter agere per fines illos vbi ipsa lux deficit, cùm peregrina vbiquæ anima, comitante malorum suorum tristi agmine, viderit se per extremas mundi oras in illud inane ac vacuum cadere de mundo, atque illud magnum chaos, quod vitæ mortis que regionem discernit, intrare, & vitales auras naturæ ipsius exul amittere? Cùm rebus humanis Vale vltimum dicens, mortem autem ante se habens, & vitam post se relinquens, in illud horrendum & vix oculis attingendum pertrahetur profundum, diuersis auaritiæ ac malitiæ catenata criminibus, quâ tum perdidit precium, tantum exceptura supplicium?

Anima allo-
gatur corpus.

Diræ facies
infernalium
ministrorû.

Martinus vi-
det assistentem
dæmonem.

Olei natua
vis & signifi-
catio.

7. SEVERVS Sulpitius de transitu sancti Martini: Hæc locutus, diabolum vidit propè assistere. Quid hic, inquit, adstas cruenta bestia? Nihil in me funeste reperies: Abrahæ me finus recipiet. Cum hac ergò voce, fatigatum Diuinis operibus spiritum cælo reddidit.

1. D THEOPHYLACTVS in caput sextum Marci: Est igitur oleum & ad labores vtile, & lucis fomentum, & hilaritatis effectiuum, significatq; misericordiam Dei, & gratiâ spiritus, per quâ à labore liberamur, & lucem ac gaudium hilaritatemq; spiritalem accipimus.

2. AVGVSTINVS sermone ducetesimo decimo quinto de tempore: Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Chri-

CHRISTI ille qui ægrotat accipiat, & inde (sive deinde) corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo: Infirmatur aliquis? inducat presbyteros &c. Videte fratres quia q in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebitur obtinere.

Ægroti in-
gredi post cõ-
munionem
sacram.
Iacob. 5.

3. IN tractatu de rectitudine Catholicæ conuersationis: Quoties aliqua infirmitas occurrerit alicui, non quarantur præcantatores; non diuini, non sortilegi, non carcarij, neque per fontes, aut arbores, aut biuia phylacteria exercentur, sed qui ægrotat, in sola DEI misericordia confidat, & Eucharistiam cum fide & deuotione accipiat, oleum que benedictum fideliter ab Ecclesia petat, vnde corpus suum vngatur, & secundum Apostolum, Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus: non solum corporis, sed & animæ sanitatem accipiet. complebitur que in illo, quod DOMINVS in euangelio promisit, dicens: Omnia quecunque petieritis patrem in nomine meo in oratione, credentes accipietis.

Ægroti quid
agere debeat.

Matth. 21.

4. ITEM in libro secundo De visitatione infirmorum, capite quarto: Nec prætermittendum est illud Apostoli Iacobi præceptum: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, vt orent super eum, vngentes eum oleo sancto in nomine IESV: & oratio fidei saluabit infirmum. Ergò sic roges de te & pro te fieri, sicut dixit Apostolus Iacobus, immò per apostolum suum Dominus: ipsa videlicet olei sacrati delibutio, intelligitur Spiritus sancti typicalis vnctio. Illud etiam viuificum Dominici corporis supplementum, suscipere fili mi non renuas. viaticum tibi erit saluberrimum.

Iacob. 5.

5. IDEM Augustinus in Speculo in præfatione: Quis ignorat, in scripturis sanctis, id est, legitimis, Prophetis, Euangelicis, & Apostolicis, autoritate canonica præditis, quædam sic esse posita, vt tantum scirentur & crederentur: quædam verò sic esse iussa, vt obseruarentur & fierent, vel prohibita nè fierent? Horum autem quæ iubendo & vetando scripta sunt, alia sunt Sacramentorum velata mysterijs, quæ multa veteris testamenti populo illi facienda mandata sunt: neque à populo Christiano nunc sunt, sed tantummodò intelligenda requiruntur atque tractantur. Alia verò etiam nunc facienda sunt, si facienda præcepta sunt: nec facienda, si prohibita. De his igitur quæ ita sunt posita in literis sacris,

Vtri oia quæ
in sacris lite-
ris vtriusq; te-
stamenti cõti-
nètur, ad Chri-
stianos, &
quo modo p-
tineant.

vel iubendo, vel vetando, vel sinendo, vt etiam nunc, id est, tempore noui testamenti ad vitam piam exercendam moresq; pertineant, hoc opus quod in manus sumpsi, componere aggressus sum, vt quatum me Deus adiuuat, omnia talia de canonicis libris colligam, atq; vt facile inspici possint, in vnu tanquam speculum congeram. Cum itaq; Augustinus paulo ante finem speculi sui sententias adfert ex B. Iacobi epistola, inter ceteras ponit & istam: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, &c.

Iacobi Apostoli præceptum de infirmorum inunctione, ex Augusti. sententia ad Christianos omnes pertinet.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

I

Quid est Ordinis Sacramentum?

Augustin. lib. 2. contra episto. Parme. c. 13. & de bono coniug. c. 24. & lib. 1. cont. Donatist. cap. 1. Leo epi. 81. ad Dioscor. Grego. in caput 10. lib. 1. Regum Conc. Florët. Tridenti. sess. 23. Ambr. in 12. cap. 1. ad Corinth. Theophylac. in cap. 19. Lucae.

AEST, quo singularis gratia ac potestas spiritualis quibusdam traditur, vt munus in Ecclesia ex professo gerant.

B Hoc est, Sacramentum per quod, velut ostium, necessariò intrant legitimi dispensatores^a mysteriorum & eloquiorum Dei, ministri CHRISTI & Ecclesiae, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, & quotquot demùm in Ecclesiasticis munijs obeundis ritè & cum auctoritate versantur.

^a 1. Corin. 4. a Malach. 2. b 1. Timoth. 3. a b 5. c Ephes. 4. c. 1. Corin. 14. a b d & 12. d

^c Hebr. 5. b Actor. 1. d Cyprian. lib. 4. epist. 2. Tertulli. de præscript. Hæretic.

C^b Nemo enim, vt scriptura testatur, sibi sumit aut sumere debet honorem, exercendorum videlicet ministeriorum Ecclesiae, nisi qui

qui vocatur à deo, tanquam Aaron: hoc est, nisi Sacramento visibilis Ordinationis initiatus, & ab Episcopo legitimè ordinatus, missusque fuerit ad opus certi ministerij, quod in Ecclesia pro suo statu gerat iuxta leges diuinæ & Apostolicæ Traditionis.

^c Matth. 10. a Luc. 9. a. Mar. vlt. d. 10. 20. f. 17. c. Acto. 13. a. Titi 1. b

PATRES.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo vt ministros CHRISTI, & dispensatores mysteriorum Dei.

MALACHIAE secundo: Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet enim Episcopum irreprehensibilem esse, & Diaconos similiter pudicos &c.

ET capite quinto: Qui benè præfunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina.

AD Ephesios quarto: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis CHRISTI: donèc occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis CHRISTI: vt iam nõ simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circunventionem erroris &c.

PRIORIS ad Corinthios decimoquarto: Qui loquitur
aaa 3 lingua,

lingua, non hominibus loquitur, sed deo. Nemo enim audit, Spiritus autem loquitur mysteria. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem, &c. Et paulò post: Sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam: quàm decem millia verborum in lingua. Ibidem: Mulieres in ecclesijs taceant.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Et quosdam quidem posuit deus in ecclesia, primùm Apostolos, secundò prophetas, tertio Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes prophetæ? nūquid omnes Doctores? &c. Nunquid omnes interpretantur?

AD Hebræos quinto: Nec quisquam sumit sibi honorem: sed qui vocatur à deo tanquàm Aaron.

ACTORVM primo: Tu domine qui corda nôsti omnium, ostende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere locum ministerij huius & Apostolatus, de quo præuaricatus est iudas, ut abiret in locum suum. Et dederunt sortes eis, & cecidit fors super Matthiam. & annumeratus est cum vndecim Apostolis.

MATTHÆI decimo: Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, &c. Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, dicens: In viam gétium nè abieritis, & in ciuitates Samaritanorum nè intraueritis, sed potius ite ad oues, quæ periêrunt, domus Israel. Euntes autem prædicate, dicentes, quia appropinquauit regnum cælorum. Infirmos curate &c.

LUCÆ nono: Conuocatis autem Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia demonia,

nia, et vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnũ Dei, et sanare infirmos.

MARCI vltimo: Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.

IOANNIS vigesimo: Sicut misit me pater, et ego mitto vos.

ET capite decimosextimo: Sicut tu me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum.

ACTORVM decimotertio: Ministrantibus autem illis Domino, et ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes et orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi à Spiritu sancto, abierunt Seleuciam, et inde nauigauerunt Cyprum.

AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ defunt corrigas, et constituas per ciuitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi. Si quis sine crimine est, et cæt.

P A T R E S.

1. A AVGVSTINVS libro secundo cóntra epistolam Parmeniani, capite decimotertio: Nam illud quod quidam eorum veritate conuicti dicere cœperant, Baptismum quidem non amittit qui recedit ab Ecclesia, sed ius tamen dandi amittit: multis modis apparet frustra & inaniter dici. Primò, quia nulla ostenditur causa, cur ille qui ipsum baptismum amittere non potest, ius dandi amittere possit. Vtrunque enim sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: illud cum baptizatur, illud cum ordinatur: ideoque in Catholica vtrunque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte venientes etiam præpositi, pro bono pacis correcto schismatis errore, suscepti sunt: etsi visum est opus esse vt eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi: sed sicut baptismus in eis, ita Ordinatio mansit integra, quia in præcisione fuerat vitium, quod vnitatis pace correctum

Ordo est Sacramentum, quemadmodum & Baptismus: & vtrique iterare non licet.

correctum est, non in sacramentis que vbiq; sunt, ipsa vera sunt. Et cum expedire hoc videatur Ecclesie, vt prepositi eorum venientes ad Catholicam societatem, honores suos ibi non administrant:

Ordinationis
Sacramentum.

non eis tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed manent super eos. Ideoq; non eis in populo manus imponitur, ne non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. Et si quando ignoranter fit, nec animose defenditur factum, sed corrigitur cognitum, venia facilius impetratur. Deus enim noster, non est dissensionis Deus, sed pacis: nec Ecclesie eius Sacramenta in eis qui ab Ecclesia recesserunt, sed ipsi qui recesserunt, inimici sunt. Sicut autem habent in baptismo quod per eos dari possit: sic in ordinatione ius dandi, vtrunq; quidem ad perniciem suam, quando charitatem non habent unitatis. Sed tamen aliud est prorsus non habere, aliud perniciosè habere, aliud salubriter habere. Et paulò post:

1. Cor. 14.

Sacramentum
ordinati, &
baptizati.

Vtriq; Sacra-
mentum esse
nemo dubi-
tat.

Sed si nos malè facimus, ipsi explicent, quomodo sacramentum baptizati non possit amitti, & Sacramentum ordinati possit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Ecclesia, baptismum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrunq; sacramentum est, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri sacramento iniuria facienda est.

In Ordinatis
manet Sacra-
menti ordi-
nationis.

2. IDEM Augustinus in libro de bono coniugali, capite vigesimo quarto: Quemadmodum si fiat ordinatio cleri ad plebem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur, manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis: & si aliqua culpa quisquam ab officio remoueatur, sacramento Domini semel imposito non carebit, quantum ad iudicium permanente.

Sacramentum
dandi bap-
tismi siue Ordinationis non
amittitur, vt
nec Baptismi
Sacramentum.

3. IDEM libro primo de baptismo contra Donatistas, capite primo: Sacramentum baptismi est, quod habet qui baptizatur. Et Sacramentum dandi baptismi est, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento iniuria facièda est: si discedit, à malis vtrunq; discedit: si permanet, in malis vtrunq; permanet. Sicut ergo acceptatur baptismus quem non potuit amittere, qui ab unitate discesserat: sic acceptandus est baptismus quem dedit ille, qui sacramentum dandi cum discederet, non amiserat. Nam sicut redeuntés qui priusquam recederent, baptizati sunt, non rebaptizantur: ita redeuntés qui priusquam recederent, ordinati sunt, non vtrunq; rursus ordinantur: sed aut administrant quod admi-

ministrabant, si hoc Ecclesie vtilitas postulat: aut si non administrant, sacramentum ordinationis suae tamen gerunt, & ideo eis manus inter laicos non imponitur. Nam neque sacramentum baptismi, neque sacramentum dandi baptismi, quando ab eis cum Maximiliano discessit, Felicianus amisit. Nunc vnum eum secum habent, cum eis ipsi, quod cum foris esset, in Maximiniani schismate baptizauit.

4. LEO Magnus epistola octogesima prima ad Dioscorum Alexandrinum: Quod ergo à Patribus nostris propensiore cura nouimus esse seruatum, à vobis quoque volumus custodiri, vt non passim diebus omnibus sacerdotalis vel leuitica ordinatio celebretur, sed post diem sabbati eius noctis, quae in prima sabbati lucefcit, exordia deligantur, hoc est, sub lege Diuini officij substituantur, in quibus his, qui consecrandi sunt, ieiunis, & à ieiunantibus sacra benedictio conferatur. Quod eiusdem obseruantiae erit, si manè ipso

Ordinatio sa-
cerdotalis &
leuitica fieri
nō debet quo-
uis tempore.
Ieiuni confe-
randi.

Dominico die, continuato sabbati ieiunio celebretur, à quo precedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem resurrectionis, sicut etiam in Pascha Domini declaratur, pertinere non dubium est. Nam praeter auctoritatem consuetudinis, quam ex Apostolica nouimus venire doctrina, etiam sacra scriptura manifestat, quod cum

Apostoli Paulum & Barnabam ex praeepto Spiritus sancti ad Euangelium gentibus mittere praedicandum, ieiunantes & orantes imposuerunt eis manus, vt intelligamus quanta & dantium & accipientium deuotione curandum sit, ne tantae benedictionis sacramentum negligenter videatur impletum. Et ideo pie & laudabiliter Apostolicis morem gesseris institutis, si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias, quibus Dominus praesse te voluit, etiam ipse seruaueris, vt his qui consecrati sunt, nunquam benedictiones, nisi in die resurrectionis Dominicae tribuantur, cui à vespera sabbati initium constat ascribi, & tantis diuinarum dispositionum mysterijs est consecrata, vt quicquid est à Domino insignius constitutum, in huius diei dignitate sit gestum. In hac mundus sumpsit exordium, in hac per resurrectionem Christi & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apostoli à Domino praedicandi omnibus gentibus euangelij tubam sumunt, & inferendum vniuerso mundo sacramentum regenerationis accipiunt. In hac (sicut beatus Ioannes Euangelista testatur, congregatis in vnum discipulis, ianuis clausis, quum ad eos Dominus introisset, insufflauit & dixit: Accipite spiritum sanctum: quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & quorum deti-

Act. 13.

Sacramentū
benedictionis
sacerdotalis.

Ioan 20.

Ioan. 14. & 16 nueritis, detenta erunt. In hac deniq; promissus à Domino aposto-
 lis spiritus sanctus, aduenit: vt cælesti quadam regula insinuatū &
 traditū nouerimus, in illa die celebrāda nobis esse myſteria sacer-
 dotalium benedictionum, in qua collata sunt omnia dona gratia-
 rum.

1. Reg. 10. **GREGORIVS** in caput X. libri primi Regū: Samuel Saul in
 principē vnxit, Deus autē ei cor aliud immutauit: q̄a sacrorū Ordi-
 num sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacra-
 mentorum virtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur. Vir-
 tus verò sacramēti, gratia est spiritus septiformis. Quā certē gratiā
 qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutantur: quia quos gra-
 tia sua sanctus spiritus roborat, esse eos facit protinùs quod non
 erant.

Sacramētum Ordinis, & eius materia. **6. CONCILIVM** Florentinum in doctrina de Sacramentis:
 Sextum sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius
 traditionem confertur Ordo, sicut presbyteratus traditur per cali-
 cis cum vino, & patenę cum pane porrectionem. Diaconatus verò
 per libri Euangeliorum dationem: Subdiacōnatus, per calicis vacui
 cū patena vacua superposita traditionē: Et similiter de alijs per rerū
 ad ministeria sua pertinētium assignationem. Forma sacerdotij, ta-
 lis est: Accipe potestatem offerendi sacrificium in Ecclesia pro viujs
 & mortuis, in nomine patris & filij & spiritus sancti. & sic de aliorū
 Ordinum formis. Ordinarius minister huius sacramēti, est episco-
 pus.

Forma Sacerdotij.
Minister.
7. CONCILIVM Tridentinum sessione trigesimatertia, capi-
 te primo: Sacrificium & sacerdotium itā Dei ordinatione coniuncta
 sunt, vt vtrunq; in omni lege extiterit. Cū igitur in nouo testamē-
 to sanctum Eucharistiæ sacrificium visibile ex Domini institutione
 catholica Ecclesia acceperit, fateri etiam oportet, in ea nouū esse vi-
 sibile & externum sacerdotium, in quod vetus translatum est. Hoc
 autem ab eodem Domino Salvatore nostro institutū esse, atq; Apo-
 stolis, eorumq; successoribus in sacerdotio, potestatem traditā con-
 secrandi, offerendi, & ministrandi corpus & sanguinem eius, necnō
 & peccata dimittendi, & retinendi, sacre literę ostendunt, & Catho-
 licæ Ecclesię traditio semper docuit. Capite secundo: Cū autē
 diuina res sit tam sancti sacerdotij ministerium, cōsentaneum fuit,
 quo dignitū & maiori cum veneratione exerceri posset, vt in eccle-
 siæ ordinatissima dispositione plures & diuersi essent ministrorum
 ordines, qui sacerdotio ex officio deseruirent, itā distributi, vt, qui
 iam

Sacerdotium externū noui testamenti.
Luc. 22.

Ioan. 20.

Diuersi ministrorum Ordines.

iam clerici tonsura insigniti essent, per minores ad maiores ascen-
 derent. Nam nō solum de sacerdotibus, sed & de Diaconis sacræ li-
 teræ apertam mentionem faciunt, & quæ maximē in illorum Ordi-
 natione attendenda sunt, grauissimis verbis docent: & ab ipso Ec-
 clesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque vniuscuiusq; eo-
 rum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolyti, Exorcistæ, Le-
 storis, & Ostiarij in vsu fuisse cognoscuntur, quanuis non pari gra-
 du. Nā Subdiaconatus ad maiores ordines à Patribus, & sacris con-
 cilijs refertur, in qbus & de alijs inferioribus frequentissimē legi-
 mus. Capite tertio: Cū scripturæ testimonio, Apostolica tradi-
 tione, & Patrum vnanimi consensu perspicuum sit, per sacram Or-
 dinationem, quæ verbis & signis exterioribus perficitur, gratiam
 cōferri: dubitare nemo debet. Ordinem esse verē, & propriē vnum
 ex septem sanctæ Ecclesiæ sacramentis. inquit enim Apostolus: Ad-
 moneo te, vt resuscites gratiam Dei, quę est in te per impositionem
 manuum mearum: non enim dedit nobis Deus spiritum timoris,
 sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. Capite quarto: Quoni-
 am verò in Sacramēto Ordinis, sicut in Baptismo & Confirmatio-
 ne, character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest, meritò
 sancta Synodus damnat eorum sententiam, qui asserunt noui Testa-
 menti sacerdotes temporariam tantummodò potestatem habere,
 & semel ritè ordinaros, iterum Laicos effici posse, si verbi Dei mi-
 nisteriū non exercent. Quòd si quis omnes Christianos promiscuè
 noui Testamenti sacerdotes esse, aut omnes pari inter se potestate
 spiritali præditos affirmet, nihil aliud facere videtur, quàm Eccle-
 siasticam hierarchiam, quæ est vt castrorum acies ordinata, cōfun-
 dere, perindè ac si contra beati Pauli doctrinam, omnes Apostoli,
 omnes Prophetæ, omnes Euangelistæ, omnes Pastores, omnes sint
 Doctores. Proindè sacrosancta Synodus declarat, præter cæteros
 Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum suc-
 cesserunt, ad hunc hierarchicum Ordinem præcipuè pertinere, &
 positos, sicut idem Apostolus ait, à Spiritu sancto, regere Ecclesi-
 am DEI, eosq; presbyteris superiores esse, ac Sacramentum Con-
 firmationis conferre, ministros Ecclesiæ ordinare, atque alia ple-
 raque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reli-
 qui inferioris Ordinis nullam habent. Docet insupèr Sacrosancta
 Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum, & cæterorū
 Ordinū nec populi, nec cuiusuis secularis potestatis & magistratus
 bbb 2 confen-

1. Timot. 3. Act. 6.

Minores Ordines.

1. Timot. 4.

Ordo vnū est ex VII Sacramentis.
2. Timot. 1.

Characterem imprimi: & idcirco repetitū sacramentū nō potest.

Non omnes Christiani sunt sacerdotēs.

1. Cor. 12. Eph. 4.

episcopi presbyteris superiores in hierarchia ecclesiastica.
Act. 20.

A seculari potestate aut a populo ordinati, fures & latrones habendi.

Ióan. 10.

cōsensum, siue vocationem siue auctoritatem ita requiri, vt sine ea irrita sit ordinatio: quin potius decernit, eos qui tantummodò a populo, aut seculari potestate, ac magistratu vocati & instituti, ad hæc ministeria exercenda ascendunt, & qui ea propria temeritate sibi sumunt, omnes non Ecclesiæ ministros, sed fures & latrones per ostiū non ingressos, habendos esse. Hæc sunt quæ generatim sacræ Synodo visum est, Christi fideles de Sacramento Ordinis docere. His autē contraria certis & proprijs canonibus in hūc, qui sequitur, modum damnare constituit, vt omnes adiuuante Christo, fidei regula vtentes, in tot errorū tenebris Catholicam veritatē facilius agnoscere & tenere possent.

Sacerdotium externum & visibile noui testamenti.

CANON primus: Si quis dixerit, non esse in nouo testamento sacerdotium visibile & externum: vel non esse potestatem aliquam consecrandi & offerendi verum corpus & sanguinem Domini, & peccata remittendi & retinendi: sed officium tantum & nudum ministeriū prædicandi Euangeliū: vel eos qui non prædicant, prorsus non esse sacerdotes, anathema sit.

Ordinum distinctio & gradus diuersi.

CANON secundus: Si quis dixerit, præter sacerdotium non esse in ecclesia Catholica alios ordines & maiores & minores, per quos, velut per gradus quosdam in sacerdotium tendatur, anathema sit.

Propriè Sacramentū est ordinatio sacra.

CANON tertius: Si quis dixerit, Ordinem siue sacram Ordinationē, non esse verè & propriè Sacramentum, à Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum à viris rerum Ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quendam eligendi ministros verbi Dei & Sacramentorum, anathema sit.

Effectus.

CANON quartus: Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari spiritum sanctū, ac proinde frustra Episcopos dicere, Accipite spiritum sanctum: aut per eam non imprimi characterem: vel eum, qui Sacerdos semel fuerit, Laicum rursus fieri posse, anathema sit.

Character.

Vnctio sacra quæ in hoc sacramento adhibetur.

CANON quintus: Si quis dixerit sacram vnctionē, qua Ecclesia in sancta Ordinatione vtitur, non tantum non requiri, sed contemnendam & perniciosam esse, similiter & alias Ordinis cæremonias, anathema sit.

Cæremonia.

Hierarchia Ecclesiastica.

CANON sextus: Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse Hierarchiam diuina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, presbyteris, & ministris, anathema sit.

CANON septimus: Si quis dixerit Episcopos non esse presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & Ordinandi: vel eam quam habent, illis esse cum presbyteris communem: vel Ordines ab ipsis collatos sine populi vel potestatis secularis cōsensu aut vocatione, irritos esse: aut eos, qui nec

Episcopi presbyteris superiores.

ab

ab ecclesiastica & canōica potestate ritè ordinati, nec missi sunt, sed aliudè veniūt, legitimos esse verbi & Sacramentorū ministros, anathema sit. CANON octauus: Si quis dixerit Episcopos qui auctoritate Romani Pontificis assumuntur, non esse legitimos & veros Episcopos, sed figmentum humanum, anathema sit.

Missi à seculari potestate

8. AMBROSIVS in duodecimū caput prioris ad Corinthios, super ea verba, Diuisiones gratiarum sunt: In loco Ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non vtique propriā, sed Ordinis per efficaciam spiritus sancti.

Gratia ordinorum.

9. THEOPHYLACTVS in caput decimum nonū Lucæ: Dominus dedit seruis decem minas. Serui autem illi sunt hi, quibus in Ecclesia ministerium concreditum est, decemuiriq; dicuntur esse, propter perfectionem Ecclesiasticæ præsentia. Ordo enim in Ecclesia perfectam præsentium dispositionem habet, & neq; plures oportebat esse, neq; pauciores: vt exempli gratia: Tria hæc vidimus esse in ecclesia, purgationem, illuminationem, & perfectionē. Operationes enim illas tres sortiti sunt Ordines. Diaconi purgant per instructionem & doctrinam, presbyteri illuminant per baptismū, episcopi sacerdotales Ordines constituunt & perficiunt, hoc est, ordinant. Vides Ordines cum operatōibus, & neq; plures, neq; pauciores prædicatōis Ordines. Illis igitur seruis distribuit decem minas, hoc est, dona, quæ unicuiq; data sunt in vtilitatem. Omnis enim cui-cunque concredita est præsentia, etiam si indignus fuerit, donum habet ex vnctione sua, id quod magnum diuinæ misericordiæ sacramentum est.

Hierarchia ordinis ecclesiastici tribus potissimis partibus constat

Vide Dionys. Areopag. in Ecclesia. hierar. cap. 5. & 6

Donum ex vnctione.

1. CYPRIANVS libro quarto, epistola secunda ad Antonianum. Vide infra quæstione quinta, D.
2. TERTULLIANVS de præscriptionibus hæreticorum, vt infra quæstione septima, C.

II

Nōne omnes Christiani ex æquo sunt Sacerdotes?

A Dicit quidem ita possunt hætenus, quòd sicut Sacerdotes externa quædam sacrificia & ministeria sacra exercere solent, sic quotquot sint in Christo

1. Apo. 1. b. 5. 1. Pct. 2. b

bbb 3 Christo

b 1. Pet. 2. a b. Rom. 12. a
Psalm. 49. d. Psalm. 50. d
Phillip. 4. d. Hebr. 13. c
Vide Basil. lib. 2. de Ba-
ptif. ca. 8. August. 20. de
ciuit. ca. 10. Leo. ser. 3.
in anniuer. Pōtificatus.
Ambros. lib. 4. de Sacra-
ment. ca. 1.

CHRISTO renati, spiritualia quædam^b Sacri-
ficia, nimirum orationes, laudes, gratiarum
actiones, carnis mortificatiōem, & id genus
alia quotidie possint ac debeant offerre, sedu-
loq; exercitare: Vt hinc spirituales corā Deo
Sacerdotes, & spirituales offerre hostias in
scriptura dicantur.

c Ignatius ad Heronē.
Chrysof. lib. 3. & 6. de
sacerd. & homil. 60. ad
popul. Hiero. ad Heli-
odorū, & aduersus Lu-
ciferianos. Idē ad Eua-
grium. Victor lib. 2. de
persecutione Vvaada-
lica.

B. Verum si proprie nomen hoc sacerdo-
tij accipimus, nō sunt promiscue Sacerdotes
omnes, sed hi duntaxat, quibus authoritas ec-
clesiæ, vt sacramentorū^c proprii sint ministri,
demandauit, atq; ad consecrandum, offren-
dum, dispensandumq; sacram Eucharistiam,
& ad peccata hominū tum remittenda, tum
retinenda ius contulit.

d Cypria. lib. 1. epist. 2. a
1. Timoth. 5 c

C. Ac de his quidem nouæ legis sacerdo-
tibus seu presbyteris ita Paulus: *Qui bene^d pres-
bryteri, duplici honore digni habeantur,
maximè qui laborant in verbo et doctrina.* Id
quod certè cōgruere nō potest mulieribus,

e 1. Tim. 2. c. 1. Cor. 14. f
Tertul. de p̄script. Epi-
phan. hæresi 42 & 49.
f Leo epist. 62. ad Maxi-
mum Antiochenum.
g Ioā. 10. b c. 21. e. 1. Pet.
5. a & 2. c d. Hebr. 13. c
Roman. 13. a. Matt. 23. a
Luc. 10. c. 1. Ioan. 4. b

quas in Ecclesia idem Apostolus docere ve-
tat, ac tacere iubet: neq; omninō^f plebeijs con-
uenit, quorū est ouiuū more pasci, nō sp̄asce-
re: regi, nō regere: nec se p̄ferre, sed subijcere
& subiacerē p̄positis, & quęcunq; hi, siue
boni, siue mali, in Cathedra sedētes dixerint,
audi-

audire, seruare & facere, vt verbo dei præceptum
legimus.

D Quapropter sicut in Ecclesia triumphante
Angeli sunt^h Ordine ac potestate differentes, qui
iniuncta sibi munia decenti quadam obseruata
dispositione obeunt, ac fideliter exequuntur: sic
militans etiam Ecclesia,^a quę domus Dei, & velut
castrorum acies quædam ordinata est, ministros
habet sibi peculiare, à reliquis Christianis seiun-
ctos & pulchro ordine inter se dispositos ad pu-
blica & cōmunia Ecclesię ministeria in terris per-
agenda: nimirum vt p̄ Christiano populo in his,
^b quę ad DEVM salutemq; animarū spectant, suas
illi operas ex professo ac pro dignitate præstent.

h Ephes. 1. d
Colo. 1. c. Da-
niel. 7. c. Dio-
nyf. de caelest.
hierar. c. 10.

a Timoth. 3. d
Cant. 6. c
Anaclet. epi-
stol. 1. 2. & 3.
Irido. lib. 2. de
Ecclef. offic.
ca. 5. & se-
quentibus.

b Heb. 5 a 8. a
& 13. c
2. Corin. 5. d

SCRIPTURÆ.

APOCALYPSIS primo: Lauit nos à peccatis nostris in
sanguine suo, & fecit nos regnum et Sacerdotes Deo et patri
suo.

ET capite quinto: Fecisti nos Deo nostro regnum et
sacerdotes, et regnabimus super terram.

PRIORIS Petri secundo: Vos autem genus electum,
regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.

IBIDEM: Et ipsi tanquam lapides viui superædificami-
ni domus spiritualis, sacerdotium sanctum, offerre spirita-
les hostias, acceptabiles Deo per IESVM CHRISTVM.

AD ROMANOS duodecimo: Obsecro itaque vos fra-
tres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra
hostiam

hostiam viuente m, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

PSALMO quadragesimo nono: Sacrificium laudis honorificabit me.

PSALMO quinquagesimo: Sacrificium deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum deus non despicies.

AD Philippenses quarto: Habeo autem omnia, & abundo: repletus sum, acceptis ab Epaphrodito quae misistis, odorem suauitatis, hostiam acceptam, placentem deo.

AD Hebraeos decimotertio: Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper deo: id est, fructum labiorum confidentium nomini eius. Beneficentiae autem & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur deus.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Qui bene praesunt, &c. ut in textu.

ET capite secundo: Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Docere autem mulieri non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio.

PRIORIS ad Corinthios decimo quarto: Mulieres in ecclesijs taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Si quid autem volunt discere, domos viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri, loqui in ecclesia. An a vobis verbum dei processit? aut in vos solos peruénit?

IOANNIS decimo: Ego sum Pastor bonus: Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis. Et alias oues habeo quae non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnum Ouile & vnus pastor.

IOANNIS vigesimoprimum: Pasce agnos meos, pasce oues meas.

PRIORIS Petri quinto capite: Pascite qui in vobis est gregem

gregem Dei, &c. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam.

PRIORIS Petri secundo: Subiecti estote omni humanae creaturae propter deum, siue regi quasi praecellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, &c. Omnes honorate, fraternitatem diligite, &c. Serui, subditi estote in omni timore Domini, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Et post pauca: Eratis enim sicut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem & episcopum animarum vestrarum.

AD Hebraeos decimotertio: Obedite praepositis vestris, & subiaccete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non gementes. Hoc enim non expedit vobis.

AD Romanos decimotertio: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo. Quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Et post pauca: Ideo necessitate subditi estote: non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

MATTHAEI vigesimotertio: Super cathedram Moysi sederunt Scribae & pharisaei. Omnia ergo quaecunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera vero eorum nolite facere.

LV CAE decimo: Qui vos audit, me audit: et qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

PRIMAE Ioannis quarto: Qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. In hoc cognoscimus spiritum veritatis, et spiritum erroris.

AD Ephesios primo: Suscitans illum a mortuis, et constituens

DE SACRAMENTO

tuens ad dexteram suam in cælestibus, supra omnem principatum & potestatem & virtutem & dominationem, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro.

AD Colossenses primo: Quonia in ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates: Omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.

DANIELIS septimo: Millia millium ministrabant ei, et decies millies centena millia assistebant ei: iudicium sedit, & libri aperti sunt. Et paulo ante: Adspiciebam donec throni positi sunt, & antiquus dierum sedit.

PRIORIS ad Timotheum tertio: Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, columna et firmamentum veritatis.

CANTICORVM sexto: Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?

AD Hebræos 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. Et capite octauo: Omnis enim pontifex, ad offerendum munera et hostias constituitur.

ITEM capite decimotertio: Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.

SEDVNDAE ad Corinthios quinto: Pro CHRISTO legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Et paulo ante: Omnia autem ex DEO, qui nos reconciliauit sibi per CHRISTVM, et dedit nobis ministerium reconciliationis,

PATRES.

1. A BASILIVS libro secundo de baptismo, capite octauo: Si verò quisquam obijciat, Quid igitur est quod Apostolus dixit, Volo viros precari in quouis loco, ob id quod Dominus ipse potestatem

2. Tim. 2.

ORDINIS.

statem dedit adorandi Deum in omni loco, ubi dixit: Neque Hierosolymis posthac, neque in monte isto adorabitur pater? Hoc dicendum est, quod illud, in omni loco, non comprehendit eos locos, qui humanis visibus, rebusque immundis & prophanis deputati sunt: sed dilatat ac diducit adorationem Dei ab arcto Hierosolymæ ambitu in omnem totius orbis locum. Et secundum prophetiam hostiæ, eum qui diligenter ac studiosè ad sacerdotium gloriosi mysterij obeundum propensus est, Deo dicere oportet. Nam etiam si audiamus prophetam dicentem, Vos autem omnes sacerdotes Dei vocabimini: neque tamen omnes mox huiusce sacerdotij ac ministerij potestatem usurpamus, neque alius alij datam gratiam licite potest ad se rapere, sed quisquis fidelium proprijs doni Dei terminis contentus manet, docente nos Apostolo, dum ad omnes quidem dicit: Obsecro autem vos fratres pro miserationes Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, &c. Et per mutuam illam membrorum corporis rectam dispositionem, quam inter se ad decentem venustatem pariter & securitatem necessariam habent, normam nobis prescribit, quam commode ac decenter inter nos ad beneplacitum Dei, in dilectione Christi Iesu & charismatum differentia dispositi esse debeamus.

2. AVGVSTINVS libro vigesimo de ciuitate Dei, capite decimo, exponens illud Apocalypsis: Sed erunt sacerdotes Dei & Christi, & regnabunt cum eo mille annis: non utique de Episcopis & presbyteris dictum est, qui proprie iam vocantur in ecclesia sacerdotes: sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum Chrisma: sic omnes sacerdotes, quoniam membra sunt vnius sacerdotis. De quibus Apostolus Petrus: Plebs, inquit, sancta, regale sacerdotium.

3. LEO papa sermone tertio in anniuersario die assumptionis suæ ad Pontificatum. Licet vniuersa ecclesia Dei distinctis ordinata sit gradibus, ut ex diuersis membris sacra corporis subsistat integritas: nos tamen omnes, sicut ait Apostolus, in Christo Iesu unum sumus, nec quaquam ab altero ita est diuisus officio, ut non ad connexionem pertineat capitis, cuiuslibet humilitas portio. In vnitatem igitur fidei atque baptismatis, indiscreta nobis societas, dilectissimi, & generalis est dignitas, secundum illud beatissimi Petri Apostoli, sacratissima voce dicentis: Et ipsi tanquam lapides viui superedificamini in domos spirituales, sacerdotium sanctum, offerentes spirituales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Et infra: Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Omnes enim in Christo regeneratos, crucis signum efficit reges: sancti vero spiritus unctio consecrat sacerdotes,

Ioan. 4.
Non quis locus orationi accommodatus est.

Malach. 1.

Esaie 61.

Non oēs sumus Sacerdotes proprii nominis.

Rom. 12.

Apocal. 20.

Nō eadem significatiōe dicitur Episcopi & presbyteri sacerdotes quā oēs Christiani.

1. Pet. 2.

1. Cor. 12.

1. Pet. 2.

Oēs Christiani sunt quādam ratione reges & sacerdotes.

vt præter istam specialem nostri ministerij seruitutem, vniuersi spiri-
ritales & rationabiles Christiani agnoscat, se regij generis & Sacer-
dotalis officij esse confortes. Quid enim tam regium, quam subdi-
tum Deo animum, corporis sui esse restorem? Et quid tam sacerdo-
tale, quam votere Domino conscientiam puram, & immaculatas
pietatis hostias de altari cordis offerre? Quod cum omnibus per
DEI gratiam commune sit factum, religioſum tamen nobis atque
laudabile est, de die prouectionis nostræ quasi de proprio honore
gaudere, vt vnum celebretur in toto ecclesie corpore Pontificij sa-
cramentum, quod effuso benedictionis vnguento, copiosius quidẽ
in superiora profluit, sed non parçẽ etiam in inferiora descendit.

In quo cõfi-
stat Sacerdo-
tũ Christiano-
rum.

Psal. 132.

Num. 17.

1. Pet. 2.

Spirituale est
regnum & sacer-
dotium Chri-
stianorum.

2. Cor. 2.

3. AMBROSIVS libro quarto de sacramentis, capite primo: Sed
fortẽ dicas: Quid hoc ad populum, si virga Sacerdotis aruerat & re-
floruit? Populus ipse q̄ est nisi sacerdotalis? Quibus dictum est: Vos
autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, vt ait Apo-
stolus Petrus. Vnusquisque vngitur in sacerdotium, vngitur in re-
gnum. Sed spirituale regnum est, & sacerdotium spirituale. In secũdo
quoque tabernaculo est thymiamaterium. Thymiamaterium est
quod bonum odorem fragrare cõsuevit. Itã & vos iam bonus odor
Christi estis, iam nullæ in vobis fordes delictorũ, nullus odor gra-
uioris erroris.

1. BIGNATIVS in epistola ad Heronẽ ecclesie Antiochenæ
diaconum: Sine episcopis nihil agas. sacerdotes enim sunt, tu verò
minister sacerdotũ. illi enim baptizant, sacerdotiũ agunt, ordinant,
manus imponunt: tu verò eis ministras, sicut sanctus Stephanus Ia-
cobo & ceteris presbyteris in Hierosolymis.

2. CHRYSOST. lib. tertio de sacerdotio, vt inferius, quæst. 5. A. 1.

3. ITEM libro sexto de Sacerdotio: Eum qui pro ciuitate tota,
qd dico ciuitate? immò verò pro vniuerso terrarũ orbe legatus in-
tercedit, deprecatorq̄ est apud Deum, vt hominum omnium, non
viuentium modò, sed etiam mortuorum peccatis propicius fiat:
qualem quæso esse oportet? &c. Quum autẽ ille & Spiritũ sanctum
inuocauerit, sacrificiumq̄ illud horrore ac reuerentia plenissimum
perfecerit, communi omnium Dño manibus assidue pertractato:
quæro ex te, quoto illũ in ordine collocabimus? quantam autem ab
eo integritatem exigemus? quãtam religionẽ considera enim, qua-
les manus illas administrãtes esse oporteat: qualẽ linguam, q̄ verba
illa effundat: qua deniq; re non puriorem sanctiorem ve esse cõue-
niat animã, quæ tantũ illũ, tamq̄ dignum spiritum receperit. Per id
tempus

Sacerdos pro
mortuorum
peccatis orat.

Sacrificiũ an-
gellis tremen-
dum admini-
strat.

tẽpus & angeli sacerdoti assidẽt, & celestiuũ potestatu vniuersus or-
do clamores excitat, & loco altari vicinus in illius honore q̄ immo-
lat, angelorũ choris plenus est. Id quod credere abundẽ licet, vel ex
tanto illo sacrificio quod tũm peragitur, &c. vt superius quæstione
septima de Eucharistia, C. 3.

4. IDEM homilia sexagesima ad populũ Antiochenũ, & octoge-
simatertia in Mattheum: Nõ sunt humanę virtutis opera proposita:
qui tunc ipsa fecit in illa cena, idem ea nunc quoq; facit. Nos mini-
strorũ tenemus locũ: q̄ verò sanctificat ea & immutat, ipse est. Nul-
lus itaq; Iudas assidat, nullus auarus, &c. Hęc ad communicãtes di-
co, & ad vos ministrãtes. Nam & ad vos sermonem cõuertere ne-
cessarium est, vt multo cum studio hæc dona distribuatis. Et paulò
post: Verũm & tu laice (quæ etiam habet homilia quinquagesima-
prima in Mattheum) cum sacerdotem videris offerentem, ne vt sa-
cerdotem esse putes hoc faciẽtem, sed Christi manum inuisibiliter
extensã. Sicut enim cum baptizaris, ipse te non baptizat, sed Deus
est, qui tuum caput inuisibili potentia continet: & nec angelus, nec
archãgelus, nec vllus alius accedere & tãgere audeat: itã nunc quoq;
cum Deus regenerat, ipsius est solius donum.

Sacerdotes
sunt ministri
cõsecrationis
& cõsonis:
Christus ve-
rò præcipua
oim causa est.

Sacerdotes
offerit tanq̄
ministri, &
baptizant vt
ministri.

5. HIERONYMVS in epistola prima ad Heliodorũ: Absit vt
de his quicquam sinistrũ loquar: qui Apostolico gradui succedẽtes,
Christi corpus sacro ore cõficiunt, p̄ quos & nos Christiani sumus:
qui clauẽ regni celorũ habẽtes, qdãmodò ante iudicij diẽ iudicãt.

Christi cor-
pus sacro ore
cõficiunt.
Mat. 16. & 18.

6. IDEM in dialogo cõtra Luciferianos: Hilarius cum diaconus
de ecclesia recesserit, solusq; vt putat, turba sit mundi, neq; Eucharis-
tiam conficere potest, episcopos & presbyteros nõ habẽs, neq; ba-
ptisma sine Eucharistia tradere. Et cum iam homo mortuus sit, cũ
homine pariter interijt & secta: q̄a post se nullum clericũ diaconus
potuit ordinare. Ecclesia autẽ non est, quæ nõ habet sacerdotes. Sed
omissis paucis hominibus, q̄ ipsi sibi & laici sunt & Episcopi, auscul-
ta quid de omni Ecclesia sentiendum sit &c.

Diaconus eu-
charistiã cõfi-
cere non po-
test, nec ordi-
nariẽ bapti-
sma tradere,
aut ordinare
clericos.

7. IDEM in epistola octogesimãnta ad Euagriũ: Quis patiatũr,
mensarũ & viduarum minister vt suprã eos se tumidus efferat, ad
quorũ preces Christi corpus sanguisq; conficitur?

Ad sacerdotũ
preces Chri-
sti corpus &
sanguis con-
ficitur.

8. VICTOR Aphricanus lib. secũdo de persecutiõẽ Vuandalica:
Quantẽ tũc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus, ad
visendos Dei Martyres occurrerint populorũ, testatur viẽ vel femi-
tẽ: q̄ cũ agmina viuẽtiũ nequaq; caperẽt, p̄ vertices montiũ & valliũ
cõcurrẽs turba fideiũ inestimabilis descẽdebat, cereos manib; ge-
stantes:

stantes: suosq; infantulos vestigijs martyrum proijcientes, ista voce clamabāt: Quibus nos miserōs relinquitis, dum pgitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perennis? q nobis pœnitentię munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgētia obftrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est, Quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Qui nos solennibus orationibus sepulturi sunt orientes? à quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consultus? vobiscum & nos licebat pergere, si liceret vt tali modo filios à patribus nulla necessitas separaret.

9. **CYPRIANVS** libro primo, epistola secunda ad Corneliū: Episcopatus nostri honor grandis & gloria est, pacem dedisse martyribus, vt sacerdotes qui sacrificia Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas præparemus.

1. **C TERTVLLIANVS** de præscriptionibus aduersus hæreticos, vt infra quæstione septima, in textu.

2. **EPIPHANIVS** hæresi quadragesimasecunda contra Marcionistas: Dat (Marcion) permissiōem mulieribus, vt baptismū dent. Apud ipsos enim oīa sunt ludibrio plena, & nihil aliud, q̄ etiā mysteria corā his q̄ instituitur atq; inītiātur in sacris, perficere audeāt.

3. **ITEM** hæresi quadragesimanona, contra Pepuzianos: Episcopi quoque apud ipsos sunt mulieres, & presbyteri mulieres, & alia quæ nihil differre dicunt. In Christo enim Iesu neque masculus, neque scemina.

4. **LEO** epistola sexagesimasecunda ad Maximum episcopum Antiochenum: Illud quoque dilectionem tuam cōuenit præcauere, vt præter eos, qui sunt Domini sacerdotes, nullus sibi ius docēdi & prædicandi audeat vendicare, siue sit ille monachus, siue sit laicus, qui alicuius scientiæ nomine gloriatur. Quia etsi optandum est, vt omnes Ecclesię filij, quæ recta & sana sunt, sapiant: non tamen permittendum est, vt quisquam extra sacerdotalem ordinem constitutus, gradum sibi prædicatoris assumat, quum in ecclesia Dei omnia ordinata esse conueniat vt in vno Christi corpore & excellentiora membra suū officiū impleant, & inferiora superioribus non resultēt.

1. **D DIONYSIVS** Areopagita, de cælesti hierarchia capite decimo: Sunt autem & angeli omnes iā instituti, vt inferiores superioribus obaudiant, eorumq; nutus enuncient: ac primi illi quidem vt summi Dei se monentis, consilia & voces exponant: reliqui verò proportione debita, eorum qui à Deo monētur, exprimant voces. Intantū enim summa illa oīm & supeminēs cōgruentia, q̄rumlibet rationali-

Presbyteri & sacerdotes sunt ministri Sacramento- rum.

Matt. 18.

Sacerdotes sacrificia Dei quotidie celebrant.

Mulieres apud Marcionistas baptizant.

Apud hæreticos Pepuzianos obeunt mulieres episcoporum & presbyterorū munia.

Galat. 3. Officium docendi & prædicandi quibus commissum sit.

1. Cor. 14

Hierarchia angelorum in cælo.

rationalium ac spiritalium sacro decori & ordinatissimo institutione prospexit, vt ipsis quoque distinctionibus sacris ordines decerissimos poneret. Denique hierarchiam omnē cernimus in primas & medias, extremasq; virtutes distributam, immò & ipsas quoque singulas (vt propriè dixerim) distinctiones ita discreuit, vt in eisdem conuenientiæ pulchritudo seruetur. Quocirca & ipsa sacratissima Seraphim, alterum ad alterum clamasse Theologi aiunt, apertissime per hoc (vt reor) indicantes, quod diuinarum rerum notiones prima sequentibus tradunt.

2. **ANACLETVS** pontifex & martyr in epistola prima ad oēs episcopos & oēs fideles: Nā (vt ait B. Clemēs antecessor noster) similis est oīs Ecclesię status nauis magnæ, q̄ p̄ vndosum pelagus diuersis è locis & regionibus viros portat, ad vnā potētis regni vrbe propere cupiētes. Sit ergò nauis author huius, Dñs ipse omnipotēs Deus: gubernator verò sit **CHRISTVS**: tum deindè proretæ officium Episcopus impleat: Presbyteri nautarum, Diaconi dispensatorum locum teneant: hi qui catechizant, nautologis conferantur: Epibatis autem, totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoque mare hic mundus habeatur.

2. **IDEM** epistola secunda ad vniuersos episcopos in Italia cōstitutos, capite quarto: Prouinciæ autem multo ante **CHRISTI** aduentum tempore diuisæ sunt maxima ex parte, & postea ab Apostolis & beato Clemente prædecessore nostro ipsa diuisio est renouata. Et in capite prouinciartū, vbi dudum primates legibus seculi erant, ac prima iudiciaria potestas, ad quos qui per reliquas ciuitates commorabantur, quando eis necesse erat, qui ad aulam Imperatoris vel regum confugere non poterant, vel quibus pmissum non erat, confugiebāt pro oppressiōibus vel iniustitijs suis: ipsosq; appellabāt, quoties opus erat, sicut in lege eorum præceptum erat: ipsis quoque in ciuitatibus vel locis nostris, Patriarchas vel Primates, q̄ vnā formā tenēt, licet diuersa sint nomina, leges diuinæ & Ecclesiasticę potestati & esse iusserunt, ad quos episcopi (si necesse fuerit) confugerēt, eosq; appellarēt, & ipsi Primatū nomine fruerētur, & nō alij. Reliquæ verò Metropolitanę ciuitates quę minores iudices habebāt, (licet maiores comitibus essent) haberēt Metropolitanos suos, qui prædictis iuste obedirēt Primatibus, sicut & in legibus seculi olim ordinatū erat, q̄ non Primatū, sed aut Metropolitanorū, aut Archiepiscoporum nomine fruerentur. Et licet singulæ Metropoles ciuitates suas prouincias habeant, & suos Metropolitanos iudices habere debeant

Episco-

Epistola 1. ad fratrem Domini.

Ecclesia nauis comparatur & eius ministri ministris nauticis.

Sediū episcopaliū in ecclesia distinctio vnde p̄fecta sit.

Patriarchæ vel Primates.

Metropolitani seu Archiepiscopi. iure

Sedes Apostolica.

Episcopos, sicut prius Metropolitanos iudices habebant seculares, Primates tamen (vt præfixum est) & tunc, & nunc habere iussæ sunt, ad quos post sedem Apostolicam summa negocia conueniant, vt ibidem quibus necesse fuerit, releuentur & iuste restituantur, & hi qui iniuste opprimuntur, iuste reformentur atque fulciantur, Episcoporumque causa, & summorum negotiorum iudicia (salua Apostolicæ Sedis auctoritate) iustissimè terminentur. Hæc ab antiquis, hæc ab Apostolis, hæc à sanctis Patribus accepimus, vobisque (vt postulastis) rimanda, & futuris tenenda temporibus mittimus, & reliquis fratribus prædicanda ac cunctis fidelibus tradenda mandamus.

Ab Apostolis accepta.

Primates vel Patriarchæ instituti ab Apostolis ordinante Domino.

4. ITEM epistola tertia ad omnes Episcopos ac reliquos Christi sacerdotes, capite tertio: Episcoporum verò ordo vnus est, licet sint primates illi qui primas ciuitates tenent, qui & in quibusdam locis Patriarchæ à nonnullis vocantur. Illi autem, qui in Metropoli à beato Petro Apostolo ordinante Domino, & à prædecessore nostro prædicto sancto Clemente, seu à nobis constituti sunt, non omnes primates vel Patriarchæ esse possunt, sed illæ vrbes quæ præfatis & præfatis temporibus primatum tenuere, Patriarcharum aut primatum nomine fruuntur: reliquæ verò Metropoles, Archiepiscoporum aut Metropolitanorum & non Patriarcharum aut primatum vtantur nominibus: quia hæc eadem & leges seculi in suis continent principibus: aliæ autem primæ ciuitates, quas vobis conscriptas in quodam tomo mittimus, à sanctis Apostolis, & à beato Clemente, siue à nobis, primates prædicatores acceperunt. Hæc verò sacrosancta Romana & Apostolica ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso Domino Salvatore nostro primatum obtinuit, &c. vt supra parte prima, questione nona de præceptis ecclesiæ, E. auctoritate 10.

Metropolitani seu Archiepiscopi.

5. ISIDORVS Hispalensis Episcopus libro secundo de ecclesiasticis officijs, capite quinto: Veniamus nunc ad sacratissimos ordines clericorum, eorumque originem singulariter demonstremus, quod est sacerdotij fundamentum, vel quo auctore Pontificalis ordo adoleuit in seculo. Initium quidem sacerdotij Aaron fuit, quantum & Melchisedech prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac, & Iacob. Sed isti spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate ista fecerunt: Cæterum Aaron primus in lege sacerdotali nomen accepit, primusque pontificali stola indutus, victimas obulit, iubente Domino ac loquente ad Moysen: Accipe, inquit, Aaron & filios eius, & applicabis ad ostium tabernaculi testimonij: cumque lauaueris cum filijs, indues Aaron vestimentis suis, id est,

Sacerdotium vnde cepit. Gen. 14 22. 26. & 35.

Exod 29.

est, linea & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constinges balteo, & pones tiaram, & oleum unctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo, Aaron scilicet & liberis eius, & impones eis mitras, eruntque Sacerdotes mei lege perpetua. Quo loco contemplari oportet Aaron summum sacerdotem, id est, Episcopum fuisse. Nam filios eius, presbyterorum figuram præmonstrasse. Fuerunt enim filij Aaron, & ipsi sacerdotes, quibus meritis ad stare debuissent Leuitæ, sicut summo sacerdoti. Sed hoc fuit inter summum sacerdotem Aaron, & filios eiusdem Aaron, qui & ipsi sacerdotes fuerunt, quod Aaron super tunicam accipiebat podærem, stolam sanctam, coronam auream, mitram, & zonam auream, & superhumeralia, & cætera quæ supra memorata sunt. Filij autem Aaron super tunicas lineas cincti tantummodò & tiarati ita adstabant sacrificio DEI. Sed forsitan quaeritur & hoc, cuius figuram faciebat Moyses? Si enim filij Aaron presbyterorum figuram faciebant, & Aaron summi sacerdotis, id est, Episcopi, Moyses cuius? Indubitanter CHRISTI. Et verè per omnia Christi, quoniam similitudo fuit mediatoris Dei, qui est inter Deum & hominem IESVS CHRISTVS, qui est dux populorum, verus princeps sacerdotum, & Dominus Pontificum, cui est honor & gloria in secula seculorum, Amen. Hactenus de primordijs sacerdotalibus in veteri testamento. In nouo autem testamento post CHRISTVM Sacerdotalis ordo à Petro Apostolo cœpit, ipsi enim primus datus est pontificatus in Ecclesia CHRISTI. Sic enim loquitur ad eum Dominus: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cælorum. Hic ergò ligandi soluentisque potestatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit: si quidem & cæteri Apostoli cum Petro par cõsortium honoris & potestatis acceperunt, qui etiam in toto orbe dispersi, Euangelium prædicauerunt, quibusque decedentibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in sedibus Apostolorum: qui non iam ex genere carnis & sanguinis eliguntur, sicut prius, secundum ordinem Aaron, sed pro vniuscuiusque vita meritoque, quomodo in eum DEI gratia contulerit, sicut ad Heli Dominus pronunciauit, dicens: Hæc dicit Dominus DEVS Israel: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me usque in æternum: & nunc dicit Dominus: Nequaquam, sed glorificantes me

Aaró Episcopi formam referebat: Filij Aarón, presbyterorum.

Moyse Christi figuram gerit. 1. Tim. 2.

Petrus primus pontifex & summus sacerdos noui testamenti. Mat. 16.

Apostolis Episcopi successerunt

1. Reg. 2.

d d d glori-

glorificabo: & qui me spernit, spernetur. Quatuor autem genera sunt Apostolorum: Vnum à Deo tantum, vt Moyses: alterum per hominem & DEVM, vt Iosue: tertium tantum per hominem, sicut his temporibus fauore populi & potestatum in sacerdotium subrogatur. Quartum autem genus ex se est, sicut pseudoprophete & pseudoapostoli. Quid sit autem nomen Apostolorum, Apostoli in Latina lingua missi interpretantur, quia ipsos misit CHRISTVS euangelizare ad illuminationem omnium populorum. Episcopatus autem, vt quidam prudentium ait, nomen est operis, non honoris. Græcum est enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui superintendit, superintendit, curam scilicet subditorum gerens. Scopus quidem intentio est. Ergo episcopos Latine superintendentes possumus dicere, vt intelligat, non se esse Episcopum, qui non potest esse, sed præesse dilexerit. Quod verò per manus impositionem à præcessoribus Dei sacerdotibus Episcopi ordinantur, antiqua institutio est. Isaac enim patriarcha sanctus, ponens manum suam super caput Iacob, benedixit ei: similiter & Iacob filiis suis, sed & Moyses super caput Iosue manum suam imponens, dedit ei spiritum virtutis & ducatus in populo Israel. Sic & superimpletor legis & prophetarum, Dominus noster IESVS CHRISTVS, per manus impositionem Apostolis suis benedixit, sicut in Euangelio Lucæ scriptum est. Et perduxit eos trans Bethaniam, & eleuauit manus super eos, & benedixit eos. Et in Actibus Apostolorum ex præcepto spiritus sancti Paulo & Barnabæ ab Apostolis manus imposita est in Episcopatum, & sic missi sunt ad euangelizandum.

6. CAPITE autem sexto agit de Chorepiscopis: septimo, de presbyteris: octauo, de Diaconibus: nono, de custodibus sacrorum: decimo, de Subdiaconibus: vndecimo, de lectoribus: duodecimo, de Psalmistis: decimotertio, de Exorcistis: & decimoquarto capite, de Ostiarijs. Vide horum nonnulla inferius, in quæstione quarta. D. E.

III

Quo loco scriptura testimonium huic Sacramento præbet.

A Illic scilicet, vbi de Apostolis docet, quod
in

Manus impositio.

Gen: 27. 49.
Num: 27.

Lucæ vltimo:
Act. 13.

in Ecclesiæ ministris deligendis, instituentis atque ordinandis, vbi sunt^a manuum impositione. Hoc enim veluti Symbolo certo & efficaci præsentis gratiæ, quæ in Ordinum collatione exhibetur & accipitur, Sacramentum illud nobis est commendatum.

B Quare Paulus ad Timotheum à se creatum Episcopum scribens, & acceptæ in hoc Sacramento gratiæ illum admonens: ^c *Nobis, inquit, negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij.* Et rursus ad eundem: ^d *Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.*

C Quoniam verò permagni^e refert, quales in Ecclesia quibuscunque munijs præfiantur, & ecclesiasticam potestatem ex hoc Sacramento accipiant, ad omnem Episcopum dicitur: ^f *Manus citò nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis.*

SCRIPTURAE.

A D Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Crete, vt ea quæ defunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi.

ddd 2 Acto-

Tit. 1. b.
a Act 6. c & 13. a
2. Timoth. 4. d. 7. d
2. Timoth. 1. b

b Ambrosii lib. de digni-
facerd cap 5. Niceph.
lib. 12. cap. 14.

c 1. Timoth. 4. & ibi dicitur
Theophyl. & Haymo.

d 2. Timoth. 1. b & ibi dicitur
Theophylactus.

e Leo in epistol. 87. ad
episcopos Mauritaniae.
Synod. Roman. sub Syl-
uestro, can. 11. Trident.
sess 23. cap. 7. & 12. Re-
formationis.

f 1. Timoth. 5. d

ACTORVM sexto: Et elegerunt Stephanum, &c. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orantes, imposuerunt eis manus.

ITEM decimotertio: Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem misit (Saulus & Barnabas) à spiritu sancto, abiērunt Seleuciam.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.

ET capite quinto: Manus citò nemini imposueris.

POSTERIORIS ad Timotheum primo: Admoneo te &c. vt in textu.

PATRES.

1. **A AMBROSIVS** libro de dignitate sacerdotali, capite quinto: Quis dat, frater, episcopalem gratiam? Deus, an homo? Respondes, sine dubio, Deus: sed tamen per hominem dat Deus: Homo imponit manus, Deus largitur gratiam. Sacerdos imponit supplicem dexteram, & Deus benedicit potenti dextera. Episcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem.

2. **NICEPHORVS** libro duodecimo Ecclesiasticæ historiæ, capite decimoquarto: Martyrius porro: At tu vir beate, ait (ad Nestarium) nupèr admodum per baptismum omnem labem abluisti, cum etiam episcopalem dignitatem es consequutus. Vtrunque verò & sacrum lauacrum & munus episcopale, delictorum esse remedium & expiationem ex sacris nouimus constitutionibus. Ac tu quidem nunc nihil mihi differre vidèris à recens genito infante. Ego verò iam dudum diuino purgatus lauacro, eundem per libidinem vitæ cursum tenere perseueraui. His dictis, sacerdotij non subijt iugum.

1. **B. THEOPHYLACTVS** in prioris epistolæ ad Timotheum capitis quarti illa verba, Nè negligas donum quod in te est, quod datum est tibi per prophetiam: Doctrinæ donum hinc intelligit, quod acceperit Episcopus factus per prophetiam, hoc est, imperante spiritu, vt supra commemoratum est. Cum impositione manuum presbyterij: Hoc est, Episcoporum. non enim presbyteri Episcopum Ordinabant. Vide autem horrendum, quantum possit impositio sacerdotalium manuum.

Gratia confertur p impositionem manuum in ordinatione.

In ordinatione Episcopali confertur remissio peccatorum.

Impositio manuum Episcopali in ordinatione quod efficit.

2. **HAYMO** episcopus Halberstattenfis in eadem verba: Noli negligere gratiam &c. Gratiam appellat hinc fidem, & sapientiam, atque remissionem peccatorum, & gratiam episcopatus, quæ per prophetiam data est illi, quia prophetiæ spiritu reuelante cognouit beatus Paulus Timotheum dignum esse episcopali honore.

3. **THEOPHYLACTVS** in posterioris epistolæ ad Timotheum caput primum: ea verba exponens, Admoneo te, vt resuscites gratiam Dei: Quia, inquit Apostolus, noui te non simulatam habere fidem, excito te, vt gratiam spiritus quam accepisti ad præfecturam ecclesiæ, ad signorum operationem, & simpliciter ad omnem quæ episcopum deceat virtutem, vt hanc semper excutes, ac virtutem & floridam facias. Quemadmodum enim ignis lignis indiget, hunc ad modum gratia spiritus opus habet promptitudine, & attentione, & sobria mente, vt semper ferueat. nam nisi hæc præstita sint, extinguitur. quemadmodum & alio in loco dicit, Spiritum nolite extinguere. Quæ in te est per impositionem manuum mearum: In te quidem habitat ipsa gratia, quam accepisti cum imponerem ego tibi manus, quando episcopum te seligebam & consecrabam. At qui ignem istum vehementiorem & maiorem effice: quod accepisti verbum, fiducia libertateque imple ac fortitudine, itaque ingenuè.

1. **C. LEO** Magnus in epistola octogesima septima ad Episcopos Aphricanos per Mauritaniam Cæsareensem constitutos, capite primo: Quid est citò manus imponere, nisi ante ætatem maturitatis, ante tempus examinis, ante meritum laboris, ante experientiam disciplina, sacerdotalem honorem tribuere non probatis? Et quid est sic communicare peccatis alienis, nisi talem effici Ordinatem, qualis ille est, qui non meruit Ordinari? Sicut enim boni operis sibi comparat fructum, qui rectum tenet in eligendo sacerdote iudicium: ita graui semetipsum afficit damno, qui ad suæ dignitatis collegium sublimat indignum. Non enim in cuiusquam persona prætermittendum est, quod institutis generalibus continetur, nec putandus est honor ille legitimus, qui fuerit de præuacatione collatus. Et paulò post: Merito beatorum patrum venerabiles sanctiones, cum de sacerdotum electione loquerentur, eos demum idoneos sacris administrationibus censuere, quorum omnis ætas, à puerilibus exordijs vsque ad prouectiores annos per disciplinæ Ecclesiasticæ stadia cucurrisset, vt unicuique testimonium prior vita præberet: nec posset de eius prouectione dubitari, cui pro laboribus multis, pro moribus castis, pro actibus strenuis celsioris loci præmium deberetur.

Effectus sacramenti Ordinis.

Gratia spiritus sancti in ordinatione accepta.

Manus citò imponere quod fit.

Quales Ordinandi sunt.

beretur. Si enim ad honores mundi sine suffragio temporis, sine merito laboris, indignum est peruenire, & notari ambitus solent, quos probitatis documenta non adiuuant: quàm diligens & quàm prudens habenda est dispensatio diuinorum munerum & caelestium dignitatum, nè in aliquo Apostolica & canonica decreta violentur?

Offm quãdib
in minoribus
Ordinibus p
babantur.

2. SYNODVS Romana sub Syluestro, capite vndecimo: Ve nullus ex laica persona ad honorem acolyti vsque ad Episcopatum subleuaretur, nisi prius fuisset lector annis triginta, deinde vno die exorcista, & postea caperet onus acolyti, & faceret in eodem ordine acolyti annos decem, vt acciperet onus subdiaconi, & in subdiaconatu esset annos quinque. Deinde ad diaconatus honorem pertingeret fixus rogantibus triginta presbyteris examen, vt esset subdiaconus cardinalis: quia à prima sede erat constitutum, vt seruiret annos septem. Hoc enim quòd si quis desideraret Ordinem presbyterij, ita exigeretur, vt in septem annis à cuncto clero Romano probaretur doctrinæ, natiuitatis, generositatis, & consilio non expetens prædam à quoquam opinione clara, firmarent omnes presbyteri, declararent & firmarent, & sic ad Ordinem presbyterij accederet, & faceret in eodem ordine annos tres.

3. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimatertia, capite septimo reformationis: Quandò episcopus ordinationem facere disposuerit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere voluerint, feria quarta ante ipsam ordinationem, vel quandò Episcopo videbitur, ad ciuitatem euocentur. Episcopus autem sacerdotibus, & alijs prudentibus viris, peritis diuinæ legis, ac in ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, sibi ascitis, ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, & fidem diligenter inuestiget & examinet.

Examen Or
dinandorũ.

4. ITEM capite duodecimo: Nullus in posterum ad subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum, ad diaconatus ante vigesimum tertium, ad presbyteratus ante vigesimum quintum ætatis suæ annuū promoueatur. Sciant tamen episcopi non singulos, in ea ætate constitutos debere ad hos ordines assumi, sed dignos duntaxat, & quorum probata vita senectus sit. Regulares quoque nec in minori ætate, nec sine diligenti episcopi examine ordinentur: priuilegijs quibuscunque, quo ad hoc, penitus exclusis.

Aetas ordi
nãdorum &
qualitas.

IIII

Quot gradus in se continet hoc Sacramentum?

A GENE

A Generatim quidem minores Ordines, maioresq; continet: minores scilicet^a quatuor, Ostiariorũ, Lectorum, Exorcistarum, & Acolytorũ: maiores verò tres, nèpe Subdiaconorum, diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porrò alij maiores, alij minores à^b Christo instituti inueniuntur.

a Cõcil. Carth. 4. Item Laod. & Tridẽt. Ignat. ad Antioch. Dion. eccl. hierar. ca. 3. Euseb. hist. lib. 6. cap. 35. ex epistola Corneliij ad Fabium.

B Maiores em̄ presbyteri, Apostoli sunt, eorumq; successores^c Episcopi, magna sanè potestate & reuerenda dignitatis prærogatiua excellentes. Nam horum est, d^d (Scriptura teste) attendere sibi & vniuerso gregi, quem à Spiritu sancto curandum pascendumq; accipiunt, regere Ecclesiam, ea quæ desunt corrigere, per ciuitates item presbyteros constituere.

b Luc. 9. a 10. a & ibidẽ Beda. Clemens epist. 1. Anaclet. epistola 2. & 3.

c Hiero. ad Marcellam epist. 54. Cypria. lib. 4. epi. 9. & 1. 3. ep. 9. Ignat. ad Phila. Au. in pfa. 44.

d Actor. 20 f. 1. Petr. 5. a Hebræo. 13. cad Tit. 1. b Actor. 14. d

C Minores verò presbyteri sub episcopis sicut septuaginta duo^e illi discipuli sub Apostolis, in ecclesiæ ministerio deseruiunt, dona ac sacrificia^f pro peccatis offerunt, atque in curãda Dominica messe, tanquàm^g operarij, secundum illos existunt.

e Luc 10 a Leo epist. 88. ad Episc. Gall. & Germ. Innoc. 3. lib. 1. de myst. alta. cap. 6.

f Hebræor. 5. a 8 a

g Matth 9. d Lucæ 10. a

D Ac minorum quidẽ quatuor ordinũ clerici hoc proprium habeant^h munus, vt sacerdotibus & episcopis multis in rebus p̄stò sint,

b 4. Carthag. can. 6. & sequent Hido. lib. 2. de off. eccl. cap. 11. & 16.

VT

quent. Rabanus lib. 1. de institutione cler. cap. 9. & sequen. Cone. Aquifgran. 1. sub Ludouico Pio, cap. 2. & sequent. Rom. sub Syluest. cap. 1. 3. 7. & 9.

c. 4. Cartha. cap. 3. & seq. Ifido. lib. 2. de off. eccl. ca. 7. & seq. Raban. lib. 1. ca. 6. & seq. Aquifgran. cap. 6. & sequent.

d Damascus epistola 4. Ifido. lib. 2. de off. eccl. ca. 7. Hiero. contra Luciferianos Leo epistola 28. ad episco. Gallia & Germania. Con. Hispan. 2. ca. 7. Epiph. hæres. 75. Acrianor.

e Ambros. in ca. 4. epist. ad Ephes.

vt ad sacra conuenientem populū ordinent, vtque paulatim ipsi velut quibusdam gradibus ad maiora munia in ecclesia obeundarietē instituantur atque præparentur.

E Cæteri verò maiores ^e tres ordines cū in alijs, tum in sacris Eucharistiæ mysterijs maiorem conferunt. Igitur Subdiaconus & Diaconus dictis iam mysterijs tanquā administri adesse, ipsisque sacerdotibus proximi esse possunt. Et quanquā quò ad Ordinis Sacramentum ac sacrificandi auctoritatem attinet, discrimen inter Episcopos & Sacerdotes non sit, ^d tamen sunt illi sacerdotibus multo excellentiores, si ecclesiæ gubernandæ, si pascendarum animarum ius, tum baptizatos confirmandi, & Clericos ordinandi potestatem consideremus.

F Verūm præsentis instituti non est, quæ singulis Ordinibus functiones & leges præscriptæ sint, enucleare. Illud sanè constat, magno in precio cūctos Ordines habendos, ac sedulò retinendos esse. Firmum enim testimonium illi præbet sacra Traditionis Apostolicæ, ^e Ecclesiasticæque obseruationis disciplina, quæ ad nos vsque transmissa perdurat.

SCRI-

L V C A E nono: Conuocatis autem Iesus duodecim apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent. Et misit illos prædicare regnū dei, & sanare infirmos.

L V C A E decimo: Post hæc autem designauit dominus & alios septuagintaduos: Et misit illos binos ante faciē suam, in omnem ciuitatem & locum, quò erat ipse venturus.

A C T O R V M vigesimo: Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiam dei, quam acquisiuit sanguine suo.

P R I O R I S epistolæ Petri quinto: Seniores ergò q̄ in vobis sunt, obsecro & c. pascite qui in vobis est gregem dei, prouidētes non coactè, sed spontaneè, secundum deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque vt dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo: & cū apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem glorię coronam.

A D Hebræos decimotertio: Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem p̄ animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciant, et nō gementes. Hoc enim non expedit vobis.

A D Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quę defunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

A C T O R V M decimoquarto: Et cū constituisset illis (Paulus & Barnabas) per singulas ecclesias presbyteros, et orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos Domino.

L V C A E decimo, vt suprā.

A D Hebræos quinto: Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in ijs q̄ sunt ad deum,

eee vt

vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. **ET** octauo cap. Omnis Pontifex ad offerendū munera & hostias cōstituitur.

MATTHAEI nono, & **Lucae** decimo: Melsis quidē multa, operarij autē pauci. Rogate ergō dominū melsis, vt emittat operarios in messē suam.

PATRES.

1. **A CONCILIVM** Carthaginense quartum, cui beatus Augustinus interfuit, canone sexto: Acolytus quum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat. Sed ab Archidiacono accipiat cerofერიu cum cereo, vt sciat se ad accendenda Ecclesiae luminaria mancipari. Accipiat & vrceolum vacuum, ad suggerendum vinum in Eucharistiam sanguinis Christi.

ET canone septimo: Exorcista quū ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi Episcopo: Accipe & cōmenda memoriæ, & habeto potestatem imponēdi manus super energumēnū, siue baptizatum siue catechumenum.

Canon octauus sic habet: Lector quū ordinatur, faciat de illo verbum Episcopus ad plebem, indicans eius fidem ac vitā atq; ingeniu. Post hęc spectante plebe, tradat ei codicem, de quo lecturus est, dicens ad eum: Accipe, & esto lector verbi Dei, habiturus si fideliter & vtiliter impleueris officium, partem cum eis qui verbū Dei ministrauerunt. Canon nonus: Ostiarius quū ordinatur, postquam

ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in domo Dei debeat cōuersari, ad suggestionem Archidiaconi, tradat ei Episcopus clauēs Ecclesiae de altario, dicens: Sic age, quasi redditurus Deo rationem pro his rebus quæ his clauibus recluduntur.

2. **LAODICENVM** Concilium canone vigesimo quarto: Quod non oportet sacratum à presbytero vsq; ad Diaconum, & deinceps quemlibet Ecclesiastici ordinis vsq; ad ministros, vel lectores, vel cantores, vel exorcistas, vel ostiarios, vel exercitatorum ordinis in cauponam ingredi.

3. **CONCILIVM** Tridētinum sessione vigesima tertia, capite & canone secundo, vt suprā, questione prima, A 7.

4. **IGNATIVS** in epistola ad Antiochenes: Saluto Subdiaconos, Lectores, Cātōres, Ostiarios, Laborātes, Exorcistas, atq; Cōfessores.

5. **DIONYSIVS** Areopagita libro Ecclesiasticæ Hierarchie, capite tertio: Porrō ministrorū alij quidē pro clausis templi foribus adstant, alij proprij aliquid muneris agunt, Qui verō ipsius Ordinis

præ-

Acolytus
quomodo
ordinatur.

Exorcista
quomodo
ordinatur.

Lector.

Ostiarij Or-
dinatio.

Lectores,
Exorcistæ,
Ostiarij.

Ordines Mi-
nōres tēpore
Ignatij.
Cleri distin-
ctio Dionysij
state.

præcipui sunt, vnā cum sacerdotibus sanctum panem & benedictionis calicem sacrosanctis altaribus imponunt, cū ante præcesserit ab omni clero vniuersalis laus atq; Confessio.

6. **CORNELIVS** Pontifex & Martyr in epistola ad Fabium Antiochenum Episcopum, teste Eusebio lib. VI. histo. eccles. cap. XXXV. Istū igitur lepidū Euangelij patronū, Nouatum, omninō præterijt, scilicet vnū solū Episcopum oportere esse in hac Ecclesia catholica: in qua tū non ignorabat (quo modo enim poterat?) Presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septē, Acolytos quadragintaduos, Exorcistas & Lectores vnā cū Ostiarijs quinquataduos, viduas & alios morbo atq; egestate afflictatos mille & quingentos: quos omnes Dñi gratia & benignitas abundē sustentat.

7. **BEDA** in cap. X. Luc. Sicut XII. Apostolos formā episcoporum exhibere simul & p̄monstrare nemo est q̄ dubitet, sic & hos LXXII. figurā presbyterorū, id est, secūdi ordinis sacerdotum gessisse sciendum est. Tameñ primis ecclesiae tēporibus, vt Apostolica scriptura testis est, vtriq; presbyteri, vtriq; vocabātur Episcopi. Quorum vnū sapientiæ maturitatem, alterum industriā curæ pastoralis significat.

8. **CLEMENS** Pontifex & Martyr, epist. I. ad fratrem Dñi: Episcopos vicem Apostolorum gerere, S. Petrus Dñm docuisse dicebat, reliquorum discipulorū vicē tenere presbyteros debere insinuabat.

9. **ANACLETVS** Pontifex & Martyr epist. II. ad vniuersos Episcopos Italix, cap. 2. In nouo testamento, post Christū Dñm à Petro sacerdotalis cœpit ordo, q̄ ipsi primo Pōtificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Dño ad eum: Tu es (inquit) Petrus, & super hanc Petrā ædificabo Ecclesiā meā, & portæ inferi non p̄ualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauēs regni cælorū. Hic ergō ligandi atq; soluendi potestatem primus accepit à Dño, primusq; ad fidē populū virtute suæ p̄dicationis adduxit. Ceteri verō Apostoli cum eodem pari cōsortio honorē & potestatem acceperūt, ipsumq; principē eorū esse voluerunt. Qui etiā, iubente Dño, in toto orbe dispersi euangelium p̄dicauerūt: Ipsis quoq; decedentibus, in locū eorū successerūt Episcopi, quorū ordinatio p̄facto fieri debet ordine & modo: quos qui recipit & verba eorū, Deū recipit: qui autē eos spernit, eū à quo mis-

si sunt, & cuius funguntur legatiōe, spernit, & ipse indubitāter spernetur à Dño. Vidētes autē ipsi Apostoli messē esse multā, & operarios paucos, rogauerūt Dñm melsis, vt mitteret oparios in messē suā. Indē electi sunt ab eis septuagintaduo discipuli, quorum typū gerunt presbyteri, atq; in eorum locum sunt constituti in ecclesia.

eee 2

IDEM

Ecclesie Romanæ presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, & minorum ordinū clerici tempore Cornelij & Cypriani.

Episcopi locum tenent Apostolorū, & Presbyteri 72. discipulorum.

Christus teste D. Petro idē docuit.

Matth. 16.

Matth. 10. Marci ultimo Episcopi apostolis successere.

Luc. 10.

Matth. 9. Luc. 10.

Septuagintaduorū discipulorū locū tenēt presbyteri.

Bipartitus
ordo Sacer-
dotum.
Luc 10.

IDEM Anacletus pōtifex epistola tertia ad omnes Episcēpos & Sacerdotes, capite primo: Sacerdotum ordo bipartitus est, & sicut Dominus illum constituit, à nullo debet perturbari. Scitis autem à Domino Apostolos esse electos & constitutos, & postea per diuersas prouincias ad prædicandum dispersos. Cùm verò mensis cœpisset crescere, videns paucos esse operarios, ad eorum adiumentum septuagintaduos eligi præcepit discipulos. Episcopi verò, Domini Apostolorum: Presbyteri quoquē, septuagintaduorum discipulorum locum tenent.

Apostolorū
locū Episco-
pi tenent.

1. B HIERONYMVS in epistola quinquagesimaquarta ad Marcellam aduersus Montanum: Apud nos Apostolorum locum Episcopi tenent: apud eos Episcopus tertius est.

Luc. 10.

2. CYPRIANVS libro quarto, epistola nona ad Florentium seu Pappianum: Christus dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt: Qui vos audit, me audit & cæt. Indè enim schismata & hereses obortæ sunt & oriuntur, dum Episcopus qui vnus est, superba quorundam præsumptione contemnitur & c.

Apostolis vi-
caria ordina-
tione succedūt
Episcopi.

Episcopi in
Apostolis
electi.
Act. 6.

3. IDEM libro tertio, epistola nona ad Rogatianum: Meminisse Diaconi debet, quoniā Apostolos, id est, Episcopos & ppositos Dñs elegit: diaconos autem post ascensum Domini in cælos, Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui & ecclesiæ ministros. Quod si nos aliquid audere contra DEVM possumus, qui Episcopos facit: possunt & contra nos audere diaconi, à quibus fiunt.

Episcopo oēs
obediunt.

4. IGNATIVS in epistola ad Philadelphienſes: Principes subditi estote Cæsari, milites principibus, Diaconi presbyteris, vt sacrorum administratoribus. Presbyteri verò & diaconi, atq; omnis clerus simul cum omni populo, & militibus atque principibus, sed & Cæsares, obediunt episcopo. Episcopus verò Christo, sicut Patri Christus: & ita vnitas per omnia seruatur.

Pro apostolis
cōstituti sunt
Episcopi.

5. AVGVSTINVS in psalmum quadragesimum quartum: Quid est, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij? Patres misi sunt Apostoli, pro apostolis filij nati sunt tibi, constituti sunt Episcopi. Hodie enim Episcopi qui sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa Ecclesia patres illos appellat, ipsa illos genuit, & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum, quia non vides Paulum, quia nō vides illos per quos nata es: De prole tua tibi creuit paternitas: Pro patribus nati sunt tibi filij.

Psal. 44.

1. C LEO

1. C LEO epistola octogesima octaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, enumeratis officijs Episcoporum: Hæc, inquit, omnia illicita sunt Chorepiscopis, qui ad exemplum & formam septuaginta discipulorum esse noscuntur, vel presbyteris qui eandem gestant figuram: quoniam quanquam consecrationem habeant, pontificatus tamen apicem non habent. Quæ omnia solis deberi summis pontificibus autoritate canonum præcipitur, vt per hoc & discretio graduum, & dignitatis fastigium summi Pontificis demonstretur.

Presbyteri
formā habēt
70. discipu-
lorum.

2. INNOCENTIVS tertius libro primo de mysterio altaris siue de mysterijs Euangelicæ legis ac sacramenti Eucharistiæ, capite sexto: In nouo testamento Christus ipse maiores & minores sacerdotes instituit, scilicet duodecim Apostolos, & septuagintaduos discipulos, quos præmittebat binos in omnem ciuitatem & locum quod erat ipse venturus. Sicut enim Pontifices summos Moyſes regendis populis in lege præfecit, sed ad eorum societatis & operis adiutorium, sequentis ordinis viros & secundæ dignitatis elegit. (Nam in Eleazaro & Ichmar filijs Aaron paternæ transfudit plenitudinis abundantiam, vt ad hostias salutares & frequentioris officij sacramenta, ministerium sufficeret sacerdotum. Et in eremo per septuaginta virorum prudentium mentes Moysi spiritum propagauit. Quibus ille vsus in populo, innumerabiles multitudines facile gubernaret) Sic & Christus Apostolis suis discipulos addidit, quibus illi suis prædicationibus totum orbem impleuerunt. Apostolorum itaque vices, maiores obtinent sacerdotes, id est, Episcopi: Discipulorum verò, minores, id est, Presbyteri.

Maiorū & mi-
norū Sacer-
dotū institu-
tio.

Exo. 28. & 29.

Num. 11.

1. D CONCILIVM Carthaginense quartum, canone sexto & sequentibus, vt supra, hac questione, A. 1.

2. ISIDORVS Hispalensis libro secundo de Officijs Ecclesiasticis, capite vndecimo: Lectorum Ordo formam & initium à Prophetis accepit. Sunt lectores qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clamā, nē cesses: quasi tuba exalta vocē tuam. Isti qui ppe dum ordinantur, primū de eorum conuersatione Episcopus verbum facit ad populum. Deniq; coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum ad Dei verbum annunciandum. Qui autem ad huiusmodi promouetur gradum, istē erit doctrina & libris imbutus, sensuumq; ac verborum scientia ornatus, ita vt in distinctionibus sententiarum intelligat vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat ratio, vbi sententia extrema claudatur & c.

Lectores.

Esaiæ 58.

- Exorcistæ.** IBIDEM capite decimotertio: In primo ordine & ministerio Ecclesie esse Exorcistas secundum officia, quæ in templo Salomonis erant disposita, quæque posterius sunt ab Esdra dispartita, inuenimus: eosque quos Esdras actores memorat templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei &c. Hi cum ordinantur, sicut ait Canon, accipiunt de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos siue catechumenos.
- Ostiarij** IT EM capite decimoquarto: Ostiarij sunt, qui in veteri testamento ianitores templi vocabantur, qui præerant portis templi Hierusalem, quique ordinati per vices sua omnia interiora templi vel exteriora custodiebant. Hi denique inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantum in Ecclesia, qui sunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum nisi per eos non possumus: habent enim in potestate tam bonos recipiendi, quam reiiciendi indignos.
- Acolyti.** ID EM libro septimo Etymologiarum, capite duodecimo: Acolyti Græcè, Latine ceroferrarij dicuntur, à deportandis cereis, quâdò legendum est euangeliū aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis & deportantur, non ad effugandas tenebras, dum sol eo tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandū, vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostēdatur, de qua in euāgelio legitur: Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominē venientem in hunc mundum.
- Acolyti.** 3. RABANVS Maurus Archiepiscopus Mogūtinus lib. primo de institutione Clericorū, capite nono: ἀκάλυτοι Græcè, Latine ceroferrarij dicuntur à deportandis cereis &c. vt Isidorus: Quorū typum præferebāt illi, qui Dñi mandato in tabernaculo lucernas quotidie accendebant super candelabrum positas.
- Exorcistæ.** ID EM capite decimo: ἱερκίσται, ex Græco in Latinum, Adiurantes seu increpantes vocantur. Inuocant super Catechumenos, vel super eos qui habent spiritum immundum, nomen DOMINI IESV, adiurantes per eum vt egrediatur ab eis. Refert Iosephus regem Salomonem excogitasse, suam que gentem docuisse modos exorcismi, id est, adiurationis, quibus immundi spiritus expulsi ab homine, vltius reuerti non sunt ausi. Testatur & de eis liber Actus Apostolorum, ita dicens: Tentauerunt autem quidam & de circumeuntibus Iudæis exorcistis inuocare nomen DOMINI IESV, & cætera, vt Isidorus.
- A& 19.** IT EM capite vndecimo: Lectores à legendo, Psalmistæ à psalmis

mis canendis vocati. Illi prædicant populis quid sequantur: isti canunt, vt excitent ad compunctiones animos audientium. Et paulò post: Lectorum ordo formam & initium à Prophetis sumpsit. Sunt ergò lectores qui verbum DEI prædicant, quibus dicitur: Clama, nè cesses, &c. vt Isidorus.

ET capite duodecimo: Ostiarij sunt, qui & æditui & Ianitores in lege dicebantur. Hi apud Hebræos in Veteri Testamento electi sunt ad custodiam templi, qui que ordinati, per vices suas omnia interiora templi vel exteriora custodiebant, vt non ingrederetur in illud immundus in omni re. Dicti autem Ostiarij, quòd præsent ostijs templi: ipsi enim tenentes clauem, omnia intus ex vtraque parte custodiunt, atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, respuunt infideles.

4. CONCILIVM Aquisgranense primum sub Ludouico Pio, capite secundo: Ostiarij sunt, & cætera, vt Isidorus capite decimoquarto, vt suprâ hac quæstione, D. CAPIT E tertio: Lectorum ordo, & cætera, vt Isidorus capite vndecimo. CAPIT E quarto: de Exorcistis, vt Isidorus capite decimotertio. CAPIT E quinto: Acolyti Græcè, vt Isidorus libro septimo Etymologiarum, capite duodecimo, vt suprâ.

5. CONCILIVM Romanum sub Syluestro, capite primo: Syluester Episcopus Urbis Romæ, congregans fratres presbyteros & Coepiscopos vel Diaconos suos ciues Romanos, collegit in gremio sedis suæ ducentos octogintaquatuor Episcopos, quibus Augustus Constantinus vehicula & annonas præstari præcepit, & alij qui quinquaginta septem Episcopi partis Rinocoruris, quorū chirographus in eorum concilio declaratur, centum quadragintaduo Presbyteri Urbis Romæ, & diacones sex, Subdiacones sex, Acolyti eius concilio facti quadragintaquinque, Exorcistæ vigintiduo, Lectores Urbis Romæ nonaginta, quorum præsentés parêtes audiebant. Notarij ecclesie quatuordecim, qui gesta diuersorum martyrum suscipientes, ordinatè narrabant.

6. CAPIT E tertio: Postea autem fecit gradus in medio synodi, vt non Presbyter aduersus Episcopum, non Diaconus aduersus Presbyterum, non Subdiaconus aduersus Diaconum, non Acolytus aduersus Subdiaconum non Exorcista aduersus Acolytum, non Lector aduersus Exorcistam, non Ostiarius aduersus Lectorem, non Laicus det accusationem aliquam. Et paulò post: Subdiaconus, Acolytus, Exorcista, Lector, nisi &c.

Lectores
Esaie 58.

Ostiarij.
2. Paral. 8.

Presbyteri
Diacóni Sub-
diaconi Acol-
lyti Exorci-
stæ, Lectores.

Ostiaris re-
liquis annu-
meratur.

Diaconus cardinalis vrbis Romæ.
Subdiaconi,
Acolyti,
Exorcistæ,
Lectores.
Lector, Ostiarius, Acolytus.

Presbyteri ordinatio quod fiebat ætate Augustini.
Diaconus quomodo ordinatur.

Subdiaconus

Presbyteri ordo & officium.

Quomodo et episcopis conveniant, & quomodo ab eis differant.

Tit. i.

7. DEINDE capite septimo: Ità tamen Syluester clara voce dicebat ad coepiscopos, vt à Subdiacono vsq; ad Lectore, omnes subditi essent Diacono Cardinali vrbis Romæ, in Ecclesia representantes tantum: Pontifici verò presbyteri, Diaconi, Subdiacones, Acolyti, Exorcistæ, Lectores in omni loco repræsentates obsequium, siue in publico, siue in gremio Ecclesiæ tantum Pontifici.

8. CAPITENO: Nullus lector vel Ostiarius vasa sacrata contingeret, nullus acolytus rem sacratam à presbytero iam alio porrigeret, nisi tantum supportaret, quod ei sacerdos imponeret suo ore benedictum.

1. E CONCILIVM quartum Carthaginense canone tertio: Presbyter quum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput eius tenente, etià omnes presbyteri, qui presentes sunt, manus suas iuxta manum Episcopi super caput illius teneant.

QUARTO: Diaconus qui ordinatur, solus Episcopus, qui eum benedicit, manum super caput illius ponat: quia non ad sacerdotium, sed ad ministerium consecratur.

QUINTO: Subdiaconus quum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de Episcopi manu accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu verò Archidiaconi, vrceolum cum aqua & mantile & manutergium.

2. ISIDORVS libro secundo de Officijs ecclesiasticis, capite septimo: Presbyterorum Ordo exordium sumpsit à filijs Aaron, vt dictum est: qui enim sacerdotes vocabantur in veteri testamento, hi sunt qui nunc appellantur presbyteri: & qui nuncupabantur principes sacerdotum, nunc Episcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur seniores, quia seniores ætate, Græci presbyteros vocant.

His enim sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est. Præsunt enim Ecclesijs Christi, & in consecratione diuina corporis & sanguinis, consortes cum Episcopis sunt, similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Sed sola propter autoritatè summo Sacerdoti Clericorum Ordinatio & Consecratio reseruata est, nè à multis ecclesiæ disciplina vindicata, concordiam solueret, scandala generaret. Nam Paulus Apostolus eosdem presbyteros vt verè Sacerdotes, sub nomine Episcoporum ità asseuerat, loquens ad Titum: Huius rei (inquit) gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, quemadmodum ego tibi disposui. Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, filios habes fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim

Episco-

Episcopum sine crimine esse. Qua sententia ostendit presbyterum etiam sub Episcopi nomine taxari. Vnde & ad Timotheum de ordinatione Episcopi & Diaconi scribens, de presbyteris omnino tacuit, quia eos in Episcopi nomine comprehendit. Secundus enim & penè cõiunctus gradus est, sicut ad Philippenses episcopis & Diaconibus scribit, cū vna ciuitas plures Episcopos habere nõ possit. Et in Actibus Apostolorum presbyteros Ecclesiæ, Hierosolymam iturus, cõ-

gregauit, quibus inter cætera: Videte, inquit, gregem in quo vos spiritus sanctus Episcopos ordinauit. Vnde etià tales in Ecclesia presbyteros constituendos esse sicut Episcopos & Apostolos, ad Titum loquitur, & canones ipsi testantur. Presbyteros autem merito & sapientia dicit, nõ ætate. Nam & Moyse præcepit Deus, vt eligat presbyteros. Vnde & in Prouerbij dicitur: Gloria senum canicies. Quæ est hæc canicies? haud dubiè quin Sapientia, de qua scriptum est: Canicies hominum prudètia est. Cumq; nongentos & amplius annos ab Adam vsq; ad Abraham vixisse homines legerimus, nullus alius primus appellatus est presbyter, id est, senior, nisi Abraham: qui multo paucioribus annis vixisse conuincitur. Nõ ergò propter decrepita senectutem, sed propter sapientiam presbyteri nominantur.

Quod si ita est, miror cur insipientes constituantur. ET capite octauo: Diaconorum ordo à Leui tribu accepit exordium. præcepit enim Dominus Moyse, vt post ordinationem Aaron sacerdotis, & filiorum eius, rursus Leui tribus in diuini cultus ministerijs ordinarentur & consecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & seruirent pro Israel coram Aaron & filijs eius in tabernaculo Domini, excubantes in templo die ac nocte, ipsiq; gestarent arcam & tabernaculum & omnia vasa eius, & in circuitu tabernaculi castra ipsi constituerent, & in promouendo tabernaculo ipsi deponerent, rursus ipsi componerent. A viginti quinque annis & supra, in tabernaculo seruire mandatum est: quam regulam constituerunt sancti Patres & in nouo testamento. In Euangelio autem primordia eorum in Actibus Apostolorum ita leguntur: Cõuocantes autem duodecim Apostoli multitudinem discipulorum, dixerunt: Non placet, nos relinquere verbum Dei, & ministrare mensis, &c. Ex hinc iam decreuerunt Apostoli, vel successores Apostolorum, vt per omnes Ecclesias septem Diaconi, qui sublimiore gradu essent cæteris, circa aram Christi, quasi columnæ altaris assisterent, & nõ sine aliquo septenarij numeri mysterio. Hi sunt enim, quos in Apocalypsi legimus, septem Angeli tubus canentes: hi sunt septem candelabra aurea: hi voces tonitruorum.

fff Ipsi

1. Timo. 3.

Philip. 1.

Acto. 20.

Presbyteri vocabulum.

Num. 11.

Prouer. 20.

Sapient. 4.

Ordo Diaconorum.

Num. 3. & 8.

Cõcil. 3. Arel. can. 1.

Acto. 6.

Diaconi altari assistent.

Apoc. 1. & 8.

Officia reliqua Diaconi.

Ipsi enim clara voce in modum præconis admonēt cunctos, siue in orando, siue in flectendo genua, siue in psallendo, siue in lectionibus audiendis: ipsi etiā vt aures habeamus ad Dominum, clamāt: ipsi quoq; euangelizant: sine ipsis Sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam sicut in Sacerdote consecrario, itā in ministro dispensatio Sacramenti est: illi orare, huic psallere mandatur: ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsi etiam Sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensā Domini tollere calicem, nisi eis traditus sit à Diacono. Leuitę inferunt oblationes in altaria, Leuitę componunt mensam Domini, Leuitę operiunt arcam testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum, quæ operiuntur à Leuitis, ne videant qui videre nō debent, & sumant qui seruare nō possunt: quiq; propterea altari albis induti assunt, vt cælestē vitā habeant, candidiq; ad hostias immaculati accedant, mundi scilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur cōtagio, sed potiùs eminenētia castitatis splendeant. Quales enim Diaconi ordinentur, Apostolus Paulus plenissimè scribit ad Timotheum. Nam cūm præmisset de Sacerdotū electione, continud subiunxit: Diaconi similiter irreprehensibiles, hoc est, sine macula, sicut Episcopi, pudici utiq; id est, à libidine continentes: non bilingues, scilicet, ne conturbent habentes pacem: non multo vino dediti, quia vbi ebrietas, ibi libido dominatur & furor: non turpe lucrum sectantes, ne de cælesti ministerio lucra terrena sectentur. Est quoq; turpis lucris appetitio, plusq; de æternis, de præsentibus cogitare. Post hæc autem subiecit: Hi aut probentur primū, & sic ministrent, nullum crimen habentes. Hi utiq; sicut Episcopi ante ordinatiōem probari debent, si digni sunt, & sic ministrare. Capite decimo: Subdiaconi qui apud Græcos Hypodiaconi vocantur, in Esdra inueniuntur, appellanturq; ibi Nathinnæi, id est, in humilitate Deo seruietes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Euangelio Ioannis diuina prodicione cōmunitus, Saluatorem meruit confiteri: quiq; etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit, protestante Domino ac dicente: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est. Deniq; isti oblationes in templo Domini suscipiunt à populis, isti obediunt officijs Leuitarum, isti quoq; vasa corporis & sanguinis Christi, Diaconibus ad altariū offerunt. De quibus quidem placuit Patribus, vt quia sacra myteria contrectant, casti sint, & continentes ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia sint liberi, iuxta quod illis, Propheta dicente, iubetur:

Habitus indicat quales esse debeant, casti scilicet &c.
1. Timo. 3.

Subdiaconi & eorum officium.
1. Esd. 8.

Ioan. 1.

Continentia Subdiaconorum.

Esaiæ 52.

Munda-

Mundamini qui fertis vasa Dñi. Hi igitur cūm ordinantur, sicut Sacerdotes & Leuitæ, manus impositionem nō suscipiunt, sed patenā tantū & calicem de manu Episcopi, & ab Archidiacono scyphum aquæ cum aquamanili & manutergium accipiunt.

3. RABANVS cap. VI. libri primi de insti. Clericorū: Presbyterorū ordo exordiū sumpsit à filijs Aaron &c. vt suprà Isidorus. lib. 2. ca. 7.

ET cap. VII. Leuitæ ex nomine authoris vocati, de nomine Leuitæ exorti sunt, à quibus in templo Dei mystici sacramenti mysteria explebantur. Præcepit enim Dominus &c. vt Isidorus.

Capite octauo: Hypodiacones Græcè, quos nos subdiacones dicimus, qui idèd sic appellantur, quia subiacent præceptis & officijs Leuitarum; Oblationes in templo Dei à fidelibus ipsi suscipiunt, & Leuitis supponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnæi vocantur, vt liber Paralipomenon & Esdræ testatur: quod interpretatur, In humilitate Domino seruietes &c. vt Isidorus.

4. CONCILIVM Aquisgranense capite sexto: Subdiaconi, q apud Græcos Hypodiaconi vocantur, vt paulò antè Isidorus. Capite septimo: Diaconorum ordo à tribu Leui accepit exordium, vt suprà Isidorus. Capite octauo: Presbyterorū ordo exordium sumpsit, vt idem suprà.

5. DAMASVS Pōtifex epistola quarta de Chorepiscopis, vbi cūm dixisset Chorepiscopos sepruaginta discipulorum vice fungi, itā postmodū subiungit: Quod verò eis non liceat sacerdotes consecrare, nec Diaconos aut Subdiacones, nec virgines, nec altare erigere, nec vngere aut sacrare, nec Ecclesias dedicare, nec chrisma conficere, nec chrismate baptizatorum frōtes signare, nec publicè quidē in Missa quenquā pœnitentem reconciliare, nec formatas epistolas mittere, nec populū benedicere, nec ante episcopū in baptisterio aut in sacrario introire, nec p̄sente Episcopo infantē tingere aut signare, nec pœnitentē sine præceptione Episcopi sui reconciliare, nec non p̄sente, nisi illo iubente, sacramentū corporis & sanguinis Christi conficere, nec eo corā posito populū docere aut salutare, nec plebē exhortari: q̄ omnia solis pontificibus deberi, tam ex superioribus q̄ ex alijs patrum constitutis, aut sacris canonibus, edocti estis.

6. ISIDORVS libro secūdo de Officijs Ecclesiasticis, cap. VII. Presbyteris sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei commissa est. Præsunt enim Ecclesijs Christi, & in confectioe diuina corporis & sanguinis confortes cum Episcopis sunt: similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi, &c. vt suprà, E 2.

fff 2

7. HIERO-

4. Carthag. can. 5.

Exod. 29.

Episcoporū officia alijs Sacerdotibus non coia.

7. HIERONYMVS in dialogo aduersus Luceferianos, vt supra de Confirmatione, quæstione secunda. B 1.

8. LEO Magnus epistola vigesima octaua ad Episcopos Germaniæ & Galliæ, eadem habet quæ Damafus, inter cætera ita scribens: Quauis cum Episcopis plurima illis (Chorepiscopis & presbyteris) ministeriorum communis sit dispensatio, quædam tamē auctoritate veteris legis, quædam nouellis & ecclesiasticis regulis sibi prohibita nouerint, sicut Presbyterorum & Diaconorum aut Virginū consecratio, sicut constitutio altaris, ac benedictio vel vnctio, &c.

9. CONCILIVM Hispalense secundum canone septimo, de Chorepiscopis & presbyteris agens: Quauis cum Episcopis plurima illis &c. vt supra, Leo Pontifex.

10. EPIPHANIVS hæresi septuagesima quinta cōtra Aërium, hæresim eiusdem exponens: Erat autem ipsi sermo furiosus magis quàm humanæ conditionis, & dicebat: Quid est Episcopus ad presbyterum? nihil differt hic ab illo: vnus enim est ordo, & vnus (inquit) honor & vna dignitas. Imponit manus Episcopus, ita etiã presbyter. Lauacrum dat Episcopus, similiter & presbyter: dispensationem cultus diuini facit Episcopus, & presbyter similiter. Paulopost cōfutans, ita ait: Dicere, ipsum episcopum & presbyterū equalem esse, quomodò erit possibile? Episcoporum enim ordo patrum generator est: Patres enim generat ecclesiæ: Presbyterorū verò non potens generare patres, per lauacri regeneratiōem generat filios ecclesiæ, non tamen patres aut Doctores. Et quomodò possibile erat, presbyterum constituere non habentem manuum impositionē ad eligendum, aut dicere ipsum æqualem esse Episcopo? Decepit autem prædictum Aërium nugacitas ipsius & æmulatio. Profert autē ad errorem suum & eorum qui ipsum audiūt, quod Apostolus scribit presbyteris & Diaconis, & non scribit Episcopis. Et ad Episcopū dicit: Nē neglexeris donum quod in te est, quod accepisti per manus presbyterij. Et rursus in alio loco Episcopis & Diaconis scribit. Quare est, inquit, idem Episcopus & Presbyter. Et non nouit ille quæ consequentiæ veritatis ignarus est, & historias profundissimas non legit, quod cum recēs esset prædicatio, sanctus Apostolus pro re nata, velut habebat, scripsit. Vbi enim Episcopi erant iam constituti, scripsit Episcopis & Diaconis. Non enim omnia statim potuerunt Apostoli constituere: Presbyteris enim opus erat & Diaconis. per hos enim duos Ecclesiastica compleri possunt. Vbi verò non inuentus est quis dignus episcopatu, permanfit locus sine Episcopo. Vbi autem

Presbyterū ab Episcopo nō distinguī, hæresis est Aërij

Confutatio huius erroris

Argumenta Aërij refutantur. 1. Timo 4. Philip. 1.

autem opus fuit, & erāt digni Episcopatu, constituti sunt Episcopi. Quum autem multitudo non esset, non inuenti sunt inter ipsos quæ presbyteri constituerentur, & cōtenti fuerunt solo Episcopo in loco constituto. Verū sine Diacono impossibile est esse Episcopum. Et curam adhibuit sanctus Apostolus, vt Diaconi essent Episcopo propter ministerium. Sic ecclesia accepit complementa dispensationis, sic illo tempore erant loci. Nam singule res nō ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea quæ ad necessariorum perfectionem requiruntur, parabantur, &c.

F AMBROSIVS in caput quartum epistolæ ad Ephesios, in ea verba: Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, &c. Apostoli episcopi sunt. Prophetæ verò, explanatores sunt scripturarum, quauis inter ipsa primordia fuerint Prophetæ, sicut Agabus, & quatuor virgines prophetantes, sicut continetur in Actis Apostolorum, sed propter rudimenta fidei commendanda: Nunc autem interpretes Prophetæ dicuntur. Euangelistæ, Diaconi sunt, sicut fuit Philippus. Nam quauis non sint sacerdotes, euangelizare tamen possunt sine cathedra, quemadmodum & Stephanus & Philippus memoratus. Pastores possunt esse Lectores, qui lectione faginent populum audientem: quia non in pane tantum viuit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Magistri verò Exorcistæ sunt, quia in Ecclesia ipsi compefcunt & verberant inquietos: siue ij qui lectionibus imbuendi, infantes solebāt imbuere, sicut mos Iudæorum est, quorum traditio ad nos transitum fecit, quæ per negligentiam obsoleuit. Inter istos post episcopum plus esse intelligitur, qui propter referatum occultum scripturarum sensum prophetare dicitur, præsertim quia futuræ spei verba depromit. Qui ordo nunc potest esse presbyteri. Nam in Episcopo omnes ordines sunt: quia primus sacerdos est, hoc est, princeps est Sacerdotum, & Prophetæ & Euangelistæ, & cetera adimplenda officia Ecclesiæ in ministerio fidelium. Tamen postquam omnibus locis Ecclesiæ sunt constitutæ, & officia ordinata: aliter composita res est, quàm cœperat. Primum enim oēs docebant, & omnes baptizabant, quibuscunq; diebus vel temporibus fuisset occasio. Nec enim Philippus tempus quæsiuit aut diem quo eunuchum baptizaret, neq; ieiunium interposuit. Neq; Paulus & Silas tempus distulerūt, quo Optionem carceris baptizarent cum omnibus eius. Neq; Petrus Diaconos habuit, aut diem quæsiuit quandò Cornelium cum omni domo eius baptizauit, nec ipse, sed iussit fratribus qui cum illo ierant ad Cornelium ab Ioppe. Adhuc

Accomodat locum Pauli ad ministros diuersorum ordinum. Actor. 21.

Actor. 6 & 8.

Actor. 7.

Matth 4.

Differentia nascentis & iā propagatæ Ecclesiæ.

Actor. 3.

Actor. 16.

Actor. 10.

enim præter septem diaconos nullus fuerat ordinatus. Vt ergò cresceret plebs & multiplicaretur, omnibus inter initia concessum est, & euangelizare, & baptizare, & scripturas in Ecclesia explanare. At ubi autem omnia loca circumplexa est ecclesia, cõuenticula constituta sunt, & rectores, & cætera officia in Ecclesijs sunt ordinata, ut nullus de clero auderet, qui ordinatus non esset, præsumere officium, quod sciret non sibi creditum vel concessum: & cœpit alio ordine & prouidentia gubernari Ecclesia: quia si omnes eadem possent, irrationabile esset, & vulgaris res & vilissima videretur. Hinc ergò est, vndè nunc neq; Diaconi in populo prædicant, neq; Cleri vel Laici baptizant, neq; quocunq; die credentes tinguntur, nisi ægri. Ideò nõ per omnia conueniunt scripta Apostoli, ordinationi quæ nunc in Ecclesia est, quia hæc inter ipsa primordia sunt scripta.

Nota.

V

Quomodò veteres patres de hoc Sacramento scribunt?

A De hoc Augustinus Doctõr verè Catholicus, suam & Ecclesiæ sententiam^a his verbis manifestè declarat: Quòd insufflãse in discipulos Dominus legitur post dies paucos resurrectionis suæ, & dixisse,^b *Accipite Spiritum sanctum*, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. Quia enim omnia in Traditione Dominica per Spiritum sanctum aguntur, idcirco cum regula eis & forma traditur huius disciplinæ, dicitur eis: *Accipite Spiritum sanctum*. Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statim sub-

^a Lib. quæstion. 93. veteris & noui Testamenti. Vide & lib. 2. contra epistolam Parmeniani ca. 13.

^b Ioan. 20. f

subiecit, dicens: Cuius tenueritis peccata, tenebuntur: & cuius remiseritis, remittentur ei. Inspiratio ergò hæc, gratia quædam est, quæ per traditionem infunditur Ordinatis, per quam cõmendatiores habeantur. Vndè Apostolus dicit ad Timotheum: ^c Noli negligere gratiam quæ est in te, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyteri. Semel ergò fieri oportuit, ut de cætero Traditio ista nõ sine dono Spiritus sancti esse crederetur. Hucusquè Augustinus.

B Extant & Apostolorum Canones, in quibus hoc modo^d statuitur: Episcopus à duobus aut tribus Episcopis ordinetur: Presbyter ab vno Episcopo ordinetur: ità Diaconus & reliqui Cleri. Tum^e infra: Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Hypodiaconus, aut Lector, aut Cantor sacram Quadragesimam non ieiunauerit, quartam feriam, aut parasceuen, (hanc sextam feriam nunc dicimus) Ordine mouetur, nisi fortè infirmitas corporis impediatur.

C Caius^f verò ante annos M. CCC. Pontifex & Martyr illustris, hos ipsos gradus & Ordines sigillatim recenset, quum ait: Si quis Episcopus esse meruerit, primò Ostiarius, deindè Lector,

^f In epist. ad Felicem. Vide & Damasum in Pontificali de eod. Caio.

Lector, post Exorcista, deinde sacretur Acolytus: dehinc verò Subdiaconus, Diaconus, & postea presbyter: exinde, si meretur, Episcopus ordinetur.

^h lib. 4. epist.
^a Sozimus
epist. 1. ad He
sychium.

D Laudat igitur ^h Cyprianus Cornelium Episcopum, ac bonis omnibus tum in Clero, tum in populo eundem laudabili prædicatione commendari scribit: quia non ad Episcopatum subito peruenit, sed per omnia Ecclesiastica officia promotus, & in diuinis administrationibus, Dominum sæpè promeritus, ad Sacerdotij sublime fastigium cunctis Religionis gradibus ascendit: tum deinde Episcopatum ipsum nec postulauit, nec voluit, nec vi inuasit: sed quietus, modestus, castus, humilis, verecundus, demùm & coactus excepit.

^a De Eccles.
hierar. cap 5.
& ad Demo-
philum.
^b Epistola 2.
^c Ad Antio-
chenfes.

E Quos igitur Ordines vetus & Apostolica præbavit Ecclesia, sicut ^a Dionysij, ^b Anacleti, ^c Ignatijque scripta declarant, quos ætas etiã omnis complexa posterior, eos præfens Ecclesia non potest sanè non conseruare atque defendere.

P A T R E S.

1. **A** AVGVSTINVS libro quæstionum veteris & noui Testamenti, quæstione nonagesimatertia: Quòd insufflâsse in discipulos Dominus legitur, &c. vt in textu.

IDEM Augustinus libro secundo contra epistolam Parmeniani, capite decimotertio, vt supra quæstione prima, A 1.

1. **B** CANON primus Apostolorum: Episcopus à duobus, &c.
2. CA-

2. CANON secundus: Presbyter ab vno Episcopo ordinetur, & Diaconus, & reliqui Clerici.

3. CANON sexagesimusoctauus: Si quis episcopus aut presbyter, &c. vt in textu.

4. APVD Gratianum distinctione quinquagesimanona citatur **VRBANVS** Papa, qui statuit vt ad sacerdotale officium nullus, nisi per singulos gradus approbatus, accedat. Item **GREGORIVS**: Nè cuiuslibet meriti laicus ad summum sacerdotium adspiret. Præterea **CAELESTINVS** primus epistola secunda ad Episcopos Gallie: Vt nõ adspiret ad summum sacerdotium, qui ecclesiasticis disciplinis non sit imbutus.

Quòd & qui ad
ecclesiasticos
Ordines pro-
mouendi.

ET distinctione sexagesima adducitur Concilium Vrbanæ celebratum Aluernie: vbi statuitur, vt Archipresbyter, vel decanus, vel Diaconus, aut Archidiaconus non nisi qui diaconus aut Presbyter sit, ordinetur. Deinde citatur **CALIXTVS** Papa, à quo decretum est, vt nullus in Præpositum vel Archiepiscopum, vel archipresbyterum, vel Archidiaconum, nisi Presbyter vel Diaconus ordinetur. Vtrunque testimonio Innocentij secundi etiam confirmatur. Citatur & **VRBANI** Pape decretum, vt non eligatur in episcopum, nisi in sacris ordinibus constitutus.

DISTINCTIONE sexagesima prima citatur Gregorius Magnus in epistola ad Brunichildem Reginam Francorum, quæ habetur libro septimo, capite centesimo decimotertio, quo declaratur, Sacerdotes ex laicis subito non ordinandos.

ITEM Hormisdæ in epistola ad Episcopos Hispaniæ: Quales debeant esse qui ordinantur, & quibus gubernacula Ecclesiæ committuntur. Citatur etiam **INNOCENTIVS** primus ex epistola duodecima ad Aurelium, vbi sic ait: Miserum est, eum fieri magistrum qui nunquam fuit discipulus: eumque summum sacerdotem fieri, qui in nullo gradu vnquam obsequutus fuerit sacerdoti. Item **LEO** Magnus in epist. ad episcopos Aphricæ, vt supra quæstione tertia, C. 1.

Item **CONCILIVM** Laodicense canone duodecimo, non esse eligendos ad episcopatum, nisi quos probabilis vita commendat. Præterea **CAELESTINVS** primus epistola tertia, capite secundo, ad omnes orthodoxos: Rursus ex Leone, rudibus & imperitis gubernacula ecclesiæ committenda non esse. Vide ibidem plura.

DISTINCTIONE sexagesima secunda & sexagesimatertia agitur de electione Ecclesiasticorum: Distinctione verò sexagesima quarta, sexagesima quinta, & sequentibus agitur de eorū ordinatione.

1. CAIUS Pontifex & Martyr in epistola ad Felicem Episcopum: De Episcoporum verò & Presbyterorum, Diaconorumq; & sequentiū clericorum ordinationibus, sanctos Apostolos & successores eorum, & præcipuè Anacletum & præterea alios, sufficienter statuisse cognoscimus, & idcirco non est necesse, nunc replicari, nisi quod illi non statuerunt. Illud tñ nos statuentes, vobis & omnibus seruare mandamus, vt ad ordines ecclesiasticos sic ascendant in ecclesia, qui ordinari merentur, id est, si quis episcopus esse meretur, sit primò Ostiarius, deinde lector, &c. vt supra in textu.

2. DAMASVS in Pontificali: Caius constituit, vt omnes ordines in Ecclesia sic ascenderent: Si quis Episcopus fieri meretur, &c. vt in textu.

1. D. CYPRIANVS libro quarto, epistola secunda ad Antonianum, vt in textu.

2. SOZIMVS Pontifex epistola prima ad Hefychium episcopum Salonitanum: Hoc autè specialiter & sub prædecessoribus nostris, & nuper à nobis interdictum constat, nè quis penitus contra patris præcepta, qui Ecclesiasticis disciplinis imbutus per ordinem non fuisset, & temporis approbatione diuinis stipendijs eruditus, nequaquam ad summum ecclesie sacerdotiū aspirare præsumeret: & non solum in eo ambitio inefficax haberetur, verum etiam in ordinatores eius, vt carerent eo ordine, quem sine ordine contra præcepta patrum crediderant præsumendum. Et paulò post: Obsistite talibus ordinationibus, obsistite superbiæ & arrogantie venientis. Tecum faciunt præcepta patrum, tecum Apostolicę sedis auctoritas. Si enim officia secularia principem locum, non vestibulū actionis ingressis, sed per plurimos gradus examinatis, temporibus de-

Vide & Syriacium epi. t. ad Hymenii Tarraconensem cap. 9. & seq.

Paulatim ad altiores gradus ascendendum.

Ordinum gradus.

Quot annis olim in singulis

ferunt: quis ille tam arrogans, tam impudens inuenitur, vt in cælesti militia, quę propensius ponderanda est, & sicut aurum repetitis ignibus exploranda, statim dux esse desideret, cum tyro, antè non fuerit: & prius velit docere, quàm discere. Assuescat in Dñi castris, in Lectorū primitiis gradu diuini rudimēta seruitij: nec illi vile sit, exorcistā, Acolytū, Subdiaconū, Diaconū p ordinē fieri: nec hoc salutu, sed statutis maiorū ordinatione temporibus. Iā verò ad Presbyterij fastigium talis accedat, vt & nomē ætas impleat, & meritū pbitatis stipēdia antea acta testetur. Iure indè summi pōtificis locū sperare debet. Et paulò post: Hęc aut in singulis gradibus obseruāda sunt: tēpora. Si ab infantia ecclesiasticis ministerijs nomē dederit, inter Lectores vsq; ad vicesimū ætatis annū, cōtinuata obseruatione p duret:

Si

Si Maioriam & grandæuus accesserit, itā tamen, vt post baptismum statim se diuinæ militiæ desideret mancipari, siue inter Lectores, siue inter Exorcistas quinquennio teneatur: exindè Acolytus, vel Subdiaconus quatuor annis: & sic ad benedictionem diaconatus (si meretur) accedat: in quo ordine quinque annis, si inculpatè se gesserit, hæere debet. Exindè suffragantibus stipendijs per tot gradus datis proprię fidei documentis, Presbyterij sacerdotium poterit pmereri. De quo loco (si ed illum exactior ad bonos mores vita perduxerit) summum pontificatum sperare debet. Hac tamen lege seruata, vt neque digamus, neque pœnitens, neque viduæ maritus, ad hos gradus possit admitti. Sanè, vt etiam defensores ecclesie qui ex laicis fiunt, supradicta obseruatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericatus.

lis ordinibus hærebat.

Bigami aut viduarum mariti, non sunt promouēdi.

1. E. DIONYSIVS Areopagita libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quinto: Præsul igitur vbi sacrandus offertur, vtroque genui posito ante altare, supra caput habet à Deo tradita Euangelia, manumq; Pontificis: atque hoc modo à consecrante Pontifice castissimis imprecationibus consummatur. Sacerdos verò coram sancto altari, ponens vtrumque genu, in capite habet pontificis dexteram, & in hunc modum à sacrate præfule sanctissimis inuocationibus cōsecratur. At verò minister altero tantum coram sanctis altaribus posito genu, sacrantis se pontificis dexteram in capite præfert, atque ab eo perficitur precationibus ad eam rem accommodatis. Cuilibet autem ipsorum à benedicēte pōtifice crucis imprimitur signum, & per singulos sacra prædicatio nominis, cōsummansq; consalutatio fit, cunctis sacri ordinis viris, ipsoq; sacrate pontifice eum salutantibus, qui ad aliquem sacrorum (quos diximus) ordinum ea fuerit consecratione promotus.

Modus cōsecrandi episcopi, Sacerdotes & reliquos ministros tēpore Dionys.

2. IDEM epistola octaua ad Demophilū monachū: Neque enim sancta sanctorū simpliciter oibus sunt inaccessa: verum his appropinquat magis pontificum sacra distinctio, deinde sacerdotū ordo, quos deinceps & ministrorū sequitur gradus. Porro ijs qui cultores sunt ordinati, adytorū portę segregatę sunt, iuxta quas & inicianur & adstant, non ad custodiam, sed vt ordinem recognoscant suum, suntq; ipsi populo propinquiores, quàm hi qui sacra administrant, & quàm populus ipsis quoquē sacerdotibus magis accedentes. Unde & sacrorum sanctus ordo, sacerq; principatus, eos diuina percipere sacre instituit: alijs quidem qui intrā adytorum valuas sunt, sacrorum administrationem concedens. Nam hi qui diuinum (vt ex-

Ordines ecclesiastici.

presbiteri dixerim) altare circumstant, diuina intuentur, atque audiunt aperte sibi reuelata: procedentesque benignissimè ad exteriora sacrorum velaminum, subiectis cultoribus & sacro populo, & ijs qui purgantur ordinibus, sacra mysteria pro meritis pandunt.

3. ANACLETVS pontifex & martyr epistola secunda ad omnes Episcopos ac reliquos CHRISTI sacerdotes, scribit de bipartito ordine sacerdotum: de ordinatione & constitutione Episcoporum ac presbyterorum: de discretione Episcoporum & ciuitatum, quæ aliqua ex parte supra annotata sunt, quæst. 2. C.

4. IGNATIVS in epistola ad Antiochenos, vt supra quaestione quarta, A. 4.

VI

Quis est ordo in Ecclesia magis celebratus?

Presbyterorum Ordo, siue Sacerdotium: de cuius ingenti semperque reuerenda dignitate Chrysostomus & Ambrosius libros integros ediderunt.

de quo magnus etiam ille Ignatius, sacerdotium, inquit, summa est omnium honorum, qui in hominibus consistunt: quod si quis inhonorauerit, deum inhonorat, & Dominum IESVM CHRISTVM primogenitum totius creaturæ, & solum natura principem Sacerdotem Dei. Sic ille. Quin & dilucide testatur Diuinum oraculum: *Labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est. Et rursus: Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.*

^a Epistol. ad Smyrneses. Vide & Chrysost. lib. 3. de sacro. Item homil. 4. & 5. de verbis Esai. Vidi Dominum.

^b Malach. 2. b Aggæi 2. b Gregor. curæ past. pa. 2. c. 4. c Deut. 17. ca. Et Cypr. li. 1. epi. 3. & lib. 3. epi. 9. Greg. lib. 12. epi. 31. ad Felicem.

Labia Sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est. Et rursus: Qui superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo tuo, ex decreto Iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumescat superbia.

Hinc

Hinc & Apostolus iubet: *Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Idque ad Timotheum Ephesiorum episcopum scribitur, sicut & illud iam antè citatum: *Qui benè præsent presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina.*

^d 1. Tim. 5. d Vide 2. epi. stol. Fabiani.

^e 1. Tim. 5. c

SCRIPTURAE.

MALACHIAE secundo capite: Labia sacerdotis &c. vt in textu.

AGGÆI secundo: Interroga sacerdotes legem.

DEUTERON. decimosextimo, & prioris ad Timoth. quinto, vt in textu.

PATRES.

1. IGNATIVS in epistola ad Smyrneses, vt in textu. & supra de præceptis Eccles. quæst. duodecima, A. 4.

2. CHRYSOSTOMVS libro tertio de Sacerdotio: Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum caelestium classis ordinemque referendum est. Atque id perquam meritò: quippe non mortalis quisquam, non Angelus, non Archangelus, non alia quæuis creata potentia, sed ipse paracletus ordinem huiusmodi disposuit: qui mortalibus hominibus etiamnum in carne manentibus author fuit, vt angelorum ministerium animo conciperet. Idcirco necesse est Sacerdotem sic esse purum, vt si in ipsis caelis collocatus inter caelestes illas virtutes medius staret. Et paulò post: Nam si quis consideret, quantum id sit mysterium, vt is scilicet qui homo ipse fit, carne ac sanguine etiamnum constans, ijsque inuolutus, beatæ atque immortalis naturæ illi fieri propior queat: tum probè intelliget, quanto sacerdotes honore, quanta dignitate spiritus sancti gratia dignata fuerit: operantibus enim illis, tum sacra hæc quæ dico, imitantur perficiunturque: tum etiam alia his nihilo inferiora, quæ ipsa ad dignitatis salutisque nostræ rationem spectant. Etenim qui terram incolunt atque in ea versantur, ijs commissum est, vt ea quæ in ca-

Sacerdotij dignitas.

Matt. 16. & 18.

lis sunt, dispensent: ijs datum est, vt potestatem habeant, quam Deus Optim. neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit: neque enim ad illos dictum est: Quęcunque alligaueris in terra, erunt alligata & in cęlo: & quęcunque solueris in terra, erunt soluta & in cęlo. Habent quidem & terrestres principes vinculi potestatem, verum corporum solum. Id autem quod dico sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit, atque ad cęlos vsq; periuadit: vsque ad ead, vt quęcunque in fernę sacerdotes confecerint, illa eadem Deus supernę rata habeat, ac seruorum sententiam Dominus cōfirmat. Etenim quidnam hoc aliud esse dicas, nisi omnem rerum cęlestium potestatem illis à Deo concessam?

Matt. 28.

Quoruncunq; enim, ait, peccata retinueritis, retenta sunt. Quęnam, obsecro, potestas hac vna maior esse queat? Pater omnifariam filio potestatem dedit: cęterum video ipsam eandem omnifariam potestatem à DEO filio illis traditam. Nam quasi iam in cęlum translati, ac supra humanam naturam positi, atque nostris ab affectibus exempti, sic illi ad principatum istum perducti sunt. Et paulo post: Insania enim manifestaria, despiciere tantum istum principatum, sine quo neque salutis, neque promissorum bonorum compotes fieri possumus. Nam si non potest quis in regnum cęlorum ingredi, nisi per aquam & spiritum regeneratus fuerit, & cęt. Qui non manducat carnem Domini & sanguinem eius non bibit, æterna vita priuatur: omnia autem hæc haud aliter quam per sacrosanctas illas manus perficiuntur, manus, inquam Sacerdotum: qui fiet, vt citra illarum opem aut gehennę ignem euitare quis possit, aut repositę in cęlo coronę præmia assequi? Hi enim sunt, hi sunt, inquam, quibus tum concedite sunt spirituales parturigines, tum etiam baptismatis partus à DEO est commissus: per hos ipsos CHRISTVM induimus, vnā cum DEI filio sepelimur, beatę carnis illius membra efficitur: quo nomine sacerdotes meritò non modò plùs vereri debemus, quam vel Principes vel Reges, verumetiam maiori honore quam parentes proprios honestare. Hi enim ex sanguinibus & voluntate carnis nos genuerunt: illi verò authores nobis sunt natiuitatis eius quam à DEO habemus, beatę regenerationis illius, libertatis verę, atque ad ead adoptionis eius, qua nos per gratiam filij DEI sumus effecti. Corporis lepram purgare, seu verius dicam, haud purgare quidem, sed purgatos probare, Iudæorum sacerdotibus solis licebat: neque nescis, quanta cum ambitione,

Rom. 7.

Sacerdotes magis honorandi q̄ principes aut parentes.

quanto

quanto cum studio ac concertatione sacerdotalis dignitas id temporis acquireretur. At verò nostris sacerdotibus non corporis lepram, verum animę sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est: quare iudicio quidem meo, qui istos despiciunt, contemnuntq;, multò sceleratiores ac maiori supplicio digni fuerint, quam fuerit Dathan vnā cum suis omnibus. Et paucis interiectis: Neque in puniendo solum, sed & in benè merendo maiorem Deus potestatem sacerdotibus largitus est, quam naturalibus nostris parentibus: quos inter vtrosq; tantum est sanè interiectum interuallum, quantum vitam inter præsentem & æternam. Parentes enim nos in præsentem, sacerdotes in vitā æternā generant: & c.

3. IDEM in homilia quarta de verbis Esaie, Vidi Dominū: Alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij: Hoc regnum illo maius est. Neq; enim ex his quę videntur, hęc declaratur rex, neque è gemmis illi affixis, neq; ex auro quo amictus est, debet assumari rex. Ille quidem ea quę sunt in terris, sortitus erat administranda: cęterum sacerdotij ius è supernis descendit: Quęcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cęlo. Regi ea quę hęc sunt, commissa sunt, mihi cęlestia: mihi quum dico, sacerdotem intelligo. Itaque cum videris sacerdotem indignum, nè traducas sacerdotium. Non enim oportet damnare res, sed cum qui re bona malè vitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verum non ob id accusatur ordo Apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur nè sacerdotium vituperes, sed sacerdotem malè re bona vtēt. Et paulo post: Regi corpora cōmissa sunt, sacerdoti animę. Rex maculas corporū remittit, sacerdotes aut maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellū gerit cum barbaris, mihi bellū est aduersus dæmones. Maior hic principatus, propterea rex caput submittit manui sacerdotis: & vbique in veteri scriptura, sacerdotes inungebant Reges.

4. ET homilia quinta: Sacerdotiū, principatus est, ipso etiā regno venerabilius ac maius. Nè mihi narres purpurā, neq; diadema, neque vestes aureas. Umbre sunt isthec omnia, vernisq; flosculis leuio- ra. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiam si ipsam gloriam regalē dixeris. Nè, inquā, mihi narres ista, sed si vis videre discrimē, quantū absit rex à sacerdote, expede modū potestatis vtriq; tradite. videbis sacerdotem multo sublimiùs Rege sedentē. Quanquā enim nobis admirandus videtur thronus regius ob gemas affixas, & aurū

Sacerdotes regibus dignitate præstant.

Matt. 16.

Propter majores sacerdotes nõ est tradendum sacerdotium.

Sacerdotij principatus regno maior & præstantior. I. Pet. 1.

quo

quo obcinctus est: tamen rerum terrenarum administratiōem sortitus est, nec vltra potestatem hanc præterea quicquam habet auctoritatis. Verùm sacerdoti thronus in cælis collocatus est, & de cælestibus negocijs pronuntiandi habet auctoritatem. Quis hæc dicit? Ipse cælorum Rex: Quæcunque ligaueritis super terram, erūt ligata & in cælis: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Quid cum hoc honore conferrri possit? A terra iudicandi principalem auctoritatē sumit cælum. Nam iudex sedet in terra. Dominus sequitur seruum: & quicquid hic in inferioribus iudicabit, hoc ille in supernis comprobatur. Itaque medius stat sacerdos inter Deum & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & nostras petitiones illuc perferens, Dominum iratum reconcilians vtrique naturæ, nos qui offendimus, eripiens ex illius manibus. Eoq; Deus ipsum regale caput sacerdotis manibus subiecit, nos erudiens, quod hic princeps est illo maior. Siquidem id quod minus est, benedictionem accipit ab eo quod præstantius est.

Matth. 18.

5. GREGORIVS curæ Pastoralis parte secunda, capite quarto, docens ex sacris literis quomodo sacerdos & concionator loqui & prædicare debeat cum discretione, inter cætera sic ait: Præconis officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit.

Sacerdotes honorandi.

6. CYPRIANVS libro primo, epistola tertia ad Cornelium: Quo modo possunt censuram Domini vltoris euadere, qui talia ingerunt non solum fratribus, sed & sacerdotibus, quibus honor tantus de Dei dignatione conceditur, vt quisquis sacerdoti eius, & ad tempus hic iudicanti non obtemperaret, statim necaretur? In Deuteronomio loquitur Dominus Deus, dicens: Et homo quicumque fecerit in superbia, vt non exaudiat sacerdotem aut iudicem, quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & omnis populus cum audierit, timebit, & non agent impiè etiam nunc. Et quæ futuri sequuntur supra De præceptis Ecclesiæ, quæstione vndecima, B. 8.

Deut. 17.

Deut. 17. Sacerdotū veneratio Scripturæ testimonijs & exemplis comprobatur. Num. 16.

7. IDEM libro tertio, epistola nona ad Rogatianum: Dominus Deus in Deuteronomio dicit: Et homo quicumque fuerit in superbia, vt non exaudiat Sacerdotem aut iudicem, quicumque fuerit in diebus illis, morietur homo ille: & omnis populus cum audierit, timebit, & non agēt impiè etiam nunc. Et vt sciamus hanc Dei vocem, cum vera & summa maiestate processisse ad honorandos ac vindicandos sacerdotes suos, cum aduersus Aaron sacerdotem tres de ministris Chore,

Chore, Dathan & Abiron ausi sunt superbisse, & ceruicem suam extollere, & sacerdoti præposito se adæquare, hiatu terræ absorpti ac deuorati, pœnas statim sacrilegæ audaciæ persoluerunt. Nec soli illi, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eis comites ad audaciam fuerunt, prorumpente à Domino igne consumpti sunt: vt probaretur, sacerdotes DEI ab eo qui sacerdotes facit, vindicari. In libro quoque Regnorum cum Samuel sacerdos à Iudæorum populo ob senectutem, sicut tu modo, contemneretur: exclamauit iratus Dominus, & dixit: Non te spreuerunt, sed me spreuerunt. Et vt hoc vltimisceretur, excitauit eis Saul regem, quæ eos iniurijs grauib; affligeret, & per omnes contumelias & pœnas superbum populum calcaret & premeret, vt contemptus sacerdos, de superbo populo vltione diuina vindicaretur. Sed & Salomon in spiritu sancto constitutus, testatur & docet, quæ sit sacerdotalis auctoritas & potestas, dicens: Ex tota anima tua time Deum, & sacerdotes eius sanctifica. Et iterum: Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes eius. Quorum præceptorum memor beatus Apostolus Paulus, secundum quod in Actibus Apostolorum legimus, cum ei diceretur: Sic infilis in sacerdotem Dei maledicendo? respondit, & dixit: Nesciebam fratres quia pontifex est: scriptum est enim, Principem populi tui non maledices. Dominus etiam noster ipse Iesus Christus Rex & Iudex & Deus noster, vsque ad passionis diem seruauit honorem pontificibus & sacerdotibus, quamuis illi nec timorem DEI, nec agnitiōem Christi seruassent. Nam cum leprosum emundasset, dixit ei: Vade, & monstra te sacerdoti, & offer donum. Humilitate ea qua nos quoq; esse humiles docuit, Sacerdotem adhuc appellabat, quem sciebat esse sacrilegum. Item sub ictu passionis cum alamp accepisset, & ei diceretur: Sic respondes pontifici? nil ille contumeliosè locutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam tuitus est, dicens: Si malè locutus sum, exprobra de malo: si autè benè, quid me cædis? Quæ oia ab eo idèd facta sunt humiliter atq; patienter, vt nos humilitatis ac patientiæ haberemus exemplum. Docuit enim sacerdotes veros legitimè & plenè honorari, dum circa falsos sacerdotes ipse talis extitit. Et paulò post: Hæc sunt enim initia hæreticorum, & ortus atq; conatus schismaticorum malè cogitantium, vt sibi placeant, vt Præpositum superbo tumore contemnant. Sic de Ecclesia receditur, sic altare prophanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atq; vnitatem Dei rebellatur.

Sacerdotum iniuria vindicât Deus.

1. Reg. 6.

Eccl. 7.

Act. 23.

Exod. 26.

Matth. 8.

Ioan. 18.

hhh

S. GRE-

I. R. c. 24. & 26.

Sacerdotum
vexatio & de-
tractio ad
Christum per-
tinet.Numer. 12.
Psal. 104.
Exod. 22.Cōtra obre-
tatores suo-
rum glatorū.Matth. 10.
Luc. 6.
Genes. 9.

8. GREGORIUS libro duodecimo epistolarum, epistola tri-
gesima prima ad Felicem Episcopum Sicilia: Si Dauid Regum ius-
tissimus in Saul, quem constabat iam à Domino reprobatum &
abiectum esse, manum mittere non præsumpsit: quanto magis cau-
endum est, nè manum detractionis aut vituperationis, siue in-
discretionis aut dehonorationis, quidam mittant in vinctum Do-
mini, vel in prædicatores sanctæ ecclesiæ? quia eorum vexatio, siue
detractio ad CHRISTVM pertinet, cuius vice in ecclesia legati-
one funguntur. Vnde summopere cauendum omnibus fidelibus,
nè clanculò aut publicè Episcopum suum, id est, vinctum Domini
detractionibus aut vituperationibus dilanent, perpendentes illud
exemplum Mariæ, quia pro eo quoddam Moyse famulo DE I propter
Aethiopiissam detraxit, immunditia lepræ mulcata fit, & illud Psal-
mistæ: Nolite tãgere Christos meos, & in prophetis meis nolite mã-
lignari. Et in lege diuina legitur: Dijs non detrahes, & populi tui
principi non maledices. Vnde valdè prouidendum est subditis, tam
Clericis quàm laicis, nè Episcoporum, nè præpositorum vitam tem-
erè repræhendant, si quid eos fortassè agere repræhensibiliter vi-
dent: nè vndè mala redarguunt, indè per elationis impulsum in p-
fundiora mergantur. Admonendi sunt etiam, nè cum culpas præ-
positorum suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic
eorum praua apud semetipos considerent, vt diuino timore con-
stricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent, quoniam facta
suorum Episcoporum vel præpositorum oris gladio non sunt feri-
enda, etiam cum rectè repræhendenda videntur.

9. FABIANVS Pontifex & martyr in epistola secunda ad epi-
scopos Orientales: In omni iudicio quatuor personas necessè est
semper adesse, id est, iudices electos, & accusatores, ac defensores,
atque testes. Similiter statuentes, Apostolica autoritate iubemus,
nè pastorem suum oues, quæ ei commissæ fuerant, nisi in fide erra-
uerit, repræhendere audeant: quia facta præpositorum, oris gladio
ferienda non sunt, neque potest esse discipulus super magistrum, di-
cente veritatis voce: Non est discipulus super magistrum, nec
seruus super Dominum suum. Et paulò pòst: Exemplo Cham filij
Noë, damnantur qui patrum suorum culpas in publicum produnt,
aut eos accusare vel detrudere præsumunt. Si enim à fide deuiauerit
Episcopus, erit corrigendus priùs secretè à subditis suis. Quòd si in-
corrigibilis (quod absit) apparuerit, tunc erit accusandus ad prima-
tes suos, aut ad sedem Apostolicam. Pro alijs verò actibus suis, ma-

gis

gis est tolerandus ab ouibus & subditis suis, quàm accusandus, aut
publicè derogandus: quia quum in eis à subditis delinquitur, ei-
us ordinationi obuiatur, qui eos eis prætulit, dicente Apostolo:
Dei ordinationi resistit, qui potestati resistit, &c.

Rom. 13.

VIDE similia in prima, secunda, & tertia epistola Anacleri, & in
epistola Telesphori ad omnes Episcopos.

VII

Quid verò de malis Sacerdotibus est sentiendum?

A Diuina isthęc est ordinatio, quę non potest
aboleri, vt non boni modò, sed mali quoq; Sacer-
dotes in ecclesia honorentur. Vult em̄ in suis mi-
nistris agnoscì, recipi, audiri atq; obseruari ille qui
dixit: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pha-
risæi. Omnia ergò quęcumque dixerint vobis, seruate et fa-
cite: secundum autem eorū opera nolite facere, dicunt enim,
& non faciunt.*

a Eccl. 7. d
Matt. 10. d
Luc. 10. c
Ioan. 11. c

Chryso. hom.
2. in 2. Tim. &

65. in Genes.
Orig. hom. 7.

in Ezech. Ber.
ser. 66. in can.

Aug. epi. 137. a

b Matt. 23. a

Augu. ser. 49. d
de verbis Do-
mini. Chryso.
hò. 85. in 102.

B Ceterum inter malos delectus quidam habentur
est, vt quòd ad munus autoritatemque do-
cendi spectat, illis tantum fidem obedientiamque
deberi intelligamus, qui ab Episcopis legitime or-
dinati ac missi, sanam ecclesiæ doctrinam profi-
tentur: ab alijs verò vt hostibus & pestibus sedulo
caueamus.

C Qua de re sapiētissimè monet, atq; hūc in mo-
dum docet antiq; s. Irenæus: *⁹* Ijs q; in ecclesia sunt
presbyteris obaudire oportet, & q; successionē ha-
bent ab Apostolis, & q; cū episcopatus successione

c Lib. 4. c. 43.
Vide eundem
lib. 3. c. 2. & 3.

h h h 2 cha

charisma veritatis acceperunt: Reliquos verò qui abfistunt à principali successione, quocunque loco colliguntur, suspectos habere, vel quasi hæreticos & malæ sententiæ, vel quasi scindentes & elatos. Nec multò^b post: Ab omnibus talibus abfistere oportet: adhærere verò his qui Apostolicam, sicut prædiximus, doctrinam custodiunt, & cum presbyterij Ordine sermonem sanum & conuersationem sine offensa præstant, ad cõfirmationem & correctionem reliquorum. Hæc Irenæus ille, qui sancti Ioannis Euangelistæ discipulum Polycarpum præceptorem audiuit. Nec aliter Tertullianus^c docet, qui hæreticis hoc exprobrat, dicens: Ordinationes eorum temerariæ, leues, & inconstantes. Nunc Neophytos collocant, nunc seculo obstrictos, nunc Apostatas nostros: vt eos gloria obligent, quia veritate non possunt. **NVSQVAM** facilius proficitur, quàm in castris rebellium, vbi ipsum esse illic, promereri est. Itaque alius hodiè Episcopus, cràs alius: hodiè Diaconus, qui cràs lector: hodiè presbyter, qui cràs laicus. Nam & laicis^d sacerdotalia officia iniungunt. Hucusquè Tertullianus, ppulchrè nobis depingens non suæ tantum, sed huius etiam ætatis præposterios mores, & prophanos in turbandis sacris ordinandisque ministris conatus sectariorum ostendens.

b ca. 44. li. 4.

e lib. de pferi-
ptiõibus ad-
uersus hære-
ticos.c Vide & Epi-
phan. hæref.
42. & 49.

SCRI-

ECCLESIASTICI septimo: In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit, & ministros eius nè derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica sacerdotes.

MATTHAEI decimo: Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me misit.

LUCÆ decimo: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.

IOANNIS decimotertio: Amen amen dico vobis, qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.

MATTHAEI vigesimotertio: Super cathedram Moysi & cæt.

P A T R E S.

1. **A CHRYSOSTOMVS** homilia secunda in epistolam secundam ad Timotheum: Obedite præpositis vestris, & subditi estote illis, scientes quoniam ipsi vigilant pro animabus vestris quasi rationem reddituri. Nam dic, oro, ipse tanto periculo tuæ gratia subditus est: tu illi obtemperare detrectes in his, quæ tibi vtilia sunt? Etsi enim ille sua omnia ritè disponat, quandiu tu minus rectè va-
les, angoris vacuus esse non potest, cum duplex ab eo ratio sit exigenda. Iam verò considera, quantum periculi sit per singulos subditorum discuti, rationemq; pro omnibus reddere. Quantumuis illi honoris impendas, quantumlibet obsequij deferas, nihil his periculis referre par poteris. Nam etsi animam ponas, ipse hoc pro te iugiter fecit: etsi id minus hac in vita facit, quod persecutionis non adfit tempus, eam tamen periculo æternæ mortis exponit. Tu contra, neque ad verba vsque illi subijci vis. Hoc nempe est malorum omnium causa, quod vestrorum autoritas perijt, nulla ijs reuerentia habetur, nullus honor, nullus metus. Obaudite, inquit, præpositis vestris, & subditi estote illis. At nunc peruersa & confusa sunt omnia. Neque istud præpositorum gratia dico, Quid enim illi de nostro honore

Heb. 13.

Contra eos q
obedire Sacer
dotibus quã
uis malis, re-
cusant.

hhh 3 nonè

nore lucrantur, nisi in quantum obtemperantes habebunt, idque pro utilitate nostra? Hi enim licet honorentur, nihil ex eo honore in futurum lucrantur, maiorem que damnationem inde suscipiunt. Et frapatantur iniurias, nihil ex eis detrimenti in futurum acquirunt: immo & meritorum illis accedit cumulus, atque defensio. Nostri de nique causa cuncta illi faciunt. Nam siue honorantur à subditis, & hoc illis fieri iubet, quemadmodum dicebat Heli: Assumpsi te de domo patris tui: Siue iniurijs afficiantur, hoc in se Deus ipse persequitur, sicut ad Samuelem ait: Non te spreuerunt, sed me. Itaque illis contumelia lucrum, honor verò onus est: non ergò hæc illorum gratia, sed vestri causa dico. Qui honorat sacerdotem, Deum quoque honorat: qui verò sacerdotem spernit, ad id sensim prolabitur, ut in Deum ipsum aliquando contumeliosus euadat. Qui vos, inquit, suscipit, me suscipit. Et sacerdotes, ait, eius in honore habete. Hinc Iudæi Deum spernere didicerunt, qui Moysen contempserunt: quia lapidibus illum impetebant. Nam qui pie sacerdoti afficitur, longè maiore pietate Deum reueretur. Et si enim malus fuerit sacerdos quispiam, attendit Deus, quòd sui gratia illum etiam, qui dignus honore non est, obsequijs foues, ipseque tibi præmia exoluet. Si enim qui Prophetam in nomine prophetæ suscipit, mercedem prophetæ accipiet: profectò & qui cedit & obtemperat sacerdoti, mercede sua non destituetur. Nam si ubi de hospitalitate agitur tantum, ubi quem suscipis ignoras, tantum præmiorum accipis: si ei subijciaris cui imperat Deus, non multò magis mercede donaberis? super Cathedralam, inquit, Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergò quæcunq; dixerint vobis facere, facite, secundum autem opera eorum non faciatis. An ignoras quid sit sacerdos? Angelus utique Domini est: Non ex seipso loquitur: si despicias, non illum despicias, sed Deum qui illum ordinauit. Sed vnde, inquires, constat Deum fuisse illius ordinationis authorem? Nempe nisi tu hanc habeas opinionem, spes tua inanis facta est. Nam si nihil per illum operatur Deus, neque laudacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus fruere. Non ergò Christianus es. Quid ergò? Deus omnes ordinat, etiam indignos? Non omnes quidem ille ordinat, per omnes tamen ipse operatur, salutem populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per asine os, si per Balaam scelestum hominem, populi causa locutus est: multò magis loquitur per sacerdotem, plebis suæ gratia. Quid enim non agit Deus salutis nostræ causa? quid non loquitur per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus est &

per

per Prophetas, quibus dicturus est, Non noui vos, discedite à me qui operamini iniquitatem, perque illos qui demones in nomine suo eiecerant: non magis per sacerdotes diuino ministerio famulantes operabitur? Nanque si præpositorum vitas discutere pergitimus, ipsi doctores nostros ordinare contendimus, peruerso que ordine naturali, quæ supra sunt, infra esse volumus, ut superius pedes, inferius verò sit caput. Audi quid Paulus dicat: Mihi aut pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die: & iterum, Tu quid iudicas fratrem tuum? Si fratrem iudicare non expedit, quanto minus magistrum? Nam si quidem hoc statuit Deus, bene facis, peccasque non facias: sin verò contraria præcepit, noli presumere, neque ea coneris quæ super te sunt. Insurrexerunt aduersus Aaron post vituli formatam effigiem Chore, Dathâ, & Abiron. Quid ergò? Nonne illi periére? Quilibet, qui ad se pertinere, sollicitè curret. Nam si quidem fidei dogma peruerat, etiam si Angelus sit, obaudire noli: sin verò recta docet, noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Pauli verbis te operibusque moderantem. Non distribuit pauperibus, inquires, non bene dispensat Ecclesiæ res. Vnde tibi id constat? Noli illum culpate, antequam discas. Reatum caue. Plurima quippe ex simplici suspitione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicentem: Descendens videbo, si secundum clamorem suum consummantur: sin autem, ut sciam. Quod etsi didicisti, & examinasti, & vidisti, iudicè sustine. Noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere, non tuum. Tu seruus vltimus, non Dominus es. Quis ipse es, pastorem noli curiosè discutere, ne eius quoque criminis reus tenearis, quo illum accusare presumis. Et quo modo inquires, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi ipse dicit: nam si illi obtemperas, mercede priuaris. Christus hæc admonet: Plus aliquid dicam, ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit proprium, si quid humanum, sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti. Non igitur aliena iudicemus, sua quisque discutiat, vitamque diiudicet suam. At debet ille, inquires, melior esse quam ego. Cur obsecro? Quia sacerdos est. Et quidnam habet ille amplius quam tu? non labores, non angores, non ærinas? Debet esse te melior? Quid ergò? Nisi sit melior, te ipsum perdis ac perimis. Sunt verba ista plena arrogantiæ. Vnde enim nosti illum te non esse meliorem? Furatur, inquires, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti, o homo? cur te ipsum per precipitia impellis? Nempe si quis dixerit, ille purpuram habet, quantum id scias, aurem obruis: & si arguere possis, protinus resillis, te que scire dissimulas, nolens gratis subire periculum. Quid ergò hoc in loco periculum

mini-

Matt. 12.

minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi qd dixerit CHRISTVS: Dico autem vobis, quòd omne verbum quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicij. Cur te ipsum quòuis arbitraris esse meliorem? Cur non ingemisctis magis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitâdo felicem publicanum? Et si enim melior sis, hac fœda existimatione tua cuncta perdidisti. Melior es? tace, vt persistas esse melior: quod si loquaris, omnia exinanisti. Si te putas esse, desisti: si non putas, multum sanè profecisti. Si enim qui peccator aduenerat, vbi confessus est, iustificatus descendere meruit: qui peccator non est, & esse se putat, quid (oro) non lucrabitur? quantum ex ea humilitate suis adiciet commodis? Vitam tuam diligentius discute. Audi quid dicat admonens Paulus: Opus autem suum probet vnusquisque, & tunc in semetipso tantum habebit gloriam, & non in altero. Nam dic, oro, si saucius p̄ficiscaris ad medicum, num ommissa cura vulneris tui, studiosè medicum percontaris, vulnus ille habeat nec ne: An verò & si ille sit saucius, vulnus tuum idcirco non curas, dicisq; sanum illum esse oportuit, medicum cum sit? Quandò verò sanus medicus non est, abscedo, vulnus mecum insanabile referens? Nunquid enim si sacerdos malus sit, indè solatium capiet subditus? Nihil minus. Cæterum dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas: dabis autem & tu tuorum criminum pœnas. Reuereamur diem illam, qua illuminari ab illis sumus. Patrem qui habet, etsi mille patiat incommoda, omnia patris reuerentia conteget. Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui: neque enim tibi tam gloria quam probrum est. Et si sensum amiserit, veniam habe: longè hæc magis in patre spiritali dicenda sunt. Reuerere illum, quòd tibi diebus singulis diuina ministrat, scripturas relegi facit, tui gratia exornat domum, propter te vigilat, propter te vota persoluit, pro te Deum precaturus adstat, tui causâ preces exoluit, pro te apud illum religio cultusq; & obsequium est, pro te ista omnia. Reuerere hæc ergò, atque considera, accede ad ea summa cum reuerentia. At malus ille est, & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet, neque tibi iustus qui sp̄iam proderit, nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus, si fueris ipse fidelis. Per vacas in arca operatus est Deus, cum populum saluare veller: num enim sacerdotis vita, num virtus tantum cōferre potuisset? Non possunt quæ Deus ipse largitur, veluti sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ.

Galat. 6.

Egregia similitudo.

Ecccl. 3.

Deus per malos etiam operatur.

Nota.

1. Reg. 6.

tiæ. Huius tantum munus, aperire os: cæterum cuncta Deus operatur. Symbolum iste tantummodò implet. Intuere quatum inter Ioannem & Iesum interest, & audi dicentem Ioannem: Ego opus habeo à te baptizari. & Non sum dignus soluere ipsius corrigiam calceamenti. Sed tamen cum tantum interest, descendit spiritus, quem non habebat Ioannes. De plenitudine enim, inquit, ipsius nos omnes accepimus. Prius tamè quàm baptizaretur, non ille descendit, neq; Ioannes illum descendere fecit. Cur ergò istud fit? Vt scias sacerdotem symbolum implere tantummodò. Nemo homo tantum distat ab homine, quantum à Christo Ioannes. Descendit tamen spiritus, vt discas Deum omnia operari, Deum omnia facere. Volo quiddam adijcere planè mirabile, & nolite mirari, neq; turbemini. Quid verò istud est? Sacra ipsa oblatio, siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis, quamq; sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet ista quàm illa minus. Cur id? Quia non hanc sanctificat homines, sed Christus, qui illam antè sacrauerat. Quemadmodum enim verba quæ locutus est Christus, eadem sunt qua sacerdotes nunc quoque pronunciant: ita & oblatio eadem est, eademq; baptismi ratio est: ad eò omnia in fide consistunt. Cornelium spiritus repente repleuit, quia prius ipse alacritatem voluntatis ostenderat, fidem que plenissimam deuotionis obtulerat. Et hoc igitur Christi corpus, & illud est: qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat CHRISTVM esse, qui nunc etiam adest atque operatur.

2. IDEM Chrysofomus homilia sexagesima quinta in Genesim: Gen. 46. Hoc mandatum posuit Aegyptijs Ioseph, vt ita tributum penderet Pharaoni, excepta sola Sacerdotum terra. Audiant qui nunc viuunt, quanta olim sacerdotum Idolorum curam habuerint, & discant vt vel saltem parem habeant honorem his, quibus omniū Dei ministerium creditum, & sacerdotio insigniti sunt. Si enim errantes illi, & tantam idolorum curam habentes, quia ex hoc putabât idola magis coli, si ita eorum ministros colerent: quanta nunc condemnatione digni, qui nunc imminuunt quod ad illorum spectat cultum? An nescitis, quòd honor ad DEVM ipsum pertinet? Nè igitur respicias eum cui honor confertur. Non enim propter illum debes quod tuū est facere, sed propter illum cuius sacerdos est, vt & ab illo retributiones vberim accipias. Et paulò pòst: Nè igitur simus deteriores infidelibus, qui propter idolorum errorem adhuc tantum cultum

Matth. 3.
Lucæ 3.
Ioan. 1.

Ioan. 1.

Act. 10.

Idololatras quatum honorem detulere sacerdotibus suis.

fo. tomne

S

exhibent illorum famulis: sed quantum distat error & veritas, tantum distat & illorum, & Dei sacerdotes. Tam excellentem igitur & honorem impendere debemus, vt multo plures e supernis nobis retributiones accrescant.

3. ORIGENES homilia septima in Ezechielem: Plus hi qui sunt in medio, oppugnatur ab inimico, vt per ruinam vnus hominis, quæ celari non potest, omnibus scandalum fiat, & impediatur fides per conuersationem pessimam clericorum. Oia, vt diximus, Diabolus operatur, & ea quæ videntur esse bona, nec sunt, & ea quæ per naturam suam mala sunt, omnia aduersum humanam commentatur animam. Vnde qui curam habet vitæ suæ, neq; mäsuetudine hereticorum capitur, ad consentiendum doctrinæ eorum, neque meis delictis qui videor in Ecclesia prædicare, scandalizabitur: sed ipsum dogma considerans, & pertractans Ecclesiæ fidem, à me quidē auersabitur, doctrinam verò suscipiet secundum præceptum Domini, qui ait: Super Cathedram Moyfi sederunt Scribæ & pharisæi. Omnia quæcunque vobis dicunt, audite & facite, iuxta opera autem illorū nolite facere: dicunt quippe & non faciunt. Iste sermo de me est, qui bona doceo, & contraria gero, & sum sedens super Cathedrā Moyfi quasi scriba & pharisæus. Præceptum tibi est, d. popule, si non habueris accusationem odstrinæ pessimæ, & alienorū ab ecclesia dogmatum, cōspexeris verò meam culpabilem vitam, atq; peccata, vt non habeas iuxta dicentis vitam tuam instituire, sed ea facere quæ loquor. Nullum imitemur, & si volumus imitari quempiam, propositus est nobis ad imitandum Christus Iesus. Descripti sunt Actus Apostolorum, & prophetarū gesta de sacris voluminibus agnoscimus: illud exēplar firmū est, illud ppositū solidum, qd qui sequi cupit, securus ingreditur. Si verò qrimus nobis culpabiles ad æmulandum, vt cū dicamus, ille docet, & his q docet, facit ipse cōtraria: aduersum præceptum Domini facimus, qui mandauit doctrinas magistrorum magis considerari debere, quàm vitas.

Episcopi & presbyteri mali suā auctoritatem & dignitatem retinent.

4. BERNARDVS sermone sexagesimo sexto in Cātica: Iam verò q Ecclesiā nō agnoscunt, nō est mirū si ordinibus Ecclesiæ detrahūt, si instituta nō recipiunt, si sacramēta cōtemnunt, si mādatis nō obediunt. Peccatores, inquit, sunt Apostolici, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, ac per hoc nec dandis nec accipiēdis idonei sacramētis. Nunq̄ verò duo ista conuenient, Episcopū esse, & peccatorē? Falsum est. Episcopus erat Caiphaz, & tamē quātus peccator, q in dñm mortis dictabat sententiā? Si neges Episcopum, arguet te testimoniū Ioannis,

annis, q eū in testimoniū suū pōtificatus etiā pphetasse refert. Apostolus erat Iudas, & licet avarus & sceleratus, electus à Dño. An tu de illius Apostolatu dubitas quē Dñs elegit? Nōne ego, inqt, vos duodecim elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Audis eundē electū Apostolū, & extitisse diabolū, & negas posse esse Episcopū qui peccator est? Super Cathedrā Moyfi sederūt scribæ & pharisæi, & q non obediērūt eis tanq̄ Episcopis, inobediētiæ rei fuerunt etiam in ipsum Dñm præcipientē & dicētem: Quæ dicunt facite. Patet, quanuis scribæ, quanuis pharisæi, quanuis videlicet maximi peccatores, ppter Cathedrā tamen Moyfi ad eos quoq; nihilominus pertinere qd itē dixit: Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.

5. AVGVSTINVS epistola cētesima trigesima septima ad Hippo-nenses: Ad quid enim aliud sedent isti, & qd aliud captant, nisi vt quis Episcopus vel clericus vel monachus vel sanctimonialis ceciderit, omnes tales esse credant, sed non oēs posse manifestari? Et tamen etiā ipsi, cū aliq̄ maritata inuenitur adultera, nec projiciunt vxores suas, nec accusant matres suas. Cū autē de aliquibus q sanctū nomē pfitentur, aliquid criminis vel falsitatis sonuerit, vel veri patuerit, instāt, satagunt, ambiunt, vt de oibus hoc credat. Et post pauca: Heretici nō habendo quod in causa suæ diuisionis defendāt, nisi hominū crimina colligere affectāt, & ea ipsa plura falsissimē iactāt: vt qa ipsam diuinę scripturę veritatē, qua vbiq; diffusa Christi Ecclesia cōmēdatur, criminari & obscurare nō possunt, homines q quos p̄dicatur, adducāt in odiū, de qbus & fingere quicquid in mentem venerit, possunt. Vos autē non itā didicistis Christū, si tamē illū audistis, & in illo docti estis. Ipse qppe fideles suos securos fecit etiā de dispensatoribus malis, mala sua faciētibus, & bona eius loquētib; vbi ait: Quæ dicūt facite, q aut faciūt, facere nolite: dicūt enim, & non faciunt. Orate quidē pro me, nē fortē alijs prædicans, ipse reprob; inueniar. Veruntamē cū gloriamini, nō in me, sed in Dño gloriamini. Quantumlibet enim vigilet disciplina domus meę, homo sum, & inter homines viuo: nec mihi arrogare audeo, vt domus mea melior sit, q̄ arca Noë, vbi tamen inter octo homines, reprob; vnus inuētus est. Aut melior sit q̄ domus Abrahę, vbi dictū est, Eijce ancillā & filiū eius: Aut melior q̄ domus Isaac, cui de duobus geminis dictū est, Iacob dilexi, Esau autē odio habui: Aut melior sit q̄ domus ipsius Iacob, vbi lectum patris filius incestauit: Aut melior sit quàm domus ipsius David, cuius filius cum forore cōcubuit, cuius alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellauit:

Ioam. 11.
Act. 1.
Ioan. 6.

Matt. 23.

Luc. 10.

Quia aliq̄ Episcopi, clerici, monachi aut sanctimoniales mali sunt, oēs tales esse credi vultit maleuoli hoies.

Nota veterē Hereticorū artem diligēter.

Christus suos fecit securos de malis dispensatoribus.

Matt. 23.

1. Cor. 9.

Vbiq; mali eū bōis cōiūcti.

Gen. 9.

Gen. 21.

Malach. 1.
Gene. 49.

2. Reg. 13. & 15.

Aut melior quā cohabitatio Pauli Apostoli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret quod superius commemoravi, Foris pugnae, intus timores: nec diceret, cum de sanctitate & fide Timothei loqueretur: Neminem habeo, qui germanie de vobis sollicitus sit. Omnes enim sua querunt, non quae sunt Iesu Christi. Aut melior quam cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni, psum & furem Iudam tolerauerunt: Aut melior sit postremo quam caelum, vnde angeli ceciderunt.

6. IDEM Augustinus quadragesimo nono sermone de verbis Domini: Diligendus est pastor, tolerandus est mercenarius, cauendus est latro. Sunt homines in ecclesia, de quibus dicit Apostolus, qui ex occasione euangelizant, querentes ab hominibus commoda sua, siue pecuniaria, siue honoru vel laudis humanae. Quomodo libet volentes accipere munera euangelizant, & non tam salutem eius querunt cui annunciant, quam commodum suum. Ille autem qui audit salutem ab eo, qui non habet salutem, si ei crediderit quem, ille annunciat, neque in illo spem posuerit, per quem illi annuncietur salus: quod annunciat, habebit detrimentum: cui annuncietur, habebit lucrum. Habes Dominum dicentem de phariseis, Cathedram Moyse sedent. Non eos solos significabat Dominus, quasi verò eos qui crederent in Christum, ad Iudeorum scholam mitteret, ut ibi discerent, quemadmodum iter sit ad regnum caelorum? Nonne idem Dominus venit, ut instrueret Ecclesiam, ipsosque Iudeos bene credentes, & bene sperantes, & bene diligentes segregaret, tanquam frumenta à paleis, & faceret vnum parietem circuncisionis, cui coniungeretur alius paries ex preputio gentium, quibus duobus parietibus de diuerso venientibus esset ipse lapis angularis? Et post pauca: Sed nomine Phariseorum & scribarum significauit quosdam in ecclesia sua futuros, qui dicerent, & non facerent. Se autem figurauerat in persona Moyse: Etenim personam eius gerebat Moyse. Iterum post pauca: Laicus qui vult bene viuere, cum attenderit clericum malum, quid sibi dicit? Dominus dixit, Quae dicunt, facite: quae faciunt, facere nolite. Ambulabo viam Domini, non sequar eius mores. Audiam ab illo, non verba ipsius, sed Dei. Sequar DEVM, sequatur ille cupiditatem suam. Quia si voluero apud DEVM sic me defendere, ut dicam: Domine, vidi male viuentem illum Clericum tuum, & idem male vixi: nonne mihi dicturus est, Serue nequam, non à me audieras, Quae dicunt facite, quae autem faciunt, facere nolite? Malus autem laicus infidelis, non pertinens ad gregem Christi, non pertinens ad frumentum Christi, qui tanquam palea in area

toleratur, quid sibi dicit, quando coeperit illum arguere verbum Dei? Exi: quid mihi loqueris? Ipsi Episcopi, ipsi Clerici non illud faciunt, & me cogis ut faciam? Querit sibi non patronum ad causam malam, sed comitem ad poenam. Nam nunquam eum ille defensusus est in die iudicij, quemcumque malum voluerit imitari. Quomodo enim Diabolus omnes quos seducit, non seducit cum quibus regnet, sed cum quibus damnatur: sic omnes qui sequuntur malos, comites sibi ad gehennam querunt, non patrocinia ad regna caelorum.

7. CHRYSOSTOMVS homilia octogesima quinta in Ioan-
nem: Magna dignitas Sacerdotum, Quorumcumque remiseritis, inquit, Ioan. 20.
remissa sunt peccata. Quamobrem Paulus dicebat, Obedite Praepo-
sitis vestris, & subiaceate eis, ut maximum ipsis habeatis honorẽ. Tu Hebr. 13.
enim rem tuam curas: quam si bene ordinaris, nulla tibi alia solici-
tudo impendet, Sacerdos si vitam disposuerit, tuam autem non di-
ligenter curauerit, cum impijs in gehennam detrudetur: & non nu-
quam non proprijs actionibus, sed nostris damnatur, nisi omnia quae
ad se spectant, efficiat. Cum igitur periculi magnitudinem videatis,
multa eos benevolentia prosequamini: quod & Paulus significauit,
dicens: Ipsi peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddi-
turi: idcirco maxime colendi sunt. Quod si eis insultabitis, neque ve-
stra bene disponetis. Intellige quid de Iudaeis inquit Christus: Super
Cathedram Moyse sederunt Scribae & Pharisei: omnia quaecumque
dixerint vobis ut faciatis, facite. Nunc non est dicendum, super Ca-
thedram Moyse, sed super Cathedram Christi sederunt sacerdotes. Super cathedram Christi
Eius enim acceperunt doctrinam. Quare Paulus inquit, pro Christo sedent Sacer-
legatione fungimur, tanquam Christo exhortante per nos. Nonne dotes & audi-
videtis seculi principibus omnes subesse, & sepe genere, vita, & pru-
dentia potioribus deteriores praeponi? Nihilominus principis, qui sint mali.
eos praeposuit, reuerentiam nihil, quales illi sint, cogitat. Quod si ho-
mo aliquem constituerit, tantus subit metus: si Deus quem consti-
tuit, despiciamus, maledicimus, innumeris afficimus contumelijs: &
cum fratres nostros iudicare prohibeamur, contra Sacerdotes lin-
guam acuiamus. Quanam haec digna excusatione, cum in oculo no-
stro trabem non videmus, festucam in proximi oculo acrius cense-
mus? Nescis grauius te tibi iudicium praescribere, cum ita alium iu-
dicas? Haec dico, non quod indignos ad Sacerdotium assumi probẽ,
sed miserefcens, & lachrymas. Non tamen propterea à subditis iu-
dicandi sunt, etiam si male & vitiose viuant. Tu autem si tibi consu-
les, nihil in his quae illis à Deo commissa sunt, damni accipies. Nam
iii 3 si as-

Numer. 22. & sequent.

si asinum loqui fecit, & per vatem benedictiones spirituales largitus est, & in muto ore, & lingua immunda Balaam, propter offendentes Iudæos operatus est: multò magis propter vos fideles, etiam si prauis sint sacerdotes, Deus omnia per eos perficiet, & mittet Spiritum sanctum.

1. C I R E N A E V S contra hæreses libro quarto, capite quadagesimo tertio: Eis qui in Ecclesia sunt Presbyteris &c. vt in textu.

2. I D E M libro tertio, capite secundo: Cùm autem ad eam iterùm traditionem quæ est ab Apostolis, quæ per successiones presbyterorum in Ecclesijs custoditur, prouocamus eos qui aduersantur Traditioni, dicent se non solùm presbyteris, sed etiam Apostolis existentes sapientiores, synceram inuenisse veritatem.

3. E T capite tertio, vt supra de præceptis ecclesiæ, quæstione nona, B 3 E 1.

4. I T E M libro quarto, capite quadagesimo quarto: Ab omnibus igitur talibus absistere oportet &c. vt in textu.

5. T E R T V L L I A N V S de præscriptionibus hæreticorum: Ordinationes eorum &c. in textu.

6. E P I P H A N I V S hæresi quadagesima secunda & quadagesima nona, vt supra, quæstione secunda, C 2.

VIII

Quæ virtus est huius Sacramenti, & quis effectus?

A Eximia certè virtus est, & effectus multiplex. Nam qui septem his Ordinibus, quos diximus, ritè initiantur, Dei consequuntur gratiam^a & potestatem spiritualem, vt quæ ad Ordinum ipsorum functiones proprias pertinent, salubriter exequantur, ac inter Deum Dei quæ populum idonei ministri sint constituti. Vndè Ambrosius: ^b In loco Ordinis officij Ecclesiastici positus, gratiam habet, qualisuis sit, non vtiquè propriam, sed Ordinis

^a Conci. Floren. & Tridè. & August. li. 2. contra epistolâ Parmeniani. c. 13. & Grego. in ca. 10. lib. 1. Reg.

^b In caput 12. 1. ad Corinthios.

nis per efficaciam Spiritus sancti.

B Habent præterea ijdem^c ordinati certum ex eo & illustre testimonium, quo se ministeria quæ sua commendent, & comprobent alijs. Ità fit, vt ijs Ordinibus insigniti, & in ministerium ecclesiæ segregati, rectè cognoscantur, & suo in loco habeantur, merito quæ honorètur. Væ autem^d ijs, quos non Aaronis à Deo vocati exemplum impellit, sed nouandarum rerum studium ac animi tumor ad instar Oziæ Regis, ad Sacerdotalis dignitatis munera quomodocunquè occupanda ac arripienda præcipitat. In quos Diuinus ille sermo rectè competit: *Non mittebam Prophetas, & ipsi currebant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabant.*

C Et hos non Ecclesiæ ministros habendos, sed vt^f fures, latrones, vulpes, canes & lupos cauèdos esse scriptura monet: quoniam illi non per ostiũ ingrediuntur, sed aut propria temeritate, aut propter^g magistratus duntaxat ciuilem vel turbæ^h popularis fauorem, ecclesiastica munia sibi sumunt, absque legitima quidem vocatione & ordinatione in sacra illa munia inuolantes. * *Quomodò autem prædicabunt, nisi mittantur?* vt^a segregatus ille in ministerium Paulus inquit.

D Certè Ordine^b confuso, & sublato Sacerdotio, Ecclesiastica corrueret Hierarchia, quæ tum ex

^c Acto. 6. b. c. 13. a 14. d 15. a g. 1. Tim. 4. d Tit. 1. b. Cyprian. lib. 1. epist. 6.

^d Num. 16. a Heb. 5. b 1. Par. 13. c 2. Reg. 6. a b 2. Par. 26. c d

^e Hiero. 23. d 14. c 27. c 29. b

^f Ioan. 10. a Cantic. 2. d Acto. 20. f Matth. 7. c

^g Triden. ses. 23. cap. 4. h Laod. c. 13.

* Rom. 10. c a Acto. 13. a

^b Vide Leonè epi. 87. ad epi scopos Afric.

Presby-

canos, & Gregorius lib. 4. epist. 2. Dionysius in lib. de eccles. Hierar. Cant. 6. a.

Presbyteris & alijs ministris, tum verò ex Episcopis rectè ordinatis constat. nec esset Ecclesia, quod dicitur, castrorum acies ordinata, nec veri & legitimi Ecclesiae ministri internoscerentur. Præterea docendi munus & authoritas vilesceret, Sacramentorum dispensatio infidè præpostereque curaretur, ac vana etiam foret: functiones demùm Ecclesiasticae perturbarentur, atque sicut res nunc ipsa nimium docet, nouæ, falsæque doctrinae per novos istos falsosque sponsæ ministros gliscerent: vnde grauibus etiam & exitialibus motibus quos experimur, identidem Ecclesia concuteretur. Quapropter Apostolus Paulus non modò gradus ministrorum in Ecclesia diuersos posuit, verumetiam quàm salutare ac necessarij essent, adiunxit, vt affirmet diuinitus eos esse datos Ecclesiae, quemadmodum antea dictum fuit, *Ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi, & vt iam non simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinae in nequitia hominũ, in astutia ad circumuentionem erroris.*

Et est profectò illustris hæc nota Ecclesiae, multoq; certissima, quòd videmus perpetuam illam, nullaque hætenus ætate interruptam Episcoporum ac legitimorum in ea ordinum successiōnem, quos Deus in ea ad huius regni sui gubernationem

tionem

tionem integram collocavit. Eoque magis ministrorum isthæc institutio, tanquàm nexus firmissimus Ecclesiae, & conseruanda vnitatis pulcherrimum vinculum, sedulò retinenda, & in malis etiam Ecclesiae ministris (vt diximus) propter Diuinam ordinationem est vsquè honorada. Quòd Augustinus intelligens, In illum, inquit, ordinem Episcoporum, qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium, qui nunc eandem Cathedram sedet, si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesiae & innocentibus Christianis: quibus Dominus prouidens, ait de Præpositis malis: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.* Hæc Augustinus.

fi Irenæ. lib. 3. c. 3. & li. 4. ca. 43. Optatus lib. 2. contra Dona. August epist. 165. & 42. Item contra epist. Fundamen. ca. 4. Et in Psal. contra partem Donati. Tertullian. de præscrip. Hæretic.

g Epist. 165. Vide eundem lib. 2. contra literas Petilianæ Donati. ca. 57.

h Matth. 23. a

SCRIPTURAE.

ACTORVM sexto: Elegerunt Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum: & orâtes, imposuerunt eis manus. Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Surrexerunt autem quidam de synagoga, quæ appellatur Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum, & eorum qui erant à Cilicia & Asia, disputâtes cum Step-

KKK

no.

no. Et non poterat resistere sapientiae & spiritui qui loquebatur.

ACTORVM decimotertio: Ministrantibus autem illis domino & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos. Et ipsi quidem missi a Spiritu sancto, abiierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt Cyprum. & cum venissent Salaminam, predicabant verbum dei in synagogis Iudaeorum.

ACTORVM decimoquarto: Reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animos discipulorum. Et cum constituisent illis per singulas ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiunationibus, commendauerunt eos domino.

ACTORVM decimoquinto: Facta ergo seditione non minima Paulo & Barnabae aduersus illos, statuerunt ut ascenderet Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs, ad Apostolos & Presbyteros in Ierusalem super hac quaestione. Ibidem: Perambulabat autem (Paulus) Syriam & Ciliciam, confirmans ecclesias, precipiens custodire praecipua Apostolorum & seniorum.

PRIORIS ad Timotheum quarto: Noli negligere gratiam quae in te est, quae data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.

AD Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretae, ut ea quae desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi.

NUMERORVM decimosexto, de seditione Chore loquens: Dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum, deuorauit illos cum tabernaculis suis & vniuersa substantia eorum. descenderuntque: viui in infernum, aperti humo. & perierunt de medio multitudinis. At verò omnis Israel qui stabat per gyrum, fugit à clamore pereuntium, dicens: Nè forte & nos terra deglutiat. Sed & ignis egressus à domino, interfecit ducetos quin-

quingenta viros qui offerebant incensum.

AD Hebraeos quinto: Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à deo tanquam Aaron.

PRIMI Paralipomenon decimotertio: Congregauit Dauid cunctum Israel, à Sihoraegypti usque: dum ingrediaris Emath, ut adduceret arcam dei de Cariathiarim. Et ascendit Dauid & omnis vir Israel ad collē Cariathiarim, qui est in Iuda, ut afferret inde arcam domini dei sedentis super Cherubim. ubi inuocatum est nomen eius. Imposueruntque arcam dei super plaustrum nouum, de domo Abinadab. Oza autem & fratres eius minabant plaustrum. Porro Dauid & vniuersus Israel, ludebant coram deo omni virtute, in canticis & citharis, & psalterijs, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Cum autem peruenissent ad aream Chidon, tetendit Oza manum suam, ut sustentaret arcam: bos quippe lasciuens, paululum inclinauerat eam. Iratus est itaque Dominus contra Ozam, & percussit eum, eo quod tetigisset arcam: & mortuus est ibi coram domino.

SECUNDI regum sexto: postquam autem venerunt ad aream Nachor, extendit Oza manum ad arcam dei, & tenuit eam: quoniam calcitrabant boues, & declinauerunt eam. Iratusque est indignatione Dominus contra Ozam, & percussit eum super temeritate: qui mortuus est ibi iuxta arcam dei.

SECUNDI Paralipo. XXVI. Cum roboratus esset (Ozias) eleuatum est cor eius in interitum suum, & neglexit Dominum deum suum: ingressusque templum domini, adolere voluit incensum super altare thymiamatis. statimque ingressus post eum Azarias sacerdos, & cum eo sacerdotes domini octoginta, viri fortissimi, restiterunt regi, & dixerunt: Non est tui officij Ozia, ut adoleas incensum domino: sed sacerdotum, hoc est, filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiusmodi ministerium: egredere de sanctuario, nè contempseris: quia non reputabitur

tibi in gloriam hoc à Domino Deo. Iratusque Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus. Statimque orta est lepra in fronte eius coram sacerdotibus, in domo Domini super altare thymiamatis. Cumque respexisset eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui sacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, et festinatò expulerunt eum. Sed et ipse perterritus accelerauit egredi, eò quòd sensisset ilicò plagam Domini. Fuit igitur Ozias rex leprosus vsque ad diem mortis suæ, et habitauit in domo separata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo Domini.

IEREMIAE vigesimotertio, vt in textu: Et capite decimo quarto: Falsò prophetæ vaticinantur in nomine meo: non misi eos, et non præcepi eis, neque locutus sum ad eos: visionem mendacem, et diuinationem fraudulètam, et seductionem cordis sui prophetant vobis. Rursùm capite vigesimo septimo: Non misi eos: et ipsi prophetant in noie meo mendaciter: vt eiciant vos, et pereatis tam vos quàm prophetæ qui vaticinantur vobis. Item capite vigesimo nono: Falsò ipsi prophetant vobis in nomine meo, et non misi eos, dicit Dominus.

IOANNIS decimo: Amen, amen dico vobis, qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliundè: ille fur est et latro. Fur non venit, nisi vt furetur et mactet et perdat. Lupus rapit et dispergit oues.

CANTICORVM secundo: Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliuntur vineas.

ACTORVM vigesimo: Ego scio (inquit Paulus ad maiores natu Ecclesiæ Ephesinæ) quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsi exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se.

MAT-

MATTHAEI septimo: Attendite vobis à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.

AD Romanos decimo: Quomodò audient sine prædicante? Quomodò verò prædicabunt, nisi mittantur?

ACTORVM decimotertio: Segregate mihi Saulum et Barnabam etcæt.

CANTICORVM sexto: Pulchra es amica mea, suavis et decora sicut Ierusalem, terribilis vt castrorum acies ordinata.

PRIORIS ad Corinthios duodecimo: Quosdam quidè posuit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertio Doctores, deindè virtutes, exindè gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. Nunquid omnes Apostoli? nunquid omnes Prophetæ? nūquid omnes Doctores? nunquid omnes virtutes? nunquid omnes gratiam habent curationum? nunquid omnes linguis loquuntur? nunquid omnes interpretantur?

AD Ephesios quarto: Et ipse dedit quosdam quidè Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores et Doctores ad consummationem sanctorum, etcæt.

P A T R E S.

1. A CONCILIVM Florentinum: Effectus Sacramenti Ordinis, est augmentum gratiæ, vt quis sit idoneus minister.
2. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesimatertia, capite tertio, & canone tertio, vt suprà quæstione prima, A 7.
3. AVGVSTINVS libro secundo contra epistolam Parmeniani, vt suprà ibidè. I.
4. GREGORIUS Magnus in caput decimum libri primi regū. Et Ambrosius in duodecimū caput prioris ad Corinthios, vt suprà, quæstione prima, A 5 & 8.

B. CYPRIANVS libro primo, epistola sexta ad Magnū: Si apud

kkk 3 Noua-

Nouatianum est Ecclesia, apud Cornelium non fuit. Si verò apud Cornelium fuit, qui Fabiano Episcopo legitima ordinatiõe successe-
 fit, & quem præter sacerdotij honorem, martyrio quoq; Dominus glorificauit, Nouatianus in Ecclesia non est, nec Episcopus computari potest, qui Euangelica & Apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ortus est: habere nanque aut tenere ecclesiam nullo modo potest, qui ordinatus in Ecclesia non est. Foris enim non esse Ecclesiam, nec scindi aduersum se, aut diuidi posse, sed inseparabilis atque indiuiduæ domus vnitatem tenere manifestat scripturæ diuinæ fides, cum de sacramento paschæ & agni, qui agnus Christum designabat, scriptum sit: In domo vna comedetur, nõ eijcietis de domo carnem foràs. Quod item circa Raab, quæ ipsa quoque typum portabat Ecclesiæ, expressum videmus, cui mandatur & dicitur: Patrem tuum, & matrem tuam, & fratres tuos, & totam donum patris tui colliges ad te ipsam in domum tuam, & omnis qui exierit ostium domus tuæ foràs, reus sibi erit. Quo sacramento declaratur, in vnam domum solam, id est, in Ecclesiam, victuros, & ab interitu mundi euasuros, colligi oportere. Quisquis autem de collectis foràs exierit, id est, si quis quauis in Ecclesia gratiã consecutus recesserit, & ab Ecclesia exierit, reum sibi futurum, id est, ipsum sibi quoddam pereat, imputaturum. Quod Apostolus Paulus explanat, docens, & præcipiens hæreticum, vitandum esse, vt peruersum & peccatorem, & à semetipso damnatum. Hic est enim qui reus sibi erit, non ab Episcopo eiectus, sed spontè de Ecclesia profugus, & hæretica præsumptione à semetipso damnatus. Et idcirco Dominus insinuans nobis vnitatem, de Diuina authoritate venientem ponit & dicit: Ego & pater vnum sumus: ad quam vnitatem redigens Ecclesiam suam, denud dicit: Et erunt vnus grex & vnus pastor. Si autem grex vnus est, quomodo potest gregi annumerari, qui in numero gregis non est? aut pastor haberi quomodo potest, qui (manente vero pastore, & in Ecclesia DEI ordinatione succidanea præsidente) nemini succedens, & à seipso incipiens, alienus fit & prophanus, Dominicæ pacis ac diuinæ vnitatis inimicus, non habitans in domo DEI, id est, in Ecclesia DEI, in qua non nisi concordēs atque vnanimes habitant? loquente in Psalmis Spiritu sancto & dicente: Deus qui habitare facit vnanimes in domo. Ibidem: Quod verò eundem quem & nos Deum Patrem, eundem Filium CHRISTVM, eundem Spiritum sanctum nõsse dicuntur, nec hoc adiuuare tales potest. Nam & Chore & Dathan & Abiron

Nemini succedens Nouatianus à seipso ortus est.

Exod. 12.

Iosue 2.

Tit 3.

Ioan. 10.

Ibidem.

Ordinatio succidanea.

Psal. 67.

Non est satis de Deo idem sentire quod

cum

cum Sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum nouerant, pari lege & religione viuentes, vnum & verum Deum, qui colendus atque inuocandus fuerat, inuocabant. Tamen quia loci sui ministerium transgressi contra Aaron sacerdotem, qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perceperat, sacrificandi sibi licentiam vindicauerunt, diuinitus percussis poenas statim pro illicitis conatibus penderunt, nec potuerunt rata esse & proficere sacrificia, irreligiosè & illicitè contra ius diuinæ dispositiõis oblata. Thuribula quoque ipsa, in quibus incensum illicitè fuerat oblatum, nõ in vsu de cætero essent sacerdotibus, sed potiùs indignationis & vltionis diuinæ memoriam corrigendis posteris exhiberent, iussu Domini conflata, atque igne purgata, in laminas ductiles producuntur, & affiguntur altari, secundum quod loquitur scriptura diuina: Memoriale, inquit, filiis Israel, vt non accedat quisquam alienigena, qui nõ est, ex semine Aaron, imponere incensum ante Dominum, vt non sit sicut Chore. Et tamen illi schisma non fecerant, nec foràs egressi contra Dei sacerdotes imprudenter atque hostiliter rebellauerant, quod nunchi Ecclesiam scindentes, & contra pacem atque vnitatem Christi rebelles, cathedram sibi constituere, & priuatum assumere, & baptizandi atque offerendi licentiam vindicare conantur. Quo modo perficere, quæ agunt, aut impetrare aliquid illicitis conatibus de Deo possunt, qui contra Deum, quod eis nõ licet, mouentur? &c. Atque vt magis intelligi posset contra huiusmodi audaciam, quæ sit censura diuina, inuenimus in tali facinore non solum duces & authores, sed & participes poenis destinari, nisi se à communione malorum separauerint, præcipiente per Moysen Domino & dicente: Separamini à tabernaculis hominum istorum durissimorum, & nolite tangere ab omnibus quæ sunt eis, nõ simul pereatis in peccato eorum, & quod comminatus per Moysen Dominus fuerat, impleuit, vt quisquis se à Chore & Dathan & Abiron nõ separasset, poenas statim pro impia communione persolueret. Quo exemplo ostenditur & probatur, obnoxios omnes & culpæ & poenæ futuros, qui se schismaticis contra præpositos & sacerdotes irreligiosa temeritate miscuerint. Sicut etiam per Osee Prophetam Spiritus sanctus testatur & dicit: Sacrificia eorum tanquam panis luctus: omnes qui manducant ea, cõtaminabuntur. Docens scilicet & ostendens, omnes omninò cum authoribus supplicio coniungi, qui fuerint eorù peccato contaminati. Quæ ergò apud eos merita esse circa Deum possunt, quibus supplicia diuinitus irrogantur?

Exod. 28.

Num. 16.

Osee 9.

1 D LEO

1. **D LEO** Magnus in epistola octogesima septima ad Episcopos Africanos, per Mauritaniam Cæsareensem constitutos: Quod si in quibuslibet Ecclesiæ gradibus prouidenter scienterq; curandū est, vt in Dei domo nihil sit inordinatum, nihilq; præposterum: quanto magis elaborandum est, vt in electione eius qui supra omnes gradus constituitur, non erretur: nam totius familię Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.

2. **GREGORIUS** Magnus libro quarto epist. quinquagesima secunda ad Episcopos Galliarum: Ad hoc diuinę dispensationis, p. uisio gradus diuersos & ordines cōstituit esse distinctos, vt dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent: vna concordia fieret ex diuersitate contextio, & recte officiorum gereretur administratio singulorū: Neq; enim vnuerfitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus eam differentia ordo seruaret. Quia verò creatura in vna eademq; qualitate, gubernari vel viuere non potest, cælestium militiarum exemplar nos instruit: quia dum sint Angeli, sint Archangeli, liquet quod non æquales sunt: sed in potestate & ordine, sicut nōstis, differt vnus ab altero.

3. **DIONYSIUS** Areopagita in libro de Ecclesiastica hierarchia, capite quinto in initio, vbi de sacris ordinibus tractationē instituit: Tempus iam admonet, post diuina istiusmodi munia, ipsos exponere sacros Ordines, ac distributiones, virtutesq; ipsorum, & actiones atque consummationes, subiectamq; illis trinitatem excellentium ordinum, vt ostendatur sacerdotij nostri perfectio, inordinata omnia & incōposita atque confusa ab se arcere semper atque cohibere: ornatum verò atque ordinem & grauitatem, in proportionibus sanctorum ordinum suorum exhibere. Et quidem hierarchiam omnem cur in Trinitatis distribuerimus numerum, in libro de cælesti hierarchia congruē satis (reor) exposuimus, dicentes, (vt habet sacra nostra traditio) omnem sacrorum ordinum functionem, in sanctissimas teletas diuidi, & in eos qui diuina probè callent, aliosq; sacratiūs imbuunt, inq; eos qui ab his sanctissimè promouentur.

E T quibusdam interiectis: Ostensum est igitur, Antistitū ordinē perficientem esse, & perfectionis authorem: sacerdotum verò, illuminantem atque ad lucem promouentem: porro ministrorū, purgantem atque discernentem. Videlicet Pontificalis ordo non perficere solū, verūm & illuminare & purgare nouit. Sacerdotū verò

virtus

Hierarchia ecclesię.

Inordinata & incōposita arcet Sacerdotiū Christianę legis.

virtus, in se cum illuminante habet purgantem quoque scientiam. Verūm quæ inferiores sunt, ad præstantiora transire nequeunt, propterea quod fas illis nō est, ad istiusmodi profilire superbiam. Porro sacratiores virtutes vnā cum suis, inferiores quoq; sua ipsa perfectione scientias sacras nequaquam ignorant. Quia tamen diuinarum actionum imagines sunt sacerdotales distinctiones, ornatissimæ atque inconfusi diuinarum operationum ordinis insitos sibi fulgores indicantes: in primas, ac medias, & vltimas sanctas actiones atque ordines pontificali discretione distributę sunt, insinuantes (vt dixi) in seipsis diuinas actiones ordinatas esse atque impermixtas. Quia enim summa illa diuinitas, eos (qbus se insinuat) spiritus purgat primò, consequenter illuminat, & illuminatos ad diuinam effigiem perficit: meritò sacerdotalis diuinas imagines præ se ferens emulatio, discretos seipsam in ordines, virtutesq; distribuit, aperte indicans, diuinas actiones in castissimis purissimisq; ordinibus constanter atque inconfuse persistere.

1. **E IRENAEVS** aduersus hæreses libro tertio, capite tertio: Sed quoniam valde longum est, in hoc tali volumine omnium ecclesiarū enumerare successiones, maximæ & antiquissimę & omnibus cognitæ à gloriosissimis duobus Apostolis Petro & Paulo Romę fundatę & constitutę ecclesię, eam quam habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones episcoporum peruenientem vsque ad nos, indicantes confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cæcitatem & malam sententiam præterquā oportet colligunt, &c. vt suprā de præceptis ecclesię, quæst. 9. B. 3.

2. **IDEM** Irenæus libro quarto, capite quadragesimo tertio, vt suprā, quæstione septima, C.

3. **OPTATVS** Milenitanus libro secundo contra Donatistas, vt suprā de præceptis ecclesię, quæst. nona, B. 4.

4. **AVGVSTINVS** epistola ceterima sexagesima quinta ad Generosum, vt ibidem B. 5.

5. **IDEM** epistola quadragesima secunda ad Madaurēses, ibidem de præceptis ecclesię, B. 6.

6. **ITEM** contra epistolam Manichæi quam vocāt fundamenti, capite quarto, vt suprā de fide & symbolo, quæstione decimo octaua, D. 3.

7. **IDEM** Augustinus in psalmo contra partem Donati, vt suprā de præceptis ecclesię, quæst. nona, B. 7.

Ordinata gradū in ecclesiā distinctio quid designet.

8. TERTULLIANVS de præscriptionibus aduersus hæreticos, vt supra ibidem, E. 2.
 9. AVGVSTINVS epistola centesima sexagesima quinta: In illum ordinem Episcoporum &c. vt in textu.
 10. IDEM lib. 2. contra literas Petiliani, capite quinquagesimo primo, vt supra de præceptis ecclesiæ, quæst. nona, B. 8.

DE MATRIMONII SACRAMENTO.

I

Quid est matrimonium?

Matrimonium est ^a legitima viri foemineq; cõiunctio, ad consuetudinem vitę indiuiduã inter ipsos coniuges transigendam diuinitus instituta.

B. Legitima inquã, vt mutuus amborũ ^b cõsensus accedat, & gradus, quos vocant, ^c consanguinitatis & affinitatis, aliaque id genus matrimonium vel prohibentia, vel dirimentia, minimè intercedant.

Cuius quidem coniugalis coniunctionis si primariũ authorẽ qris, ^d deus est Opt. Max. q primos cõiuges & humani generis parètes in ipso paradiso cõiunxit, suaq; benedictiõe cohonestauit. Sin finẽ institutionis spectas, est humani generis ad ^e dei gloriã ppropagatio, & coniugum inter se familiaris fidusq; ^f conuictus, ac prætereã ^g fornicatiõis in hac naturæ corruptæ imbecillitate deuitatio.

^a Aug. in lib. de fide & operib. ca. 7. & lib. 1 de nupt. & concu. cap. 10. & 21. Lib. de bono cõiu. ca. 24. Am. in ca. 5. Ephe. Petrus Damia. ser. 1. de dedica. Lucius 3 in 5. decretal. tit. 7. c. 9. Constantien. concil. sess. 15. art. 8. Trident. sess. 24. can. 1.
^b Gen. 24. g. Tob. 7. e. d. Amb. de instit. virginis cap. 6.
^c Calixtus 1. epist. 2. Lateran. can. 50. Trident. sess. 24. can. 3 & 4 & de refor. matrimon. cap. 2. & sequent.
^d Gen. 2. d. Matt. 19. a. 1. Cor. 7. a. Ephes. 5. c. f. g.
^e Genes. 2. d.
^f Chrys. hom. 20. in epi. ad Ephes. in morali exhortat.
^g 1. Cor. 7. a. Aug. lib. 9. de Gene. ad lit. cau. 7. Ephes. in Psal. 43.

^d Gen. 2. d. Matt. 19. a. 1. Cor. 7. a. Ephes. 5. c. f. g.

^e Genes. 2. d.

^f Chrys. hom. 20. in epi. ad Ephes. in morali exhortat.

^g 1. Cor. 7. a. Aug. lib. 9. de Gene. ad lit. cau. 7. Ephes. in Psal. 43.

MATRIMONII SCRIPTURAE.

GENESIS vigesimo primo: Et dixerunt Laban & Bathuel: Vocemus puellã, & quæramus ipsius voluntatẽ. Cumq; vocata (Rebecca) venisset, sciscitati sunt: Visire cum homine isto? Quæ ait, Vadam.

TOBIÆ septimo: Et apprehendens (Raguel) dexteram filię suæ (Saræ,) dextræ Tobię tradidit, dicēs: Deus Abrahã, & Deus Isaac, & Deus Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat vos, impleatq; benedictionem suam in vobis. Et accepta charta, fecerunt conscriptionem coniugij. Et post hæc epulati sunt, benedicentes Deum.

GENESIS secundo capite: Immisit ergo Dominus Deus soporem in Adam: cumq; obdormisset, tulit vnã de costis eius, & repleuit carnem pro ea. Et edificauit Dominus deus costam quam tulerat de Adam, in mulierem: & adduxit eam ad Adam. Dixitq; Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erũt duo in carne vna.

MATTHÆI decimonono: Accesserunt ad eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa? Qui respondens, ait eis: Nõ legistis, quia qui fecit ab initio, masculum & foeminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ: & erunt duo in carne vna: itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus cõiunxit, homo non separet: Dicunt illi: Quid ergo Moyse mandauit dare libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyse ad duritiã cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic.

PRIORIS ad Corinthios septimo: Propter fornicatio-

nem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suū virum habeat. Vxori vir debitum reddat, similiter autem & vxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem nō habet, sed mulier. Nolite fraudare inuicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi; & iterum reuertimini in id ipsum, nè tentet vos Satanus propter incontinentiam vestrà. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium. Et post pauca: Ijs autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptā, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat.

AD Ephesios quinto: Mulieres viris suis subditæ sint, sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut CHRIS TVS caput est Ecclesiæ. Ipse, saluator corporis eius. Sed sicut Ecclesia subiecta est CHRISTO, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite vxores vestras, sicut & CHRIS TVS dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Ità & viri debent diligere vxores suas vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & CHRIS TVS Ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius, et de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam: & adheret vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in CHRISTO & in Ecclesia. Veruntamen & vos singuli, vnusquisque vxorem suam sicut seipsum diligit: vxor autem timeat virum suum.

PA-

P A T R E S.

1. A AVGVSTINVS in libro de fide & operibus, capite septimo: Hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera: si autem sciat, iam ex hoc esse incipiet, ex quo cum alieno viro sciens cubauerit. (Sicut in iure prædiorum tam diu quisque bonæ fidei possessor rectissimè dicitur, quam diu se possidere ignorat alienū: cum verò scierit, nec ab aliena possessione recesserit, tunc male fidei perhibetur, tunc iuste iniustus vocatur. Absit ergo vt sensu nō humano, sed planè vano sic doleamus cum flagitia corriguntur, tanquam connubia dirimantur, maximè in ciuitate Domini, in monte sancto eius, hoc est, in Ecclesia, vbi nuptiarum non solum vinculum, & verumetiam sacramentum ita commendatur, vt non liceat viro vxorem suā alteri tradere: quòd in republica tūc Romana, nō solum minimè culpabiliter, verumetiam laudabiliter Cato fecisse phibetur.

2. IDEM libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite decimo: Quoniam sanè non tantum fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantum pudicitia, cuius vinculum est fides, verumetiam quoddam sacramentū nuptiarū cōmēdatur fidelib⁹ cōiugatis. Vnde dicit Apostolus: Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam: huius, pculdubio sacramenti res est, vt mas & fœmina cōnubio copulati, quādiu viuūt, inseparabiliter p̄seuerent, nec liceat excepta causa fornicationis, à coniuge coniugē dirimi. Hoc enim custoditur in CHRISTO & ecclesia, vt viuens cum viuentē in æternum nullo diuortio separetur. Cuius sacramenti tanta obseruatio est in ciuitate Dei nostri, in monte sancto eius, hoc est, in ecclesia CHRISTI quibusq; fidelibus coniugatis, qui sine dubio membra sunt Christi, vt cum filiorum procreandorum causa vel nubant fœminæ, vel ducantur vxores, nec sterilem coniugem fas sit relinquere, vt alia fœcunda ducatur. Quod si quisquam fecerit, non lege huius seculi, vbi interueniente repudio, sine crimine conceditur, cum alijs alia copulare connubia. Quod etiam sanctum Moysen Dominus propter duritiam cordis illorum Israëlitis permisisse testatur, sed lege euangelij reus est adulterij, sicut etiā illa, si alteri nupserit. Et vsque ad eum manent inter viuentes femel inita iura nuptiarum, vt potius sint inter se coniuges, qui ab alterutro separati sunt, quam cum his, quibus alijs adhæserunt. Cum alijs quippe adulteri non essent, nisi ad alterutrum coniuges permanerēt. Deniquè mortuo viro cum quo verum connubium fuit, fieri verum connubium non potest, cum quo prius adulterium fuit. Ità inter viuentes manet quoddam vinculum

Vinculum & sacramentum nuptiarum.

Sacramentum nuptiarum.

Ephē 5.
Col. 3.

Psal. 47.

Legē euangelij adulterij rei sunt, qui coniuge viuentē contrahit cū alia persona.

Vinculū con-
iugale sepa-
ratio auferre
nequit.

Connubij Sa-
cramentum.

Gene. 2.

Ephe. 5.

Cōiunctiōis
inseparabile
Sacramētum.

Sanctitas Sa-
cramēti facit,
vt nec inter-
ueniēte repu-
dio, liceat al-
teri nubere.

Confertur cōi
Sacramento
Ordinis.

Proles
1. Tim. 5.
Fides
1. Corint. 7.

Sacramētū

Celibatus
matrimonio
præstat.

1. Cor. 7.

culum cōiugale, quod nec separatio, nec cum altero copulatio pos-
sit auferre. Manet autē ad noxam criminis, non ad vinculum fœde-
ris: sicut apostata anima velut de coniugio Christi recedens, etiā si
de perdita, sacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenera-
tiōis accepit. Redderet enim, pculdubidū redeunti, si amisset abse-
dens. Habet autē hoc qui recesserit, ad cumulū supplicij, non ad me-
ritum præmij.

3. **ITEM** cap. XXI. eiusdem lib. Respondebit etiā connubij sacra-
mentum. De me ante peccatū dictum est in paradiso, Relinquet ho-
mo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne
vna. Quod magnū sacramētum dicit Apostolus in Christo & in ec-
clesia. Quod ergō est in Christo & in ecclesia magnum, hoc in singu-
lis quibusque viris atque vxoribus minimū, sed tamen coniuncti-
onis inseparabile sacramentum.

4. **IDEM** Augustinus de bono coniugali, capite vigesimo quar-
to: Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atq; oēs homines, in
causa generandi est & in fide castitatis. Quod autem ad populum
Dei pertinet, etiam in sanctitate sacramenti, per quam nefas est, eti-
am repudio intercedente, alteri nubere dum vir eius viuuit, nec
saltem ipsa causa pariendi. Quæ cum sola sit, qua nuptiæ fiunt, nec ea
re non subsequēte propter quam fiunt, soluitur vinculum nuptiale
nisi coniugis morte. Quemadmodū si fiat ordinatio cleri ad ple-
bem congregandam, etiam si plebis congregatio non subsequatur,
manet tamen in illis ordinatis sacramentum ordinationis: & si ali-
qua culpa quisquam ab officio remoueat, Sacramento Dñi semel
imposito non carēbit, quanuis ad iudicium permanente. Generati-
onis itaq; causa fieri nuptias, Apostolus ita testis est: Volo, inq; iuni-
ores nubere. Et quasi ei diceretur, vt quid? continuō subiicit, filios
procreare, matres familiās esse. Ad fidem autē castitatis illud p̄inet,
vxor non habet potestātē corporis sui, sed vir. Similiter & vir nō ha-
bet potestātē corporis sui, sed mulier. Ad sacramēti sanctitatē illud,
Vxorem à viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptā,
aut viro suo recōciliari: & vir vxorē non dimittat. Hæc omnia bona
sunt, propter quæ nuptiæ bonæ sunt, proles, fides, sacramentū. Nec
prolem autem carnalem iam hoc tempore, quærere, ac per hoc ab
omni tali opere immunitatem quādam perpetuam retinere, atque
vni viro Christo spiritualiter subdi, melius est vtique & sanctius: si
tamen ea vacatione sic vtātur homines, quomodo scriptum est, Vt
cogitent quæ sunt Dei, quomodo placeant Deo,

5. AM-

5. **AMBROSIVS** in caput quintum epistolæ ad Ephesios: My-
sterij sacramentum grande in vnitate viri & foeminæ esse significat.
Nec hoc prodit, sed aliam causam quæ non discordet à memorato
mysterio, flagitat, quam scit ad profectum humani generis pertine-
re, hoc est, Ecclesiæ & Saluatoris, vt sicut relictis parentibus, homo
vxori suæ adhæret, ita & relictis omni errore, Ecclesia adhæreat &
subijciatur capiti suo, quod est CHRISTVS.

6. **PETRVS** Damianus in sermone de dedicatione, agens de nu-
ptiarum sacramento, ita ait: Hoc magnum est, ait Apostolus, & Do-
minus in Euangelio. Propter hoc relinquet homo patrē & matrem,
& adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Quid enim magis
vnum, quàm illi, quibus est vna caro, vna mensa, vnus torus, hære-
ditas vna? Honorabile cōiugium (dicit vas electionis) torus immu-
calatus. Hoc destruantur incestuosā coniugia, & legitimorum
hæredum digna progenies propagatur.

7. **LVCIUS** tertius libro quinto decretalium Gregorij, titulo
septimo de hæreticis, capite nono, Ad abolendam: Vniuersos qui de
sacramento corporis & sanguinis Domini nostri IESV CHRI-
STI, vel de baptisate, seu de peccatorum confessione, Matrimo-
nio, vel reliquis ecclesiasticis sacramentis aliter sentire aut docere
non metuunt, quàm sacrosancta Romana ecclesia prædicat & obser-
uat: & generaliter quoscunque eadem Romana ecclesia vel singuli
episcopi per dioceses suas cum, consilio clericorum, vel clerici ipsi
sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum
hæreticos iudicauerint: vinculo p̄perui anathematis innodamus.
8. **CONCILIVM** Constantiense sessione decima quinta dānat
hunc articulum octauum Ioannis Hufs: Sacerdotes criminose vi-
uentes, infideliter sentiunt de 7. sacramentis ecclesiæ, &c.

9. **TRIDENTINVM** sessione vigesima quarta, canone primo:
Si quis dixerit, Matrimonium non esse verē & propriē vnum ex se-
ptem legis euangelicæ sacramentis à CHRISTO Domino institu-
tum, sed ab hominibus in * Ecclesia inuentum, neque gratiam con-
ferre, anathema sit.

1. **B. AMBROSIVS** de institutiōe virginis, cap. 6. Cū initiatur
coniugium, tunc coniugij nomē asciscitur. Nō enim defloratio vir-
ginitatis facit cōiugium, sed pactio cōiugalis. Denique cū iūgitur
puella, coniugium est, non cū virili admixtione cognoscitur.

2. **CALIXTVS** primus epistola secunda, capite 4. Coniunctio-
nes consanguineorum fieri prohibentur, qñ has & diuine & seculi
prohi-

Matth. 19.

Heb. 3.

Sacramento
baptisimi, Cō-
fessōis, & cæ-
teris annue-
ratur Matrimo-
nij sacra-
mentum.

Romanæ Ec-
clesiæ doctri-
na de sacra-
mētis, ample-
ctenda est.

aliās * i eccle-
siam inuectū,

Pactio cōi-
ugalis facit cō-
iugium.

Sanguine iu-
torum cōiu-
gia prohibē-
tur.

prohibēt leges. Leges ergō diuinæ hoc agentes, & eos, q̄ ex eis pro-
deunt, non solum eiiciunt, sed & maledictos appellant. Leges ergō
seculi, infames tales vocant & ab hæreditate repellunt. Nos verò
sequentes Patres nostros, & eorum vestigijs inhærentes, infamia
eos notamus, & infames esse censemus, quia infamię maculis sunt
adpersi. Nec eos viros, nec accusatiōes eorum, quos leges seculi re-
ijciunt, suscipere debemus. Quis enim dubitat leges humanas, rati-
oni & honestati non repugnantes, esse amplectendas, præsertim vbi
vel publicæ consulunt vtilitati, vel Ecclesiasticæ dignitatis autho-
ritatem defendunt, ac pro adminiculo tuentur? Eos autem consan-
guineos dicimus, quos diuinæ & Imperatorum ac Romanorum
atque Græcorum leges consanguineos appellant, & in hæreditatem
suscipiunt, nec repellere possunt.

3. CONCILIVM Lateranense magnum sub Innocentio ter-
tio, capite quinquagesimo: Nō debet reprehensibile iudicari, si secū-
dum varietatem temporum, statuta quandoquē varientur huma-
na, præsertim cūm vrgens necessitas, vel euidentis vtilitas id expo-
scit: quoniam ipse Deus ex his quæ in veteri testamento statuerat,
nonnulla mutauit in nouo. Cūm igitur prohibitiones de coniugio
in secundo & tertio affinitatis genere minimè contrahendo, & de
sobole suscepta ex secundis nuptijs, cognationi viri non copulanda
prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquandō periculū
pariant animarum, vt cessante prohibitionē cesset effectus, cō-
stitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilij reuocan-
tes, præsentī constitutione decernimus, vt sic contrahentes decæte-
rō liberè copulentur. Prohibitio quoquē copulæ coniugalis, quar-
tum consanguinitatis & affinitatis gradum decæterō non excedat,
quoniam in vltioribus gradibus, iam nō potest absque graui dis-
pendio huiusmodi prohibitio generaliter obseruari. Quaternarius
enim numerus benè congruit prohibitioni cōiugij corporalis, de
quo dicit Apostolus, quod vir non habet potestatem sui corporis,
sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir:
quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor
elementis. Cūm ergō iam vsque ad quartum gradum prohibitio
coniugalis copulæ sit restricta, eam ita esse volumus perpetuam, nō
obstantibus constitutionibus super hoc dudum editis, vel ab alijs
vel à nobis, vt si qui contra prohibitionem huiusmodi præsumpse-
rint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cūm diu-
turnitas temporum non minuat peccatum, sed augeat: tanto que

Quartū con-
sanguinitatis
& affinitatis
gradū nō ex-
cedat, phibi-
tio cōiugalis.

gra-

grauiora sint crimina, quanto diutiùs infelicem detinent animam
alligatam.

4. CONCILIVM Tridentinum fessione vigesimaquarta, ca-
none tertio: Si quis dixerit, eos tantum consanguinitatis & affini-
tatis gradus, qui Leuitico exprimuntur, posse impedire matrimo-
nium contrahendum, & dirimere contractum, nec posse Ecclesiam
in nonnullis illorum dispensare, aut constituere, vt plures impedi-
ant & dirimant, anathema sit.

Leuit. 18.

Dispensatio
Ecclesie cir-
ca gradus cō-
sanguinit.

5. ITEM Canone quarto: Si quis dixerit, Ecclesiam non potuisse
constituere impedimenta matrimonium dirimentia, vel in ijs con-
stituendis errasse, anathema sit.

Impedimēta
matrimonij
dirimentia.

6. IN eadem fessione in decreto de Reformatione Matrimonij,
capite secundo: Docet experientia, propter multitudinem prohibi-
tionum, multotiēs in casibus prohibitis ignoranter contrahi ma-
trimonia: in quibus vel non sine magno peccato perseveratur, vel
ea non sine magno scandalo dirimuntur. Volens itaque Sancta Syn-
odus huic incommodo prouidere, & à cognationis spiritualis impe-
dimento incipiens, statuit vt vnus tantum, siue vir siue mulier, iuxta
sacrorum canonum instituta, vel ad summum vnus & vna, bap-
tizatum de Baptismo suscipiant: inter quos ac baptizatum ipsum,
& illius patrem & matrem, nec non inter baptizantem & baptiza-
tum, baptizatiq; patrem ac matrem, tantum spiritualis cognatio
contrahatur. Parochus antequam ad Baptismum conferendum ac-
cedat, diligēter ab ijs, ad quos spectabit, sciscitetur, quem vel quos
elegerint, vt baptizatum de sacro fonte suscipiant, & eum vel eos
tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina
describat: doceatq; eos, quam cognationem contraxerint, nē igno-
rantia vlla excusari valeant. Quod si alij, vltra designatos, baptizatū
tetigerint, cognationem spiritualem nullo pacto contrahant: con-
stitutionibus in contrarium facientibus, non obstantibus. Si Paro-
chi culpa vel negligentia secus factum fuerit, arbitrio ordinarij pu-
niatur. Ea quoquē cognatio quæ ex Confirmatione contrahitur,
confirmantem & confirmatum, illiusq; patrem & matrem, & te-
nentem non egrediatur: omnibus inter alias personas huius spiri-
tualis cognationis impedimentis omnino sublatis. ITEM cap. 3.
Iustitię publicę honestatis impedimentū, vbi sponsalia quacun-
que ratione valida nō erunt, sancta synodus prorsus tollit: vbi autē valida

Spiritualis
cognatio in-
ter quos con-
trahatur.

Sponsalia.

m m m

E T

ET capite quarto: Præterea sancta synodus, ipsdem & alijs graui-
simis de causis adducta, impedimentum quod propter affinitatem
ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea fa-
ctum dirimit: ad eos tantum, qui in primo & secundo gradu con-
iunguntur, restringit. In vltioribus verò gradibus statuit, huius-
modi affinitatem matrimonium postea contractum non diri-
mere.

I T E M quinto: Si quis intrà gradus prohibitos scienter matri-
monium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis
consequendæ careat: idq; in eo multò magis locum habeat, qui non
tantum matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus
fuerit. Quòd si ignoranter id fecerit, si quidem solennitates requisi-
tas in contrahendo matrimonio neglexerit, eiusdem subiciatur pœ-
nis: non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facile experia-
tur, cuius salubria præcepta temerè contempserit. Si verò solennita-
tibus adhibitis, impedimentum aliquod postea subesse cognosca-
tur, cuius ille probabilem ignorantiam habuit, tunc facilis cum
eo & gratis dispensari poterit. In cōtrahendis matrimonijs vel nul-
la omnino detur dispensatio, vel rarò: idq; ex causa, & gratis con-
cedatur. In secundo gradu nunquam dispensetur, nisi inter magnos
principes, & ob publicam causam.

1. **C H R Y S O S T O M V S** homilia vigesima in epistolam
Pauli ad Ephesios, in morali exhortatione, multa pulchra habet de
pacifico coniugum conuictu.

2. **A V G V S T I N V S** libro nono de Genesi ad literam, capite se-
ptimo: Denique vtriusq; sexus infirmitas propendens in ruinam tur-
pitudinis, rectè excipitur honestate nuptiarum, ut qd sanis possit esse
officium, sit ægrotis remedium. Neque enim quia incontinentia
malum est, ideo connubium, vel quo incontinentes copulantur, nõ
est bonum: immò verò nõ propter illud malum culpabile est hoc bo-
num, sed propter hoc bonum, veniale est illud malum: quoniam id
quod bonum habent nuptiæ, & quòd bonæ sunt nuptiæ, peccatum esse
nunq; potest. Hoc aut tripartitum est, fides, ples, sacramentum: In fide at-
tèditur, nè pter vinculum cōiugale, cū altera vel altero cōcumbatur.
In prole, vt amàter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educa-
tur. In sacramento aut, vt cōiugium nõ separetur, & dimissus aut di-
missa nec causa prolis alteri coniungatur. Hæc est tanq; regula nu-
ptiarum, qua vel nature decoratur fecunditas, vel incōtinentiæ re-
gitur grauitas. Vnde qd fatis differuimus in eo libro, quem de bono

COR.

coniugali nupèr edidimus, vbi & continentiam vidualem, & excel-
lentiam virginalem pro suorum graduum dignitate distinximus,
diutius hic noster stylus non est occupandus.

2. **C H R Y S O S T O M V S** in psalmu quadragesimum tertium:
Qui Dei opus tanta affecit ignominia, quid tandem patietur? & ma-
ximè quandò qui hæc facit, habet vxorem. Nè mihi enim dixeris
naturæ cupiditatem. Propterea enim permittum fuit matrimoni-
um, nè vltra proprios terminos progredieris. Vide enim quãto di-
gnus eris supplicio. Nam Deus tuæ quieti & honori prospexit, vt &
naturæ rabiem per vxorem compesceres, & hoc absq; vilo pericu-
lo faceres, & ab omni turpitudine & dedecore liberareris. Tu autè
eum, qui tantam tui curam gerit ex redundanti quadam & exube-
ranti copia, iniuria afficis.

Ad euidam
fornicatione
pmittum ma-
trimonium.

II

*Qua ratione Matrimonium est Sacra-
mentum?*

A Quatenus^a ea cōiunctio quæ inter virum &
vxorem arctissima intercedit, cōgruum & sacrum
est signum diuinitus institutum, quo Christi spon-
si & Ecclesiæ sponsæ cōiunctio sanctissima fir-
missimaq; designatur.

^a Ambr. in e.
5. Ephe. Aug.
vt supra Cōc-
Florēt. Tridē.
sess. 24. in do-
ctin. de Sa-
cramento Ma-
trimonij.

B Hoc ipsum signum Christianis coniugibus,
quandò Matrimonium ritè^b auspicantur, ad gra-
tiam DEI prodest accipiendam: Quæ gratia con-
iugibus naturalem^c perficit amorem, & indiffo-
lubilem vnitatem confirmat, eosque sanctifi-
cat, vt non modò duo sint, ^d maneatque in car-
ne vna secundum suam vocationem, verum etiam
vt mutuam inter se fidem, pacem, dilectionem, &

^b Tob. 3. c. 6. c.
8. b. Euaristus
epi. 1. Tridēt
ca. 1. reform.
matrimon.

^c Chryf. ho.
20. in epi ad
Eph. Ambr. 1.
1. de Abrahā.
cap. 7.
^d Genesi 2. d

m m m 2 con-

consensionem maximam vsquè conferuent. Atque ità in eis efficit, quod Apostolus docet, ^a *Honorabile connubium in omnibus & torus immaculatus.*

^b Ephe. 5.
Ambros. ibid.
Leo epist. 92.
ad Rusticum
Narbon.

^c Lib. 1. de nu-
ptijs & concu-
pisc. c. 10. & 21.

^d Ephe. 5. f

^e Aug. lib. de
bono coniu-
gali, cap. 28.

C Proindè Paulus ^b idem, vbi coniunctionis eiusmodi tractat mysterium, perspicuè dixit: **SACRAMENTVM HOC MAGNVM EST, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.** Sic & Augustinus: Nò tantùm, ^c inquit, fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tantùm pudicitia, cuius vinculum est fides, verùm etiam quoddam Sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus coniugatis. Vndè dicit Apostolus: ^d *Viri, diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam.* Et ^e rursùs: In nuptijs plus valet sanctitas Sacramenti, quàm fœcunditas vteri.

S C R I P T V R A E.

T O B I A E tertio: Tu scis Domine (inquit Sara filia Raguelis) quia nunquàm concupiui virum, & mundam seruauì animam meam ab omni concupiscentia. Nunquàm cum ludètibz miscui me, neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, non cum libidine mea, consensu suscipere.

E T capite sexto: Tunc angelus Raphael dixit Tobia: Audi me, et ostendam tibi, qui sunt quibus præualere potest demonium. Hi nãque qui coniugium ità suscipiunt, vt Deum à se et à sua mente excludant, et suæ libidini ità vacent, sicut equus et mulus quibus non est intellectus: habet potestatem demo-

demonium super eos. Tu autem cum acceperis eam, &c. accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quàm libidine ductus, vt in femine Abrahæ benedictionem in filijs consequaris.

T O B I A E octauo: Dixitque Tobias: Et nunc Domine tu scis, quia non luxuriæ causa accipio sororem meam coniugem, sed sola posteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuum in secula seculorum.

G E N E S E O s secundo, vt suprâ quæstione præcedenti.

A D Hebræos decimotertio: Honorabile connubium in omnibus et torus immaculatus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit Deus.

A D Ephesios quinto, vt suprâ quæstione præcedenti.

P A T R E S.

1. **A A M B R O S I V S** in caput quintum ad Ephesios, vt suprâ quæstione prima, A. 4.

2. **A V G V S T I N V S**, vt in priore quæstione.

3. **C O N C I L I V M** Florentinum: Septimum est sacramentum Matrimonij, quod est signū coniunctionis Christi & ecclesie, secundum Apostolum dicentem, Sacramētum hoc magnū est &c. Causa efficiens Matrimonij regulariter est mutuus cōsensus, p verba de presenti expressus. Assignatur autem triplex bonū Matrimonij. Primum, proles suscipienda & educanda ad cultum Dei. Secundum est fides, quam vnus coniugum alteri seruare debet. Tertium indiuisibilitas Matrimonij, propter hoc quod significat indiuisibilem coniunctionem **C H R I S T I** & ecclesie.

Causa efficiens
matrimonij:
Triplex Ma-
trimonij bo-
num.
Matrimonij
indiuisibili-
tas.

C O N C I L I V M Tridentinum sessione vigesimaquarta in doctrina de sacramēto Matrimonij: Matrimonij perpetuum indissolubilemque nexum primus humani generis parens diuini spiritus instinctu pronunciauit, cum dixit: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quam obrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc autem vinculo duos tantummodò copulari & coniungi, **C H R I S T V S** Dominus apertius docuit, cum postrema illa verba, tãquam à Deo prolata, referens dixit: Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Ita-

In dissolubi-
lis nexu Ma-
trimonij.
Genes. 2.

Matrimonij
inter duos tã-
tùm cōtrahi-
tur.

Gratia huius sacramenti.

Ephes. 5.

Inter sacramenta nouæ legis numerandum.

Quò inchoatū sit p̄tē matrimonium.

Benedictio sacerdotalis.

timq; eiusdem nexus firmitatem ab Adamo tantò antè pronuncia- tam, his verbis confirmant: Quod ergò Deus coniunxit, homo nò separet. Gratiam verò, quæ naturalem illum amorem perficeret, & indissolubilem vnitatem confirmaret, cõiugesq; sanctificaret, ipse CHRISTVS, venerabilium sacramentorum institutor atque perfector, sua nobis passione promeruit. quod Paulus apostolus innuit, dicens: Viri, diligite vxores vestras, sicut & CHRISTVS dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea: mox subiungens, Sacramentum hoc magnū est: ego autem dico in & CHRISTO & in ecclesia. Cùm igitur matrimonium in lege Euangelica veteribus conu- bijs per CHRISTVM gratia præitet, meritò inter nouæ legis sacramenta annumerandum sancti patres nostri, Concilia, & vniuersalis ecclesiæ traditio semper docuerunt: aduersus quam impij homines huius seculi insaniētes, non solùm perperam de hoc venerabili sacramento senserunt, sed de more suo, prætextu Euangelij, libertatem carnis introducentes, multa ab Ecclesiæ Catholice sensu, & ab Apostolorum temporibus probata consuetudine aliena scripto & verbo asseruerunt, non sine magna CHRISTI fidelium iactura: quorum temeritati sancta & vniuersalis synodus cupiens occurrere, insigniores p̄dictorum schismaticorū hēreses & errores, nè plures ad se trahat pernicioſa eorū cõtagio, exterminandos duxit, hos in ipsos hæreticos, eorūq; errores decernens anathematizans.

1. BEVARISTVS pontifex & martyr epistola prima ad oēs Episcopos Aphricanos: Similiter custoditum & traditum habemus ab Apostolis, vt vxor legitimè viro iungatur. Aliter enim legitimum (vt à patribus accepimus, & à sanctis Apostolis, eorumq; successoribus traditum inuenimus) non fit coniugium, nisi ab his qui super ipsam fœminam dominationem videntur habere, & à quibus custoditur, vxor petatur, & à parentibus aut propinrioribus sponsetur, & legibus dotetur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus & oblationibus, à sacerdote benedicatur, & à paranympis (vt consuetudo docet) custodita & consociata, à proximo tempore congruo petita, legibus dotetur, & solenniter accipiat, & biduo vel triduo orationibus vacent, & castitatem custodiāt, vt bonæ soboles generēt, & Dño in actibus suis placeant. Taliter enim & Dño placebūt, & filios nò spurios, sed legitimos atq; hereditabiles generabūt. Quapropter filij charissimi & merito illustres, fide catholica suffragante, ita peracta, legitima scitote esse cõnubia.

2. CONCILIUM Tridentinum in decreto de reformatione

matri-

matrimonij, capite primo: Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse matrimonia, quandit̄ ecclesia ea irrita non fecit: & proinde iure damnandi sunt illi, & eos sancta synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falsò affirmant, matrimonia à filiis familiās sine consensu parentum contracta, irrita esse, & parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus sancta Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est atque prohibuit. Verum cùm sancta synodus animaduertat, prohibitiones illas propter hominum inobedientiam iam non prodesse: & gratuita peccata perpendat, quæ ex eisdem clandestinis coniugijs ortum habent: præfertim verò eorum qui in statu damnationis permanēt, dum priore vxore, cum qua clam contraxerant, relicta, cum alia palam contrahunt, & cum ea in perpetuo adulterio viuunt. Cui malo cùm ab Ecclesia, quæ de occultis non iudicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur: idcirco sacri Lateranensis concilij sub Innocentio tertio celebrati vestigijs inhærendo præcipit, vt in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium parochò tribus continuis diebus festiuis in Ecclesia inter Missarum solennia publicè denunciatur, inter quos matrimonium fit contrahendum: quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur: Vbi parochus viro & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat, Ego vos in matrimonium coniungo in nomine Patris & Filij & spiritus sancti: vel alijs vtatur verbis, iuxta receptum vniuscuiusque prouinciæ ritum. Quod si aliquandò probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciations, tunc vel vna tantum denuntiatio fiat, vel saltem parochò, & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur: Deindè ante illius consummationem denunciations in Ecclesia fiant, vt si aliqua subsunt impedimenta, facilius detegantur: nisi Ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciations remittantur: quod illius prudentiæ & iudicio sancta synodus relinquit: Qui aliter quàm præsentè parochò vel alio sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarij licentia, & duobus vel tribus testibus matrimonium cõtrahere attrēbant, eos sancta synodus ad sic cõtrahendū oīndò inhabiles reddit: & huiusmodi cõtract̄ irritos & nullos esse decernit, put eos p̄senti decreto irritos facit & annullat.

Hactenus fuerunt Claustrina, vera matrimonia.

Cap. 51.

Matrimonij contracturi, denunciari publicè debent.

Parochi p̄sentia dñi matrimonio coniunguntur.

Clandestina matrimonia deinceps irrita facit Concilium Tridentinum.

In-

Insuper Parochum, vel alium sacerdotem, q̄ cum minore testium numero, & testes, qui sine parochō, vel sacerdote huiusmodi contractui interfuerint, necnon ipsos contrahentes grauit̄ arbitrio ordinarij puniri præcipit. Præterea eadem Sancta Synodus hortatur, vt coniuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent: statuitq̄ benedictionem à proprio Parochō fieri, neque à quoquam nisi ab ipso Parochō, vel ab Ordinario licentiam ad prædictam benedictionem faciendam alij sacerdoti concedi posse: quacunque consuetudine, etiam immemorabili, quæ potiùs corruptela dicenda est, vel priuilegio, non obstante. Quòd si quis Parochus, vel alius Sacerdos, siue regularis, siue secularis sit, etiamsi id sibi ex priuilegio, vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponso sine illorum Parochi licetia matrimonio coniungere, aut benedicere ausus fuerit: ipso iure tam diù suspensus maneat, quàm diù ab ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu à quo benedictio suscipienda erat, absoluetur. Habeat parochus librum, in quo coniugum & testium nomina, diemq̄ & locum contracti matrimonij describat, quem diligenter apud se custodiat. Postremò sancta synodus coniuges hortatur, vt antequàm contrahant, vel saltem tridud ante matrimonij consummationem sua peccata diligenter confiteantur, & ad sanctissimum Eucharistiæ sacramentum piè accedant. Si quæ prouinciæ alijs, vltra prædictas, laudabilibus consuetudinibus & cæremonijs hac in re vtuntur, eas omninò retineri Sancta Synodus vehementer optat. Nè verò hæc tam salubria præcepta quenquam lateant, ordinarijs omnibus præcipit, vt cum primùm poterūt, curent hoc decretum populo publicari, ac explicari in singulis suarum dicecesum parochialibus Ecclesijs, idq̄ in primo anno quàm sæpius fiat, deindè verò quotiès expedire viderint. Decernit insuper, vt huiusmodi decretum in vnaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis, in eadem parochia factæ, numerandos.

3. **CHRYSOSTOMVS** homilia vigesima in epistolam ad Ephesios: Reuerà nanque, reuerà inquam, mysterium est, & magnū mysterium, relicto parente eo qui genuit, eo qui aluit, etiam ea quæ peperit, quæ miserè & cum labore parturuit, illis videlicet desertis qui tanta beneficia præstiterunt, quibuscum consuetudo tracta est, adhærere virum illi, quæ antea neque visa sit, neque aliquid cõmercij cum illo habuerit, atque hanc etiam omnibus præferre. Verè

Benedictio
Sacerdotalis.

Confessio &
Cõmunio sacra
ante matrimonij
cõtractum præcedant.

Promulgatio
huius noui
decreti.

Amor coniugum.

re mysterium est. Et parentes, etiam cùm ista fiunt, non offenduntur, sed magis offenduntur ac dolent cùm non fiunt, expensis quæ pecunijs ac sumptu facto lætatur. Magnum reuerà mysterium, & ineffabilem quandam sapientiam habens. Istud supra præfatus dixit, in **CHRISTO** & Ecclesia. Veruntamen non propter ipsum solum ita dictum est. Sed quid? vt vxorem scilicet tanquam propriam carnem foueat, quemadmodum & Christus Ecclesiam, vxor verò vt reueretur virum.

4. **AMBROSIVS** libro primo de Abrahâ, capite septimo: Nulli licet scire mulierem præter vxorem. Idè coniugij tibi datum est ius, nè in laqueū incidas, & cum aliena muliere delinquas. Iunctus es vxori? noli querere solutionem, quia non licet tibi vxore viuente vxorem ducere: nam & aliam querere, cùm habeas tuam, crimen est adulterij. Et paulò post: Cognoscimus velut præfulem custodemq̄ coniugij esse Deū, qui non patiat̄ alienum torū pollui. Et si qui fecerit, peccare eum in **DEVM**, cuius legem violet, gratiam soluat. Et idè quia in **DEVM** peccat, sacramenti cælestis amittit consortium.

1. **CAMBROSIVS** in caput quintum ad Ephesios, vt supra quæst. præcedenti, A. 5.

2. **LEO** Magnus epistola nonagesima secunda ad inquisitiones Rustici episcopi Narbonensis, capite quarto: Non omnis mulier iuncta viro, vxor est viri: quia nec omnis filius hæres est patris. Nuptiarum autem fœdera inter ingenuos sunt legitima, & inter æquales, multò priùs hoc ipsum Domino constituyente quàm initium Romani iuris existeret. Itaque aliud est vxor, aliud concubina: sicut aliud ancilla, aliud libera. Propter quod etiam Apostolus ad manifestandam harum personarum discretionem, testimonium ponit ex Genesi, vbì dicitur Abrahæ: Eijce ancillam & filium eius. Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac. Vndè quum societas nuptiarum ita ab initio constituta sit, vt præter sexuum coniunctionem haberet in se **CHRISTI** & Ecclesiæ sacramentum: dubium non est, eam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur nuptiale non fuisse ministerium.

3. **AVGVSTINVS** libro primo de nuptijs & concupiscentia, capite decimo & vigesimo primo, vt in quæstione præcedenti, C. 3.

4. **IDEM** libro de bono coniugali, capite decimo octauo, vt in textu, & in quæstione sequenti, B. 3.

nnn

III

Eph. 5.

1. Cor. 7.

Mar. 6.

Præsul custosq̄; coniu-
gij Deus.

Gal 4.

Gene. 21.

Habet in se
Christi & ec-
clesiæ Sacra-
mentum.

III

An dirimi vnquam potest Matrimonium?

A Matrimonium dirimi nō posse, sed illius nexum indissolubilem esse, primi hominis verba illa demonstrant, ^a *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne vna.*

^a Genes. 2. d

^b Matt. 19. a
^c Marc. 10. b
Orig. tract. 7.
in Matth.

^e Luc. 16. d
Marc. 10. b
Roma. 7. a
Can. Apo. 48.
Ambr. in cap.
16. Luc.

^d 1. Cor. 7. b
Augustin. de
adult. coniug.
lib. 2. ca. 5. &
9. Itē homil.
49. ex 50. Cō.
cil. Mileuit.
ca. 17.

^e Ibidem g.
& Rom 7. a

^f Augusti. de
bono coniuga.
ca. 7. 15. 18. 24.
Hier. in Epi.
taph. Fabiolae
ad Ocean.
epist. 30.

Quam rem ^b Christus quoque confirmauit, cum Adæ verba veluti diuina repeteret, illud etiam adiungens, *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Atque alibi docet, ^c *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Hanc porrò Dei legem & inuiolabilem ordinationem de perpetua coniugalis nexus firmitate Paulus illustrans, *His, ait, ^d qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere inuuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* Ac postea ^e subiicit: *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit.*

B Et si igitur nulla etiam speretur ^f proles, & quælibet vitæ incommoda, durissimique casus accedant, tamen contractum semel matrimonium valet, adeoque ratum & firmum est, si præsertim sit consummatum, vt vsque indissolubile in omni vita perseueret. Vndè non potest alter coniugum

iugum ab altero in vniuersum diuertere, nisi fortè priusquam inter coniuges carnale commercium intercesserit, religiosæ vitæ * institutū suscipiatur. Vbi verò causæ quædam offerunt sese, ob quas ali-

* decre. lib. 3.
tit. 32. ca. 2. &
14. Trident.
sess. 24. ca. 6.

quando coniuges separentur, non idcirco vinculum soluitur, sed tori & cohabitationis communitas, quæ antea fuit, impeditur.

^g Con. Florē.
Trident. sess.
24. can. 7. & 8.
August. lib. 1.
de adulter.
coniug. cap. 11.

C Cuius rei causam in Christo ipso statuemus, qui summa, perpetua & inseparabili prorsus vniōne ^h Ecclesiam, sponsam illam vnicam, semperque charissimam, sibi adiunxit atque copulauit. Neque solum hæc ipsa, quæ inter virum & uxorem est, coniunctio, vinculi coniugalis habet firmitatem, verumetiam omnem inde polygamiam, ^a nè vni videlicet viro plures nubant, aut vna pluribus detur maritis, penitus excludit. Quare Christus, vt Matrimonium & certiùs confirmaret, & ad puriorem primæuumque illum statum reuocaret, significanter dixit: ^b *Erunt duo in carne vna.* Et rursùm: *Iam non sunt duo, sed vna caro.*

^h Ephes. 5. f. g.
Cant. 5. a. b.

^a Iffido. lib. 2.
de Offi. Eccl.
cap. 19.
Trident. sess.
24. can. 2.

^b Genes. 2. d
Matth. 19. a
Marc. 10. b

SCRIPTURAE.

MATTHAEI decimonono: Non legistis, quia qui fecit ab initio, masculum et foeminam fecit eos? Et dixit. Propter hoc, dimittet homo patrem et matrem, et adhaerebit uxori suae: et erunt duo in carne vna. Itaque iam nō sunt duo, sed vna caro. Quod ergò deus coniunxit, homo non separet.

nnn 2 MARCI

MARCI decimo: Ab initio autem creaturæ masculum et foeminam fecit eos Deus. Propter hoc, relinquet homo patrem suum et matrem, et adheret ad uxorem suam, et erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non separet.

LVCÆ decimo sexto: Omnis qui dimittit uxorem suam, et alteram ducit, mœchatur: et qui dimissam à viro ducit, mœchatur.

MARCI decimo: Quicumque dimiserit uxorem suam et aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si vxor dimiserit virum suum, et alij nupserit, mœchatur.

AD Romanos septimo: Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, libera est à lege viri: vt non sit adultera si fuerit cum alio viro.

PRIORIS ad Corinthios septimo: Ijs autem qui matrimonio iuncti sunt, et cæt. vt in textu.

AD Ephesios quinto, vt supra quæstione prima.

CANTICORVM quinto: Veni in hortum meum soror mea sponsa: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea etc. Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum? qualis est dilectus tuus ex dilecto, quia sic adiurasti nos?

P A T R E S.

Scripturæ ad uersatur, cōtrahere Matrimonium viuente cōiuge.

Non accipit

1. A ORIGENES tractatu septimo in Mattheum: Scio quosdam, qui præsumunt Ecclesijs, extra scripturam permisisse aliquam nubere viro priore viuente: & contra scripturam quidem fecerunt dicentem, Mulier ligata est quanto tempore viuunt vir eius. Item viuente viro adultera vocabitur, si facta fuerit alteri viro. Et nonnullis interiectis: Qua enim ratione adultera est mulier, quanuis legitime nubere videatur, viro viuente: eadem ratione & vir quanuis legitime accipere videatur dimissam ab aliquo viro, non accipit legitime secundum

secundum sententiam Christi, sed magis mœchatur, quasi alienam accipiens. secundum sententiam Christi.

2. CANON Apostolorum quadragesimo octauo: Si quis Laicus uxorem propriam pellens, alteram vel ab alio dimissam duxerit, cōmunionem priuetur.

3. AMBROSIVS in caput decimum sextum Lucæ: Noli uxorem dimittere, ne Deum tuam copulam diffitearis authorē. Etenim si alienos, multo magis uxorios debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit uxorem, facit eam mœchari. Etenim cui non licet viuente viro mutare coniugium, potest obrepere libido peccandi. Itaque qui author erroris, etiam reus culpæ est. Quid cum paruulis facta dimittitur? quid titubanti vestigio grandæua detruditur? Durum, si excludas parentem, pignora teneas: vt ad contumeliam charitatis, addas etiam pietatis iniuriam. Durius, si propter matrem etiam filios simul pellas, cum magis redimeret à patre liberi debeant culpam parentis. Quam periculosum, si fragile adolescentule ætatem errori offeras? Quam impium, si eius destitutas senectutem, cuius defloraueris iuuentutem? Ergo inhonoratum stipendijs, & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperij sui possessionem detrudat, & rusticum laboris effectum agro suo propulset agricola? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est? Dimittis ergo uxorem quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet, sed diuina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt: Quæ Deus coniunxit, homo non separet. Sed non solum hic cæleste præceptum, sed quoddam etiam opus Dei soluitur. Pateris ne, oro, liberos tuos viuente te esse sub vitrico? aut incolumi matre, degere sub nouerca? Pone, si repudiata non nubat: & hæc viuo viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem seruat? Pone, si nubat, necessitas illius tuum crimen est: & coniugium quod putas, adulterium est. Quid enim refert, vtrum id aperta criminis confessione, an mariti specie adulter admittat? nisi quod grauius est legem criminis fecisse, quam furtum.

4. AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs libro secundo, capite quinto: Sicut manente in se Sacramento regenerationis, excommunicatur quis reus criminis, nec illo Sacramento caret, etiam si nunquam reconcilietur Deo: ita manente in se vinculo foederis coniugalis, vxor dimittitur ob causam fornicationis, nec carebit illo vinculo, etiam si nunquam reconcilietur viro: carebit autem, si mor-

Lex diuina prohibet dimissionem vxoris. Matth. 19.

Vxor dimissa se coniugium, adulterium est.

In dimissa vxore, propter

fornicatio-
ne, manet ad-
huc vinculu
fœderis con-
iugalis.

tuus fuerit vir eius. Reus verò excommunicatus idèd nunquam ca-
rebit regenerationis sacramento, etiàm nò reconciliatus, quoniam
nunquam moritur Deus. Remanet itaque, vt si sapere secundũ Apo-
stolum volumus, nò dicamus virum adulterum pro mortuo depu-
tandum, & idèd licere vxori eius alteri nubere. Quauis enim sit
mors adulterium, non corporis, sed quod peius est, animæ: non tamè
de ista morte loquebatur Apostolus, cum dicebat: Quòd si mor-

Mors corpo-
ris tantum dis-
soluit matri-
monij vincu-
lum.

1. Cor. 7.

tuus fuerit vir eius, cui vult nubat: sed de illa sola, q̄ de corpore exi-
tur. Quoniam si per coniugis adulterium coniugale soluitur vincu-
lum, sequitur illa peruersitas, quam cauendam esse monstrauit, vt &
mulier per impudicitiam soluat hoc vinculo: quæ si soluitur, li-
bera erit à lege viri. Et idèd quod insipientissimè dicitur, non erit
adultera, si fuerit cum altero viro, quia per adulterium liberata est
à priori viro. Quod si ita est à veritate deuiũ, vt nullus id, non dico
Christianus, sed humanus sensus admittat, profectò mulier alliga-
ta est, quandiu vir eius viuuit. Quod vt apertius dicam: quandiu vir
eius in corpore est. Pari ergò forma & vir illigatus est, quadiu mu-
lier eius in corpore est. Vndè si vult dimittere adulteram, nò ducat
alteram, nè quod in illa culpat, ipse committat. Similiter & mulier
si dimittit adulterum, non sibi copulet alterum: alligata est enim
quandiu vir eius viuuit, nec à lege viri nisi mortui liberatur, vt non
sit adultera si fuerit cum alio viro.

Ei q̄ dimittit
adulterã, non
licet aliam
ducere.

1. Cor. 7.

ET capite nono: Et quid ad nos, si nec saltem diuina miseratione
mundata, marito reconcilietur à DEO adultera, dum tamen non
reconciliatis adulteris, non alia fiant quasi connubia, quæ conuin-
cuntur esse adulteria? Mulier enim alligata est, quandiu vir eius
viuuit: Ergò consequenter & vir alligatus est, quandiu mulier eius
viuuit. Hæc alligatio facit, vt alijs coniugi sine adulterina copulatio-
ne nò possint. Vndè necesse est ex duobus coniugibus, quatuor ad-
ulteros fieri, si & illa alteri nupserit, & ille alteram duxerit. Quauis
enim sceleratius mœchetur, qui non causa fornicationis vxore di-
missa alteram duxerit: quod genus adulterij commemorauit Mar-
thæus: tamen non solum ipse mœchatur, sed sicuti est apud Mar-
cum, Quicumque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, adulte-
rium committit super eam: & si vxor dimiserit virum suum, & alij
nupserit, mœchatur: & sicuti est apud Lucam, Omnis qui dimittit
vxorẽ suã, & ducit alterã, mœchatur: & qui dimissam à viro duxe-
rit, mœchat. De quibus testimonijs iã satis in lib. superiore disserui.
6. IDEM in libro quinquaginta homiliarum, homilia quadra-
gesimanona: Non vobis licet habere vxores, quarum priores mariti

Ex duobus
coniugibus
sunt quatuor
adulteri, si cū
alijs contra-
hant.

Matth. 19.

Etiã mœcha-
tur q̄ adulterã
dimittens,
contrahit.

Marc. 10.

Luc. 16.

Adulterina
cōiugia non
iure fori, sed
cæli.

viuūt. Nec vobis, sc̄eminę, habere viros licet, quorũ priores vxores
viuūt. Adulterina sunt ista cōiugia, nò iure fori, sed iure cæli. Nec eã
sc̄eminã q̄ per repudium discessit à marito, licet vobis ducere, vi-
uo marito. Solius fornicationis causa licet vxorem adulteram di-
mittere, sed illa viuete non licet alteram ducere. Et vobis, sc̄eminę,
nec illos viros, à quibus per repudium discesserunt vxores eorum,
maritos habere conceditur. Non licet: adulteria sunt, non coniugia:
Contemnitur Augustinus? timeatur vel CHRISTVS.

Adultera vi-
uete, nò licet
aliã ducere.
Matth. 5.

7. CONCILIVM Mileitanũ Canone decimo septimo: Placuit,
vt secundum Euangelicã & Apostolicã disciplinã, neq; dimissus ab
vxore, neq; dimissa à marito, alteri coniungatur, sed ita maneat, aut
sibi met reconcilietur. Quod si contempserint, ad pœnitentiã redigã-
tur. In qua causa legem Imperialem petendam promulgari.

Nec dimissus
nec dimissa
alteri cōiugi
potest.

1. B. AVGVSTINVS in li. de bono cōiugali ca. 7. Vsq; ad eòd fœ-
dus illud initũ nuptiale cuiusdã Sacramenti res est, vt nec ipsa separa-
tione irritũ fiat: quãdoquidẽ viuete viro à q̄ relicta est, mœchatur si
alteri nupserit: & ille huius mali causa est q̄ reliquit. Et paulò pòst:
Tantũ valet illud sociale vinculu coniugũ, vt cum causa pcreandi
colligeretur, nec ipsa causa pcreandi soluatur. Possent enim homo di-
mittere sterile vxorẽ, & ducere de qua filios habeat: & tamẽ nò licet
& nostris quidẽ iam tẽporibus, ac more Romano nec superducere, si
vt ampliũ habeat q̄ vnã viuã: & vtiq; relicta adultera, vel relicto
adultero possent plures nasci homines, si vel illa alteri nuberet, vel
ille alterã duceret. Quòd tamẽ si nò licet, sicut diuina regula p̄scri-
bere videtur, quẽ non faciat intentũ, qd sibi velit tãta firmitas vin-
culi coniugalis? Quod nequaq; puto tãtum valere potuisse, nisi ali-

Nec ipsa qdẽ
separatione
soluitur vin-
culum.

Nec plũ cau-
sa viuo altero
licet contra-
here.

cuius rei maioris ex hac infirma mortalitate hominum quoddã sa-
cramentũ adhiberetur, qd deferentibus hominibus atq; id dissol-
uere cupiẽtibus, inconcussum illis maneret ad pœnã. Siquidẽ inter-
ueniẽte diuortio, nò aboletur illa confœderatio nuptialis: ita vt si-
bi coniuges sint etiã separati: cū illis aut adulteriũ cõmittant, qbus
etiã fuerint post suũ repudium copulati, vel illa viro, vel ille mulie-
ri: nec tamen nisi in ciuitate DEI nostri, in monte sancto eius, talis
est causa cum vxore.

Cur hoc vin-
culũ indisse-
lubile.

Solu in Ecce-
sia locum
habet.

2. IDEM ca. 15. Semel aut initũ cõnubiũ in ciuitate Dei nostri, vbi
etiã ex prima duorũ hoim copula qddam sacramentũ nuptię gerũt,
nullo modo potest nisi alicui eorũ morte dissolui. manet enĩ vincu-
lũ nuptiarũ, etiã si plures cuius causa initũ est, manifesta sterilitate nò
subsequatur: ita vt iam sciẽtibus coniugibus nò se filios habituros,
separare se tamẽ vel ipsa causa filiorũ, atq; alijs copulare, non liceat.

Indissolubile
vinculum.

Non licet ad
secundū cōiu-
giū trāsire su-
perstite con-
iuge.

Sanctitas Sa-
cramenti.

Matth. 5.
a. Cor. 7.

Idē est de vi-
ro & vxore
iudicium in
matrimonij
negocio.
a. Cor. 6.

Aliæ leges
Christi, aliæ
Cæsarium.

Fabiola ex
ignorātia vi-
goris Euāge-
lij viuēte vi-
ro dimisso,
alteri nupse-
rat.

Publica ciui-
dem pro eo
peccato pœ-
nitentia.

3. **IBIDEM** capite decimo octauo: Sicut duobus pluribus ve-
seruire, sic à viro viuo in alterius transire connubium, nec tunc li-
ceat, nec nunc licet, nec vnquam licebit. Apostatarum quippe ab vno
Deo, & ire in alterius adulterinam superstitionem, semper est ma-
lum. Nec causa ergò numerosioris proles fecerunt sancti nostri,
quod Cato dicitur fecisse Romanus, vt traderet viuus vxorem eti-
am alterius domum filijs impleturam. In nostrarum quippe nu-
ptijs, plūs valet sanctitas Sacramenti, quàm fecunditas vteri.

ET capite vigesimo quarto: Bonum igitur. Vide supra quæstione
prima, A 4.

4. **HIERONYMVS** in Epitaphio Fabiolæ ad Oceanum epi-
stola trigesima: Præcepit Dominus vxorem non debere dimitti,
excepta causa fornicationis: & si dimissa fuerit, manere inuictam.
Quicquid viri iubetur, hoc consequenter redundat in fœminas.
Neque enim adultera vxor dimittenda est, & vir mœchus retinen-
dus. Si qui meretrici iungitur, vnum corpus facit: ergò & quæ scort-
atori, impuroq; sociatur, vnum cum eo corpus efficitur. Aliæ sunt
leges Cæsarij, aliæ Christi: aliud Papinianus, aliud Paulus noster p̄-
cipit. Apud illos viris impudicitia fræna laxantur: & solo stupro
atque adulterio condemnato, passim per lupanaria & ancillulas li-
bido permittitur: quasi culpam dignitas faciat, non voluntas. Apud
nos quod non licet fœminis, æquè non licet viris: & eadem seruitus
pari conditione censetur.

ET pauld̄ p̄st: Igitur & Fabiola, quia persuaserat sibi, & putabat
à se virum iure dimissum: nec Euangelij vigorem nouerat, in quo
nubendi vniuersa causatio, viuētib; viris, fœminis amputatur:
dum multa diaboli vitat vulnera, vnū incauta vulnus accepit. Sed
quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excusare culpam,
cuius pœnitentiam ipsa confessã est? Quis hoc crederet, vt post mor-
tem secundi viri in semetipsam reuerfa, quo tempore solent viduæ
negligentes, iugo seruitutis excusso, agere se liberius, adire balneas,
volitare per plateas, vultus circumferre meretricis: faccum induer-
et, vt errorem publicè fateretur: & tota vrbe spectante Romana,
ante diem Paschæ in basilica quondam Laterani, qui Cæsareano
truncatus est gladio, staret in ordine pœnitentium, Episcopo, Pre-
sbyteris, & omni populo collachrymantibus, sparsum crinem, ora
lurida, squalidas manus, fordida colla submitteret.

5. **IN** decretalibus Gregorij libro tertio, titulo trigesimo secun-
do de conuersione coniugatorum, capite secundo: Verùm Alexan-
der

der tertius Salernitano Archiepiscopo scribens, inquit: Verùm post
cōsensum legitimum de presenti, licitum est alteri, altero etiam re-
pugnante, eligere monasterium. (sicut quidam sancti de nuptijs vo-
cati fuerunt) dummodò carnalis commissio non interuenerit inter
eos: & alteri remanenti, si comunitus continentiam seruare nol-
erit, licitum est ad secunda vota transire. Quia cū non fuissent vna
caro simul effecti, satis potest vnus ad Deum transire, & alter in se-
culo remanere. Vide ibidē cap. 7. Ex publico, eundem Alexandrū
III. scribentem ad Episcopum Brixientem.

6. **IBIDEM** capite decimo quarto, Ex parte tua. Innocētius ter-
tius Lugdunenſi Archiepiscopo ita scribit: Etsi possit non inconsul-
tè videri, quòd ex quo matrimonium inter legitimas personas per
verba de presenti contrahitur, illis viuētib; in nullo casu possit
dissolui, vt viuente reliquo, alter ad secūda vota transmigrat, etiam
si vnus fidelium, inter quos est ratum coniugium, fieret hæreticus,
& nollet permanere cum altero sine contumelia creatoris: nisi for-
tè secūs fieret ex reuelatione diuina, quæ superat omnem legem, sic-
ut à quibusdam sanctis legitur esse factum: Nos tamen nolentes à
predecessorum nostrorum vestigijs declinare, qui respondere con-
sulti, antequàm matrimonium sit per carnalem copulam consum-
matum, licere alteri coniugium, reliquo inconsulto, ad religionem
transire, ita quòd reliquus extunc legitimè poterit alteri copulari:
hoc ipsum tibi consulimus obseruandum in articulo prænotato.

7. **CONCILIVM** Tridentinum sessione vigesima quarta, Ca-
none sexto: Si quis dixerit Matrimonium ratum, non confirmatū,
per solennem religionis professionem alterius coniugium non di-
rimi, anathema sit.

8. **CONCILIVM** Florentinum: Tertium bonum Matrimonij
est indiuisibilitas, propter hoc q̄ significat indiuisibilē cōiunctionē
Christi & Ecclesiæ. Quanuis autem ex causa fornicationis liceat to-
ri separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere
fas est, cū matrimonij vinculum legitimè contracti perpetuum
sit.

9. **TRIDENTINVM** sessione vigesima quarta canone septimo: Si
quis dixerit Ecclesiam errare cū docuit & docet iuxta Euangeli-
cam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius con-
iugium matrimonij vinculum non posse dissolui: & vtrunque vel
etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, alte-

Antè cōsum-
matū matri-
monij licet
Religionem
etiā sine cōiu-
gis consensu
ingredi.

Licet alteri
in seculo ma-
nenti rursū
cū alio con-
trahere.

Ex diuina re-
uelatione ali-
quandò facta
dissolui post
consumma-
tionem.

Ad religionē
transire vni
cōiugij, alteri
verò rursū
cōtrahere li-
cet ante con-
summatōnem.

Per solennem
Religionis p̄-
fessionē diri-
mitur matri-
monij ratū,
non consum-
matum.

Ex causa for-
nicationis licet
tori separa-
tionē facere,
sed non inire
aliud matri-
monium.

Vinculū per-
petuum.

Vinculū ma-
rimonij dis-
solui nequit
etiam ob for-
nicationem.

Post separationem tori, neutri liceat aliud coniugium contrahere.

ro coniuge viuente, aliud matrimonium contrahere: mœchari-
eum, qui dimissa adultera aliam duxerit, & eam quæ dimisso adul-
tero, alij nupserit, anathema sit.

Separatio
quo ad torum
& cohabitati-
onem.

10. CANONE octauo: Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum ob
multas causas separationem inter coniuges quo ad torum, seu quo
ad cohabitatiõem ad certum, incertumve tempus fieri posse, decer-
nit, anathema sit.

Christi verba
apud Matth.
quò intelli-
genda, quòd
causam forni-
cationis ex-
cipit.

11. AVGVSTINVS de adulterinis coniugijs libro primo, capi-
te vndecimo: Restat vt Matthæum intelligamus à parte totũ signifi-
care voluisse: eandem tamen tenuisse sententiam, vt dimittens vxo-
rem, & alterã ducens, non quidam mœchetur, id est, qui præter for-
nicationem dimiserit: quidam verò non mœchetur, id est, qui pro-
pter fornicationem dimiserit: sed omnis qui dimittit vxorem suã,
& ducit alteram, mœchari minimè dubiterur. Nam capite nono
eiusdem libri his verbis eam difficultatem explicauerat. Cur ergò
(inquis) interposuit Dominus causam fornicationis, & non potius
generaliter ait: Qui cumq; dimiserit vxorem &c. si & ille mœchatus
est, qui dimissa fornicante muliere, alteram ducit? Credo quia illud
quod maius est, hoc Dominus commemorare voluit. maius enim
adulterium esse quis negat, vxore non fornicante dimissa, alterã du-
cere: q̄ si fornicantem quis dimiserit, & tunc alteram duxerit: non
quia & hoc adulterium nõ est, sed quia minus est, vbi fornicante di-
missa, altera ducitur. Nam simili locutione vsus est etiam Iacobus:
Scienti bonũ facere, & non facienti, peccatum est illi. Nunquid idẽ
nõ peccatum est illi qui nescit bonum facere, & idẽ non facit? vtiq;
peccatum est, sed hoc grauius, si etiam sciat & non faciat. Nec illud
ided nullum, quia minus.

Matth. 19.

Iaco. 4.

Contra Poly-
gamiam.
Genes. 4.
Cur patriar-
chæ plures
simul vxores
habuerint.
Secundæ nu-
ptiæ post mor-
tem prioris
coniugis.
1 Cor. 7.
plures vxores
simul habere,
criminos est.

1. C ISIDORVS lib. 2. de offic. Ecclesias. cap. XIX. Secundum spiri-
tuales nuptias sicut vnus Christus & vna Ecclesia, ita & vnus vir &
vna vxor, tam secundum generis documentum, q̄ secundum Chri-
sti sacramentũ. Numerus autẽ matrimonij à maledicto viro cœpit.
Primus Lamech duabus maritatus, tres in vnã carnẽ effecit. Sed dicit
aliquis, quòd & patriarchæ simul pluribus vxoribus vsi sunt: ergò
propterea licebit nobis plures ducere. Sanè licebit, sed si qui adhuc
typi alicuius futuri sacramenti supersunt, quibus plures nuptiæ figu-
rentur. Secundas autẽ nuptias propter incontinentiam iubet Apo-
stolus. Melius est enim denuò vni viro nubere, quàm explendæ libi-
dinis causa cum pluribus fornicari: Sæpius autem nubedi licentia,
iam non est religionis, sed criminis.

CON-

CONCILIVM Tridentinum sessione vigesi-
ma quarta, canone secundo: Si quis dixerit, licere
Christianis plures simul habere vxores, & hoc nul-
la lege diuina esse prohibitum, anathema sit.

Diuina lege prohibiti, vt Christiani
simul plures vxores habeant.

IIII

*Est ne permissum omnibus Matrimo-
nium?*

A Minimè Tradiderunt enim sancti
apostoli, vt^a Epiphanius inquit, pec-
catum esse, post decretam votoq; fir-
matam virginitatem, ad nuptias con-
uerti. Idque tale ac tantum esse pecca-
tũ asserit Hieronymus^b, vt dicat, Vir-
gines, q̄ post cõsecrationẽ nupserint,
nõ tam adulteras, quàm iuestas esse.
Et Augustinus^c ait: Virgo, quæ si nu-
beret, non peccaret, sanctimonialis si
nupserit, CHRISTI adultera reputabi-
tur. Respexit enim retrò de loco, quò
accesserat.

^a Epiphanius. Hæresi 66. contra Apo-
stolicos.

^b Hierony. 1. contra Iouinianum,
Basi. de virginitate, & epist. ad virg
elapsam.

^c In psalm 83. Vide eundem in Psal.
75. & de bono viduit. ca. 8. 9. & 11.
Occu. in 1. Cor. 7. Cypr. lib. 1. epi. 11.

B Proindè quod Apostolus habet,
Melius est nubere quàm vri, prout^e Am-
brosius disertè pronunciat, ad nõ pol-
licitam, ad nõdum velatam pertinet.
Cæterum q̄ se spondit Deo, & san-

^d 1. Corinth. 7. b
^e Lib. ad virginem lapsam, ca. 5.
Hier. 1. 1. in Iouinia. August. lib. 1.
de adult. coniug. c. 15. & cap. 8. de
bono viduitatis. Occ. in 1. Corin. 7.
Isidor. lib. 2. de offic. eccles. c. 17. Leo
epist. 92. ad Rust. cap. 14.

000 2 sum

Etum velamē accepit, iam nupsit, iam immortalī iūcta est viro: & si iam voluerit nubere cōmuni lege coniugij, adulteriū perpetrat, ancilla mortis efficitur. Sic Ambrosius. Vndē semper laudatum fuit Iouiniani^f Imperatoris Rescriptum, & à Iustiniano Imperatore in codicē relatum, & quod sic habet: Si quis non dicam rapere, sed attentare tātūm iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriatur.

C iam de^h Monachis, & ^a sacris ordinibus initiatis eadem ratio, idem iudicium est prorsus: damnationē enim habent, si laxatis libidini habenis, primam fidem DEO & Ecclesiæ datam fefellerint, seu (vt Apostolus loquitur) irritam fecerint. Qui vltro se abdicauerunt coniugio, dum seruandum perpetuò Cælibatum aut voto expressè nuncupato firmarunt, aut sacrorum Ordinum susceptione saltem tacitè comprobauerunt, atque testati sunt.

Audiant igitur verbum Dei: ^d Si quid vouisti Deo, nè moreris reddere. Et, Quod-

^f Sozom. lib. 6. hist. c. 3. & Niceph. lib. 10. cap. 39.

^g L. Si quis. C. de sanct. Episcop. & Cleric.

^h Basil. quæst. 14. diff. expl. Itē ser. 14. de instit. Monachorū & Constitutionū monasticarū c. 22. & epist. monach. lapsū. Chrysostomus epistol. 6. ad Theodorum lapsū. Leo epi. 92. ad Rust. cap. 13. 14. & 15. August. in Psal. 75. & sermo 1. de cōmuni vita Cler. Chalc. syno. c. 16. ^a Epiphani. hæres. 59. & in compēd. doctrin. Hieron. 1. contra Iouinian. & aduersus Vigilantium. Aug. 2. de adult. coniug. cap. 20. Gregor. lib. 3. epist. 34. Leo epi. 92. ad Rust. ca. 3. & epist. 84. ca. 4. Bernar. serm. 65. in Cantic. Trident. sess. 24. can. 9. ^b 1. Tim. 5. 6. c.

^g 6. decretal. lib. 3. tit. 15.

d. Eccles. 5. a

^e Quodcunque voueris, redde. Tum alibi: ^f Vouete & reddite Domino Deo vestro. Quin & Christus ipse docet: ^g Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios septimo: Dico autem non nuptis & viduis: Bonum est illis, si sic permaneant, sicut & ego. Quod si non se continent, nubant: melius est enim nubere quàm vri. Ijs autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio non ego, sed dominus, vxorem à viro non discedere, &c.

PRIORIS ad Timotheum quinto: Adolescentiores autē viduas deuota. Cùm enim luxuriatę fuerint in CHRISTO, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: simul autem & ociosę discunt circuire domos: non solum ociosę, sed & verbosę & curiosę, loquentes quæ non oportet.

ECCLESIASTIS quinto: Si quid vouisti Deo, nè moreris reddere. displicet enim ei infidelis & stulta promissio, sed quodcunque voueris redde. multoquē melius est non vouere, quàm post votum promissa non reddere.

DEUTERONOMII vigesimotertio: Cùm votum voueris DOMINO DEO tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud dominus deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, absque peccato eris. Quod autem semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promissisti domino Deo tuo, & propria voluntate, & ore tuo locutus es.

PSALMO septuagesimo quinto: Vouete &c. vt in textu.

LVCAE nono: Factum est autem, ambulanti bus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunque iëris, Dixit

000 3 illi

illi Iesus: Vulpes foueas habent, & volucres celi nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permittite mihi primum ire & sepelire patrem meum. Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade & annuncia regnum Dei. Et ait alter: Sequar te Domine: sed permittite mihi primum renunciare his qui domi sunt. Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.

P A T R E S.

1. A EPIPHANIVS heresi sexagesima prima contra Apostolicos: Aliqua in scripturis, aliqua in Traditionibus sancti Apostoli tradiderunt: quemadmodum dicit sanctus Apostolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & sic tradidi in ecclesiis. Et, si continetis, nisi frustrà credidistis. Tradiderunt itaque sancti Dei apostoli, peccatum esse post decretam virginitatē, ad nuptias conuerti. Et scripsit Apostolus: Si nupserit virgo, non peccauit. Quomodo igitur hoc cum illo concordat? Immo etiam illam virginem dicit quæ non est dedicata Deo, sed propter penuriam raritatis in illo tempore eorū qui in Christum credebant, necessariò sic fiebat. Et quòd hæc sic se habeant, docet nos idē Apostolus, dicens: Iuniores viduas reijce: postquam enim lasciuiērunt contra CHRISTVM, nubere volūt: habentes iudicium, quòd primam fidem reiecerunt. Si itaque & ea quæ post mundi experientiam vidua fuit, atque Deo dicata, & postea nupsit, iudicium & condemnatiōem habebit, quòd primam fidem reiecit: quanto magis quæ citra mundi experientiam DEO dicata virgo fuit & nupsit, contra CHRITVM lasciuijt, & maiorem fidem reiecit, & iudicium habebit, velut quæ proprium erga Deum propositum relaxauit?

2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianū: Si nupserit virgo, non peccauit. Non illa virgo quæ semet Dei cultui dedicauit: harum enim si qua nupserit habebit damnationem, quia primam fidem irritam fecit. Virgines enim quæ post consecrationem nupserint

1. Cor. 11. 14. & 15.

Peccatum est ad nuptias conuerti post virginitatē decretam.

1. Corin. 7. Paulus virginem non dedicat Deo, tantum permittit nuptias.

1. Timo. 5.

Nota argumentum Epiphaniij.

M A T R I M O N I I.

runt, non tam adulteræ sunt, quàm incestæ.

3. BASILIVS Magnus in libro de vera virginitate: Cum virginitatem Domino professæ sint, carnali postmodum voluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ. stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt. Nō ignorat huiusmodi, quāuis ignorantia simulent: quæ sponsi dexteram & fœdera preuaricata sit, eam nec illius vltra esse sponsam, quem, nequitię dans manus, dereliquit: neque eius vxorem per vllas leges dici posse, cui se deserto sponso, libidine incitata coniunxit. Tunc enim legitimum constat esse connubiū, & secundum diuina iura institutum, cum nō voluptatis affectus legis scita pcefferit, sed adiumenti necessarii, prolisq; causa fuerit huiusmodi facta coniunctio. Et paulò post: Non se fallat qui à virginitatis curriculo ad carnis vitia deflexit. Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primum quidem, quia pessimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit, prauaricationisq; malum: deinde, quia causa nō esset libera: neque enim est mortuus vir eius, ut cui vult nubat, viuenti immortalī viro, meritò censetur adultera, quæ mortalem hominem, ob carnis vitia, Domini thalamis intulit.

4. IDEM Basilius epistola ad virginem elapsam, quæ alijs est centesima octogesima quinta: Reuoca in memoriam honestam professionem, quam professæ es coram Deo & Angelis ac hominibus. Reuoca in memoriam venerandam congregationem, & sacrum virginum chorum, & consilium Domini, & cæte. Ob hæc quis non luctu commotus dixerit? Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis Sion? Quomodo autem non ipse Dominus ad aliquem ex his, qui nunc in spiritu Hieremiæ obambulant, dixerit? Vidisti quæ fecit mihi virgo Israel? Ego despondi ipsam mihi ipsi in fide & integritate, in iustitia & in iudicio, & in misericordia ac miserationibus, quemadmodum per Oseam Prophetam ipsi promissi. Ipsa autem dilexit alienos, & viuenti me viro immortalī adultera appellatur, & non timet alteri viro commisceri, & cæt. Sublatis membris CHRISTI, fecisti membra meretricis, & cæt. Expediret ipsi, ut mola asinaria circa collum ipsius appensa esset, & in mare proiectus esset, potius quàm virginem vitiaisset. Quis feruus cõtunax ad tantam insaniam deuenit, ut herili cubili seipsum iniiceret? Quis p̄do ad tantā dementiam perductus est, ut ipsa Dei donaria contingeret, non supellectilem inanimatā, sed corpora viuentia, & animam inhabitantem habentia, factam ad imaginē DEI?

Quis

479

Virgines sacræ si nubant, damnationē habent.

1. Cor. 5.

Nō est adultera quæ incestat.

Virginitatē professæ, stupri scelus honesto coniugij nomine obtegere cupiunt.

Coniugij illis in peccatum reputabitur.

Adultera censetur.

Professio virginitatis facta coram Deo, angelis & hominibus.

Esa. 1.

Hierc. 18.

Osee. 2.

In corruptione sacræ virginis.

1. Cor. 6.

Matt. 18.

Quis ab æterno auditus est in media ciuitate, & sereno meridie, imāgini regiæ formas inmundorum porcorum inscribere ausus esse? Si quis humanas nuptias ignominia affecit, citra miseratiōem coram duobus aut tribus testibus moritur: Quanto peiore supplicio dignus censetur, qui filium Dei conculcauit, & desponsatam ipsi sponsam adulterio contaminauit, & spiritum virginitatis cōtūmelia affecit?

5. **AVGVSTINVS** in psalmum octogesimum tertium: Vnusquisque autem, fratres charissimi, de loco itineris sui, ad quem proficiēdo peruēit, & quem uouit Deo, indē respicit retrō, cūm ipsum dimiserit: uerbi gratia, statuit castitatem coniugalem seruare: indē enim incipit iustitia: recessit à fornicationibus & ab illa illicita immunditia, quā dē se ad fornicationes conuerterit, retrō respexit. Alius ex munere Dei maius aliquid uouit, statuit nec nuptias pati, qui nō damnaretur si duxisset uxorem: post uotū quod Deo promissit, si duxerit, damnabitur, cūm hoc faciat quod ille qui non promissit, si duxerit, non damnatur, iste damnatur. Quare, nisi quia iste respexit retrō? Iam enim ille antē erat, iste autem illuc nondūm peruenerat. Sic uirgo quæ si nubere, non peccaret: sanctimonialis si nupsit, Christi adultera reputabitur. Respexit enim retrō de loco quō accesserat.

6. **IDEM** in psalmum septuagesimum quintum, super illud, Vouete & reddite Domino Deo uestro: Quisq; quod potest uoeat, & reddat. Non uoeatis, et nō reddatis: sed quisq; quod potest uoeat, & reddat. Non sitis pigri ad uouēdū, nō enim uiribus uestris implebitis: deficientis, si de uobis p̄sumitis: si autē de illo cui uoeatis, uoeate, securi reddetis. Est quidā modus cōmunis omnibus, furtum non facere: non nubere, castimoniali p̄cipitur, & nupte nō p̄cipitur: adulterium non facere, omnibus p̄cipitur &c. Hoc totum oēs uoeare debemus. Sunt etiam uota p̄pria singulorum, alius uouet Deo castitatem coniugalem, ut p̄ter uxore suam nō nouerit aliā: sic & fœmina, ut p̄ter uirum suum non nouerit alium. Alij etiam uouent, & si experti tale coniugium, uirā nihil tale pati, nihil tale concupiscere aut sustinere, & ipsi uouerunt aliquid maius quā illi. Alij uirginitatem ipsam ab ineunte ætate uouent, ut nihil tale vel experiantur, quale illi experti sunt & reliquerunt: & isti uouerunt plurimū. Alij uouent domum suam esse hospitalem omnibus sanctis aduenientibus, magnum uotum uouent. Alius uouet

Qui dicantur retrō respicere.

Lucæ 9.

Votum castitas.

Damnabitur votifragi.

1. Cor. 7.

Sanctimonialis si nubat, Christi adultera c̄ficetur.

Non sitis pigri ad uouendum.

Vota quædā cōia, quædā p̄pria singulorum.

Votū castitatis cōiugalis & uidualis.

Votū uirginitatis.

uouet relinquere omnia sua distribuendo pauperibus, & ire in communem vitam, in societatem sanctorum; magnum uotum uouit. Vouete & reddite Domino Deo uestro. Quisque quod uouere uoluerit, uoeat: illud attendat, ut quod uouerit, reddat. Vnusquisque Deo quod uouet, si respicit retrorsum, malum est. Nescio quæ castimonialis nubere uoluit. Quid uoluit? Quod & uirgo q̄libet. Quid uoluit? quod & mater ipsius. Aliquid mali uoluit? Mali planē. Quare? quia iam uouerat Domino Deo suo. Quid enim dixit de talibus Ap̄ostolus Paulus, cūm dicat, Viduas adolescentulas nubere si uoluerint? Sed tamen ait quodam loco, Beatior autem erit si sic permanferit secundū meum consilium. Ostendit beatiorem, si sic permanferit: non tamen damnādam, si nubere uoluerit. Quid autem ait de quibusdam quæ uouerunt, & non reddiderunt? Habētes, inquit, datam fidem irritam fecerūt. Quid est, primam fidem irritam fecerunt? Vouerunt, & non reddiderunt. Nemo ergo positis in monasterio frater, dicat: Recedo de monasterio, neq; enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum cælorum: & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non uouerunt, tu uouisti, & retrō respexisti. Et post pauca: Quæ autem respexit ad nuptias, non quia uoluit nubere, damnatur: sed quia iam antē recesserat, & fit uxor Loth respiciendo retrorsum. Nō sitis pigri qui potestis, quibus adspirat Deus apprehēdere gradus meliores: quia non ista idē loquimur, ut nō uoeatis, sed ut uoeatis & reddatis. Iam quia ista tractauimus, fortē uolebas uouere, & modo nō uis uouere. Sed quid tibi dixerit Psalmus, attēde. Non dixit, nolite uouere: sed, Vouete & reddite. Quia audisti, Reddite, non uis uouere? Ergō uouere uolebas, & non reddere? Immō utrunque fac: unū sit ex professiōe tua, aliud ex adiutorio Dei perficietur. Adspice eum qui te ducit, & non respicies retrō, vnde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat: vnde te eduxit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retrō respicientem.

7. **IDEM** de bono uidualitatis, capite octauo: Proindē quæ se non continent, nubant antequam continentiam profiteantur, antequam Deo uoeant: quod nisi reddant, iure damnantur.

8. **ET** capite nono: Quæ potest ergō capere, capiat: quæ se non continet, nubat: quæ non cœpit, deliberet: quæ aggressa est, perseueret: nulla aduersario detur occasio, nulla CHRISTO subtrahatur oblatio. In coniugali quippe uinculo si pudicitia conseruatur, damnatio non timetur. Sed in uiduali & uirginali continentia, ex-

Votum pauperatis & religionis.

1. Tim. 5.

1. Cor. 7.

1. Tim. 5.

Primam fidem irritam faciunt votifragi.

Monachi fugiui.

Virgines post uotū nubētes, comparantur uxori Loth. Luc. 17. Adhortatio ad uouendū.

Psal. 75.

Reddere uotū, est ex adiutorio Dei.

Nubētes post professionē continentia, damnantur.

Adhortatio ad castitatis oblationem.

cellentia muneris amplioris expeditur. [Qua expetita & electa, & voti debito oblata, iam non solum non capessere nuptias, sed etiam si non nubatur, nubere velle, damnabile est. Nam ut hoc demonstraret Apostolus, non ait, cum in delicijs egerint, in CHRISTO nubunt: sed, nubere volunt: habentes, inquit, damnationem, quoniam primam fidem irritam fecerunt: etsi non nubendo, sed tamen volendo.]

Post voto nuptiam castitatem non tantum nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est.

1. Tim. 5.

Adulterij peior est lapsus a voto castitatis.

9. ITEM capite vndecimo: Planè non dubitauerim dicere, lapsus & ruinas a castitate sanctiore, quæ vouetur Deo, adulterij esse peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum est, ad offensionem CHRISTI pertinet, cum membrum eius fidem non seruat marito: quanto grauius offenditur cum illi ipsi non seruetur fides in eo, quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Et paulò post: Post voti professionem perseueranter frugnandum & vincendum est quod libet, quia iam non licet.

10. OECVMENIVS in septimi capitis prioris ad Corinthios, hæc verba, Si nupserit virgo, non peccauit: Virginem hoc loco appellat, non eam quæ Deo consecrata est, sed innuptam puellam. Nam quæ Deo consecrata est, si nupserit, Christo reddit adulterum eum cui nubit.

11. CYPRIANVS libro primo, epistola vndecima ad Pomponium: Si superueniens maritus sponsam suam iacentem cum altero videat, nonne indignatur & fremit? Quid? CHRISTVS Dñs & iudex noster, cum virginem suam sibi dicatam & sanctitati suæ destinatam iacere cum altero. cernit, quam indignatur & irascitur? Et quas pœnas incestis eiusmodi coniunctionibus comminatur? Et paulò post: Si autem de eis aliqua corrupta fuerit deprehensa, agat pœnitentiam plenam: quia quæ hoc crimen admisit, non mariti, sed CHRISTI adultera est.

Incestæ coniunctiones.

Christi adultera.

Velatio & consecratio virginum quanta sollemnitate fieri soleat.

Psal. 44.

Seruanda fides quam sub tantis testibus pollicemur.

1. B AMBROSIVS in libro ad virginem lapsam, capite quinto: Non es memorata diei sanctæ Dominicæ Resurrectionis, in quo diuino altari te obtulisti velandam? In tanto itaque solenni cõuentione Ecclesiæ Dei, inter lumina illa splendida, inter candidatos regni cælestis quasi regina regi nuptura procelleras. Non es memorata quælis allocutio facta est illa die ad te: Adspice filia, & intueri, & obliuiscere populum tuum & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum, quia ipse est Dominus Deus tuus? Reminiscere ergo, quantus ad sponsi tui & Domini nuptias conuenerit populus. Seruare te oportuit fidem, quam sub tantis testibus pollicita es, sem-

per

per cogitare cui virginitatem sponderis: Facilius te oportuit sanguinem cum spiritu fundere, quam perdere castitatem tuam.

His tunc in illo die consecrationis tuæ dictis, & multis supra castitatem tuam præconijs, sacro velamine tecta es, ubi omnis populus dotem tuam subscribens, non atrameto, sed spiritu, pariter clamauit, Amen. Vincor lachrymis, cum hæc recordor: compungor stimulis, cum hæc exempla considero. Nam si inter decem testes consecris sponsalij, nuptijs consummatis, quæuis viro scemina coniuncta mortali, non sine magno periculo perpetrat adulterium: quid putes fore, si inter innumerabiles testes ecclesiæ, coram angelis, exercitibus cæli facta copula spiritalis per adulterium soluitur? Nescio an possit digna mors, an pœna cogitari. Dicit aliquis: Melius est nubere quam vri. Hoc dictum ad non pollicitam pertinet, ad nondum velatam. Cæterum quæ se spondit CHRISTO, & sanctum velamen accepit: iam nupserit, iam immortaliter iuncta est viro. Et iam si voluerit nubere communi lege coniugij, adulterium perpetrat, ancilla mortis efficitur. Si hoc ita est, quid de illa dicendum est, quæ occulta & furtina turpitudine constupratur, & fingit se esse quod non est? Habitu virgo, facto non virgo. Bis adultera, & in actu & in adpectu.

Adulterium spirituale.

1. Cor. 7. Melius est nubere &c. ad quæ virginem pertinet.

2. HIERONYMVS libro primo aduersus Iouinianum, ut supra hac quæstione, A. 2.

3. AVGVSTINVS libro primo de adulterinis coniugijs, capite decimo quinto: Illis qui se non continent, utique expedit nubere, & quod licet, expedit. Quæ autem vouerint continentiam, nec licet, nec expedit. Porro discedere ab infideli coniuge licet, sed non expedit.

Post votum nec licet, nec expedit nubere.

4. IDEM in libro de bono viduitatis, capite octauo, ut supra, A. 7.

5. OECVMENIVS in prioris ad Corinthios septimum caput, ut supra, A. 10.

6. ISIDORVS libro secundo de officijs ecclesiasticis, capite decimo septimo: Illos dicit Apostolus non peccare, si nubant, quæ nondum vouerunt Deo castitatem. Cæterum vel quæ in corde suo promissit, si aliud fecerit, habet damnationem, quia primam fidem, sicut ait idem Apostolus, irrita fecit. Quod enim erat per naturam licitum, per votum sibi fecit illicitum sicut Ananias & Saphira, quibus de precio possessionis suæ retinere nihil licuit, ob quam causam & subita morte prostrati sunt,

1. Cor. 7.

1. Tim. 5.

Per votum fit illicitum, quod antè erat licitum. Act. 5.

7. LEO epistola nonagesimasecunda ad Rusticum, capite decimo quarto, vt inferius, C 8.

8. IN Codice Iustiniani tit. de Episcopis & Clericis, lege quinta, quæ est Iouiniani Imperatoris: Si quis non dicam rapere, sed attentare tantummodò iungendi causa matrimonij sacratissimas virgines ausus fuerit, capitali pœna feriat.

9. EIVSDEM legis mentionem facit SOZOMENVS libro sexto historiae ecclesiasticæ, capite tertio. Et NICEPHORVS libro decimo, capite trigesimo nono.

1. C BASILIVS Magnus quæstione vel regula decimaquarta fusiùs explicata: Cæterum horum vnusquisque, si postea quàm intrâ reliquorum fratrum societate adscriptus fuerit, factam iam ab se professionem resciderit, is perinde adspici debet, vt qui in Deum peccauerit, quem videlicet professionis suæ testem adhibuerit, cuiq; solenni se voto obligarit. Si verò in DEVM quis peccauerit, inquit, & quis orabit pro eo? Etenim qui seipsum DEO semel deuouit, hic si ad aliud deinde vitæ genus transuerit, sacrilegij se scelere obstrinxit, quippe qui seipsum Deo, cui se cõsecrauerat, veluti subterfugatus sit. Porro huiuscemodi hominibus rationi quidem consentaneum fuerit, vt nullo modo aperiantur fratrum ianue, ne si ptereutes qdè ea re modò, vt testo recipiant, ad ipsos diuerterint.

2. IDEM Basilius sermone primo de Institutionibus monachorum, seu secundum alios sermone quarto exercitamentorum pietatis: Danda omnino nobis sedulo opera est, nè quid quoquo pacto professione nostra indignum faciamus, nève simili atque Ananias iudicio afficiamur obnoxij. Licebat enim initio Ananias possessiunculam suam Deo non polliceri ac vouere: sed postquam humanæ gloriæ cupiditate inductus, quicquid in bonis habebat, per professionem Deo consecrauit, quò videlicet egregio istiusmodi facto hominum de se admirationem excitaret: de precio aut callidè postea nescio qd interuerit, eiusmodi aduersum se indignatione Dei percussit, cuius Petrus minister fuit, vt ne ad pœnitentiã aditum inuenire potuerit. Quocirca ante religiosè istius vitæ pfectione liberum est vnicuiq; quatenus p Dei indulgentiã leges pmittit, comuueu cū cæteris viuendi morè seq, sibiq; vxorè adiungere. Vbi verò iã qs sponte sua ipsa pfectus est, hic Deo custodire seipsum debet, veluti eorum aliqd, q dicata sunt Deo, nè sacrilegij iudiciu incurrat, cum videlicet corpus, quod semel Deo cõsecrauit, ministerio rursum communis vitæ contamine.

3. ITEM

Pœna capitis in eos cõstituta q matrimonio sibi iungere conantur virgines sacras.

Votifragi Religiosi quales habendi.

1. Reg. 2.

Sacrilegij scelus.

Ananias votu paupertatis fecit. Actor, 5.

Post pfectione & votu nè licet vxorem ducere, alioq sacrilegiu committitur.

3. ITEM in constitutionibus monasticis cap. 22. siue in constitutionibus exercitatorijs cap. 21. Quæadmodum igitur mēbra corporis naturæ vinculo cõiugata, à corpore auelli nõ possint, aut si auellantur, quæ auulsa sint, ea emortua sint necesse est: item quoq; monachus, quotiescunquè reliquorum fratrum corpori cõiunctus est, & firmiore, quàm sit vinculum naturæ, compage vinctus teneatur, nempe ex pacto quod is cum sancto spiritu contraxit, nullo modo putandus est ab ijs, se posse diuellere, quibuscum copulatus sit. Alioqui si hoc facit, & animæ vitam amittit, & vnà cum ea gratiam spiritus sancti, vt potè qui in initum ipso authore fœdus violauerit. Si verò aliquis dicat, in fratribus aliquos esse vitiosos, (neque enim vniuersos opinor culpabit. Neque enim propterea vt vitiosi essent, societatem illi coierunt, vt vnanimiter cuncti improbi essent) sed si quis improbos quosdam reperiri inter fratres dicat, eiusmodi, qui & temerè officia cuncta peruertant, & honestatè negligant, & conuenientem ordini illi contemptim imminuant disciplinam, ac propterea huiuscemodi hominum societatem relinquere oportere, nequaquam is idoneam recedendi causam commentus est. Siquidè neque Petrus, neq; Andreas, Ioannes ve propter Iudæ improbitatè se à reliquorum Apostolorum choro submouerunt, neq; aliud de Apostolorum numero quæpiã hãc ad recedendum ansam arripuit, neq; quominus Christo obtèperas esset, vlla in re illius vitijs retardatus est: sed cõtra potius relicta illius pueritate, Dñicæ disciplinæ seruietes ac morigeri, pietatè virtutemq; magno ipsi studio sectabatur. Et postea: Ois igitur pteritus excusandi sui, nimirum vt ratiõ dissenteus, pccus ei est & ademptus, q à spiritali coetu segregare se velit: demonstratumq; originè istiusmodi consilij, nihil aliud esse, quàm vitiorum intemperantiam, & laboradi fugã, & iudicij corruptelam, instabilitatemq; &c.

4. IDEM epistola priori, q est ad monachum elapsum ac pfugiu, q est alijs ceteris octogesima tertiam: Gaudiu & salutem nõ pscrimus, q in impijs neq; gaudiu sit, neque salus. Admiror quò tanta sapietia absorpta est, quò tanta sinceritas dissoluta est, vnde tãta cæcitas circumfusa est, quò nulla in totu cõsideratione habita, talè ac tantã animarum perniciè induxisti. Si enim verum hoc est, tradidisti & animã tuã in profundu, & oim hãc impietatè audientium robur exoluisti, si dè ignominia affecisti, à certamine bono aberrasti. Quapropter doleo tuã gratia. Quis enim sacerdos propter te nõ lametabitur? Quis ecclesiasticus nõ plagit? quis laicus non tristis est? quis pietatis exercitator nõ luget? ferè etiã sol ipse ob ruinã tuã obscuratus est, & virtu-

rità Pactu est spiritu cõtractu, facit vt Religioso non liceat vitæ suæ institutu deserere.

Excusatio p fugoru Religiosorum.

Responsio.

Causam aperit, cur à religionis instituto ferè deficiant.

deplorat apostate monachi lapsu.

Tradidit animam suam in profundum. Fidem ignominia affecit.

Infamia. Excessus iniquitatis. Stupiditas, crudelitas.

Vota Deo nisi cupata, violanda non sunt.

Periurij perniciosi sponfor.

Hebr. 13:

Adulterij crimen

Nuptiarum mo. natorum adulterio peiores.

Obiectio. Solutio.

1. Cor 7.

Monachi an possint & in tutu suu de ferere possit. Deut. 23. Psal. 49 & 115 Eccl. 5. 16a. 2

tes caeli ob interitum tuum commotæ sunt. Lachrymas effuderunt etiam lapides sensus expertes ob tuam insaniam. Plorârunt etiam inimici propter excessum iniquitatis tuæ. O ingentem stupiditatem. O vehementem crudelitatem. Non Deum timuisti? Non homines reueritus es? non homines curasti, sed simul omnia naufragio amisti, omnibus simul spoliatus es, & cæt. Vide igitur nè forte dum vis pacta aliorum seruare, transgrediaris pacta erga Deum, quæ professus es coram multis testibus.

5. IDEM in epistola altera ad alium monachum elapsum, quæ est alijs centesima octogesima quarta: Reuoca in memoriam, quot ora sanctorum osculo excepisti, & cæt. Itaque simul etiam periurij perniciosi sponfor fuisti, & corrupto exercitationis character, vsque ad Apostolos & ipsum Dominum turpitudinem transmissisti. Dedecore affecisti castitatis gloriationem. Vituperasti temperantiam professionem, facti sumus captiuorum tragicædia, &c.

6. CHRYSOSTOMVS epistola sexta ad Theodorum lapsum: Bonum quidem nuptias & ipse confiteor. Honorabiles, inquit, nuptiæ & cubile immaculatum: Fornicatores autem & adulteros iudicabit Deus. Sed te iam seruare non conuenit priuilegio nuptiarum: Angelorum enim societati semel iunctum, illam relinquere & vxoris laqueis implicari, adulterij crimen incurrere est: quamuis frequenter hoc ipsum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tanto peius affirmo, quanto maior ac melior mortalibus angelus. Neque vllus tibi fortè persuaserit, dicens: Nihil de non accipienda vxore Dominus præcepit. Nec me ignorare confiteor, quod adulterium interdixit, non nuptias vetuit: verum in te adulterij nomen accipiet, si volueris vnquam, quod absit, nuptias cogitare, &c. Atque vt illud repetâ, quod in principio posui epistolæ, si militiæ vincula non tenerent, quis tibi desertionis crimen obijceret? Nunc autem nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui tanto imperatori militare coepisti. Nam si mulier proprii corporis non habet potestatem, sed vir: multò magis hi qui CHRISTO potiùs quam sibi viuunt, conditionem corporis sui habere non possunt.

7. LEO Magnus epistola nonagesima secunda ad Rusticum Narbonensem Episcopum, capite decimo tertio: Propositum monachi proprio arbitrio aut voluntate susceptum, deferri non potest absque peccato. Quod enim quis vouit DEO, debet & reddere. Vnde qui relicta singularitatis professione, ad militiam vel ad nuptias deuolutus est, publicæ poenitentiae satisfactione purgatus est: quia

quia etsi innocens militia, & honestum potest esse coniugium, electionem tamen meliorem deseruisse, transgressio est.

8. ET capite decimo quarto: Puellæ, quæ non parentum imperio, sed spontaneo iudicio, virginitatis propositum atque habitum susceperunt, si postea nuptias eligunt, peruaricantur, etiam si consecratio non accessit, cuius vtique non fraudarentur munere, si in proposito permanerent.

9. ITEM decimo quinto: Ambigi verò non potest crimen magnum admitti, vbi & propositum deseritur, & consecratio violatur. Nam si humana pacta non possunt impunè calcari, quid de eis manebit, qui corruerint fœdera diuini sacramenti?

10. AVGVSTINVS in psalmum septuagesimum quintum super illud, Vouete & reddite. Quisq; quod potest voueat, & reddat, & cæt. vt superius in hac quaestione, A. 6. Nemo ergò positus in monasterio frater dicat: Recedo de monasterio, neq; enim soli qui sunt in monasterio, peruenturi sunt ad regnum caelorum: & illi qui ibi non sunt, ad Deum non pertinent. Respondetur ei: Sed illi non vouerunt, tu vouisti, tu retrò respexisti. De die iudicij cum Dominus minaretur, quid ait? Mementote vxoris Loth, omnibus dixit: Quid enim fecit vxor Loth? Liberata est à Sodomis, & in via posita retrorsum respexit. Vbi respexit, ibi remansit. Facta est autem statua fatui, vt illius contemplatione condiantur homines, cor habeant, non sint fatui, non retrò respiciant. Obijcimus illis quosdam qui retrò respexerunt: illi fatui sunt in se, sed alios condunt, quando commemorantur, vt illorum exemplum timètes isti, retrò nè respiciant.

11. IDEM Augustinus sermone primo de communi vita clericorum: Qui societatem communis vite iam susceptam que laudatur in Actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit. Obseruet iudicè scilicet Deum, non me. Ego scio quantum mali sit profiteri sanctum aliquid, nec implere: Vouete, inquit, & reddite Domino Deo vestro. Et, Melius est non vouere, quam vouere & non reddere. Virgo & si nunquam fuit in monasterio, & virgo sacra est, illi nubere non licet, quamuis esse in monasterio non compellitur. Si autem cepit esse in monasterio & deseruit, & tñ virgo est, dimidia ruit. Sic & clericus duas res professus est, & sanctitatem, & clericatum. Professus est sanctitatem, professus est communiter viuendi societatem: & professus est quam bonum & iucundum, habitare fratres in unum. Si ab hoc proposito cecidit, & extra manens clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit.

Puella virginitatis propositum abiiciens.

crimè magnum admitti, cum violatur consecratio & propositum deseritur.

Excusatio fugitiuorum monachorum.

Lucæ 17. Gene. 19.

Fatui sunt & respiciunt retrò.

Habetur hic sermo in editione Parisiensi to. 10. sub fin. & in C. A. G. granensi sub Ludouico celebrato anno 816. cap. 12. A. 2. & 4.

Deserentes vitam religiosam & comunem. Psal. 75. Eccl. 5. Virgini sacra nubere non licet. Clerici religiosi & in comuni viuentes. Psal. 132.

Nec monachis nec virginibus Deo dicatis licet nuptijs iungi. Reliqua testimonia de hoc negotio habes quæst. sequenti.

Qui secundò contraxerunt matrimonium, non sunt ad sacerdotium promouendi.

Matrimonio antè cōtracto uentes, nō suscipiuntur ab ecclesia ad presbyteratum, diaconatum, aut subdiaconatum.

Vbi sinceri sunt canōes. Non secundū canonē ecclesiasticū agūt, qui matrimonio antè cōtracto, ut iunguntur, in prædictis ordinibus cōstituti.

1. Cor. 7.

Ad sacerdotium ferè non nisi virgines promouētur: aut v t minimū cōtinētes aut cælibes.

for. * solitaria vitā degētes, Bigami nō ordinantur.

1. Tim. 3.

12. CHALCEDONENSIS synodus generalis canone decimo sexto: Si qua virgo se dedicauerit Deo, similiter & monachus, non licere eis iungi nuptijs. Si verò inuenti fuerint hoc facientes, maneat excommunicati. Statuimus verò posse eis fieri humanitatem, si ita probauerit loci Episcopus. DE CAELIBATV SACERDOTVM ET CLERICORVM.

13. EPIPHANIUS hæresi quinquagesima nona contra Catharos: Reuerà nō suscipit sancta Dei prædicatio post CHRISTI aduentum eos, qui à nuptijs, mortua ipsorum vxore, secundis nuptijs coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotij honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat. Sed & adhuc viuentem & liberos gignentem vnus vxoris virum non suscipit, sed eum qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum & presbyterum, & episcopum, & hypodiatonum: maximè vbi sinceri sunt canones ecclesiastici. At, dices mihi, omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere & presbyteros & diaconos & hypodiatonos. At hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est, id semper ecclesia per spiritum sanctum benè disposita videns, statuit apparere, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem quòd decorum est propter repētina ministeria ac necessitates, vt presbyter & diaconus & Episcopus Deo deditus sit. Si enim etià populo præcipit sanctus Apostolus, dicens: Vt ad tempus vacent orationi: quanto magis sacerdoti idem præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundum Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vñibus perficitur.

14. IDEM Epiphanius in Cōpendiaria vera doctrina fidei Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ: Horum vertex est sanctum sacerdotium ex virginibus quidem vt plurimum procedens: Si verò non ex virginibus, at ex solitariam vitam degentibus. Si verò non suffecerint ad ministerium * ad solitariam vitam degentibus, de his qui continent à proprijs vxoribus, aut ab vnjs nuptijs viduitatem seruantibus. Nam eum qui secundas nuptias contraxit, nō licet in ipsa ad sacerdotium suscipere: etiam si is qui ab initio continens viduus fuerit, possit habere locum episcopi & presbyteri, & diaconi & subdiaconi.

15. HIERONYMVS libro primo cōtra Iouinianum: Non dicit,

cit Paulus, Eligatur episcopus qui vnā ducat vxorem & filios faciat: sed qui vnā habuerit vxorem & filios in omni subditos disciplina. Certè confiteris non posse esse Episcopum, qui in episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit, nō quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Sed & hoc inferendum, si laicus & quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali: sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est, ergò semper carendum matrimonio.

16. IDEM aduersus Vigilantium: Proh nefas, Episcopus sui sceleris dicitur habere consortes: si tamen Episcopi nominandi sunt, qui nō ordinant Diaconos, nisi prius vxores duxerint. Nulli cælibi credentes pudicitiam, immò ostendentes, quàm sanctè viuant, qui malè de omnibus suspicantur, & nisi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesq; de vnjs matrum vagientes, CHRISTI sacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Ecclesiæ? quid Aegypti & sedis Apostolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continent, aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt?

17. AVGVSTINVS libro secundo de adulterinis coniugijs, capite vicésimo: Istis qui virilem excellentiam non putant, nisi peccandi licentiam, quandò terremus nē adulterinis coniugijs hærendo pereant in æternum, solemus proponere etiam continentiam Clericorum: qui plerunquē ad eandem sarcinam subeundam capiuntur inuiti, eamq; susceptam vsq; ad debitum finem, Domino adiuuante, perducunt. Dicimus ergò eis, Quid si & vos ad hoc subeundum populorum violentia caperemini? nōne susceptum castè custodiretis officium, repente conuersi ad impetrandas vires à Domino de quibus nūquàm antea cogitastis? Sed illos inquit, honor plurimum consolatur. Respondemus, & vobis timor amplius moderetur. Si enim hoc multi Dei ministri repētè atq; inopinanter impositum susceperunt, sperantes se illustrius in CHRISTI hereditate fulgere: quātò magis vos, adulteria cauendo, viuere continenter debetis, metuentes nō in regno Dei minus lucere, sed in gehennæ ignibus ardere?

18. GREGORIVS libro tertio epistolarum, epistola trigésima quarta: Multorum relatione comperimus hanc apud vos olim cōsuetudinem tenuisse, vt subdiaconi suis licitè miscerentur coniugibus. Quod nē denuò quisquā præsumeret, à seruo Dei, sedis nostræ diacono ex autoritate nostri decessoris est isto modo prohibitum, vt

Episcopus q vxoratus ad Episcopatum venit, si vtatur matrimonio, vt adulter dānabitur.

Sacerdoti sēper carendū matrimonio.

Ecclesiæ Orientis, Aegypti, & sedis Apostolicæ clericos, non nisi virgines, cælibes, aut continentis admittunt.

Qui ad Clericatum inuiti rapiēbantur, cōtinētia eorū seruabant.

Oratiōe impetratur donū continentia.

eodem tempore ij q iam vxoribus fuerant copulati, vnū ē duobus eligerent, id est, à suis vxoribus abstinerēt, aut certe nulla ratiōe ministrare p̄sumerent. Et p̄st pauca: De cetero verò fraternitas tua sit omninò sollicita, & quos ad hoc iam officium contingerit promoueri, hoc quàm maximè diligenter inspiciat, nè si vxores habent, miscendi se cum eis licētia potiantur, sed ad similitudinem sedis Apostolicę, eos cuncta obseruare sua nihilominus districtiōe cōstituat.

Subdiaconis interdicitur vsus cōiugij.

Ad cōtinētia adstringuntur nō minus diaconi & subdiaconi q̄ episcopi & presbyteri. 1. Cor. 7.

19. LEO Magnus epistola nonagesima secunda ad Rusticum Narbonensem Episcopum, capite tertio: Lex continentię eadem est ministris altaris, quę episcopis & presbyteris: qui cū essent laici siue lectores, licitè & vxores ducere, & filios procreare potuerunt. Sed cū ad prędictos peruenerint gradus, cępit eis non licere quod licuit. Vndè vt de carnali fiat spirituale coniugium, oportet eos nec dimittere vxores, & quasi non habeant, sic habere, quò & salua sit charitas coniugiorum, & cessent opera nuptiarum.

20. IDEM in epistola octogesima quarta ad Anastasium Episcopum Thessalonicensem, capite quarto: Quum extra Clericorum ordinem constitutis, nuptiarum societati & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectę continentię puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, sint tanquàm non habentes: & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus à capite est, dignum est custodiri: quantò magis in primo aut secundo tertioque seruandum est, nè aut Leuitico ministerio, aut presbyterali honori, aut Episcopoli excellentię quisquam idoneus existimetur, qui se à voluptate vxoria necdūm frānāsse detegitur?

Subdiaconoru & superioru ordinu continentia. 1. Cor. 7.

21. BERNARDVS sermone sexagesimo quinto in cantica, de hæreticis loquens: Mulieres relictis viris, & item viri dimissis vxoribus ad istos se conferunt. Clerici & sacerdotes populis ecclesijsq; relictis, intonsi & barbati, apud eos inter textores & textrices plerunquè inuenti sunt. Interrogo vnumquempiam horum: Heus tu bone vir, quæ nam hæc mulier, & vndè hæc tibi? Vxorne tua? Non, inquit, nam voto meo istud non conuenit. Filia ergò? Non. Quid? Non foror, non neptis, non aliquo saltem propinquitatis vel affi-

Clericis & sacerdotib. q̄ vouerūt cōtinētiam, vetat cohabitatio nē mulierū.

nitatis gradu attinēs tibi? Nullo pręsus. Et quomodò tuta tibi cum ista cōtinētia tua? Sanè nec licet tibi istud. Cohabitationē (si nescis) virorum & fœminarum in ijs qui vouere continentia, Ecclesia vetat. Si non vis scandalizare Ecclesiam, eiice fœminam.

22. CONCILIVM Tridentinum sessione vigesima quarta,

canone nono: Si quis dixerit, clericos in sacris ordinibus constitutos, vel regulares castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractum que validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel voto: & oppositū nihil aliud esse, q̄ damnare matrimonium, posse que omnes contrahere matrimonium qui non sentiunt se castitatis, etiam si eam vouerint, habere donum, anathema sit: cūm Deus id rectè petentibus non deneget, nec patiatur nos supra id, quod possumus, tentari.

Clericoru in sacris cōstitutū & religiosoru matrimonium vtrū validum sit.

23. IN sexto decretalium, libro tertio, titulo decimo quinto de Voto & voti redemptione: Bonifacius octauus Biterensi Episcopo: Nos attendentes quòd voti solennitas ex sola constitutione Ecclesię est inuenta: matrimonij verò vinculum ab Ecclesię capite re-arum omnium conditore, ipsum in paradiso & in statu innocentię instituyente, vnionem & indissolubilitatem acceperit: pręsentis declarandum duximus oraculo sanctionis, illud solum votum debere dici solenne, quantum ad p̄st contractum matrimonium dirimendum, quod solennizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionē expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. Reliqua verò vota etiam quandoquē matrimonium impediunt contrahendum, & quanto manifestius sunt emissa, tanto propter plurium scandalum & exemplum durior pœnitentia transgressoribus debeatur, non tamē rescindere possunt matrimonia p̄st contracta.

Donū castitatis vndè cōquiratur.

Voti solenne in quo constat, & quòd dirimat matrimonij cōtrahendum.

Redditur solenne per susceptionē ordinis sacri & professionē factā in approbata Religione.

1. D BERNARDVS epistola secunda ad Fulconem: Cur ergò, inquis, singulariter me repræhendis, cūm & in alijs videas quod iustius forsitan repræhendere possis? Ad quod ego: propter singularitatem erroris tui, propter immanitatem peccati tui. Nam etsi plerique alij perditè viuunt, etsi inordinati & indisciplinati sunt, nondūm tamen ordinem aut disciplinam professi sunt. Sunt quidem peccatores, sed non pręuaricatores. Tu verò quantumlibet modestè & honestè viuas: si castè, si sobriè, si omninò religiosè te habeas: DEO tamen minis accepta est tua religio, quam deturpat voti pręuaricatio.

Votifragi q̄ tumis benè viuāt, Deo tamē nō placet.

2. ANSELMVS epistola quarta ad quandam Dōminam: Si doles, adhuc salutem tuam spero: si autem non doles, quid nisi damnationem tuam expectare queo? Impossibile nanque est te vllomodo posse saluari, nisi ad habitum & propositum abiectum redieris.

Nisi ad habitū & propositū abiectū redieris, non saluabuntur.

V

*Cogit igitur ad cœlibatum quosdam
Ecclesia?*

^a Beda lib. 3. de taber. & vasis eius ca. 9. & in Luca cap. 1. Hiero. in. cap. 1. ad Titum, & in Apol. pro lib. contra Iouinia. Orig. hom. 23. in Num. Ambros. epistola 82. & lib. 1. offic. cap. 50. Euseb. 1. demonstr. euan. cap. 9. Vide Canones distinct. 28. & 82.

^b 1. Cor. 7. g.
^c Theophyla. ibidem.
Hiero. lib. 1. cœtra Iouit.
Greg. in. cap. 15. lib. 1.
Reg. Epipha. hæref. 61.

^d Ibidem a

^e Matth. 19. b

^f Esaiæ 56. b & ibidem
Hiero. Bassilius lib. de
virginit. Aug. de sancta
virginit. cap. 24. & 25.
^g Libro 1. ad vxorem.

^h 1. Corin. 7. f

A Non cogit sanè pia prouidaquæ mater, quæ legem cœlibatus nemini imponit: ab ijs verò qui legem eam, vt dictum est, vltro receperunt, exigit, ^a nè soluant religionē, nè ve conventionē quam cum CHRISTO & eius Ecclesia sanctè iniuerunt, violent atque rescindant.

B Meritò igitur vrgatur illi stare promissis, & seruare quod semel firmiter amplexi sunt consilium Euangelicum: de quo Paulus: ^b *Et qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit: (quãdiu scilicet voto cœlibatus ^c adstricta non est) & qui non iungit, meliùs facit.* ^d *Ac rursùs: Bonum est homini mulierem non tãgere.* Quocircà laudantur à ^e CHRISTO, & in Ecclesia semper apprimè laudati fuerunt ^f Eunuchi Euangelici, siue, vt Tertullianus ^g vocat, spadones voluntarij, qui seipfos propter Dei regnum castrauerunt, vt sint sancti ^h corpore & spiritu, Deo in carne sine carne militantes.

C Vbi duplex error nobis est valdè cauendus:

du: alter eorum, qui cum Iouiniano matrimonium sic extollunt, vt aut ^a æquent, aut ^b antepo-
nant hunc statum cœlibatui seu virginitati, cum Paulus ^c quidem & patres omnes apertè reclamēt: alter eorum qui fingunt continentiam & cœlibatum ab hominibus Christianis vix posse præstari, ideoque nulli eum facillè suscipiendum, aut sanctè promittendum esse contendunt. Nec intelligunt isti Euangelicæ gratiæ vbertatem, quæ talis ac tãta per CHRISTVM tot seculis data est, & quotidiè datur credentibus, ^d petentibus, quærentibus, pulsantibus, vt hi iugū Domini suaue & continentię viam non minùs sibi commodam, quàm salutarem experiantur. Inter quos erat & Paulus, palàm affirmans: ^e *Fidelis Deus est, qui nō patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione prouentum.* Quamobrem Augustinus, ^f vbi lo-
cum illum, Vouete & reddite Domino Deo vestro: explicat, ità scriptum reliquit: Non sitis pigri ad vouendum. Non enim viribus vestris implebitis. Deficietis, si de vobis præsumitis: Si autē de illo, cui vouetis, vouete: securi reddetis Et idem alibi: ^g *Felix necessitas quæ ad meliora compellit.*

^a Hier. in Iouinia. Augu. hærefi 82.
^b Triden. scf. 24. cap. 10.
^c 1. Cor. 7. g

^d Aug. lib. 6. & 8. Confess. cap. 11. Orig. Hiero. Chry. in Matt. c. 19.

^e 1. Cor. 10.

^f Augusti. in Psal. 75.

^g Epistol. 45.

SCRIPTURAE.

PRIORIS ad Corinthios septimo, vt in textu.

999 3

MAT-

MATTHAEI decimonono: Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sūt enim Eunuchi, qui de matris vtero sic nati sunt: & sunt Eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt Eunuchi, qui seipfos castrauerunt propter regnum caelorum. Qui potest capere, capiat.

ESAIAE quinquagesimo sexto: Et non dicat Eunuchus, Eccē ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus Eunuchis: Qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint foedus meum: dabo eis in domo mea & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.

PRIORIS ad Corinthios septimo: Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori. & diuisus est. Et mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini sunt, vt sit sancta & corpore & spiritu. Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi: quomodo placeat viro. Ibidem: Qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit: & cæt. Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuit. Quòd si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit, si sic permanferit secundum meum consilium. Puto autem quòd & ego spiritum Dei habeam.

PRIORIS ad Corinthios decimo: Fidelis deus & cæt. sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.

P A T R E S.

DE CAELIBATV SACERDOTVM.

Reliqua testimonia habes quæst. præcedenti.

1. A BEDA libro tertio de tabernaculo & vasis eius ac vestibus sacerdotum, capite nono: Sine illa castimonie portione, quæ ab

ab appetitu copulæ coniugalis cohibet, nemo vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris potest ministerium conseruari, id est, si nō aut virgo permanferit, aut contrā vxorix coniunctionis foedera soluerit. Quod videlicet genus virtutis nulli per legem DEI necessario imperatum, sed voluntaria est deuotione Domino offerendum, dicente ipso de hoc: Non omnes capiunt verbum istud. Ad quam tamen benigna mox exhortatione eos qui possint, inuitat, dicens: Qui potest capere, capiat. Et paulò post: eisdem qui vel vxorem, vel alios cognatos & implicamenta mundi huius propter ipsum reliquerint, centuplum promittit in hac vita præmium, & in seculo futuro vitam æternam. Vndè certè gratia distinctionis non Moyses hoc indumento vestiri Aaron & filios eius iubetur, sicut de prioribus dicitur: Vestiesq; his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios eius cum eo. Sed facies, inquit, feminalia linea, vt operiant carnem. Ipsi, inquit, operiant carnem turpitudinis suæ, tu feminalia pontifici & filijs eius facies, tu castitatis regulam docebis, tu abstinendum ab vxorio complexu eis, qui sacerdotio functuri sunt, intimabis. Nulli tamen violentum huiusmodi continentie iugum impones: sed quicumque sacerdotes fieri ac ministerio seruire altaris volunt, ipsi sua sponte vxorum serui esse desistant. Quod vbi perfererint, & suscepto semel continentie proposito ministros se sanctuarij atque altaris fore consentiunt, aderit lex diuina, quæ velut cæterum illius habitum sacerdotibus congruum imponens, quomodo viuere vel docere debeant, abundanter instituat, congaudentesq; spontaneæ ipsorum deuotioni, dignum sacerdotio decus sapientie, patientie, mansuetudinis, misericordie, zeli spiritualis, humilitatis, timoris Domini, ceterorumq; huiusmodi ornamentorum superaddat. Alioquin iniquitatis rei moriuntur. Mortem namque certissimam incurrit anima, si quis luxuriosè viuens, sacerdotalem sibi vsurpare gradum præsumit.

2. IDEM Beda in primum caput Lucae, in ea verba, Et factum est vt impleretur dies officij eius, abiit in domum suam: Hoc est quod dixi, quòd vicis suæ tempore pontifices, templi tantum officijs mancipati, non solum à complexu vxorum, sed ab ipso quoq; domorum suarum abstinere ingressu. Vbi nostri temporis sacerdotibus, quibus semper altari seruire iubetur, perpetuò seruandæ castitatis exemplum datur. Quia enim tunc sacerdotalis ex stirpe Aarō successio quærebatur, necessariò tēpus substituendæ soboli procurabatur. At quia nunc non carnalis successio, sed perfectio spiritualis inquiri-

Non nisi cælibes aut continentes ad altaris ministerium consecrandi.

Nemo inuitus cogitur ad esiliatum amplectēdū. Matt. 19. Ibidem.

Nulli violentè continentie iugum imponendum: sed cum sponte susceperint, ferre desceps debent.

Certissimam animæ mortē incurrunt incontinentes sacerdotes.

Exemplum datur Sacerdotibus nostris ppetuæ castitatis.

tur,

Semper castitas obseruanda scipitur. *1. Cor. 7.* *Aigumeta B. Hieronymi p. cœlibatu ministrorum altaris.* *1. Reg 21.*

tur: consequenter sacerdotibus, vt semper altari queant assistere, semper ab vxoribus continendum, semper castitas obseruanda præcipitur.

1. Cor. 7. *Aigumeta B. Hieronymi p. cœlibatu ministrorum altaris.* *1. Reg 21.*

3. HIERONYMVS in caput primum epistolæ ad Titum: Si Laicis imperatur, vt propter orationem abstineat se ab vxorum coitu: quid de episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populis peccatis, illibatas DEO oblaturus est victimas? Relegamus libros Regum, & inueniemus sacerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse prius dare Dauid & pueris eius: nisi interrogaret, vtrum mundi essent pueri à muliere, non vtique aliena, sed coniuge. Et nisi eos audisset ab heri & nudius tertius vacasse ab ope coniugali: nequaquam panes quos prius negauerat, concessisset.

Panum propositiois & corporis Christi differentia.

1. Tim. 3. *Tit. 1.*

Tantum interest inter propositionis panes & corpus CHRISTI, quantum inter umbram & corpora, inter imaginem & veritatem: inter exemplaria futurorum, & ea ipsa quæ per exemplaria præfigurabatur. Quomodo itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia lucris, hospitalitas quoque & benignitas præcipue esse debent in Episcopo, & inter cunctos laicos eminentia: Sic & castitas propria & (vt ita dixerim) pudicitia sacerdotalis: vt non solum ab opere se immundo abstineat, sed etiam à iactu oculi & cogitationis errore mens, CHRISTI corpus confectura, sit libera.

Sacerdotalis pudicitia qualis in episcopo.

Continentia Sacerdotii & ministrorum altaris.

Non eliguntur nisi post Sacerdotium in æternum pudici.

Psal. 140.

1. Cor. 7.

Castitati propterea se deuouentes, apti sunt ad sacrificandum.

4. IDEM in apologia pro libris aduersus Iouinianum: Ecce perspicue nuptias diximus concedi in Euangelio, sed tamen easdem in suo officio permanentes, præmia castitatis capere non posse. Quod si indignè accipiunt mariti, non mihi irascantur, sed scripturis sanctis, immo episcopis & presbyteris & diaconis & vniuerso choro sacerdotali & Leuitico, qui se nouerunt hostias offerre non posse, si operi seruiant coniugali. Ibidem: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes: Episcopi, presbyteri, diaconi aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certe post sacerdotium in æternum pudici.

5. ORIGENES homilia vigesimatertia in librum Numerorum: Si oratio iusti sicut incensum offertur in conspectu Domini, & eleuatio manuum eius sacrificium est vespertinum. Dicit autem Apostolus ihs qui in coniugijs sunt: Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi, & iterum in id ipsum sitis: certum est quia impeditur sacrificium indefinens ihs, qui coniugalibus necessitatibus seruiunt. Vnde videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indefinens, qui indefinenti & perpetuè se deuouerit castitati.

6. AMBROSIVS epistola octogesima secunda ad Vercellensem Ecclesiam: Vnius vxoris virum præcipit esse, non quod exortem excludat coniugij, (nam hoc supra legem præcepti est) sed vt coniugali castimonia seruet ablutionis suæ gratiam. Neque iterum, vt filios in sacerdotio creare Apostolica inuitetur autoritate. Habentem enim dixit filios, non facientem: neque coniugium iterare. Quod ideò non prætermisi, quia plerique ita argumentantur, vnus vxoris virum dici post Baptismum habitæ, eò quod Baptismo vitium sit ablutum, quo adferebatur impedimentum. Et vitia quidem atque peccata diluuntur omnia, vt si quis contaminauerit suum corpus cum plurimis, quas nulla coniugij lege sociauerit, remittantur ei omnia, sed coniugia non resoluuntur si quis iterauerit. Culpa enim lauacro, non lex, soluitur. Nulla enim culpa coniugij, sed lex est. Quod legis est igitur, non remittitur quasi culpa, sed tenetur quasi lex. Ideò Apostolus legem posuit, dicens: Si quis sine crimine est vnus vxoris vir. Ergo quia sine crimine est vnus vxoris vir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prærogatiua exiit sacerdotis. Diximus quid legis est: dicamus etiam quid rationis. Sed prius cognoscamus non solum hoc Apostolum de episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in Concilio Niceni tractatis addidisse: Neque clericum quenquam debere esse, qui secunda coniugia sortitus sit. Quomodo enim potest consolari viduam, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem, seruandam marito fidem, quam ipse priori coniugio non reseruauerit? Aut quid interesset inter populum & sacerdotem, si iisdem adstringerentur legibus? Debet præponderare vita sacerdotis, sicut præponderat gratia.

1. Tim. 3.

Matrimonio vti in Episcopo patu non licet.

Bigamus ad sacerdotium inhabilis.

Tit. 1.

Vita Sacerdotis præponderare debet.

7. IDEM Ambrosius libro primo officiorum, capite quinquagesimo, eoque ultimo, loquens de ministris altaris: Inoffensum autem exhibendum & immaculatum ministerium, nec vllò coniugali coitu violandum cognoscitis, qui integro corpore, incorrupto pudore, alieni etiam ab ipso consortio coniugali, sacri ministerij gratiam recepistis. Quod eò non præterij, quia in plerisque abditioribus locis cum ministerium gerent, vel etiam sacerdotium, filios susceperunt, & id tanquam vsu veteri defendunt, quando per interualla dierum sacrificium deferebatur, & tamen castificabatur etiam populus per biduum aut per triduum, vt ad sacrificium purus accederet, vt in veteri testamento legimus: Et lauabant vestimenta sua. Exod. 19.

Si in figura tanta obseruantia, quanta in veritate? Disce sacerdos atq; Leuita, quid sit lauare vestimenta tua, vt mundum corpus celebrādis exhibeas sacramentis.

8. EVSEBIUS Pamphili libro primo de demōstratiōe euangelica, capite nono: Meritō aliquis quæsiērit, quæ nā causa sit, cur prisci in nuptijs & procreatione liberorū plurimū studij posuerint: nos verō hęc partem negligamus. Aduersus hęc talem licet ex ipsis

Cur in veteri lege maior habebatur cura nuptiarum & procreationis liberorū quam in noua lege.
Prima causa.

Hebræorum oraculis rationem colligere. Quicumque ante Moysen de laude pietatis nomen adepti sunt, hi tunc initium habente, tuncq; primū existente vita, fuisse memorantur: quæ verō ad nos pertinent, tendere ad finem. Quare illos magna cum cura sobolis incrementum quæsiuisse, quum per illud tempus & numerus hominum augeteretur, & multiplicaretur, atque indiēs robur acciperet genus humanum: nobis verō non admodū curæ esse hoc, vtpote cūm res iam interire ac desinere, atque ad extremum finem tendere credantur, quandō planē dicitur, ante vitæ consummationem, Euangelicam in foribus adesse doctrinam, & renouatio ac generatio alterius seculi, quod breuī instet futurum, denunciatur. Vna igitur defensio hęc, altera autem erit huiusmodi: Priscis illis qui remissiorem ac liberiorem vitam agebant, nihil erat impedimento, nē domui liberisq; præessent, ac pariter diuinę quoque rei vacarent, qū vnā cum vxoribus, & liberis, & domo, religioni assiduam dare operā poterāt, & nusquam ob vllas res externas à meliore proposito auellebantur. Res verō nostræ innumerabilia habent, quę extrinsecūs premant, & quę in alienas curas vndiq; trahant, & ab earum rerum studio quę Deo placent, abducant. Hanc igitur causam esse, cur nubendi ratio contrahatur, Euangelicę doctrine verbum demonstrat, vbi ait: Hoc autem dico, fratres, tempus breue est: Reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquā non habentes sint: & qui flent, tanquā non flentes: & qui gaudent, tanquā non gaudentes: & qui emunt, tanquā non possidentes: & qui vtuntur hoc mundo, tanquā non vtentes. Præterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est, sollicitus est de ijs quę Domini sunt, quomodō placeat Domino. Qui autem cum vxore est, sollicitus est de ijs quę sunt mūdi, quomodō placeat vxori. & diuisus est. Et mulier inupta, & virgo cogitat quę Domini sunt, vt placeat Domino, vt sit sancta & corpore & spiritu: quę autem nupta est, cogitat quę sunt mūdi, quomodō placeat viro. Porrd hoc ad vtilitatem vestrā dico, non vt laqueum

Secunda.

1. Cor. 7.

laqueum vobis iniiciam, sed ad id quod honestum est, & quōd facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi: Palam igitur in his causam, cur à nuptijs sit abstinendum, proponit, vbi temporum, rerumq; extrinsecūs ingruentium stoliditatem reprehendit, quorum nihil priscis illis accidebat. Ad hęc tertia quoque ratio adiungi potest, propter quam veteres illi Dei cultores, in procreatione liberorum plurimū studij collocarent. Quum reliqui homines in morum peruerfitate maius indiēs incrementum accēpissent, atque in immanem, & ab omni humanitate alienam, & planē ferinam vitam relapsi essent, & impium prorsus omnique religioni inimicum morem, facile corruissent: valdē pauēi, & facile numerabiles, qui supererant, ea sectantes quę prius à nobis dicta sunt, à multorum consuetudine, & à communi cum reliquis hominibus victu, se amouebant. Porrd autem cūm seorsūm ab alijs gentibus, singularique more viuerent, nouam quandam reip. rationem, vitamque studiosam Sapientię, veręque ipsius DEI cultricem, & reliquis hominibus impermiscuam, instituerunt. Vt igitur posteris quoque illorum proprię religionis, tanquā scintilla quædam reparandi ignis, itā aliquod semen seruarietur, neque vnā cum ipsorum decessu ipsorum pietas deficeret atque interiret, meritō & generandæ & alendæ sobolis curam introduxere, vt sic Doctores atque Magistri priorum liberorum existerent, quippe qui posteris successores pietatis, proprięq; virtutis hæredes relinquere, pulchrum atque honestum iudicarent. Hinc sanē Prophetæ innumerabiles & viri iusti, quin ipse quoque Saluator ac Dominus noster, eiusque discipuli atque Apostoli, ab illorum disciplina profecti sunt. Quōd si qui etiam vitiosi ab eisdem prodierunt, quasi paleæ simul cum tritico subnascentes, non ob id tamen culpandi qui genuerint, aut qui enutrierint, quandō etiam de discipulis Saluatoris aliquos nouimus libertate voluntatis auersos, à recto aberrasse. Causa igitur ob quam viri sancti priscis temporibus magno cum studio liberos susciperent, reddita est: quæ non ampliūs in nobis locū habere dicenda est, quippe quum, Deo fauente, per Euangelicam Saluatoris nostri doctrinam, innumerabiles gentes & populos, in vrbibus & regionibus & agris liceat nobis oculis intueri, eodem animo festinantes & ad sancta Euangelicę doctrine præcepta concurrentes: quibus quidem factis superque sit, si doctores ac prædicatores diuini verbi omnibus & vitæ vinculis, & sollicitudinibus liberati, possint sufficere.

Tertia, eaque efficacior ratio.

In noua lege iam adductæ causæ locum nō habent.

His aut ipsi maxime in presentia, ut melioribus studiis vacet liberius, se iunctus a re uxoria victus adamatur, veluti ijs qui diuina & incorporea sobole propaganda, occupati teneantur, & non vnus, neque duorum liberorum, sed acervatim innumerabilis multitudinis educationem, sanctamque disciplinam, ac reliqua instituenda vitæ curam susceperint. Postremum omnium si quis priscorum illorum vitas, de quibus nunc loquimur, diligenter explorer, inueniet eos initio quidem ætatis, sobole augendæ, coniugioque vacantes, mature autem abstinentes atque cessantes. Scriptum est enim, quod placuerit Enoch Deo postquam genuit Mathusala. Vbi scriptura planè post genitum filium Deo placuisse illum, de quo loquitur, memorat, neque illi posthac alios genitos filios prodit. Noè quoque vir iustus post susceptiõem liberorum, solus cum familia, quum reliqua omnia quæcunque essent in terra perijissent, incolomis conseruatus, plurimis posthac superfuisse annis inducitur, neque tamen vsquam genuisse alios filios. Dicitur & Isaac postquam ex vna uxore geminæ proles pater factus est, desuisse cum illa consuescere. Et Ioseph, quum præsertim apud Aegyptios versatus sit, nõ plus quam duorum filiorum pater extitisse inuenitur, quorum matrem vnã duntaxat in matrimonio habuerit. Ipse etiã Moyse atque eius frater Aaron, antequam ipsis Deus apparuerit, filios genuisse memorantur: postquam autem diuina oracula acceperunt, nõ amplius genitos ab illis filios inuenias. quid porrò de Melchisedech est dicendum, cuius omninò non filius, non genus, nõ successio refertur? neque item Iesu, qui in Moyse locum successit, neque plurimorum aliorum prophetarum. Quum autem de Abraham & Iacob quæri soleat, qui multiplicem sobolem propagauerunt, alibi nos ociosius huiusce rei rationem reddidimus: vbi de sanctorum veterum virorum multiplici coniugio, multiplicique sobole differuimus. Ad quæ scripta nostra in presenti studiosos lectores remittimus: hoc vnũ admonentes, nõ noui quidem testamenti legibus, quæ ad susceptionem liberorum pertinent, omninò interdicti, sed in hoc quoque ijs consentanea quæ de priscis illis sanctis viris memorantur, instituta haberi. Oportet enim, dicit sermo Diuinus, episcopum vnus uxoris virum esse. Veruntamen eos qui sacrati sint, atque in Dei ministerio cultusque occupati, continere deinceps seipos a commercio uxoris decet: qui autem non ad tantum assumpti sint sacerdotij munus, ijs idem sermo diuinus indulget.

Continentia
Patriarcharũ
veteris testa-
menti.

Enoch
Genes. 5.
Eccles. 44.
Noè.

Isaac.

Ioseph.

Moyse &
Aaron.

Melchise-
dech.

Iosue.

1. Timo. 3.
Tit. 1.
Episcoporum
continentia.

Ex Gratiano.

9. A P V D Gratianum distinctione vigesima octaua sequentes canones

nones & decreta citantur Gregorij & cæterorum.

GREGORIVS Magnus in epistola ad Petrum Subdiaconum: Nullum facere Subdiaconum præsumant Episcopi, nisi qui se castè victurum promiserit, quia nullus ad ministeriũ altaris accedere debet, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium fuerit approbata.

Habetur lib.
1. epistol. 42.
Subdiaconorum
continentia.

INNOCENTIVS secundus: Decernimus ut hi qui in ordine Subdiaconatus & supra uxores duxerint, aut concubinas habuerint, officio atque ecclesiastico beneficio careant. Cum enim ipsi templi & vasa Domini, & sacrarium Spiritus sancti debeant esse & dici, indignum est eos cubilibus & immunditijs deseruire.

CONCILIUM Toletanum quintum: Quando Presbyteri & Diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionem suo episcopo facere, ut castè & purè viuant sub timore Dei: ut dum eos talis professio obligat, vitæ sanctæ disciplinam retineant.

Habetur in 4.
Tolet. cã 26.
Presbyterorum
& Diaconorum
professio de
seruanda con-
tinentia.
Habetur in
Conci. 2. To-
letan. can. 10.

CONCILIUM Toletanum secundum: De his quos voluntas parentum a primis infantie annis clericatus officio mancipauerit, id statuimus obseruandum, ut mox detonsi, vel ministerio lectorum traditi, in domo Ecclesiæ sub Episcopali presentia a præposito sibi debeant erudiri. At vbi octauum decimum ætatis suæ compleuerint annum, coram totius cleri plebisque conspectu voluntas eorum de expetendõ coniugio ab Episcopo perscrutetur: quibus si gratia castitatis Deo inspirante placuerit, & promissionem castimonie suæ absque coniugali necessitate sese sponderint seruatuos: hi tanquam appetitores arctissimæ viæ, leuissimo Domini iugo subdantur: ac primum Subdiaconi ministerium, habita probatiõe professionis suæ, a vicesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter ac inoffensè viginti quinque annos peregerint, ad Diaconi officium (si adimplere id posse ab Episcopo probantur) promoueri debent. Cauendum est tamen his, nõ quando suæ sponsionis immemores, aut ad terrenas nuptias, aut ad furtiuos concubitus vltro concurrant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegij rei, ab Ecclesia habeantur extranei. Quibus autem voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam auferre non possumus: ita ut cum prouectæ ætatis in coniugio positi renunciatuos se pari consensu operibus carnis sponderint, ad sacros ordines adspirent.

Castimonie
professio apud
clericos ante
subdiaconatum.

Sacrilegij rei
1. Cor. 7.

CONCILIUM Arelatense tertium: Assumi aliquem ad sacerdotium in coniugij vinculo constitutum non oportet, nisi fuerit

Est Canon 2.
secundi Arelatens. Concilij

Coniugati non promouendi ad sacerdotium nisi promissa continentia. Nec diaconi. Ex epi. 1. Siricij Papae ad Himerium Tarraconensem episcopum c. 7. Excusatio incontinentium Sacerdotum. Continetia Sacerdotum veteris legis.

Leuit. 20. Luc. 1.

Cur uxores habebant.

Matth. 5. Cant. 4. Christus voluit sacerdotes & Leuitas noui testamenti esse continentes. Ephes. 5.

Rom. 8. 1. Cor. 7. Ibidem 6. 2. Cor. 6. Sapient. 1.

Ex epi. ad Episcopos Africae a Gratiano non citata. Continetia Sacerdotum & Leuitarum. 1. Cor. 7.

10. APVD eundem Gratianum distinctione octogesima secunda, citatur Siricius Papa: Plurimos sacerdotes Christi atque Leuitas post longa consecrationis suae tempora, tam de coniugibus propriis quam etiam de turpi coitu sobolem didicimus procreasse, & crimen suum hac praescriptione defendere, quia in veteri testamento sacerdotibus ac ministris generandi facultas legitur attributa. Dicat mihi nunc, quisquis ille est sectator libidinum, praceptorque vitiorum, si aestimat quod in lege Moysei passim sacris ordinibus a Domino laxata sunt fræna luxuriae: cur eos, quibus committebantur sancta sanctorum, praemonet, dicens: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, Dominus Deus vester? Cur etiam procum a suis domibus, anno vicis suae, in templo habitare iussi sunt sacerdotes? Hac videlicet ratione, ne vel cum vxoribus possent carnale exercere commercium, vt conscientiae integritate fulgentes, acceptabile Deo munus offerrent. Quibus etiam, expleto deseruitionis suae tempore, vxorius vsus solius successione causa fuerat relaxatus: quia non ex alia nisi ex tribu Leui, quisquam ad Dei ministerium fuerat praecipuus admitti. Vnde & Dominus Iesus cum nos suo illustrasset aduentu, in euangelio protestatur, quia legem venerit implere, non soluere. Et ideo ecclesiam, cuius sponsus est speciosus forma, castitatis voluit splendore radiare, vt in die iudicij, cum rursus aduenerit, sine macula & ruga eam possit, sicut per Apostolum suum instituit, reperire. Quarum sanctione sacerdotes omnes atque Leuitas insolubili lege constringimur, vt a die ordinationis nostrae, sobrietati ac pudicitiae & corda nostra mancipemus & corpore, dummodo per omnia Deo nostro in his, quae quotidie offerimus, sacrificijs placeamus. Qui autem in carne sunt, dicente electionis vase, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Et vbi poterit, nisi in corporibus (sicut legimus) sanctis, Dei spiritus habitare? Et quia aliquanti de quibus loquimur, vt tua sanctitas retulit, ignoratione &c. Vide eundem in epistola quarta ad Episcopos Africæ, capite nono: Praeterea quod dignum & pudicum & honestum est, suademus, vt sacerdotes, & Leuitas cum vxoribus suis non coeant, quia in ministerio diuino quotidianis necessitatibus occupantur. Ad Corinthios nanque sic Paulus scribit, dicens: Abstinetes vos, vt vacetis orationi. Si ergo laici

ab-

abstinentia imperatur, vt possint deprecantes audiri, quãtò magis sacerdos vtiq; omni momento paratus esse debet, munditiae puritate securus, ne aut sacrificium offerat, aut baptizare cogatur? Qui si sunt in epi. 2. contaminatus est carnali concupiscentia, quid faciet? Excusabit? Quo pudore, qua mente vsurpabit? Qua conscientia, quo merito hic exaudiri se credit, quum dictum sit: Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihili mundum. Qua de re horror, moneo, rogo, tollatur hoc opprobrium, quod potest iure etiã gentilitas accusare. * Forrè creditur, quia scriptum est: Vnius vxoris virum. Non * permanenti in concupiscentia generandi dixit, sed propter continentiam futuram. Neque enim integros non admittit, qui ait: Vellem autem omnes homines sic esse, sicuti & ego. Et apertius declarat, dicens: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu.

IN eadem dist. octogesima secunda citatur Innocentius primus, capite primo: Proposuit, quid de his obseruari debeat, quos in diaconij ministerio, aut in officio presbyterij positos, incontinentes esse aut fuisse, generati filij prodiderunt. De his & diuinarum legum manifesta est disciplina & beatæ recordationis viri Siricij episcopi monita euidentia commearunt, vt incontinentes, in officijs talibus positi, omni ecclesiastico honore priuarentur, nec admitterentur accedere ad ministerium, quod sola continentia oportet impleri. Est enim vetus admodum sacrae legis autoritas, iam inde ab initio custodita, quod in templo anno vicis suae habitare praecipiti sunt sacerdotes, vt seruientes sacris oblationibus, puros & ab omni labe purgatos, sibi vendicent diuina ministeria: neque eos ad sacrificia fas sit admitti, qui exercent vel cum vxore carnale consortium, quia scriptum est: Sancti estote, quia & ego sanctus sum, Dñs Deus vester. Quibus vtiq; propter sobolis successione vxorius vsus fuerat relaxatus: quia ex alia tribu ad sacerdotium nullus fuerat praecipuus accedere: quãtò magis hi sacerdotes vel Leuitas pudicitiam ex die ordinationis suae seruare debent, quibus vel sacerdotium vel ministerium sine successione est, nec preterit dies, qua vel a sacrificijs diuinis, vel a baptismatis officio vacent? Nam si beatus Apostolus Paulus ad Corinthios scribit, dicens: Abstinetes vos ad tempus, vt vacetis orationi: & hoc vtiq; laicis praecipit: multò magis sacerdotes, quibus & orandi & sacrificandi iuge officium est, semper debent ab huiusmodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare vsurpabit, aut

Hæc iisdem verbis ab Innocentio 1. repetita sunt in epi. 2. ad Victorium Rothomagensem.

Tit. 1.

1. Tim. 1.

Tit. 1.

* Sed fortè licere hoc creditur,

* permanentes

1. Cor. 7.

Rom. 8.

Rursus ex Gratiano.

Habetur in epi. 3. ad Exuperium Tolosanum Episcopum.

Siricij decretum renouatur.

Lucæ 1.

1. Par. 24.

Leu. 11. & 20.

Num. 18.

Continetia sacerdotum,

1. Cor. 7.

aut qua conscientia, quove merito exaudiri se credit, quum dictū sit, Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum? Sed fortasē hoc licere credit, quia scriptum est: Vnius vxoris virum. Non de permanente in cōcupiscentia generandi hoc dixit, sed propter continentiam futurā. Neque enim integros corpore non admisit, qui ait: Vellem autem omnes sic esse, sicut & ego.

Rom. 8. Quod & apertius declarat, dicēs: Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt. Vos autem iam non estis in carne, sed in spiritu: & habentem filios, non generātem, dixit: Sed ea planē dispar & diuersa sententia est. Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ ab Episcopo Siricio ad prouincias cōmeauit, non probabitur peruenisse, his ignorationis venia remittitur, ita vt de cætero penitus incipiant abstinere. Et ita gradus, in quibus inuenti fuerint, sic retentent, vt eis non liceat ad potiora conscendere. Quibus in beneficio esse debet, quodd hunc ipsum locum, quem retinent, non amittunt. Si qui autem scisse formam viuendi missam à Siricio detegentur, neque statim cupiditates libidinis abieciisse, illi sunt modis omnibus submouēdi: quia post admonitionem cognitam, præponendam arbitrati sunt voluptatem.

CONCILIVM Agathense, quod Innocentij & Siricij decretū approbavit, capite nono sic habet: Placuit etiam, vt si Presbyteri vel Diaconi coniugati, ad torum vxorum suarum redire voluerint, Papæ Innocentij ordinatio, vel Siricij Episcopi autoritas, quæ est his canonibus inserta, seruetur. Quodd si ad aliquos formula illa ecclesiasticæ vitæ pariter & disciplinæ, quæ à Siricio Episcopo ad prouincias commeauit, non probabitur peruenisse, eis ignorationis venia remittitur, ita vt de cætero penitus incipiant abstinere. Et ita gradus suos, in quibus inuenti fuerint, sic retineant, vt ad potiora eis non liceat ascendere. Quibus in beneficio esse debet, &c. vt Innocentius dixit.

1. B THEOPHYLACTVS in caput septimū prioris ad Corinthios: Honor itaque eius est, seruare filiam virginē, eamq; ob rem laudatur. Benē enim, inquit, facit. Porro qui elocat nuptum virginem, & ipse benē facit: non enim peccatum est elocare. Omne autem quod non est peccatum, benē fit. Melius verò est non elocare, virtus enim est. Et paulò antè: Et si nupserit virgo, non peccauit. Virginem hic dicit, non eam quæ Deo consecrata sit, (ea enim si nupserit peccauit omnino, vt potè quæ mæchum superinduxerit spōso suo Christo) sed innuptam dum puellam. Ea enim si nupserit, nō pecca-

Non habet Gratianus.

Siricij & Innocentij decretum renouatur.

Virgini quæ Deo cōsecrata est, nubere non licet.

peccauit: nec enim res impura est Matrimonium.

2. HIERONYMVS libro primo contra Iouinianum, vt suprā, quæstione quarta, A 2.

3. GREGORIVS in caput decimum quintum libri primi Regum: Nonnulli continentiam professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in cōiugali vita saluari posse confidunt. Quidam & dum Apostoli licetiam audiunt, Vnusquisq; suam vxorem habeat, & vnaqueq; suum virum: sine discretiōe personarum, omnes in hoc præcepto concludi, & sacrorum ordinum viros coniugali copula vti posse fatētur. Huiusmodi enim sensus, Amalechita camelus est: quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem vitam trahit.

4. EPIPHANIVS hæresi sexagesimā prima cōtra Apostolicos, agens de ijs verbis Pauli: Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quodd sit supadulta, & ita oportet fieri: quod vult faciat, non peccat si nubat. Nunquid Apostolus eam quæ semel virginitatem Deo seruare decreuit, à proprio cursu detrahere volens, hæc præcepit? Non enim de his sermo est, sed de virginibus q̄ nubēdi tempus exceßerunt, quæ non ob virginitatem in vigore permanferunt, sed quodd viros non habuerunt, qui eas ad nuptias petiuissent.

5. HIERONYMVS in caput quinquagesimum sextum Esaia: In Eunuchis intelligendi sunt, de quibus Dominus in Euangelio loquitur, Qui se castrauerunt propter regna cælorum: quales erant & Apostoli, quibus admirantibus, & pro rei difficultate dicentibus, Quis ergò potest saluus fieri? Respondit Saluator: Qui potest capere, capiat. Vndè & Apostolus de huiusmodi Eunuchis, id est, de virginibus, præceptum Domini se non habere testatur: sed dat consiliū, quasi misericordiam consecutus à Domino, volens omnes esse sicut seipsum. Tempus enim, ait, in collecto est: superest, vt qui habent vxores, sic sint quasi non habeāt. Qui enim liber vocatus est à seruitute & officio coniugali, iste verus est seruus Christi. Et post pauca: Qui sint Eunuchi, suprā diximus, qui solliciti sunt ad ea quæ Dei sunt: de quibus loquitur & Sapientia, Beata sterilis immaculata, quæ non cognouit stratū in delicto, habebit fructum in visitatione animarum. Et Eunuchus qui nō est operatus manu iniquitatē, neque cogitauit contra Dominum mala. Dabitur enim fidei eius electa gratia, & pars in templo Domini delectabilis. Hæc sterilis virginitate fecunda est: Hic Eunuchus regno cælorū vim facit, & violenter diripit illud. Iste custos est Sabbatorum, vt nunquam faciat

Excusatiōes & argumenta incōincentiū Religiosorū & Sacerdotū. 1. Cor. 7.

1. Cor. 7.

Paulus quibus virginibus permittat matrimonium.

Eunuchi eugeliici commendantur. Matth. 19.

1. Cor. 7.

Sapient. 3.

Plus offerunt
quàm præcep-
tum est.
1. Cor. 7.

Ioan. 14.

In Sacerdo-
tali gradu cõ-
stituti Eunuch
euangeli-
ci filios habet
spirituales.
Ioan. 13. & 21.
Ioan. 20.

Ioan. 1.

Matth. 19.
Spadonum
euangelico-
rum laus.

Esaia. 56.

Virginitatis
cõmendatio.

Eunuchi euã-
gelici.
Esaia. 56.

Matth. 19.

opera nuptiarum. Iste elegit quæ Dominus voluit, vt plus offerat quàm præceptum est: vt non indulgentiam Apostoli eius, sed voluntatem consideret. Iste tenet foedus Domini sempiternum, vt non ad tempus vacet orationi, & iterum ad id ipsum reuertatur: sed accepturum esse se nouerit in domo Domini, quæ est Ecclesia eius, locum optimum. Multæ enim mansiones sunt apud patrem. Et qui Eunuchus fuerit, ac fecerit vniuersa quæ scripta sunt, habebit in muris eius locum optimum, vt scilicet turris Domini efficiatur, & in sacerdotali consistat gradu: & pro carnis filijs, multos habeat filios spirituales. Talem fuisse Eunuchum quem Iesus amauit plurimum, euangelistam Ioannem, Ecclesiasticæ tradunt historix, qui recubuit super pectus Iesu, qui Petro tardiùs ambulante, elatus virginitalis alis cucurrit ad Dominum: qui in secreta diuinæ se Natiuitatis immergens, ausus est dicere, quod cuncta secula nesciebant: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum: & Deus erat verbum: hoc erat in principio apud Deum.

6. Beatus BASILIVS in libro de vera virginitate: Et sunt spadones, qui seipfos absciderunt propter regnum cælorum: qui etiam cæteris præstantiores sunt, quia quum neque naturæ ad castitatem tuendam nitantur auxilio, neque ab hominibus, quorum sub ditione sunt, spe præmij alliciantur, ipsi semet propter regna cælorum ad virginitatis præclarum certamen exercent, coniugiumq; & simul omne seculum eius seruandæ causâ contemnunt, regnumq; cælestem cum sudore, gloriosiq; laboribus capeunt, &c. Qui seipsum instinctu gratiæ spiritualis abscidit, præcipuumq; ac singulare opus per cõtinentiam, & ardens ad cuncta exercitium, munus suum fecit, hic suis, non alienis rectè factis, in cælesti regno honestus & clarus est. Eodem in loco interpretatur verba Esaia de iisdem. Et in principio libri hanc habet sententiam: Magnum reuera quiddam ac præclarum virginitas est: quæ (vt totum simul explicem) hominem incorruptibili Deo similitimum facit. Hæc autem profectò non à corporibus ad animas manat: sed cû incorporalis aîæ propria & præcipua sit, eius preciosissima integritate corpora quoque incorrupta seruantur.

7. AVGVSTINVS de sancta Virginitate, capite vigesimo quarto: De quibus autè spadonibus loquitur Deus per Esaia prophetam, quibus se dicit daturum in domo sua & in muro suo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorum & filiarum: nisi de ijs, qui seipfos castrant propter regnum cælorum? Nam illis quibus ipsum

ipsum virile membrum debilitatur, vt generare non possint, sicut sunt Eunuchi diuitum & regum, sufficit vtique cùm Christiani fiunt, & Dei præcepta custodiunt, eo tamen proposito sunt, vt coniuges si possint haberent, ceteris in domo DEI coniugatis fidelibus adæquari, qui prolem licitè pudicèq; susceptam in Dei timore nutriunt, docentes filios suos, vt ponant in Deo spem suam, non autem accipere meliorem locum, quàm est filiorum atque filiarum. Neq; enim vxores animi virtute, sed carnis necessitate nõ ducunt.

ET capite vigesimo quinto: Cùm dixisset de spadonibus, Dabo eis in domo mea & in muro meo locum nominatum, meliorem multò quàm filiorum atque filiarum: nè quis nimium carnalis existimaret, in his verbis aliquid temporale sperandum, continèd subiecit: Nomen æternum dabo eis, nec vnquam deerit. Aeternum hoc nomen quicquid illud est, spadonibus DEI, quod vtique gloriam quandã propriam excellètemq; significat, non erit commune cum multis, quanuis in eodè regno & in eadem domo constitutis. Nam ideo fortassis & nomen dictum est, quod eos quibus datur, distinguit à cæteris.

8. TERTVLLIANVS libro primo ad vxorem: Voluntarijs spadonibus pro cupiditate cælesti, saluo matrimonio, abstinètia tolleratur: quantò magis adempto? &c.

1. C HIERONYMVS aduersus Iouinianum libro primo: Iouinianus æquabat virginitatè matrimonio. Dicit (Iouinianus) virgines, viduas, & maritatas, quæ semel in Christo lotæ sunt, si non discrepent ceteris operibus, eiusdem esse meriti. Quam eius hæresim eodem libro copiosissimè confutat.

2. AVGVSTINVS de hæresibus ad Quoduultedeum, hæresi octogesima secunda: A (Iouiniano) quodam monacho ista hæresis Iouinianistarum, orta est etate nostra cùm adhuc iuuenes essemus. Hic hæresis Iouiniani. omnia peccata, sicut Stoici Philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lauacro regenerationis accepto, nec aliquid prodesse ieiunia, vel à cibis aliquibus abstinèntiam. Virginitatem Mariæ destruebat, dicens eam pariendo fuisse corruptam. Virginitatè etiam sanctimonialium & continentiam sexus virilis in sanctis eligentibus cælibem vitam, coniugiorum castorum atque fidelium meritis adæquabat: ita vt quædam virgines sacre proeucte iam etatis in vrbe Roma, vbi hæc docebat, eo audito nupfisse dicantur. Non sanè ipse vel habebat, vel habere volebat vxorem, quod non propter aliquod apud DEVM maius meritum in regno vitæ perpetuæ profuturum, sed propter præsentem prodesse necessitatem, runt.

fff z nè

Psal. 77.
Esaia. 56.

Propria quæ-
dam gloria in
cælo promit-
titur Spado-
nibus euãge-
licis.

Iouinianus
æquabat vir-
ginitatè ma-
trimonio.

Hæresis Ioui-
niani.

Cõtinentiam
virginum sa-
crarum casti-
tati cõiugali
æquabat: &
ideirò quæ-
dã Sanctimo-
niales nupse-
runt.

nè homo coniugales patiatur molestias, disputabat. Citò tamen ista heresis oppressa & extincta est, nec vsque ad deceptionem aliquerũ sacerdotum potuit peruenire.

3. **CONCILIVM** Tridentinum sessione vigesimaquarta, Canone decimo: Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendũ esse statui virginitatis, vel cęlibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate aut cęlibatu, quàm iungi matrimonio, anathema sit.

4. **AVGVSTINVS** libro sexto Confessionum, capite vndecimo: Putabam me miserum fore nimis, si fœminę priuaret amplexibus, & medicinam misericordię tuę ad eandem infirmitatem sanandam non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarum viriũ credebam esse continentiam, quarum mihi nõ eram conscius, cum tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptum est: Neminem posse esse continentẽ, nisi tu dederis. Vtiquẽ dares, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam.

5. **ET** libro octauo, capite vndecimo: Aperiebatur ab ea parte, qua intenderam faciem, & quod transire trepidabam, casta dignitas Continentię, serena & non dissolutè hilaris, honestè blandiens vt venirẽ, neque dubitarem, & extendens ad me suscipiendum & amplectendum piã manus plenas gregibus bonorum exemplorum. Ibi tot pueri & puellę, ibi iuuetus multa & omnis etas, & graues viduę, & virgines anus, & in omnibus ipsa Continentia nequaquam sterilis, sed fœcunda mater filiorum gaudiorum de marito te Domine. Et irridebat me irrisione exhortatoria, quasi diceret: Tu non poteris quod isti & istę? At verdè isti & istę in semetipsis possunt, ac non in Domino Deo suo? Dominus Deus eorum me dedit eis. Quid in te stas, & non stas? Projice te in eum, noli metuere, non se subtrahet vt cadas. Projice te securus, excipiet te, & saluabit te.

6. **ORIGENES** in caput decimumnonum Matthæi tractatu septimo: Non omnes capiunt hoc verbũ, sed quibus datum est. Quoniam autem quidam calumniantur quod Christus ait, Quibus datũ est, quasi excusationem habentes, & volentes quidem esse in castitate, non autem preualentes. Quibus est respondendum: Si quidẽ accipimus simpliciter, quod dictum est, sed quibus datum est: nõ autem attendimus quod alibi dicit: Petite, & dabitur vobis: & omnis qui petit, accipit: aut fideles non sumus, aut scientes scripturas. qui enim vult capax esse verbi, quod de castitate positum est, petat credens dicenti, & accipiet, non dubitans de illo quod dictũ est: Omnis qui

Melius est in virginitate manere aut in cęlibatu, q̃ matrimonio iungi.

Sapientia 8. Donum continentię petẽtibus largitur Deus & in eis sperantibus.

Castitas inuitans August.

Castitatem seruare possimus, non tam in nobis ipsis, q̃ in Domino Deo nostro.

Contra eos qui dicunt, quosdam castitatẽ seruare non posse. Matth. 7. Marc. 11. Petenda est à Domino castitas ardẽter

qui petit, accipit. Quis est ergò qui petit? q̃ credit Christo dicenti: Si steteritis orantes, credite quoniam accipietis. Debet autem qui petit, omnia facere quantum ad se, vt oret spiritu, oret & mente, memor Apostolici verbi quod ait: Sinè intermissione orantes. Vtile est autem scire quid debeat petere quis, vt mereatur accipere. vt quod ait: Dico vobis, etsi non dabit ei surgens propterea quoddã amicus est eius, tamen propter importunitatem eius dabit ei quantos voluerit. Et addit: Et ego vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quęrite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui quęrit, inuenit: & pulsanti aperietur.

7. **HIERONYMVS** in decimumnonum caput Matthęi: Non omnes capiunt verbum istud. Nemo putet sub hoc verbo vel fatũ, vel fortunam introduci: quod hi sunt virgines quibus à Deo datũ sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datum est qui petierunt, qui voluerunt, qui vt acciperent, laborauerunt. Omnis enim petenti dabitur, & quęrens inueniet, & pulsanti aperietur. Ibidem: Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitię premium concitantis: Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnet, superet ac triumphet.

8. **CHRYSOSTOMVS** homilia LXIII. in caput decimumnonũ Matthęi: Qui potest capere, capiat. Itã magis animat atq; incẽdit, vel ga magnitudinẽ virtutis ostẽdit, vel ga inestimabili misericordia sua noluit rem in necessitatem legis concludere. Et ad hęc possibile id esse monstrat, vt eligendi cupiditas crescere possit. Sed si electionis opus est id, inquires, quomodò incipiens statim dixit: Nõ omnes capiunt, sed quibus datum est? Vt singulare id esse certamen perdiscas, nõ vt sorte datam necessitatem suspiceris. His enim datum est, qui spontè id eligunt: quod idẽ dixit, vt ostenderet superiore nobis auxilio esse opus, (quod quidem omnibus illud expetẽtib; paratum est) si volumus in hac luctatione superiores euadere. Solitus quippe est, quando cunquẽ res ardua proponitur, hoc vti modo dicendi: Vt etiam quãdò dicebat, Vobis est datum nõsse mysteria regni cęlorum, quod maximè itã esse, presenti loco approbatur. Nam si supernę solummodò donationis istud est, ac nihil penitẽs qui se in perpetua virginitate conseruant, cõferre videntur: superfluẽ ipsi regnum cęlorum pollicetur, nec meritò à ceteris ipsos Eunuchis distinguit.

9. **AVGVSTINVS** in Psalmum septuagesimum quintum: Nõ

& perseuerãter. Ibidem.

1. Thess. 5.

Luc. 11.

Quibus detur continentię donum. Matth. 7. Luc. 11.

Qui potest capere, capiat, quid significet.

Quibus datũ sit hoc verbũ

Luc. 8. Matth. 13. Castitatis cõseruatio non est à solo Deo.

fitis pigri ad vouendum, & cæte. vt in textu.

Ad eos quos pœnitet vouisse. 10. IDEM in epistola quadragesima quinta ad Armentarium & Paulinam vxorem eius: Priusquàm esses voti reus, liberũ fuit, quo esses inferior: quanuis non fat gratulanda libertas, qua fit vt non debeat quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum sponsio tua, nõ te ad magnam iustitiam inuito, sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vouisti, qualis mantisses, si nihil tale vouisses. Minor enim tunc esses, non peior. Modò autem tantum, quod absit, inferior, si fidem Deo fregeris, quanto beator si persolueris. Nec ideo te vouisse pœniteat, immò gaudeam tibi sic non licere, quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adiuuabit, qui vota tua expetit. Felix est necessitas, quæ in meliora compellit.

VI

Quæ est summaria doctrina superiorum?

A Quæ pro instituta dicta sunt hætenus breuitate, eò sunt demum referenda, vt habeant simplices assertionem Catholicam de septem Ecclesiæ Sacramentis. Quæ duplicis quidem esse generis inueniuntur.^a Alia enim vt priora quinq; singularem vnus cuiusq; fidelis salutem promouent: alia verò, duo videlicet posteriora, multiplicando Dei populo, & ecclesiæ propagandæ deferuiunt. Vtrũq; autem illud ex diuina, nobisq; necessaria institutione efficiunt.

B Enimuerò Baptismus^b ad spiritualem vitam, quæ in Christo est, regenerat. Confirmatio^c vires porrò ac robur addit regenerato, Eucharistia^d ci-

^a Conc. Florent.

^b Ioan. 3. b
^c Tit. 3. b
^d Act. 8. c
^e Ioan. 6. f

bus, potus ac viaticum est peregrinanti. Pœnitentia^e præfens aduersus omnes animi morbos phar-

macum, lapsum hominem erigit, curatq; vulneratum. Succedit extrema^f Vnctio, quæ in postrema cum morte lucta munit atque consolatur emigrantem.^g Ordo deinde ministros præbet Ecclesiæ, qui sacris præsent, ac superiora omnia ritè procurent, dispensent, conseruent, & applicent. Denique Matrimonium^h Christianam gentem propagat, & humanæ prouidet incontinentiæ.

C Vbi etiam istud discrimen retinendum est, quod Baptismus, Confirmatio & Ordo semel collata, nunq̃^a iterentur. Baptismus item necessariò suscipitur^b omnibus. Eucharistia à^c ratione vtentibus, & à relapsis^d Pœnitentia. At est arbitrarium vti reli-

quis, modò nullum contempnas, aut cum ita fert tempus, contra ius & æquum negligas.

D Hæc sunt igitur antidota, diuinaq; remedia, quæ misericordia plenus ille Samaritanus instituit, & Ecclesiæ præpositis dispensanda concedidit, nimirum ad probè curandos egros, id est, peccatores omnes in Ecclesia, quoad illi, si velint, veram perfectaniq; sanitatem adipiscantur. Quæ quidem remedia ritè cognoscere, salubriter accipere, atq; fideliter etiam alijs applicare, non artis profectio humanæ, sed Christianæ est Sapientiæ.

^e Ioan. 20. f
^f Ezech. 18. g

^f Iaco. 5. d

^g Tit. 1. b
^h 1. Cor. 4. a

^h Ephes. 5. fg.
ⁱ 1. Corin. 7. a

^a C6c. Florët.
^b Trident. sess. 7. can. 9. de sacram. in gener. Augu. 2. contra epist. Parmé. ca. 13.
^c Ioan. 3. b
^d Trident. sess. 21. ca. 4.
^e Apoc. 2. b

^e Luc. 10. f
^f 1. Cori. 4. a
^g Ioan 20. e

De qua cum satis dictum sit haec tenens, quemadmodum praesentis instituti ratio tulit, reliquum est, ut Christo duce ad alteram huius operis partem, quae Christianam Iustitiam continet, porro transeamus.

ECCLESIASTICI III.

SAPIENTIA filijs suis vitam inspirat, & suscipit inquirentes se, & praebit in via IUSTITIAE: & qui illam diligit, diligit vitam.

SCRIPTURAE.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c.

AD Titum tertio: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis et renouationis spiritus sancti.

ACTORVM octauo: Tunc imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum sanctum.

IOANNIS sexto: Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in eternum.

CARO enim mea verè est cibus, et sanguis meus verè est potus, &c.

IOANNIS vigesimo: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis.

EZECHIELIS decimo octauo: Conuertimini, et agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris: et non erit vobis in ruinam iniquitas. Facite vobis cor nouum et spiritum nouum, &c.

IACOBI quinto: Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiae, et orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini. et oratio fidei saluabit infirmum, et alleuabit eum Dominus: et si in peccatis sit, remittentur ei.

AD

INDEX.

tissimum quæ	245.b	Christi confici	144.a
accessa vel inaccessa quæ quibus	419.b	ad quæ olim Dominicis diebus conueniri	
accessuro seu accessura ad mensam Domini,		foliti Christiani	131.b
vnde abstinentum	250.a	ad sacerdotium promouibiles, aut promotioe digni aptive, qui	488.b 489.a
accidentia vbi absq; subiecto sint	127.a	adspirare ad nuptias post votam deo castitatem, peccatum esse	478.b
accusatrix nostri omnium quæ	281.b	adulterum adulteramve dimitteti non licere copulari alteri	470.a
acerbitas Poenarum ignis Purgatorij quæ	348.a	adultera seu adultero viuente, non licere aliam (aliu[m]ve) ducere	471.b
acerbitas horæ mortis quanta	368.	adulterij rei qui	453.b
achab sua quid poenitentia consequutus	272. b 273.a	adulterio spiritali obnoxie aut obnoxij q	483.a
acolytus qui seu ad quid ordinetur	402.a	adulteria coniugia iure celi, no fori, q	471.b
acolyti qui	406.a	ad vtriusq; speciei communionem nullos, nisi presbyteros iam iam celebrates, adstringi	230.b
acquiescere in fide & sententia ecclesie, q	483.a	Aedificantes templa, quid mercedis Chrysofomi iudicio ppetim habituri	172.b
cui sit necessarium	242.b	aedificare aurum, argentum, lapides preciosos, quid	332.a 334. b 335.b
actus sacerdotum quis quasi iudicialis existat	259.a	ægri qui quibus remedijs aut antidotis curandi	511.b
actus quot & qui in poenitentibus requirantur	274.b	ægotantibus quibus quid agendum	371.a
Ad altiora qui paulatim aut gradatim ascendendum	418.b	ærius qui & quam lepidè suis coloribus depictus	412.a
ad clauis ecclesie quomodo aut quibus confugiendum	297 a	ærij hæretici heretica aduersus defunctorum memoriam argumenta, vnde qui confutata	199.b 200.a
ad Confirmationis sacramentum quomodo accedendum	80.b	ærij plausibilia vulgò argumenta, qui à q	412.b
ad damnatione pertinere, nisi baptizetur, paruulos	47.a	eternitatis recogitatio que quibus pauore faciat	367.b
adeunda qui sacra communio	120.a 247.b	Affectio malæ qualitatis quæ qui inhæreat baptismo renatis	72.a
adhortatio ad communionem	239.b	affici erga templa seu ecclesias qui debeamus	172.b
adiutorium voti reddendi, vnde & quam propè sit	481.b	affinitas ex fornicatione, quousq; se extendat	458.a
adolitio incensi temeraria, quò cuius conferit	23.	africani Victoris de persecutioe Vandalica insignè apophthegma	389. b 388.a
adoranda qui eucharistia, camq; adoranda prius quam sumendam	555.		
adorandum quod qui scabellum	158.a		
adorari in mysterio carnem Christi	158.b		
adoratam seu adorando sumendam esse eucharistiam	160.b		
adorationis Dei & Christi ex scripturis testimonio	156, 157.		
ad preces presbyteri, corpus & sanguinem			

Agatheſi concilij de presbyteris cōiugatis ad ſuū qbusque torum redeſcibus ſententia	504. b	dicata fuiſſe martyribus	180. a
agathi epiſcopi Panormitani mira de ſacrificio Miſſæ relatio	173. a	altera tantum ſub ſpecie Chriſtū cōtineri integrum	230. b. 231. a
agendam eſſe pœnitentiam, etiã ſi indulgentiæ modum peccata videantur excedere	314. a	alterius & vtriuſq; ſpeciei vſus q̄ & olim communis	210. a
agni veteris Paſchalis ſacrificiū quī & quī abrogatum	179. b	alterius ſpeciei adminiſtrandæ vſum qui Chriſtū apoſtoliſ reliquerit	211. a
agnum immaculatū quotidie ſumī & immolari, nec tamen ſumptum conſumi	137. b	alterutra ſub ſpecie eucharitiæ tantum, q̄ntum ſub vtraque, haberi	227. a
Alexandri papæ I. de paſſione Domini in ſacrificio miſcenda, item de hoſtia & ſacrificio Miſſæ, ſententia	189. b 203. a	alterutra ſub ſpecie totum eſſe in Eucharitiæ Chriſtum	230. a
ali nos corpore & ſanguine Chriſti	132. b	aluernenſe Vrbani concilium quid de Archipreſbytero, decano, & c. prohibitiõẽ decreuerit	417. a
alias eſſe Chriſti, alias imperatorum aut regum leges	472. a	Amaritudo Marath, iniecto ligno ſublata aut temperata, quid haud difficile credi faciat	151. b
aliena ſponſio aut reſponſio vbi pro quibus valeat	78. a	ambæ ſacramenti ſpecies cui tantum neceſſariõ ſumendæ	209. a
alienam fidem alijs prodeſſe	47. b	ambigendum de veritate Eucharitiæ non eſſe	135. a
aliena ſub ſpecie cur Chriſti corpus & ſanguis præbeantur	116. 117. 118. a	ambroſius quid vbi in templis feciſſe ſe, & Miſſas facere cœpiſſe, ſcripſerit	191. b
alienus ſacerdos quem nã neque ligare neque ſoluere poſſit	285. b 286. a	ambroſius qua vehementia virginẽ lapſam inſtruxerit aut caſtigãrit	482. b 483. a
alieno ſe immiſcentibus negotio quid tantum obtingat	447. a	ambroſij de Sacramentorum authore ſententia	12. a de cœremonijs & neceſſitate & perfecta forma baptiſmi 36. 43. a 57. a
aliud eſſe ſacramentum, aliud virtutem ſacramenti	121. a	de his quæ præſtat baptiſmus 67. b 68. a de renũciatiõib⁹ in baptiſmo 76 a 78. b	
aliud poſt baptiſmum non eſſe, quã pœnitentiæ, ſolatiū	282. a	ambroſij de ſpiritali Cõfirmationis ſacramentalis ſignaculo doctrina	102. b
aliud dẽ quã ab eccleſiaſtica poteſtate miſſi clerici & c. quales	381. b	eiufdem de eucharitiæ, ſeu de veritate corporis & ſanguinis Chriſti in ſacramento eucharitiæ, ſententiã	106. a 117. b
allidere paruulos ad petram, quid	298. a	de tranſubſtantiatione aut vi cõſecrationis 128. b 144. a 148. de collatione mænæ & eucharitiæ 150. b de adorãdo pedum Domini ſcabello	158. b
altaris ſacrificiū cur aut inſtitutum ſit aut offeratur	162. b	ambroſij de veteribus oblationibus & hodierna Chriſti oblatione aſſertio	202. b
altaris ſacrificiū pro defunctis iam olim, nõ heri modò, offerri ſolitū	196. b 197. a	de fratris ſui erga eucharitiã deuotione	
altaris miniſterio non niſi cœlibes aut continententes, digni	495. a		
altaria iam olim Apoſtolorum tẽpore de-			

one 222. a de cibo apoſtolico ſeu corpore Dominico	236 b	de pane ſubſtantiali 240. b præparatoriæ ad Miſſam orationes 249. b eius de Noſtatianis pœnitentiam reiſcientibus ſententiã 259. b de pœnitentiæ vtilitate aut neceſſitate 267. a 268. b de pœnitentiã agenda 281. b 282. de pœnitentiã agere volentibus	283. b	anania & Saphiræ factum quibus potiffimum religioſis vitandum	484. b
ambroſij de ſatiſfactione ſententia	316. a	de medijs, per quæ ſperetur aut impetretur venia 319. b 320. de ordinum aut ordinatorum gratia 381. a de ſpiritualli Chriſtianorum regno & ſacerdotio 388. a de epiſcopali gratia, eiusq; p hominem datione	396. b	andree apoſtoli de ſacrificio altaris quotidiano apophthegma	137. b
ambroſij de hodiernis apoſtoliſ aut prophetiſ, ſed alio ſub noſe, ſententiã	413. a	de ordinis ſacri gratia, vi aut virtute 438. b 439. a de ſacramento matrimonij 455. de mutuo coniugum amore & cõmercio 465. a de nõ dimittẽdo aut dimittẽda cõiuge 469 a de non vtendo epiſcopiſ, etſi cõiugatiſ, m̄ ſimõio 497. a		anacleri ex Clemente de eccleſiæ & nauis ſimilitudine apophthegma	391. a
ambroſium iam iam moriturū, ſub vna tantum ſpecie eucharitiã ſumpſiſſe	222. b	amor cõiugaliſ quãtus vel ſit, vel eſſe falte debeat	464. b	eiufdem de ſacerdotaliſ in nouo Teſtamento ordinis initio & c. ſententiã	403. b 404. a
amoris in nos Chriſti ſingulariſ ſpecimen ſingulare	137. a	amoris in nos Chriſti ſingulariſ ſpecimen ſingulare	137. a	angelorum in cœlo hierarchia qualis	390. b
amphilochij epiſcopi Iconienſiſ de chriſmate ſententiã	97. a	amphiſochij epiſcopi Iconienſiſ de chriſmate ſententiã	97. a	angelorum in cœlo hierarchia qualis	390. b
magni communicatione vltima, aſſertio	222. b 223. a	Anabaptiſtæ cur iuſtẽ damnati	41. a	angelos circa miſſæ officium præſentes eſſe	160. b
anabaptiſtæ cur iuſtẽ damnati	41. a	anabaptiſtarū & Iſmaeliſ collatio	52. a	angelicum ſacrificiū quando quĩ inclauerit	186. b
anabaptiſtas eſſe illuſores vti Iſmael, reſcẽq; perſecutorem pati	72. a	anabaptiſtas eſſe illuſores vti Iſmael, reſcẽq; perſecutorem pati	72. a	angelicus hymn⁹ vndẽ in miſſa cantari aut dici ſtatutus	190. a
anabaptiſm⁹ iuxta Cæſaræ leges gladio caſtigandus	553. b	anabaptiſm⁹ iuxta Cæſaræ leges gladio caſtigandus	553. b	angli quid Gregorio magno debeãt	196. b
anabaptiſmum eſſe diabolicæ præſumptioſis technam	52. b	anabaptiſmum eſſe diabolicæ præſumptioſis technam	52. b	anima qui ex carne abluta emaculetur	13. b
				animæ morbus lethaliſ quiſ, aut qui curabilis	18. b
				animæ cibis quiſ	05. a
				animæ lepram non tam purgatam oſtendẽs, quã purgare, ſacerdotes	264. b
				animæ corpus iam iam relicturæ lamenta q̄ qualia	370. a
				animæ à corpore recedentiſ tremor ac trepidatio	366. b 367. a
				animam quiſ ſuam quiſ in profundum tradat	485. b
				animæ defunctorum quiſ per Miſſas à pœnitentiſ ſoluantur	174. b
				animæ quæ quiſ aut mox ad cœlum euolent, aut in tartarum deſcendant	338. b
				animæ quæ quibus viuorum operibus releuentur	342. b 334. a

animæ quæ quorum pietate qui releuentur	348.b	foftomus non obediret	431.b
animæ quæ cur sanctis aut martyribus cõ- mendentur	349.a	apostoli cur signis visibilib⁹ & externis vsi ceremonijs	39.a
animarum iudices qui	263.a	apostoli hodiè qui	413.a
animabus defuكتورum quibus qui opitu- letur	330.b	apostolorum in ecclesia locum episcopos habere	84.a
animas quasdam separatas precibus & ele- mosynis à pœnis eripi	331.b	apostolorum vicarij, cuius solius sint ad- ministratores Sacramenti	91.
animus præfens seu attentus vbi quàm ma- ximè necessarius	242.b	apostolorum potestas quæ ad quos transf- missa	262.a
animo quali quò accedendum	249.a	apostolorum & ecclesiæ cõparatio	264.b
annuæ confessionis mandatum seu decretũ quale & quãdò renouatum	288.a	apostolorum vicarij qui	393.b
annuæ peccatorum suorum cõfessionem qui quomodò obnoxij	285.b	apostolorum genera quot & quæ	394.a
anselmi de probatione sui ante communi- onem sententia	244.a	apostolorum locum episcopos, LXXII, discipulorum presbyteros habere	403. 404.
anselmi de apostatis aut fugitiuis mona- chabus iudicium	491.b	apostolicè collata potestas & gratia, qualis aut quæ	263.a
ante baptismũ decedentes paruulos ab ori- ginali non liberari	46.b	apostolis ordinatiõe vicaria succedũt epi- scopi	404.a
ante exomologesim aut cõfessionem cor- pus dominicũ sumere, quale quid	247.a	apostolos voluisse aut iussisse paruulos ba- ptizari	44.b
antichristi dies qui aut quales futuri	181.b	apostolos mortuorum in sacrificio Missæ commemorationem instituisse	177.a
antichristum liturgiam, aut iuge sacrificiũ seu Missam ablaturum	181.b 182	apostolos vnxisse ægros oleo, ac sanasse	362.b
antidotum quale sit nobis eucharistiæ sa- cramentum	105.a	apostolicè traditiõis esse paruulorum ba- ptismum	46.b
antidota misericordiæ dei quæ qualia	511.b	apostolicè sedis authoritas	392.a
antistites in altari Deo offerre, non marty- ribus, etiam si in memorijs martyrum sa- crificent	171.b	apostolici canones qui quid de oblationi- bus quibusdam statuãt aut vetent	187.b
antitypa quid aut qualia	121.a	appetitoribus vtriusque speciei curiosis quid formidandum	213.a
antitypon seu exemplar quo intellectu di- cta sit eucharistia	126.a	apti seu digni sacerdotio Christiano qui	496.b
Apertissimam verborũ Christi significati- onem, aliò p tropos torqueri, quale sit flagitium	128.a	Aqua cuiusmodi ad baptismum necessaria	53.b 55.a
apostata quis qui à Basilio Magno deplo- ratus	485.b	aqua cuiusmodi res sit, & quid per eam in baptismo fiat	106.b
apostolo ipsi Paulo qua cõditione Chry-		aque vis in baptismo vndè	15.a
		aque baptismalis sanctificatio	32.b 37.b
		aque baptismus quid ad cultũ Dei conse- rat	

Ad Titum primo: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt con-
stituas per ciuitates presbyteros, sicut et ego disposui tibi.

PRIORIS ad Corinthios quarto: Sic nos existimet homo,
vt ministros CHRISTI et dispensatores mysteriorum DEI. Hic
iam queritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.

Ad Ephesios quinto: Sacramentũ hoc magnum est, ego
autem dico in CHRISTO et in Ecclesia.

PRIORIS ad Corinthios septimo: Propter fornicationẽ
vnusquisque suam vxorem habeat, et vnaquæque suum vi-
rum habeat.

IOANNIS tertio: Nisi quis renatus fuerit ex aqua etc.

APOCALYPSIS secundo: Memor esto itaque vndè exci-
deris, et age pœnitentiam, et prima opera fac, Sin autem: ve-
nio tibi, et mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi pœ-
nitentiam egeris.

LVCÆ decimo: Samaritanus autem quidam iter faciens,
venit secus eum: et vidẽs eum, misericordia motus est. Et ap-
propians, alligauit vulnera eius, infundens oleũ et vinum.

PRIORIS ad Corinthios quarto, et IOANNIS vigesimo, vt
suprà.

PATRES.

A CONCILIVM Florentinũ: Sacramentorum quinque pri-
ma, ad spiritualem vnus cuiusque hominis in seipso perfectiõem: Septem sacra-
menta in quẽ
finem sint in-
stituta.
duo vltima, ad totius Ecclesiæ regimen multiplicationemq; ordi-
nata sunt. Per Baptismũ enim spiritualiter renascimur: per Cõfir-
mationem augemur in gratia, & roboramur in fide: Renati autem
& roborati, nutrimur Diuina Eucharistiæ alimonia. Quòd si p pec-
catum ægritudinem incurrimus animæ, per Pœnitentiam spiritua-
liter sanamur: spiritualiter etiã & corpóraliter (prout animæ ex-
pedit) per extremam Vnctionẽ: per Ordinem verò Ecclesia guber-
natur & multiplicatur spiritualiter, per Matrimonium corporali-
ter augetur.

1 C IDEM concilium: Inter hæc Sacramenta, tria sunt, Bapti-
simus,

T t t

simus,

Character qd
fit, & à quot
Sacramentis
imprimatur.

Imus, Cōfirmatio, & Ordo, quę characterē, id est, spirituale quod-
dam signum, à cæteris distinctiuum, imprimunt in anima, indele-
bile. Vnde in eadem persona nō reiterantur. Reliqua verò quatu-
or characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.

Tria Sacramē-
ta imprimunt
characterem.

2 Tridētinum cōcilium sessione septima, canone nono, de sacra-
mentis in genere. Si quis dixerit, in tribus sacramentis, Baptismo
scilicet, Cōfirmatione, & Ordine, nō imprimi characterē in ani-
ma, hoc est, signū quoddam spirituale & indelebile, vnde ea iterari
non possunt, anathema sit.

Ordo & Ba-
ptismus non
repetuntur.

3 Augustinus libro secundo contra Epistolam Parmeniani, capite
decimotertio, docet de Sacramento Baptismi & Ordinis, quōd nō
reperantur. vide suprā de sacramēto Ordinis, quæstioe prima, A 1.

Paruuli sine
communioe
S. Eucharistie
saluari pot-
sunt.

4 Idem concilium sessione vigesima prima, capite quarto: Deniq;
eadem sancta synodus docet, paruulos, vsu rationis carentes, nulla
obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistię communionē:
siquidem per Baptismi lauacrū regenerati, & Christo incorpora-
ti, adeptam iam filiorum Dei gratiā in illa ætate amittere non pos-
sunt, neque idēd tamen damnanda est antiquitas, si eum morē in
quibusdam locis aliquādō seruauit. Vt enim sanctissimi illi patres
sui facti probabilem causam pro illius temporis ratioe habuerūt:
itā certē, eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine cōtrouersia cre-
dendum est.

TOMI SECVNDI

AUTHORITATVM SACRÆ

SCRIPTVRÆ ET SANCTORVM PATRVM,

QVÆE IN CATECHISMO DN. PETRI CA- NISII THEOLOGI SOCIETATIS IESV CL- TANTVR, ET NVNC PRIMVM EX IPSIS FONTIBVS FIDELITER COLLECTÆ, IPSIS CATECHISMI VERBIS SVBSCRIPTÆ SVNT, VNA CVM LOCVPLETISSIMO (tametsi adhuc sequenti) INDICE, FINIS.

CER-

Pro ea facillē & cōmodē intelligenda, nōrit cordatus lector, priori quoque in ea nume-
ro indicari paginam, posteriori lineam, indē sequi aut breuissimē saltem innu lectionē
veram. Hoc gnauiter obseruato, & restitutis sua in loca numeris aliquot, videlicet 130,
196, 235, 248, 299, 323, 331, 355, 461, facillē erit sequentiū & intellectus & inuētio.

12, 24. nta 29, 20. tanū 39, 23. Compl 43, 29. istis 45, 19. diendū 56, 25. valeret. 61, 26.
mortis 67, 32. mal 69, 4. stupefactū 72, 15. affectio 87, 23. deif 100, 16. IESV 105, 15. sum-
ptioe 109, 21. qs car 118, 13. alim 127, 17. nto 138, 25. sanctū L 153, 38. ntiā 170, 8. inum
ibi. 30. demum 172, 10. aīaliū ibi. 13. Perr 174, 7. iuuenis 175, 8. Lond 180, 9. in p ibi.
11, ipsū 182, 8. tis vera. 183, 6. p̄ed 184, 29. sum panis 189, 4. ordinē Mel 199, 21. mox
ambo- 200, 12. fiētes 209, 24. manet 217, 33. fuit. 224, 10. quas 235, 6. qui 236, 9. vniusc
ibi. 32. me, & ipse viuet p̄pter me. 237, 39. vt si ibi. & ne- 239, 13. supata 244, 36. C BAS
248, 6. ndam 261, 24. reualuerit 265, 13. simasept ibi. 30. eductū 267, 10. A AMB 272,
23. igif 274, 7. A CON 277, 17. tisaēt 285, 38. sua cōf 290, 39. fiat, d 291, 39. te du 295,
14. B BAS 296, 22. vt cūm 298, 36. nomine 300, 32. precatōr 308, 31. ctis, Sed 314, 30.
tactū 324, 5. ris veterib⁹ 328, 7. nemore 331, 6. ibi 332, 22. bat affectū, 337, 31. manē 341,
5. tuę 344, 26. illa 352, 24. In iniust 356, 10. ct⁹ ei⁹ 359. titul. VNCTIONIS. ibi. 13. posset.
363, 13. gāsse ibi. 23. vlcus r 365. titul. VNCTIONIS ibi. 11. ndum 367, 15. hęc v 373, 7. Scri-
pturæ 375, 27. istud cūm or 377, 5. Nunc em̄ ibi. 16. q̄ tēpore 378, 25. one vig 379, 18. sic
ut & 381, 15. videm⁹ 388, 11. p̄fluxit 390, 8. cōsuetus 391, 24. legix 396, 32. accepit 400,
7. nūt potestātē 403, 5. cap. 35. 406, 11. suas 409, 10. lus ad ib. 39. bis ca 412, 1. Lucif ib.
3. la octog 414, 10. clerici 415, 18. aut q̄r 422, 22. & q̄n 423, 26. rdos 429, 28. facit: etfī
ib. 31. rectorū 433, 18. quęsa 435, 31. gloriemini 436, 4. germanē 437, 29. nihil q 450,
20. C Cuius 451, 2. moq̄rto 457. titul. MATRIMONII. 462, 9. in CHR 484, 26. eff ib. 36.
ipse p 485, 20. alius ibi. 29. gum, 486, 19. gia 487, 3. nō coactē 491, 12. ab ipso 495, 2.
consecrari 502, 28. ra, d 503, 7. nihil 509, 5. & quod 510, 5. lucro ibid. 9, t, inferior
511, 14. ab omnibus ibid. 23. sectamq;

MARGINALIVM TOMI EIVSDEM.

19, 3 lib 4. con 31, 15. Manuū 32, 1. men. ibid 2. smus. 75, 2. homil. 12. ibid. 8. pec. mer. 92, 12.
fab. 93, 13. j. Tol. 102, 26. feruntur 103, 7. zati 112, 10. veritatē ibi 18. sumimus 113, 14. Calosy.
116, 72. rb. 9. 140, 21. & 22. & suā ha- 151, 15. cōfic 156, 7. Psal. 94. 162, 18. Anglic. 164, 11. Euarist.
apud luonē & ibi. 12. brorū. Damasus in 165, 18. cap. 2. 166, 11. & 12. stor. itē in interp 177, 11. Iner
180, 17. offerunt ibi. 24. remed ibi. 26. effugatur 183, 8. gura 185, 19. siæ 193, 6. vnius ib. 19. fia 200.
5. sit 213, 9. Esa. 59. 223, 9. us sumpsit. 236, 4. sign 245, 25. quō à Deo pūiti sint. 247, 10. omol 352, 25.
xliz. Itē 266, 16. 2. Tertul 281, 20. rerū cogitatioe cōtrictio cōparatur. 282, 10. veniæ. 286, 9. pena
295, 1. Vide ibi. 5. g. 1. Tl. 302, 1. xij. d 315, 3. epist. 3. 323, 17. xvj ex 324, 11. institutioe 344, 12. nis
345, 7. facit ibi. 9. lob 14 a iuxta lxx. 368, 9. Pauor 380, 18. tio ibi. 22. sacra. 382, 18. lica. Cypria. lib.
1. epist 2. ibid. linea 19. eximatur tota. ibi. 20. d. 1. Tim. 383, 6. a 1. Tim. 391, 6. eius. 395, 3. 1. Tim.
ibi. 6. cap. 5. 422, 5. Rō. 6. 436, 7. Mar. 23. 450, 27. cap. 7. ibi. 28. Chryl. in 468, 5. ge. Rō. 7. 476, 6.
onē. ibi. 8. ij. ad monach 479, 27. & 28. ptorem 487, 27. cap. 112. 504, 15. est, ibid. 16. nō licet.

Itt 2

INDEX

INDEX VERBORVM

AC RERVM, SENTENTIARVMVE, NON QUIDEM

omnium, sed maxime familiarium & communium, in præcedentem II. Tomum Auctoritatum, de Sacris Literis sanctisq; & approbatis Patribus in Catechismo Dn. Petri Canisij passim allegatarum: opella Bartholomei Lauræti (vulgò Poincti) sedulo congestus, iuxtaq; literarum, Casuum, Numerorum etiam alibi ordinem, summa eiusdem cura digestus.

MONITIVNCULA AD LECTOREM.

Pro faciliore huius qui sequitur Indicis intellectu, nõrit studiosus lector hic repetenda sibi ea ad verbum omnia, quæ super ius ante prioris Tomi Indicem, monitionis vice habentur: vno hoc solum excepto, quod pro numerorum illic assignatorum restitutiõe, substituantur hoc loco numeri hi, suis in hoc Tomo II. inferendi locis, nempe, 130. 196. 235. 248. 299. 323. 331. 355. 461.

Aron & filij eius quo chrismate à moyse peruncti 81. b 83. a
 aaronis in star qui quomodo hodiè vocadi aut ordinandi 373. a
 aaroni primò omnium sacerdotium collatum 392. b
 aaronè, episcopi: Aaronis filios, presbyterorum formam prætulisse 393. a
 aaronem post suam vocationem non distulisse operã liberis, quid sibi velit 500. b
 aaronicorum sacerdotum & presbyterorum testamèti noui comparatio seu comparatio quæ qualis 405.
 aaronicos sacerdotes vicis aut officij sui tempore seorsum ab vxorib. habitasse 495. b
 Ab eucharistiæ separari communiõe, quàm sit graue 241. v
 abironis & complicum eius aduersus moysen rebellio, 22. b eiusq; rebellionis pœnæ quàm horrendæ 425. a 446. b 447. a
 ablui baptismò peccata prorsus omnia 63. a
 ablutio quæ cuius sit symbolum 10. a cur ter repetatur 55. b vbi conferatur 70. a
 ab opere coniugali quibus & quando potissimum abstinendum 250. a
 abrenunciatio 32. b 34. b 36. b 37. b
 abrenunciatio quæ per quæ qui pro infante fiat 44. b 47. b
 abrenunciacionis in baptismò factæ memoria quò valeat 77. a
 abrenunciacionis vox cur quibus frequenter vtenda 78.
 abrenunciaciones paruulorum qui iam indè ab initio Ecclesiæ fierent 77. b
 abrenunciacionum in baptismò faciendarum modus olim quis 31. a
 absorpti qui cur iam olim horrido terræ hiatu 425. a
 absq; baptismò infantes aut paruulos non saluari 46. b 49. b
 absq; exomologesi quò non accedendum 247. b
 absq; pœnitentia non recuperari amissam iustitiam 258. a
 absq; sacramentis religionem nullam constare, nec fati discerni posse 19. a
 absq; sacramentali absolutione mori, quàm sit periculosum 299. a
 absq; Spiritus sancti iniuria Vnctionè extremam sperni haud posse 359. a
 abstinètia seu cõtinètia quæ quibus quãdò potissimum necessaria 250. a
 abusus verborum Christi hæreticus, quis, qualis aut quantus 259. a
 Accedendum ad Eucharistiam qui sit 244. b
 accedenti ad Eucharistiam, necessaria potiss.

INDEX

rat 43. b
 aquæ ad baptismum necessitas 55. b
 aquæ in sanguinem, & sanguinis in aquã subita mutatio, cui mutationi facile fidem faciat 151. a
 aquam & vinum etiam naturaliter in sanguinem hominis ea sumètis verti 119. b
 aquas baptismi solas vim futuri ignis extinguere 43. b
 aquisgraneñ cõcilij de ostiarijs, lectorib; exorcistis & acolytis sententia 407. a
 Aras martyribus iam olim tempore Apostolorum dedicari, offerri autem in ipsis Deo, non martyribus, solitum 180. a
 archiepiscopi qui 391. b 392. a
 arelateñ concilij II. de excedètib; ex hac vita in pœnitentia adhuc positus, sententia 238. a
 areopagita quid de sacrandò episcopo, sacerdote, & c. scriptum reliquerit 419.
 areopagitæ de procidere humili peccatore, & cõfessarij calce p̄truso sententia 288. b
 de angelorù inter se differètia & c. 390. b
 de Clericorum sui temporis distincione 402. b 403. a de sacris ordinibus, ac eorum virtutibus & actibus 448. b
 ars hæreticorum pristina quæ 435. b
 Asini seu asinæ voce quò Deus miraculosè vsus 438. a
 Athanasij de memorijs defunctorum in Missa, assertio 198. b
 athanasij per Ioannem Damascenum cõmendatio 198. b
 attritio quid, aut quale Dei sit donù 278. a
 Audiani peccata qui redimant 322. a
 auersanus episcopus quis, quid & quã sedulo de Berengarianismo scripserit 138. 139. 140. 141. 153. b 154. 155. a
 auferri baptismò crimina, non radi 63. a
 augustinus qui & vbi lectiois ad Missas legendæ, & catechumenorù Missæ mentionem fecerit, & quid inter celebrandù Missas à fidelibus fieri voluerit 192. a
 augustinus de cultu diuino, λατρεία scilicet, θρησκεία, & c. sententia 7. 8. de interpreta-
 tiõe voculæ Sacramenti II, b de sacramentorum signis 12. b de sacramentorù ministris 13 de partib; aut cõfèctiõe aut vi Sacramentorù 15. a 17. b 18. a 20. b de exorcizadis paruulis 38. a de signorù ignotorù interpretatiõe 39. b de baptismi necessitate 43. a de paruulorù baptismò 46. b de vno tantum baptismò 51. b. 52. b de certa & necessaria baptismi forma 56. a de laico & hæretico baptizate 57. de baptismi virtute aut effectib; 63. a 68. b de cõcupiscètia in baptizatis manente 71. b de gratiæ baptismalis efficacia 73. b 74. a de paruulorù exorcismo & abrenunciacione 77. b de sacramento Cõfirmationis 80. a de sacramentorum vi seu efficacia etiam per malos administratorum 85. a de impositionis manuum apostolicarù virtute aut gratia 95. b de fronte per chrisma aut crucem consignanda 103. b de diuersitate sacramenti, & virtutis sacramenti 121. a de Capharnaitis 125. a de transubstantiatione panis ac vini 135. b 136. a de adotando scabello pedù dei 157. b de adoraudo Christi corpore 159. b 160. a de Christo semel imolato, & quotidie populis immolando 171. de mira aut miraculosa Missæ efficacia 172. a de eo quod Christus & oblatio sit, & offerat 178. b de sacrificio incruèto aut melchisedechico 184. a de præclarissimo atq; optimo Dei sacrificio 187. a de sacrificio à Malachia prædicto 187. de figuris sacrificij christiani 181. a de mysticè ædificata in virginali vt'ero domo 185. a de commendatione mortuorum in Missa, 199. a matrem sepulturæ suæ minus, quàm sui ad altare memorie, curã habuisse 199. b de excellètia eucharistiæ 203. b de quod.

tidiana Christi immolatione 207. a de fractione panis Act. XX. 219. b de Emaruntinorum oculis tentis &c. 220. b de sollicitudine circa Dominicum corpus habenda 221. b de libertate relicta apostolis dispensanda eucharistiae 226. a de partibus eucharistiae sumendis 227. b de insana quorundam circa sumptione eucharistiae disputatione 228. a de auctoritate ecclesiae 231. 232. de accessu ad eucharistiam 244. b de preparatione ad Missam seu communionem eucharistiae 249. b 250. a de iudicio aut censura ecclesiae 263. b de ecclesiae potestate 264. b de Lazaro, eiusve suscitatione &c. 265. de baptisimi & poenitentiae comparatione 267. b de poenitentiae certae ortu aut origine, & efficacia, 278. b 279. de ascendendo mentis tribunali 281. b de misericordia Dei non desperanda 283. a de expectando poenitentiae remedio 282. b de comedatione poenitentiae 294. a de peccatoribus sibi thesaurizantibus iram Dei 297. a de operibus poenitentiae citò & continenter agendis, ac de incertitudine vitae humanae 297. a de satisfactione 315. b 316. a de animabus, quibus p. sacrificiū mediatoris & eleemosynas subuenit 330. b de grauitate purgatorij ignis 331. b de ijs defunctis, quibus prosint viuorum orationes 336. a de purgatione p. ignem transitorium 337. a de qualitate eorum carumve, quibus iā defunctis uiuentium prosint orationes 340. de pueris baptizatis ante rationis vsu morientibus, itē de funere sumptuoso & sepultura &c. 341. b de agro spinis obuito, eiusq; colono 347. b de heresis Aërianæ articulis aliquot 347. b de speciatim p. uisis mortuorū sepulcris 348. b de poenitentiae vi aut virtute 354. b de collatione Baptisimi & Ordinis sacramenta-

lis 375. b de differentia sacerdotij inter Christianos 387. b de substitutione apostolorum 404. b de virtute seu efficacia sacri Ordinis 414. b 415. a de inuidia quorundam in clericos, monachos &c. 495. a de ferie aut successione Ro. Pontificum ad sua vsq; tempora 441. a de casu quo mulier duos maritos absq; adulterio habere possit 453. a de remedio infirmitatis aut libidinis humanae 458. b de nulla vinculi matrimonialis dissolutione 471. a de uouentibus ac retrò respicientibus 480. a de post votum nubentibus 483. b de uouendo & non seruando 487. b de continentia clericorum etiam inuitorum 489. b de spadonibus aut eunuchis euangelicis 506. b 507. a de haeretica Iouiniani virginem & nuptam exquantis, cōparatione 507. b de se cōfessio humilis, qd de amplexu foemineo aliaquādiū temerè ac stultè senserit 508. a de his quos sui votipoenitet 510. a de Baptismo & Ordine sacramentali non repetendo aut iterando 514. a augustinò qui aegrotantes communicandi & vngendi 370. b 371. a augustinò qui contenta in sacris scripturis distinguenda 371. b augustinum qui tandem ad se inuitarit caestitas 508. b augustissimum sacramentum quid 105. a aurelianens concilij de modo ad Sacramentum Confirmationis accedendi sententia 80. a eiusdem de his qui relicta poenitentiae benedictione &c. 238. a aurium inunctio 34. a per salinā illitio 35. b aurium & narium attactus quid ubi aut in quibus sibi uelit 36. a 37. b aurum, argentum, lapides, &c. quid 338. a author Sacramentorum quis 12. a author seu doctor incruenti officij quis 177. b

authores seu testes, Confirmationē esse sacramentum, qui 92. 93. &c. authorum seu testium aliquot de caeremonijs baptisimi, catalogus 26. b authorum seu testium de sacramentali Confirmatione praecipuorū catalogus 97. a auxilium & solatium mortuis ex Missa oblationibus obtingere 197. Azarias sacerdos qui aur cur Oziae seu Azariae regi restiterit 23. azariae seu Oziae regis temeritas q. punita 23. **B**alsamum & oleum cui sacramento cōficiendo necessaria 88. balsamum qui pro salute animarum cōferretur 89. a baptisima quibus olim moribus aut ritibus conferretur 30. 31. baptismatis vnici assertio 50. b baptismatis lauacro cūcta mūdari 67. a 69. a baptismate peccati sordes ablui 238. b baptismus quō nobis proficiat 14. a baptismus qualibus in aquis aut cuius nomine cōferretur 32. a baptismus qd, quō & q. necessarius 40. 43. a baptismus vnde nos eruat. 49. a baptismus quid praestet 67. b 68. a 510. b baptismus hominem mente & animo mutat 69. b baptismus & poenitentia quibus necessaria 268. a baptismus & Ordo sacramentalis, quae in re similes 375. b baptismi paruulorum defensio. 20. b baptismi caeremoniae qui à quibus patribus descriptae 30. 31. 32. baptismi forma quae 36. b & quā ea sit necessaria 56. a baptismi iteratio quā sit nefaria 41. a baptismi necessitas qui per scripturas & patres asserta 41. b 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. baptismi paruulorum assertio 50. b

baptisimi seu lauacri baptismalis significatio quae 53. b 54. a baptismi materia 55. a baptismi formam mutilari non debere 56. b baptismi fructus & effectus quis aut qui 59. a 62. b 63. baptismi figurae 64. b baptismi vis admirabilis 65. a baptismi nomina varia 65. a 66. a baptismi gratia ac virtus 65. b baptismi decem munera quae 66. b 67. a baptismi sacramentum quid operetur 68. b baptismi beneficium quid à nobis requiratur 75. 76. a baptismi & Confirmationis collatio & virtus 98. b 100. b 101. a baptismi & poenitentiae necessitas & collatio qualis 267. b baptismi & dandi baptismi sacramenta quae differant 376. b baptismi quae & quot praecipue necessaria, cōue requisita 53. b baptismum etiam per fornicatores aut adulteros collatum, efficacem esse 13. b baptismum iterari seu repeti non posse 51. b 52. a baptismum verum etiam extra ecclesiam cōferri 57. b baptismi quid in nobis fiat 10. b baptismi solo infantes aut paruulos saluari 47. a baptismi tolli peccata omnia 63. a 67. a 68. a baptismi aegri mentem mutari 68. b baptismi regenerationem ad vitam, Confirmatione armationem ad pugnam cōferri 101. 102. a baptizandi differentia quae qualis 24. b 25. a baptizando aut baptizanda susceptor (susceptrae) qui eligendus 30. a baptizare & euangelizare, qui initio fuerit commune 414. a baptizare cum cāmve, de cuius baptismi nō

confiter, etiam si baptizatus sit, licere 53. a
 baptizare per ludum & iocum, quale quid,
 & qui de eo sentiendum 58. a
 baptizati à quouis quatumuis impio, mo-
 do in S. Trinitatis nomine, rebaptizari
 non posse 52. a
 baptizatum recens, mundiorem Solis esse
 radijs 67. b
 baptizati cur chrismate sacro inugatur aut
 confirmentur 91. b 92. 93. 94. & c.
 baptizati, vnde nam iuxta canonem ecclesie
 consignandi 94. b
 baptizatorum proprium quid 60. b
 baptizatos paruulos, sine fide omnino non
 esse 48. a
 baptizatos paruulos, fidelium inseri nume-
 ro 50. a
 baptizatos paruulos, fidelium loco habendos,
 non rebaptizandos 51. b
 barnabe & Sauli segregatio quæ qui facta
 375. a
 basilicæ concilij de communicatione sub
 vna aut vtraque specie sententia 229. b
 basilius Magnus vnde chrismate sacro in-
 unctus 97. a iam iam moriturus qui eu-
 charistiam sumpserit 222. b 223. a
 basilij de consecrando baptismi fonte & c.
 testimonium 26. b 27. a 32. b
 basilij de dogmatibus ecclesiasticis senten-
 tia 29. b de vnico tantum baptismo 50. b
 de effectibus baptismi 62. b 63. a de vn-
 ctionis oleo benedicendo 93. a de pro-
 pitatorio pro viuis sacrificio 202. a de
 consuetudine sumendi corporis Domi-
 nici priuatim domi 218. de frequenti eu-
 charistia communione 240. de accedē-
 do Christi corpore & sanguine 244. b
 245. de flagitiosè factis aut perpetra-
 tis confitendis 295. b de nostræ pœnitē-
 tiæ necessitate 311. a de orando in omni
 aut quouis in loco, quid hoc sibi ve-
 lit, 366. b 387. a de professis virginitatē,
 iisdēq; nubētibus postmodum, 479. a
 de votifragis quibuscunque religiosi
 484. a de spadonum siue eunuchorum
 euangelicorum laude 506.
 basilio Magno quanti confessio sacramen-
 talis habita 293. b
 Beda quid de natiuitate carnali aut spiritu-
 ali non iteranda sentiat 52. b
 Beda quid de Gregorij Magni erga Britā-
 nos studio ac meritis scriptum relique-
 rit 196. b
 Beda quid de Emauntina panis fractione
 senserit 220. a quid de lepra sacerdoti
 mysticè pandenda 275. a quid de casti-
 gatorijs animarū quarūdam pœnis 331. a
 quid de vnctione extrema 362. a 363. a q̄s
 apostolorum & LXXII. discipulorum
 successores æstimet 403. a quid de cæli-
 batu eut castimonia sacerdotum 494. b
 495.
 Bede de inuisibili effectu baptisimi senten-
 tia 63. b
 Bedæ mirabilis de virtute sacrificij Missæ
 relatio 174.
 Bedæ de cōmunionē speciei tantum vnus
 assertio seu narratio 223.
 Bedæ de purgatorij ignis baptismi senten-
 tia 335. b 336. a de ieiunijs pro mortuis
 339. b
 Bedæ temporibus, etiam infirmos oleo sa-
 cro inungi solitos 362. a
 Bede de sacerdotum Mosaicorum & Chris-
 tianorum discrimine sententia 495. b
 496. a
 benedictio fōtis baptismalis quæ iam olim
 fieri solita 31. a
 benedictio aquæ baptismalis 77. b
 benedictio sacerdotalis à matrimonium
 ineuntibus quæ suscipienda 464. a
 benedictionis diuinæ vis quanta 147. b
 benedictiōis vim, naturæ vi maiorē esse 151. a
 benedictionis humanæ aut propheticæ vis
 quan-

quanta 151. b
 benedictiōis aut consecrationis diuinæ vi s
 quanta 152. a
 benedictionis vi naturā rerū mutari 153. b
 benedictionis sacerdotalis sacramentum
 quæ implendum 377. b
 benedictiōe diuina sacramentum eucharis-
 tiæ confici 151. b
 beneficium Christi erga nos summum, q̄d
 104. b
 beneficiorum etiam non indigentibus aut
 indignis exhibitorum vsus aut fructus
 quis 349. b
 berengarius qui ignem accenderit, quo do-
 gmata sua peruersa exurerentur 140. b
 berengarij in synodo Turonensi cōfessio
 catholica 128. b 139. a
 berengarij palinodiæ quot, & quotiēs ipse
 ad vomitum redierit 138.
 berégarij in Papam & episcopos alios scō-
 mata 138. b
 berégarij simulatio & incōstātia 140. b 141. a
 berengarij confessio 2. palinodica in syno-
 do Romana 141. b
 berégariane hēresis initium 138. a
 berengarianismus sub quibus & quot syn-
 odis damnatus 138. a
 bernardi de sacramēti etymologia & gra-
 tia iudicium 11. b
 bernardi de baptizandis paruulis sententia
 47. b de votifragis alioqui etiam benē-
 viuētibus 491. b de effectibus seu vir-
 tute baptismi 60. a 69. b 70. a de Con-
 firmationis sacramento sententia con-
 firmatoria 81. a de baptismi & eucharis-
 tiæ virtutibus 238. b de tribus in Hy-
 bernia relictis sacramentis 258. b. de
 purgabilib; locis 338. a de cachinnis aut
 irrisionibus hæreticorum in catholicos
 348. a de miraculosa vnctionis extremæ
 vi 360. b 361. de malis episcopis, presby-
 teris & c. 434. b de cohabitatiōe mulierū
 & clericorum 490. b
 bessarionis episcopi Constantinop. de sa-
 cfo eucharistia, & quibus id verbis fiat,
 sententia 144. b 145.
 Bigamos ad sacerdotium non admitten-
 dos 419. a 488. a 497. b
 Blasphemia hæreticorum quæ quā sunt
 vanæ ac ridendæ 26. b
 blasphemia aut hæreses de Vnctione ex-
 trema quæ quales 358. b 359. a
 Bona coniugij singularia quæ aut quot
 454. b
 bonifacij 8. papæ de solennitate voti con-
 tinentiæ sententia 491. a
 bonorum cur Deus nostrorum haud ege-
 at 4. b
 Bracaren; concilij de Confirmatione sacra-
 mentali testimonium 89. a de virtute ob-
 lati Deo sacrificij 204. a de non oran-
 do pro his qui sese occidunt 340. a
 briranni qui quid cui Papæ potissimum de-
 beant 196. b
 brutorū pro cæde aut sanguine, Christum
 seipsum & obtulisse, & offerendum præ-
 cepisse 180. a
 Cælestem vbi præcedat terrestris sen-
 tentiam 263. b
 cælestinus Papa ad quid quos adspirare ve-
 tuerit 417. 2
 cælibatus (licet aliter ab alijs vel proferat,
 vel scribatur) an quibusdam imponatur
 per vim 492. 493.
 cælibatus & matrimonij collatio 508. a
 cælibum aut virginum quæ olim in ordine
 sacro conferendo habita sit ratio 489. a
 cælum, iudicandi authoritatem à terra su-
 mere 264. a
 cæremonia quid, & qui habendæ 25.
 cæremonia quæ cur præcipuè obseruandæ
 25. b 26. a quæ cur quo studio vëdicandæ
 29. b
 cæremoniaram vtilitas aut vsus 25.
 V v v 3 care.

cæremoniæ baptismi testes seu autho- res antiquissimi, qui	26.b	dus	343.b
cæremoniæ multarum ratio, iuxta Ori- genem, qualis	38.b	carnalis libidinis remedium, esse matrimo- nium	458.b
cæremoniæ & rituum plurium signifi- catio qualis	39.b	caro Christi cur nobis sub aliena specie prebeat	116.a
cæremoniæ Missæ qui potissimum au- thores mentionem faciât, aut de ijs scri- pta reliquerint	193.	caro quæ quos viuificet	134.a
cæremoniæ sacri Ordinis assertio	380.b	carnis aut corporis Christi sumptione, ni- sî cum adoratione præuia, dignè fieri nõ posse	158.
cæremoniæ Missæ spernentes, anathemate notari	194.a	carnifex nostri omnium quis	281.b
caij pontificis summi de gradibus seu ordi- nibus sacris sententia	415.b	carpus discipulus apostolorû, qui tantum sacra peragere solitus	171.a
caij, qui ad minores assumendi sunt ordi- nes, quò s. assumi debeât, censura	418.a	carthagineñ concilium quod, quid à qui- bus fieri uenerit	191.b
calicis indifferentia olim licita, cur hodiè non item	210.	causante Missam catechumenorum fieri uoluerit	192.b
calixtus quos aut quales in prepositum, vel archiepiscopum, vel archipresbyterum, vel archidiaconum promoueri vel assu- mi uoluerit	417.a	carthagineñ concilij de anabaptismo sen- tentia	51.a
calixti I. Papæ de sacramento matrimonij sententia	455.b	causantibus & oblationi- bus pro mortuis	339.b
candida uestis quid præ se ferat	34.b	Acolyti, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarij	402.a
candida in baptismo uestis iam olim usus quis	31.b	de modo ordinandi Presbyteri	407.a
canities (alibi canities) laudabilis quæ	409.a	carthagenensia tria concilia quid de chri- smate statuerint	97. b
canonum Apostolicorum de ordinatione episcopi decretum	415.b	castitas q. S. Augustinû ad se inuitarit	508.
canones Apostolorum qui, quid de quorû ordinatione aut ministerio stuerit	416.b	castitatis donum vndenam petendum aut querendum	491.a
caphtarnaitæ quàm crasse aut carnaliter Christi uerba intellexerint	124.b	castitatis votum frangês aut deserens, qui castigandus	480.a
caphtarnaitarum de carne Christi edenda, imaginatio qualis	125.a	castitatem esse seruatu non impossibilem	508.b
capita sacramenti eucharistiæ scitu necessa- ria, quæ aut quot	121.b	catechismi in baptizatis aut baptizandis quæ haberi solita ratio	30.b
carcer quis cui qua tantum ratione execu- tus	343.b	cathedræ moysi insidentes, tametsi malos, audiendos	437.b
		cathedram Moysi (aut Moysi) quinquam te- nere dicantur	436.
		catholica vndenam dicatur ecclesia	150. b
		catholica de Purgatorio & suffragijs uiuo- rum sententia quæ	339.a
		catholici quomodo aut cur ab hereticis ir- rideantur	348.a
		catho-	

catholicos etiã malos, de septem sacris rectè sentire	17.a	chrismatis significatio mystica, iuxta Augu- stinum quæ	92.b
catonis mirum vxoris suæ alieno ad tem- pus mutandæ facinus	453.a	chrismatis quàm frequens sit in episcopali functione usus	93. b
caupona quibus ingredi uetita	402.b	chrismatis unguentum quid faciat	94.b
causæ institutorum factorum quæ aut quales	18. b	chrismatis conferendi potestas	96.a
Cedmonis morituri communicatio ultima qualis	223.	chrismatis aut confirmationis sacramen- talis reiectores quantæ sint impietæ ob- noxij	93.a
centupliciter quæ delicta aut neglecta ubi luenda	338.a	chrisma uetus incèdi Apostolos ipsos do- cuisse	90.a
centurio quis quibus qua in re imitandus	251. a	chrisma à sacerdote simplici confici & ad- ministrari, summa necessitate permil- sum esse	91.a
ceroferarij qui	406. a	chrisma post baptismum dari	94. b
cerui vulnerati industria qualis	290.a	chrisma conficere, aut non conficere quis debeat	97. b
Chalcedonensis concilij de monachis aut monachabus nubentibus sententia	488.a	chrismate cur infans aliter ab episcopo, ali- ter à sacerdote ungetur	82. b
character quid sit, & à quot sacris imprima- tur	514.a	chrismate qui olim inter hebreos ungeret- tur	83.a
characterem quæ & quot sacra qui im- primant: imprimantiaque iterari aut re- peti non possit	379. a	chrismate ungendos baptizatos	85.a
charitas quò aut vndè potissimum excite- tur	245. b	chrismate frontes baptizatorum ungere, quorum tantummodò sit	90. b
chelidoniæ vis qualis	290.a	chrismate cur sacro inungantur baptizati	91. b
chorepiscopis neque conficere neque ad- ministrare chrisma licere	90. b	chrismate superinfundi spiritum sanctum baptizatis	96.a
chrisma seu <i>χρῖσμα</i> quid sit aut sonet.	83.a	chrismate qui cur ungetur	96. b
chrisma vn̄ & quādò conficiatur, & qui ab alijs liquoribus differat	87.a	chrismate in ūctos, spiritali gratia inuisibi- liter donari	97.a
chrisma vndè conficiatur	89.a	chrismate vncti, ad quid per quem mone- antur ac incitentur	99.a
chrisma à quibus per quos petendū	97. b.	christianū perfectum nõ esse, nisi chrisma- te vnctum aut sacraliter confirmatum	102. b
chrismatis inunctio post baptismum, quid sibi velit	34.a	christianum sacerdotium quale	388.a
chrismatis quanta dignitas, excellentia aut virtus	34.a	christiani cur chrismate ungetur	96. b
chrismatis unguetum vndè primū omni- um factum.	81. b	christiani omnes an sint sacerdotes	379. b
chrismatis renouatio cur quotannis fieri debeat	89. b	christiani ne omnes ex æquo sacerdotes	381. b
		christiani omnes quomodo sint & reges, & sa-	

& sacerdotes 387.b
 Christianorum sacrificium quando & per quem auferendum 182.a
 christianos à christinate potius quam baptismo cognominari 95.a
 christophorus quid sonet, & quomodo id nomen quis verè assequatur 113.b
 christus vnde dictus 88.a
 christus qui suis membris & corpore nos aliat aut nutriat 107.a
 christus quomodo & carnem hinc suam nobis reliquerit, & cum eadè in cæli ascenderit 108.b
 christus in nobis veritate naturæ qui sit 112.b
 christus qui nobis vniatur 117.a
 christus quomodo in Eucharistia præfens 127.b
 christus quando & vbi seipsum suis tulerit aut portauerit manibus 136.
 christus vt aquam in vinum mutauit, ita & vinum in sanguinem suum mutat 148.a
 christus qualenam de corpore & sanguine suo instituerit sacrificium 179.a
 christus quod sacrificium quando offerri iusserit 180.b
 christus quibus verbis salutarem litari iusserit hostiam 181.a
 christus qui secundum ordinem aut ritum Melchisedech obtulerit 182.b
 christus quid, Clemente & Petro testibus, docuerit, etiàm si euangelistarum nullus inde mentionem faciat 403.a
 christus qui suos de malis dispensatoribus reddiderit securos 435.b
 christus qui suos sacerdotes aut clericos esse voluerit 502.b
 christi & Ioannis baptismata qui differant 70.a
 christi erga nos beneficia summa quæ 104.b
 christi in eucharistia corpus esse qui credendum 106.b
 christi singularis erga nos amor vbi potissimum eluceat 107.b
 christi in carnem quomodo nos mortales conuertamur 107.b
 christi corpus sub panis, sanguinem sub vini specie tribui 115.b
 christi in sacramento præsentia affirmatio 127.a
 christi sermo quàm sit efficax 129.
 christi verba quæ, quàm sint nulli suspicioni obnoxia 143.
 christi virtute, non humanæ virtutis opera, transubstantiationem fieri 148.b
 christi corpus & sanguinem à nobis offerri 180.b
 christi in terris corpus offerri 203.a
 christi sanguinem in altari pro peccatoribus effundi 204.a
 christi de non separandis coniugibus, nisi excepta fornicationis causa, verba quæ intelligenda 474.a
 christo qui per eucharistiam coniungamur non fide solum & charitate, sed iuxta carnem etiàm 109.b 110.a
 christum esse Sacramentorum authorem 12.a
 christum Ioannis baptismum suscepisse, quid præferat 70.a
 christum in vltima cæna Chisma conficere docuisse 89.b
 christum sub qualibet sacramenti specie, specierumque parte, integrum esse 106.a
 christum permittere se tangi à nobis, edimostrosque suæ carni dètes infigi 107.b
 christum singulis se per eucharistiam coniungere 107.a
 christum sua nos carne alere 107.b
 christum non habitudine solum, sed participatione etiàm naturali nobis inesse 110.a
 christum corporaliter substantialiterque nobis per communionem vñiri 112.a
 christi

christum in cælis esse, & nihilominus in altari 127.b
 christum sub vtralibet eucharistiæ specie, & qualibet eius parte aut particula totum & integrum esse 127.b 128.b
 christum hinc nobiscum vsque; ad seculi finem coram adesse 135.b
 christum dupliciter nobis sacrificium dici & esse 165.b 166.a
 christum esse incruenti Missæ sacrificij institutorem 177.a
 christum, suum ipsius in vltima cæna bibisse sanguinem 179.a
 christum & offerre, & oblationem esse 176.b
 christum in cæna, Melchisedechis instar obtulisse 189.a 206.b
 christum per ministros offerre in perpetuum 207.b
 christum in eucharistia per partes manducari, & manere tamen integrum & cetera 227.b
 christum sumendæ eucharistiæ modum & ordinem apostolis reliquisse 250.b
 christum precibus & satisfactionibus exorari 316.b 317.a
 christi qui reges cur dicti 81.b 82.a
 chrysoctomi de spiritali Sacramentorum vi sententia 9.a
 chrysoctomi de cæremonijs baptismi testimonium 33.a
 chrysoctomi de baptizandis paruulis sententia 46.a
 de aquæ ad baptismum necessitate 55.b
 de baptismi decem muneribus 66.b 67.a
 de abrenunciationis voce frequenter vtenda 78.a de superexcellētibus eucharistiæ mysterijs 106.b, de superexcellētī miraculo eucharistiæ 108.a de Helia & Heliseo apophthegma 108.b de corporis & sanguinis Christi sumptione doctrina 108.b de transubstantiatione panis & vini 135.a, 136.b de sacerdotali dignitate aut virtute 143.b de identitate consecrationis qua vsus est Christus, & qua hodiè vtuntur sacerdotes 144.b de cōfectione sacramentorum 148.b b de adorato à Magis in præsepi Christo 160. de angelorum in Missæ officio præsentia 160.b censura, quibus pro rebus sacrificetur 172.a hortatione aut iussu frequentia fieri templa debere 172. b de memoria mortuorum in Missæ sacrificio 176.b de vltima consummatione 181. b de incruenta ex Malachia hostia 186.b de memoria defunctorum in Missa 197. de sacrificio Missæ, & pro quibus id offerendum sit, 202. de quotidiana ecclesiæ oblatione 206.b de identitate hostiæ quotidianæ, & eius quæ semel in cruce oblata est, 206.b 207.a de sanctificatione & sanctificato 219.b de fructu eucharistiæ à morientibus sumptæ 238.b de frigida aut nulla mensæ Domini accessione 239.b de præparatione ad sumendam eucharistiã 248.b de accessione ad eucharistiã 251.a de gratia seu potestate collata apostolis, 263.a de throno & potestate sacerdotali 264. de perfectæ pœnitentiæ laude de 270.a de vespertino conscientia examine 279. b 280.a de agenda confessione sacramentali 284.b de nostræ pœnitentiæ vi & vsu 313. b 314. de subueniēdo animabus separatis 346. de pœnitentiæ encomio 355. de extremæ Vñctionis oleo 363. b 364.a de authoritate & legatione sacerdotum 388. b 389.a de sacerdotij excellentia aut dignitate 421. de obedientia prælatis etiàm malis præstanda 430. 431. 432. 439. b de coniuncta cum periculo sacerdotum dignitate 437. de matrimonio, eiusque ratione 459.a de mysterio aut sacramento coniugij 464. b

de monachorum aut sanctimonialium habenda obedientia 407.b
 nuptijs 486.b de honore sacerdotibus clericorum quorum matrimonium quale
 idolorum olim habito 431.b de Christi aut quae censendum 491.a
 verbo, Qui potest capere, capiat 509.b clericis cauponarum ingressu interdictum
 chrysofotomum de raritate aut paucitate resplorum queri 172.b
 Cibus animae quis 105.a clericis aut ministris ecclesiae quibus quid
 cicatrices vulnerum an medicis ad tollendum possibiles 313.b 314.a incumbat 408.a
 cinis quomodo alicui, teste Cypriano, ex Eucharestia effectus 217.a
 circumstantiarum quae vbi aut qualis habenda ratio 286.a 287.a
 citatio nominis quae vbi quae fieri solita 31.b
 cito manus imponere, quid 397.b
 Clandestina matrimonia qualia & habitata antehac, & habenda posthac 403.
 clauium ministerium etiam penes malos sacerdotum esse 259.a
 clauium ecclesiae beneficium vnde qui expetendum 282.b earundem quanta sit certitudo 297.b
 clauium sacerdotalium potestas quod valeat 313.a
 clemētis I. papae & martyris de pristina baptizandi ratione testimonium 32.a de baptismi necessitate sententia 41.a de rebaptizantibus 50.b de Confirmatione sacramentali 98.b 102.b de celebrandis Missis & celebrandi loco 175.b 176.a
 de in cruce Christi sacrificio 187.b 188.a de reuerēter tractanda ecclesiae suppellectile 195.b 196.a de non erubescendo sua confiteri delicta 288.a de habenda mortuorum (ex ore Petri apostoli) cura 345.b
 clementis Alexandrini de baptismi effectu sententia 66.a
 clerici, quibus matrimonio interdictum, qui 476.b
 clericorum quanta qualisve inter se mutuo

habenda obedientia 407.b
 clericorum quorum matrimonium quale aut quae censendum 491.a
 clericis cauponarum ingressu interdictum 402.b
 clericis aut ministris ecclesiae quibus quid incumbat 408.a
 clerus Romanus quot habuerit sub papa Cornelio personas 403.a
 climaci dereddenda ratione in die nouissimo mirum exemplum 369.
 Codice quali cuius quotidie qui vtendū 279.b 280.a
 cenae tempore cur Iesus sacramentum eucharistiae apostolis dedit 250.b
 cenam eandem in qua Christus vltimō recubuit, etiam nū celebrari hodie 240.a
 coeptum Missae sacrificium, languescens de improviso inceptore, qui continuandū 190.b
 cogitare quid quos potissimum deccat que oporteat 249.b
 cogitatione seu existimatione qua quomodo cuncta perdantur bona 432.a
 cogitationes malas patrefaciendi confessario aut sacerdoti, etiam apostolū Petrū authorem esse 288.a
 cognatio spiritualis inter quos contrahatur 457.a
 cognatio ex Confirmationis sacramento quousque se extendat 457.b
 cohabitatio quae quibus vetita 490.b
 colendus qui aut qualibus rebus Deus 7.b
 collatio & coniunctio baptismi & Confirmationis, qualis aut quanta 100.b 101.a
 commemorationem animarum in Missa, ab ipsis (ringant haeretici quam velint) institutam apostolis 346.b
 commoda & prospera ex sacrificio. Missae prouenientia, quae 175.b
 communicandi sub altera tantum specie iam olim vsus assertio 217.b 218.a
 com-

communicantes qui cur Crucifixoribus nuantur 238.b
 Christi comparentur 251.b
 comunicatio tempore S. Bernardi quibus 225.a
 communicatio corporis ac sanguinis Domini iam olim reces baptizatis dari solita 31.b
 communicatio quae quali aut quanta ad eundam nobis desiderio 107. 119.b
 comunicatio corporis dominici ab altari domum abspertati, persecutionis tempore olim familiaris ac licita 218.b quae olim etiam Romae frequentaretur 218.b
 comunicatio sub vna tantum specie iam olim vsurpata assertio 221.b
 comunicatio rara repraesentatio 240.b
 comunicatio indigna pericula quae 246.a
 comunicatio recens baptizato dari solita 38.a
 comunicatio alterius tantum speciei, precepto Dei non aduersari 212.b
 comunicatio mystica vnum nos corpus cum Christo effici 111.a
 comunicatio digna terram nobis caelum fieri 239.b
 comunicatores seu impanatores vnde iam olim confutati 154.
 complura summis etiam substantijs occulta esse mysteria 39.b
 concunctio aut cōtritio qui paranda 280.a
 concilia quae & quot Berengarij ob haeresim habita 138. 139. 140.
 concomitantia in sacramento eucharistiae vis & assertio 105.b 106.a
 concomitantia naturalis assertio, eiusque vis quanta 128.b
 concordia cultus diuini in ecclesia, quanti sit momenti 29.a
 concupiscentia in baptizatis remanens, quae aut qualis 60.
 concupiscentia cur in baptizatis maneat 71.a
 concupiscentia quae dimittatur in baptismo 72.a
 concupiscentiae motus qui potissimum minuantur 238.b
 condescensio Diuinae erga nos sapientiae qualis aut quanta 5.a
 condonari in baptismo crimina omnia 64.b
 confectio sacramentorum ac dispensatio quibus commissa 21.a
 confectio chrisimatis penes quem sit aut non sit 97.b 98.a
 confessarius qualis querendus 291.a
 confessarij officium 293.a
 confessarium, iudicis medicinae officium aut personam agere 284.
 confessio quae cui aut quod necessaria 248.a
 confessio peccatorum qui per moysen precepta 273.b
 confessio quae quod duplex 283.b
 confessio quae cur aut quae sit necessaria 283.b 284.a
 confessio quae qui publice fieri possit 287.b
 confessio sacramentalis quanti patribus habita 293.
 confessionis peccatorum quanta necessitas, aut qualis habenda ratio 248.b
 confessionis peccatorum sacramentalis ex scripturis assertio 270.b
 confessionis & dissimulationis lepida permutatio 288.b
 confessionis cuius utilitas quae 295.b 296.a
 confessionis secreta vis quanta 380.b
 confessionem secretam factam reuelatam poena quae 286.a
 confessionem sacramentalem neque impossibilem, neque carnificinam esse 287.a
 confessionem aliquando publice fieri conuenire 291.a
 confessione secreta usam ab initio iam olim ecclesiam 287.b
 confessione penitentiam nasci 312.a
 confirmatio sacralis ad quod nobis proficiat 14.a vbi habeat in scripturis testimonium 83.b quod confirmato conferat 510.b eius minister quis 81.b 82.a 86.b

confirmatiōis sacralis receptio cur non sit
facile differenda 81. b eius effectus & ma-
teria 82. b 83. a 90. a 102. a sacro confi-
ciendo necessaria quæ 88. assertores aut
testes qui 92. 93. & c. fructus & vsus
quis 98. b 99. a
cōfirmationem mox à baptismo dari solitã
38. a à simplici sacerdote administrari,
non nisi vrgente causa permissum 91. a
confirmationem sacramentalem non nisi
ab episcopo conferendam 91. a
confirmatione quid in nobis fiat 10. b
confitentiam olim confessorio ad pedes
procidere solitos 288. b
confugiendum quibus quò sit 97. a
coniugari sacerdotio indigni qui 488. a
coniugatos nisi promissa continentia, ad
sacerdotiũ non promouendos 502. a
coniugis dimissionem lege diuina prohi-
beri 469. b
coniugi cui quomodo religionẽ intrare li-
ceat 473. a
coniugem quis suã iustẽ dimittere potest,
ducere verò alteram, illa viuente, non
potest 474. a
coniuge altero alterãve fornicante, adhuc
manere coniugium 469. b 470. a
coniugibus licitẽ separatis, vinculum con-
iugij non solui 454. b
coniugium quibus hodiẽ in peccatum re-
putetur 479. a
coniugij matrimonialis primarius author
quis 450. b
coniugij quale sacramentum 454. a
coniugij nexus quis aut qualis 458. b
consanguineorum inter se matrimonia ve-
tari 456. a
conscientiæ examen quod qui faciendum
279. b 280. a
cōsecrandi fontis baptismi vsus quàm nõ
sit hesternus 26. b 27. a
consecratio qui aut quibus Christi verbis
conficiatur 129. a 144. b
consecrationis verba quæ vndẽ quam vim
& energiam habeant 118. b 128. b 129. a
142. b 148. a
consentientes & facientes, æquali poena
plectendos 447. b
conseruatio castitatis vndẽ sit 509. b
cōsignatio circa baptizatos iam olim soli-
ta fieri, quæ 31. a 35. a
constantienũ concilium quos Vuicleffi arti-
culos de eucharistia damnãrit 149. b
141. b 142. a 150. a
constantienũ concilij de VII. sacramentis
testimonium 17. a
constantienũ concilij de Confirmationis sa-
cramento sententia 80. b de transub-
stantiatiõẽ 127. a de vnus speciei com-
munionẽ 228. 229. a de sacerdotibus
malẽ viuentibus 258. b
constantinopolitanæ synodi generalis pri-
mæ de vno baptismo sententia 52. b
consuetudo fumen dæ eucharistię pro lege
habenda, quæ 230. a
consultores pessimi qui 26. b
contemptor quis, quas suo cõtemptu pœ-
nas incurrat 16. a
cõtenta in sacris literis, an ad quẽuis Chri-
stianum & quomodo pertineat 371. b
continentia quæ qui facile aut seruetur, aut
à Deo impetretur 489. b
continentiæ virginis & castitatis coniu-
galis æquatio Iouiniani heretica 507. b
continentiæ donum qui petentibus à Deo
obtingat 508. a
cõtinentiam subdiaconis iussam aut indi-
ctam esse 410. b 411. a
contritio quid sit 275. a qui fiat aut pare-
tur ibid. b & 277. a
cõtritio, pars poenitentię, quod requirat 277. b
contritio quæ qui paretur 282. a
contritioni votũ Sacramenti includi 277. b
278. a

contri-

contritioni quid necessarium 278. b
contritionem qui Dauid asserat aut laudet
270. a
conuersio ad Occidentem ac Orientẽ qua-
lis in baptismo fieri solita 31. a quid sibi
velit 33. a
cõuersio panis & vini in corpus & sangui-
nem Christi, qualis 147. a 150. a
conuersio & satisfactio nõ differenda 300. a
conuersio quæ quomodo faciendã 302. b
cõuersionis veræ panis & vini in corpus &
sanguinem Christi, assertio 117. b
conuersionẽ panis & vini in corpus & san-
guinem Christi negãtes, à quo concilio
anathematizati 149. b
corde & corpore quali accedenda mensa
Domini 250. a
cornelius papa cur à Cyprião laudat 416. a
cornelij papæ & martyris de Confirmatiõẽ
sacramentali sententia 94. b eius tempo-
re quot tantum personas habuerit cler-
Rom. 403. a
corpus hoc idem quod à nobis ex altari su-
mitur, crucifixum, sublatumq; in cælum
esse 137. a
corpus hoc ipsum quod in altari cõficitur,
ex virgine esse 152. a
corpus Domini qua munditia, reuerentia
& c. sumendum 250. a
corporis Christi carnem qui verẽ sub my-
sterio sumamus 112. b
corporis Christi in sacramento sumpti vir-
tute nos resuscitandos 133. b
corpori & sanguini Christi vndẽ qui tem-
pore Cypriani vis illata 247. a
corporalia sacramenta quæ aut qualia 13. a
Credenda de altaris sacrificio quæ aut qualia
162. 163. a
credendũ verbo diuino, etiamsi nostro sen-
sui absurdum videatur 135. a
credendũ de Vnctiõis extremę sacramento
quid 356. b
credere eũ per aliũ, qui p aliũ peccauit 50. a
credito a quæ ex petra fluxu, mutationẽ pa-
nis & vini in corpus & sanguinem haud
difficiliter credibilem reddi 151. b
crimina quæ qui ablucenda 260. b
criminum exomologesis vndẽ qui facien-
da 296. a
crucifixoribus Christi qui communicato-
res comparandi 251. b
cruenti & incruenti sacrificij differẽtia aut
distinctio 166. b
cruentũ Christi sacrificiũ, incruento eius
hodierno ostendi ac defendi 179. b
Cuiam ex tribus morientũ generibus so-
li viuorum prosint orationes 340. b
culpa dimissa, nõ semper dimitti & pœnam
74. b 312. a
cultus diuinus quid & quotuplex 4.
cultus diuini cõcordia quæ sit necessaria 29. a
cum sceno, lignis & stipula non intrandũ
cæleste regnum 333. a
cur in vet. testamẽto habita est maior sobo-
lis cura, quæ habeatur in nouo 498. 499.
curiosorum vtriusq; speciei appetitorum
pietas qualis 213. a
custos præsulq; coniugij quis 465. a
Cyprianus quibus epithetis aut nominibus
eucharistiam honoret 165. a
cyprianus quod de fabulis suis iam tũ æta-
tis sit questus 246. b 247.
cypriani de baptizãdis infantibus sententiã
45. a de non arcendis à baptismo par-
uulis 45. b de vi aut potentia baptismi
69. b de baptismo Christi & Ioãnis 70. a
de sacramentali Confirmatione 85. a
86. a de chrismatis confectiõẽ 87. a de
quodã eucharistię miraculo 106. a de eo
quod Christus seipsum obtulit 178. a de
mixtione vini & aquæ in calice 182. a de
memoria defunctorũ in Missã 196. b de
vtilitate aut pfectu sacrificij Missę 20. b
201. a de reseruato hostiæ temerario vsu
xxx 3 217. b

217. b 218. a de temerè qd cōtra euāgelij
vigorem permittentibus 246. b de pote-
state collata apostolis 263. b de confessi-
one apud sacerdotes 291. a de confessi-
one & remissione peccatorum 291. a de
pœnitentia, eiusq; impeditoribus 296. a
de sanctificatione aquę baptismi 32. b
de præstanda satisfactiōe 311. a de pœ-
nitentia & satisfactiōe 315, 316. b de ce-
lebratione sacrificij pro dormitiōe fide-
lium 343. b 344. a de nō exenndo ex car-
cere nisi soluto nouissimo quadrāte &c
343. a de pœnitentiam agēte 356. a de sa-
cerdotali dignitate 390. a de vicarijs aut
successoribus apostolorum 404. a de sa-
cerdotum honore 424. b de legitima
clericorum ordinatione 446. a de zelo
mariti adulteræ 482. b
cypriano quæ sit Confirmationis sacramē-
talis aut chrismatismis ratio 92.
cypriano quæ aut quanti cōfessio sacramē-
talis habita 291. b
cyrillus Alexandrinus quā graphicè de-
pinxerit hominem iamā moriturū 365.
b 366.
cyrilli eiusdem de sacri chrismatismis vngue-
to sententia aut assertio 94. b de com-
paratione mannx & eucharistiæ 109. a
de non dubitanda veritate corporis &
sanguinis in sacramēto eucharistiæ, 116.
b 117. a de nostra cum Christo vnione
110. b de veritate eucharistiæ aduersum
Capharnaitas 124. b de virtute eucharis-
tiæ 133. b de transubstantiatione 134. b
de conuersiōe panis & vini in carnem &
sanguinem Christi 148. a de incruēto ec-
cleticæ cultu 206. a de reliquijs Domini-
ci corporis 226. b de virtutibus eucharis-
tiæ 238. b 239. a de pane sc̄tidiano 241. a
de tradita presentibus apostolis gratia,
num ea & Thomæ absenti collata sit,
262. a de lotiōe lecti per lachrymas 285.

de remissioib; peccati diuersis & Vn-
ctiōe extrema 364. a de agonia mortis
animæq; trepidatione 365. b 366. 367. a
cyrilli Hierosolymitani de baptismo cære-
monijs sententia 33. de abrenunciatiōe
in baptismo 79. a de chrismate sacro 94.
b de nostro & Christi comparticipio, q
id f. fiat 113. b contra negantes veritatē
corporis & sanguinis Domini in eucha-
ristia 115. a de trāsustātiatiōe 134. b de
ijs quę fiunt aut dicuntur in Missa, & cul-
tu incrementu 194.

DÆMONES quæ à uobis in fugam ver-
tantur 108. a
dæmones qua importunitate morientem
infestent 368. a
dæmonum ad spectus qualis 366. a
dæmones morientibus etiam ea quæ non
fecerunt, obijcere 369. b
damasceni de cæremonijs aut traditioni-
bus sententia 26. a de vnico baptismo
50. b de remissione peccatorum in ba-
ptismo æquali & c. 63. b
de efficacia verbi diuini in pductiōe re-
rum 118. a 128. b.
de trāsmutatione panis & vini & c. 149. a
de operationibus aut beneficijs viuorū
pro defunctis 176. b
de Melchisedech & Christi missa aut oba-
latione 184. b
de memoria defunctorū in missa 198. b
de aërio heretico testimonium 347. b
damasus papa quid à quibus pontificibus
ante se missę deuotioni additum scriptis
tradiderit. 191. a
damasi de confectione chrismatismis eiusque
vsu sententia. 90. b
eiusdem de chorepiscopis iudiciū 191. b
411. b
damiani petri de Baptismo & Confirmatio-
nis sacramento differentia testimonium
81. a

damiani

damiani de extrema Vnctiōe sententia. 360. b
deum communicare suam hominibus po-
testatem 261. a
deum pœnitentia mitigari 312. a
dexteræ patris sursum afficiens, quorum
hic manibus pertractetur 108. a
Diabolus qui à S. Martino iamā mori-
turo exceptus aut expeditus 370. b
diabolus cur adeo impugnet eos qui præ-
sunt alijs, aut populum docent 434. a
diaboli & malorū hominū q̄lis in seducēdo
fallendōve societas aut similitudo 437. a
diaboli quando potissimum sua in nos im-
portunitate vtantur 368.
diabolicas vexationes sacrificio Missæ re-
pelli 172. a
diaconus aut subdiaconus quæ (tēpore Au-
gustini) soleat ordinari 408. a
diacono quibus officijs interdicitum 389. b
diacono cui quā debeant subditi esse
omnes 408. a
diaconi qui cur à Nicena synodo repræhē-
si aut reiecti 24. a
diaconorū quale iam olim perferendæ eu-
charistiæ officium 121. b
diaconorum officia 381. a 409. b 410. a
diaconorum ordo vndē cœperit 409. b
diaconis qd speciatim à synodo nicena p-
hibitum 188. a eosq; ad cōtinētā perin-
dē ac presbyteros & episcopos, adstringi
490. a
dictamni herbæ vis qualis 290. a
didymi Alexandrini de veritate seu perfe-
ctiōe baptismi, sententia 56. b
dies vnus veluti mille anni, quis vbi quan-
dō futurus 337. b
diei nouissimæ iudicium quale 366. a
differentia nascentis olim, & iam propaga-
tæ ecclesiæ, quæ 413. b
differentiæ baptismi & pœnitentiæ quales
& quot 267. b 268. a
difficilis aut rarus inueni quis 244. a
dignitas q̄ quāto cū periculo cōiuncta 437. a
di-

dimissam aut repudiatam à marito priore, illicitè ab altero quopià, superstitè priore, duci 468.b 469.a
 dimittenti adulteram, non licere aliam ducere 470.a
 dionysij Areopagita quid de baptismo cæremonijs tractet 30.31. què eucharistiam lauder ac nominet 105.a
 dionysij Areopag. de cæremonijs ecclesiæ sententia 30.a de cæremonijs baptisimi 30.31. de visibilibus & externis cæremonijs & cæte. 39.a de paruulis baptizandis 44.b de abrenunciationibus in baptismo 77.b de consecrato vnguento 93.a
 dionysij Areopag. de confirmatione sacramentali sententia 103.b de ritibus sacris aut mysterij sanctissimi narratio 170. de oblatiõe Christi in cœna 180.b dispensatio quæ quibus commissa 21.a dispensatio quæ què aut neganda penitus, aut gratis conferenda 458.a dispensatio graduû cõsanguinitatis 457.a
 distincti cur ordines aut ministri ecclesiæ 414.a
 distinctio eorum quæ in sacris literis continentur, Augustino quæ qualis 371.b
 diuersitas Ordinum sacrorum aut sacramentalium quæ 378.b 379.a
 diuinitatis què officiamur participes 118.a
 diuisio Sacramentorum iuxta diuum Augustinum, quæ 12.b
 diuisio compræhensorum in sacris literis præcipua qualis 371.b
 diuites terræ mysticè qui 159.b
 diuites qui cur deplorandi 346.a
 diuortio nullo, quâruntuis iusto, solui vinculum matrimonij 471.
 Docentes vtraque sub specie populû cõmunicandum, puniendos 229.a
 docendi officium quibus cõmissum 390.b
 doctores audiendi, non imitãdi, qui 434.b

doctrina Sacramentorum contempta, què & cur sacrilegos faciat 8.a
 doctrina de septem sacramentis amplectenda, quæ 455.b
 doctrina de sacramentis summaria quæ sit 510.b
 dolere nos vnice vndè potissimum oporteat 249.b
 dolor quis quantum vrat 332.a
 domestica corporis Christi sumptio quam olim frequens 218.b
 dominicus dies cur apud Christianos iam olim adeò celebris 132.a
 dominicis diebus qui iam olim conuenire soliti Christiani 131.b
 donum quod vndè què obtineatur 489.b
 donum continentia què aut quibus obtingat 509.a
 dona spiritus sancti quæ quo sacramento conferantur 103.a
 dotanda qui tèpla Chrysofomi iussu aut lege 172.b
 Dubitandum vbi non sit, etiã si sensus aliter iudicet 115.b
 dubitandû de veritate corporis & sanguinis Chri in eucharistia nõ esse 130.b 133.a
 dubitare qua de re non audendum 134.b
 duobus à cõiugibus qui quatuor fieri possint adulteria 470.b
EA nos alie re, quam angeli videntes tremunt ac pauent 107.a
 eandem Christi in templis haberi carnem & ex altari sumi, quæ in Palæstina olim cernebatur, aut in qua Christus hîc ambulauit 123.a 135.b
 eandem esse hostiam altaris incruentã cum ea, quæ semel in cruce oblata est 206.b
 Ecclesia qui suam paruulis fidem communicet 47.b
 ecclesia vndè seu à quibus cælibatum exigat 492.a
 eccle-

ecclesia num aliquos ad cælibatum siue continentiam violenter cogat 492. 493.
 ecclesiæ matris authoritas quanti sit momenti 50.a
 ecclesiæ Rom. & catholicæ de venerab. sacramento fides ac sententia 139.a
 ecclesiæ sacrificium, Christum ipsum esse 179.a
 ecclesiæ vis, censura seu authoritas quantam 217. b 231. b
 ecclesiæ sententiam apprehendentes, scripturam sequi 231.a
 ecclesiæ vnitas quantum habeat momenti 231.b
 ecclesiæ & apostolorum collatio 264.b
 ecclesiæ & nauis venusta piaque comparatio 391.a
 ecclesiæ nota certissima quæ 440. b
 ecclesiæ, non Capharnaitis, credendum aut consentiendum 122.a
 Edi à nobis eum qui sursum est, & ab angelis adoratur 160.b
 Effectus aut fructus baptismi quis 59.a
 effectû baptismi & Confirmationis differentia 101.b 102.a
 effeta seu epheta Hebraicum, quid Latine sonet 36.b
 efficacia verborum Christi quanta 130.
 Eleemosynarum qualis iam olim in ecclesia fieret collectio 132.a
 eleemosynarû pro defunctis assertio 197.b
 eleemosynis peccata redimi 318.a
 eleemosynis quæ defunctorum animæ qui iuuentur 330.b
 elementum, vt sacramenti pars, quid sit aut sibi velit 14.b
 elementum baptismi quod aut quale 53. b
 elementum seu materia Vnctionis extreme quid seu quæ 362. b
 elemento & verbo constare sacramenta 14.
 elementorum naturæ aut species quo in sacramento mutantur 152.a
 eleuatio seu ostensio Eucharistia in Missa, quam non sit hesternam 170.b
 elibertini seu Eliberini cõcilij de sacramento Confirmationis assertio 80.a
 Emauntina panis fractio, illaque Aduum xxvij, Chrysofomo qualis 219. b 220.a
 emauuntinos illos Christi discipulos, vnã sub specie Christi corp⁹ sumpsisse 210.a
 emendatorius Augustino ignis quis 331.b
 emiseni de consecratione corporis & sanguinis Christi sententia 147.a
 Enoch placuisse Deo, postquã genuit Mathusalem, quid mysticè velit 500.a
 Eorum quæ sacris literis continentur, quæ dã vt sciantur aut credãtur, iuberi: quædam vt fiant præcipi, quædam nõ fiant vetari 371.b
 Ephesini concilij primi de incruentò sacrificio sententia 125.b
 ἐπιφανιος panis quis 240.b
 epiphanius quàm graphicè hereticum illud Aërium depingat 412.a
 epiphanius de transsubstantiatione aut veritate corporis & sanguinis Christi in Eucharistia assertio 134. a
 epiphanius de Melchisedechianis hereticis, & Melchisedechico sacrificio sententia 184.a de mortuorum in Missa commemoratione 200. de mulieribus apud Marcionistas episcoporû officia in ecclesia vsurpatibus 390. de ijs q aut q̄ post virginitatem Deo promissam nuptijs inhiãt, 478. de bigamis aut digamis 488.a
 de nubete aut nõ nubente virgine 505.a
 episcopus Latine quid sonet 194. b
 episcopus quis quãdò, etiã vxore sua legitima vtens, adulter censetur 489.a
 episcopi & presbyteri dignitas què sibi mutuo sit propinqua 409.a
 episcopo omnes qui insint ordines 413.b
 episcopo qualis aut quãta necessaria sit purdicitia 496.b

episcopum solum esse sacramentalis cōfir- mationis ministrum	88.b	eucharisti martiris ac papæ de consecrandis basilicis sententia	191.a	de legitima piaq; coniugum coniunctione	462.b
episcopum futurū qui gradatim oporteat ascendere	415.b 416.a	eucharistia quibus epithetis aut vocibus alijs. appellatur	105.a	eucharistia quæ tria contineat aut comple- tatur	113.b
episcopi qui cur & quomodo ab Hierony- mo expediti	489.a	eucharistia qui aut quàm cætera sacramen- ta excellat	105.b	eucharistia quæ tria contineat aut comple- tatur	113.b
episcoporum munus quod quale	95.b	eucharistia quid aut qualis	131.a	eucharistia qui Origenis iussu aut consilio custodienda	218.a
episcoporum officium	381.a	eucharistia quæ tria contineat aut comple- tatur	113.b	eucharistia cur sæpè ad eunda aut sumenda 234.a	
episcoporum & presbyterorum identitas ac differentia	408.b	eucharistia quanti aut qualis sit amoris si- gnificatio	236.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.
episcoporum, presbyterorum, diaconorum inter apostas aut hereticos mutatio quæ quàm prodigiosa	428.b	eucharistia utinam quotidie à nobis per- cipi digne possit	241.b	eucharistia quod sumenti conferat	510.b 511.a
episcopis etiam coniugatis, matrimonio uti nõ licere	497.a	eucharistia qui accedenda	247.b 249.a	eucharistia quod nobis conducat	14.a
episcopos in cælesti hierarchia esse presby- teros superiores	379.b 380.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia quid signet, sonet, aut conti- neat	104.a
episcopos in Apostolorum locum succes- sisse	393.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
episcopos, Apostolorum presbyteros, Lxxij. discipulorum locum tenere	403.a	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia communio quanto nobis ade- unda desiderio	107.
episcopos à Christo, presbyteros ab Apo- stolis electos esse	404.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
episcopatum manu impositione quid quæ conferatur	85. b 86.a	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
episcopatum in ecclesia sedium distinctio vnde profecta	391.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
episcopatus quid nominis sit	194.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
Erubescencia quæ qualis, aut ubi vitanda	283.a 285.b 288.a 289.a	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
erythræi aut rubri maris diuisio superna- turalis, cui miraculo faciem suggerat fi- dem	151.	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
Esca indigesta & peccatorum occultato- rum collatio	290.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
Etymologia sacri, iuxta S. Bernardum	11.b	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
Euagrij de particulis Eucharistiæ pueris scholaribus dari solitis mira lepidaque narratio	224.	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
euangelistæ in ecclesia hodiè qui	413.a	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a
euangelizare & baptizare qui & cur initio promiscuum fuerit	414.a	eucharistia quomodo aut quali sumenda sub specie	208.b 209. 210. 211. 212. 213.	eucharistia cur instituta	162.a

nu	238.b	sacramentali sententia	93.b
eucharistiæ partes singulas eiusdem cū to- ta virtutis esse	218.b	Exactor rationis qualis in nouissimo etiã optimis quibusq; formidandus	369.b
eucharistiam esse sacramentorum consum- mationem	105.a	exaggeratio quæ, qua alia pfliganda	320.b
eucharistiã Christi dici gratiã salutarẽ	106.a	examẽ Ordinandorum quale per quos fu- turum	398.b
eucharistiam non esse communem panem, sed corpus & sanguinem Christi	133.a	excidere à gratia & salute veritatem eucha- ristiæ negantes	134.b
eucharistiam non esse imaginem corporis Christi, sed ipsum corpus	126.a	excusatio profugorum monachorum aut monacharum quæ qualis	485.a
eucharistiã esse seruatoris nri carnẽ	128.b	excusationes incontinentiũ quorundã cle- ricorũ aut sacerdotiũ quæ qualis	502.a 505.a
eucharistiam iam olim ad absentes ferri so- litam	131.a	excundusne carcer, nisi soluto nouissimo quadrate	343.b
eucharistiam à manna differre	133.b	exemplis testamenti veteris mutatione na- turarum probari	151.a
eucharistiã, Christi verbis consecrari	144.a	exemplaria quæ qualia aut quod sibi velint	121.a
eucharistiam in processionibus piẽ & ho- norificè circumferri	159.a	exempla potentie diuine ex scripturis quæ quanta	129.b
eucharistiam iam olim in altari afferuari solitam	161.	exigui vbinam vis & autoritas tanta, quã- ta totius	226.b
eucharistiã aut Missam pro mortuis offe- rendam	345.b	exomologesis quid amplius Græcè, quàm confessio Latinè signet	288.b
eucharistiã quid in nobis fiat	10.b	exomologesis quæ qui à quibus exigatur	296.b
eucharistia in ipsa Christum Dei filium su- scipi	109.a	exomologeseos utilitas quanta, authorq; eius quis	290.a
eunuchi qui vndè aut cur laudati	492.b	exomologesi gehennam extingui	289.b
eunuchi qui, quales aut quos habeant filios	505.b 506.a	exorcismus quid sit, cur fiat, aut ubi quid faciat	35.a 36. 38.a
eunuchis quibus quid præ alijs in cælo p- missum	507.a	exorcismus & exufflatio quàm nõ sint heri aut nudius tertius excogitati	38.b
eusebium Cæsareẽ de Christi secundũ ordi- nẽ Melchisedech administratione, sen- tentia	183.a	exorcismi vis quanta	33.b
de Scapionis viri fidelis cõ- munionem & exitu narratio	221.	exorcismi in paruulis potentia & veritas	49. b
de incarnatione & exitu narratio	177.	exorcismi ad baptismũ qui soleant fieri	31.a
de questione ne illa, cur in veteri testam. maior fuerit cura sobolis, quàm in nouo,	498. 499.	exorcismorũ circa baptizandum vsus qua- lis	33.a
eusebij Emiseni vel Emeseni de trãsubstã- tiatione sententia	147.	exorcismis & exufflatiõibus cur quod vtẽ- dum	46.a
de sacra eucharistiæ perceptione	226.b	exorcista qui seu quod ordinetur	402.a
de instanti cuiq; laborioso conatu	321.a	exorcista quid sonet	406.b
de instanti cuiq; exitus sui sollicitudine	369.b 370.a	exorcistæ hodiè qui	413.b
eusebij papæ & martyris de confirmatione			

exorcistarum quid sit, eorumq; qui fuerint
in veteri testamento typi 406.a
exterior cultus diuinus quid 4.b
extra ecclesiam non remitti peccata 319.a
exufflatio quæ vbi quid faciat, aut cur fiat
35.a 38.a
tuus quid 7.a
Ezechie exemplo quid cur quomodo re-
cogitandum 275.b
Fabiani papæ & martyris de renouâdo
qtannis chrismate sententia 89.b de sa-
cramenti susceptione 191.a de sacerdoti
obrectatoribus 426.b
fabiola qui dimisso viro priore, alteri nu-
bens, pœnituerit 472.b
fabiole publicè ex animo pœnitentis com-
mendatio 472.b
facere aut celebrare Missas, quàm non sit
hæsternum aut nudius tertium 190.b
facies diabolicæ quales, & quos quâdo po-
tissimum terreat 370.a
Felicis papæ I. de celebrandis super marty-
rum memorias Missis sententia 190.b
ferri natatio mira, cui miraculo facile me-
reatur fides 151.b
festum venerab. Sacramenti, piè institutum
esse 159.a
Fides qua in re vendè potissimum exigatur
14.b
fides ecclesiæ catholicæ de Sacramento eu-
charistiæ, quæ 150.b
fides quid qua in re à nobis exigat 242. b
fides cui quâdo & vbi potissimum neces-
saria 245.a
fidei professio vbi iam olim necessariò &
qui fieri soleret & c. 31.a 32.b 33.b 35.a
37.a
fidem alienam alijs prodesse 47. b idque ex
euangelio ostendi 48.a
fideles nullo ad sumendam vtranq; sacra-
menti speciem præcepto adstringi 209.a
fidelium filios, nisi baptizentur, perire 50, b

figuræ sanctissimi Eucharistiæ sacramenti
quæ quales 120. a
figuræ sacrificij nostri q cur sublatæ 181.a
fimbriæ tactæ vis, quid quibus mysticè in-
nuat 239. b
Flammis qualibus qui quomodo expiandi
348. a
florentini concilij de gratia sacramentorū
sententia 12. a de sacramentorum diui-
sione aut virtute 13. b de requisitis ad Sa-
cramentorum collationem aut suscepi-
onem 14. b de septem sacramentis 17. a
19. b de materia baptismi 55. a de mini-
stro baptismi 58. b 59. a de forma aut for-
mis baptismi 56. a de effectibus baptismi
68. a de Sacramento Cōfirmationis 80. b
de sacramentalis Confirmationis mate-
ria & forma 90. de ordinario Chrisma-
tis administratore 91. a de Cōfirmatio-
nis effectu 102. a de transubstantiatione
127. b 150. a de efficacia verborum Chri-
sti 226. b de effectu sacramenti Eucha-
ristiæ 237. a de pœnitentiæ Sacramento
258. a 274. a de pœnitentiæ effectu 268. a
de requisitis ad contritionem 278. b
de sacramentali confessione, qui ea de-
beat fieri 286. a de neglecta satisfactioe
338. b de Vnctione extrema, quinto Ec-
clesiæ sacramento 357. a de Sacramento
Ordinis, eiusq; materia & forma & mi-
nistro 378. de sacramenti Ordinis effectu
445. b de sacramento aut signo matri-
monij 461. b de matrimonij indiuisibi-
litate 473. b
fluuij ignei transitus quis qualis 336. b
Fœminæ vbi episcoporum & presbyterorum
obcant munia 390. b
fœnam, ligna, stipulæ, quid 338. a
fœni, lignorum, aut stipulæ instar quid vbi
qui consumendum 337. b
fœnum, ligna, stipulas edificare, quid 332.
334. b 335. b

fontis

fontis consecratio 36. b
forma baptismi apud Græcos & Latinos
quæ 56. a
fortunæ aut fati, quod se quis continet,
haud esse 508. a
Frequens Dominici corporis communio
quid aut qualis 240. a
frons cur potissimum chrismate inſigatur,
aut cruce consignetur. 99. a 102. b 103. b
frōtis inſectio qd sibi velit, aut cur fiat 34. a
frustrâ aliquem de Christo rectè sentire, si
ab ecclesia dissentiat 231. b
Fugitiui monachi aut monachæ quid suæ
fugæ prætexant 487. a
fugitiuos aut fugitiuos monachos, nisi ad
ordinem quisq; suum reuertatur, non
saluandos 491. b
fures & latrones hodiè sacerdotes qui 380. a
futuræ gloriæ pignus quid aut quale 236. b
Gehennæ ob oculos positio, quorsum
necessaria 280. a
gchen nam quid quibus extinguat 289. b
geniculari ante altare quos qui deceat aut
oporteat 419. a
Gomor quid sit 235. b
gorgoniæ Nazianzeni germanæ quod vbi
miraculum aut beneficiū obtigerit 161.
Græcorum baptismi forma quæ 56. a
gradus Ordinis sacri quot 399. a
gradus ordinum qui, quibus ex ordine seu
ordinatim habendi 418. b
gradus ministrorum Ecclesiæ diuersi, quod
conducant 440. b
grandiori cur vbi & quâdo sit opus pœ-
nitentia 320. b
gratia matrimonij quæ aut quanta 462. a
gratiæ per Sacramenta pstante assertio 9. a
gratiæ vim aut virtutem, naturæ vi longè
præstare 151. b
gratiæ euangelicæ vbertas quanta 493. a
gratiam esse Sacramentorum virtutem 12. b
gratiarum actio qui iam olim in ecclesia fi-
eri solita 131. a
gratianus quorum Paparum decreta pro
decenti Ordinum sacrorum adeptione,
quibus in locis alleget ac tractet 417.
gratianus quos ex quibus de sacerdotum &
clericorum castitate canones allegauerit
500. b 501. 502. 503.
gratiani de partibus eucharistiæ sumendis
sententia 227.
gregorius VII. quid contra Berengarium
gesserit aut statuerit 141.
gregorius Magnus quid de Anglis aut Bri-
tannis meritis 196. b ad quam dignitatē
laico adspirare phibuerit 417. a eiusdem
de gratia Sacramentorum sententia 9. a
de peccatorum in baptismo remissione
63. b 64. a de balsamo & chrismate 89. a
de angelorum in sacrificio Missæ presen-
tia 161. b de virtute seu vi Missæ 173. a de
sui ipsius probatione 244. de apostolo-
rum potestate seu priuilegio 263. a de ap-
plicâdo nobis in cruce sacrificio 204. a
de nostræ satisfactionis ad Christi satisf-
actionem necessitate 310. b de purga-
torio per euangelij asserto 335. a de flâ-
mis Purgatorijs 348. a de mortis hora
formidabili 367. 368. de sacrorum
Ordinum virtute 378. a de vexatione sa-
cerdotum passiuâ, ad Christum specta-
te 426. a de gradibus & ordinibus in ec-
clesia distinctis 448. a de clericorū quo-
rundam cōiugijs 489. b 490. a de quo-
rundam sacerdotum incontinentiū ex-
cusationibus, quas vocant, caluis 505. a
gre. Nyssei de mira eucharistiæ vi snâ 152. b
gregorium Magnum, sacerdotes ex laicis
subito ordinandos vetuisse 419. b
Guilhelmi abbatis relatio de miraculo in-
ter S. Bernardum & fratrem eius aliquē
facto 235. a
guitmundi Auerfani episcopi de Berenga-
riana hæresi iudicium & narratio 138. a

guitmundi (aliàs Guimundi) archiepiscopi contra Impanatores sententia 133. b 154.
Habitus quorū aut quis, quid eum gerentibus indicet 410. a
 habitus & compositionis decentis quantavbi necessitas 243. a
 hæresis veris sacerdotibus carens, quid ubi vindicare non possit 260. b
 hæretici quibus de tribus Catholicos maxime irrideant 47. b
 hæreticorum risus quis quā sit vanus ac irritus 26. b
 hæreticorum baptismus quis quomodo à Catholicis habendus 57. b
 hæreticorum tropi qui quales 128. a
 hæreticorum vetus mos qualis 138. b
 hæreticorum scelera aut blasphemiarū in quibus quales 348. a
 hæreticorum ars vetus quæ 435. b
 hæreticos verum conferre baptismum 57. a
 hæreticos, quō minus Deo per homines satisfiat, operam dare 317. a
 hæreticos salutem inuidere paruulis aut infantibus 48. b
 haymonis Halberstatensis episcopi de sacramentalis Ordinis vi sententia 397. a
 Hebræi alicuius immane in filiolum propriū faciunt 224. b
 helias quo mysterio suā Helisæo reliquerit melotem 108. b
 hesychij de probatione aut dijudicatione suisque sententia 248. a
 hierarchia ecclesiastica quibus aut quot partibus constet 381. a
 hierarchiarū ecclesiasticarū assertio, eiusque negatorum damnatio 380. b
 hieronymus quid de illibatas quotidie offerentibus victimas sentiat 202. b
 hieronymi de peccatorum in baptismo remissione sententia 64. b de sacramentali Confirmatione 86. de ijs qui Christi conficiunt corpus 144. a de Melchisedicho Christi sacrificio seu oblatione 183. b 206. b de sacris calicibus & alijs ad cultum Dei spectantibus reuerēter tractandis, 194. a de assidua aut frequenti cōmunione eucharistiæ 218. b de toto & partibus eucharistiæ 227. b de moribus aut consuetudinibus ecclesiæ 241. b de successoribus apostolorū 263. b de pœnitentiæ vi aut commodo 268. a de euomendo per confessionem peccati veneno 292. b de satisfactione 316. a de sacerdotum dignitate seu autoritate 389. de Apostolorum locum tenentibus 404. a de virgine quæ nupsit, non peccante, 478. b de episcopo coniugato, qui se gerere debeat, 489. a in episcopos quosdam inuectio 489. a de necessaria sacerdotum continentia & deuotione 496. a de eunuchis euangelicis 505. b de comparatione virginis & nuptæ per hæreticum Iovinianum 507. b de his quibus datur continentiarū donum 509. a
 hilarij papæ & martyris de modo consecrandi basilicas, sententia 190. b
 hilarij papæ de toto & parte eucharistiæ sententia 227. b
 hilarij Pictauiensis episcopi de ministris baptismi sententia 58. b
 de Christi in nobis verè naturali existentia 112. b de transubstantiatione 133. a de clauibus Petro collatis 263. b
 hippolyti episcopi & martyris de sublatione iugis sacrificij sententia 181.
 hirundinis in cæcatione quæ ex suo stercore fit, enanda qualis industria 290. a
H O C F A C I T E, quam vbi vim aut efficaciam habeat 189. b
 homicidium quod qui aut sanetur, aut abluatur 267. b
 hominis iamiam morituri pia & graphica descriptio 365. b 366. b
 hora quæ quā sit acerba 368. a
 hospitalitas & obediētia qui indignis etiam pie exhibenda 430. b
 hostia illa à Malachia descripta, cuius fuerit figura 120. a
 hostia sacra oblationis qui aliquādo nauat alicui submerso profuerit 171. b 174. a
 hostia seu victima vniuersi orbis publica seu communis quæ 197. b
 hostias esse veteris legis multas, nouæ vnicam, eamque semper eandem 208.
 Humanum vbi præcedat cæleste iudicium 263. b
 Hyberni quid cur debeant Malachiæ episcopo 258. b
 hypodiacones quid aut qui 411. a
 hypopodion quid, & quod qui adorandū 157. b 158.
Iacobus Apostolus quid de Vnctione extrema doceat 362. b
 iacobi Apostoli de propitiatorio pro viuissacrificio sententia 201.
 iacobi Apostoli præceptum de infirmorum inunctione, ad omnes spectare Christianos 372. a
 iacobo apostolo cuius sacramenti promulgationem debeamus 356. b
 Iconoclastæ qui à concilio Ephesino depicti 126. b
 Idem ius sacerdotibus in baptismi & pœnitentiæ sacramentis esse 261. b
 idem quod ecclesia sentit, de Deo sentire, an cuiquam sit satis 446. b
 idem esse mariti & vxoris, quod ad matrimonium attinet, iudicium 472. a
 idololatrarū quantum suis iam olim sacerdotibus habuerint honorem 433. b
 Ieiunium ad cuius ordinis collationem necessarium 377. a
 ieiunos tantum Eucharistiam sumere qui & cur deceat 250. b
 Ignatij martyris de eucharistiæ sacramento sententia 128. b de immolando sacrificio, Missa que celebranda 171. a de authoritate sacerdotum 388. b de obedientia cuiuslibet à quo præstanda 404. b
 ignis (quem vocat) Purgatorij inuitis hæreticis demonstratio 324. 325. 347. b
 ignem, Cypriano teste, aliquandò ex Eucharistia miraculosè exurrexisse 218. b
 Illusores inter hæreticos hodiè potissimū qui 52. a
 Immersio quota seu quotuplex in baptismo fieri iam olim soleat 31. b 32. b vbi aut quandò facienda 33. b
 immolari sacrificium tempore Ignatij solitum 171. a
 immortalitatis qui participes efficiamur 153. b
 impanari vel inuinari Christum, quā sit absurdum 154. a
 impanatores hodierni quomodo iam olim & vnde confutati 154. a
 impedimēta matrimonij & statuere, & demere ecclesiam posse 457. a
 impositionis manuum vis aut vsus quis 396.
 improbitas quæ aut quorum vbi nihil officiat 24. b
 immundi ad sacra accessus supplicia olim quæ 245. b 246. a
 Incensa mysticè quid 185. b
 incestæ coniunctiones mysticè que quales 482. b
 incontinentes (modò non pœniteant) sacerdotes mortem animæ certissimam manere 495. b
 incorporari nos Christo per eucharistiam 110. a
 incruēti in ecclesia sacrificij assertio ac descriptio 206. a
 incruentæ hostiæ assertio 186. b
 incruentas offerendi victimas authorē esse Christum 177. b
 indifferentia olim licita, qui & cur hodiè non licita 210. a
 indignè

Missaque celebranda 171. a de authoritate sacerdotum 388. b de obedientia cuiuslibet à quo præstanda 404. b
 ignis (quem vocat) Purgatorij inuitis hæreticis demonstratio 324. 325. 347. b
 ignem, Cypriano teste, aliquandò ex Eucharistia miraculosè exurrexisse 218. b
 Illusores inter hæreticos hodiè potissimū qui 52. a
 Immersio quota seu quotuplex in baptismo fieri iam olim soleat 31. b 32. b vbi aut quandò facienda 33. b
 immolari sacrificium tempore Ignatij solitum 171. a
 immortalitatis qui participes efficiamur 153. b
 impanari vel inuinari Christum, quā sit absurdum 154. a
 impanatores hodierni quomodo iam olim & vnde confutati 154. a
 impedimēta matrimonij & statuere, & demere ecclesiam posse 457. a
 impositionis manuum vis aut vsus quis 396.
 improbitas quæ aut quorum vbi nihil officiat 24. b
 immundi ad sacra accessus supplicia olim quæ 245. b 246. a
 Incensa mysticè quid 185. b
 incestæ coniunctiones mysticè que quales 482. b
 incontinentes (modò non pœniteant) sacerdotes mortem animæ certissimam manere 495. b
 incorporari nos Christo per eucharistiam 110. a
 incruēti in ecclesia sacrificij assertio ac descriptio 206. a
 incruentæ hostiæ assertio 186. b
 incruentas offerendi victimas authorē esse Christum 177. b
 indifferentia olim licita, qui & cur hodiè non licita 210. a
 indignè

indignè eucharistiam sumētium poena aut calamitas quæ 243.a
 indignè eucharistiam quis sumat 244.b
 indiuisibilitas matrimonij quid mysticè signet 461.b
 indulgentiam peccatorum in baptismo cōferri omnium 63.a
 infantes qui aut per quos diabolo renunciant, & fidem profiteantur, 36.a 44.b 78.a
 infantum sanctificationem per baptismum fieri 47.a
 infantibus vndè aut qui sua inuideatur salus 48.b
 infantes damnationi, nisi baptizentur, esse aut manere obnoxios 47.a
 inimicus sui ipsius quis 297.a
 innocenti⁹ I. quid de subita laici ad summū sacerdotiū p̄mōtione cōsuerit 419.b
 innocentij primi Papæ de institutis ecclesiasticis sententia 29.a de extrema Vnctiōne 359.b 360.a
 innocentij III. de sacramentalis Confirmationis ministro sententia 91.b de maiorum & minorum sacerdotum institutione 405.a
 inordinata & incomposita omnia vndè dicenda 448.b
 inquisitio quæ vbi necessaria 286.a
 insania eorum qui corpus Domini imaginem esse asserunt, quanta 126.b 127.a
 insanos esse hereticos eos, qui veritatem eucharistiæ in solo vsu constituunt 117.a
 inscrutabilis cuius rei modus quis 119.a
 instituta quæ quanto perē seruanda 29.a
 institutor sacrificij Missæ incruentū qs 177.a
 insufflationis vis quanta 33.b
 integrum vna sub specie eucharistiæ contineri Christum 228.b
 intētiō q̄ in quo ad qd̄ requiratur 14.b 15.a
 interesse officio aut sacrificio Missæ magnā angelorum multitudinem 160.b
 interior cultus diuinus quid 4.b

intermissio cōmunionis quid quantumve noccat 239.b
 inueniendus haud facillè quis 244.a
 inuiniari Christum quàm sit ridiculum & absurdū, licet quibusdam hereticis hodiè (si dijs placet) plausibile 154.
 inūctio episcopalis qui iam olim in baptizato adhiberi soleat 31.
 inunctio quæ olim qui fieri solita 32. quæ cui à quo faciendā 33. b quæ quid prę se ferat 36.b 37.b post baptismum qui aut vbi fiat 37.a
 inungendi extrema vnctiōne q̄ 358.b 360.a
 Ioannis alicuius Scoti, nō illius Franciscani, liber de sacramento Eucharistiæ, vbi aut cur damnatus 140.a
 iob quomodò aut qua in re Christi fuerit typus aut figura 137.a
 ioseph illum insignem & castum adolescentem, duos tantum filios genuisse, idq; ex vna solū cōiuge, quid prę se ferat 500.
 ioseph⁹ quid Salomonem excogitasse scripserit 406.b
 iouinianus Imper. quid in eos q̄ sacras virgines ad cōiugium &c. sollicitent, statuerit 484.a
 iouinianus qualis propemodum ex Stoico hereticus 507.b
 Iram diuinam quis quomodò sibi thesaurizat 297.a
 irenæi de resurrectione per veram corporis & sanguinis Christi participationē probanda, assertio 112.b de transubstantiatione aut veritate corporis & sanguinis Christi in eucharistia 132. de noua noui Testamēti oblatione 176.a de incenso in omni loco offerendo aut oblato, 185.b de veritate corporis & sanguinis Domini in eucharistia 186. a de sacerdotibus bonis ac malis 427.b 428.a de successione Rom. Pontificum 449.a
 irrita cur q̄ hodiè habēda matrimōia 463.b
 Isaac

Isaac post genitos Esau & Jacob, continentia operam dedisse 306.a
 Isidori de exorcismis sententiā 36.a de sacramento Confirmationis 81.b de clericorum ordinibus, eorumq; origine 392.b de orando & sacrificando pro mortuis 342.b de lectorū, exorcistarum, Ostiatorum ordine &c. 405.b 406.a de Ordinibus presbyterorū exordio 408.b de presbyterorum officijs aut ministerijs 411.b de polygama aut coniugum pluriū cōmercio 474.b de professis castitatem, ac post nubentibus 483. b
 ismael & rebaptizatores cur qua in re comparentur 52.a
 Iudæ proditori cur qui cōmunicantes conferendi 251.b
 iudæi alicuius vitriarij horrendum in filiolum suum facinus 224.b
 iudicandus quō, & cur quisq; sibi ipsi 297.a
 iudicium aut p̄cā eorum qui Christū occiderūt, indignè communicantes incurrere 246.b
 iustitia qui nulla absq; baptismo p̄sit 43.a
 iustitiam amissam non recuperari sine p̄cānitentia 258.a
 iustificatio quid sit 42.b
 iustificatio qui sine baptismo aut eius voto non fiat 42. b
 iustini philosophi & martyris de officio Missæ sententia 130. b 131. de consecratione corporis & sang. Christi 144.a de sacrificio eucharistiæ à Christo fieri iussio 171. a de verbis Christi, Hoc est corpus meū &c. 226.a
 iustiniani de anabaptistis seu rebaptizantibus sententia 53.b
 iustiniani in raptores aut sollicitatores virginum sacrarum edictum. 484.a
 Iuliantij de baptismi operatione aut virtute sententia 69.a
 laico quantumuis insigni, summo sacerdote non instandum 417.a
 laici qui, quales 436.b
 laicis quando baptizare liceat 57.a
 laicis nullam fieri iniuriam, quod vna tantum specie eucharistiæ vtantur 211.b
 lanfranci archiepiscopi de Ro. synodo cōtra Berengarium, relatio 139 b 140.a
 lanfranci de transubstantiatione sn̄ia 150.a
 languentium quantum vbi habendus respectus 300. a
 laodicense concilium quos tantum ad episcopatum assumi voluerit 417.b
 laodiceni concilij de Cōfirmationis sacramento sententia 80. b canon quousq; qd̄ de quibus statuerit 188. iussu qd̄ quibus clericis prohibitum 402.b
 lapsus à voto castitatis, adulterio peiorem esse 482. b
 lateranensē concilij de necessitate baptismi sententia 44.a de baptismi à quouis colati virtute 58. b
 lateranensē concilij de baptismi virtute sententia 55. b 56. a de veritate corporis & sanguinis Christi in sacramento eucharistiæ 127.a de sacerdote ad transubstantiationē requisito 143. b de trāsubstantiatione 149. a de p̄cānitentiā vi 267. b de annua fidelis cuiuslibet cōfessione 285. b de gradibus consanguinitatis matrimonij impediētibz 456.a
 λατρεία quid 7.a
 latræ cultum eucharistiæ deberi 158. b 159. a
 lazari & p̄cānitentis collatio 264. a
 Lectoris ordinatio qui seu ad quid potissimum fiat 402.a
 lectores vndè appellati aut orti 406.b
 407.a
 lectorum quid sit 405. b
 leonis Magni de non iterando baptismō sententia 53. a de Chrisimatis administratoribus 90. b de transubstantiatione assertio 135. a de nostro in id qd̄ sumimus transitu 222

transitu 237. b de misericordia dei & hominis pœnitentia 294. b de misericordia Dei & pœnitentiæ reconciliatione 299. a de tempore cõferedi ordinis sacri 377. a de cita manûs impositione 397. b de chorepiscopis & Lxxij. discipulis 405. a de chorepiscopis & restricta eorum auctoritate 412. a de sumi pastoris electione 448. a de legitimo nuptiarum scedere 465. b de monachis apostatis 486. b 487. a de continentia diaconorû & subdiaconorum 499. a

leonis IX. contra Berengariû sententiâ 139. b

lepræ discretiores aut iudices mysticè qui 294. b

lepram mysticè qui quomodò curèt 264. b

leuitarû opus aut officium olim quod aut quale 22.

leuitarum munia 410. a

leuitas qui suos esse voluerit Chrs 502. b

Ligatura cordis qui per quod sacrificium facile possit sperari 204. b

linteolis qualibus corpus dñi qui aut vndè excipi olim solitum 221. b 222. a

liturgia quandò auferenda 181. b

liturgiæ testimonia ex patribus, synodis, & canonibus quanta 164. a

Locûsne quis orationi accõmodatus 387. a

longè alia ratione episcopos & presbyteros, q̄ reliquos Christianos, esse sacerdotes 387. b

lothis vxori qui aut quæ hodiè meritò cõferendæ 481. b

lotio pedum recens baptizati, vbi iam olim celebris 37. a

lotio pedum quid sibi velit 38. a

Luctuosissima rerû omnium separatio quæ 280. b

luciferiani alicuius de traditionibus ecclesiasticis sententia insignis 86. a

lucij Papæ de matrimonio cæteris sex sacramentis annumerato, sententia 455.

Magi qua reuerentia Christum puerû adorârunt 160. b

magorû pietas & humilitas qui nobis imitanda 160. b

magos id corpus in præsepi adorâsse, quod hodiè ex altari sumimus 137. b

maiores Ordines qui & quot 399. a

malachias qui nouam testamêti noui oblationem prænunciârunt 176. a

malachias quale nomini Domini sacrificiû offerendum vaticinatus 189. a eius de incruento Christianorû sacrificio propheta 184. b

malachias archiepiscopus qua deuotione vntionè extremam suscepit 361. b

malachiæ Hybernix episcopi zelus per Diuum Bernardum laudatus 81. a eius pietas, & quid indè secutum miraculi 361. a ei quid cur debeant Hyberni 258. b

mala quæ qui deprecanda aut depellenda 321. a

malchi episcopi in dando Confirmationis sacramento miraculum 81. a

malos vbiq; bonis misceri 435. b

man Israhelitis quid 235. b

manhu, Hebraicè quid 235. a

manna quid cibi fuerit 236. a

mannæ & eucharistiæ collatio 227. b

mannæ descriptio 235. a 236. a

mannæ & aquæ de petra fluenti eucharistiâ longè præferri 109. a

mannæ illi mosi quâto præstet Eucharistia 130. b

mannæ tanto præstare eucharistiam, quanto veritas præstat figuræ 150. b 151. a

manus imponendæ baptizatis ratio haberi solita quæ 31. a

manus aut manuum in baptismo fieri solita impositio 31. a

manibus qui suis vbi aut quandò seipsum Christus gestârunt 136.

manus citò imponere, quid 397. b

maria

marialis Petri apostoli discipulus, quibus verbis eucharistiam laudet 165. b

marialis Apostolorum discipuli de dedicata ipsi Stephano protomartyriara, asertio 180. a

martino famiâm morituro qui diabolus apparuerit 370. b

massam in vnam qui cum Christo redigamur 107. a

materia sacramentalis Confirmationis q̄ 88.

materia cõpositiõis vnguèti cõsecrati 93. b

materiæ sacramentorum quæ quales 14. b

matrimonium ad quod quibus cõducat 14. a

matrimonium quid sit 450. a

matrimonium cuius sit infirmitatis remedium 458. b

matrimonium qui aut qua ratio sit sacramentum 459. a

matrimonium qui sit aut fiat legitimum 462. b

matrimonium an dirimi vnquam possit 466. 467.

matrimonium qui per religionis professio nem dirimatur 473.

matrimonium an & qui omnibus permiffum 475. 476.

matrimonium quò cõducat ecclesiæ 511. a

matrimonij impedimenta q̄ qualia 450. b

matrimonij quale & vinculum & sacramentum 453. a 454. a

matrimonij bona quæ & quot 454. b 458. b 460. b 461. b

matrimonij gratia quæ vndè obtingat, aut quò proficiat 459. b

matrimonij causa efficiens quæ 461. b

matrimonij suscipiendi præparamenta quæ qualia 464.

matrimonij Christiani & ethnici diuersitas quanta 471. b

matrimonium Husso ex septem sacramentis vnum fuisse 455. b

matrimonium inter duos tantum cõtrahi 461. b

matrimonium inter sacramenta legis euangelicæ, inuitis hæreticis, numerandum 462.

matrimonium cõtracturi, qui, cur, quotiès antè & vbi proclamandi 463.

matrimonium habere in se coniunctiõnû Christi & ecclesiæ sacramentum 465. b

matrimonio antè contracto in sacerdotio vtentes, contra canones agere 488. b

Mediator Dei & hominum, quam quibus prepositis dederit potestatem 295. a

mediator inter deum & naturam humanâ sacerdos qui sit 424. a

medici docti quanuis infirmi, & sacerdotis quanquam mali, venusta inter se collatio 432. a

medicinam, quod ignorat, non curare aut sanare 292. b

melchiadis (alij eum aliter ac aliter vocat) Papæ & martyris, de Confirmatione sacramentali sententia 98. b 100. b

melchisedech qui typus aut figura Christi fuerit 182. b 183. b

melchisedechis panis & vinum, cuius fuerint facti figuræ 120. a quorum mysteriorum exemplaria 184. a

melchisedechis sacrificium, nostri incruenti typum fuisse 182. b

melchisedechis sacerdotio qui Christus etiâ nûm vtatur 206. b

melchisedechicum qui à Christo institutû sacrificium 179. a

melchisedechicum qui administret Christus sacrificium 183. a

melchisedechicum sacrificium quibus alijs successerit 185. a

meldensis concilij de sacramento Confirmationis sententia 80. b de chrismate & oleo consecrato 363. b

melotis Helix relictæ Helisæo, mystica ad Christi corpus hâc nobis relictum, collatio 108. b

memoria defunctorū in missa qui iam olim
 fieri solita 197.a
 memoria iustorum & peccatorum qui aut
 cur fiat in Missa 200.a
 memoria seu rememoratio quæ quàm sit
 fructuosa 280.b
 memoria defunctorum in Missa sacrificio,
 vnde nã sit 346. b 347.a
 memoria cuius aut quilibet sit eucharistia 236. b
 memoria sanctorū aut defunctorū in Mis-
 sa qui aut cur fiat 195.a
 memoriã sui ad altare cuiq; plũs, quàm se-
 pulturam, curandam 199. b
 memoriale quod aut cuius, qualia sint thu-
 ribula 447.a
 mensa domini quo nobis affectu seu ardo-
 re accedenda 249.a
 mensa qua quid vbi intelligatur 189. b
 metropolitani seu archiepiscopi qui, aut q-
 bus proximè subsint 391. b
 Mileuitani cõcilij de necessitate baptizãdi
 paruulos 44.a de celebrãdis Missis 192. b
 de indissolubilitate matrimonij, vtroq; 3
 superflite coniuge, 471.a
 minister qs aut qualis quò requiratur 14. b
 minister baptismi ordinarius quis 58. b
 minister confessionis sacramentalis qs aut
 qualis 286.a
 ministri malitiam nil, vbi bonus est Domi-
 nus, officere 25. a
 ministri Sacramentorū quomodo tractan-
 di aut æstimandi 21.a
 ministri sacramentorum qui 390.a
 ministrorum virtutem aut malitiam, ad sa-
 cramenta nihil conferre 13. b
 ministrorum improbitate Sacramentis nil
 derogari 24.a
 minores (quos vocant) Ordines qui aut qu-
 399.a
 minorū ordinū personas discipulos Chri-
 sti Lxxij, præferre 399. b
 miraculum tempore Cypriani de reserua-
 ta indignè eucharistia 217. b 218.a
 miraculū puelli alicuius Iudæi, eucharistia
 cū pueris Christianis in templo vsi 224.
 b 225.a
 miraculū de inobediente aliquo fratre sub
 D. Bernardo 225.a
 miraculum de Vnctione extrema in Hyber-
 nia factum 360. b 361.a
 miracula seu exempla mira quæ, cui muta-
 tioni miræ haud difficilem adferant fi-
 dem 151.
 miraculorum aliquot Missæ gratia factorū
 relatio 173.
 missa, cuius sit sacrificij representatio 164.a
 missæ aspernatores, Chrysofomo infanos
 esse 108. b
 missæ sacrificium quibus pro rebus iã olim
 fieri solitum 172.a
 missæ vnus tantū seruandæ quotidie mos,
 quid secum incommodi vehat 193.a
 missa in ipsa verum & proprium offerri sa-
 crificium 189. b
 missæ tãtummodò legendæ ex Mileuitanæ
 synodi sententia, quæ 192. b
 missarum modus quis aut qualis vbiq; ser-
 uandus 29. b
 missarum celebrandarum aut faciendarum
 modus quàm non sit hesternus 191.a
 missarum celebrationis pro anima eius qui
 mortuus putabatur, mirus profectus &
 euentus 174. b
 missarum celebrationibus separatas ali-
 quas animas iuuari 331.a
 missas super memorias martyrum celebrã-
 das 109. b
 Modus consecrandi episcopi, sacerdotis
 & c. iam olim quis 419.a
 modi releuandarum ex pœnis animarum
 qui quales 338. b
 mœchari cum qui adulteram dimittit, ac
 aliam ducit 470. b
 monachorum fugitiuorum prætextus quis
 qui

qui confutatus 481.a
 mōachis qui matrimonio interditi 476. b
 monica mater q ab Augustino sepulta 199.
 monicam Augustini matrem, sui ad altare
 memoriari fieri expetisse 199. b
 mores in melius commutare, an & quò non
 sufficiat 315. b 318. b
 morientium genus triplex 330. b
 morientium cõditio qualis aut quæplex 322. b
 morientium generi cui soli viuorum orati-
 ones proficiant 340. b
 mortalia quæ qui constitenda 287.a
 mortis in hora formidine corripere etiã iu-
 stos 367.a
 morte solū dissolui matrimonij vincula
 470.a
 mortui cur sanctis tanquàm patronis com-
 mendentur 349. a
 mortuorū in sacrificio Missæ memoria vn-
 de 176. b 198.
 mortuos ex oblatiõibus sacrificij iuuari &
 consolari 197.
 mortuos sacrificio Missæ iuuari, Augustino
 dubium non esse 199.a
 mosen aut Moysen Christi figuram seu ty-
 pum gessisse 393.a
 mosen post suum cum Deo colloquiũ non
 vacasse coniugio, quid præ se ferat 500. b
 Muliebris vbi temeritas & arrogantia quã-
 ta 390.
 mulieres apud Marcionistas baptismũ cõ-
 ferre 390. b
 munditia qualis ad eucharistiæ sumptionẽ
 necessaria 250. a
 mutatio quæ cui aut quò maximè necessa-
 ria 244. b
 Mysterium Noui testamenti apud gentes
 omnes celebrari 178. a
 mysteria consumi corporis substãtia 149. a
 Nariũ actus seu illitio p saluã
 narium actus quid sibi velit 36. b
 narium inunctio 34.a
 naturæ vim, vi benedictionis superari 151.a
 naturam virtute benedictionis mutari 153. b
 nauigantes corpus Dominicum secum ser-
 re solitos 222.a
 nauta aliquis Baraca dictus, qui sacrificio
 Missæ in mari seruatus 173.
 naziazeni de miraculo in præsentia eucha-
 ristie factõ sententia 161. de hostia incruẽ-
 ta, eiusq; ministris 203. b 205. b
 Necessaria idoneæ Sacramentorum colla-
 tioni aut susceptioni, quæ 14. b
 necessariorum nõ omnium reddi posse ra-
 tionem 27. a
 neglecta quæ vbi quotupliciter luenda 338. a
 nemini violentum continentie iugum im-
 poni 495.a
 neminem ad cælibatũ cogi inuitum 495. a
 neq; pauciora, neq; plura quàm septem ef-
 se sacramenta & c. 17. b
 neq; carnalem, neq; spirituale natiuitatem
 iterari posse 52. b
 nexus matrimonij qualis 458. b
 Nicena synodus I. quid Diaconis veterit
 188.a
 nicenæ synodi de quorundam diaconorū
 temeritate censura 24. a
 niceni concilij I. de vltimo nostro viatico
 sententia 237. b 238. a
 nicephori de episcopalis gratiæ dono sen-
 tentia 396. b
 nicodemus de natiuitate carnali sententia, qui
 ab Augustino laudata 51. b
 nicolai Papæ II. de Berengario sententia
 138. b 140. b
 niniuitis sua quæ proseruit pœnitentia 273. a
 nisi ab ecclesia nõ dissentias, frustra in Chri-
 stum, te credere 231. b
 Noen post diluuium nõ genuisse filios, quæ
 clam præferat 500. a
 nomina qui olim in baptismo dari aut edi
 solita 32. a
 nomini inscriptio in baptismo solita fieri quæ 31. a

non oēs Christianos, sacerdotes esse	379. b	oblationis hodiernae figuræ quæ	183. a
non omnes capere verbum hoc, sed qui-		oblationem eandem in altari hodiè fieri,	
bus datum est, quid præ se ferat	509. b	quæ olim ab ipso Christo in vltima cœ-	
nota ecclesiæ quæ qualis	440. b	na facta est	136. b
notanda seu notabilia circa baptismi sacra-		oblationem ecclesiæ quæ Dominus offerē-	
mentum præcipua quæ	53. b	dam docuerit	185. b
nouatus hæreticus an & quomodò bap- tismus	94. a	oblationem sacrificij cur iterari eodem in die & templo, iam olim præceptum	192. a
nouatus nulli succedēs, quæ à seipso sit or- tus	446. b	oblatione hostiæ salutaris, commoda mul- ta prouenire	175. b
nouati audacia seu temeritas quæ per Cor- nelium Papam irrita	403. a	oblationum & precum pro defunctis vsus à Chrysofomo assertus	197. b
nouatiana hæresis qualis	259. b	oblationum pro mortuis assertio ac defen- sio	341. a
nouatianorū de pœnitentia hæresis qualis aut quæ palliata	259. b	obliuio seu incogitantia quæ quò nos abi- gat	281. a
nouatianorum confutatio	261. b	obtestatio eorum qui confiteri peccata sua recusant	291. b
nouatianos chrisma baptizatis nõ præbe- re	94. b	obtreatoribus quibus quid exemplo dei agendum	431. b
Nubentes quæ cur iure damandæ	481. b	Occidentem versùs quæ fiat renunciatio	33. a
nubere, melius esse, quàm vri, ad quæ quæve pertineat	475. b	Occumenij de Melchisedechico Christi sa- crificio sententia	206. b
nubere cuius virgini Paulus permittat	478. b	de perpetuo Christi sacerdotio & c. 208. b. de virgine, si nupserit, non peccante	482. a
nugatores qui quàm ridendi	26. b	Offerre plùs quàm præceptum est, quibus conueniat	506. a
numerus Sacramentorum quantus	12. a	officium Missæ à Iustino martyre quæ de- scriptum	130. b
nuptiæ secundæ cui aut quibus illicitè	472. a	officia aut opera quæ quibus quomodò im- pendantur	342. a
Nysseni de transmutatione panis & vini in corpus & sang. Christi, sententia	146. b	officiorum diuinorum modus quis vbi ser- uandus	29. b
de mirabili corporis Christi virtute	152. b	Oleum Vnctionis extremæ vnde consecra- tum aut quibus vtendum	362. a
de mortuorum in Missæ officio cõme- moratione	347. a	olei exorcizati virtus quæ	33. b
Obediencia clericorum inter se qualis	407. b	olei sanctificati in pectore & inter scapu- las inunctio	35. b
oblatio noui Testamenti qualis	132. b	olei vires ac proprietates	83. b
oblatio ante Christi aduentum promissa, ab ipso Christo exhibita, post eius ascen- sum hucusquæ continuata & c. quæ	142. a	olei pro infirmis consecrati vis	363. a
oblatio per singulos dies Dñicos in villis, per quibus Chrysofomi iussu facièda	172. b	olei significatio mystica quæ	363. b
oblatio quæ quibus miraculosè profuerit	173. b	oleum in altari sanctificari	85. a
oblationis Christi in cruce factæ & redem- ptionis fructus qui nobis applicet	165. a	Operis	

Operis operati vis in sacramētis quæta	12. b	teria quæ	378. a
opera & preces qua in re quàm sint neces- sariæ	296. a	ordinis seu ordinationis sacramētalis gra- dus quot & qui	399. a
opera pœnitentiæ quæ qualia	320. a	ordinum & graduum in ecclesia diuersorū assertio	380. a
opera quibus animæ iuuantur, qualia	339. a	ordinis sacri aut sacramentalis effectus & character qualis	380. b
opera viuorum quæ quibus animabus se- paratis non profint	343. a	ordinem seu ordinationem sacramētalem etiàm apostatis ipsis inherere	376. b
operati operis quanta in sacramento potes- tia	12. b	ordinem sacrum, esse è septem sacramentis vnum	379. a
operati Mileuitani episcopi mira de piccta chrisimatis ampulla narratio	97. a	ordinum minorum munus propriū quod aut quale	399. b
Orandi pro defunctis olim ritus aut vsus quis	324. b	ordines clericorum tempore Ignatij, quæ aut quales	402. b
orandum esse pro mortuis, Apostolum Pe- trum docuisse	345. b	ordines qui cur Ecclesiæ (rumpantur inui- dia hæreses) mordicè tenendi seu asse- rendi	416. b
orare pro defunctis, traditionem esse Apo- stolicam	343. a	ordines ecclesiæ, quibus continentia indi- cta est, qui	490. b
orare omni aut quouis in loco, quid aut qui intelligendum	387. a	ordinum, qui vocantur, Minorum nomina quæ	379. a
orationis piæ vis quanta	489. b	ordinum sacrorum sacramenta & virtutes	378. a
orationi an quiuis accommodatus sit lo- cus	387. a	ordinum inter clericos septem assignatio quæ qualis	407. b
orationes quæ pro quibus qui tantum pro- fint	345. a	ordinibus seu ordinationibus sacris digni aut indigni qui	407. b
ordo sacramentalis quò quibus proficiat	14. a	ordinandorum examen, ætas, & qualitas	398. b
ordo sacramentalis, seu vri est è septem sa- cramentis vnum, quid sit	372. a	ordinarius Confirmationis sacramentalis minister quis	91. a
ordo sacramentalis quomodò aut qua in re baptismo similis	375. b	ordinata graduum distinctio, quid desi- gnet	449. a
ordo seu ordinatio sacramentalis quo so- lū tempore dari aut fieri soleat	377. a	ordinati & baptizati quomodò aut qua in re pares	376. b
ordo in ecclesia magis celebratus, quæ	420. a	ordinationem sacram, esse propriè & verè sacramentum	380. b
ordo quis, cuius rei sit author	448. b	ordinati hodiè à potestate seculari sacer- dotes, quales existimandi	380. a
ordo sacramentalis quid præstet aut proficit ecclesiæ	511. a	ordinatis in ipsis, etiàm si apostatet, Ordini sacramentum manere	376. b
ordinis seu ordinationis cuius vis sue po- testas quanta	143. b		orienta-
ordinis & matrimonij qualis comparatio	454. b		
ordinis aut ordinationis sacramētalis mo- mentum quantum	372. b		
ordinis aut ordinationis sacramētalis ma-	373. a		

orientem versùs conuersio 37. b
 origenis de abrenunciacione in baptismo
 sententia 32.
 origenis de multarum cęremoniarum rati-
 one obscura, testimonium 36. b
 origenis de paruulorum baptismo sententia
 70. b 71. a de abrenunciacione in bap-
 tismo facta 77. a de cōfectione eucharistię
 106. a de imitando sumpturis eucharistię
 cęturatione 162. a de sedula dñici corporis
 conseruatione 218. a de preparatione ad
 mensam Dñi 250. b 251. a de spiritualibus
 animarum medicis 285. a de cōfessionis
 sacramentalis laude, necessitate & vtili-
 tate 290. b de premio pro iustitia, & tor-
 tura pro peccatis 332. a de singulari per
 diabolum impugnatione eorum q. præ-
 sunt alijs, aut populum docent 434. a
 origenis de indissolubilitate matrimonij
 sententia 468. b de sacerdotum continen-
 tia aut puritate 496. b de possibilitate
 seruandę castitatis 508. b
 origenis consilio petenda quę sit castitas
 508. b 509. a
 originale & actualia peccata omnia bap-
 tismo tolli 70. b 71. a
 originalis in infantibꝫ peccati assertio 45. b
 originali peccato remisso, cur multę infir-
 mitates adhuc maneant 73. b
 Ostiarij ordinatio quę seu ad quod fiat 402. b
 ostiarij quos habuerint in veteri testamen-
 to typos 406. a
 ostiarij vndē dicti, & quibus alijs gaudeant
 nominibus 407. a
 ostiariatus inter septē Ordines, quomodo
 & primus, & vltimus 407. b
 Oues quę suas Christus nutriat 107. a
 Oza quis cur à Domino percussus 22. b
 ozie regis temeritas quę p. pœnas dederit 23.
PAciani Barcionensis episcopi, de bap-
 tismi & cōfirmationis vi sententia 96. a
 de pœnitentię vsu 268. a de recusanti-

bus confiteri peccata 291. b
 pactione coniugali matrimonium, nō cō-
 cubitu, fieri 455. b
 pactum religiosorum quod, quid ipsis illi-
 citum reddat 485. a
 panis quando & vbi panis non sit, tametsi
 effigies eius maneat 148. a
 panis & vini sub specie cur institutum eu-
 charistię sacramentum 119. a
 panem & vinū in Christi corpus & sangui-
 nem transmutari aut verti 116. a 119. a
 panē & vinū nō esse figurā corporis & san-
 guinis Chfi, sed corpus & sanguinem
 116. a 119.
 panem naturaliter etiā in carnē & sanguinē
 humanū verti 119. a 147. b
 panem non effigie, sed natura mutatum,
 carnem fieri 147. b
 panem fieri corpus Christi, & vinū sangui-
 nem 148. a
 panem Dei verbo sanctificatū, in Dei verbī
 corpus mutari 153. a
 panem non comestione, sed verbo Dei, in
 Dei verbī corpus mutari 153. a
 panem & vinum aqua permixtum, offeren-
 dum 190. a
 panes propositionis, cuius fuerint sacramē-
 ti figurę 120. a
 panum propositionis & corporis Domini-
 ci differentia quanta 496. a
 parochus quomodo aut quibus verbis ma-
 trimonium inuitos coniūgere aut be-
 nedicere debeat 463. b
 partes sacramenti cuiusq; quę 14. a
 paruuli quomodo aut per quos satanę re-
 nunciant 36. a 77. b
 paruuli cur baptizandi 46. a
 paruuli cur iuxta Chryostomi doctrinam
 baptizentur 67. a
 paruulis sua per quos inuideatur salus 48. b
 paruulos per ora & corda gestantium re-
 nunciare 36. a 77. b
 paruul-

paruulos baptizari debere 44.
 paruulos iam natos, baptizari posse 45. a
 paruulos per baptismum ecclesię incorpo-
 rari 47. a
 paruulos baptizari, traditionem Apostoli-
 cam esse 71. a
 paruulos cuiq; suos ad petram allidendos
 298. a
 paruulos absq; cōione eucharistię saluari
 posse 514. a
 pastor an ouibus curiosē discutiēdus 431. b
 patriarchę aut primates qui 391. b
 patriarcharum veteris testamenti continen-
 tia qualis 500. a
 patriarchas ab Apostolis ipsis, ordinatione
 Domini, institutos 392. a
 patrinus aut susceptor seu sponsor quō ad-
 hibendus 44. b
 patrum de cultū diuini concordia senten-
 tię 29.
 patrū de baptismi effectibꝫ sententia 62. b 63. & c.
 patrum de sacramēto Confirmationis sen-
 tentia 80. a
 patrum de veritate Eucharistię testimonia,
 eaq; vbinām potissimū extant, aut in-
 uenienda sint 121. b
 patrum de sacramento Ordinis testimonia
 414. 415. 416. 417. 418. & c.
 paulini de viatico sancti Ambrosij iamiam
 morituri, sententia 222. b
 paulus Apostolus quibus permittat nubere
 virginibus 505. a
 pauli Apostoli de cęlibatu & matrimonio
 sententia 492. 493.
 pavor quis vbi quantus 368. a
 Peccandi, & in peccatis perseuerandi, discrimen
 quantum 298. a
 peccandum in dei misericordiam aut igno-
 scentiam non esse 269. a
 peccare nos, si pedum Domini scabellum
 non adoremus 158. a
 peccati descriptio 72. b
 peccati venenum quē euomatur 292. b
 peccata quę sint 72. b
 peccata quę delentur, quę aut quām peni-
 tūs delcantur 313. b
 peccata quę vbi aut quo igne expiāda 337.
 peccata quę sua cuiq; pœnitentię assidue ver-
 sanda 285. a
 peccata quę vndē quę cōfiteāda 286. b 287. a
 peccatorū oīm ī baptismo indulgētia 63. a
 peccatorum cuiq; suorum rememoratio quę
 sit fructuosa 280. b
 peccata populi quānam comedant hodie
 203. b
 peccata quę quibus pœnitentię actibus de-
 lenda 314. b
 peccata quę omnia certō & facillē ignoscat
 Deus 318. b
 peccata non remitti extra ecclesiam 319. a
 peccata ob nulla, quantumlibet grandia,
 desperandum 319. a
 peccata inter se paria esse oīa, quorū & phi-
 losophorum, & hęreticorum fuerit do-
 gma 507. b
 pectoris inunctio 34. b
 pepuzianorum qualis hęresis 390. b
 perfectionis author quis 448. b
 per, HOC FACITE, sacerdotes à Christo
 institutos aut ordiatos apostolos 189. b
 personarum S. Trinitatis nomina vbi sin-
 gularim & necessariō exprimenda 56. b
 petri apostoli de Cōfirmatione sacramen-
 tali doctrina aut sententia 102. b
 petri Damiani de Confirmationis & bap-
 tismi discrimine sententia 81. a de magno
 matrimonij sacramento 455. a
 petrum testamenti noui pontificem primū
 summūque sacerdotem fuisse 393. b
 petrobrusiani, tempore S. Bernardi quales
 hęretici 348. b
 Phlegmatis stomacho molesti & peccatorū
 non confessorū lepida cōparatio 290. b
 photij de sacerdotio seu oblatione Christi
 a a a secun-

secundum ordinem Melchis, sua 208.a
 Pietas sapientie nomine appellata, quæ
 habeat Græcè nomina 7.a
 pieta; illa petèdi calicis, qualis aut qua de
 re suspecta 213.a
 pignus quale ad quid nobis sit Eucharistia
 105. a
 pigritia quæ cur quibus vetita 480.a
 Plumbi instar quid quo igne liquefèdū ac
 purgandum 334.a
 plumbicis quibus quid vbi quomodo futu-
 rum 334.b
 Pœna confessionem sibi secretò factam re-
 nelantis quæ aut qualis 286.a
 pœnam, remissa culpa, nonnunquam ma-
 nere 74. b
 pœnam haud semper, remissa culpa, remitti
 312. a
 pœnam aliquandò, remissa culpa, in Purga-
 torio luendam 338.b
 pœnæ diuinitus inflictæ, quæ aut quādò sa-
 tisfactionis vim habeant 313.b
 pœnarū satisfactorialium utilitas quæta 312.b
 pœnitentia quibus quàm cur semper sit aut
 fuerit necessaria 207. b 268. a 279. a quid
 à quibus exigat 242. b quandò aut quæ
 facta sacramentum 257. a quò pertineat
 aut requiratur, quæve requirantur ad eam
 248. a 279. a qui aut cur agenda, etiam si
 ignoscantia Dei videatur incerta, & de-
 licta indulgentiam excedere videantur
 297. b 314. vera qui agenda 321. a qui pec-
 caris commoderanda 322. a quantoperè
 à Chrysothomo laudata 355. quid præstet
 aut profit homini 511. a
 pœnitentiæ vis & vsus quis 14. a
 pœnitentiæ sacramentum quid sit 251. b
 pœnitentiæ efficacia qualis aut quæ conso-
 latoria 252. a
 pœniæ materia, forma, aut partes quæ 274. a
 pœnitentiæ sacramentum quandò aut cur
 institutum 257. a

pœnitentiæ ante baptismum & post bap-
 tismum differentia quæ 257. b
 pœnitentiæ sacramèto cur & quorsum sit
 opus 265. b 266. a
 pœnitentiæ & baptismi collatio 267. b
 pœnitentiæ & tabulæ naufragij collatio
 268. a
 pœnitentiæ partes essentielles quæ & quot
 269. b 270. a
 pœnitentiæ sacramentum quandò ritè ope-
 retur & accipiatur. 269. b 270. a
 pœnitentiæ perfectæ aut frugiferæ laus apud
 Chrysothomum quanta 270. a
 pœnitentiæ tempora vndenam constituen-
 da 283. a
 pœnitentiæ dignitas aut commendatio quæ
 qualis aut quanta 349. b 350. a
 pœnitentiæ quæ tanquam naufragij tabulæ
 inherèdum 268. b 320. b
 pœnitentiam frustra agi, nisi quemadmo-
 dum oportet agatur 267. a
 pœnitentiam esse secūdam post naufragij
 tabulam 268. b
 pœnitentiā esse laboriosum per lachrymas
 & gemitus baptismum 268. a
 pœnitentiam agere quātoperè nos moue-
 ant scripturæ 273. b
 pœnitentiam nostram DEI misericordia,
 haud nostris viribus, niti 313. b
 pœnitentiā quid in nobis fiat 10. b
 pœnitentiā Deum mitigari 312. a
 pœnitentis ac Lazari resuscitati comparatio
 264. b
 pœnitentis & vulnerati comparatio quæ
 quàm egregia 314. b
 pœnitudinis & medicaminis comparatio
 268. b
 Polygamia cur olim patriarchis quibusdā
 licita 474. b
 pompæ funerales quæ quæ existimādæ 341. b
 pondus omne criminis antiqui in baptismo
 exponi aut tolli 71. a
 pon-

pontificibus solis quod sacramentum ad-
 ministrare liceat 9. b
 post cœnam cur Christus obtulerit, nos au-
 tem manè offeramus 178. b
 Præconis officium suscipere quoscunq; ad
 sacerdotium accedentes 424. b
 prædicandi officium quibus commissum 370. b
 præpositis aut prælatis quod sit, ipsi Deo
 fieri 430. a
 præsepe quod quò conferatur altari 137. b
 præsidium quorum quid sit 283. a
 præcibus & operibus satisfactionem exe-
 quendam 296. a
 presbyter quid sonet, & quis ita omnium
 primus appellatus 409. a
 presbyteri ordinatio quæ tempore Augu-
 stini solita fieri 408. a
 presbyterum ab episcopo non distingui,
 heresim esse Aërianam 412. b
 presbyteri duplici honore digni potissimū
 qui 382. b
 presbyteri quāto inferiores episcopis 404. b
 presbyterorum officium 381. a
 presbyterorum dignitas quanta 390. a
 presbyterorum ordo vndenam sumpserit
 exordium 408. b
 presbyterorum ordo quantus, qualibusq;
 aut quantis ab authoribus celebratus
 420. 431. a
 presbyterorum & episcoporum differentia
 & identitas quæ 408. b
 presbyteros Christi corpus sacro ore con-
 ficere 144. a
 presbyteris superiores qui 379. b
 primates in ecclesia qui 391. b
 primates ab ipsis Apostolis, ordinante Do-
 mino, institutos 392. a
 primitiæ ecclesiæ vsus in sumenda Eucha-
 ristia quis 209. a
 princeps tenebrarum quis 49. a
 probatio sui, in qb; & quot consistat 242. a
 probatio quæ cui aut quò necessaria 242. a 247. b

probatio quæ qui intelligenda 244. a
 probatio sui ipsius, aut probare seipsum,
 quid sit 244. a
 processio in honorem Eucharistiæ in-
 stitutarum approbatio 159. a
 professi quæ quomodo & cur à Basilio Ma-
 gno expediti 479. b
 professio quæ vbi & vndè quomodo fieri
 solita 32. a à quo facienda 33. b qui coram
 Deo, angelis & hominibus fiat 479. b
 professis quibus quid Ananiæ exemplo ca-
 uendum 484. b
 prophetæ qui hodiè habendi 413. a
 propitiatorium esse Missæ sacrificium 195. b
 propitiatorio sacrificio qualia quantave
 deleantur peccata 205. a
 prosperi de indignè summentibus sacramen-
 tū sententia 13. b de chrismate, eius quæ vbi
 96. a de transubstantiatione 136. b
 prouinciæ ecclesiasticæ qui vndè sic ordina-
 tæ aut distæ 391. b
 Publica quæ olim pœnitentia fieri solita
 472. b
 pudoris sedes quid aut quæ 99. a 102. b
 puellæ quæ quali se periculo & dedecori in-
 uoluant 487. a
 puellus aliquis Iudæus qui in clibanum ar-
 dentem coniectus, & miraculosè viuus
 conseruatus 224. b
 purgatorij, præter vniuersalem Ecclesiam,
 assertores qui quales 324. b
 purgatorij ignis grauitas aut durities quæ
 ta 337. b
 purgatorij ignis assertio 342. b
 purgatoriarum pœnarum ostensio, & quàm
 sit earum rationalis assertio 324. b
 puritas quæ qualisve, vbi quàm sit necessa-
 ria 245. b
 Quadragesima quæ aut quàm strictè iei-
 iunanda 415. b
 quenam duo circa transubstantiationem in
 primis animaduertenda 142. a
 quæstio

quæstio de non baptizatis, an ij baptizare possint alios, qualis 57.a
 quæstionibus in quibus, ecclesiæ tantum sequenda sententia 231.a
 quæuis nõ temerè quibusuis aperienda seu proferenda 295.b
 qualis aut quàm diutina olim in quib⁹ ordinibus fieri soleat probatio 398.a
 qualis à Christo instituta sit peccatorũ cõfessio 286.b
 qualia sint symbola aut notæ, sacra 19.a
 qualibus in aquis olim baptizaretur 32.a
 qualibus delectetur ac placetur hostijs deus 203.b
 qualibus præparatorijs ad Missam orationibus vsus Ambrosius 249.b
 qualibet sub parte hostiæ Eucharisticæ Christum contineri totum 226.b
 qualitas quæ quĩ nobis etiã post baptismum inhæreat 72.a
 quanta sint coõionis indignæ pericula 246.a
 quartum consanguinitatis gradum nõ excedere prohibitionem coniugalẽ 456.b
 quatuor in collatione aut susceptione Sacramentorum requisita, quæ 14.b
 quatuor ad sui pbationẽ necessaria q̃ 242.a
 quemadmodum carnalis natiuitas repeti non potest, ita nec spiritalis 51.b
 querela Chrysostomi de templorũ seu ecclesiarum paucitate 172.b
 querela Cypriani de abusibus sua iam tum ætate vigentibus 246.b 247.b
 querimonia animæ à corpore iam iam separandæ qualis 370.a
 qui potest capere, capiat: quomodo intelligendum 509.b
 qui aut quo animo ad sumptionem eucharistiæ accedendum 249.a
 quinam sint, quibus non solum nubere, verum & velle nubere, peccatum sit 482.a
 quinam plus q̃ præceptũ est, offerant 506.a
 quibus aut quot modis deum offendimus, eisdem & totidem nobis eundem recõciliamus 270.a
 quibus defunctis profint viuorum orationes 336.a
 quicquid rationem peccati propriè habet, baptismò tolli 73.b
 quid de veritate Eucharistiæ sentiendum 121.b 122.
 quinque esse præcipua de sacramento Eucharistiæ scitu necessaria capita 121.b
 quomodo seruari possit castitas 508.b
 quot olim annis in singulo quoq; ordine aut gradu hærendum fuerit 418.b 419.a
 quotidianus panis quis, aut quid præ se ferat 240.b 241.a
 quotidianæ in Missa preces quanti Chrysostomo habitæ 172.b
 quotidianæ cõmunionis vsus vbinãm olim familiaris 241.b
 quotidianas Chri oblatiões in altari, nõ repugnare vni illi semel i cruce oblatæ 207.b
 quotidiana peccata quotidianis orationibus curari 318.b
 quotuplex sit cultus diuinus 4.b
 quotuplex sit matrimonij bonũ 460.a 458.b
R Abani de ordine catechizandi sententia 34.b de Cõfirmatiõẽ sacramentali 82.b de sacrificiõẽ aut orãdo p defunctis 343.a de acolytorũ officio 406.b
 raro communicantium damna quæ 239.a
 ratio quarum rerum dari non possit 27.a
 rationis reddendæ distinctio q̃ quãta 366.b
 rationis in nouissimo reddendæ mirũ exemplum 369.
 Reatum concupiscentiæ in baptismò solui, infirmitatem manere 37.a
 rebaptizantes aut rebaptizatos crucifigere Christum 50.b 51.a
 rebaptizantes & Ismael cur aut quomodo inter se conferantur 52.a
 rebaptizatio quæ, iuxta Augustinum, qualis 41.a quale sit facinus 35. a

re-

rebaptizatores etiã Cæsareis legibus morti potius 26
 obnoxios 41. a
 rebellis alicui sub sancto Bernardo fratri quod rit⁹ sacrificij missæ tẽpore apostolorũ 170.a
 miri in cõmunicando obtigerit 225.a
 reconciliatio per pœnitentiã & satisfactiõnem nulli neganda 299.b
 reges, cur aut vndè vocati sint Chri 81.b
 religionis nomine quid intelligatur 7.a
 reliquiæ corporis Dominici quò aut quid valeant 226.b
 remedio quo vita præstetur, ac mors effugetur 80. b
 remedia seu antidota misericordiæ Dei quæ qualia 511.b
 remissio quæ quĩ per quos fiat 291.b
 remissio post baptismum qualis 321.b
 remissionem peccatorum etiam per ordinationem episcopalem obtingere 396. b
 remissiones peccatorũ quæ quales, aut quĩ obtingant 364.a
 remissio originali peccato, pœnas relinquiplurimas 74. b
 renascentia quæ vndè quos eruat 49. b
 renubere cuiam ex viuentibus adhuc cõiugibus aliquandò liceat 473.a
 renunciatio q̃ vbi quorsum, aut quouersum fiat 33.a
 repudianti adulteram, non licere aliam ducere 470.a
 repudio, quanuis iusto, non dissolui matrimonium 470. 471.
 requisita seu necessaria ad idoneam Sacramentorum collationem seu susceptionẽ quæ & quot 14. b
 requisita ad dignam Eucharistiæ sumptionem quæ & quot 242. 243.
 respectores qui quales 487.b
 resuscitatio quæ cuius virtute futura 133.b
 reticij Augustudunensis episcopi senioris Augustino, de baptismi virtute scriba 71.a
 retrò qui aut quæ respiciant 480.a
 Ritus quis cur deridendus, aut deplorandus 431.a
 ritus qui quibus quantoperè seruandi 29. b
 rit⁹ sacrificij missæ tẽpore apostolorũ 170.a
 ritus & ceremonias Missæ cur Ecclesia instituerit 193. b
 Romanus clerus quot tantum consisterit sub Cornelio papa personis 403. a
 romanum sub Syluestro conciliũ quid de Chrismate statuerit 97. b & quid de cle- ro tẽporis illius scriptũ reliquerit 407. b
 romanæ synodi sub Gregorio septimo, de transubstantiatione sententia 149. b
 romani sub Siluestro I. concilij de probationis in singulis ordinibus diuturnitate sententia 398. a
Sacerdos ad transubstantiationem requisitus quis 142. 143. b
 sacerdos cur salutem desideranti ad eundem aut accersendus 295. b 297. b
 sacerdos quàm quibus necessarius 298. a
 sacerdotem quenuis, non esse confessionis sacramentalis ministrum 286. a
 sacerdotes quot & quibus tantummodò modis peccata condonent 262. b
 sacerdotes, inter Christianos potissimũ ac propriè qui 382. a
 sacerdotes ante iudicij diem qui ferant iudicium 267. b
 sacerdotes noui Testamenti, hæreticorum iudicio quales 379. b
 sacerdotes qui simus aut non simus 387. a
 sacerdotes qui corpus Chri cõficiãt 389. b
 sacerdotes quã offerant aut baptizèt 389. a
 sacerdotes quales quantũ cuius rei ministri 389. a
 sacerdotes quomodo Salomonis iussu suã sũve honorandi 425. a quò à Paulo, immò Christo ipso iam olim honorati 435. a
 sacerdotes mali aut indigni quo delectu honorandi 427. a
 sacerdotes dogma fidei peruertentes, non audiendos 431. a

sacerdotes qui qua tantum conditione eligendi 496.b
 sacerdotum officium aut ministerium quale quantūve 21.
 sacerdotum vitam nihil officere aut conferre sacramentis 21.b 22.a
 sacerdotū munus quod quo casu laicis fiat commune 54.a
 sacerdotum quid sit 203.a
 sacerdotū quanto maior hodie quam olim potestas 252. b
 sacerdotum quanta in Africa fuerit olim existimatio 389.b 390.a
 sacerdotum excellentia 420.a
 sacerdotum vineulo ipsam etiā contingi aut constringi animam 422.a
 sacerdotum veneratio quā scripturis asseratur aut probetur 424.b
 sacerdotum iniuriam quā iam olim vindicauerit Deus 425.a
 sacerdotū delectus quō vbi habendus 427.b
 sacerdotibus quid officij, alioquin non mali, veritum 197.a
 sacerdotibus quotidie aut sæpè Missā celebrantibus quid cur notandum 247.b
 sacerdotibus par ius & ligandi & soluendi esse 259.b 260.a
 sacerdotibus etiā cogitationes malas sacramentaliter patefaciendas 288.a
 sacerdotibus quod sit, ipsi Christo ipsorū Domino fieri 426.a 430.a
 sacerdotibus coniugatis quā semper matrimonio carendum 489.a
 sacerdotib⁹ etsi cōiugatis seruanda continentia 497.b
 sacerdotes non ex vita, moribus, aut meritis, sed officio spectandos 21, b 22.a
 sacerdotes solos cōsecrare posse corpus & sanguinem Christi 127.a
 sacerdotes noui Testamenti primos, Apostolos esse 163.a
 sacerdotes non conficientes, aut celebrantes Missam, non adstringi ad vtranq; species sumendam 229. b
 sacerdotes ex laicis subito nō ordinandos 417.b
 sacerdotes etiā regibus dignitate prestante 422.a
 sacerdotes magis quā principes aut potententes honorandos 422.b
 sacerdotes Mosaios etiā vicis suæ tempore seorsim ab vxorib⁹ habitasse 495.b
 sacerdotes ac ministros altaris quanta debeat continentia 496.b
 sacerdotium Christi à Malachia prædictū quale 187.a
 sacerdotium noui Testamēti, visibile & eternum esse 380.a
 sacerdotium Christianū quam in re consistat 388.a
 sacerdotium propter malos aut indignos sacerdotes non traducendum aut mordendum 422.b
 sacerdotium veteris testamen. quale 502.a
 sacerdotij Christiani inter Christianos ipsos discrimen quantum 387.b
 sacerdotij primæua origo quæ 392.b
 sacerdotij principatū, regio præstare 423.b
 sacerdotio sublato, hierarchiam ecclesiasticam corruiuram 439.b 440.a
 sacerdotio digni seu apti qui 489.a
 sacramentum quid sit 9.a
 sacramentum quid, aut vnde dictum 11.b
 sacramentū quodlibet quibus constat partibus 14.
 sacramentum eucharistiæ quā à quibus sumendum 208.b 209. 210. 211. 212. 213.
 sacramētum eucharistiæ quæ duo in nobis operetur 233. b 234 b
 sacramentum ex verbo & elemento constare 13.a
 sacramenta cur à Deo instituta 5. a 18.
 sacra nouæ legis vnde, & quæ sint digna 8.a
 sacramenta, qualia sint signa 11. b
 sacra.

Sacramenta salutem dantia quæ 12. b
 sacramenta quæ à quibus differant 12. a
 sacramēta quibus dentur, seu à quibus sumantur, in iudicium 13. b
 sacra quales faciant suos cōtemptores 13. a
 sacramenta quæ cur ablata 13. a
 sacramenta quæ quibus quātopere præstent 13. a 19. b 20. b
 sacramenta quæ quid efficiant 13. b
 sacramenta quot & quæ sint 15. b
 sacramenta quæles sint notæ aut symbola 19. a
 sacramēta Christi omnia, quo sine nil profint aut possint 213.
 sacramenta quæ quō etiā apostatis aut eanegantibus adhæreant seu insint 376.
 sacramenta nō iterabilia quæ & quot, characteremq; ab eis imprimi 379. a
 sacramenta quibus populus Dei multiplicatur, quæ 510. b
 sacramenta hoīs salutē, pmoventia quæ 510. b
 sacramenta quæ quid præstent, breuis recapitulatio 510. b 511.
 sacramenta non iterabilia quæ 511. a
 sacramenta necessaria quæ 511. b
 sacramenta septem cur aut in quem finem instituta 513. b
 sacramēta characterem imprimētia, quot aut quæ 514. a
 sacramentorum doctrina cur Christianis necessaria 3. a
 sacramentorum nouæ & veteris legis discrimen quantum 7. b 8. b
 sacramentorum vis seu virtus, qualis aut quanta 8. a 13. a 16. a 80. b
 sacramētorū effectus quō aut qualis 8. a 9. a
 sacramentorū author seu institutor quō 12. a
 sacramentorum numerus quis 12. a
 sacramentorum diuisio iuxta Augustinum quæ 12. b
 sacramentorum virtus manet, etiā si actio & verborum prolatio transeat 13. a
 sacramentorum septem diuisio quæ 13. b
 sacramentorum violatores quas daturū sint pœnas 18. a
 sacramentorum differentia 20. a
 sacramentorum ministri qui, qualēve habendi 21. a
 sacramentorum administrationem aut colationem, nō cuiusuis è vulgo esse 24. a
 sacramentorum vires per malos ministros, dummodò legitimos, nō impediri 85. a
 sacramentorum diuisio 510. b
 sacramentis improbitate ministrorū nihil detrahi 13. b 24. b
 sacramentis adesse Deum etiā per malos administratis 85. a
 sacramentis visibilibus æternæ vitæ effectū inesse 147. b
 sacramenta sine peculiari virtute esse non posse 10. a
 sacramēta conferre & cōtinere gratiā 12. b
 sacramenta esse earum rerum, quarum sunt sacramenta, signa 12. b
 sacramēta præterquam quod significēt, sanctificare etiā ac salutem dare 18. b
 sacramenta ad salutem esse necessaria 20. a
 sacramēta ex sacerdotum seu ministrantiū probitate aut improbitate non æstimanda 21. b
 sacramenta transfigurari in carnem & sanguinem 148. b
 sacramentarij quo aut quali anathemate à patre suo primario digni pñuciati 139. a
 sacrariorū impietatis pia increpatio 123. b
 sacrificiū Missæ, quarum sit rerum excitatio, confirmatio, &c. 164. b
 sacrificiū Eucharistiæ suo nomine faciendum Christus instituit 171. a
 sacrificiū quod quā ante Christi aduentū fuerit promissum, à Christo in cruce exhibitum, post Christi ascensum continuatum hucusq; & continuandum 172. a
 sacrificiū hodiè quod vbi offerendum, & quā à Christo offerri iussum 180. b
 sacrificiū.

sacrificium quod qui venerandum	186. b	sanctificatio quæ, qualis sit sacramentorum	fructus	8. a
sacrificium quod quibus alijs longè antè præsignatum	189. b	sanctificatio per Moysen aut Christum colata, quàm sit diuersa		8. a
sacrificium altaris quibus olim sacrificijs præfiguratum	163.	sanctificatio quæ adesse qui possit, prodesse non possit		8. b
sacrificium quod quò valeat	175.	sanctimonialis quæ quæ à Basilio Magno deplorata aut repressenda	485. b 486. a	
sacrificij Missæ incruenti ex Malachia ostensio	166. b	sanctimonialis quæ quales, & qui primam fidem irritam faciant	481. a	
sacrificij Christiani figuræ quæ	179. a	sanctimonialis ad matrimonium sollicitantium pœna quæ	484. a	
sacrificij Altaris aut Missæ utilitas	201. a	sanguinis in Eucharistia sumpti efficacia	107. b 108. a	
sacrificij altaris, orationum & elemosynarum pro defunctis assertio	349. b	sanguinè cur suum Christus ipse sumpserit	180. a	
sacrificio cui quæ alia cesserint aut locum diderint	179. a	satanas qui morituro etiam S. Martino appaerit	370. b	
sacrificium Missæ despici, nisi ab infans, non posse	108. a	satana in homines inuidia, & technæ fallendi quæ	269.	
sacrificium à Christo institutum, ad patriam pertinere	171. b	satisfaciendum qui sit	296. a 311. b	
sacrificiorum apud Christianos variorum primum quod	187. a	satisfactio cur aut pro quo fiat	258. a	
sacrificijs Missæ frequentibus & orationibus solui à pœnis animas	174. b	satisfactio Christi qui nostram illustret	301. b	
sacrilegium qui à quibus profectis aut religiosis committatur	484. b	satisfactio qui & à quibus hodie impugnetur	312. a	
sacrilegi vnde qui fiant	16. a	satisfactio quibus aut qualibus Patrum sententijs approbata	315. 316. 317. 318. 319. 320. &c.	
sacrilegos ex contemptu sacramentorum quosdam fieri	13. a	satisfactionis opera quæ qualia	270. b 288. b 289. a	
sal benedictum	35. a	satisfactionis quanta ubi habenda cura	299. b	
sal cur in baptismo vsurpetur	36. a	satisfactionis rem, inuitis hæreticis, perspicuam è scripturis esse	302. b	
salis benedicti vis	363. a	satisfactionis differentie quæ quales, & quæ possint	301.	
salomon quales exorcistas seu adiutores excogitavit	406. b	satisfactionis neglectu peccata cūlari	318. a	
salutem hominis promouentia sacramenta quæ	520. b	satisfactionis cuius vis quanta	318. b	
samaritani illius mystici antidota aut remedia quæ qualia	511. b	satisfactionis amissæ gratia purgatorias alibi pœnas sustinendas	338. b	
samuel qui de contemptu sui per ipsum vindicatus Deum	425. a	satisfactioni qui patres aut maiores quam dederint operam	302.	
sancta sanctorum quibus accessa vel inaccessa	419. b	satisfactioni an post mortem sit locus	322. b 323. 324.	
sanctificata in ara offerri Deo sacrificium	180. a			

satis

satisfactionem negligentium aut spernentium increpatio	292. a	b 277. a de satisfactione testimonia quæ qualia	302. b 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310.
satisfactionem confessione disponi	311. b	de pœnitentia & satisfactione	325. b 326. 327. 328. 329. 330.
satisfactione nostra Christi satisfactionem neque obscurari, neque minui	301. b 313. a	de ordinibus siue ordinationibus sacris aut sacramentalibus	373. 374. 375. a de sacerdotio spirituali, eiusque ministerio alijsque eò facientibus
satisfactionis quæ quibus iniungendæ	313. a	383. b 384. 385. 386. de Sacramento Ordinis	394. b 395. 396. a de tradita sacerdotibus aut clericis ordinatis potestate, eorumque ordinatione & munij
satisfactorie pœnæ quid utilitatis habeant aut conferant	312. b	401. 402. a de honorandis sacerdotibus	429. a de ministrorum ecclesiasticorum electione, virtute & autoritate
satisfieri pro delictis qui debeat	318. a	441. b 442. 443. 444. 445. de matrimonij sacramento	451. 452. de matrimonij statu, effectu, contractu
Scabellum Dei quid, aut qui adorandum	157. b 158.	460. b 461. a de matrimonij indiuisibilitate	467. b 468. de ijs, quibus permillum aut vitium est coniugium,
Schismatis scelus, etiamsi virtutibus nullis careat, quantum aut quàm nociuum	213. b	477. a de continentie dono, eiusve obtentione	494. de singulis septem Sacramentis succinctim ex ordine
Schismaticis nihil boni ad salutem prodesse	213. b	512. 513.	
Scripturarum de baptismo testimonia aut sententia	3. b	Sectariorum risus quis cur deplorandus	potius quàm deridendus
de DE Erga nos benignitate & condescensione	5. b 6.	26.	
de baptisimi & aliorum sacramentorum efficacia	10. b 11.	seipsum qui Christus obtulerit, idque faciendum præceperit	178. a
de sacramentis septem	16. b	sensibile nihil à Christo nobis traditum, sed per sensibile insensibilia	106. b
de peccati & sacramentorum vi	19. b	sententiam illam, Maledicta terra in opere tuo, an quisquam euadat	347. b
de ministrorum aut dispensatorum vi & officio	22. 23. 24. a	separatio quæ quàm sit lucuosa	280.
de varijs caeremonijs ac ritibus	27. 28.	separatio coniugum qui aut qua conditione tantum fieri possit	474. a
de baptismo eiusque necessitate	41. b 42.	separatione inter coniuges licita aut legitima vinculum coniugij aut sacramentum non solui	454.
de baptisimi necessitate & virtute	54. b 55. a	sepe licendi quæ quibus habita aut habenda cura	342.
de baptisimi effectu seu beneficio	61. 62.	sepe licendi ritus olim tempore Dionysij Areopagite	b b b pagitæ
de baptisimi profectu seu beneficiis	76. b 77. a		
de Confirmatione sacramentali	84. b 89. a		
de Confirmationis vsu fructuque	99. b		
de veritate corporis & sanguinis Christi in sacramento Eucharistia	114. 115. a		
de veritate Eucharistia	123. b 124.		
de adoratione dei & Christi	156. 157.		
de sacramento & veritate Eucharistia	167. 168. 169. 213. b 214. 215. 216. 217.		
de vi aut fructu Eucharistia	234. b 235. 236. a		
de suis ipsius probatione	243. b		
de comodo, vi & vsu pœnitentia	266. b		
de pœnitentia vi & utilitate	253. 254. 255.		
de pœnitentia, eiusque partibus	291.		
de contritione aut pœnitentia	276.		

pagitæ quis	344 a	nes ascensu sententia	418. a
septem esse Sacramenta	12. a	Spadones laudari qui	492. b
septiformem in Confirmatione dari spiritum	102. b	spadonibus euangelicis singularem aliquam gloriam in caelo promissam esse	507. a
septuaginta duorum locum hodiè in ecclesia habere presbyteros	403. 404.	speciei vtriusq; in sumèda eucharistia sumptione, indifferentem ex scriptura ostendi	209. b
sepulcra mortuorù quæ, quid vsus aut cõmodi præ se ferant	348. b	speciei vnius vsus cur Ecclesia magis feruatur	210. b
sepultura minùs quàm ad altare memoria curam habendam	199. b	speciei vnius communicationem, pro lege habendam, nec sine Ecclesiæ autoritate mutandam	228. b 229. a
serapionis cuiusdam morituri mirus erga habendam Eucharistiam affectus	221.	spectra quæ quibus quando potissimùm apparitura	370. a
seruari an & qui possit castimonia	508. b	spiritus sanctus quid nobis conferat	102. a
serui illi minarum decem, qui	381. a	spiritus sancti dona quæ quo Sacramento conferantur	103. a
Sic tamen quasi per ignem, quid velit	331. b	spiritus sancti gratiam in sacramentali ordinatione conferri	397. a
sigillum confessionis qua cautione cauendum	286. a	spiritus qui quibus potissimùm iuauandù	342. b
signa quæ qualia sint sacramenta	9. b	spiritus pati temporales pœnas	336. a
signa ignota quæ qui veneranda	39. b	spiritualem per sensibilia sacramenta conferri gratiam	9. a
signa quæ quibus tẽporibus oportuna seu necessaria	85. b	sponsor perituri perniciosi quis aut qualis	486 a
siloe quid sonet	27. a	Squalor quis quomodò mundet	289. a
simeonis anachoretæ mirum ieiunium, exitus, cõmunicatio & reuiuificatio	224. a	Stephani alicuius anachoretæ ratio in nouissimo vitæ suæ reddita, quàm sit horrida & mira	369.
simonia qua in re qui cauenda	89. a	stephano protomartyri quomodò iã olim tẽpore apostolorù dedicata sit ara	180. a
simpliciter in Eucharistia credendum quid, etiam si ingeniu aut sensum humanu excedat	106. b	Subdiaconus qui aut qua conditione ad ministerium altaris recipiendus	501. a
singulos in communiõe minus habere nihil quàm vniuersos	227. a	subdiaconorum officia	410. b
firicij & Innocentij de clericis coniugatis sententia	504. b	subdiaconis vsus cõiugij interdictu	490. a
Sollicitudo circa Dominicu corpus habenda qualis	221. b	succedanea apud Cyprianum ordinatio quod habeat ponderis	446. b
solutores Lazari mysticè qui	264. a	successores apostolorum Christi qui	399. a
soter Põtifex & martyr quid de subito cõrupti sacrificij impedimento auertendo statuerit	190. b	sufficiens minister ad consecrationem corporis & sanguinis Christi, quis	146. a
sozimi Papæ de gradario ad altiores ordinibus		fugentes aut sucturi infantes, qua in re qui	

qui nobis imitandi	249. a	per quid eruamur	49. a
Sulpitij de Martini exitu miro sententia	370. b	tertulliani de baptisimi vi sententia	13. b
sumptione nostra non fieri corpus Christi, ringant heretici quàm velint, sed verborum Christi virtute	146. b	tertulliani de cæremonijs aut traditiõibus assertio	29. b 30. a
supellecilia Ecclesiæ quomodò ex Clementis I. iussu tractanda	195. b 196. a	tertulliani de abrenuciatione in baptisimo fieri solita, assertio	32. a
superbos edere Christu & adorare in Eucharistia, non tamen saturari	160. a	tertulliani de Sacramentorum virtute testimonia	80. b
superfubstantialis panis quis aut qualis	120. b 240. b	tertulliani insigne de Confirmatione sacramentali apophthegma	92. b 93. a
suppedaneum quid	157. b	tertulliani de benedicta Vnctiõe seu Chrismate sententia	96. b
supplicandum pro quibus qui sit	349. a	de pristino olim communicandi more	217. b
susceptor aut patrinus qui iam olim adhiberi solitus	31. b	de non peccando in Dei misericordiam	268. b 269. a
susceptores qui quibus eligendi aut necessarii	30. a	a de pœnitentiæ vi & vsu	269. c
Syluestri Papæ I. de Chriftatis confessione sententia	97. b	de confessionis & satisfactiõis vtilitate	288. b
symbolum gratiarum actionis quid	106. b	de facienda satisfactiõne	311. b
symbolum vnitatis quid aut quale	236.	de sacerdotibus apostatis	428. b
symbola aut notæ sacramentorù quæ quales	19. a	spadonibus siue eunuchis	507. a
synaxis aut communio sacra quid fructus aut cõmodi nobis afferat	233. a	tesseræ in bellis vsus quis	20. b
synodi, sub quibus Berengarianismus dånatus est, quæ & quot	138. a	tesserarum instar sacramenta qui habeantur aut habeant	20. b 21. a
synodi quæ sub quibus Pontificibus Berengarij causa habitæ	138 139. 140.	Theodoreti de Nauato seu Nouato heretico sententia	94. b
Tabula post naufragium secunda, mysticè quid	257. b 266. a	de vnguenti Chriftinalis Vnctiõne	97. a
tabula quæ qui pœnitentiæ collata	268. a	de Simeone XL. dies ieiunare decernente narratio	223. b
tabulam naufragij secundam, esse pœnitentiam	268. a	de indignè summentibus Eucharistia	251. b
tartarus cur sit horrendus	365. b	theophylacti de veritate corporis Christi in sacramento altaris, sententia	115. b
Telephori Papæ & martyris de celebrãdis Milsis sententia	190. a	de perpetua Chrifti iuxta Melchisedech oblatione	207.
templa cur multa Chrysofomi iussu facièda	172. b	de Emauntina panis fractione	220. a
tenebræ quæ cur pauendæ	365. a	de carne aut corpore Domini deificante	233. a
tenebrarum principis potestate, vnde seu		de suscipius probatione seu experientia	243. b
		de oleo	363. b
		de olei vi natua & significacione	370. b
		de seruis quibus date sunt X. ming. quinam sint illi	381. a
		de impositione manuum episcopaliu	396. b
		deosibus quid	7. a
		thesaurizator iræ diuinæ quis	297. a
		thomæ Vualden de Berengarij inconstãtia relatio	141. a

thomę absentis qui gratia, Apostolis data, rei tamen diuinę aptissimum 149. b
 communicata 262. a transubstantiatione negantium & c. stupa-
 rphoxia quid 7. a ditas quanta 154. b
 thronus sacerdotalis quanto celsior tremiffes pro sacramentorum materia exi-
 regius aut regalis 424. a gere, vbi vetitum 89. a
 thuribula que cur in laminas ductiles pro- tria ad sacramentalem Cōfirmationem ne-
 duci iussa 447. a cessaria que 88.
 Toletani concilij de cultus diuini concor- tribunal quod quomodo & cur cuius ascē-
 dia testimonium 29. b dendum 281. b
 toletani concilij I. de conficiendo chrisma- tribuere concilij de non orando aut offe-
 te sententia 97. b 98. a rendo pro quibusdam defunctis senten-
 toletani concilij de memorijs pro defun- tia 339. b
 ctorum delictis sententia 339. b tridentini concilij de sacramentorum insti-
 totum partibus sub singulis Christum in tutore, numero & virtute sententia 12. a
 Eucharistia haberi 227. de sacramentorum ministris 15. a de sacra-
 Tractata in sacris literis, an ad Christianos mētorum numero 17. b de sacramentorū
 omnes, & quomodo ptineant 371. b 372. discrimine 20. a aduersum temerarios
 traditionum vis & authoritas quāta 200. b quosdam iudices 24. a de ritibus ecclesi-
 transitorio igne peccata que vbi aut quo- asticis 29. b de iustificatione & baptis-
 modo purganda 337. b necessitate 43. a de baptizandis paruulis
 transitus noster in id, quod sumimus, quis 46. a de baptis-
 aut qualis 237. b materia baptis-
 transitus per fluuium igneum, quis qualis 55. a de baptismo hereti-
 aut quid 336. b corum 59. a de confirmationis Sacramē-
 transmutatio que vbi omnipotente Chri- to 80. b de gratia baptis-
 sti virtute fiat 142. 143. a tismi 68. b de con-
 transformationis aut trāsubstantiationis in cupiscentia in baptizatis manēte 71. a de
 Eucharistia assertio 142. b 143. b ordinario chris-
 transubstantialitatis assertio 146. a matis ministro 91. a de
 transubstantiatio p Cyrillū Hierosolymi- efficacia chris-
 tanum asserta 95. a matis 98. a de sacra-
 transubstantiatio qua in synodo qui à Be- mento Eucharistie 105. a de trāsubstantiatio-
 rengario confessa 141. b ne 127. b aduersum negatores trans-
 transubstantiatio que duo circa se animad- substantiationis 142. a de totius sub-
 uertenda exigit 142. a stantie panis & vini conuersione 149. a
 transubstantiatio vndē appellata 142. b de cultu latrię sacramento Eucharistie
 trāsubstantiatio quāam sit fideli & ratione debito 158. b 159. a de sacrosancto Missę
 vtenti credibilis 143. a sacrificio 188. b de causis instituendi
 transubstantiationis assertio, eamque non ritus & cęremonias Missę 193. b de incru-
 nisi fide capi 34. a 116. a 118. b 127. 130. a enta immolatione & propitiatorio sa-
 132. 133. a crificio 204. b 205. a de cōsione vtriusq;
 transubstantiationis vocabulum, et si nouū, & vnus speciei 219. a de potestate eccle-
 catholica 230. de pignore aut symbolo sice in mutanda specierum communione
 Eucha- 225. b de vtraq; & alterutra Eucharistie
 227. a de communiōe Eucharistie
 230. a de pignore aut symbolo
 Eucha-

Eucharistie 232. a eiusdem ad vnitatem tutelę officii quale Cypriani tempore ha-
 affectuosa & intima hortatio 232. b de, vi, bitum 196. b 197. a
 vsu & efficacia Eucharistie 236. b de re- Valentinus & alios resurrectiōis in-
 uerenti aut decenti ad Eucharistiam ac- ficiatores, quomodo sanctus Hi-
 cessu 247. b de causa institutionis pœni- larius participatione Eucharistie cōsu-
 tentie 257. b de ministro sacramenti pœni- tet 112. 113. a
 nitentie 258. b de pœnitentia & baptis- vasis concilij de confectioe chris-
 matis differentijs 267. b de pœnitentia, secun- matis
 da post naufragium tabula 268. b de pœ- sententia 98. a
 nitentie materia, forma & partibus 274. b Velario & cōsecratio virginum qui iam &
 de cōtritiōe, eiusq; vi & necessitate 277. olim fieri solita 482. b
 b de contritiōe parāda paratāve 282. a verbū, vt sacramenti pars, qd sibi velit 14. a
 de integritate confessionis peccatorum verbum baptis-
 286. de satisfactioe sacramentali 312. a matis quod aut quale 54. a
 de Vnctione extrema 357. b 358. 359. verborum Christi, Hoc est corpus meum,
 360. a de ordinandorum examine 398. b & c. claritas quanta 143. 145. a
 de cōnexionione sacrificij & sacerdotij & c. vercellesē concilium qui sub Leone IX. Be-
 378. b de remissione culpę, non pœnę rengarium damnarit 138. b
 338. b de clericis aut religiosis professis vercellesē concilium qui à Berengario con-
 nubentibus aut libidini indulgentibus temptum 140. a
 401. a de matrimonij sacramento 455. b verecūdia inutilis, noxia, aut illiberalis que
 de ecclesiastica dispensatione graduum 283. a 289. a
 consanguinitatis 457. a de vno aut vna veritas corporis & sanguinis Dñi, sub pa-
 tantum patrino aut patrino baptizato nis ac vini speciebus 127. a
 habenda 457. a de matrimonij nexu in- se collatio 202. b 203. b
 dissolubili 461. b de reformatioe matri- vermīs quis cur formidandus 365. b
 monij 462. b 463. decretum quod qui & vestimenta candida qd vbi p se ferant 38. a
 de matrimonio per religionis professio- vexatio satanę qui iam olim sacrificio Mis-
 nem dirimendo 473. b de indissolubili se tolli solita 172. a
 matrimonij vinculo 473. b de polyga- Vię cui suę cuiq; reuelandę 298. a
 mia Christianis vetita 475. a de collatio- viaticum nobis in peregrinatione hac qua-
 ne virginitatis & nuptiarū 508. a de cha- le aut quid 233. a
 ractere sacramentorum trium, qui reci- vicarij aut successores Apostolorum qui
 pientibus ea imprimitur 514. a 393. b 399. a
 trinitatis noīe dari aut fieri baptismū 32. a victor Africanus quid de quorundam erga
 triplicem esse agēdi benē maleq; viā 334. b martyres & sacerdotes zelo miri scri-
 tropi qui quō per hereticos conficti 128. a pferit 389. b 390. a
 Turonesē concilium sub Victore II. quid victoris Papę II. de Berengario sententia
 contra Berengarium aut cum ipso tra- 138. b 140. b
 ctarit 138. b viduę que qui aut cur adhuc viuentes, da-
 tumiacestir Anglis quid 174. b mnationi adiudicatę 478. b
 viennesē concilij de baptismate vnico sen-
 tentia 51. a

viennens concilij de festo corporis Christi approbatio, & de presentia Christi hic nobiscum, sententia	135. b	vnctio extrema qd morituro aut languenti conferat	511. a
vinculum fidelium mysticè quid	20. b	vnctionis (quam vocant) extremæ vis aut emergia	14. a
vinculi cuius indissolubilitas quæ	471. b	vnctionis Chrisimalis effectus qui	87. b
vincula qui carcerato vi sacrificij Missæ soluta	173. a	vnctionis extremæ materia	357. 360. a
vincula per oblationem sacrificij miraculose soluta	204. b	vnctionis extremæ insinuator, promulgator, & institutor quis	353. a
vinculorum mira virtute sacrificij Missæ solutio	174. b	vnctionis extremæ materia, forma, effectus, minister aut collator quis	358. 359. b
vinculorum miraculosa solutio, cuius sacrificij virtute facta	175. a	vnctiois extremæ effectus qui	364. b
violatores qui quas daturi pœnas	18. a	vnctionis sacræ in ordinatione sacramentali adhiberi solitæ assertio	380. b
virgæ in serpentem, & serpentis in virgam mutatio, quid facile credi faciat	151. a	vnctioem Chrisimalis visibilem spiritaliter operari	96. b
virginem absq; congressu viri parere, præter naturæ ordinem esse	152. a	vnctione de extrema quid fidelibus credendum	355. b
virgines quæ qui aut cur adhuc viuentes damnatae	479. a	vnctionem extremam, Hussio etiamnum è VII. Sacramentis vnum fuisse	357. b
virgines q cur & incestæ, & adulteræ	479. a	vnctionem extremâ à Christo institutam esse, gratiamq; cõferre	358. b
virgines quæ quo stupra sua & incestus velamento obtegant	479. a	vnctionem extremam repetere aut sæpius vsupare quem posse	358. b
virgines quæ cur Lothis vxori comparandæ	481. b	vnctionem extremam absq; spiritus sancti iniuria sperni haud posse	359. a
virginitatis laus	506. b	vnctionem extremâ, sacramentũ esse	360. b
virginitatis & nuptiarũ comparatio	508. a	vnctione extrema qui quomodo inungendi	357. a
visio de angelorum in sacrificio Missæ presentia	161. a	vnctione extrema etiã peccata remitti	361. b
vita qui aut cur quibus mutanda	244. b	vnctionum dona quæ qualia	381. b
viuificatricem esse Christi carnem	125. b	vnctioem petenda castitas	508. b 509. a
Vmbatici hæretici qui	153. b	vnctio quos cur oporteat	85. a
vmbaticine Impanatoribus, an Impanatores vmbaticis peiores	154. b	vnctio in primitiã ecclesia consecratio	93. a
Vnctio perficiens, Dionysio Arcopagitæ quid	103. b	vnctio visibili, gratiæ donum significari	95. b
vnctio extrema cur instituta, aut quò concludat	357. b	vnctio corporalis ad Christũ, vnctio qui nobis obtingat	111. b
vnctio extrema quibus tantummodo conferenda	362. b	vnctio quæ quanti sit vbiq; momenti	213. a
vnctio extrema quid sacri aut sacramenti sit	356. b	vnctio symbolum quid	105. b
		vnctio	

vnctio ecclesiæ non communicantes, in ecclesia non esse	231. b	vouere volentibus qui vouendum, & votũ reddendum	481. a
vnctio vxoris virum quomodo voluerit Paulus Episcopum	504. a	Vrbani Papa quid de gradatio p singulos ordines ascensu statuerit	417. a
vnum idemq; semper esse sacrificium ecclesiæ quotidianum	207. a 208. a	Vtriusq; speciei sumptio qualis & quomodo indifferens	209. b
Vocabula Sacramentorum in scripturis nõ extare, nihil referre	15. b	vtriusq; speciei Eucharistiã necessariò sumendam docentes, anathemate dignos	230. b 231. a
vormaticensis concilij de Chrisimalis administrationibus sententia	90. b	Vulneris & peccati cõparatio & oppositio qualis	313. b 314. a
vota quæ qui seruanda	477. b	vulneri cui qua sit opus medicina	315. a
vota quæ quibus præferenda	486. a	Vvicleffi hæreticus de sacramento Eucharistiæ articulus quo in concilio damnatus	141. b 142. a
vota quæ qualia & qui seruanda	480. b 481. a	vucleffi articuli qui vbì damnati	127. a
votorum diuisio	480. b	vormaticẽ concilij de Vnctioe extrema, sententia	361. b
votorum Deo factorum violatio qui aut cauenda, aut luenda	486. a	vormaticẽ concilij de pœnitentiis & cõfessarijs sententia	292. b 293. a
votifragi aut votifragæ qui quales	475. b	Vxoris dimissæ alterum aliudve coniugiũ, adulterium esse	469. b
votifragi, quantum alioqui benè viuentes, Bernardo qui habiti	491. b	ἡ προπέδιο quid	157. b
votifragos quid maneat	480. b		
vouendum qui sit aut non sit	480. b		
vouentes qui quod ab Augustino habeant solatium	493. b		

ORDO ALPHABETICVS TOMI PRÆCEDENTIS.

a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, v, x, y, z. aa, bb, cc, dd, ee, ff, gg, hh, ii, kk, ll, mm, nn, oo, pp, qq, rr, ss, tt, vv, xx, yy, zz. aaa, bbb, ccc, ddd, eee, fff, ggg, hhh, iii, kkk, lll, mmm, nnn, ooo, ppp, qqq, rrr, sss, ttt, vvv, xxx, yyy, zzz. aaaa, bbbb. Ad hunc modum restitue, sicubi variatum tuo in codice offenderis quidquam.

Pridiè Cal. Septemb. 1569.

